

SIMONIS KÆRCH
ne. S.).
in
Lib. IV. Decret.

J. Can. U.

105

CC.

10.

157

215

10

105

U. Can. U.
105

SIMONIS K. ERCH.
ne. s. j.
in
Lib. IV. Decret.

$\frac{1}{100}$

Allegii Societatis Jesu
Monachii.

J. Gan. II.

105

Ms Can. 1201

TR

AN

In L

lici ut

uaccom

quo un

monit

us, ista

an cup

uac

ry.

oc

pa

Colleg TRACTATUS *S. J. J. J.*
CANONISTICUS

In Librum IV. Decretalium,

Judici utriusque fori Ecclesiasti-
ci accommodatus, multumque utilis, ac
necessarius,

In quo universa materia de Sponsalibus, &
Matrimonio, hujus impedimentis, dispensationi-
bus, istarumque clausulis explicatis tam à S. Pœni-
tentiaria, quam à Romana Dataria inferi
consuetis pertractatur.

Cum duplici Indice; uno generali præfixo operi;
altero particulari rerum, atque verborum juxta nu-
meros marginales per totum opus continuatos.

AUTHORE

Rev. P. SIMONE KÆRCHNE
è Societate Jesu Carniolo Vippacensi, SS. Theo-
logiæ Doctore, ejusdemque, ac SS. Canonum Professore
emerito, atque in Alma, ac celeberrima Universitate
Græcensi Cancellario,

Cum Superiorum permissu, & Casaræ Privilegio.

XX

AUGUSTÆ VINDELICORUM
Impensis Philippi Jacobi Veith Bibliopolæ Græcensis
& Fratrum, Anno MDCCXIII.

Celsissimo, ac Re
fimo Domino

JOSEPH
DOMINIC

Episcopo Se

ropoliticae Sal

iculis Passavien

Præposito, ac

æ XI. Prælat

Signatura P

Reverendis

Episcopi S

eiusdēmo

Districtu

bus, &

ex C

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Celsissimo, ac Reverendis-
simo Domino Domino

JOSEPHO
DOMINICO

Episcopo Seccovienfi, Me-
tropoliticae Salisburgensis, & Cathe-
dralis Passaviensis Ecclesiarum respectivè
Præposito, ac Canonico, Clementis Pa-
pæ XI. Prælato Domestico, & utriusque
Signaturæ Referendario, Celsissimi, ac
Reverendissimi S. R. I. Principis Archi-
Episcopi Salisburgensis Consiliario Intimo,
ejusdemque per utramque Styriam, &
Districtum Neostadiensem in Pontificali-
bus, & Spiritualibus Vicario Generali,
ex Comitibus de Lamberg, &c. &c.

Celsissime , ac Reverendis-
sime Princeps.

Elici planè fidere ad Celsissimi
Nominis *Tui* auspicia , ac
patrocinium *Tuum* cum hoc
opere meo delatus sum. Quoad in
me erat , latuisset quidem illud suis in
tenebris , nisi & alii producendum ur-
fissent : Nunc , ut majore saltem fidu-
cia in publicam lucem scriptionem
hanc darem , splendor ille me erexit ,
qui haud ita pridem à Reverendissima
Celsitudine *Tua* feliciter derivari in
terras has coëpit ; & à quo , præ omni
typorum luce , in manus hominum ,
at-

D E D I C A T I O.

atque oculos venire tutò possit conatus hic meus. In luce sunt spectatissima virtus *Tua*, in luce amplissimi Majores *Tui*, Sapientia *Tua* insignis, tum & Insulæ novæ splendor, quâ exoptatus nobis Præsul, ac Princeps in hoc Styriæ cœlo recens effulges. Habet proinde operis mei qualiscunque obscuritas, ut vereri minus debeat, in patrocinio, & favore *Tuo* confisa; quem si omnibus, quantò magis jīs indulgeas, qui bene mereri, de Clero, tum Ecclesiastica institutione in partem conantur. Norma Cleri *Tu* factus, quam diligentiam ab ingenti religionis Zelo *Tuo* ovibus *Tuis* promittis, eandem ad animarum Pastores propagari, scimus, quàm impensè cupias: uti & scimus, prævolante jam famâ, priusquam nobis *Te* videre coram contingeret, ex *Te* toto relucentem pietatis imaginem, modestiam animi singularem, tum insignem

D E D I C A T I O.

in omnibus moderationem; affabilitatem autem, comitatémque erga universos tantam; ut, quod rarum in ejusmodi celsiore fastigio esse solet, ab ea ipsa venerandam magis dignitatem *Tuam* exornes. Atque hæc nimirum virtutum illa lux est, quæ sapientissimo omnium judicio supra Ecclesiæ candelabrum *Te* antea poni dignum ostendit, quàm ad illud ascendere per ætatem fas esset. Etsi quidem & hoc, qui mirentur, futuros non puto; nisi qui ignorent fortasse, proprium illud Lambergiani sanguinis esse: per Gentilitias scalas suas, per cognatæ, inquam, virtutis celsitudinem, non expectatis annis in sublime eniti. Hæc scalarum illarum jam vulgata per Doctorem manus inscriptio, *ad sublimia ducit.* ut altissimè collocata scimus! purpuræ, Infularum, velleris aurei, tum & Clavium augustarum ornamenta; constat

DEDICATIO.

stat tamen, omnes hos per apices Lam-
bergianum genus ivisse. Seculum
nondum fluxit; minus dico: anno-
rum vix decas; & quæ lumina aut non
vidimus, aut non videmus? Emi-
nentissimus Patruus *Tuus*, idémque
Passaviensium Princeps Joannes Phi-
lippus ad omnia summa natus factus,
ad negotia Imperii summa, à tribus
Cæsaribus summis continenter admo-
tus; Leopoldus Frater *Tuus* (spe ma-
turiùs humanis nuper ereptus) tum &
Genitor Franciscus Josephus, Aurati
Velleris uterque Equites, uterque in
Celsissimorum Imperii Principum or-
dinem favore Cæsarum, judicióque
adscripti, quid, nisi magnum, ac
sublime quiddam de gente vestra pro-
nunciant? Longius est à memoria ho-
minum; sed tamen ad *Te* propius, Cel-
sissime Princeps, si ceteros de Infulatis
percenſeam; quorum ille Sigismun-

DEDICATIO.

dus , primus omnium , qui accepta
 per Fridericum IV. Imperatorem La-
 bacensium Infula, ornatus quidem vi-
 deri eadem potuit, nisi urbi potiùs ipse
 maximum de se decus primus Præsul,
 ac Princeps attulisset : post illum tar-
 diùs paulò Christophorus, in hac ipsa
 nunc *Tua* Seccoviensium Episcopali
 sede Antistes facer, & Princeps : inde
 Joannes Jacobus Gurcensi Infulâ insi-
 gnis ; spectabilior etiam Frater ejus-
 dem Carolus, Pragensium Archi-Epi-
 scopus ; Lambergiani sanguinis o-
 mnes , omnes tam *Tibi* singulare in
 hoc sacro fastigio ornamentum, quàm
Tu illis. Præcesserunt isti ad magna,
 ac illustria ; ad majora *Tu* etiam, Cel-
 sistime Princeps, eniteris ; in quo si
 exortus iste honorum tam plenus est,
 quid non præfagire fas erit de ætatis,
 atque adultæ simul lucis meridie ? spe-
 ctat *Te* Capitularem suum Celeberrima
 Sa-

DEDICATIO.

Salisburgensis Ecclesia, Præpositum
etiam suum Passaviensis; Præsulem *Te*
suum Seccoviensi sub Tiara Styria su-
spicit. Quæ etsi dicamus, decora ef-
se ad amplitudinem meriti *Tui* non vul-
garia, majus quid tamen sapientiam
Tuam singularem cum virtute conjun-
ctam ducimus; à quarum utraque id
habes, ut præesse Princeps sacer Eccle-
siæ DEI merearis, ac etiam pro digni-
tate & sanctimonia possis. Hæc illa
peculiariter *Tua* sunt, *Tibi*que propria:
post virtutis integerrimæ cultum, ac
studium, litterarum omnium, neque
minus litteratorum amor quidam con-
genitus, tum ea, quæ abesse ab excel-
sis ingeniis rarò admodum solet, in ver-
sanda conditione frequens solertia: id
genus animi dotes hæ omnes, præ qui-
bus sacro in Principe Christiana Respu-
blica nihil æquè magis desideret; præ-
sertim si his ille, quem in *Te* singula-

D E D I C A T I O.

rem admiramur, Religionis tuendæ, tum augendæ zelus accesserit. Audivimus, qui ædes, atque aulam *Tuam* non aliter, quàm scholam virtutis, pietatis, moderationis, ac omnis honestatis dicerent; domum inquam ejusmodi, qualem & nunc Hipponensis Antistes præ aliis habitandam sibi deligeret. Quæ si inter privatos quasi parietes ad normam Ecclesiastici Principis tam exacta existunt; colligimus, quid in publico, pro fideli grege *Tuo*, pro Ecclesiæ sanctitate de te expectare universos jubeas.

Tali igitur *Tibi*, Princeps Celsissime, opusculum istud meum offertur; quid utilitatis allaturum sit jis, qui tam pro sacro tribunali, quàm & pro foro externo rem tractant, in argumento tam frequenti, tam etiam implicato; nôrunt cum primis sacri Antistites, arbitri, judicésque in talibus. Ceterum

rum

D E D I C A T I O.

rum utut cuicumque videatur de conatu
 hoc meo, istud volui, ut publico,
 quoad fas esset, prodessem: ut non o-
 mnino displiceat, fiducia me non levis
 sustentat Clementissimi patrocinii *Tui*,
 apud quem maximè propositum habui,
 contestari, ac deponere hoc quaecun-
 que obsequii mei studium. Occurre-
 bas Neo-sponsus Ecclesiae *Tuae*; pro-
 inde sic mihi visum est, non abs re fa-
 cturum me, si & hoc de Sponsalibus,
 & Matrimonio opus in sacras manus
Tuas consignarem: præterquam, quòd
 & insigne vinculum illud, ac nexus,
 qui inter hunc *Tiaræ* honorem, ac
 Celsissimam virtutem *Tuam* intercedit,
 quodammodo ipse ad *Te* me adduxerit.
 Faxit Divina Bonitas, ut *Te*, in cujus
 excelsa mente, tum virtutum exemplis
 tanquam expressus quidam doctrinae,
 morumque liber nobis proponitur,
 populus, tum Ecclesia *Tua* diu salvo
 frua-

DEDICATIO.

fruatur. Ut ad splendorem etiam u-
uiversæ Lambergianæ familiæ, Celsis-
simi Nominis *Tui*, tum præsertim ad
majus Ecclesiæ Christianæ decus, ac
Divinæ gloriæ incrementum sacro su-
per candelabro gloriosus semper luceat,
impensè Deum precabor.

Reverendissimæ Cel-
situdinis Tuæ.

Infimus Capellanus

SIMON Kärchne, S.J.

M O N I T I O

A D L E C T O R E M

Presens opus nunquam lucem aspexisset, nisi quorundam impotunitas urssisset, à qua, ut me liberarem, tandem annui.

Utor stylo Canonistis usitato, eoque non redundante, sed quantum ad doctrinae expositionem necessitas postulat.

Hinc lectorem moneo, ut attentè legat, advertatque ad integras propositiones, harum vim, & sensum cum suis limitationibus non raro occurrentibus, aliàs sinistrè meam doctrinam intelligi facile contingeret.

Novi doceo nihil, sed novâ methodo ex gravibus DD. ac juribus receptas sententias propono.

Pluribus fortè placebit, quòd in præsenti opere non grandi tam Confessarij quàm iudices Ecclesiastici sine magno incommodo potiora, quæ in praxi occurrunt, facili negotio poterunt reperire consulendo indices: in generali quidem inspiciendos titula

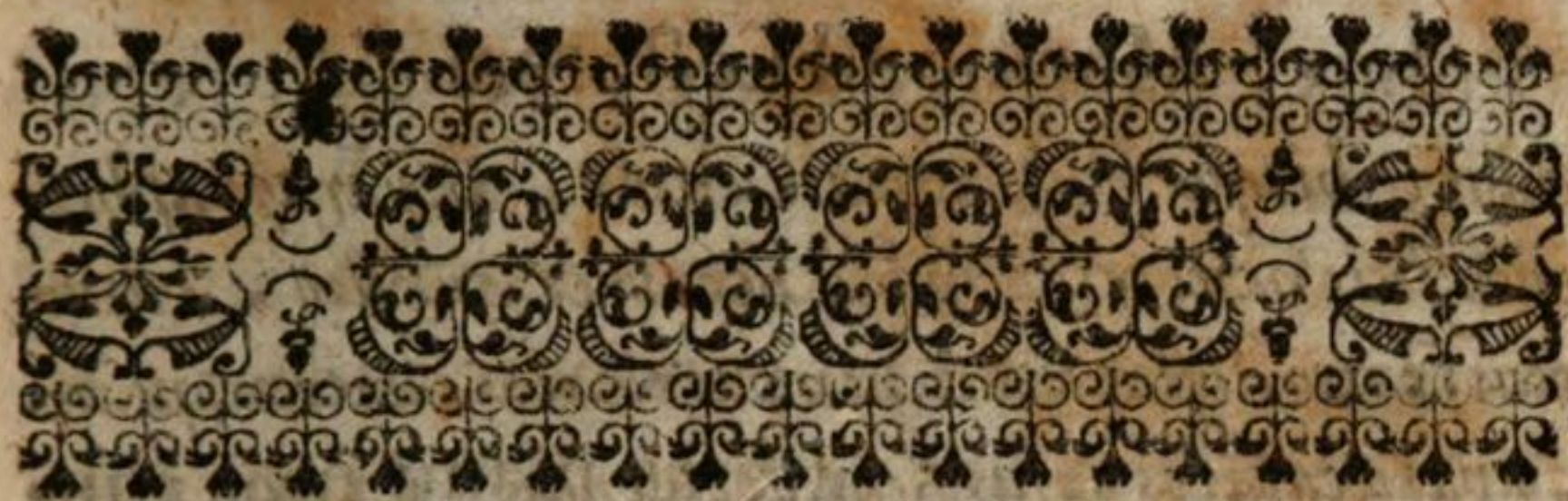
Monitio ad Lectorem.

enlos, hisque subiectos articulos, ac paragraphos cum suis materijs (in his occurreret quæstio, cujus elucidatio desideratur) in particulari autem, quando particulares casus sunt decidendi. Et cum idem casus sub diversis nominibus non infrequenter in Alphabeto citari possit, si sub una littera non reperitur, queratur in alia, quæ est affinis.

Suspicio mihi vitio vertendum, quod à numero 218. fusos numeros habeo, atque sub illis plura resolvam diversa, prout fui ab amico viro monitus desiderante numerorum multiplicationem.

Verum mederi amplius non potui sine ingenti molestia; cum enim hunc tractatum præcisè in meum usum destinatum habuerim cum confecto in eundem indice, si numeros multiplicassem, totum novum indicem formare debuisssem. De cætero numerorum longitudini occurro per particularem indicem. Vale, DEùmque pro me precare.

FACULTAS

*R. P. Provincialis & Privilegium
Cæsareum.*

E Go Gabriel Hevenesi Societatis Jesu ,
per Provinciain Austriæ Præpositus
Provincialis , potestate facta à P. nostro
Michaële Angelo Tamburino Præposito
Generali, facultatem concedo D. Philip-
po Jacobo Veith Bibliopolæ Græcensi Li-
brum, cui titulus: *Tractatus Canonisticus in
Libr. IV. Decretal. de Sponsalibus , & Matri-
monio, judici utriusque fori Ecclesiastici accommo-
datus , multumque utilis & necessarius* à P. Si-
mone Kärchne ejusdem Societatis compo-
situm , à deputatis ad id Societatis ejusdem
Patribus Lectum , & approbatum typis
mandandi; eidemque jus Cæsarei Privilegii
ad decennium eatenus indulgeo , ut ipso
invito Librum hunc , vel in toto , vel in
sum

partibus, nemo recudere, vel alibi recu-
sum intra S. R. Imperii fines, & hæredita-
rias S. Cæsareæ Majestatis Provincias im-
portare, aut vænum exponere audeat. In
cujus rei fidem has litteras manu mea sub-
scriptas, & Officii Sigillo munitas dedi.
Labaci die 15. Octobris Anno 1712.

Idem qui supra.

INDEX

Rerum & verborum secundum numeros marginales per totum continuatos.

A.

Absolutionis à censuris in matrimonii dispensatione quis effectus? 263. Versu clausula 13. Ejus forma 280.

Absolutio est nulla Episcopi à censuris in dispensatione accipientis munus 263. Versu clausula 14. Et quid si labor ejus sit pretio aestimabilis, aut si accipiat pro testium examine. 264.

Absolvi an possit à censuris interea incur sis, quando in Longum

tempus dispensatio differtur 270.

Absolvi an possit à censuris incur sis alia de causa quam ob incestuosas nuptias 269. Vers. claus. 6. in fine.

Absolvendi delegata potestas se non extendit ad casum incursum post confessionem 270.

Accusare matrimonium qui possint 333.

Actor, quando Reus confitetur principale intentum Actoris, sed non sine qualificatione, an hâc non acceptatâ possit

Index Rerum & verborum secundum numeros

acceptare confessionem principalem, ita ut qualificationem probandi incumbat Reo onus, 47.

Actus voluntatis efficax, & inefficax, ejus differentia 410. 411.

Adulterium est causa perpetui divortii, 340. Ejus nomine quales actus veniant 341.

An omne Adulterium causa divortii, 342. Et 343. 344.

An Maritus, ut uxorem de adulterio suspectam deprehendat, licite dissimulet peregrinationem, 343.

Adulterium condonatum non est causa divortii, 344.

Adulterium est notorium, aut occultum, 345.

Adulter emendatus an recipiendus, 346.

Adulter post sententiam divortii, an amittat jus divertendi, 347.

Adultera amittit dotem, & donationem

propter nuptias, hanc maritus recuperat, priorem vero lucratur, 353. Non tamen ante sententiam, 354.

Adulter perdit donationem propter nuptias, quam lucratur uxor, & recuperat dotem, 353. Si proles extent ex eodem, aut alio matrimonio, reservatur liberis proprietas dotis, & donationis, usufructu remanente penes Innocentem, ibidem.

Adultera non amittit parapherna 353.

Ab adultero an Innocens debeat divertere, 346., & 355.

Æquivocatio est licita in contrahendo matrimonio ad malum grave ex metu injusto vitandum, 131.

Ætas pro sponsalibus, 20.

Ætas pro valore testamenti, 283.

Ætas pro sponsalibus,

bus, & matrimonio,
202. 283.

Ætatis dies ultima an
censeatur pro completa,
283.

An eam malitia sup-
pleat, ibidem.

Ante ætatem legiti-
contrahere sponsalia,
& matrimoniam, an sit
peccatum, quale, &
quantum, 285.

Affinitas, quid, quo-
tuplex, & quæ ad eam
necessaria, 147.
simpliciter prolata sonat
legitimam, ibidem. Non
oritur ex matrimonio
rato, ibidem.

Ad eam non requiri-
tur consensus fæminæ,
ibidem. Est exprimen-
da copula illicita in pe-
titione dispensationis
pro ea, ibidem, & 243.

An ad eam necessaria
seminatio utriusque,
148.

Affinitas inter quos?
quousque? & quo jure
dirimat, 149. 150. 151.
Duplex ejus Linea. 149.

Affinitas est vincu-
lum naturale, etsi non
dirimat jure naturali,
151.

Affinitatis arbor quid?
quæ ejus proxima radix,
& quæ regula digno-
scendi gradus illius, 152.
In petitione dispensa-
tionis, pro ea an expri-
mendus gradus, & Li-
nea, 241.

Affines contrahentes
matrimonium indispen-
sati, quam pœnam in-
currant, 153.

Alimenta uxoris, &
prolium lite durante di-
vortii & post hoc, &
quis Judex, 332. & 362.
ad 366.

Amplexus qui licit
sponsis, aut non spon-
sis solutis à 97., ad 100.

Angustia loci pro di-
spensatione matrimonii,
& quæ circa eam obser-
vanda, 230. 231. Dum
hæc pro causa allegatur,
debet exprimi oratorum
locus originis, aut Do-
micilij, secus, dum ex
alia

Index Rerum & verborum secundum numeros

alia causa petitur dispensatio, 230. Dum allegatur pro causa, ut verificetur, an regulariter sit intelligenda de loco originis, 231.

An ea verificetur, si in circumvicino loco reperitur paris conditionis non consanguineus &c. ibidem. Vers. Adverte 4.

Apostasia est causa divortij, 355.

Approbatus pro confessionibus virorum tantum, an possit dispensationem poenitentiarie exequi, 266. Vers. an valeret.

Arrestum clam deserens an habendus pro confesso, 64.

Arcta foemina an teneatur, pati incisionem, valeatque matrimonium cum ea, 188. vide impotentia.

Arrha quid inter sponso, 67. Sponsalibus licite adjiciuntur

usque quadruplum, ibidem.

An fundet praesumptionem sponsalium, 74. Subarrhatio, ibidem vers. Huc spectat.

Arrhae non sunt donatio, 367. Vers dixi, 4.

Assistentia Parochi non est actus jurisdictionis, 203. Ut valeat ejus delegatio, an necessaria expressa licentia? aut etiam tacita, ac generalis sufficiat. 204. Quis & cui eam possit delegare 205. An valeat delegata à vicario temporaneo, seu cooperatore 204. Ut valeat, qualis assistentia Parochi, & testium debeat esse 205. An valida dolo, & mendaciis obtenta. 207.

B.

in **B**aptismi patrino aut matrino quid requiratur, ut evadant spirituales cognati (idem est

est de Confirmatione)
139. Plura de Patrinis,
& Baptizante 304.

Benedictio matrimonialis an præcepta? qui sponsi, & à quo benedicendi, 215. Non potest eos benedicere Parochus non Sacerdos. ibidem. Quo tempore interdicta, ibidem. An & quando sine ea possit matrimonium contrahi, ibidem.

Beneficium competentiae, an competat marito vero in dotis restitutione, 378. An competat filiis, 389. Aut hæredibus extraneis, ibidem.

Bona uxoris varia, 352.

Bona conjugibus communia; ibidem.

C.

Capitis diminutio triplex 272.

Calix consecratus an vendibilis, 126. Vers Judico.

Causæ Natalium judex quis? 328

Causæ matrimonialis nomine quid propriè 330. Ejus quis judex ordinarius aut delegatus 331.

Causis arduis an adnumeranda sponsalia 73.

Cautionis nomine quid, & quotuplex ea 360.

Cautionis est plus in re, quam in persona, ibidem.

ly Circiter ad quantum tempus referatur 238.

Clandestinitas, vide impedimentum clandestinitatis. Desponsatio clandestina. Matrimonium clandestinum.

Clausula, ex certis causis animum permoventibus in matrimonij dispensatione quid? 229. in princ. & 261.

Causula, quòd oratores sint de nobili, vel honesta familia, 229., & 261. Vers claus 10.

Clausula, te diligenter informes &c. ad
a 3 quid

Index Rerum & verborum secundum numeros
quid referantur &c. 229.
in princ. & 261. Vers
claus. 9.

Clausula, *si ita est*,
vel si preces veritate
nitantur in omni re-
scripto subintelligitur,
234.

Clausula, *dummodo*
copula non intervenie-
rit, hodie non adjici-
tur, 239. Vers. idem
author, nisi fuerit impe-
trata cum expressa co-
pula mentione ibidem.

Clausula, restricta ad
certum finem, aut ca-
sum sumit ab eodem in-
terpretationem, 256.

Clausula ubicunque
reperta, reducenda est
ad statum juris commu-
nis 256.

Clausula, puris nar-
ativis adjecta, non at-
tenditur, secus apposi-
ta in dispositivis 256.

Clausulae, ab orato-
ribus in supplicatione
positae sortiuntur effe-
ctum, etsi in expedito

mandato non legantur,
256.

Clausula, in medio
posita refertur ad proxi-
ma, non ad omnia prae-
cedentia, secus posita in
fine, 256.

Clausulae, tacite in
rescripto imbibitae non
sunt suspensivae, secus
aliter expressae, ac in-
sunt, 256.

Clausula prima: *Si*
preces veritate niti re-
pereris non inest jure,
prout inest clausulae, *si*
ita est, vel *si preces ve-*
ritate nitantur, hinc
prior, secus posterior,
facit commissionem con-
ditionatam, 257.

Clausula praefata re-
fertur ad sola substan-
tialia, secus supra pror-
sus occulta in foro ex-
terno, 257.

Clausula Secunda, *di-*
cretionis tuae manda-
mus, explicatur, 258.

Clausula tertia: *su-*
per quo Conscientiam
tuam

maginales per totum continuatos.

tuam oneramus, 258.

Ejus tres effectus, ibid.

Clausula quarta :
dummodo mulier pro-
pter hoc raptā non fue-
rit, 259.

Clausula quinta: *con-*
stitutionibus & ordina-
tionibus Apostolicis cæ-
terisque non obstanti-
bus, 259. An per hanc
derogetur constitutioni
conciliari, ibid.

Clausula sexta : *ut*
matrimonium publicè
contrahere valeant,
dispenses, 259.

Clausula septima :
servatâ formâ concilii
Tridentini ibidem.

Clausula octava: *Pro-*
lem suscipiendam e-
xinde legitimam de-
nunciando, 260.

Clausula nona : *Ex*
certis rationabilibus
causis eorum animum
moventibus. Dispensa-
tio cum hac vocatur si-
ne causa, 229.

Clausula decima: *quod*

ipsi honesti, nobiles;
sive ex nobili genere
procreati, principa-
les loci, vel de princi-
palibus loci sint, 261.

Si narrative exprimitur
non est causa, aliàs est,
261. Vers. claus 10.

Clausula undecima :
dummodo ipsi pauperes,
& miserabiles exi-
stant, & ex suis labo-
ribus &c. 262.

Clausula duodecima:
quod cum oratrix in
dicto loco propter an-
gustiam loci &c. 222.
263.

Clausula decima ter-
tia : *nos igitur eosdem*
à quibusvis excom-
municationis, suspen-
sionis &c. 263.

Clausula decima quar-
ta : *volumus autem,*
quod si spretâ monitio-
ne nostrâ aliquid mu-
neris &c. Excommu-
nicationem latæ sen-
tentiæ incurras, 263.

An hæc Clausula se

Index Rerum & verborum secundum numeros

extendat, ut nec pro labore æstimabili, nec pro examine testium, aut pro transumpto instrumento valeat quidquam accipere, 263, in fine.

Clausulæ pro foro interno 265.

Clausulæ moderni temporis multum diversa sunt ab antiquis, 265.

Prima: discreto viro confessori &c. 266.

Tres qualitates ejus ad valorem necessarias continet, ibid.

Secunda: nobis oblata petitio continebat, &c. exhibet materialem causam dispensationis 267.

Tertia: cum autem ob impedimentum, quod occultum est in matrimonio remanere ad evitanda scandala, &c. 267. Vi hujus soli oratores de precum veritate sunt examinandi, 267.

Quarta, audita prius ejus Sacramentali confessione, 268.

Quinta: sublatâ occasione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, 269.

Sexta: à quibuscumque censuris, sententijs & pœnis Ecclesiasticis, &c. 269.

Septima: injunctâ pro tam enormi libidinis excessu gravi pœnitentiâ salutarî, 271.

Octava: Et confessione Sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum &c. Differentia hujus clausulæ à veteri ibid.

Nona, Dummodò impedimentum præfatum occultum sit, 273.

Decima: Et separatio absque scandalo fieri non possit, 273. Et ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timendum sit, ibid. Differentiâ primæ partis hujus clausulæ

marginales per totum continuatos.

læ ab antiqua, ibid. Vers. prior pars.

Undecima: *Aliud que impedimentum canonicum non obstat, 274.*

Duodecima: *Dicta muliere de nulitate prioris consensûs certiorata, sed ita cante, ut laicis delictum nusquam detegatur, 274. An hæc certioratio, & qualis necessaria ad valorem, exponitur, ibid.*

Decima tertia: *Ut matrimonium cum eadem muliere de novo secretè id evitanda scandala contrahere &c. 275.*

Decima Quarta: *Prolem susceptam si que sit & suscipiendam legitimam decernendo &c. ibid.*

Decima quinta: *Et in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum & non aliter 277.*

Decima sexta: *Hu-*

jusmodi absolutio in foro judiciario nullatenus suffragetur &c. 278.

Decima septima: *Gratis ubique, 278. in fine.*

Clerici stupratoris pœna, 53.

Coactio quid ibidem.

Cœlibatus aliquando postponendus matrimonio, 11.

Cogitatio practica venerea est causa motus carnis, 410. An mortalis, 412. Et cujus speciei, 418.

Cognatio spiritualis quid? quo jure, & inter quos dirimat? 139. 304.

Cognatio legalis quid? quoruplex? inter quos & quamdiu dirimat, 140. Quæ in ea exprimenda pro dispensatione, 245.

Comitis Palatini potestas legitimandi, 319.

Vers. legitimatio. Ejus creatio reservatur summo

Index Rerum & verborum secundum numeros

Principi 327. De jure nequit legitimare, proinde inspicienda est ejus facultas, ibid. Non legitimat, infantes, absentes, ignorantes sine speciali concessione, aut nisi infans post rationis usum ratificet, ibid. Nec naturales extantibus legitimis nisi specialiter habeat expressum, 327. Vers. Idem comes.

Commissarius dispensationis nequit subdelegare actum dispensationis, secus examen, & receptionem testium, 249. vers. Similiter &c. Examen potest committere Notario Laico, 258. vers. claus. 3.

Commissarius, si est Vicarius Generalis, non potest se ingerere Episcopus aut è contra, 249.

Commissarius, quando testes sunt in alia Diœcesi, potest eorum diœcesano subdelegare examen, 258. Vers. claus. 3.

Commissarius, quando incipit habere jurisdictionem 251. An expiret per mortem, amotionem, absentiam ejus, aut per sententiam definitivam, ibid. An ejus jurisdictio sit ejusdem auctoritatis cum Papali, proinde possit Examen delegare superiori se, ibid. vers. 4. Non potest exequi sciens narrata non verificari, 257.

Commissarius dispensationis an possit aut debeat exigere juramentum testium, & in mandato non fiat ejus mentio 251. Vers an jurisdictio & 258. Vers. claus. 3. Potest informari & testes recipere nullâ servatâ formâ judicij, 251. Vers. An jurisdictio in fine. Dispensare nequit incognitâ causâ & non probatis precibus, & quæ circa informationem observanda, 252. An valeat exequi dispensationem

nem deprehendens ad-
desse alias causas urgen-
tiores in supplicatione
omissas, 253. Ut e-
xequatur dispensatio-
nem, an debeat esse
moraliter certus de nar-
ratorum veritate, 254.
Quid, si dubitet an po-
testas dispensandi se ex-
tendat ad hunc, aut il-
lum casum, 254. Quid
fieret in Breui officia-
lis, secus oratores, 244.

Commissarius Pœni-
tentiariæ officio non po-
test fungi extra forum
pœnitentiæ, 268. 275.
277. Ejus approbatio
qualis 266. vers. an va-
leret.

Commissarius Data-
riæ an possit quærere
de interventu copulæ,
quando ejus non memi-
nit Breve, 239.

Commissarius an pos-
sit dispensare, si post
Breve, nondum tamen
datum executioni ac-
cidat incestus, 240, à
vers. quid si.

Conditio quid, &

quoruplex à 29. & 293.
Quæ sit ejus differentia
à modo 29. Non o-
mnis facit matrimoniũ,
aut sponsalia conditio-
nata, 30.

Conditio Generalis,
seu tacita si exprimatur,
an suspendat contra-
ctum, testamentum aut
legatum faciat conditio-
natum. 31.

Conditio tacita aliter
expressa, ac inest, fa-
cit actum conditiona-
tum, 31. Sub condi-
tione repugnante sub-
stantiæ matrimonii spõ-
salia sunt nulla, 32.
An sit talis conditio
hæc: *si vis vitare co-
pulam, aut vovere ca-
stitatem perpetuam*,
33.

Conditio turpis, aut
impossibilis an habeatur
pro non adjectâ in mat-
rimonio & ultimis vo-
luntatibus, 34. 36. Ac
in sponsalibus, 37. Quid
si uterque ignoret, aut
alteruter impossibilita-
tem,

Index Rerum & verborum secundum numeros

tem, aut turpitudinem,
36. Aut jus id deci-
dens, ibid. Vers. Dub. 2.

Conditio turpis præ-
terita an in matrimonio
habeatur pro non adje-
cta, 36. Vers. Dub. 4.

Conditio, si Ponti-
fex dispensabit in con-
sanguinitate, aut affi-
nitate, an faciat spon-
salia conditionata, 38.

An sponsi tales valeant
filire antè eventum con-
ditionis, aut dispensa-
tionem expectare, aut
post obtentam dispen-
sationem resilire, 39.
Aut cogi ad ineundum
matrimonium, 41.

Conditio, si Pater &c.
consentiat an censeatur
impleta, si primo con-
sentit, & si postea revo-
cet, aut censeatur non
impleta per primum
dissentium, etsi postea
det assensum, 45.

Concubina sumitur
aliquandò pro uxore,
173.

Confessio Rei cum

qualificatione an ei præ-
judicet quoad substan-
tiam confessionis, ita
ut non possit se fundare
in qualitate, 48.

Confessioni adversus
alium in eodem crimine
nulli credendum, 65.

Confitenti copulam,
sed neganti sponsalia, an
deferendum juramen-
tum decisivum, aut pur-
gatorium, 75.

Confessio extrajudi-
cialis probat contra con-
fitentem, donec constet
de errore, 197. Vers.
tertio confessio.

Confessarius quid re-
spondeat neonuptæ qua-
renti de usu matrimo-
nii, 419.

Confessarius exequens
dispensationem matri-
monialem quid obser-
vet, 265. Ejus quali-
tates, 266. per totum.
An possit alius adiri pro
declaratione legitimæ
prolis, quando primus
eam omisit, 266. in fi-
ne. Si primus est nimis
rigidus

rigidus circa executionem potest eligi alius ab oratore 266. in fine.

Confessarius an possit absolvere à censuris, ac incestibus incurtis interea, dum executio in longum differtur, 270. An valeat restringere sacramentalem confessionem menstruam à Pœnitentia impositam, 271. in claus 8. An confessio distincta exigatur, si aliunde orator obligatur ad menstruam ibid. Omissio unius an mortalis, ibid in fine. An ab ea liber lucrans indulgentias 272.

Confessarius quî se gerat intelligens ex pœnitente eum cupere renovare matrimonium ex impedimento occulto nullum 279., & Vide doctrinam notabilem, 148. Confirmationis patrini vide in Baptismi patrino.

Conjux veneficus,

venenum propinans &c. 361.

Conjuges quid agant, quando oritur dubium, aut certitudo de vita prioris conjugis, 178. Quomodo inter se Quarete renoveant matrimonium, 280. & sequenti.

Conjux an & qualiter certiorandus à consilio de nullitate matrimonij, 274. & 281.

Conjugibus extra usum matrimonii qui actus liciti, à 410.

Conjugi Leproso, an alter debeat reddere debitum, aut possit cum periculo, si velit, 300. 399.

Conjugia, qui possint accusare, aut denuntiare 333. & sequenti.

Conjugium servorum an validum, 301.

Conjugibus credendum in favorem matrimonii, secus contra matrimonium, etsi jurent

Index Rerum & verborum secundum numeros

rent impotentiam, 197.

Consanguinitas quid, 141. Quid in ea stipes, linea & gradus, ac quoduplex linea 142. Regula in ea gradus dignoscendi est triplex 143. In eorum computatione jus canonicum, & civile discrepant, 144.

Computatio civilis est servanda quoad successionem etiam in foro Ecclesiastico 144.

Consanguinitas quo jure, & quousque dirimat, 145. Ejus arbor 143., & quæ circa eam observanda 146.

Consanguineorum poena sine dispensatione contrahentium, 153.

Consanguinitas ex illicita copula, an sicut affinitas se non extendat ultra secundum gradum, 307.

Consanguinitatis Linea, & gradus in supplicatione, an exprimendus, 241. Gradus simplex propinquior in-

fra primum an necessario etiam exponendus, aut petenda potius à Papa declaratio distantiam propinquioris non obesse, ibid. An si gradus propinquior, & remotior procedunt ex duplicato stipite, uterque explicandus, uti etiam si inæqualiter descendant à communi stipite, dum oratrix est vicinior stipiti, 242. 243.

Consuetudo potest esse irrationabilis, etsi non sit contra jus naturale, aut divinum, 123.

Consuetudo, quam canones vocant corruptelam, quid, & an possit transire, & quando in non corruptelam, 123.

Consuetudo, ut inducat, aut abroget impedimenta, esse debeat mixta ex clericis & Laicis, 123. in fine.

Consuetudo inter Hæreticos Contrahendi
ma;

matrimonium in prohibitis gradibus an abroget impedimentum , 124.

Contrados Vide Dos.

Contractus solennis secundum formam juris initus , non admittit ullas oppositas præsumptiones , 105.

Contractus ex metu injusto an jure naturali validus , 10. An jure invalidus adjecto juramento confirmetur , 373. Vers. 9.

Copula cum puella renuente eam , nisi matrimonium promittatur , an judicet sponsalia , si fornicarius dixit , *ego te non deferam* , aut si non indicet , adhuc sit ea ducendo , 16.

Copula cum honesta Puella an funder præsumptionem sponsalium , 11. in fine & 16. in fine.

Copula sponzorum cum non sponsis an ha-

beat speciem injustitiæ , 28.

Copulam confitens imperfectam præsumitur habuisse perfectam , 62.

Copulæ conjugalis finis , à , num. 116. Ad copulam ex affectu Maritali quid requiratur , 168.

Copulæ triennialis probatio an debeat esse continua & in quo sita continuitas hæc , 195. Quid sit post ejus Triennium , pars una stet pro consummatione matrimonii , secus altera , 196. An exacto triennio possit continuari etiam cum periculo pollutionis , dummodo sit spes aliqua eam perficiendi , etsi pro illa vice vir persuadeat sibi se non seminaturum intra vas , 197. Vers. quinto etiam &c.

Copula ex affectu maritali an matrimonium prius nullum revalidet ,

Index Rerum & verborum secundum numeros

Vers. verum quia. De copulae interventu, quando non fit ejus mentio in dispensatione, an possit quaerere commissarius 239. in fine.

Criminis impedimentum, vide impedimentum criminis & 294. In criminis impedimento pro dispensatione quae exprimentur 245.

Crimina quae impediant matrimonium, 120.

Conjugum aspectus, tactus &c. delectatio morosa an mortales, 413. 414. Etiam in red-dente ibidem. Coitus ore, & cujus speciei, 414. Quid de uxore juvene lasciva patiente tactus cum pollutione, 415.

Conjux se ipsum libidinosè tangens an peccet mortaliter, 416. An peccet gravius, quàm solutus, & in qua spe-

cie, 418. Immittens digitum in vas prae-posterum alterius, an sodomita, 397.

D.

Debitum conjugale an sine injustitia negari possit, quando ex pacto, aut voto servanda est castitas, 33. Vers. hinc si uxor.

Debiti conjugaliter petitionis ut sit licita, est necessaria saltem probabilitas pro valore matrimonii, 133.

Debitum conjugale, an & quomodo licitum in secundo matrimonio sine morali certitudine inito, 388. Cessat reddendi obligatio propter alterius adulterium à 340. An possit peti, aut reddi debitum cum vitae periculo, aut dum parit proles semper mortuas 186. & 404.

Debitum conjugale est praeceptum, sed non ejus petitio per se, 389. 398.

398. Ejus tempus ,
An licitum ante Bene-
dictionem, die festo &c.
tempore menstrui, gra-
vidi uteri, amentiae,
ebrietatis. 390. 391.
Ejus locus, 392. Et si-
tus, ac modus, 393.
394. juncto 406.

An in eo necessaria
utriusque seminatio, an
neutro seminante licite
desistant; aut ne de-
prehendantur à super-
venientibus. An uxor
post seminationem viri
se retrahentis, possit i-
psa, aut maritus tacti-
bus provocare, ut e-
tiam seminet, 395. U-
xoran reddens licite
mentem alio avertat, &
sic impediat seminatio-
nem, ibid. An tem-
pore debiti licite aspi-
ciant imagines affabres,
aut alienas formosas fa-
cies, 396. An sit spe-
cies sodomiae inchoatio
copulae in vase prapo-
stero cum animo con-
summandi in vase debito;

& quid si vir in superfi-
cie vasis prapo-steri
membrum suum perfri-
cet cum dicto animo.

396. 397. Quid si vir
membrum suum immit-
tat in os uxoris 397.

414. Et haec id lambat,
& quid si ex illo fugat,
414.

Debitum quando red-
dendum, aut non red-
dendum traditur regula
à 398. ad 410. An ex-
cusetur conjux à jeju-
nio peregrinationis vo-
to propter debitum,
399. An possit reddi
cum dispendio salutis
400. 401. Etsi pariat
proles mortuas, 404.
An etiam petere, ibid.
& 186. An semen cor-
ruptum viri possit ex-
pellere, 402. An red-
dendum petenti illicitè
à 405. ad 410.

Declarationes Cardi-
malium an habeant vim
legis, 181. Conditio-
nes tres necessariae, ut li-
gent, ibid. An pro-
mul-

Index Rerum & verborum secundum numeros

mulgandæ ibid. in fine.

Defloratio quomodo probanda, 66.

Defloratoris obligatio sine matrimonio promisso à 52. & cum promisso à 56.

Delegatus, vide Commissarius.

Delegatio omnis, etiam incipiens à nomine Pontificis, an censeatur facta nomine sedis Apostolicæ, 251. Vers. Respondeo quarto.

Delegata à Papa jurisdictio an paris auctoritatis cum ea, quam habet Papa ibid. Vers. An jurisdictio.

Delicti majoris præsumptio abhorretur à jure, ut potius præsumat rarius contingens, ut absolvat reum à majore 61.

Delectatio morosa quotuplex 410. An mortalis etiam in conjugatis & viduis, 411. Ac in conjugibus An adulterium, 418.

Denuntiandi impedimentū obligatio quantæ, 313. Ab hac non eximitur ipse impeditus, ibid. Urget etsi unus noverit impedimentum, ibid. Etiam illum, qui ex fide dignis audivit, nisi nesciat ex quo audiverit, aut si persona illa est vilis, 313.

Denuntiari nequit impedimentum non servato ordine Evangelicæ correctionis in impedimento occulto ex delicto, 313.

Denunciatio impedimenti sufficit, si fit ante copulationem, 214. Eam eò differens, an graviter peccet, ibid. Est tamen audiendus, imo & post matrimonium contractum ibid.

Demum denunciati non sunt impediendi à matrimonio, nisi de impedimento constet per testem juratum de scientia

scientia, aut prober per
famam, 214.

Denuntiare matri-
monium qui possint,
333.

Denunciatio Sponso-
rum quid? an præce-
pta, ubi, quoties, &
quando facienda, 208.

An valeat matrimonio
postponi, 209.

A quo, & quas ob causas
dispensabilis, 209, &

211. Quid si non sit
facilis accessus ad ordi-
narium, 209. An de
nunciandi etiam milites
Sponsi, 210.

Desponsatio clande-
stina quid, 290.

Depositio jurata judi-
cialis præfertur non
juratæ extrajudiciali,
197. Quid si invicem
contrariantur, ibid.

Dicæcesis, vide Error.
Oratores,

Dispensatio in de-
nuntiationibus ex falsa
causa obtenta an pecca-
tum: & an eam impe-
trans, uti & assistens

matrimonio iis omiſſis
punibilis & quâ poenâ,
212.

Dispensat quis, in
impedimentis 218. 146.

Dispensandi gratis
jus concedit Papa Nun-
tiis suis, 218. An E-
piscopus possit dispensa-
re in impedientib⁹, 219.

In Dispensationis peti-
tione, an exponendus
incestus, 239, & 240.

An valida, quando fal-
sitas in petitione bonâ
fide exprimitur, 233.

In ejus petitione quæ ex-
primenda à 234. 246

In ea,

De stylo curiæ quali-
tas exprimenda, debet
etiam exprimi in foro
conscientiæ, 237. In

petitione Dispensatio-
nis duplicati impedi-
menti, an ambo expli-
canda, 238. 243. in fi-

ne, & quidem in unico
libello 238. vers Rogab-

bis. Nihilominus plu-
res levans ex Baptismo
aut pluries exercens co-

Index rerum & verborum secundum numeros

pulam, non tenetur explicare dictam pluralitatem, 238. Vers. dices. In petitione Dispensationis pro cognatione spirituali an exponendum, utrum sit ex Baptismo, aut Confirmatione, 239. An si intervenierit copula inter cognatos spirituales, aut consanguineos carnales, vel affines, debeat exprimi, 239. Vers. an si &c. 240. Quando scienter contrahitur matrimonium inter prohibitos, in petitione debeat scientia exprimi, 239. vers. certum est, quod) secus si contractum est scienter cum publica honestate) Amplia ad quodvis aliud impedimentum, ibid. imò & ad contractum matrimonii cum impedimenti ignorantia neglectis citra Dispensationem denunciationibus. ibid. Item si contractum sit ab impeditis

animo facilitandi Dispensationem, hic animus exponi debet, uti & spes si copula sub spe facilitandæ Dispensationis intervenit, 239. Vers. certum. præterea. Etsi unus tantum eam spem conceperit, ibid. In Dispensatione pro consanguinitate affinitate publicâ honestate ex matrimonio rato, an exprimendus Gradus cum Linea 241. & sequentibus 2. In petitione Dispensationis pro cognatione legali quæ exprimenda, 245. Aut pro impedimento criminis, ibid. In petitione Dispensationis posterioris in eadem materia, an mentio facienda prioris, 245. In petitione ad Papam quædam exprimenda recensentur, 246.

Dispensationis supplicationis forma, 247.

Dispensationis spes adi-

adimitur contrahentibus
matrimonium cum im-
pedimento sine procla-
mationibus, 316.

Dispensare in radice
matrimonii quid 326.

Dispensare in ea an pos-
sit Pontifex, ibid.

Dispensare in dirimen-
tibus impedimentis an
valeat Episcopus ante, &
post contractum matri-
monium, 220 ad 224.
Et an teneatur, dum
potest 222. in fine. An
in defectu ætatis pro
matrimonio 223.

Dispensare an possit
in impedimentis diri-
mentibus Vicarius Epi-
scopi saltem ex delega-
tione ejus 224.

Dispensare possunt
mendicantes in foro
conscientiæ ad peten-
dum debitum cum in-
cestuosis conjugibus,
fecus in impedimentis,
224.

Dispensatio ut valeat,
an & qualis causa neces-
saria aut sufficiens à 225.

In primo gradu affinita-
tis Linea recta nunquam
dispensatio data est, et-
si dabilis sit, ibid. Vers.
Et quamvis. Non quæ-
vis causa sufficit pro o-
mni impedimento. 226.
Omnes reducuntur ad
ternarium à Sanchez, a-
lii recensent plures, i-
bid. Primà est, *Præ-
rogativa dignitatis.*
226. Secunda, *Splen-
dor familie*, ibidem.
Tertia, *Excellentia
meritorum* in Ecclesia
ibid. Quarta, *composi-
tio magnæ litis*, pa-
cis conciliatio inter con-
sanguineos, amotio
scandalorum (ubi quid
horum nomine) vel gra-
vium malorum, animæ
periculum 226. Quin-
ta, *dotis tenuitas in
fœmina*, 227. Hu-
jus allegatio non est al-
legatio propriè pau-
pertatis ibid. Sexta,
est *prolis susceptio* ex
matrimonio publico (i-
mo etsi non suscipiatur)
nisi

Index rerum & verborum secundum numeros
 nisi fuerit mala fides ex parte utriusque, 228. Septima, *conservatio fame mulieris imprægnatæ &c.* 228. Octava, *Carnis fragilitas respectu voti castitatis, aut Religiosi*, 228. Vers. octava, & 273. Nona, *Conservatio divitiarum in eadem familia*, ibid. Decima, *Nobilitas, aut procreatio de genere nobili, aut si oratores sint principales populi, aut oppidi*, 229. Hæc dupliciter exprimitur in Dispensatione, ibidem. Ubi an *nobilitas* quid minus sonet, quàm *procreatio ex genere nobili*, aut quam esse *personam illustrem*, 229. Vers. observat. Nobilitas, quando est causa dispensandi, est qualitas exprimenda, secus non habet rationem causæ 229. Vers. Quando nobilitas &c. Hujus, & illustris familiæ probatio, ibid. à Vers. observat & 261. Undecima causa, *Ætas Oratricis innuptæ*, 230. Duodecima, *Angustia loci*, ibid. quæ circa illam observanda, 231. Dispensatio *sine causa*, qualis & cur sic dicta, 229. pr. Dispensationis Causa quando verificanda 232, 253. Dispensatio in forma *Gratiosa*, & in forma *Commissoria* ibid. Dispensatio an cesset causâ cessante, 232. Vers. quantum est &c. Ubi distinctio est inter causam integrè existentem à causâ habente tractum successivum. Dispensatio voti castitatis ob fragilitatem; in matrimonio ob paupertatem; in pluralitate beneficiorum ob munus, quod quis gerit; in carnis Esu ob morbum; in Breviario

rio &c. An cesset cessante causâ , 232.

Dispensatio an valida ex causâ fideliter ab oratoribus exposita, quam dispensans bonâ fide existimavit sufficientem, re ipsa autem est insufficientis ,

Dispensatio quando vitietur, traditur regula 235. 240 Vers. è contrà.

Dispensationis valor præsumitur in dubio valoris aut subreptionis , 236.

Dispensatio continens causam unicam , hæc præsumitur finalis , 236. Vers. inferes secundò.

Dispensationis Executor , quid observet, quando Oratrix allegavit dotis incompetentiam. 227.

in Dispensatione hodie non adjicitur clausula , *dummodo copula non intervenerit*, 239. Vers. Idem Author &c.

nisi dispensatio impetretur cum mentione copulæ , tum enim exigitur juramentum de non habita sub spe facilitandæ , ibid. An tunc oratores licitè negent copulam etiam cum juramento, ibid , & 240. Vers. è contrà.

Dispensatio vitietur per expressionem unius impedimenti loco alterius specie diversi , uti & si exprimitur gradus inferior loco superioris, non vicissim , 224.

Dispensatio an valeat , quando oratores exprefferunt exprimenda , at in Rescripto error est commissus ab officialibus , 244. Vers. Quid si oratores &c.

Dispensatio matrimonii nequit subdelegari quoad nudum ministerium , secus quoad Examen , 249. Vers. similiter &c. 258. Vers. claus. 3.

Dispensationis delegatio an expiret per
b 4. mor-

Index rerum & verborum secundum numero,
mortem Papæ, 251. & legitimandi, 269. ,
Vers. Resp. 4. Vers. claus. 6.

Dispensatio tantum
valet, quantum sonat,
253.

Dispensatio valet, et-
si postea pateat insuffi-
cientia causæ, 254. Vers.
dubius.

Dispensatio est ne-
ganda, quando pruden-
ter timetur scandalum
gravius eo, quod sequi-
tur ex denegatione,
258. Vers. unde.

Dispensatio *in forma*
pauperum ac instructio
pro ea, 262. clausula
II. per totum.

Dispensationi in foro
interno, an semper
præmittenda confessio,
265. 268.

Dispensationis pro
foro interno clausulæ,
265.

Dispensatio pro foro
interno an irrita ob irri-
tam ex parte pœnitentis
confessionem, 266. in
fine.

Dispensandi forma,

Dispensandi potestas
respectu unius tantum,
an strictæ sit interpre-
tationis, 270.

Quis Dispensat in ra-
to matrimonio, 109.
Versu. ad Quintum.

Dispensatio non vi-
riatur confessario non
imponente alias pœni-
tentiæ à confessione di-
stinctas, 272 Vers. Re-
sponsio.

Dispensatio viâ pœni-
tentiariæ extra forum
Sacramentale est irrita,
277.

Dispensationis forma
in foro Pœnitentiæ, 280.

Dispensationis clau-
sulæ pro foro externo à
257. ad 265. Clausu-
læ pro foro interno à
265. ad 279.

Divortium quid, &
quocuplex, 337. E-
jus causa perpetua est a-
dulterium, 340. Hu-
jus nomine quid, ut li-
ceat divertere, 341.
Non

Non omne adulterium est causa justa divortii, 342. & sequentibus 2. Utróque adulterante fit compensatio, etsi delicta forent imparia 342. & adulterium unius sit publicum, alterius occultum, ibid. An adulterium meru extortum sit causa, 343. Post adulterium innocens uxor reddens debitum aut ab adultero petens; aut se ei familiarem monstrans, an possit divertere, 344. Conjux innocens licitè divertit propriâ auctoritate ob adulterium notorium, secus ob dubium, aut probabile, 345. Innocens potest à Thoro adulteri divertere certus de adulterio, quod probare non potest, 345. Vers. conjux certus &c. Unde uxor etiam per sententiam compulsam non tenetur reddere, ibid. secluso scandalo potest clam aliò fugere, i-

bi ordinari, aut profiteri, 345. Non tamen obligatur divertere, 346. 355. Adulter resipiscens an recipiendus, 346. Si Innocens post dimissum adulteriũ fiat adulter ante latam divortii sententiam, debet recipere, & redire ad dimissum, ibid. & etiam probabilius si adulterium committat post sententiam, 447. Reus an post divortium debeat reconciliari, si innocens velit, 348.

Reus post sententiam,
an teneatur non mutare
statum , & quamdiu ,
349. 350. Et quæ si
innocens votum castita-
tis emisit , 350.

Post divortium adul-
tera rarò potest compel-
li ad reditum , 350.
Vers. infra , 3.

Post divortium , si
innocens sit Religiosus,
an etiam adulter teneatur,
ingredi, 351.

An post divortium ex
b5 fav-

Index rerum & verborum secundum numeros

ſævitia conjugibus fas ſit
proſiteri 351. Poſt di-
vortium Reus quas res
amittit poſt ſententiam
353. 354. Ante tamen
ſententiam innocens re-
tinere poteſt dotem jure
exceptionis 354.

Divortii temporalis
cauſæ ſunt Hæreſis 355.
(hæc non compenſatur
per ſalterius Hæreſim ,
356.) animæ periculum.
Lenocinium aſperitas
morum , Blaſphemix ,
maledictiones mariti (ſe-
cus ſocrûs) 357. Item
ſævitia , & quid ejus no-
mine , 358. & ſequen-
tibus. Ejus probabile
periculum quando cen-
ſetur , 360. (Judex non
facile judicet periculum
abefſe) an ob eam uxor
authoritate propriâ poſ-
ſit divertere , 360. Quo-
modo probanda , 360.
Quando ſufficiens cau-
tio à ſævo nequit præſta-
ri , poteſt decerni per-
petuum devortium , &
quando id accidit , ac

quid cautionis nomine ,
360.

Divortii cauſæ an
morbus contagioſus ,
361. Ejus legitimus Ju-
dex , 332. 362. Lite
divortii pendente quis
decernat Alimenta , &
à quo hæc cum litis ex-
penſis præſtanda. 363.
Poſt Divortium , à quo
uxor alenda , 346. uti
& proles , ac apud quem ,
365.

Domicilii originis , &
habitationis differentia ,
230. Originis aut or-
tûs domicilium non con-
trahitur per hoc , quòd
quis domicilium fixerit
in tali loco , ibidem.
Cujus Ordinario in du-
bio præſumitur facta
commiſſio ibid. Ut com-
mittatur ordinario do-
micilii , eſt in ſupplica-
tione petendum. ibid.

Donatio , quid , &
quotuplex inter conju-
ges , 366. Quomodo
dignoſcatur donatio in-
ter vivos à donatione
cauſa

causa mortis, ibid. in fine.

Donatio propter nuptias, 352. Quæ Donatio facta durante matrimonio valeat, 367. 360. valet mutua, uti reciproca omnium bonorum in tempus mortis, ibid. Vers. Hinc &c. Nulla est positivè invalida non superans 500. aureos. 367. Vers. Dixi sexto &c., & 368. Vers. sequitur quarto ac 371.

Donans quando censetur fieri pauperior, & Donatarius Locupletior, 367. Vers. Dixi Sexto.

Donatarius conjux an deobligetur à restituendis jis, quæ ex donatis inutiliter expendit ibid.

Donatio inter conjuges causâ mortis valet, 368.

Donatio inter spon-
sos etsi rei donatæ traditio fiat contracto matri-

monio, ibid. Vers. sequitur, secundo.

Donatio inter conjuges quando Evanescat, 368. Vers. sequitur tertie.

Donatio non revocatur Hypothecâ Generali bonorum, secus speciali, ibid.

Donatio solùm simplex eaque inter vivos prohibetur conjugibus, 368. Vers. sequitur primo &c. & quarto &c. Etsi fiat ante matrimonium quando ejus effectus est dilat⁹ in tempus contracti matrimonii ibid. Vers. sequitur quinto. Aut si fit per tertiam personam, aut sita est in remissione debiti vel pretii rei venditæ, 368. Vers. sequitur quinto.

Donatio prohibitâ conjugibus an sit renuntiatio lucrorum in matrimonio quæsitorum, & quærendorum, 370.

Donatio inter putatios

Index rerum & verborum secundum numeros
titios conjuges, an valeat, 370.

Donatio simplex inter conjuges ad libitum est revocabilis, 371.

Eadem inter conjuges ut evadat firma, quæ conditiones necessariae, 371. In dubio an donans, aut donatarius citius sit præmortuus, præsumitur citi⁹ mortu⁹ donans ibid. vers. secunda conditio.

Vers. secunda conditio.

Donatio quibus modis tacite revocetur, 371. Versu. Tertia ut non sit, & 374.

Donatio ultra 500. solidos requirit insinuationem Judici faciendam, 371. Vers. quarta ut &c. Nihilominus ejus omissio non invalidat illam quoad non excessum, ibid.

Donatio an confirmetur morte civili donantis, ut per servitutem, professionem, & capitis diminutionem, 371. Vers. quarta ut &c. An

Juramento, 373. An ejus postea revocatio invalida ibid.

Donatae Uxori res postmodum in testamento relictæ, an confirmantur in vim donationis, vel legati, 374.

Donationis inter conjuges confirmatio an efficiat, ut fructus etiam naturales percepti re donata spectent ad donatarium, 375.

Donatio dicta retrahitur quoad fructus perceptos, secus quoad dominium ibid.

Dos puellæ defloratæ, quando danda, 54. Ejus Judex in lite divortij, 332. & 363.

Dos quid & quotuplex, 352. 376. Contra Dos, 353.

Dotalitium quid, ibid. & Dotale prædium, 376.

Dos an constituenda à Patre matre, avo, fratre, &c. 377.

Dos & contra-Dos dis-

maginales per totum continuatos.

dissoluto matrimonio an restituenda tota, 379. Et quid si matrimonium fuit nullum, 378, vide à 331. ad 335. & 343.

In Dotis restitutione marito vero an competat beneficium competentiae, 378.

Dos aestimata ad venditionem est restituenda intra annum 379. Intra hoc tempus à quo alenda vidua, ibid.

Dotis fructus post obitum conjugis, cujus sunt, 379.

Dote non restituta tempore constituto uxor potest agere ad Interesse, 379.

Dotis incompetentiae allegatio non est propria allegatio paupertatis, 227. An sit Dotis incompetentia, si habet jus ad accipiendum dotem, ibid.

Dotis incompetentia, sufficit pro dispensatione in gradu remotiore, secundo, & tertio aut

tertio tantum, redditur tamen sufficiens per augmentum. Dotis ex bonis mariti, 227.

Dotis incompetentia, dum allegatur ab oratrice, quid observet Executor, aut Commissarius dispensationis, ibid.

Dotem non habere, & habere insufficientem an paria sint, 227. Vers. tertio, si Executor.

Dotis insufficientia quando censenda, ibid. Vers. quarto foemina.

in Dubio non praesumitur delictum, 61. In Dubio de sponsalibus, an favendum foeminis magis, quam masculis.

in Dubiis an tutior pars eligenda, an universaliter contineat praecceptum, 178, in fine.

in Dubio de obitu prioris conjugis circa debitum reddendum aut exigendum, quomodo

Index rerum & verborum secundum numeros
do id deponendum, i-
bid.

Dubius de impedi-
mento an sine dispen-
satione queat contrabe-
re matrimonium, 134.
per totum.

in Dubio impotentia,
an ea matrimonium
precesserit, quid præs-
umendum, aut an sit na-
turalis, vel accidentalis,
190.

Dubia, si sunt im-
potentia naturalis si-
gna, Judex nequit de-
clarare nullitatem ma-
trimonii non præmissâ
mâ juris, 194.

in Dubio, dum Di-
spensatio committitur
ordinario, ut dispense-
t, cuius loci ordinarius in-
telligendus, 230.

Dubi⁹ an egeat dispen-
satione, aut an impe-
trata valeat, quin pos-
sit dubium deponere?
agat, quod ageret sciens
se non egere, 255.

Dubius superior de
causâ sufficientia ad di-

spensandum, potest di-
spensare, secus dubi-
tans, an aliqua causa,
ibid.

E.

E piscopus an dispen-
set in impedimen-
tis impedientibus 219.
An in Dirimentibus an-
te, aut post contractum
matrimonium à 220 ad
224. An Dispensare
teneatur, 222. in fine.
An possit quando bonâ
fide contractum patet
impedimentum, 223.
An in defectu ætatis pro
matrimonio, ibid.

Episcopi dicta potestas
est ordinaria, etsi illi
non competat jure ordi-
nario, 224.

Episcopus nequit e-
xequi dispensationem
intellegens oratoris pro-
pinquiorem gradum,
antequam exhibeat de-
clarationem, quòd di-
stan-

stantia vicinioris non obfit, 241. Resciens post matrimonium contractum, debet conjuges separare, nisi cesserit scandalum nec res est deducta ad forum contentiosum, 241.

Episcopi Poena accipientis munus, dum dispensat ut Papæ delegatus, 263. Vers. Claus. 14. & 264. per totum,

Episcopus quid agat, quando quis post dispensatos conjuges impedimentum eorum occultum denuntiat, 278.

Episcopus vide Commissarius ordinarius.

Error triplex nempe personæ, qualitatis, & conditionis servilis, 135. Error qualitatis non irritat matrimonium, nisi redundet in substantiam, & quando id fiat, ibid.

Error servitutis irritat matrimonium, nisi sit uterque servus, quo casu etiam invitis Domi-

nis contrahunt validè, 136.

Et copulativa sumitur quandoque pro vel 53.

Error Officialis circa impedimentum, gradum, nomen, cognomen, Dicecesim an vitiet Rescriptum, 244.

Examinandi soli oratores pro foro interno, 267. vers. claus. 3.

Exceptio, cui competit ad aliquid non solvendum, habet, jus retinendi in utroque foro, 254.

Executor dispensationis. vide Commissarius.

Excommunicati sunt sub minis cogentes ad matrimonium, 127.

Excommunicatus an sit sponsus percussor clerici reperti cum sponsa, 1. vers. colligitur quarto.

Exhæredari liberi an possint insciis parentibus contrahentes matrimonium præsertim indignum, 8. 289.

Ex

Index rerum & verbarum secundum numeros

Exhæredatâ justè prole an etiam dos possit negari 8.

Exhæredari potest filia fornicans à parente etiam concubinario secus à matre meretrice, 88.

Expensas litis pro divortio an maritus præstet, 363.

F.

Fama quid, 75. An habeat vim semiple-næ probationis, ibid. Ut probet plures requirit conditiones, 177.

Est plene probanda ibid. Sola non sufficien-ter probat obitum, ib. Ante accusationem or-ta an sufficiat ad indi-cendam infamatæ fœmi-næ purgationem cano-nicam, 214 vers. no-tandum tertio.

Fictio asserta non cre-ditur (nisi clarissimè de-monstrata) etiam pro-

bata per duos testes. 64. Ea differt à præsumptio-ne, 74. Non proba-tur sufficienter juramen-to, 105. vers. colligi-tur tertio.

Filii legitimi, secus illegitimi succedunt Pa-tri, 313. Legitimi sunt duplices, ibid.

Illegitimi multiplicis speciei, ibid. Legiti-mi, & illegitimi qui, 314. Nati ex matri-

monio omittis denuntia-tionibus contracto à pa-rentibus ignatis im-pedimenti, an illegiti-mi, 315. juncto. 316. vers. Dubio 3. An sint illegitimi post latam di-vortii sententiam, à quâ est appellatum penden-te appellatione concepti, aut nati ante sententiam definitivam Judicis ap-pellationis, 316. An legitimi, si post bonâ fide matrimonium con-tractum dubium oritur de valore, & eo duran-te sunt concepti, vel nati,

marginales per totum continuatos.

nati, 317. An illegitimi nati, aut concepti ex parentibus voto continentiae adstrictis 317.

Vers. dubium quintum.

An legitimi ex uxorata, quam constat saepius adulteratam esse, 318.

Natus Mense decimo, aut initio undecimi post mariti morrem, an legitimus, 318.

Filius. Vide Partus. Infantes expositi.

Fœtus an possit expelli in periculo mortis, 402.

Forma supplicationis ad Papam, 247. Item ad Pœnitentiariam in voto castitatis, Ibid. Et quid si supplicans spectet ad Prælatum jurisdictionis quasi Episcopalis, 250. circa fin.

in Forma pauperum dispensatio. 262. In forma ordinaria Ibid. Forma moderna dispensationum multum differt ab antiqua, 265.

Forma dispensatio-

nis in conscientia, & absolutionis, 269. 280.

Fornicarius ad quid teneatur, quando ab eo violata ante matrimonium hæc pariat in matrimonio nominans ipsum Patrem, 63.

Fornicans an teneatur se retrahere cum prævisione secuturae pollutionis, 415.

Fornicatio simplex est gravior furto. 63.

Fornicationis probatio, 66. Fornicatio conjugis an in lege Evangelica solvat vinculum matrimonii, 339.

Fornicatio sponsi, aut sponsæ an specie distincta cum non sponso, 28.

Forum conscientiae non convertitur cum foro pœnitentiae, 275.

Frater debet alere pauperem sororem, 377. vers. dum Pater.

Fructus sequuntur possessionem, 375.

Fugitivus ex Arresto, vid Arrestum.

Index rerum & verborum secundum numeros

Fuga est Arresto propter imprægnationem, an sit confessio imprægnationis 64. à vers. inquires.

G.

Gratia petitio in forma perinde valere quid, 227. vers. tertio, si executor.

H.

HAc vice absolvas quale tempus importet in dispensatione matrimonii, 270.

Hæretici an subsint legibus Ecclesiæ irritantibus matrimonium, 124.

Hæretici an Ecclesiæ legibus etiam impedimenta inducentibus defuncto subjecti 124. Quid de præcepto missæ, & Paschalis communions Respectu eorundem, Ibid. Eorum matri-

monium, vide matrimonium hæreticorum.

Hæresis an dirimat matrimonium, 160. An invalidet sponsalia, 17. An causet divortium, & quale 355. 356. An compensatur alterius hæresi, Ibid. Innocens an teneatur reconciliari, Ibid.

Hæreditatis Judex quis, 328. 332.

Homicida vide occisor.

Honestas publica quid? unde oriatur, quo jure dirimat? inter quos, quousque & an perpetuo, 179.

Honestas publica ex qualibus sponsalibus oritur & quali matrimonio rato, 180. An dissolutis mutuo consensu sponsalibus, aut morte unius cesseret, 181. In ea ex matrimonio rato an sit exprimendus gradus, & linea, 241. 243.

Honestatis publicæ
an

an mentio facienda in supplicatione quando est conjuncta cum affinitate ex copula licita, 243.

Honesta familia quid in dispensatione matrimonii, 261. vers. claus. 10. Quando inseritur in dispensatione probanda, 229. circa fin.

I.

Illegitima, an sit proles, nata in matrimonio, quando Mater nominat alium à marito Patrem, 63.

Illustris Personæ nomine, quid, 229. vers. observat,

Impedimentum tam impediens, quam irritans an reddat inhabiles ad sponsalia, 18.

Impedimenta impedientia defacto sunt quatuor tantum, 18. Ad impedimentum matrimonii sufficit unus

testis etiam criminofus, suamque turpitudinem allegans, nolique publice, & citatis partibus testari, 95. Procedit etsi sponsalia sint jurata, at tunc testis debet esse integer, juratus, deponetque de certa scientia impedimenti, non de auditu, nisi deponat se audivisse ex duobus majoribus, 96.

Impedimenta impedientia matrimonium de jure vetere, quæ, & quot, 120. Dirimentia quæ, 122. Etiam jure Ecclesiastico induta obstant valori matrimonii, 121. Ea nequit Episcopus inducere, 122. Secus consuetudo, quæ etiam induta potest abrogare, B23. Eadem an possit inducere potestas secularis respectu fidelium, & infidelium, 126.

Inducendi impotentia non est ex natura rei, 126. vers. Conveniunt,

Index rerum & verborum secundum numeros

&c. & vers. Quare, Cum Impedimento etiam impediēte inire matrimonium est per se peccatum mortale. 128. An etiam sit sacrilegium, 128. Cum Impedimento inire ex gravi metu injusto, an licitum, 129. An tunc liceat simulare Sacramentum matrimonii, 130. Cum Impedimento dirimente tunc matrimonium contrahere etiam in id consentiendo, fas est, 131. Uti etiam cum quovis impedimento impediēte, ibid. An sic contractum fas sit consummare ibid. vers. Resp. 4. 132. Vers. Resp. 5. Cum Impedimento dirimente consummatio matrimonii an aliquando licita, 132. Cum probabili impedimenti conscientia matrimonium an licitum, & an fas sit rescindere sic contracto 133.

De Impedimenti Jure Ecclesiastico dirimentis datâ opinione probabili, an contractus matrimonii sit certò validus, 133. de Impedimento Juris Ecclesiastici dum oritur dubium an licitè inecatur matrimonium, 134.

Impedimentum Erroris, vide Error.

Impedimentum Voti. Vide Votum.

Impedimentum cognationis spiritualis, legalis, & carnalis, vide cognatio, consanguinitas.

Impedimentum Affinitatis. Vide Affinitas.

Impedimentum metûs. Vide metus.

Impedimentum Ligaminis, vide Ligamen.

Impedimentum Raptûs. Vide Raptus

Impedimentum Impotentia. Vide Impotentia.

Im

marginales per totum continuatos.

Impedimentum publicæ honestatis. Vide **Honestas publica.**

Impedimentum cultûs disparitatis, quid & an dirimat matrimonium, 159.

Impedimentum criminis quotuplex? quæ ad id conditiones necessariae, 154. & seqq. 3. An hoc impedimentum ignorans validè contrahat matrimonium cum complice, 148. Vide crimen.

Impedimentum clandestinitatis quid, & quotuplex, 199.

Impedimentum ex occulto evadens publicum nova eget dispensatione ex Dataria, ut nondum contractum celebretur, contractum verò debet pro foro externo declarari ab Episcopo nullum, etsi pro foro interno sit validum, proinde secluso scandalo conjuges possint eo uti 257. vers.

claus. Præfata refertur vide fusè 275. vers. ad clariorem &c. & 278.

Impedimentum ex occulto non fit publicum per unum testem, 252. vers. denuntiatio. Hinc de eo tunc conjuges post contractum juridicè non possunt interrogari, nondum tamen contractum est impediendum, ibid.

Impedimentum pro Dispensatione ex Pœnitentia impetranda debet esse occultum, & quando censeatur esse tale, 267. vers. non requiritur.

Impedimentum si denunciaretur ordinario post dispensatos conjuges quid agendum, 278.

Impedimentum ignorans pars an de eo certioranda, 104. 169. 274. 281.

Impotentia, quid, & quotuplex 182, & 308. Qualis, & quo jure dirimat, 184. An
fit

Index rerum & verborum secundum numeros

fit perpetua dignoscen-
di regula traditur, 185.

Impotentia coeundi
temporalis non dirimit,
& an cum ea contrahens,
peccet mortaliter, 186.
vers. infero 3.

Impotentia fundata
in arctitudine an sit tem-
poralis, 188. Arcta an
debeat pati incisionem,
& an matrimonium cum
ea valeat, ibid.

Impotentia superve-
niens mairimonio non
id dissolvit, 189. Qui
actus conjugibus tunc
permitti, maximè si vir
sit orbatus utroque te-
sticulo, ibid.

Impotentia an præ-
cesserit matrimonium
quid præsumendum in
dubio, 190. An sit na-
turalis, aut accidenta-
lis in dubio, quid præ-
sumendum ibid.

Circa impotentiam,
quæ observanda ex par-
te impotentis & judicis,
193.

Impotentia naturalis

dum signa dubia extant,
nequit declarari nullitas
non servata juris formâ,
& in quo hæc sita, 194.
impotentes dum eviden-
ter non constat impo-
tentia antequam decla-
retur nullitas, & fiat
separatio, præmittenda
est solenitas probatoria,
& in quo consistat, ibid.

Impotentiam utrô-
que, aut alterutro con-
juge fatente, an in du-
bio necessaria sit trien-
nalis probatio, eaque
continua & quid ad
hanc requiratur, 195.
Probationis triennium.
Vide probatio trienna-
lis.

Contra Impotentiam
si initio matrimonii fæ-
mina non reclamet, an
audienda, 196.

Impotentis viri mem-
brum an aquâ calidâ li-
citè aspergendum ad id
excitandum, 196. vers.
cum Teste.

Impotentiam vir ne-
gans an inspiciendus, &
â qui

â quibus , 197. vers.
Confessio extrajudicia-
lis.

Impotentia miracu-
losè cessans obstat adhuc
valori matrimonii, 198.

Impuberes â sponsali-
bus an , & quando va-
leant resilire â 284.

Impuberum matri-
monium an valeat sal-
tem ut sponsalia, 2. vers.
dicitur octavo.

Impubes quando cen-
sendus pubertati proxi-
mus , 285. *Ly in con-*
tinenti quantam tem-
poris latitudinem signi-
ficet 361.

Incestus cum uxoris
consanguinea secus cum
propria jure petendi de-
bitum privat , 306. (an
privet jure reddendi , i-
bid. *v. R. ad 1.*) ad
hanc penam qualis ne-
cessaria scientia , ibid.

Incestus defacto nul-
lus impedit matrimo-
nium cum aliis , ibid.

Incestus an exprimen-

us in supplicatione ma-
trimonii , 240.

Incestus an sit cum
consanguinea sponsæ
sux , & an impediatur
matrimonium , 240.
pr. (vide 305. & 306)
aut cum cognatis spiri-
tualibus , & legalibus
ibid.

Incestus quid proprie,
240.

Incestus impedimen-
tum est hodie abroga-
tum , 240. vers. ad di-
fficultatem &c. Non ta-
men respectu ejus , cum
quo est commissus , etsi
fuerit ignorata consan-
guinitas , vel affinitas
ibid.

Incestus si continga
post expeditum , ante
tamen executioni datam
dispensationem , an pos-
sit eam Commissarius e-
xequi 240. vers. Quid
si &c. Unde tunc est
supplicandum Papæ cum
ejus mentione , ibidem.
Quid si incestus sit com-
mi s-

Index rerum & verborum secundum numeros

missus post impetratam
comissionem 240. vers.
&c. contra.

Incontinentiæ Peri-
culum, quando, 273.

Industria personæ
quid pro dispensatione
in forma pauperum,
262. vers. ad effectum
& seqq. 3.

Infantes expositi an
censeantur legitimi 319.
Capaces sunt ordinis, &
Beneficii citra dispensa-
tionem ibidem. Secus
Canonicatum, dignita-
tum, & officiorum no-
bilitatem exigentium,
319:

Informatio de pre-
cum veritate pro matri-
monii dispensatione est
necessaria ad valorem,
non tamen judicialis,
252. An petenda etiam
à sponsis, & necessaria,
quando aliunde constat
veritas, & super qui-
bus rebus exigenda,
ibid. Potest fieri per
Laicum Notarium, 258.
vers. claus. tertia.

Interdictum Ecclesiæ
facit illicitum, secus in-
validum matrimonium,
309. 310.

Interdicti nomine
quid, 309. Ad in-
terdicendum matrimo-
nium requiritur causa
iusta, & quis valeat in-
terdicere, ibid. Ad Ec-
clesiæ interdictum ali-
qui revocant interdi-
ctum sumptum pro cen-
sura, 311.

Jocalia quid, 352.
vers. sexto.

Judex fori utriusque
quid præsumat de valore
sponsalium factorum in
æstu libidinis, 5.

Judex Ecclesiasticus
quando ejus Officium
imploratur circa matri-
monium contrahendum
quomodo se gerat, 8.

Judex sæcularis an
possit cognoscere de
sponsalibus, & ad eo-
rum impletionem com-
pellere, 24.

Judex Ecclesiasticus
quid observet circa spon-

fos se invicem accusantes, 61. ad 67. In dubio non præsumat delictum, 61.

Index non credat imprægnatæ nominanti cum juramento Patrem, 64. 65.

Judex ad dissolvenda sponsalia procedere potest de plano, 94. Ut dissolvat ob causas non impediētes, non sufficit unus testis, & quid si metuatur Infelix Exitus, ibid.

Judex de impotentia conjugum quid observet, 193.

Dum ejus signa dubia extant non declaret nullitatem matrimonii non servatâ juris formâ 194. Et quid si in dubio impotentia uterque, aut alteruter fateatur impotentiam, an tunc imperet trienalem probationem eamque continuam, 195. Quid si post probationē hanc, fœmina stet pro

consummato, viro negante, aut è contra, quid pronuntiet judex, 196. An post triennium possit continuari commercium, 197.

Judex in concursu præsumptionum quid agat, 197. vers. tertio quando.

Judex natalium quis, 328.

Judex Laicus nec incidenter cognoscit de vitio illegitimitatis, 328. vers. resp. ad q. Sed Ecclesiasticus, isque Episcopus, secus, hoc inferior, 328. in fine.

Judex hæreditatis, dum hæc est causa principalis, est Laicus, 328. vers. resp. ad q. unde decisâ Quæstione incidente ab Ecclesiastico de Legitimitate, causa hæreditatis est remittenda ad Laicum, 328.

Judex Ecclesiasticus de hæreditate incidenter cognoscit, ibid.

Judex Laicus potest
c 5 cognoscere

Index rerum & verborum secundum numeros
cognoscere in Quæstione solius facti, ex. 9. an sit matrimonium contractum, 328. Uti etiam super Quæstione statûs præcisè, secus super Quæstione statûs qualificati à qualitate annexa spiritali uti est uatus illegitimitatis, 328.

à Judice Ecclesiastico obtinens sententiam legitimitatis non tenetur litigare extra provinciam in secunda instantia, si probavit se in prima verè pauperem. 328. in fine. Nisi pars altera velit dare expensas, & alimenta, ibid.

Judex divortii vide divortium.

Judex causæ matrimonialis quis, 331.

Judex Ecclesiasticus, quæ debeat in praxi observare exequens dispensationem in ratificandis matrimoniis pro foro interno, à n. 279.

Juramentum Litis de-

cisorium an detur in causa matrimonii, 73. Excluditur regulariter in causis gravibus, ibid. An Actori, aut Reo deferendum in conflictu præsumptionum, 75.

Jurare non solent in germania illustres personæ, 177.

Juramento secundo an credendum revocante primum, 197.

Juramentum exigitur ab incestuoso dispensato ad matrimonium de copulâ non habitâ cum spe id facilitandi, 239. vers. Idem Author.

Jurare an licitè possint dispensati in gradibus prohibitis de non intervenitu copulæ, quando in Brevi nulla fit ejus mentio, ibid.

Juramentum sequitur naturam actus cui apponitur 80.

Juramentum in testibus extrajudicialibus non est necessarium dum commissarius dispensat.

dispensationis matrimonialis capit informationes, 251. vers. An Jurisdictio.

L.

L Aboris nomine quid in dispensatione in forma pauperum, 262. vers. ad effect. & seqq.

Legitimus. Vide Filius.

Legitimatio quid! 320. vers. Haftenus. quatuorplex, 320. vers. Legitimatio, & 322. vers. Gonzalez.

Legitimari non possunt à seculari contra inhabilitates juris canonici, nec à Papà adversus inhabilitates civiles 319. in fine. 323. pr. 324. à vers. sequitur tertio &c. 325.

Legitimatio à jure per subsequens matrimonium fit plenissimè, 320. Non legitimantur spurii per illud ibid. Se-

cus naturales, ibid. vers. deduco primo. Esi matrimonium contrahatur sine denunciationibus, aut pater sit nobilis, ac dives, aut mater fuerit meretrix aut matrimonium sit medium ibid. Per matrimonium avi legitimatur Proles illegitimæ ex patre filio naturali avi, ibidem. Ut Legitimes subsequens matrimonium sufficit, si proles sit suscepta, quando parentes fuerunt habiles, etsi tempore nativitatis fiant inhabiles, 320. vers. deduco primo.

Legitimatio qualem inducat habilitatem respectu successionis, ordinis, beneficii, officii, dignitatum, & an revocet donationem bonorum, aut rumpat testamentum Patris, habeat querelam inofficiosi, admittat ad Retractum, & præferatur postea natis, 321. juncto, 323. Na-

Index rerum & verborum secundum numeros

Natus filius ex Titia, postquam Pater ejus contraxit matrimonium cum Sevilla ante matrimonium cum Titia, legitimatus postea per matrimonium cum hac, præferatur nato ex matrimonio cum Sevilla, 321. vers. An naturalis.

Legitimato an possit dari testimonium à Parrocho vel magistratu sæculari, quid sit natus ex legitimo Thoro, 323. in fine.

Legitimatio per Rescriptum Principis, 319. vers. Legitimatio est alia, 322. Quæ hujus conditiones, ibid. An sic Legitimatus sine Patris consensu succedat in jura hujus, ibid.

Legitimationis Clausulæ, sine Præjudicio succedentium ab intestato quis sensus, 322.

Legitimationis Rescriptum, ne sit subreptitium, quæ sint ex-

primenda in supplicatione, ibid.

Legitimatio per Rescriptum alia est restitutione, alia inductiva, 322. vers. Gonzalez.

Legitimatio ad Patri succedendum tam ex testamento quàm ab intestato operatur successionem etiam ab intestato quando nullus adest jure vocandus ad successionem, secus si clausula restringat legitimatorem solum ad successionem ex testamento, 322. vers. Gonzalez.

Legitimationis per matrimonium differentia à legitimatione per Rescriptum, 323. & seq.

Legitimare potest Princeps ex plenitudine potestatis ad successionem etiam feudalem ac in quovis majoratu, non tamen solet, 323.

Legitimare princeps non potest subditum alienum

lienum ad successionem bonorum ex jurisdictionem Principis sitorum 324. Hinc legitimatus per Rescriptum in uno loco non fit legitimus pro alio territorio, 324.

Legitimatio est actus voluntariæ jurisdictionis proinde potest exerceri in subditum in alieno Territorio positum, 324.

Legitimare potest Princeps sæcularis Clericum quoad bona temporalia Patrimonialia, etsi hæc forent exempta à Laicorum collectis, 324. Vers. sequitur quarto.

Legitimare an possit Papa non subjectos suæ jurisdictioni temporali quoad successionem in quibusvis bonis & officiis sæcularibus per dispensationem in radice matrimonii, 326.

Legitimari qui possint in radice matrimo-

nii ibid. à vers. Ex dictæ & 328. vers. Rursus. in fine.

Legitimata Proles à Confessario Pœnitentiariæ Commissario detecto postea impedimento nec pro foro conscientiae est legitima, 326. Vers. colligitur tertio.

Legitimata an sit Proles in radice matrimonii quando Papa dispensat in impedimento, cum quo matrimonium est nulliter contractum, 327.

super Legimitate pendente lite suspensâ hæret causa super successionem, 328. vers. Patet ulterius; Nec super hac potest causa moveri, ibid.

Legitimatio vi fori Pœnitentiæ nihil juvat in foro externo, 275. vers. claus. 14. An Proles sic legitimata fiat habilis in utroque foro quoad bona etiam temporaria

Index rerum & verborum secundum numeros

poralia ibid. vers ad clariorem, & 276. per totum & 278.

Lex in materia gravi an possit obligare leviter, 22. vers. disputant.

Lex Pœnalis an ad casus ratione in ipsa expressa comprehensos extendatur, 316.

Legibus civilibus iustis solus supremus Princeps potest derogare, 319, vers. Nomine Principis, & 324.

Legatum an valeat, quando testator errat in nomine legatarii, 244. vers. hinc.

Leprosus an dirimat sponsalia, 89. An causet divortium, ibid. & 300.

Libellus supplex pro dispensatione, 246. & sequenti.

si Libellus sit subditi Prælati pollentis jurisdictione quasi Episcopali, quid in eo exprimendum, 250. circa finem.

Libellus supplex pro dispensatione ex Pœnitentiaria quorsum est dirigendus, 265.

Libellus Repudii est abolitus in lege nova, 297, vers. sequitur primo.

Liberi an legitimi ex matrimonio credito legitimo, 178. vers. Respondeo ad tertium.

Liberi an legitimi nati ex matrimonio bonâ fide contracto omittis denunciationibus ab ignaris impedimenti, 315. Post divortium apud quem, & cujus expensis alendi, 365. Suscepti ante dispensationem, & matrimonium, ac suscepti ex matrimonio invalido ante dispensationem, an legitimi, quoad omnia in utroque foro, 260.

Liberi qui servi, aut liberi, 302.

Liberi quoad familiam, & honorem sequuntur Patrem, matrem

maginales per totum continuatos.

trem vero quoad libertatem, & servitutem, 302.

Liberi ex Nobili Patre, & Matre plebeja soluta nati non sunt nobiles, 302. per subsequens tamen matrimonium fiunt nobiles, ibid.

Ligamen quid, 173. Qualis necessaria notitia de morte Prioris conjugis, ut fiat transitus ad nuptias secundas, 174, 175. Unde valeat colligi probabili oritas mortis ejus, 16.

Litteræ, *in forma perinde valere*, quando necessariæ, 241. Quid illæ sint, 227. vers. tertio si &c.

Litteræ Pœnitentiariæ pro dispensatione sunt lacerandæ sub pœna latæ excommunicationis, & nihil operantur in foro externo, 278. Eorum tamen incorruptarum redditio, aut retentio non vitiat abso-

lutionem, & dispensationem, ibid.

M.

Maleficium quibus mediis licitè tollitur, 191.

Malefici dupliciter pacisci possunt cum Dæmone, ibid.

à Maleficis posita signa an licitè destruantur, 191, & 192.

Maritus ut deprehendat Uxorem suspectam, an licitè dissimulet peregrinationem 343.

Matrimonium contrahentes proles invitis Parentibus, aut id parentes celebrantes pro Prolibus non contradicentibus licitè, & validè agant, 286.

Matrimonii Promissio, vide Promissio.

Matrimonium in Gallia an requirat consensum

Index rerum & verborum secundum numeros
sum Parentum &c. 19.

Matrimonii aetas, &
an hanc suppleat mali-
tia, 20. Contractum
metu excommunicationis
an validum, 23. in fine.
Ejus bonum triplex,
nempe Proles, fidei,
& Sacramenti, 32.

An horum trium in-
tentio ad valorem ne-
cessaria ibid.

Matrimonium fuit legi-
timum B. Virginis cum
D. Josepho. 33. in fine
101.

Matrimonium con-
ditionatum ut valeat an
necessarius novus con-
sensus post conditionis
eventum, 40. Ad ma-
trimonium cum violata
an teneatur, quando
hæc est longe inferioris
conditionis, 54. in fi-
ne. Ad matrimonium
an teneatur cum sponte
consentiente in copu-
lam, aut importunis
inducta precibus, 55.
Aut sciente illum esse
yoto obstrictum, 57.

à Matrimonio ad
sponsalia non est fir-
mum argumentum, 13.

72. Differentiæ plu-
res inter hæc duo, ibid.

in Matrimonio cau-
sæ plures ad probandum
insufficientes non pos-
sunt conjugum ad constan-
dam unam sufficientem,

73. Secus in sponsali-
bus, 82. in fine.

Matrimonium quid,
& quotuplex, & quæ
ejus materia. 100. 101.
102.

Matrimonium Bapti-
zatorum est Sacramen-
tum, 101.

Matrimonium in esse
contractus à quo, &
quando institutum, 101.
106.

Matrimonii minister
quis, & quot peccata
committit administrans
in mortali, 101.

Matrimonium infide-
lium est verum, non ta-
men ratum, nec sacra-
mentum, 102.

Matrimonium fictum
quid

quid, & an renovandus consensus, & an pars ignara certioranda de nullitate coram Parocho & testibus, 103. 104. 105.

Matrimonium nullum ob fictionem non potest autoritate propria dissolvi 105. vers. colligitur tertio.

Matrimonium Baptizatorum omne an Sacramentum, etiam infidelium post Baptismum, & hæreticorum, atque, an sit Sacramentum in fieri, aut etiam in facto, 106. & 107.

in Matrimonio fidelium an valide possit separari ratio contractus à ratione Sacramenti, & quantum peccatum sit separatio, 108.

Matrimonii in esse contractus indissolubilitas, 109. An dissolvat professio, aut Pontificia dispensatio, 109. 337. 338. 339.

Ejus indissolubilitas ra-

dicatur in jure naturali, omnimoda provenit à divino, 109. vers. ad tertium & 337.

Matrimonium consummatum à non consummato non differt essentialiter, illud tamen, secus hoc est assumptum ad repræsentendam unionem hypostaticam, 109. vers. ad tertium & quartum, & 338.

In rato dispensandi potestas est extraordinaria, nulli sæculari competens, 109. vers. ad quintum. Ratum dissoluendi causa, 337. Ratum quo jure dissolvatur per Professionem, 110. An hoc privilegium competat solenni professioni trium votorum Societatis, aut simplicibus votis ejusdem, ac ordini sacro atque Episcopatus 110. & seqq.

Matrimonia hæreticorum an solubilia, 112.

Matrimonia Gentilium

Index rerum & verborum secundum numeros

lium an indissolubilia ante, aut post conversionem alterutrius, aut utriusque, 113. & seq. Non dissolvuntur ante contractum secundum, 115.

Matrimonii finis intrinsecus, & extrinsecus quis, 116. Quale peccatum quando finis est malus, 116. An sit peccatum contrahere principaliter ob remedium concupiscentiæ, aut ob solam voluptatem, 117. An & quale peccatum contrahere principaliter propter fines extraneos non malos, 118.

Matrimonii impedimentum, vide impedimentum.

Matrimonium valet coram Parocho, cui Episcopus interdixit assistentiam, 122.

Matrimonia Hæreticorum in gradibus prohibitis contracta, an valida, 124. 125. Ad

matrimonium cogentes sub minis sunt excommunicati, 127. Contrahentium sine dispensatione in gradibus prohibitis pœnæ, 153.

Matrimonium Hæretici cum catholica, aut hujus cum hæretico an licitum, & validum 160. An possint pacisci de prolium educatione in hæresi, 160

Matrimonium an validum ad quod cogitur justam habens causam resiliendi, sed eam probare nequit, & an teneatur parere judici, 162. circa finem.

Matrimonium an validum concubinarium cum concubina ex metu dolosè causato à tertio 162. in fine. Contractum ex metu injusto an firmetur juramento, & an tale juramentum validum, 116.

Matrimonium ratione metûs nullum, an revalidetur primò per copu.

copulam subsequentem;
secundo per diuturnam
cohabitationem, 167.

An ad ejus revalidatio-
nem alterius certioratio
necessaria de nullitate,
sitque necessarius novus
ex parte utriusque con-
sensus, 104. 169. An
hoc sit revalidandum
coram Parocho, & te-
stibus, 168.

Matrimonium con-
trahere ex metu id irri-
tante, an, & quale
peccatum, 128. 129.
130.

ad Matrimonium co-
gentes quam pœnam in-
currant, 171. An e-
tiam injustè id impe-
dientes illi obnoxii, i-
bidem.

Matrimonium se-
cundum ut contrahi
possit, qualis necessa-
ria notitia de conjugis
obitu à 174. ad 178.

Matrimonium secun-
dum contrahentes sine
moralis certitudine de o-

bitu prioris an separan-
di, 178.

Matrimonium se-
cundum, aut vetularum est
validum, uti & cum
eo, qui semen statim
effundit aut quæ nequit
parere sine mortis peri-
culo, aut quæ semper
parit prolem mortuam,
186. An hæc licitè
petat, & reddat debi-
tum ibid.

Matrimonium pro-
babilius valet cum im-
potente coire cum Vir-
gine at benè cum corru-
pta 186. verb. infero
quarto.

Matrimonium valet
cum habente unicum
testiculum, 186. in fi-
ne. Secus cum Eunu-
cho, 187.

Matrimonium con-
tractum cum scientia
impotentiae ad conjuga-
lem vitæ societatem est
nullum, 187

Matrimonium disso-
lutum ob impoten-
tiam

Index rerum & verborum secundum numeros
sum Parentum &c. 19.

Matrimonii atas, &
an hanc suppleat mali-
tia, 20. Contractum
metu excommunicationis
an validum, 23. in fine.
Ejus bonum triplex,
nempe Prolis, fidei,
& Sacramenti, 32.

An horum trium in-
tentio ad valorem ne-
cessaria ibid.

Matrimonium fuit legi-
timum B. Virginis cum
D. Josepho. 33. in fine
101.

Matrimonium con-
ditionatum ut valeat an
necessarius novus con-
sensus post conditionis
eventum, 40. Ad ma-
trimonium cum violata
an teneatur, quando
hæc est longe inferioris
conditionis, 54. in fi-
ne. Ad matrimonium
an teneatur cum sponte
consentiente in copu-
lam, aut importunis
inducta precibus, 55.
Aut sciente illum esse
yoto obstrictum, 57.

à Matrimonio ad
sponsalia non est fir-
mum argumentum, 13.

72. Differentiæ plu-
res inter hæc duo, ibid.

in Matrimonio cau-
sæ plures ad probandum
insufficientes non pos-
sunt conjungi ad constan-
dam unam sufficientem,

73. Secus in sponsali-
bus, 82. in fine.

Matrimonium quid,
& quotuplex, & quæ
ejus materia. 100. 101.
102.

Matrimonium Bapti-
zatorum est Sacramen-
tum, 101.

Matrimonium in esse
contractus à quo, &
quando institutum, 101.
106.

Matrimonii minister
quis, & quot peccata
committit administrans
in mortali, 101.

Matrimonium infide-
lium est verum, non ta-
men ratum, nec sacra-
mentum, 102.

Matrimonium fictum
quid

quid, & an renovandus consensus, & an pars ignara certioranda de nullitate coram Parocho & testibus, 103. 104. 105.

Matrimonium nullum ob fictionem non potest autoritate propria dissolvi 105. vers. colligitur tertio.

Matrimonium Baptizatorum omne an Sacramentum, etiam infidelium post Baptismum, & hæreticorum, atque, an sit Sacramentum in fieri, aut etiam in facto, 106. & 107.

in Matrimonio fidelium an validè possit separari ratio contractus à ratione Sacramenti, & quantum peccatum sit separatio, 108.

Matrimonii in esse contractus indissolubilitas, 109. An dissolvat professio, aut Pontificia dispensatio, 109. 337. 338. 339.

Ejus indissolubilitas ra-

dicatur in jure naturali, omnimoda provenit à divino, 109. vers. ad tertium & 337.

Matrimonium consummatum à non consummato non differt essentialiter, illud tamen, secus hoc est assumptum ad repræsentendam unionem hypostaticam, 109. vers. ad tertium & quartum, & 338. In rato dispensandi potestas est extraordinaria, nulli sæculari competens, 109. vers. ad quintum. Ratum dissoluendi causa, 337. Ratum quo jure dissolvatur per Professionem, 110. An hoc privilegium competat solenni professioni trium votorum Societatis, aut simplicibus voris ejusdem, ac ordini sacro atque Episcopatus 110. & seqq.

Matrimonia hæreticorum an solubilia, 112.

Matrimonia Gentilium

Index rerum & verborum secundum numeros
lium an indissolubilia ante, aut post conversionem alterutrius, aut utriusque, 113. & seq. Non dissolvuntur ante contractum secundum, 115.

Matrimonii finis intrinsecus, & extrinsecus quis, 116. Quale peccatum quando finis est malus, 116. An sit peccatum contrahere principaliter ob remedium concupiscentiæ, aut ob solam voluptatem, 117. An & quale peccatum contrahere principaliter propter fines extraneos non malos, 118.

Matrimonii impedimentum, vide impedimentum.

Matrimonium valet coram Parocho, cui Episcopus interdixit assistentiam, 122.

Matrimonia Hæreticorum in gradibus prohibitis contracta, an valida, 124. 125. Ad

matrimonium cogentes sub minis sunt excommunicati, 127. Contrahentium sine dispensatione in gradibus prohibitis pœnæ, 153.

Matrimonium Hæretici cum catholica, aut hujus cum hæretico an licitum, & validum 160. An possint pacisci de prolium educatione in hæresi, 160

Matrimonium an validum ad quod cogitur justam habens causam resiliendi, sed eam probare nequit, & an teneatur parere judici, 162. circa finem.

Matrimonium an validum concubinari cum concubina ex metu dolosè causato à tertio 162. in fine. Contractum ex metu injusto an firmetur juramento, & an tale juramentum validum, 116.

Matrimonium ratione metûs nullum, an revalidetur primò per copu-

copulam subsequentem;
secundo per diuturnam
cohabitationem, 167.

An ad ejus revalidatio-
nem alterius certioratio
necessaria de nullitate,
sitque necessarius novus
ex parte utriusque con-
sensus, 104. 169. An
hoc sit revalidandum
coram Parocho, & te-
stibus, 168.

Matrimonium con-
trahere ex metu id irri-
tante, an, & quale
peccatum, 128. 129.
130.

ad Matrimonium co-
gentes quam pœnam in-
currant, 171. An e-
tiam injustè id impe-
dientes illi obnoxii, i-
bidem.

Matrimonium se-
cundum ut contrahi
possit, qualis necessa-
ria notitia de conjugis
obitu à 174. ad 178.

Matrimonium secun-
dum contrahentes sine
morali certitudine de o-

bitu prioris an separan-
di, 178.

Matrimonium se-
num, aut vetularum est
validum, uti & cum
eo, qui semen statim
effundit aut quæ nequit
parere sine mortis peri-
culo, aut quæ semper
parit prolem mortuam,
186. An hæc licitè
petat, & reddat debi-
tum ibid.

Matrimonium pro-
babilius valet cum im-
porente coire cum Vir-
gine at benè cum corru-
pta 186. verb. infero
quarto.

Matrimonium valet
cum habente unicum
testiculum, 186. in fi-
ne. Secus cum Eunu-
cho, 187.

Matrimonium con-
tractum cum scientia
impotentiae ad conjuga-
lem vitæ societatem est
nullum, 187

Matrimonium disso-
lutum ob impoten-
tiam

Index rerum & verborum secundum numeros
tiam, detectâ potentiâ,
an restaurandum, 198.

Matrimonium clandestinum quid, & quod-
tuplex, 199. 290. E-
jus pœnæ, ibid.

Matrimonium sine
proclamationibus citra
dispensationem est illi-
citurum: Initum autem
sine præsentia Parochi,
& testium est irritum
199.

pro Matrimonii valo-
re quæ forma à Triden-
tino præscripta, 199.
Ubi ea promulgata, &
recepta 200. 201.

Matrimonia plera-
que clandestina in pro-
vinciis Hereticis adhuc
valent, 202. Quid de
locis mixtæ Religionis,
ubi non est Parochus &c.
202.

Matrimonium an va-
lidum in loco Tridentini
non recepti, quando
de industria sponsi se eo
conferunt ex loco re-
cepti, 202. vers. infe-
ro tertio.

Matrimonium con-
trahere cum impedi-
mentis impredientibus
quantum peccatum, 128.
129.

Matrimonialis causa
quid propriè, 330. E-
jus quis iudex ordinarius
& cui delegabilis, 331.

Matrimonium po-
tentes accusare, aut de-
nuntiare, 333. 334.
335.

pro Matrimonio im-
pediendo, aut contra-
hendo, aut contracto
dissolvendo, qui testes
Idonei, 336.

Matrimonium re-
staurandi praxis juxta
litteras Pœnitentiariæ,
aut Nunciaturæ, aut
Episcopi, à 229. 281.
vide etiam 104. 169.

Matrimonii valor an
pendeat à consensu Pa-
rentum, & quantum
peccatum sine eo con-
tractum, 286.

Matrimonium con-
ditionatum posterius,
cujus conditio citius
im-

marginales per totum continuatos.

impletur, est validum, et si fiat oppositum in sponsalibus, 43.

Matri vagi concubitus nominanti certum Patrem non est credendum, 214. vers. Notandum sexto.

Metus injustus an irritet sponsalia, & votum ingrediendi religionem, 9.

Metus excommunicationis an matrimonium annullat, 23.

Metus quid, & quod duplex, ibid. An, & qualis irritet, & quo jure, 130. 162. 163. 164. 165. Et quid si metus dolose causetur 162. in fine. An Juramento firmetur ex metu injusto initum 166. An revalidetur per copulam subsequentem, aut diuturnam cohabitationem, 167.

Metum injustum incutiens an volente metum passio debeat inire matrimonium, 169.

Ex metu irritante contrahere matrimonium, quale peccatum, 128. 129. 130.

Metum in contractu matrimonii intervenisse foemina asserens an audienda, 172.

Monachus prohibetur levare ex Baptismo, si tamen levat, evadit cognatus, 304. Monachi non sunt clerici mendicantes, & canonici ibid.

Mortis conjugis prioris Notitia quanta necessaria pro secundis nuptiis à 174. ad 178. De ejus morte quomodo instituendum Examen, 176.

Mortis major credibilitas aut moralis creditudo an praesumatur ex Longa absentia, 177. An probetur per unum testem de visu, & quis talis ibid.

Motus sensualitatis causa, 410. An conjugibus extra copulam liciti,

Index Rerum & verborum secundum numeros

liciti, 417. Ad quam speciem luxuriæ spectent in illis, ac etiam in non conjugibus, 418.

N.

Natalium quis iudex 328.

Nativitas legitima quomodo probanda, 329.

Nisi particula an semper præcedentibus contradicat, aut sit aliquando conditionalis 13.

Nobilitas an causa dispensandi in consanguinitate, & affinitate, 229. Dupliciter solet exprimi in Brevis, ibid. Ad eam verificandam sufficit nobilitas ex parte Patris 229. vers. observat.

Nobilem esse, an sit quid minus, quàm esse procreatum de genere Nobili, ibid.

Nobilitatis tres gradus ibid.

Nobilitas, quando est causa dispensandi, est exprimenda qualitas personarum, 229. vers. quando nobilitas, secus non, ibid.

Nobilitatis probatio, 229. vers. ad probandam, & 261. vers. claus. decima.

Notarius Examinans testes &c. in causa matrimonii potest recipere quartam partem aurei, 264 in fine. Potest esse Laicus, 258. vers. claus. tertia.

Nothi filii qui, 320. vers. deduco quarto.

Nuntii Apostolici an possint dispensare in impedimentis, 218. & 220.

Nuptiis secundis intra annum luctus pœnæ à jure civili annexæ an sublatae, 381.

Nuptiis secundis post annum luctûs celebratis, quæ pœnæ infliguntur? An iis defacto de

marginales per totum continuatos.

de jure canonico locus à
382. ad 387.

Nuptiæ secundæ. vi.
de uxor vidua.

O.

Occasio peccandi
auferenda ante
dispensationem pro foro
interno, & ante abso-
lutionem, 269.

Occisor mariti an te-
neatur semetipsum of-
ferre viduæ in matrimo-
nium, 57. vers. Ergo
inquies.

Opinio paucorum
pro valore matrimonii
præfertur opinioni mul-
torum oppositæ, 73.

Oppidi nomine in Bre-
vi dispensationis an de-
stylo curiæ veniat etiam
pagus,

Oratores non tenen-
tur probare causas gene-
raliter expressas in di-
spensatione, 227.

Orator semel electum
confessarium pro di-

spensatione in foro in-
terno mutare, 266. in
fine.

Oratores soli Exami-
nandi in dispensatione
pro foro interno 267.
vers. claus. tertia.

Ordinari non pos-
sunt servi etiam origi-
narii sine licentia, aut
manumissioe domini 36.

Ordo sacer dirimit.
etsi quis malitiosè non
voueret castitatem, 137.
Matrimonium ratum
non dirimit, 294.

Ordini sacro estne
annexa ex voto, aut
Præcepto Ecclesiæ casti-
tas, 138. In sacris
constitutis, si matrimo-
nium consumet, fit ir-
regularis & excommu-
nicatus ipso jure, 294.

Ordo sacer an apud
Græcos Irritet matri-
monium, 295. Et
quid de collato ante ra-
tionis usum, aut ante
pubertatem, 296. Ad
sacros ordines promo-
tus, an licitè, & vali-
de

Index rerum & verborum secundum numeros

de matrimonium contrahat.

Ordinarius vide Episcopus.

Ordinarius nec à legato à latere potest impediri in causa matrimoniali, 328. in fine. Est iudex competens non solum in quaestione inter sponfos, aut coniuges, sed etiam post horum obitum respectu filiorum, 328. in fine.

Ordinarii nomine, qui veniant in delegatione, 250.

Ordinarii sedes, dum vacat, oratores sunt remittendi ad viciniorem Episcopum. 252.

Ordinarii nequeunt dispensare incognita causa, 252.

Ortus, & Oriundus an idem 230. in fine.

Oscula vide Amplexus.

P.

Palatinus comes. Vide comitis Palatini &c.

Papa solus potest derogare Canonibus, 319. vers. Nomine Principis. Item potest legibus obligare independenter ab eorum acceptatione, 124. An defacto sic obliget ibid. verbo *Dixi*.

Paraphernalia, 352.

Parentes an possint implorare iudicis officium ad matrimonium illis insciis à liberis promissum impediendum, 8.

Parens est, quem nuptiae monstrant, 313. In ejus potestate sunt liberi ex justis nuptiis, ibid.

Parochi assistentia non est actus jurisdictionis, 203.

Parochus extra suam Parochiam etiam sine ulla licentia validè assistit, 203. An tunc peccet, & sit punibilis, ibid. vers. Hinc

Parochi alterutrius assistentia sufficit quando sponsi sunt ex diversis Paro-

Parochiis , 203. Uti etiam alterutrius Domicilii quando quis habet duo domicilia dummodo utrumque æqualiter incolat , 230. Assistit validè etiam prohibitus ab ordinario, 203. & 122. Ut delegetur assistentia , qualis Licentia Parochi necessaria an sufficit generalis , & an possit eam delegare Vicarius Temporeneus , 204.

Parochi, & testium
præsentia qualis necessa-
ria ad valorem matri-
monii 205.

Parochus vagorum ,
militum , studiosorum ,
ancillarum , an validè
assistat eorum Matrimo-
nio , 206 juncto , 203.
vers. requiritur.

Parochi assistentis a-
lienis Parochianis pœ-
na, 207.

Parochus non rogatus, sed invitus, & coactus valide assistit, 205.

Parochus quomodo
se gerat circa assisten-
tiam, quando habet oc-
culti impedimenti noti-
tiam 214.

Parochus factâ unâ , al-
terâve denuntiatione
impedimentum intelli-
gens debet negare assi-
stentiam , & an etiam
omittere Examen impe-
dimenti , ibid. vers.
Notandum octavo.

Parochus quis proprius ad effectum validi matrimonii, 230. Nequit substituere, nisi Sacerdotem, ibid. Non obest valori etsi assistat Parochus Excommunicatus, suspensus ab officio, & beneficio, modo habeat titulum, & possessionem 230. An Parochus legitimated possit dare testimonium, quod sit natus ex legitimo Thoro 321. in fine.

Partus Quimestres ,
Semestres , Septimestres
præsumuntur legitimi ,
63. Imo & deceme-
d s stres

Index rerum & verborum secundum numeros

stres, aut initio undecimi mensis secus tardiores ibid.

Partus an sequatur conditionem Patris, aut matris à n. 302.

Pauper Quis ad effectum dispensationis in *forma Pauperum*, 262. vers. ad effectum. Et vers. sequenti. Pro majore.

Pauperum oratorum non est causa sufficiens ad dispensandum in impedimento, sed tantum in *forma Pauperum*, 262. in fine. Quæ præterea causa necessaria est, ibid. vers. Tandem paupertas &c.

Pœnæ Clandestini matrimonii, 290.

Pœnitentiarii Romæ qui 265.

Pœnitentia qualem pœnitentiam indicet verbis illis in dispensationibus matrimonii: Et *aliis injunctis*, 272. vers. responsio.

Pœnitentia in qui-

bus impedimentis dispenset, 246. & 279. Ad Pœnitentiarium quæ exprimenda in supplicatione, ibid.

Polygamia in lege nova est abrogata, 173. An ea sit contra jus naturale, & à DEO dispensabilis, ibid. Est duplex, 292. Utræque jure divino potest esse licita, ibid. Pontificio, ibid. Sequitur secundo.

Possessor quoad fructus loco domini habetur, 375.

Potentia coeundi cum corrupta an fundet præsumptionem potentia cum Virgine, 168. vers. Utrum autem.

Potentia ad corruptas, si aliunde non constet, potest probari juramento, ibid.

Præsumptio fit regulariter ex communiter contingentibus, aliquando tamen fit opposi-

fitum, & quando, 61.
319.

Præsumptio ex majori frequentia cedit præsumptioni excludenti peccatum.

Præsumptio quid, & quoruplex, 74.

Præsumptionum Exemplum de sponsalibus, ibid.

Præsumitur copula cum uxore ex cohabitatione, 74.

Præsumptio violentissima est impudicæ conversationis, si post trinam hujus vetationem reperitur quis cum uxore, 74.

Præsumptio differt à fictione 74.

Præsumptio sponsalium ex copula 74. vers. Tertium Exemplum.

Præsumptio quæ major, an jurantis coram Notario, & testibus hanc esse suam foeminam, an postea ducentis aliam in facie Ecclesiæ cum jura-

mento priorem non fuisse uxorem 178.

Præceptorum plurium concursus an exigat actus plures in eadem materia, 271. vers. claus. octava.

Prælati an nomine ordinarii veniant, 250.

Principaliores loci, qui in dispensatione matrimonii, 261 claus. decima.

Probationes sponsalium à 71.

Probationes plures seorsim insufficientes facere possunt plenam pro sponsalibus, secus in matrimonio, 73.

Probatio quæ plena, quæ semiplena, 75.

Probatio sponsalium ex fama, ibid.

Probatio, qualis necessaria ad solvenda sponsalia 94.

Professio Religiosa an dirimat, matrimonium, 294.

Præ-

Index rerum & verborum secundum numeros

stres, aut initio undecimi mensis secus tardiores ibid.

Partus an sequatur conditionem Patris, aut matris à n. 302.

Pauper Quis ad effectum dispensationis in *forma Pauperum*, 262. vers. ad effectum. Et vers. sequenti. Pro majore.

Pauperum oratorum non est causa sufficiens ad dispensandum in impedimento, sed tantum in *forma Pauperum*, 262. in fine. Quæ præterea causa necessaria est, ibid. vers. Tandem paupertas &c.

Pœnæ Clandestini matrimonii, 290.

Pœnitentiarii Romæ qui 265.

Pœnitentia qualem pœnitentiam indicet verbis illis in dispensationibus matrimonii: Et *aliis injunctis*, 272. vers. responsio.

Pœnitentia in qui-

bus impedimentis dispenset, 246. & 279. Ad Pœnitentiarium quæ exprimenda in supplicatione, ibid.

Polygamia in lege nova est abrogata, 173. An ea sit contra jus naturale, & à DEO dispensabilis, ibid. Est duplex, 292. Utræque jure divino potest esse licita, ibid. Pontificio, ibid. Sequitur secundo.

Possessor quoad fructus loco domini habetur, 375.

Potentia coeundi cum corrupta an fundet præsumptionem potentia cum Virgine, 168. vers. Utrum autem.

Potentia ad corruptas, si aliunde non constet, potest probari juramento, ibid.

Præsumptio fit regulariter ex communiter contingentibus, aliquando tamen fit opposi-

litum, & quando, 61.
319.

Præsumptio ex majori frequentia cedit præsumptioni excludenti peccatum.

Præsumptio quid, & quotuplex, 74.

Præsumptionum Exemplum de sponsalibus, ibid.

Præsumitur copula cum uxore ex cohabitatione, 74.

Præsumptio violentissima est impudicæ conversationis, si post trinam hujus vetationem reperitur quis cum uxore, 74.

Præsumptio differt à fictione 74.

Præsumptio sponsalium ex copula 74. vers. Tertium Exemplum.

Præsumptio quæ major, an jurantis coram Notario, & testibus hanc esse suam foeminam, an postea ducentis aliam in facie Ecclesiæ cum jura-

mento priorem non fuisse uxorem 178.

Præceptorum plurium concursus an exigat actus plures in eadem materia, 271. vers. claus. octava.

Prælati an nomine ordinarii veniant, 250.

Principaliores loci, qui in dispensatione matrimonii, 261 claus. de dima.

Probationes sponsalium à 71.

Probationes plures seorsim insufficientes facere possunt plenam pro sponsalibus, secus in matrimonio, 73.

Probatio quæ plena, quæ semiplena, 75.

Probatio sponsalium ex fama, ibid.

Probatio, qualis necessaria ad solvenda sponsalia 94.

Professio Religiosa an dirimat, matrimonium, 294.

Præ-

Index rerum & verborum secundum numeros

Promissio matrimonii acceptata an sit re-promissio. 4.

Promissio matrimonii illicita an etiam invalida, 7.

Promissio ducendi unam ex pluribus, an sponsalia, 11. Si Postea unam ex his carnaliter cognoscat, an dicta promissio evadat in sponsalia determinata cum illa, 11.

Promissio externa voluntaria an stare possit sine animo promittendi, 49. 50. An promissio cum animo externè promittendi, sine animo se obligandi acceptata obliget ex vi promissionis, vel etiam sponsalium, ibid.

Promissio facta ab ignorante ejus naturam an obliget præsertim jurata, 51.

Promittens fictè in foro externo præsumitur verè promisisse 51. De promissione, aut a-

nimo se obligandi dubius an obligetur, 51.

Promittens fidè sponsalia etsi vi promissionis ad nihil teneatur, obligatur tamen ad restaurandum totum damnum ratione fraudis, proinde dotare, aut ducere, si nequit dotare, debet ducere, 51.

Promittens à se violatæ matrimonium post votum castitatis aut ingrediendi religionem, an adhuc possit, aut debeat ducere, 56. Non satisfacit ducende, postea sine consummatione ingrediendo, 57. Deobligatur, si scivit illa votum, 57.

Promissio ficta facta violatæ an determinatè obliget ad eam ducendam, 58. Quid si vitiata respuat matrimonium, 59.

Promittens fictè pluribus, easque violans quam debeat ducere, 59. Quid si fictus promissor

missor est majoris statûs
ignorati à violata, 60.

Pubertati proximus
quis, 285.

Pubertas perfecta,
quando censeatur in fœ-
mina? quando in ma-
sculo, 195.

Puella vide Virgo.

Puerperæ à patre pro-
lis quæ suppeditanda,

62. Quid si puerpera
maritata pariens mense
septimo nominet alium
à marito Patrem, pro-
les estne legitima? &
an nominatus Pater te-
neatur eam alere, 63.

Publica Honestas, vide
Honestas &c.

Q.

Qualitates, quæ
communiter non
insunt, non præsu-
muntur, 319.

R.

Raptus an in validet
sponsalia 21. Et

qualis irritet matrimo-
nium, ibid. in fine. &

216. 217. Sponsæ
Propriæ violenta abdu-
ctio an sit raptus diri-
mens, 216.

Regulam pro se ha-
bens fovet jus certum,
& pro eo iudex in dubio
debet pronunciare, 197.
vers. tertio quando.

Repudii libellus olim
dissolvebat matrimo-
nium etiam consumma-
tum. 109. vers. ad ter-
tium circa finem. Fuit
tunc licitus nunc est a-
brogatus, 238.

Religiosum injustè
extrahens ex Religio-
ne, non tenetur se i-
psam tradere Religioni,
57. vers. si dicas.

Religiosi ex Privilegio
possunt esse executores
dispensationis matrimo-
nii in foro interno, 266.

Rescriptum legitima-
tionis, vide legitima-
tio per Rescriptum.

Rescriptum quodvis
tacitè imbibit clausulam,

ſ

Index rerum & verborum secundum numeros
si ita est, vel si preces
veritate nitantur, 234.

Rescriptum unde vi-
tietur 234.

Rescripta gratiæ vi-
tiantur ipso jure, secus
Rescripta justitiæ, 234.

Rescriptum non vi-
tiatur suppressione o-
mnis veri, nec expres-
sione cujusvis falsi, 235.
Quando vitietur, tradi-
tur regula, ibid. In
Rescripto continente u-
nicam causam hæc præ-
sumitur finalis, 336.
vers. infero secundo.

Rescriptum an vali-
dum continens errorem
ob solam officialis incu-
riam, 244.

Reus confitens, id
quod principaliter exi-
git actor, qualificat ta-
men confessionem an
debeat probare qualifi-
cationem, 47.

Reus confitens cum
qualificatione potius ne-
gat, quàm affirmet, 48.
vers. ex his.

in Rotæ decisionibus
conciliandis dum non
videntur uniformes,
quid observandum 41.
vers. ad calcem. Præ-
valent authoritati priva-
torum Doctorum, ibid.

S.

Sacrum die festo lici-
tè ommittitur ob-
ministerium aegro præ-
standum, etsi hoc non
sit necessarium, dum-
modo sit valde utile,
215. in fine.

Rarò hic timendum
peccatum procedenti ex
vera charitate ibid.

in Sacramentis si-
mulatio nunquam licita,
129.

Sævicia quid respectu
divortii, vide divortii
temporalis causæ à 358.
ad 362.

Sævicia est aliquando
causa divortii perpetui,
351. in fine.

Scandali nomine quid
in

In dispensatione pro foro interno, 267. vers. nomine scandali, & 226. in fine.

Seminationis in foeminae copula indicia, 148. & an sit necessaria ad affinitatem, ibid.

de Seductore Virginis, quid Jus statuatur, 52.

Servi duo valide matrimonium contrahunt, imò etiam liber cum serva sciens servitutem 136. Per hoc non sunt liberi à servitiis, ibid.

Servitus adscriptitia, & Originaria non dirimit, 136.

Servi tamen ejusmodi non possunt ordinari nisi manumissi, aut licentiat, ibid.

Simulatio quid, 129. Nunquam licita in Sacramento 129. 130. Hæc simulatio probabilius in matrimonio non est mortalis, 130.

Simoniacus an sit delegatus dispensans in im-

pedimento matrimonii accipiendo munus, 264.

Sponsalia injusto metu ex tortis sunt nulla, 9.

Sponsalia non ex Præcepto præmittuntur matrimonio, 1.

Sponsaliorum definitio, & quanta ad ea requisita libertas, 2. & 5.

Sponsalia quotuplicia, 3. Clandestina an licita & valida, 3. 6. & 9. maxime insciis Parentibus 6. & 19. In Æstu libidinis facta an firma, 5.

Sponsalium forma, 11.

Sponsalia quibus verbis certò aut dubiè significantur, 12.

in Sponsalibus ambiguum verborum interpretatio qualis, 13. vers. ex his. & 16. vers. Respondeo tertio. Ad sponsalia qui habiles, aut inhabiles, 17.

Sponsalia hæretici cum Catholica an valida, 17. An valida post votum etiam conditiona-

Index rerum & verborum secundum numeros

natum aut post priora
valida post votum etiam
conditionatum aut post
priora sponsalia, 18.
Contrahentes illa insciis
parentibus an peccent
mortaliter 6. & 19. vi-
de à 286. Ubi etiam
an parentes pro liberis
contrahunt. An valeant
impuberum præsertim
ante septennium, 20.
Ad ea quanta requiratur
ætas, 20.

Sponsaliorum abso-
lutorum obligatio an
gravis, 22. Ab iis in-
iuste resiliens an co-
gendus, & quibus præ-
nis à iudice, 23, juncto
24. Eorum obligatio
an cesset ob periculum
malorum gravium, vel
ob horrorem sponsi,
aut sponsæ, 23. vers.
colligitur secundo. In-
iuste resiliens ad quid
teneatur, 24. Quid si
iuste resilit ibid.

Sponsalia quo tem-
pore implenda, 25. 26.

Sponsalia sunt multi-

pliciter conditionata, 29. 30.

Sponsalia sub condi-
tione repugnante, 32.
An valida sub conditio-
ne vitandæ copulæ, aut
servandæ perpetuæ ca-
stitatis, 33.

Sponsalia sub condi-
tione turpi, aut impos-
sibili, 37.

Sponsalia consangui-
neorum sub conditione
dispensationis an valida,
38. An post eam ob-
tenta pars cogenda ad
illa implenda, 41. Quid
si spondent nulla factâ
mentionem dispensatio-
nis, 39. An post e-
ventum conditionis sit
necessarius novus con-
sensus, 40.

Sponsalia sub condi-
tione possibili futura
contingente ad quid o-
ligent ante eventum, 42.

Sponsalia absoluta
posteriora conditionatis
cum alia, an valida,
42. Quid si ambo Spon-
salia sint conditionata,

&

& unius conditio citius impleatur, 42.

Sponsalia conditio-
nata an per copulam
fiant absoluta, 44.

Sponsalia sub condi-
tione paterni consensûs
an valeant, si pater pri-
mò consentiat, postea
dissentiat; aut è contra
censeatur conditio non
impleta, si primò dis-
sentit, etsi postmodum
det consensum, 45.

Sponsalia Simulata
an obligent, 50. 51.

Sponsalia asserenti
imprægnatæ cum jura-
mento coram iudice an
credendum, & an ab
hac nominatus possit
condemnari, ut eam
ducat, præsertim si fu-
git ex Arresto, 64.

Sponsalibus licitè ad-
iiciuntur arrhæ usque
ad quadruplum 67.
An etiam validè adii-
ciantur pœnæ solvendæ
à resiliante &c. 68. 69.
70. An pacta lucrativa
70.

Sponsaliorum causa
non est strictè matri-
monialis, 72.

Sponsaliorum proba-
tiones à 74.

Sponsalium probatio
quando fit juramento
suppletorio, 75.

Sponsalia violatæ præ-
tendenti an juramen-
tum deferendum quan-
do pars altera fatetur co-
pulam negatâ promif-
sione, 75.

Sponsalium proba-
tio an desumatur à ia-
curnitate sponforum,
76.

Sponsalium probatio
ex testibus, 76.

Sponsalia jurata an o-
bligent in pluribus ca-
sibus quàm non jurata,
79.

Sponsalia dissolvendi
causæ à 77. Aliæ dis-
solvunt plenè, aliæ non
plenè, 77. Generalis
Regula bimembris tra-
ditur, 78.

Prima causa est mu-
tuus consensus etiam
respe-

Index rerum & verborum secundum numeros

respectu juratorum, 80.
Quid si iuramentum factum sit principaliter in honorem DEI, aut fuerit execratorium, 80.
secunda causa auctoritas superioris, 81. tertia, dispositio juris, 82.

Sponsalia priora per matrimonium alia an penitus dissolvantur, ibid. Quarta concursus plurium causarum de se insufficientium, 82. in fine. Quinta professio, aut votum ingrediendi, imo etiam ingressus, non tamen aequaliter, 83. Sexta, an votum castitatis illa subsequens 84. aut votum suscipiendi ordines sacros, vel etiam minores, 85. Septima, Notabilis animi mutatio 86.

Sponsalia secunda iurata non solvunt prima, 87. etsi secunda sponsa violetur, ibid. Ex æquitate tamen sponsa prima debet secundæ

credere sponsum 87. Octava, causa dissolvendi an sit absentia Sponsi, & quo jure, 87. Nona, Mutatio partim corporis partim animi, ut fornicatio, 88. & quidem etsi sponsa opprimatur, ibidem. Fornicante utroque probabiliter non fit mutatio compensatio, probabilius tamen uterque potest resilire, 88. An dissolvantur ob admissos amplexus, oscula, tactus, 88. Decima causa notabilis mutatio corporis, 89. 399. An sufficiat vehemens suspicio morbi incurabilis, 89. Undecima, mutatio in bonis fortunæ, 90. An ob non allatam à sponsa dotem, ibid. Ad sponsalia dissolvenda, an opus sit auctoritate iudicis 93.

Sponsalia ut dissolvantur ex causâ occultâ, cui est annexa infamia, quid agendum 93.

ad Sponsalia dissol-
venda qualis certitudo,
& probatio causæ ne-
cessaria, 94. Proba-
tio famæ de impedimen-
to sufficit, 96.

Sponsalia dissolvit fa-
ma à fide dignis desum-
pta, allegata & proba-
ta 96. Si est impedi-
mentum notorium pro-
banda est ipsa notorei-
tas 96.

Sponsalia impube-
rum an valeant dissolvi
mutuo consensu ante
pubertatem, & quan-
do ab iis possunt rescindi
284.

Sponsalia secunda
cum copula non dissol-
vunt priora, 291.

Sponsalia an irritet
gravis metus injustus, 9.

Sponsalitia largitas,
352. Quæ res ejus no-
mine veniant, 353.
Non venit donatio,
267 vers. Dixi quarto.

Sponsus, & sponsa
de præsentibus aut futu-
ro, 1. An in favore

veniant sponsi de præ-
senti, ibid.

Sponsus de futuro
percursor Clerici reper-
ti apud sponsam an Ex-
communicatus, 1.

Sponsus, aut sponsa
quando pars altera di-
scedit sine scitu compar-
tis, an liberetur à spon-
salibus, 27. Quid si
peregrinetur cum con-
sensu alterius, 27. in
fine.

Sponsi an debeant si-
bi prodere defectus i-
gnotos, 91.

Sponsa corrupta po-
tèstne medicamentis de-
fectum dissimulare ibid.
Ab alio imprægnata ne-
quit cogere sponsum ad
maturandum matrimo-
nium, imò nec acquie-
scere urgenti sponso ex-
tra mortis periculum,
92.

Sponsa corrupta an
mortaliter peccet nu-
bendo cum periculo de-
regendæ corruptionis,
92.

Index rerum & verborum secundum numeros

Sponsis qui amplexus oscula, & tactus sunt liciti, à 97. ad 100. An licita sit illis delectatio carnalis sensitiva, 99. 411.

Sponsa duorum de præsenti, aut futuro, 291.

Statuta Laicalia circa res fori Ecclesiastici sunt nulla, 126. vers. contra hunc.

Statuta circa accessoria & dependentia à matrimonio an omnia subjaceant excommunicationi Tridentinæ ex. g. ut non ducat alienigenam, aut ut maneat cælebs volens gaudere certo privilegio, 127.

Stupri differentia à defloratione, 52. Ejus pœna, 53. De stupratore quid jus statuatur, 52.

Stuprum non violentum cum vidua an puniatur, 53.

Stupratoris violenti

obligatio promissione seclusâ, 54. An satisfaciat oblatione sui in conjugem, aut sit penes violatam jus eligendi 54. Ab eo quanta dos danda defloratæ, 54.

Stuprator impotens dotandi non tenetur ducere violatam, quando hæc est conditionis longè inferioris, 54. in fine.

Stylus Curia an obliget in foro conscientia, seu jus faciat, 237. 240. sub prin. & vers. è contrâ &c. ac vers. sequitur.

Subarrhatio quid 74. vers. huc spectat.

Supplicationis forma pro dispensatione, 246. 247 junct, 250. circa finem. Pro foro interno quorsum dirigenda, 265.

Suspicio violenta quæ, & quæ actiones eam gignant, 66. Hanc possunt

sunt fundare inter nobiles, quin eadem fundent illam inter Rudes, 66.

T.

Taciturnitas Prolium ad factam à parentibus aut consanguineis &c. pro jis matrimonii promissionem, an sit promissio, 14. 15.

Tactus venerei conjugum, 413. 414. 415. 416.

Tactus fœdi an fundent præsumptionem copulæ, 61.

Tactus quales liciti solutis tum sponsis, tum non sponsis à 97. ad 100.

ly Tantum in Dispensatione in *forma pauperum* an sumenda in rigore juris, 262. vers miserabilis verò.

Tempus feriatum, quando incipiat, & desinat pro nuptiis, 312.

Testamentum condi-

tum sine ætate requisita an validum, 20. 283.

Testatoris verba ambigua etsi utatur verbis legati, fidei commissi &c. in casu, quo præcessit earundem rerum donatio sunt interpretanda in vim confectæ donationis, 374.

Testis Idoneus est quid minus quàm testis omni exceptione major, 76.

Testes an Idonei consanguinei, dum agitur de consanguinitate, 76. An domestici sint Idonei testes in causâ matrimonii 76. Item fœminæ, ibid.

Testes promittentes se formalia verba relatu-ros, variantes in verbis, non mœrentur fidem, 76.

Testes in substantia concordés plene probant etsi discordent in accidente, 76. In discordia testium qui præferendi, 76.

Index rerum & verborum secundum numeros

Testes quot, & quales necessarii ad matrimonium impediendum à 94. ad 96.

Testis unus juratus de certa scientiâ facit majorem fidem, quàm unus juratus de auditu, & alter non juratus de certâ scientiâ, 96.

Testis unus de visu non probat sufficienter mortem conjugis alterius, 177. (nisi is sit Parochus attestans se eum sepelivisse ibidem. vers. testis unus) quid si ille unus juret se audivisse ex tribus aut quatuor morti præsentibus, 177.

Testimonium juratum judiciale præfertur non jurato extrajudiciali, 197. Quid si hoc contrarietur illi, ibid.

Tridentini decretum de matrimonio, ubi est, aut non est promulgatum, aut receptum, 200, 201.

Testium præsentia in matrimonii copulatione

qualis necessaria, 205. Ejus qui possint esse testes, 205.

Testanti consanguinitatem de auditu ex uno solo è majoribus non creditur, 214 vers. Notandum septimo.

Testis quis Idoneus pro matrimonio impediendo, contrahendo, dissolvendo, 336.

Testificatio contra matrimonium nequit fieri per absentes 336.

Testes super precum veritate possunt examinari à subdelegato per commissarium Pontificium, 249. Subdelegatus potest esse Laicus, dummodo sit notarius publicus, 258. vers. clausula tertia.

Triennium probationis. Vide probatio.

V.

Verberatio uxoris censenda gravis, 358. Vide uxor.

Vi-

Vicarius Generalis an possit dispensare in impedimentis in casibus, in quibus potest Episcopus saltem ex Episcopi delegatione, 224.

Vicarius Generalis, & Foraneus an veniant nomine ordinarii in materia delegationis, 250.

Vicarii Generales Prælatorum pollentium jurisdictione quasi Episcopali, an sint constituti in dignitate & capaces delegationum pontificalium, 250.

Viduis an licita delegatio morosa de copula præterita 411.

Vidua. vide Uxor vidua.

Violentia strictè aut latè talis, quid, 53.

Virginis defloratoris obligatio, 52.

Virginitas præsumitur in puella, proinde stupratori neganti eam incumbit probatio, 53.

Virgo semper præsumitur seducta, 53. Si

scit se non fuisse talem, tenetur stupratori ad litis expensas, 53. Consentiendi spontè in copulam, an aliquid præstandum, 55. Et quid si precibus importunis inducta, ibid. An, si condonet fraudulento violatori, parentibus satisfaciendum 55.

Virgini honestæ cum juramento asseveranti se à certo imprægnatam esse, an credendum, 65.

Violenter oppressa an possit ejicere semen etiam digitis, 402.

Vis quid, 161.

Vitricus an teneatur restituere prolibus prioris matrimonii fructus perceptos ex excessu, quando uxor plus, quàm poterat de jure, illi donavit, 383.

Votum ingrediendi Religionem ex metu injusto, 9.

Votum in materia gravi an possit leviter obli-

Index rerum & verborum secundum numeros
obligate, 22. vers. Di
sputant.

Votum ingrediendi
ordinem strictiorem pe
nitentis exinguitur per
Professionem in laxio
re, 82.

Votum Religionis ex
tinguitur per ingres
sum, 83.

Votum castitatis post
sponsalia an licitum,
& an ea dirimat aut sal
tem pars non vovens sit
libera, 84.

An post emissum vio
lans Virginem, aut vi
duam cum spe matrimo
nii debeat eam ducere,
56.

Votum sacros ordi
nes suscipiendi, an spon
salia dissolvat, 85. Et
quid de voto minores
suscipiendi, 85.

Vovens post sponsalia
an debeat resarcire dam
na, 85.

Votorum solennitas
est juris Purè Pontificii,
110. 137.

Votum ducendi ux-

xorem emissum à dedi
to veneris, an valeat,
119.

Voti materia debet
moraliter possibilis,
119.

Voti castitatis obli
gatio an cesserit per su
pervenientem fragilita
tem carnis, 119.

Votum castitatis so
lenne dirimit, 137.

Votum castitatis per
fectæ ut sit quæ necessa
ria, 219.

Votum castitatis, ut
dispensetur quæ causa
sufficiat & quid si vo
tum sit emissum ex me
tu, 225. vers. octava.

Votum coactè emise
sum de jure naturale est
validum 297.

Uxor sumitur ali
quando pro sponsa, 1.

Uxor ob sævitiam di
vertens à marito an illi
restituenda 361.

Uxor autoritate pro
pria divertens à iudice
Ecclesiastice est citanda,
& de causa fugæ exami
nanda

nanda, 361. Sævitiā allegans debet probare testibus idoneis, si incontinenti nequit probare, jubeatur redire, 361. Sufficiunt ad eam probandam testes singulares in genere testantes sævitiā &c. 361. *Ly in continenti* quantam temporis latitudinem importet, 361.

Uxor moderatè potest verberari à marito, secus immoderatè, etsi det causam gravem, 258.

Uxor vidua ante dorem restitutam à quo alenda 379. Dote non restitutâ debito tempore potest agere ad interesse, ibid. Et coram quo iudice dos repetenda, 308. Hic iudex est iudex domicilii mariti, ibid. Ejus tamen neglectum potest supplere Ecclesiasticus, ibidem. Transiens ad secundas nuptias amittit proprietatem bonorum lucro requisitorum à primo

marito, retinet tamen usum fructum extantibus prolibus ex primo matrimonio, 382. Nec marito secundo ex bonis suis potest plus relinquere, quàm uni ex prolibus, cui minimum dedit, 383. Per secundas nuptias perdit irrecoverabiliter ipso facto tutelam prolium, nisi sit à marito instituta tutorix cum clausula, *esto ad secunda vota transseat*, 384. Oppositum etiam tunc est verius ibid. Post renuntiatas secundas nuptias transiens ad eas non auito iudice, nec petito pro Prolibus tutore &c. incurrit omnes pœnas transeuntium ad secundas nuptias intra añum luctûs, 385. Insuper ab intestato, aut etiam viâ substitutionis non succedit impuberibus prolibus, ac præterea secundi mariti bona sunt tacitè obligata pro mala
e s uxoris

Index rerum & verborum secundum &c.

uxoris administratione ,
385. Per secundas nu-
ptias amittit privilegium
honoris &c. primi mari-
tis , 386.

Viduae poenae annexae
nuptiis secundis post an-
num | Iuctus | celebratis
incurruntur in foro
conscientiae ante iudicis
sententiam , 386.

Vidua , aut viduus
qualem debeat habere

notitiam de morte con-
jugis ut valeat secundas
nuptias inire , à 274. ad
179. & 387. An sit ei
licita delectatio morosa
de copula prae terita 411.

Uxor quando vir dis-
sipat bona, vel vergit ad
inopiam , an possit do-
tem repetere , 380.

Uxor in nullo casu
potest reddere se steri-
lem , 402.

IN-

INDEX

Titulorum cum subiectis
Articulis, & Paragraphis secundum
numeros marginales Libri IV.
Decretalium.

Prefatio in Libri IV. Decretum.

TITULUS I.

DE Sponsalibus, &
matrimoniiis. I.

Articulus I. De spon-
salibus. 2.

§. 1. Definiuntur, &
dividuntur sponsalia. 2.

§. 2. Definitio spon-
saliorum aliquot quæ-
stionibus amplius decla-
ratur. 4

§. 3. An gravis inju-
stus metus tollat sponsa-
libus ex eo contractis
valorem. 9.

§. 4. An sit de essen-
tia sponsalium consen-

sus inter determinatas
personas signo externo
expressus. II.

§. 5. De requisita in
sponsis habilitate: & an
necessarius parentum
consensus. 17.

§. 6. De obligatione
absolutorum sponsaliū.
Et à quo, atque quomo-
do ab iis resiliens com-
pellendus. 22.

§. 7. De tempore
implendi sponsalia. U-
bi occasionaliter decidi-
tur, an circumstantia
sponsaliorum mutet spe-
cie fornicationem. 25.

§. 8. De

Index Titulorum cum subiectis Articulis & Pa-

§. 8. De sponsalibus conditionatis in communi, & pluribus in particulari. 29.

§. 9. De sponsalibus sub conditione turpi, aut impossibili. 32.

§. 10. An valeant inita à consanguineis aut affinibus sponsalia sub conditione papalis dispensationis. 38.

§. 11. De sponsalibus conditionatis sub conditione physice, & moraliter possibili contingente futura. 42.

§. 12. Quid si Reus fateatur sponsalia, at excipiat ea celebrata esse sub conditione consensûs paterni, an Reo excipienti incumbat onus probandi, vel actori. 47.

§. 13. An simulata sponsalia ex vi sponsalium, aut promissionis obligent simulatorem, & ad quid. 49.

§. 14. Ad quid teneatur deflorator, aut stuprator virginis, aut

viduæ honestæ sine spe matrimonii futuri. 52.

§. 15. De obligatione violatoris virginis, aut viduæ cum spe matrimonii. 56.

§. 16. Quæ observanda, à iudice circa sponfos, vel alios se invicem accusantes, præsertim cum imprægnata sit Actrix, & quomodo defloratio probanda sit. 61.

§. 17. An in sponsalibus arthæ, & pœnæ solvendæ ab injustè resistente legitime constituentur. 67.

§. 18. De probationibus sponsalium. 71.

§. 19. Ob quas causas sponsalia possint dissolvi? ubi regula generalis traditur pro dissolutione in pluribus casibus. 77.

§. 20. Regulæ generalis corollaria practica. 83.

§. 21. Plures quaestiones ad præcedentia spectan-

graphis secundum numeros marginales &c.
spectantes resolvuntur.

91.

§. 22. Quales actus
licitos sponſis, faciant
ſponſalia.

97.

Articulus ſecundus.

De matrimonio. 100.

§. 1. Quid ſit matri-
monium.

100.

§. 2. Quotuplex ſit
matrimonium.

102.

§. 3. De matrimonii
inſtitutione, & an in
Baptizatis ſit Sacramen-
tum, fidelesque poſſint
validè contrahere ma-
trimonium ſine Sacra-
mento

106.

§. 4. An matrimo-
nium in eſſe vinculi ſit
indiffolubile.

109.

§. 5. Quo jure pro-
feſſio Religioſa habeat
vim diſſolvendi matri-
monium ratum, & an
hæc vis inſit ordini ſa-
cro, ac votis ſimplicibus
Religionis Societatis Je-
ſu.

110.

§. 6. An matrimo-
nia Hæreticorum ſint
indiffolubilia, & Sacra-
mentum?

112.

§. 7. De diſſolubili-
tate, & indiffolubilita-
te matrimonii genti-
lium ante, & poſt Ba-
ptiſmum.

113.

§. 8. De finibus ma-
trimonii, & an ſit præ-
ceptum vivendi illud ad
vitandum incontinen-
tiam?

116.

Articulus tertius. De
contrariis matrimonii,
ſeu impedimentis in
communi.

120.

§. 1. De inſtitutione,
& abrogatione impedi-
mentorum.

120.

§. 2. An matrimo-
nia Hæreticorum intra
gradus ab Eccleſia prohi-
bitos inſita valeant

124.

§. 3. An laicus Ma-
giſtratus poſſit aliquid
circa impedimenta ma-
trimonii.

125.

§. 4. An, & quali
peccato peccet contra-
hens matrimonium cum
impedimento certo,
probabili, aut dubio?

128.

Articulus quartus. De
impe-

Index Titulorum cum subiectis Articulis, & Pa.

impedimentis dirimen-
tibus in particulari. 135.

§. 1. De impedi-
mento erroris, & con-
ditionis. 135.

§. 2. De impedi-
mento voti, ordinis,
cognitionis spiritualis,
& legalis. 137.

§. 3. De cognatione
carnali. 141.

§. 4. De affinitate.
147.

§. 5. De impedimen-
to criminis. 154.

§. 6. De cultûs di-
sparitate, & an hæresis
illicitum, & invali-
dum faciat matrimo-
nium. 159.

§. 7. De vi, seu me-
tu. 161.

§. 8. De ligamine.
173.

§. 9. De impedimen-
to publicæ honestatis.
179.

§. 10. De impedi-
mento impotentia. 182.

§. 11. De impedi-
mento clandestinitatis.
199.

§. 12. De denuncia-
tionibus, & benedi-
ctionibus nuptialibus.
208.

§. 13. De impedi-
mento raptus. 208.

Articulus V. De au-
ferendis impedimentis
per dispensationes. 218.

§. 1. Quis dispense-
t in impedimentis conju-
giorum. 218.

§. 2. An ad valorem
dispensationis matrimo-
nialis necessaria sit ali-
qua causa, & qualis suf-
ficiat. 225.

§. 3. Quæ in peti-
tione dispensationis ex-
primenda sint? 234.

§. 4. Observanda in
supplicatione pro impe-
tranda dispensatione.
246.

§. 5. De observan-
dis ab executore dispen-
sationis commissæ. 248.

§. 6. De clausulis di-
spensationis matrimo-
nialis pro foro externo.
356.

§. 7. De clausulis ma-
tri-

Paragraphis secundum numeros marginales &c.

trimonii dispensationis
pro foro interno. 265.

§. 8. Praxis ratifi-
candi matrimonium ju-
cta litteras S. Pœniten-
tiariæ superiore §. ex-
plicatas. 279.

TITULUS II.

De desponsatione
impuberum. 282.

TITULUS III.

De clandestina de-
sponsatione. 290.

TITULUS IV.

De sponsa duorum.
291.

TITULUS V.

De conditionibus ap-
positis in desponsatio-
ne, vel in aliis contra-
ctibus. 293.

TITULUS VI.

Qui clerici, & vo-
ventes matrimonium
contrahere possint. 294.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in ma-
trimonium, quam pol-
luit per adulterium.
298.

TITULUS VIII.

De conjugio lepro-
forum. 299.

TITULUS IX.

De conjugio servo-
rum. 301.

TITULUS X.

De natis ex libero
ventre. 302.

TITULUS XI. & XII.

De cognatione spiri-
tuali, & legali 304.

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit
consanguineam uxoris
sue, & sponsæ. 305.

TITULUS XIV.

De consanguinitate.
& affinitate. 307.

TITULUS XV.

De frigidis, & ma-
leficiatis, & impoten-
tia cœundi. 308.

TITULUS XVI.

De matrimonio con-
tracto contra interdi-
ctum Ecclesiæ. Adji-
ciuntur huic titulo quæ-
dam de tempore feriato.
309.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legiti-
mi. 313.

§. 1. V2.

Index Titulorum cum subiectis Articulis, & Pa-

§. 1. Variæ filiorum
species adferuntur. 313.

§. 2. Sex dubia mo-
ventur de proli bus, &
resolvuntur. 315.

§. 3. De infantibus
expositis. 319.

§. 4. De legitimatio-
ne prolium. 320.

§. 5. Doctrina de
legitimatione illustra-
tur corollariis, & plura
de ea resolvuntur, ef-
fectusque recensentur.
321.

§. 6. De legitima-
tione per dispensationē
in radice matrimonii,
& de legitimatōe per
comitem Palatinū. 326.

§. 7. De iudice in
causa natalium, & le-
gitimationis. 328.

§. 8. De probatione
legitimæ natiuitatis 329.

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium
accusare possint, &
contra illud testificari.
330.

TITULUS XIX.

De divortio. 337.

§. 1. An, & quale
adulterium sit iusta cau-
sa divortii. 340.

§. 2. An innocens
adulterum debeat di-
mittere, aut authori-
tate propriâ ab eo diver-
tere, emendatum reci-
pere etiam post senten-
tiam divortii. 345.

§. 3. Plura conse-
quentia divortium ob
adulterium dissolvun-
tur. 348.

§. 4. Quæ bona a-
mittat post divortium a-
dulter conjux. 352.

§. 5. De causis di-
vortii, expensarum li-
tis, dotis restituendæ,
& alimentorum præ-
standorum uxori, &
prolibus, harūque
post divortium educa-
tione. 362.

TITULUS XX.

De donationibus in-
ter virum, & uxorem
& de dote post divor-
tium restituendæ. 366.

§. 1. De quidditate,
ac multiplicitate dona-
tionis

ragraphis secundum numeros marginales &c.

nationis conjugalis, &
quæ conjugibus prohi-
bita. 366.

§. 2. De confirma-
tione donationis inter
conjuges, & ejus effe-
ctu. 371.

§. 3. De restitutione
dotis soluto matrimo-
nio. 376.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.
381.

§. 1. An nuptiæ se-
cundæ licitæ, & pœ-
næ in jure civili contra
eas statutz jure canonico
sint sublata. 381.

§. 2. De notitia prio-
ris mariti obitûs ante se-
cundas nuptias, & ha-
rum benedictione. 387.

§. 3. De conjugali
debito. 389.

§. 4. De reliquis
conjugum extra actum
conjugalem impudici-
tiis. 410.

APPENDIX.

Casus matrimonialis
proponitur. 419.

Quæritur 1. an ma-

trimonium, de quo cas-
sus loquitur, sit clande-
stinum. 420.

Respondetur affir-
mative, probaturque
irritum. 421.

Quæritur 2. an hi
sponsi separandi, & à
quo. 421.

Respondetur, quòd
sic, & quidem ab Epi-
scopo, à Parocho cogi
non possunt, sed mone-
ri, & cur? 422.

Quæritur 3. an sche-
da à proprio Parocho
sponsis data ut possint
copulari Posonii, aut
Viennæ, jisdem potuerit
patrocinari, ut alibi co-
pulentur valide 420.

Respondetur negati-
vè. 423.

Quæritur 4. an, si
concederetur matrimo-
nium hoc valide fuisse
contractum, Parochus
huic assistens potuerit
assistendi facultatē sub-
delegare. 420.

Respondetur negati-
vè. 424.

Quæri-

Index Titulorum cum subjectis Articulis, &c.

Quæritur 5. An in promulgationibus horum sponsorum potuerit Parochus eorundem dispensare vi potestatis sibi delegatæ, de qua in quæstione 8. 425. Resolvitur. *ibid.*

Quæritur 6. an in locis mixtæ Religionis licitum sit matrimonium Catholici cum hæretica, aut hæretici cum Catholica 426. Responsio negans præfertur, *ibid.*

Quæritur 7. an Parochus proprius ritè operatus sit præfatos spon-
sos invitando ad renovationem matrimonii, præsertim si sponsa non ejurasset hæresim. Resolvitur quæstio. 427.

Quæritur 8. cum ordinarius Parochi communicaverit ipsi potestatem suam sub ista formula : *communico omnem potestatem, quam*

communicare possum excepta consecratione, an vigore hujus matrimonium renovatum (et si aliàs fuisset irritum, aut unus illorum fuisset Parochianus, aut nullus) voluisset. Respondetur quæsito. 428.

Quæritur 9. an ordinarius Budensis Parochi per delegatam potestatem sub forma expressa in quæstione priori concesserit facultatem dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, si ipse ordinarius habet jus saltem delegatum dispensandi cum facultate subdelegandi? Et quales actus vi præ-nominatæ concessionis Parochus Budensis exercere possit. 429.

Quadruplex responsio. *ibidem* & 430.

Præ-

PRÆFATIO

In Librum quartum Decretalium.

Liber quartus Decretalium, etsi contineat materiam solis Laicis propriam, ea tamen non ad sæculare, sed ad Ecclesiasticum forum tam internum, quàm externum pertinet, c. accedentibus 12. de *Excessib. Prælat.* estque definitum à Trid. Sess. 24. de Sacram. Matr. can. 12. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos, anathema sit.*

Ejus cognitio Judici fori tam interni, quàm externi est summè scitu necessaria, ne erret sive ferendo sententiam inter litigantes, sive resolvendo in sacro tribunali casus intricatos.

Pertracto in hoc opusculo ferè omnia practica non tantùm ea, quæ concernunt substantiam sponsaliorum, ac matrimonii, sed etiam hujus accidentia, ut impedimen-

2 *Praefatio in librum quartum Decretalium.*

ta; horum dispensationes pro foro externo, ac interno cum suis clausulis: modum revalidandi, pro foro conscientiae matrimonium nulliter contractum: & quæ in supplicatione pro impetranda dispensatione, sive à Pœnitentiaria pro foro interno, sive à Dataria pro foro externo, sint de necessitate exprimenda. Item quæ Sponsis de futuro sint licita, quæquæ illicita, ac tandem de debito conjugali, aliisque actibus conjugum.

Titulus Primus.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

I. **P**Ræfens titulus est substantia totius libri quarti in duas divisus partes; prior de sponsalibus, quæ sunt via, & dispositio ad matrimonium, posterior de matrimonio, quod est finis sponsalium, agit.

Sponsalia à spondendo dicta tripliciter sumuntur. 1. Et rarius pro *muneribus* à Sponso Sponsæ datis, ut 1. Regum 18. *Non habet Rex Sponsalia necesse.* 2. Frequentius pro *matrimonio rato non consummato*, & dicuntur sponsalia de *præsenti*, ut c. 2. & fin.

de

Titulus 1. De Sponsalibus, & Matrimoniis. 3
de Sponsa duorum, & c. 13, de presumptionibus,
dicitur *Sponsa* in quantum de præsenti juve-
nis consensit, & infra, quod eam sibi despon-
saverit, ac in fine cap. contractus sic initus
appellatur *Sponsalia*, unde non solum se-
cundum acceptionem à Canonistis inven-
tam, sed Legalem, seu Canonicam no-
mine *Sponsalium* cum addito de præsenti
venit ipse contractus matrimonialis, con-
jugesque vocantur *Sponsæ*, ut citato c. fin.
conformiter Evangelio, in quo Beatissima
Virgo Josepho Desponsata conjux ab Ange-
lo est vocata. Matth. 1. 3. Rigidè, & pro-
priè pro *promissione futuri matrimonii*, quo-
modo est intelligenda præsens Rubrica
contradistinguens matrimonium à sponsa-
libus. Ex his

Colligitur 1. Nomine sponsi, & spon-
sæ propriè intelligi celebrantes sponsalia de
futuro, impropriè, celebrantes matrimo-
nium. Ut tollatur ambiguitas, sæpe prio-
res à Doctoribus dicuntur *Sponsi de futuro*,
posteriores de *præsenti*, qui propriè nomine
uxoris, & mariti veniunt, nempe post
consummatum matrimonium. Et in c. 3.
de Sententia Excommunicationis, verbo: *cum*
uxore: aliquando tamen & impropriè vox

uxor etiam aptatur sponsæ propriè dictæ ut
c. juvenis, de sponsalibus.

Colligitur 2. Nomen sponsi absolute
prolatum in dubio sonare sponsum propriè
talem, Perez de Matr. disp. 1. Sect. 1. n. 5.

Colligitur 3. Lex, aut statutum lo-
quens de sponsis in materia favorabili com-
prehendit etiam sponfos de præsentī ante
consummatum matrimonium, & vicissim
nomine *Uxoris & Mariti* sponfos etiam de fu-
turo, secus in odiosis, in quibus vox ista
duplex est exponenda de solis matrimo-
nium consummantibus Sanch. lib. 1. de Ma-
trimonio disp. 1: n. 2. contra Laym. hinc

Colligitur 4. Sponsus de futuro con-
tundens Clericum repertum in concubitu
cum sponsa est excommunicatus: etsi c. 3.
de sententia excommunicationis liberetur ab ex-
communicatione maritus percussor Clerici
in simili facto cum uxore sua, quia nomi-
ne uxoris per corrolarium tertium in odio-
sis non intelligitur sponsa de futuro.

Licet sponsalia communiter matrimo-
nio præmittantur, nusquam tamen jus di-
rectè præcipit, sed indirectè, quatenus
juxta Trid. regulariter non sunt copulandi
sponsi sinè præmissis publicè denuntiationi-
bus

bus, hæc autem non fiunt nisi de sponsis de futuro, ideò ferè semper prius sponsalia contrahuntur, quin tamen sint necessaria ad valorem matrimonii contra Harprecht, ut patet in eo, qui in articulo mortis coram Parocho, & testibus contrahit, matrimonium cum concubina ad legitimandas susceptas ex ea proles. c. 1. & 6. *qui filii legitimi*, unde extra articulum mortis coram Parocho & testibus desponsatio foret matrimonium validum, sed illicitum; imò etiam licitum, si sinè prævia sponsalitia obligatione post solum matrimonium in eundi propositum ter publicè denuntiatum in facie Ecclesiæ contraheretur, Wiestner. hic n. 9.

Articulus Primus.

De Sponsalibus.

§. I.

Definiuntur, & dividuntur Sponsalia.

II. **C**ommunis sponsaliorum definitio utrique juri conformis Canone *Nostrates* causa 30. q. 5. & 1. ff. de Sponsalibus. est,

est, quòd sit futurarum nuptiarum repromissio (id est mutua, & reciproca promissio) externo signo expressa, verùm cùm hæc definitio præter expressas, plures tacitas conditiones imbibit, clariùs eam Pontius ex communi Theologorum sic exponit, quòd sit promissio acceptata, voluntaria, seria, deliberata, ac libera, mutua, signoque sensibili expressa futuri matrimonii inter personas determinatas, & jure habiles.

Dicitur I. *Promissio*, unde non sufficit solum propositum, differt autem promissio à proposito, quòd tam hoc, quàm illa sit actus voluntatis, verùm hoc fit finè illa cùm animo obligandi fidem alteri de re quapiam bona & possibili. Lessius l. 2. de just. c. 18. n. 7.

Dicitur II. *Acceptata*, quia in omni promissione tam liberali, quàm onerosa subauditur conditio, si vis, sive si acceptas. Sanch. lib. 2. de Matr. disp. 6. quapropter ante acceptationem promissio etiam jurata est revocabilis, juramentum enim utpotè accessorium sequitur naturam sui principalis. Pallao hìc disp. 1. puncto 3. num. 2.

Dici-

Definiuntur, & dividuntur Sponsalia. 7

Dicitur III. *Voluntaria*, id est, debet procedere ab intrinseco cum cognitione finis, hinc amentes, ebrii, &c. nequeunt sponsalia contrahere.

Dicitur IV. *Seria*, seu, *vera*, non ergo contra Pontium sufficit ficta promissio, five solo tantum ore prolata, absque intentione se obligandi, hinc nec sufficit voluntarium indirectum defectu serietatis.

Dicitur V. *Deliberata ac libera*, nempe necessaria est advertentia rationis, ac libertas voluntatis, tanta quidem, quanta est necessaria ad mortaliter peccandum, aut vovendum: ita communis: majorem requiri negat Perez contra Bonacinam. Contra dicentes conciliat Gobath *Theologia experimentalis tr. 10. n. 22.* subscribens Bonacinæ respectu aliquorum sponsalium, quæ ut valeant præexigunt diligentius examen, proinde maiorem deliberationem, quàm ad peccatum mortale, quia nisi aliquando accuratiùs investigetur, deprehendetur defectus talis, ob quem ignoratum sponsalia erant irrita, secluso tali defectu procedit sententia Perez: item promissio debet esse libera ab omni errore, ignorantia, & metu injusto, ut videbimus.

Dicitur VI. *Mutua*, est enim de natura omnis onerosi contractûs, quòd ultrò, citròque pariat obligationem.

Dicitur VII. *Signo sensibili expressa*, nam aliter nequit innotescere promissio facta homini, nisi verbis, aut signis, & nisi innotescat, acceptari nequit.

Dicitur VIII. *Futuri matrimonii*: ad indicandam differentiam inter sponsalia & matrimonium cæterósque contractus.

Dicitur IX. *Inter personas determinatas*: Sponsalia siquidem sunt via ad matrimonium, & quædam hujus inchoatio, hoc autem non subsistit, nisi cum certa, & determinata persona.

Dicitur X. *Jure habiles*: etenim sponsalia tendunt ad validè, & licitè contrahendum matrimonium, proinde quo jure, siue naturali, siue positivo sunt per se inhabiles ad matrimonium, eodem sunt inhabiles ad spondendum de futuro matrimonio.

III. Sponsalia dividuntur 1. In *nuda* seu *simplicia*, aut in *certo modo firmata*, puta per arrhas, annulum, pignora, aut juramentum; Hostiensis de Sponsalibus n. 4. 2. In *publica*, & *clandestina*; hæc finè, illa coram testi-

testibus celebrantur. 3. Principaliter in absoluta, & conditionata c. unico de Sponsalibus in 6. inita sub conditione non obligant ante eventum conditionis, nec prius inducunt impedimentum publicæ honestatis, de quorum effectu plura infra.

Dubitatur hîc, an clandestinitas sponsaliorum sit licita, & obfit valori sponsaliorum? R. 1. Esse valida contra Segurram, ita communis cum Sanch. lib. 1. disp. 13. n. 2. quia nullum jus ea irritat: paritas à nullitate matrimonii clandestini ex decreto Trid. ss. 24. cap. 1. de refor. matrimonii, non valet, hoc enim decretum non comprehendere sponsalia declaravit Congregatio Cardinalium apud Perez disp. 5. de matr. sect. 3. n. 6. ratio, quòd hoc decretum corrigat jus vetus non irritans, nec vetans clancularia sponsalia, unde cùm non faciat horum mentionem, non est ad ea extendendum.

R. 2. Etiam esse per se licita contra Hostiensem in c. fin. de clandestina desponsatione verbo contrahenda: Joannem Andream n. 4. Abb. n. 6. Cajetanum, &c. hic per se loquendo damnat mortalis culpæ contrahentes absque saltem testibus, at nec leviter eos delinquere docet Dicastillo de matr.

disp. 1. n. 350. Sanch. Wiest. hīc *n. 50.* Gobat *n. 15.* ubi refert Tannerum potius expedire, ea non contrahi coram Parocho, nè officiatur libertati matrimonii. Ratio est, quod nulla Lex vetet eorum clandestinitatem, prout vetat in matrimonio; nam sponsalia non sunt obnoxia incommodis, propter quæ vetantur Matrimonia clandestina.

Non refert quod in *Lege oratio 16. ff. de Sponsalibus* respondeat Modestinus Jurisconsultus prohibitis nuptiis, etiam esse sponsalia prohibita; respondetur enim id processurum, quando par ratio utrique foret, quod hīc non accidit; unde nihil evincis, si dictam Legem urgeas dicendo: dum quid prohibetur, videtur prohiberi omne id, per quod pervenitur ad illud, regula *cum quid 39. in 6.* & quod est prohibitum in termino etiam censetur prohibitum in via. Mascardus de probationibus conclusionem *102. n. 1.* urgerent hæc, si eadem esset ratio.

§. II.

*Definitio Sponsaliorum aliquot quaestio-
nibus amplius declaratur.*

IV. **Q**uæres I. An acceptata matrimo-
nii promissio futuri sit virtualis re-
promissio, & quanta requiratur conjunctio
inter repromissionem, & promissionem?
ad primum affirmat Pontius *lib. 12. de Spons.*
c. 4. quia promittens matrimonium inten-
dit illud jure cum promissario, consequen-
ter promissio hæc est naturâ suâ conditiona-
lis, æquivalens huic: *ducam te, si vis me-
cum inire matrimonium.* Hujus autem vo-
luntatis seria acceptatio est necessariò re-
ciproca promissio à paritate contractûs ma-
rimonialis, in quo acceptatio juris in cor-
pus ad actus conjugales est necessariò reci-
proca traditio sui corporis ad eosdem actus.
Negat Sanch. *lib. 1. disp. 5. de matr. n. 12.*
R. cum distinctione: promittens, vel in-
tendit promittere promissione sponsalitiâ
vel gratuitâ, seu liberali; si sponsalitiâ, est lo-
cus affirmativæ, cùm sit impossibilis spon-
salitia obligatio, seu in vi contractûs spon-
sali-

salitii finè mutua obligatione , consequenter finè repromissione , ùt bene probat ratio Pontiana , sicut nequit dari venditio equi , nisi vicissim emptor obligetur ad solvendum pretium.

Si est promissio liberalis , negativa est vera à paritate voluntatis vendendi v. g. equum , ejus acceptatio non est necessario repromissio emendi equum. Quare sicut voluntas vendendi equum potest esse gratuita , eaque ab altero acceptata obligare ad venditionem , quin acceptans obligetur emere , ita potest stare promissio simplex matrimonii , ejusque acceptatio finè repromissione.

In dubio , qualiter promittens intenderit se obligare , bene respondet Gobat præsumendum esse , quod intenderit repromissionem ; hæc enim plerumque intenditur , in obscuris autem præsumitur , quod communiter consuevit fieri juxta regulas utriusque juris.

Resp. ad 2. non exigì , ut physicè jungatur repromissio cum promissione , sed sufficit , si sint simul moraliter , ita Gobat : quanta autem mora queat intercedere , dependet ex circumstantiis prudentis arbitrii ponderantis , quanto tempore voluerit promit-

Definitio sponsaliorum aliquot questionibus, &c. 13
mittens expectare repromissionem, de
quo videndus Sanchez *l. 2. disp. 32.*

V. Quær. 2. An in æstu libidinis ante
copulam promittens matrimonium pruden-
ter credatur caruisse perfectâ, seu sufficien-
ti deliberatione ad sponsalia, quid si pro-
missio fiat tempore copulæ? & quid debeat
præsumere in utrôque casu Judex interni,
& externi fori. Resp. ad 1. negativè cum
Gobat *tr. 10. n. 25.* contra decisionem cu-
riæ Neapolitanæ apud Riccium, quia ha-
bet talis perfectam deliberationem, ut se
mancipet dæmoni per luxuriam, quid ni,
ut etiam se obliget per sponsalia ad matri-
monium, sive promissio fiat absolutè, sive
sub conditione turpi, seu copulæ.

Limitat Gobath. Non præsumendum
de sufficientia deliberationis 1. quando pro-
mittens ita abhorrebat ab illa persona, ut
secluso æstu nunquam fuerit eam ducturus,
sed constanter ab ea abhorruit, sicut est in-
dicium imperfecti consensûs in succum-
bente tentationi, quando quis constanter
abhorruit à peccato, ad quod pertraxit ten-
tatio Sanch. *l. 1. moral. c. 1. n. 20. 2.* In ex-
traordinario æstu libidinis, qui accidere
quandôque potest ex verbis, forma, tactu
singulariter illecebrosis. Ad

Ad 2. Resp. Gobath n. 26. quod quis in dubio queat se accommodare decisione curiæ Neapolitanæ, negantis induxisse sponsalia promissionem factam ex vi, & impetu luxuriæ imminentis, ac vehementi amore mulieris, quia amor est quædam furoris species testibus variis authoribus apud cit. Riccium: accedit quòd ex Medicorum sensu communiter actualem copulam comitetur aliqua transiens phrenesis.

Resp. ad 3. 1. confessarium post examinatum pœnitentem; an cogitârit revera tunc, quid, & quantum promitteret, stare debere assertioni ejus, negantis fuisse sibi præsentem, quoad actum promissionis, quia ipse est reus testis. Gob. cit.

Resp. 2. ad 3. per se loquendo Judicem fori externi debere præsumere sufficientem deliberationem pro valore sponsalium, nam ex communiter contingentibus in obscuris est judicandum, communiter autem æstus libidinis, & vehementia amoris non impedit perfectam deliberationem juxta responsum datum ad 1. ipsèque Riccius to. 1. p. 2. in praxi variarum resolutionum resolutione 135. Stat pro valore matrimonii inter amore excæcatos. Deinde asserenti insufficientiam

Definitio sponsaliorum aliquot questionibus, &c. 15
tiam deliberationis incumberet probatio,
finè qua semiplena non admitteretur ad ju-
ramentum, etsi se offerret Gob. à n. 27.

VI. Quær. 3. An sponsalia clandestina,
quæ per n. 3. in *responsio* 2. per se loquendo,
sunt licita, per accidens fiant illicita?
Resp. affirmativè & quidem communiter, si
fiant insciis, & invitis Parentibus, his enim
jure naturæ, & gentium est onus imposi-
tum quærendi prolibus præsertim filiabus
competentes nuptias. *Trade filiam homini*
sensato, Ecclesiast. 7. & 1. ad Cor. 7. habetur:
à parentibus dandas filias nuptui, & in variis
locis Juris Canonici apud Sanch. l. 4. *disp.* 23.
num. 5.

Sponsalia insciis parentibus contracta
communis opinio damnat culpæ mortalis
cum cit. Sanch. n. 10. parentes enim præte-
riti judicant se sperni, estque rationabilis il-
lorum offensa, verùm per se loquendo vi-
detur verius, esse solum noxam levem
dummodo matrimonium sit dignum, in du-
bio autem de ejus dignitate consuli potest a-
lius parentibus prudentior, aut æquè pru-
dens, Ratio, quod ex S. Thom. 2. 2. *quest.*
104. art. 5. filii in spectantibus ad generatio-
nem prolis non subjiciantur parentibus, hac
de

de causa communiter liberi non tenentur stare sponsalibus nomine ipsorum contractis à parentibus. Sanch. *n. 3.* & Gobat. *n. 103.* Subdens generatim clariùs excusari liberos, quando suadentibus Parentibus, quàm dissuadentibus, non parent, quia sponso ob perpetuam Societatem debet sociare spontaneus, non imperatus amor, quod enim quis non eligit, non diligit. Canon *præfens causa 20. q. 3. & quorum unum corpus est, unus debet esse & animus.* Can. de nuptiis *causa 31. q. 2.* hanc sententiam à mortali excusantem tuetur etiam Tamb. *lib. 5. Decal. c. 2. §. 3. n. 6.*

Dixi *per se loquendo*, quia per accidens est mortale nempe in casu, quo filius debet parere Patri præcipienti, & quando matrimonium ab eo oblatum est medium vitandi gravia scandala, odia, dedecus familiæ, &c. pietas enim filii spontè resolutum ad statum matrimonialem obligat ad tale matrimonium, secus absolutè (ut si vellet manere cælebs) Laym. *l. 5, tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14.* Ex his.

Infero 2. id ipsum dicendum, quando consulti parentes nolunt consentire in dignas nuptias: quòd si ipsi prudenter suadeant
tunc

Definitio sponsaliorum aliquot quæstionibus, &c. 17
tunc alias nuptias, attamen his nuptias
priores præferentes, contra voluntatem
parentum, liberat à mortali ex relata do-
ctrina S. Thomæ, Gobath contra Bellar.
l. 1. de matrimonio c. 19. & alios.

VII. Quær. 4. An omnis matrimonii
promissio illicita sit invalida? Resp. cum
dist. affirmando, quando matrimonium il-
licite contrahitur, secus quando promissio
ex aliis circumstantiis est illicita. Amicus
tom. 9. disp. 21. n. 2. Sanch. *lib. 1. disp. 15.*
Laym. *l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14.* Ratio pri-
mi, quòd objectum promissionis scilicet ma-
trimonium contrahendum sit illicitum, er-
go nequit obligare ex iustitia ad servandum
promissum, alias obligaret ad illicitum,
quæ ratio cessat, quando matrimonium
est licite ineundum, est enim tunc promif-
sio mala duntaxat ex circumstantia reme-
diali, & sic constat ratio secundi.

Infero 1. Invalida esse sponsalia absolu-
ta ligati impedimento etiam impediante
matrimonium v.g. voto simplicis castitatis,
vel Religionis. Amicus n. 1.

Infero 2. Idipsum, quando timentur
gravia scandala, discordiæ, familiæ dede-
cus, probrum Parentum, horum gravis,

& diuturna offensio, indignatio, tristitia, contra charitatem, aut pietatem, aut etiam justitiam. Sanch. *disp.* 14. *num.* 3. & Laym. §. *enimvero*. Gobath *n.* 106. oppositum sequens, quando nulla virtus nuptias tales clarè prohibet; quisque enim habet jus clarum ad nuptias honestas, etsi parentes repugnent, quando nulla virtus abstinentiam imperat.

Infero 3. Non esse invalida sponsalia inita, etiam prudenter invitis parentibus, cum prævifa eorum offensa brevì desitura, quia tunc matrimonium pro tempore cessantis offensæ est licitum. Gobath cit.

VIII. Ex illationibus his sequitur, à parentibus, aut consanguineis posse implorari auctoritatem Judicis, ut Episcopi, vel Officialis ad cavenda ejusmodi matrimonia primæ, & secundæ illationis, prout colligitur ex *c. cum in tua de sponsalibus*: Trid. *Sess.* 24. *c.* 9. *de reformatione* fulminans excommunicationem latæ sententiæ in magistratus utriusque fori, loquitur de injustè impedientibus, imò parentes etiam injustè obstantes non comprehendit, quia loquitur de magistratibus Sanch. *lib.* 4. *disp.* 22. Porro Judex, dum imploratur ejus officium

Definitio sponsaliorum aliquot quæstionibus, &c. 19
cium in simili eventu, non prohibeat simpliciter matrimonium, sed ad tempus durantis scandali: Gob. n. 107.

An statuto locali queant exhæredari liberi insciis, vel invitis Parentibus contrahentes matrimonium, est quæstio incertæ resolutionis apud Sanch. *disp.* 25. & Dian. *p. 1. tr. 2.* Resolutione 72. rectè sentientes, similia statuta utpote libertati matrimonii repugnantia, abrogata esse à jure Canonico capitulo *Gemma hoc titulo* & citato Tridentino, cum magistratus sæcularis nil circa matrimonia statuere valeat. Laym. n. 15. dicta approbans addit, legem tamen ferri posse, quæ privet liberos hæreditate, quoties graviter delinquunt contrahendo absque consilio & consensu parentum contra Covaruvias *in epitome* p. 2. c. 2. §. 8. n. 5. licet filia minor 25. annis nubat turpi, & indigno.

Est quidem una ex 14. causis (propter quas proles possunt exhæredari) gravem, & inhonestam injuriam Patri inferre: sed negatur, quòd filia nubens viro ignominioso per se, & directè graviter sit injuriosa Parentibus, eò quod præter intentionem ipsius sequatur injuria ex tali matrimo-

B 2

nio

nio, seu per accidens, è contra per se est injuriosa gravis verborum contumelia, &c. Sanch. l. 4. disp. 24. & Laym. cit. contra aliquos.

Et quamvis in casu exhæredationis filiæ etiam probabiliter dos negari possit, probabilius tamen est oppositum de dote in quantitate necessaria ad vitam: nam etiam tunc deberi vitæ necessaria, quando aliunde non suppetunt, traditur ut verius Sanch. disp. 26. n. 1. Uti & nubenti indigno. Idem n. 19.

§. III.

An gravis injustus metus tollat sponsalibus ex eo contractis valorem?

IX. **N**egant Lessius l. 2. de justitia cap. 17. n. 37. Perez de matr. disp. 10. sect. 3. Piring de sponsalibus n. 21. Wiestner hic n. 15. & à 257. affirmant Sanch. l. 4. disp. 19. à n. 2. Lugo de justitia disp. 22. sect. 7. Abb. in Capitulum ex litteris 11. n. 2. de desponsatione impuberum, &c.

Resp. Probabilius valore destitui Sponsalia metu injustè incusso extorta, quia si valerent quæ talia, obligarent aliquomodo

do ab objectum iisdem promissum nempe ad contrahendum matrimonium, ex valore enim contractus sequitur necessario obligatio: non posse autem vi illorum ullatenus obligari eum, qui patitur metum injustum ad contrahendum matrimonium, suadetur, quod matrimonium vigore similitum sponsalium initum sit invalidum, utpote gravi injusto metu extortum: nam sponsalia talia sunt gravi metu injustè extorta, ergo, & matrimonium prout subsistens his sponsalibus, est celebratum dependenter à gravi metu injusto, siquidem metus incussus influit in sponsalia, hisque mediantibus virtualiter in matrimonium dependenter ab obligatione sponsalium contrahendum, obligatio namque est radix matrimonii, consequenter causa influens in obligationem, influit etiam in obligationis objectum, seu effectum, qui foret matrimonium.

Respondet obligare sponsalia obligatione non firmâ, cum pars metum passa queat liberè resilire, si velit; si nolit resilire, cessante interea metu validè contrahet matrimonium. Contra est, quod responsio non sit ad rem, non enim contro-

vertitur de potestate refiliendi, quam fatentur omnes, nec quæritur utrum postmodum sublato metu pars passa metum, valeat, si nolit resilire, liberè celebrare sponsalia, aut matrimonium, etsi ad neutrum obligetur: hoc enim rursus universi concedunt. Cardo igitur in eo situs est, utrum sponsalia, de quibus hîc, ita valeant, ut in parte metum passa pariant obligationem respectu sui objecti, nempe matrimonii contrahendi, etsi postea rescindibilem? affirmantes coguntur simul fateri, quod ejusmodi obligatio, quatenus subsistit, & durat nondum rescissa, sed initio contracta tendat in matrimonium dependenter ab illis sponsalibus ineundum, consequenter metus injustus causat tam hæc, quàm illud; matrimonium autem initum ex gravi metu est à jure positivo directè irritatum, proinde hoc jus etiam irritat indirectè sponsalia.

Confir- ab exemplo relato à Laym. Palao ex Suarez *l. 1. de votis c. 9.* docentibus, votum simplex ingrediendi religionem, quod metus injustus gravis extorfit, esse nullum (esto cætera vota simplicia ex metu simili concepta transmittantur valere) idque ex hoc principio, quòd vigore talis voti tenere-

nere-

neretur facere professionem nullam, siquidem causa causæ est causa causati.

X. Opponunt adversarii I. quòd nullus contractus rescindibilis ex gravi metu injusto initus sit invalidus jure naturali, uti habet communis opinio; quia metus non tollit libertatem, non etiam jure positivo sponsalia de quibus hìc disceptamus, irritantur. Nam capitulum *ex litteris II. de desponsatione impuberum*, quod singulariter efficax pro nullitate sponsaliorum credit Sanch. Loquitur de puella omnino invitata, & nolente, proinde si sponsalia fuerint irrita, nullitas non in metu, sed in defectu consensûs fundabatur. 2. Quòd sufficienter sit consultum patienti metum, quòd possit rescindere, imò cedit in ejus favorem, quod si velit, possit habere sibi obligatam alteram partem stante sponsaliorum valore, secus si dicantur invalida. Resp. ad I. esse jure naturæ irrita, non directè ratione metûs, sed ratione objecti impossibilis, nempe matrimonii invalidi, quod jure saltem positivo est irritum, extortum per metum injustum: proinde indirectè jure naturæ etiam irritat sponsalia propter eorum objectum, hæc ratio non urget in aliis

contractibus irrefcindibilibus, quos *in tr. de jure* dixi, non solum jure naturali, sed etiam positivo probabilius valere, quo jure transeat etiam sponsalia non irritari directè, sufficit irritatio indirecta. Ad 2. nego assumptum, ut monstrat ratio nostra propter incommodum invaliditatis matrimonii, quod est longè majus allegato ab adversariis favore.

§. IV.

An sit de essentia sponsalium consensus inter determinatas personas signo externo expressus.

XI. **E**X definitione sponsalium sequitur pro causa eorum materiali seu objecto poni futurum matrimonium; nunc investiganda est eorum forma: ad hanc spectat præcipuè consensus mutuus sponсорum internus per n. 2. atque adeò acceptatio, quæ humanitùs est impossibilis sinè externo signo sufficienter expressivo; exprimitur autem non solum per verba formalia, sed etiam virtualia, nempe scripturam, nutus, aliàque signa externa ex propria significatione, aut consuetudine, aut propria sponden-

An sit de essentia sponsalium consensus, &c. 25
dentium voluntate consensum inter deter-
minatas personas significantia.

Forma igitur substantialis sponsalium
est partim consensus, partim verba forma-
lia, aut virtualia ejus expressiva, Palao hìc
disp. 1. puncto 1. sic conciliantur duæ sen-
tentia videlicet Zæsii hìc *n. 8.* pro forma
ponentis verba, aut alia signa externa, &
aliorum volentium nudum consensum esse
formam. Ex his

Deduco 1. promissionem matrimonii
purè internam nullam inducere obligatio-
nem naturalem in vi sponsalium, quia nul-
la sunt, nec in vi promissionis contra Mo-
lin. *de justitia disp. 166.* aliòsque apud Sanch.
lib. 1. disp. 3. quia promissio non acceptata
non obligat etiam naturaliter per *n. 2.* me-
rè autem interna nequit esse acceptata, ut-
pote ignota. Hinc

Deduco 2 in circumstantiis, in qui-
bus alicui matrimonium est melius, quàm
cælibatus, promissio Deo facta merè inter-
na de ineundo matrimonio est verum vo-
tum, utpote de meliori bono, five relatè
ad salutem voventis; uti si experientia cer-
tus est de sua fragilitate, ut prudenter credat
se in cælibatu non victurum finè frequenti

carnali lapsu ex Apost. 1. ad Cor. 7. *melius est nubere quàm uri.* Aut si voveat Deo matrimonium cum deflorata à se sub spe matrimonii, quia hoc matrimonium est sub præcepto, proinde melius opposito; sive relatè ad bonum publicum, ut in magnis Principibus ad bella sedanda, aut ad procurandam conversionem infidelium ex tali connubio. Gob. tr. 10. n. 47. & 406. siquidem in dictis casibus non impeditur majus bonum, sed procuratur: è contra si omnibus perpenfis matrimonium non foret utile, sed æquè utile, ac cælibatus, votum nubendi non valeret cit. Gob. n. 42. nihilominus nulla vi voti intervenientis obligatio sponsalium, sed religionis etiam in prioribus casibus.

Deduco 3. ad vim sponsalium nullam ullo jure requiri determinatam formam, sed sufficere quævis verba, aut signa satis exprimentia consensum internum per se, aut per alium, seu internuncium ad id specialiter deputatum, aut per litteras, aut certæ rei traditione v.g. annuli, vel ejus in digitum immissione, & receptione (hæc annuli porrectio, & receptio vocari solet subarrhatio) non universaliter, cum fieri etiam

tiam

tiam queat à concubinariis ex causa inhonesti amoris. Sanch. lib. 1. disp. 22. num. 1. Abb. in c. fin. de desponsatione impuberum n. 7. sed ubi ex consuetudine habetur pro signo sufficiente, aut ex circumstantiis hìc, & nunc colligitur pro indicio sufficiente, ut si juvenis puellæ tradat annulum: *Do tibi hunc annulum: Auf die fünfftige Ehe.* Illaque acceptat nil contradicendo, ejus taciturnitas habetur pro expressa repromissione, Sanch. n. 3. & Gob. 67.

Deduco 4. Titium non contracturum vera, & absoluta Sponsalia, sed contractum alterius generis promittendo, se unam ex tribus sororibus ducturum, & hæ acceptarent promissionem, ac quævis repromitteret, si fuerit præelecta: nam sinè præelectione matrimonium requirens certas personas, contrahi non posset vi hujus promissionis, atque adeò promissio hæc non est vera, & perfecta sponsalia, nisi quasi conditionata, quæ posita electione certæ ex tribus evaderet purè, & absolutè obligatoria. Mendo in epitome verbo sponsalia n. 14. vocans hæc sponsalia incerta conformiter c. unico de sponsalibus in 6.

An si Titius post hanc promissionem unam
nam

nam ex illis carnaliter cognosceret, per hanc copulam promissio evaderet in certam, & veré sponsalitiā cum carnaliter cognita, est sub lite. Plures cum Sanch. *disp.* 26. n. 12. negant, post clandestini matrimonii irritationem à Trid. inductam, quia ante Tridentinum copula promissioni accessoria, ac superveniens sponsalibus conditionatis habuit vim inducendi matrimonium, quia præsumebatur (nisi constiterit voluntas opposita) usus corporis fieri potius ex affectu maritali, quàm fornicario, & post Trid. copula sponforum nequit non esse fornicaria.

Resp. cū Wiest. hīc n. 24. licet non possit non esse fornicaria ista copula, attamen præsumitur etiam hodie fieri animo hanc cæteris præferendi, nisi constaret de voluntate contradictoria, quia copulā cum hac certā reliquæ duæ redduntur inhabiles ad matrimonium ob affinitatem cum iis contractam.

Amplia responsum, etsi dictæ tres non essent cognatæ, quia præsumitur non concessisse sui accessum sinè spe suæ electionis obtinendæ, ergo Titius sic oblatum acceptans præsumitur hanc elegisse; Coninck.

An sit de essentia sponsalium consensus, &c. 29
de matr. disp. 21. n. 16. Ex his plura subna-
scuntur dubia.

XII. Dubitatur 1. Quibus verbis certò
significantur, aut non significantur spon-
salia. Resp. ad 1. significari sequentibus.
Ex Tambur. *de matr. l. 8. tr. 3. c. 2. §. 3.* qui
postquam n. 1. generalem statuisse regu-
lam, quòd quævis, verba aliave signa, qui-
bus sponsus, & sponsa significant recipro-
cam promissionem de futuris nuptiis suffi-
ciant ad sponsalia, sive deinde talia signa
eam significant, ex propria significatione,
sive ex consuetudine loci, sive ex volunta-
te spondentium, subdit n. 8. has certas
formales, aut æquivalentes formulas. *ac-
cipiam, vel ducam te: contraham tecum matri-
monium; promitto me ducturum te; me obligo,
aut obligo fidem meam de te ducenda,* Krimer
n. 78.

Resp. ad 2. Certum esse nulla signifi-
cari sponsalia verbis purè negativis v. g.
nunquam ducam aliam, quia possunt verifi-
cari, etsi non contrahat cum ea, cui sic
loquitur, nec verbis affirmativis significan-
tibus de præsentì matrimonium, ut *accipio
te in meam. Capitulo penultimo h. t. nec istis: ha-
beo te in uxorem.* Tambur. n. 18. à num. 28.
sub-

subdens cum Sanch. l. 1. disp. 18. n. 10. juncto n. 18. illis verbis: *providebo tibi, sicut uxori*: præcisè sumptis indicari sola sponsalia, matrimonium verò si adjiciatur particula *semper*, aut *ex nunc*, vel *deinceps*, vel *posthac* Gobath tr. 10. n. 52. ex cit. Sanch.

Formulae sequentes an sponsalia constituent, est incertum. 1. *Promitto quòd desponsabo te.* 2. *Tecum sponsalia contraham.* 3. *Volo te ducere*, aut *placet tecum contrahere.* 4. *Volo te habere in uxorem.* 5. *Mea eris.* Ratio quia 1. potest intelligi de promissione celebrandi sola sponsalia, vel matrimonium. 2. Significat solam promissionem sponsalium. 3. Secundùm Sanch. n. 24. significat sponsalia: matrimonium verò de præsentì juxta Pontium lib. 2. de matrimonio c. 9. n. 8. nisi consuetudo aut aliqua circumstantia aliud exigat; at Hurtadus apud Gob. n. 55. ait. esse dubiam, an innuant consensum matrimonii de præsentì, vel futuro, vel nudum propositum postea contrahendi, unde in foro externo, in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis decernitur, Judex ex ea præcisè forma decernet nil fuisse actum, idem dic de quarta, & quinta Gob. à n. 56. censens tribus

bus postremis formulis finè aliqua alia actione nil confici.

XIII. Hisce verbis: *nullam ducam præter te: vel nisi te*, incertum est, utrum importetur absoluta promissio futuri matrimonii, aut conditionalis ista: *Si aliquam duxero, ducam te, & non aliam*, aut hæc disjunctiva, *te vel nullam ducendi*, pro absolutis sponsalibus stat Abb. in c. ex parte 9. n. 8. hoc titulo, quia particula *nisi* ex natura sua semper contradicit præcedentibus, unde æquivalet huic, *te ducam & non aliam*; sicut ista: omnes currunt, nisi Petrus, negat cursum Petri, quem affirmat de cæteris. Pro conditionalibus pugnat Sanch. l. 1. disp. 19. n. 5. quia ly *nisi* cum aliis ejusdem significationis particulis est sæpè conditionalis Barbosa de usu frequenti dictionum, dictione 217. n. 9. argumento *Legis, si sterilis 21. q. 5. ff. de actionibus empti*, juxta quam alteri fundum ita vendens, ut nulli alii nisi sibi vendat, ex vendito tunc demum potest conveniri, si alteri vendiderit.

Resp. hanc secundam esse probabiliorē, quia in dubio de valore sponsalium, est standum pro libertate, quamdiu jus aliud non disponit, sicut disponit in dubio
de

de valore contracti matrimonii esse favendum valori. *C. fin. de sententia & re judicata.*

Unde hac in re non est locus legi *oratio 16. ff. h. t.* volenti rectè duci argumentum à matrimonio ad sponsalia, est enim diversitas magna, siquidem ex favore libertatis circa sponsalia solùm sequitur læsio unius ex contrahentibus, è contra in matrimonio, si pronuncietur nullum, læditur in super reverentia Sacramenti matrimonii, & cum sæpe re ipsa sit validè initum, consequenter indissolubile, Matth. c. 19. dissolveretur, ac exinde transiretur ad novas nuptias adulteras, in quarum usu maximæ conscientiarum perplexitates facillimè suboriuntur, nihil horum annexum habet sententia in dubio sponsalium favens libertati. *Dian. p. 10. tr. 13. Resol. 19.*

Ex his infertur, quando verba, aut facta sunt ambigua, in foro conscientiae standum esse intentioni ea usurpantis; ea enim est radix obligationis, illique verba debent deservire & facta, non vicissim. *Capit. intelligentiâ de verborum significatione,* si non constet de intentione, exponenda sunt ad verisimiliorem dicentis mentem, aut secundum sensum, quem solent ingenerare rectè

rectè intelligentibus , attentâ sponforum scientiâ , & ætate. *Capitulum litteris i. h. t.* unde cum etiam per litteras sponsalia contrahi possint , *Lege fin. ff. eadem* , verba in his ambigua sunt proportionaliter cum ore prolatis interpretanda.

Hinc litteræ amatoriæ subinde ad probanda sponsalia produci solitæ non probant validè , eò quod etiam à non cogitantibus de matrimonio sæpe scriptæ sint verbis affectuosissimis ; secus si continent expressè promissionem & à scribente recognoscantur , ejusmodi confessio plenè probat contra scribentem , quia scribens censetur locutus moraliter præsentem , quod sufficit ut confessio extrajudicialis censeatur facta in alterius præsentia ; esto in epistola nec dies , nec locus , unde veniat , apponatur. *Leg. 34. §. 1. ff. de pignoribus.* Ubi sermo est de tempore , ex quo idem præsumitur de loco , hujus enim omissio non minuit vim confessionis ; de aliis formulis vide cit. Gob. à num. 29.

XIV. Dubitatur 2. An taciturnitas ad promissionem matrimonii factam à Titio Cajæ sit repromissio ad legitima sponsalia.
1. Si parentes pro liberis contrahant in ho-
C rum

rum præsentia, & hi non contradicant. 2. Si contrahantur in absentia, an non contradicendo præsumentur ratificare, postquam eis intimatus est contractus. 3. An decisio ad priores istas quæstiones procedat, siue Pater, siue Mater filiorum nomine contrahat, idque respectu liberorum etiam emancipatorum, & spuriorum. 4. Quod si contractus fiat à cognatis v. g. à Fratre pro fratre, aut sorore, aut à tutore, vel à curatore pro commissis suæ curæ, vel tutelæ.

In foro interno censet communis, standum intentioni tacentis, ac tacentem esse liberandum, quando internus consensus abfuit. Id ipsum pro foro externo pronuntiandum, spectatà taciturnitate præcisè, quia taciturnitas non habetur pro signo consensûs in præjudicioso tacenti (nisi quando tacens, si internè dissentit, loqui tenetur, argumento *Legis*, Filius familias. 8. ff. de Procuratoribus. Wiest. hîc n. 39.) qua propter *Capitulum* is, qui. de regulis juris in 6. rectè dicitur is, qui tacet, non fateatur, sed neque negare videtur. In his communiter conveniunt Doctores.

Dubium igitur dissolvendum est de ta-
ci-

citurnitate circumstantiata modis in dubitatione præmissis. Resp. ad I. affirmativè ex decisione Bonifacii VIII. c. unico §. fin. de desponsatione impuberũ in 6. Ubi jus præsumit consensum, ita ut hunc sufficienter exprimat taciturnitas cum tali circumstantia sumpta: nam una ex parte ex amore naturali Parentum in liberos, præsumuntur illi velle his optimè consulere, ex altera parte jus naturale liberos obligat, ut non contemnunt facta, & dicta Parentum, unde si dissentiant, debent contradicere, & si non contradicant, tacendo præsumuntur consentire per regulam juris in 6. qui tacet consentire videtur. Non obstat, quòd taciturnitas in jisdem circumstantiis possit esse signum falsum, ut si liberi internè dissentiant: Resp. enim tunc non fore vera sponsalia, sed præsumpta. Verùm exinde non sequitur, quod in eo casu taciturnitas non sufficienter exprimat, consensum internum, quantum est ad forum externum, ut patet in verbis & nutibus voluntatem declarantibus, quæ tamen signa fallere possunt, ut constat in promissione ficta seu simulata.

Resp. ad 2. in dubitatione propositum affirmativè, si à parentibus certioventur per se, vel per nuncium, secus si casu, aut relatione aliorum intelligant. Disparitas est, quòd reverentia erga Parentes, secus erga alios, exigat, ut mentem detegant. Ratio responsi, quòd taciturnitas libero- rum certioratorum à parentibus de initis sponsalibus sit tacita ratificatio eorundem. ita Wiest. n. 41. & alii apud Sanch. *disp.* 23. n. 16. requirentem præter taciturnitatem aliud signum adjunctum expressum, aut tacitum ratificationis, quod putat colligi ex dicto *capitulo* unico ibi: *& idem est, si post scientes ratificarunt, tacitè, vel expressè.*

XV. Resp. ad 3. affirmativè etiam de Matre & de spuriis, quia dispositio citati juris non fundatur in patria potestate, sed naturali erga liberos amore, & liberi naturaliter obsequi debent etiam matri, & cùm textus loquatur de filiis, sumendo hanc vocem naturaliter, quæ complectitur etiam spurios teste Bartholo *in legem* 2. ff. de *accusationibus* n. 4. & à fortiori emancipatos legitimos, responsum approbat Pallao *de Sponsalibus disp.* 1. *puncto* 4. n. 12.

Resp.

Resp. ad 4. n. 14. propositum negativè cum Sanch. *disp.* 23. n. 7. contra Pontium *l. 2. c. 14. n. 7.* Ratio, quod nec jus naturale, nec Divinum judicat sponsalia in dicto *capitulo* unico, sed jus positivum præsumens (quo secluso non tenentur liberi stare inito à Parentibus contractui) in quo, cum fiat mentio duntaxat Parentum, præsumitur jus non comprehendere alios, quorum amor est minus potens, quàm Parentum. Textus *c. 1. de matr. contra interdictum Eccles.* ubi promissio facta à fratre pro sorore præsentem per hujus taciturnitatem induxit sponsalia non juvat Pontium, nam sororem expressè consensisse testatur ibi Gl. Verb. *Præsentem*. Nec cap. ex parte *14. de restit. spoliat.* in quo neptis nomine sponsalia à patruo contracta perhibentur, quia ibi Gl. Verb. *copulata* colligit sponsalia, aut non fuisse actu contracta, aut fuisse nulla.

Infero I. in casu, quo alius à Parentibus sponsalia contrahit præsentem puella v. g. Sorore, nulla esse, etsi taceat, & internè consentiat, quia deest signum externum sufficienter prodens sensum intotum.

Infero 2. probabilius esse, si quis apprehensâ puellæ manu dicat, *ego te accipio in meam Sponsam*; illa verò taceat, sinè manus retractione, non contrahi sponsalia, quia silentium etiam tunc non est repositio, sed ad summum promissionis acceptatio, ita Krimer hîc n. 71. contra Sanch. disp. 22. n. 6. vide n. 4.

XVI. Dubitatur 3. An puellæ honestæ conditionis precibus sollicitatæ à Stycho paris sortis ad copulam, in quam non consentit, nisi quòd velit illam ducere, si fuerit ingravidata, cui Stychnus non dicit apertè: *ducam te in eo eventu*, sed subjicit solum, *ego te non deseram*, non intendendo cum ea matrimonium futurum, sed adfuturum ei consilio, & pecuniâ, censeatur Stychnus per hanc formulam promisisse matrimonium, aut licèt non promississet nihilominus debeat eam ducere, ac iudex in eo casu delationis ad forum suum condemnare illum ad ducendam.

Resp. 1. Stychnum reipsa nulla sponsalia injisse per hanc formulam defectu consensûs, qui, & non locutio, sponsalia facit. *Argumento Legis nuptias ff. de regulis juris*

An sit de essentia sponsalium consensus, &c. 39
juris: nuptias enim non concubitus, sed consensus
facit. Gob. tr. 10. n. 71.

Resp. 2. Stychum adhuc teneri eam ducere non directè, & immediatè vi suæ promissionis utpote nullius defectu intentionis, sed quia ex justitia stricta tenebatur prodere defectum istum; puella enim prudenter credebatur adesse veram intentionem. Gob. n. 230. proinde acceptando copulam sic promissam Stichus velle debuit illam ducere.

Resp. 3. cum cit. Gob. n. 231. juncto n 72. & 82. Stychum esse in foro externo condemnandum ad matrimonium cum imprægnata, tum quia responsum ad prius loquentem, quando est æquivocum, aut dubium, est intelligendum juxta sensum verborum, quem protulit prius loquens, verba enim juxta subjectam materiam accipienda sunt. *Capitulum Intelligentia de verborum significatione*, materia autem in hoc casu fuit matrimonium, cujus promissionem volebat puella, dum igitur subjecit: *Non deferam te*: Sunt intelligenda contra Stychum. *Jason in legem stipulatio ista 38. ff. de verborum obligatione*, tum quia præsumptio sumitur ex communiter contingentibus,

Lege in obscuris ff. de regulis juris. Communiter autem ex 10. vel 20. inquit Gob. n. 82. non erit una puella honesta faciens sui corporis usum precibus plecta finè præmissa matrimonii stipulatione; is autem, contra quem militant præsumptiones juris, est condemnandus, nisi eas elidat saltem probabiliter Gob. n. 84. *ex lege D. Augustus. ff. de restitutione in integrum*, pro quo enim sunt præsumptiones, perinde se habet, ac si probâisset suam intentionem per testes, vel instrumenta, nisi fortiore præsumptione contrariâ, aut probatione elidantur. Bekius *in regulam 44. juris in 6.*

§. V.

De requisita in Sponsis Habilitate: & an necessarius Parentum consensus?

XVII. **D**Ixi n. 11. consensum mutuum sensibiliter expressum esse substantialem formam sponsalium, unde causa efficiens horum sunt ipsi contrahentes, prout communiter de aliis etiam contractibus docetur. Inquiritur igitur, quæ sint impedimenta, ob quæ sponsi sint inhabiles, ad licitè & validè contrahenda sponsalia.

Com-

Communiter statuitur regula, omnes esse habiles, qui non sunt prohibiti inire matrimonium, sed contra est, quòd impuberibus saltem post septennium sint licita Sponsalia, quibus tamen est prohibitum pro tunc matrimonium.

Regula universalior & adæquata meliùs statuitur à Patre Wex, *p. 5. tr. 2. n. 3. de Spons.* Omnes esse habiles, quos specialiter lex naturalis, aut positiva non arcet à Sponsalibus. *Argumento C. 23. h. t.*

Generatim autem arcentur perpetuò inhabiles ad matrimonium ob impedimentum perpetuum, siue id sit dirimens Sive impediens tantùm, ad tempus autem intra quod nequeunt validè, aut licitè inire matrimonium, hoc est, sponsalia de matrimonio intra hoc tempus celebrando sunt illicita, & invalida, si enim valerent obligarent ad impossibile, vel illicitum.

In specie jure naturali inhabilitantur ad sponsalia incapaces perfectæ deliberationis, ac libertatis, ut infantes, plenè ebrii, amentes, & furiosi, durante eo statu. *Capitulo: néque furioso. Causa 32. q. 7.* (secus pro tempore lucidi intervalli, unde dicto Canone dicitur, *si contractum fuerit à furioso*
C 5 matri-

matrimonium, id non esse separandum, videlicet, contractum extra furoris tempus. Sanch. l. 1. disp. 8. n. 1.) néque qui simul sunt cæci, surdi, ac muti ob moralem impossibilitatem sufficienter intelligendi obligationes annexas, ac requisita ad matrimonium. Secus mutus simul, & surdus, docilis ad sciendum requisita matrimonii *c. 23. h. t.* permittente contrahi tale matrimonium. Sanch. *n. 12. & 15.* nec laborantes impedimento dirimente jure naturali, quale impedimentum est quadruplex, ut error in persona, impotentia perpetua, consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, & ligamen.

Item sponsalia hæreticæ cum Catholico, & multò magis hæretici cum Catholica ob periculum Apostasiæ per se loquendo, sunt jure non solo Ecclesiastico, sed Divino, & naturali irrita, quia sunt promissio de re turpi, videlicet de Sacramento ministrando indigno, quæ ratio urget etiam pro locis mixtæ religionis Gob. *tr. 9. à n. 216.* ubi negat ullibi constare de approbata à Papa consuetudine, etiam ubi est mixta religio, dissimulari tamen ab ordinariis locorum, & ex germanis Doctoribus Tannerus, & Laymanus

manus testantur, quòd ex his matrimoniis communiter majora mala quàm bona nascantur, & ideò fit, ut rarò sint licita ejusmodi matrimonia.

XVIII. Jus autem positivum reddit inhabiles inducendo non solum impedimentum dirimens, sed etiam impediens sive vetans matrimonium citrà irritationem. Ex impedientibus defactò vigentia sunt quatuor tantùm (antiquitus erant duodecim apud Tambur. lib. 8. de Sacram. tract. 1. c. 17.) hoc versu comprehensa: *Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.* Ratio, Cur etiam impedientia irritent sponsalia, est, quòd sinè mortali peccato nequeat iniri matrimonium cum impedimento dirimente, ergo sponsalia (id est promissio cum talibus contrahendi) valere non possunt, aliàs obligarent ad illicitum, proinde ad impossibile per n. 7. Exinde ortum habet axioma: omne impedimentum etiam impediens matrimonium sponsalia dirimit. Ex his quatuor sola tria postrema faciunt illicita sponsalia, secùs sacratum tempus, per quod intelligitur Adventus usquè ad Epiphaniam, & quadragesima usquè ad Dominicam in Albis. Nomine autem vetiti
ve-

venit prohibitio Ecclesiastica Superioris ut Papæ pro tota Ecclesia, Episcopi pro sua Diœcesi, Parochi pro sua Parochia. Ex his sequitur invalida esse sponsalia ligati voto ingrediendi religionem, voto simplici perpetuæ castitatis, non solum absoluto, sed etiam conditionato, ac pœnali. Amicus *tom. 9. disp. 11. n. 33.* (conditionati enim expectanda est conditio ad licitè contrahendum) aut voto sacros ordines suscipiendi, vel non nubendi. Dixi *voto perpetuæ*, quia vovens castitatem ad tempus v.g. biennium hoc durante licitè, & validè contraheret, sponsalia de matrimonio celebrando post lapsum biennii.

Utrum autem valeant sponsalia conditionata laborantium impedimento perpetuo dirimente dispensabili sub conditione Papalis dispensationis, deciditur infrà.

Sequitur secundò. Secunda sponsalia absoluta esse invalida post priora valida nondum legitimè dissoluta, quia cum omni alia est matrimonium impeditum, seu illicitum.

XIX. Clandestinitatem non obstare valori sponsalium, etsi obstet valori matrimonii, est stabilitum n. 3. Docetque praxis

xis quotidiana tribunalium, quæ nunquam pronunciant, fuisse nulla ex eo, quod fuerint clandestina.

An parentum consensus sit necessarius ad valorem sponsalium, colligitur ex n. 6. & 7. nimirum validè sponderi matrimonium à liberis pro circumstantiis, in quibus non solum validè, sed etiam licitè contrahunt matrimonium, inconsultis, imò penitus repugnantibus parentibus, è contrà illicitè, & invalidè, quando matrimonium ineunt inconsultis parentibus, vel jis omninò invitis, & rationabiliter contradicentibus, quia tunc ordinariè peccant, etsi sint juris sui in electione statûs, siquidem honor jis debitus exigit veniam: neglectâ hâc petitione, nisi justa causa excuset, matrimonium est illicitum secundùm omnes, Sporer *de matr.* n. 177. Quapropter tunc sponsalia valere non posse patet ex n. 7. & 18. etsi matrimonium in jisdem circumstantiis esse firmum, sit certi juris ex Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. quidquid contradicat jus Civile.

Si dicas cum quibusdam nostri temporis Theologis, & Pontificiis Canonistis passim docentibus in quibusdam saltem Pro-

Provinciis, ut in Gallia ad valorem matrimonii peti consensum parentum, & Henricus Spondanus in Continuatione Annal. Eccles. ad 1635. testatur, quod clerus Gallicanus declaraverit, nulliter inire matrimonium Principes Gallos Regii sanguinis potentes aspirare ad Coronæ successionem, si contrahant contra voluntatem Regis.

Resp. Eos Doctores cum Clero Gallicano non velle requiri consensum parentum de jure naturali, aut Divino, uti somniant hæretici refutati ab Engl, *de desponsat. impub. §. 2. n. 6.* sed se fundare in jure positivo particulari sive restricto ad certas provincias, videlicet in consuetudine Regni Galliæ, eâquè rationabili, antiquâ, & ipsius Ecclesiæ Romanæ autoritate, & consensu firmata; unde si ita est, nihil contradicitur veritati Tridentini, quod hæretici sugillant, siquidem per legem Ecclesiasticam, aut legitimam consuetudinem potest induci impedimentum dirimens matrimonium, vel universale, vel pro certis locis, de qua re Sanchez *lib. 7. disp. 4.* Hinc tali more secluso praxis Ecclesiastica liberos adigit ad implenda sponsalia contra Parentum voluntatem inita etiam cum dispari

spari, modò ipsa executio non amplius violet justitiam, charitatem, aut pietatem parentibus debitam, idque etsi sponsalia aliunde fuerint illicita, quàm ex parte objecti promissi, sed ex circumstantia per n. 7. ut si facta sint ex inordinata iracundiæ, vel amoris passione. Felicianus Oliva de foro Eccl'es. p. 1. q. 29. n. 23.

Econtrà si executio notabiliter lædat Parentum pietatem, cognatorum amicitiam, aut alia mala immineant, spectat ad prudentiam Ecclesiastici Judicis non tam irritare, quàm irrita declarare sponsalia, Engl n. 11. post Sanchez lib. 1. disp. 14. n. 3. Hoc ultimùm intelligit Gob. n. 107. Si frustrà tentatis omnibus reconciliationis modis mala ejusmodi impediri non possunt, aut amoveri. Ex hoc principio n. 111. resolvit: Calphurniam non obligari servare fidem Calimacho aliquantò minùs honestæ familiæ, minorisque fortunæ, postquam Calphurniæ pater rescians sponsalia non fuerat inducibilis ad assensum, sed perstitit in proposito exhæredandi filiam, postquam à judice Ecclesiastico non potuit impetrare sponsaliorum diremptionem, quæ immeritò pronunciavit valere.

20. De impuberibus jus utrumquè statuit ab jis septennium egressis , & usu rationis pollentibus valide sponderi matrimonium *cap. 4. 5. & 13. de despons. impub.* & lege 14. ff. de Sponsal. ubi Jurisconsultus Modestinus ait: *In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, ut in matrimoniis: quapropter & à primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores, quàm septem annis.* Ita lex.

Circa intellectum horum jurium est ingens lis, an ab jis sit definitum ante septennium esse invalida sponsalia, vel solum, quod præsumenda sint invalida ex frequentiore contingentia. De priùs non illucescente usu rationis. Hoc secundo modo jus processisse tucntur Sanchez *lib. 1. disp. 16.* & Pontius *lib. 2. cap. 12.* At pro sensu priorè pugnant Palao hìc *disp. 1. p. 6.* ex Abb. *in cap. 3. h. t.* Cum aliis volentibus esse invalida ante hanc ætatem etiam inita à pollentibus rationis usu ob triplex argumentum.

Primum format Palao ex utroque jure. Jus Canonicum dicit defacto esse invalida, non autem præsumenda esse invalida. Civile priora verba textus limitat, vel declarat

rat per posteriora illa, si modo non sint minores septem annis. Secundum, si malitia

possit supplere ætatem antè septennium.

Pro valore sponsalium Jus non debuisset præscribere septennium, sed requirere usum rationis. Tertium professio emissæ an-

tè expletum annum 16. post Trid. sess. 25.

c. 15. de Regul. non valet, nec testamen-

tum conditum sine ætate requisita, à lege

quâ ætate 8. qui testamentum facere possunt. Er-

gò nec in sponsalibus potest validè perverti

tempus, etsi quandoque præcocitas judicii

præcurrat.

Verùm pro valore sponsalium solidiùs

arguit prior sententia ex jure naturali con-

tento rationis perfectæ usu requisitæ ad es-

sentiam sponsalium per n. 2. pro quo jure

standum est, nisi clarè ultrà id jus positi-

vum determinatè postulet septennium: at

neutrum jus clarè postulat septennium, sed

tantùm præsumit ante id ordinariè non ha-

beri sufficientem rationis usum. Hanc ju-

ris interpretationem colligit Wagnereck

efficaciter ex cap. 3. de Spons. ubi Pontifex

sponsalia juvenis septennio majoris cum

puella nondum septenni præsumpsit valere

ob præsumptum rationis usum , & ex jis
natum impedimentum publicæ honestatis.

Item jus pro valore matrimonii ponit
tempus pubertatis, nempe in fœminis an-
num 12. in masculis annum 14. & tamen
quando malitia supplet ætatem , ante hoc
tempus tenet matrimonium *per cap. de illis 9.
de despons. impub.* ergò etiam tenent sponsa-
lia in prædito rationis usu: etsi enim regu-
lariter non rectè argumentum fiat à matri-
monio ad sponsalia, ubi tamen nec jus ,
nec ratio naturalis diversitatem monstrat ,
uti hìc accidit, benè arguitur ab illo ad
hæc. Ex sic roborata prima sententia faci-
lè evanescunt ab adversariis opposita , &
ampliùs mox patebit ex allegato jure Civili.

Resp. Itaque ad primum. Jus Cano-
nicum loqui præsumptivè, aliàs Pontifex
in dicto *cap. 3. de Spons.* malè præsumpsisset
sponsalia cum puella nondum septenni. Si-
militer ultima verba *cit. leg. 14.* præsumunt
ordinariè abesse usum rationis ante septen-
nium , quin hoc determinatè requirant ,
aliàs Juris - Consultus sibi immediatè priùs
contradixisset dupliciter. Primò , dum
negat esse definitam ita ætatem prout in
matrimoniis. Secundo validè contrahi
spon-

sponsalia affirmans, dummodo spondentes intelligent, quid agant.

Ad secundum negatur assumptum, quia etsi jura dicantur non definitivè, sed præsumptivè requirere septennium, operantur hoc, quod in dubio usûs rationis sit pronuntiandum contra valorem sponsalium, nisi clarè probetur usus rationis, quamdiu non pateat, nondum fuisse doli capax Sanchez *n. 10.*

Ad tertium est disparitas, quòd ætas ad professionem, & valorem testamenti sit à jure absolutè determinata, seu independenter, ab omni præsumptione; secùs hìc, uti etiam ex adversariis constat in requisita à jure ætate pubertatis pro valore matrimonii, quod sub id tempus adsit potentia generandi, quæ cum prævenire valeat per accidens datus præventioni locus, ut malitia suppleat ætatem.

Sed nunquid raptus invalidat sponsalia raptoris cum rapta inita tempore, quo rapta manet in potestate raptoris, sicut irritat matrimonium juxta *Trid. ss. 24. cap. 1. de re-form. matrim.* Negat Perez disp. 38. sect. 4. *n. 8.*

Affirmat Sanchez *lib. 7. diff. 13. n. 171.* Primo, quòd militet par ratio in sponsalibus. Propter quam irritatur matrimonium, nimirum ut consulatur plenæ libertati: ubi autem est eadem legis ratio, & si lex sit correctoria, & pænalis, est extendenda.

Nequē potest duci argumentum Contrà hoc assertum ex alia lege Trid. irritante matrimonia clandestina, quæ irritatio utpote corrigens jus vetus non debet extendi ad clandestina Sponsalia: nam non esse parem rationem ostendi *n. 3. & 19.* Secundò, quod sponsalia ordinata sint ad matrimonium, in subordinatis autem sit observanda eadem juris dispositio, nimirum dum in illis eadem est omninò ratio, quam adesse in nostro casu vidimus.

Verùm negativa sententia respondet ad primum, negando esse eandem rationem in sponsalibus; quia in his utpotè naturâ suâ rescindibilibus non requiritur tanta plenitudo libertatis, quanta in matrimonio. Nec universaliter subsistit, quòd dispositio juris Correctoria sit extendenda ad omnia, in quibus militat paritas rationis; Nam jus certos criminosos privans jure asyli Ecclesiæ est odiosum, ut multi autu-
mant,

mant, aut est favorabile utpotè directè respiciens reverentiam Ecclesiæ, & tamen non potest exendi ad Crimina non expressa etiam graviora, esto foret par, aut major ratio juxta declarationem Gregorij XIV. in constit. *Cum alias non nulli.* edita 1591.

Ad secundum procedit ad Summum, si subordinatum ducat. Ad illicitè, & invalidè faciendum id, cui subordinatur: sponsalia autem raptoris cum rapta ducere possunt ad matrimonium licitè, & validè contrahendum, nempe tempore, & loco, quo fuerit rapta extrà potestatem raptoris Krimer *hic n. 131.* secutus Perez.

Ego conformiter dictis à n. 9. Resp. affirmativè ex principio illic adducto; nam si valerent sponsalia, tunc durante raptu obligarent ad matrimonium cum raptoře contrahendum, quod esse impossibile ostenditur inde; raptus enim, seu violentia, quâ fœmina nondum raptori obstricta eâ invitâ, & renitente, abducitur intuitu sponsalium, & post hæc intuitu matrimonii cum eadem contrahendi; sicut ergo matrimonium cum sic rapta contractum est nullum, ita sponsalia sunt nulla: quia violentia in sponsalia influens his mediantibus

influeret in matrimonium atqui in hoc velut invalidum, seu nullum influere non potest, quemadmodum dixi de metu loco cit.

De cætero non irritat sponsalia raptus in casibus, in quibus non irritat matrimonium. Primò quidem, quando fœmina abducitur non invita licèt invitis parentibus, aut aliis, sub quorum cura est, etsi nulla præcesserint sponsalia cit. Sanchez contra Cardinalem de Luca *de matr. discurs. 5. à n. 32.* referentem pro se declarationem Sacræ Congregationis, de qua cùm nulum extet vestigium apud Joannem Galle-mart, & Barbosam, studiosos ejusmodi declarationum collectores, meritò dubitatur de ea, an sit authentica, aut legitimè recepta. Ratio, quia finis Trid. erat consulere libertati matrimonii, quam non lædit, etsi parentes sint invitati, cùm eorum consensus non sit necessarius ad valorem.

Confirmatur: quòd omnes etiam adversarii fateantur non esse impedimentum dirimens, si volens abducitur post sponsalia; ergo nec si abducitur ante illa.

Secundò raptus non dirimit matrimonium cum rapta abducta invita non intuitu
matri.

matrimonii contrahendi, sed ex alia causa v. g. explendæ libidinis, quia adhuc manet libertas illæsa relatè ad contrahendum matrimonium, ita Layman *lib. 5. tract. 10. de impedimentis matrimonii cap. 13. n. 5.* refert pro hoc Sacræ Congregationis declarationem.

§. VI.

De obligatione absolutorum Sponsalium. Et à quo, atque quomodo ab jis resiliens compellendus.

XXII. **D**UOS sponsalia valida habent effectus, videlicet: impedimentum dirimens matrimonium, justitia publicæ honestatis dictum cum consanguineis in primo gradu, & etiam impediens cum omni alia, aut alio, atque obligationem ineundi matrimonium. De hoc in præsentia, postea de impedimento.

Certum est gravem esse hanc obligationem apud Sanchez *lib. 1. disp. 27. & 28.* post D. Thomam *in 4. dist. 27. q. 2. art. 1.* quia sponsalia sunt contractus onerosus reciprocus, atque adeò obligans jure naturali non solum ex fidelitate, sed etiam ex Justitia, paritque obligationem civilem, id est, a-

tionem in foro externo secundum utrumque jus, cum sit contractus nominatus, et que assistant præter alios *Canon. 10. & 17. de Sponsal.* Hinc jus *Lege 1. Cod. h. t.* & jus digesti, permittens libertatem resiliendi à sponsalibus est à Jure Canonico correctum propter gravem injuriam, quam illud fovet permittendo libertatem alteri nubendi.

Disputat hinc Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 9. n. 6.* post Vasquez an ex communi sponсорum consensu sponsalia valeant obligare leviter.

Resolutio pendet ab ea quæstione generali, an legis obligatio pendeat ex sola voluntate legislatoris, vel etiam ex materia legis, aut præcepti. Pendere autem à sola voluntate contendit Sanchez, ideò quæstionem resolvit affirmativè. Quod etiam ex materia propugnat Vasquez approbatus à Pontio, quapropter uterque resolvit negativè, docentque ambo universaliter, nullam legem, votum, promissionem in materia gravi posse leviter obligare, atque adeò sponsalia necessariò ob gravitatem materiae graviter stringere.

Lugo de Justitia *D. 22. à n. 41.* sequitur Sanchez in voto, & promissione etiam gra-

gravis materiæ, Vasquezium verò in sponsalibus, matrimonio, & quovis contractu oneroso; omnis enim onerosus contractus in materia gravi transfert jus rigorosum, aut personale, sive ad rem, aut reale, sive in re, hoc ipso autem graviter obligat, aut ad rem nondum traditam tradendam, aut traditam non eripiendam e. g. in matrimonio ad reddendum debitum conjugale propter jus acquisitum reale in corpus conjugis, in sponsalibus verò ad traditionem corporis per matrimonium. Hanc sententiam præfero, non negans posse sponsos mutuò promittere matrimonium sub obligatione levi; at nego ejusmodi promissionem fore sponsalitiā, sed alterius speciei.

XXII. Quær. ulterius, an injustè resiliens sit cogendus? à quo Judice? & quomodo ad sponsalia adimplenda? Resp. prim. Judicem fori interni debere cogere sic resiliētem denegando illi, utpote indisp. o, Sacramenta.

Resp. secundò. Judicem fori Ecclesiastici externi ad instantiam partis, priusquam tamen renuentem compellat per censuras, poenāsque Ecclesiasticas, mi-

tiora debere attentare remedia. Primò seriò monendo, deindè utendo remediò incarcerationis, ac tandem censurarum, quando spes est, mentes non esse ita abalienatas, ut nequeat sperari faustum matrimonium, quia sæpè cum tempore reacenditur in sponsis affectus, & in hoc sensu est intelligendus textus *cap. ex litteris 10. h. t.* mandans irrationabiliter resistentem esse compellendum, etsi sponsalia non sint iuramento firmata. Est communis cum Abb. n. 3. in dictum *cap. Sanchez lib. 1. d. 29.* éstque hæc Ecclesiasticarum curiarum praxis. at si spes nulla est, avertendi resiliens à sua pertinacia, non procedat ad excommunicationem (quid enim prodest, inquit Tamburinus, inflictio vulneris sine spe fanitatis) etiam inflictam relaxet ad evitanda scandala, sæpè ex consensu coacto sequi solita, & malum non rarò graviùs secum trahentia, quàm sit violatio fidei per sponsalia data. Sanchez n. 8. Et hic est scopus intentus à *cap. requisivit. 17. h. t.* sic loquente: *Cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est (nempè desponsata) potiùs quàm cogenda, cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere: igitur tunc potiùs*

tiùs inducat, ut sibi mutuò sponsalia remittant. *Amicus tom. 9. de matrim. D. 30. n. 14.* addens ex Sanchez n. 6. ut Judex valeat à coactione desistere, non requiri, ut sibi juridicè constet de causa sufficiente futuri scandali, cùm id sit commissum prudentiæ judicis: Pontius verò *lib. 12. c. 6.* requirit processum Judiciale: Perez approbat Pontium, quandò dissolutio fit per declarationem; Sanchezium, dum fit dissolutio per dispensationem. Huic distinctioni acquiescit Gobat *n. 131.*

Ex dictis facilè colligitur non malè aliquos apud Barbosam *in dictum cap. ex litteris n. 3.* dum capitulum *requirit*. Dicit: *mulier monenda potius quàm cogenda*: per *ly potius* intelligere idem ac priùs. Alii verò rectiùs exponunt, quando ex invitis nuptiis gravia mala timentur. E contrà compulsionem præcipi solùm in circumstantiis sine tali periculo, tunc enim cogi potest ad matrimonium; quoniam intelligitur oportere esse libera libertate ab omni extrinseca necessitate, secùs à necessitate intrinseca, nempe quam imponit jus naturale supposito libero contrahentium consensu. Hinc
jure

jure Ecclesia compellit ad exequenda sponsalia præsertim jurata.

At opponit Angelus verbo: *Sponsalia* n. 42. quando quis cogitur, intentata excommunicatione, matrimonium, velut gravi metu extortum defectu legitimi consensûs est nullum: fit enim ex metu cadente in virum constantem. Resp. Cum Wiestner hic n. 61. ejusmodi metum utpote justum non cadere in virum constantem, quia culpâ, & causâ ipsius, qui illum patitur, infertur, eoque se liberare potest removendo injuriam, & hanc necessitatem sibi imposuit liberè spondendo matrimonium juxta vulgatum, quo contractus, qui ab initio sunt voluntatis, postea necessitatis propriâ voluntate inductæ esse dicuntur, L. sicut 5. C. de O & A.

Colligitur secundo cum Gobat. tract. 10. n. 129. Ex Perez D. 11. sect. 1. in casu manifesti periculi gravium malorum emergentis ex horrore Concepto à sponso erga sponsam, aut econtrâ per se cessare sponsalium etiam juratorum obligationem: est enim communis doctrina, quòd contractis sponsalibus superveniens mutatio tanta, cum quanta prævisa nunquam fuissent contracta, per

De obligatione absolutorum sponsalium, &c. 61
per se definant, debeátque Judex declarare definitionem obligationis, quam pars altera nequit jure urgere, sed solùm ut compensentur damna ex dissolutione emergentia: hinc est praxis Consistorii Græcensis, nunquam cogere determinatè ad matrimonium, sed disjunctivè, ut aut ducat, aut dotet.

Dixi *manifesti*, quia in casu tantùm probabilis periculi gravis, aut si mala, quæ timentur, non sunt ita clarè gravia, censent ambo dicti authores per se non cessare vim sponsalium, sed esse necessariam Papæ dispensationem. Episcopum autem posse solùm declarare in casu, quo per se cessat obligatio.

XXIV. Resp tertiò ad quæst. Judicem sæcularem non posse cognoscere de valore sponsalium, at suppositâ eorum validitate seu quando est notoria culpa, uterque Judex cumulativè potest compellere, etsi fuissent jurata, pœnisque urgere, Sanchez *disp. 29. n. 90* Gob. *n. 132.*

Oritur hîc dubitatio de qualitate pœnæ. Posse pœnas spirituales infligi, est decisum *in cit. cap. ex litteris.* Verùm an queant corporales, vel pecuniariæ, proindè disjunctivè,

Etivè, pœna spiritualis, aut pecuniaria imponi v.g. aut ducas Dymnam, aut centum aureos pendas, aut te excommunicabo, dubitari potest. Et quid si Dymna post sponsalia habuisset occasionem melioris matrimonii, à quo cogeatur abstinere ob fidem priùs alteri datam nempè injustè resiliendi, potèstne per Judicem urgere etiam hujus lucri compensationem aut impletionem sponsalium, etsi prævideat Judex probabilissimè gravia mala ex matrimonio. De quibus n. 23.

Resp. primò Dymnam habere jus exigendi disjunctivam pœnam. De spirituali jam patet. de pecuniaria etiam probatur. Quòd Dymna pro jure accusandi in privato facto valeat pacisci cum sponso de summa pecuniaria ex communi sententia in aliis contractibus, ergò etiam in hoc à sponso injustè resiliente, Sanchez *lib. 1. disp. 80. n. 15.* Gob. *n. 180.*

Resp. secundò etiam à Dymna exigì posse compensationem lucri cessantis à paritate aliorum contractuum, in quibus lucrum ex culpa alterius contrahentis cessans peti potest, ut refundatur, ergò etiam hìc. Gob. *n. 181.* contrà Sanchez *n. 12.*

Bar-

Barbos. *in cap. gemma n. 8. de Spons.* meritò tamen assentientes contrà Sylvestrum verbò *Sponsalia q. 8.* Dymnam agere posse ad refarciendum interesse, sive damnum positivum, puta notabiles expensas in Vestes nuptiales, futurum convivium, &c. etsi jidem meritò negent quidquam peti posse pro aliis incommodis, à fortunæ bonis distinctis. His non obstantibus

Respondet tertio Gob. *n. 182.* quòd Dymnæ petitio, ut fiat refusio lucri cessantis (at benè damni positivi emergentis) non sit exigenda à Judice, quando ob prudentem formidinem eventûs infelicis sponsus compelli nequit ad nuptias *per n. 23.* & hoc pleròsque apud citatos Sanchez, & Barbos. sentire doctores existimat Gobat: sed cùm malitiis hominum non sit indulgendum *cap. plerumque de rescriptis*, justa est damni positivi refarcitio.

Ex responso primò sequitur, quòd pars parata fidem servare, justè queat pacisci cum altera, quæ immeritò petit relaxari sponsalia, ut certam summam deponat, Gobat à *n. 265.* quia cessio ejusmodi juris in solam gratiam potentis est pretiò æstimabilis, nec hæc compactatio per se est illicita, qua-

qualis foret in casu, quo pars altera legitime petit recessum, nam injustum est pactum pecuniarium de usu proprii juris, sicut *par non est ut quis emat rem suam*, inquit, *lex suæ 16. de contrahenda emptione*, nisi peteret eam præcipuè, & formaliter processionem juris sui ad connubium, foret enim pactatio Simoniaca, utpote super re sacra, quale est jus ad connubium. Unde glossa communiter recepta *in cap. ex parte de transactionibus* pronuntiat: *in matrimonio non habet transactio locum*. Sequela tota est Gobat sub finem *n. 270.* singulariter advertentis nullum esse, qui transigat de illa formalitate juris matrimonii, ut Sacramentum est, sed ut est ratio vinculi, & contractus secundum se abstrahentis à ratione Sacramenti eo modo, quo calix consecratus potest considerari non ut consecratus, sed secundum materiam.

§. VII.

*De tempore implendi Sponsalia. Ubi
occasionaliter deciditur, an circumstantia
sponsaliorum mutet specie forni-
cationem.*

XXV. **Q**Uær. primò, quo tempore sint
sponsalia implenda, dum nul-
lus illis est præfixus terminus, si enim hic
præfigitur, non est obligatio præveniendi,
secus post adventum, *leg. magnam 12. C. de
contrah. stipulatione*, quod non physicè, sed
moraliter accipiendum, trium enim, aut
quatuor dierum dilatio non est mortalis.
Tambur. hìc *tract. 3. c. 2. §. 1. n. 13.* At ve-
rò, quandò præfigitur terminus, Sanchez
lib. 1. disp. 28. Pirhing hìc *n. 16.* de obli-
gant à mortali, antequam pars contrahens
requirat à comparte matrimonium, quia,
inquiunt, est commune omni debito, cui
solvendo terminus non præfigitur, ut debi-
tor non teneatur solvere, nisi ad instantiam
creditoris, *lege debitores 10. Cod. de pignoribus,
& hypothecis* juncta glossa verbo *conveniendi.*
Contrà est, quod nec textus, nec glossa
sit pro asserto adversariorum: lex enim non

ram agit de solutione debiti , quàm de pignoris distractione , quam nequit facere , antequam exigat debitum. *Lege debitoribus. 18. Cod. de administratione tutela.*

Resp. probabiliùs in rigore jùris spon-
 sos à die facti contractùs obligari Pontius.
*lib. 12. c. 6. Palao hic disp. 1. punct. 7. ex lege
 in omnibus obligationibus 14. de Reg. juris, &
 Lege eum, qui 41. §. 1. ff. De verborum obli-
 gatione: in quibus statuitur in omnibus obli-
 gationibus carentibus præfixo termino de-
 beri statim, id est, statim exigi potest, si
 commodè est practicabile: dictio enim
 statim, quàm primùm est intelligenda non
 physicè, sed moraliter, nempe cum quo-
 dam temporis temperamento. Nihilomi-
 nus regulariter in praxi locum habet sen-
 tentia Sanchez, eò quòd nisi pars àltera e-
 xigat, præsumatur consentire in dilatio-
 nem, nisi excuset metus, aut nimia vere-
 cundia, aut ignorantia debiti. De cæte-
 rò Domini curati sæpè inculcent suis paro-
 chianis, ne sponsi procrastinent nuptias,
 sed quamprimùm celebrent juxtà monitio-
 nem Congreg. Card. apud Gallemart *ad
 Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. matrimonii num. 3.*
 quia procrastinatio est occasio plurimorum*

turpitudinum, ut confessarii nōrunt. Ex his suboritur sequens quæstio.

XXVI. Quær. ergo secundo. An, quando terminus præfixus est elapsus, pars, per quam non stat, libera sit à sponsalibus, & quid si sponsus insciâ, aut invitâ sponsâ mutet domicilium, vel aliò intra aut extra provinciam migret?

Rsp. ad primùm affirmativè, si terminus præfixus est ad finiendam obligationem, & non ultrà prorogandam; nihilominus pars altera, per quam stat, quòd non impleatur, mortaliter peccat, manétque obligata ad nuptias volente alterâ etiam post lapsum terminum, quo casu claudicat contractus sponsaliticus; sicut in pluribus aliis, quatenùs obligat unam partem non obligatâ alterâ. Gob. n. 157. ex Sanchez lib. 1. disp. 53.

Si autem terminus præfixus est, non ut finiatur obligatio finito tempore, sed ad sollicitandum, ne ultrà eum differatur, quo casu est quasi duplex contractus, unus implendi, alter implendi tali tempore, tunc pars etiam non ponens impedimentum, ceu per quam non stat, non deobligatur à sponsalibus, uti nec si primo modo præfigatur

ram agit de solutione debiti , quàm de pignoris distractione , quam nequit facere , antequam exigat debitum. *Lege debitoribus. 18. Cod. de administratione tutela.*

Resp. probabiliùs in rigore jùris spon-
 sos à die facti contractùs obligari Pontius.
*lib. 12. c. 6. Palao hìc disp. 1. punct. 7. ex lege
 in omnibus obligationibus 14. de Reg. juris, &
 Lege eum, qui 41. §. 1. ff. De verborum obli-
 gatione: in quibus statuitur in omnibus obli-
 gationibus carentibus præfixo termino de-
 beri statim, id est, statim exigi potest, si
 commodè est practicabile: dictio enim
 statim, quàm primùm est intelligenda non
 physicè, sed moraliter, nempe cum quo-
 dam temporis temperamento. Nihilomi-
 nus regulariter in praxi locum habet sen-
 tentia Sanchez, eò quòd nisi pars àltera e-
 xigat, præsumatur consentire in dilatio-
 nem, nisi excuset metus, aut nimia vere-
 cundia, aut ignorantia debiti. De cæte-
 rò Domini curati sæpè inculcent suis paro-
 chianis, ne sponsi procrastinent nuptias,
 sed quamprimùm celebrent juxtà monitio-
 nem Congreg. Card. apud Gallemart *ad
 Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. matrimonii num. 3.*
 quia procrastinatio est occasio plurimorum
 tur-*

turpitudinum, ut confessarii nōrunt. Ex his suboritur sequens quæstio.

XXVI. Quær. ergò secundo. An, quando terminus præfixus est elapsus, pars, per quam non stat, libera sit à sponsalibus, & quid si sponsus in sciâ, aut invitâ sponsâ mutet domicilium, vel aliò intra aut extra provinciam migret?

Rsp. ad primùm affirmativè, si terminus præfixus est ad finiendam obligationem, & non ultrà prorogandam; nihilominus pars altera, per quam stat, quòd non impleatur, mortaliter peccat, manétque obligata ad nuptias volente alterâ etiam post lapsum terminum, quo casu claudicat contractus sponsaliticus; sicut in pluribus aliis, quatenus obligat unam partem non obligatâ alterâ. Gob. n. 157. ex Sanchez lib. 1. disp. 53.

Si autem terminus præfixus est, non ut finiatur obligatio finito tempore, sed ad sollicitandum, ne ultrà eum differatur, quo casu est quasi duplex contractus, unus implendi, alter implendi tali tempore, tunc pars etiam non ponens impedimentum, ceu per quam non stat, non deobligatur à sponsalibus, uti nec si primo modo præfigatur

terminus, & per neutram partem stat; id est, neutra est culpabilis. Sanchez cit. quia sic conciliantur *cap. sicut de Spons. & lex celsus 27. §. 1. ff. de receptis arbitris statuens in obligatione solvendi certo termino duplicem obligationem unam solvendi; alteram solvendi eo termino, proinde etsi non fiat solutio posterior, remanet prior, consequenter habet locum præfixio secundo modò. Econtrà præfixioni primo modo est locus secundùm *cit. cap. liberans ab obligatione eum, per quem non stat.**

An quando uterque fuit legitimè impeditus, adhuc sponsalia mancant in casu, quo præfigitur terminus, ut in eo finiatur obligatio? Affirmat Sanchez, quia legitimè impedito non currit tempus. *Cap. quia diversitatem de concess. præbendæ.* Econtrà ambos deobligant Conninck & Dicastillo, quod approbo, si inter partes sic fuerit conventum: extrà casum conventionis, sentio cum Sanchez, siquidem in omnibus contractibus excepti videntur casus, v.g. causa principis, subita invaletudo. Cæterum in praxi securiùs pars innocens procedet, si præterito termino, vel hoc imminente quærat: an velit, aut nolit

lit contrahere, aliàs se transituram ad alias nuptias: si respondeat, quòd non, est libera, & adhuc tutior erit, si adhibeat testes admonitionis factæ, aut moræ culpabilis, ne queant alia sponsalia turbari in casu litis motæ à comparte.

Resp. secundò in casu post sponsalia mutati à sponso domicilii sponsa nec momento unò tenetur eum expectare, quia fixatione alibi domicilii videtur renuntiàsse sponsalibus utpote conscius sponsam non teneri illum sequi, nisi priùs inter eos fuerit conventum. Sanch. *disp. 54. n. 14.*

XXVII. Circa tertiam quæstionis partem videtur jus civile esse correctum à Canonico: Civile enim *lege 2. Cod. h. t. & lege 2. Cod. de repudiis & jud.* statuit, quòd ex causa justa, seu rationabili, non tamen necessaria sic absens intra Provinciam biennio, absens verò extra provinciam triennio sit expectandus: Canonicum verò *cap. de illis h. t.* ita loquitur: *Si quis juravit aliquam ducturum, & postea dimittit terram se ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cum alio contrahere receptâ tamen de perjurio penitentiâ, si per eam stetit;* ubi nulla fit mentio biennii, aut triennii, idcirco Sanchez

n. 6. putat à Canonico jure esse correctum jus civile, nec dissentit Gobat n. 321. consequenter non obligare etiam in foro conscientiae. Econtra dictas leges Civiles esse per se justas, & in utroque foro observandas tradunt Layman. *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. n. 14.* Pirhing hic n. 48. quia sunt per se justae, proinde in utroque foro obligantes nisi constet jure esse derogatum, cit. autem cap. non derogat; nam loquitur de casu mutati à sponso domicilii, uti indicat *ly dimittit terram*, cit. Pirhing, Laym. n. 15. & insinuat Sanchez n. 12. Resp. Censeo hæc omnia probabiliter dici, nec displicet assertum Emmanuelis Gonzalez in *dict. cap. de Spons. n. 3.* relinqui arbitrio Judicis, per quod tempus sponsa teneatur expectare sponsum.

Si autem sponsus migret ad aliam regionem ex causa necessaria, expectandus est usque ad cessationem impedimenti justis, *lege. sapè ff. h. t.* ita Sylvester, & Canisius periculum incontinentiae, & aliam nubendi necessitatem excipientes.

Resp. cum Gobat n. 352. post Sanchez, & Palao probabilius non esse obligationem expectandi tam diu, siue absit ex causa justa,

ita,

sta, siue necessaria, sed sponsa potest libere nubere alteri, dummodo sit certa sponsum de proximo non rediturum. Hinc si est in loco propinquo, est monendus, ut se certò sistat terminò, & in casu iusti impedimenti spectat ad Judicem Ecclesiasticum, circumstantiis qualitatibus sponsæ consideratis, periculi incontinentiæ, & aliis decernere, an causa sufficiens sit ad dissolvenda sponsalia. ita cit. Doctores. Hucusque dicta procedunt de absentia tam sponsæ, quàm sponi. Gobat n. 328.

Rogabis quales causæ hîc censendæ iustæ seu rationabiles & quales necessariae. Resp. cum Gobat n. 354. per Justas intelligi voluntarias, utiles, ut studere, exercere opificium, mercaturam, &c. per necessarias venire graviores, ut est morbus, Parentum mors, grave negotium, &c.

Quid si cum consensu sponsæ peregrinetur. Resp. expectandum esse ad præfixum terminum, ad quem si emanet, resolutiones datæ locum habent, ita Palao.

XXVIII. Quær. tertio. An sponsalia sint circumstantia fornicationis sponi, aut sponsæ cum alia, vel alio superaddens novam speciem malitiæ in confessione expli-

candam. Affirmat Layman *cap. 1. num. 6.* Pirhing *de adulteriis n. 3.* Wiestner *hinc n. 57.* Negat Pontius *lib. 12. c. 6. n. 8.* Distinguit Sanchez *lib. 1. disp. 2.* affirmans de sponsa fecus de sponso. Ratio negativæ, quod fornicatio sponforum non sit usus corporis alieni utpote nondum traditi, sed tradendi, ad quod sponsi acquirunt per sponsalia jus ad rem, quod non violatur, hoc enim situm est in obligatione contrahendi matrimonium, quæ obligatio integra manet post fornicationem: hinc fornicans nihil agit directè contrà sponsalia, sed indirectè quatenus innocentì præbet causam resiliendi à sponsalibus: est quidem injustitia uti re alteri jure debitâ, quandò usus rei alteri nocet, fornicatio autem non est usus rei seu corporis noxius juri alterius, cui sola traditio ad usum conjugalem vi sponsalium debetur; Est etiam verum, quod sponsa fornicans probabilissimo se exponat periculo concipiendi, & foetum fornicariè conceptum marito afferat, qui credens esse prolem suam, cogatur alere; proindè ratione damni hujus tunc omninò fornicatio est sponso injuriosa, ac injusta, hæcque injustitia est explicanda, si contingat, sed non

non est exponenda ex obligatione circumstantiæ sponsalium, quia tota hæc injuria foret, etsi fornicatio præcessisset sponsalia, & idcirco non fides sponsalium, sed injustitia universaliter prohibens nocere alteri vetat, ne ex concubitu fornicario afferat uterum gravidum sponso.

Ratio affirmativæ sententiæ est, quòd sponsalia sint reciproca promissio de tradendo sibi, & nulli alteri corporis sui usu non solum per matrimonium, sed nec per fornicationem, quia hæc est fœdior, & semper illicita, sed si fiat traditio corporis per matrimonium cum non sponso, directè violantur sponsalia, & jus ad rem, estque gravis injustitia explicanda cum explicatione circumstantiæ sponsalium secundum omnes, ergo etiam si fiat traditio corporis per fornicationem cum non sponso, directè violantur sponsalia, & jus ad rem, estque injustitia gravis explicanda cum circumstantia sponsalium.

Ratio sententiæ mediæ est Sanchezii, quòd fornicatio sponsæ sit multò gravior ratione periculi, ex gravido utero, quàm sponsi, nec nota hujus fornicatio sit gravis sponsæ, at benè è contrà.

Resp. probabiliorem mihi esse affirmativam ob allatum ejus fundamentum, ex quo corrui ratio negantium.

Hæc tamen injustitia non est adulterium, quia non violat jus reale, seu actuale matrimonii, sed in spe existens. Undè *lex uxor 13. Cod. ad leg. Jul. de adult.* Ejusmodi copulam vocans adulterium non est intelligenda de adulterio in re, sed solùm quo ad effectum juris concedentis facultatem accusandi ream ad vindictam.

§. VIII.

De Sponsalibus conditionatis in communi, & pluribus in particulari.

XXIX. **N**omine conditionis venit accidens vel qualitas, cui quis in dispositione, aut contractu alligat suum consensum, id est, vult ab ea pendere.

Latè sumpta est quævis qualitas, sive ea præsens sit, sive præterita, sive futura, cui alligatur consensus, strictè verò, & propriè pro ea sumitur, cujus eventus est futurus, & contingens.

Differt conditio à modo, quòd dispositio conditionata non habeat effectum, sive
non

~~non~~ inducat obligationem, sed suspendat, donec conditio verificetur, soleatque exprimi per particulam. *si*, aut *quando*, v. g. *Contraho tecum Sponsalia, si meus pater consenserit*; Modus autem supponit perfectam jam esse dispositionem, atque in ductam obligationem, onus tamen illi adjiciat; exprimitur per particulam *ut*, v. g. *ducam te, ut divitias adferas*; ubi sponsalia sunt perfecta, obligantia tamen alterum ad procurandas divitias.

Ex conditionibus futuris aliæ sunt possibiles, aliæ impossibiles; aliæ contingentes; aliæ necessariæ; aliæ honestæ, aliæ inhonestæ, seu turpes, aliæ substantiæ matrimonii repugnantes. Item quædam sunt generales sic dictæ, quod tacitè insint cuivis dispositioni, & contractui, etsi non exprimatur; undè semper subintelligentur, ut *si vixero, te ducam*:

Quædam speciales, quæ in certis solùm actibus subaudiuntur, ut in matrimonio ista, *si est carentia Canonici impedimenti*. Ex specialibus aliæ insunt necessario, seu ex natura rei, id est, independer à voluntate disponentis, ut si fructus fundi nondum extantes legentur, subintelligitur, si *nascantur*:
Aliæ

Aliæ verò insunt ex juris necessitate, seu jure ita disponente. v. g. factum alicui legatum tacitè imbibit hanc conditionem exdispositione juris, *si hæres adierit hæreditatem*. Ex his.

XXX. Resolvitur primò. Sponsalia sub conditione præterita, vel præsentis non esse propriè conditionata, sed absoluta, aut nulla: *ut desponsabo te, si fuisti Virgo, aut si es nobilis*, nam si conditio subsistit, sunt absoluta, quia conditio purificata non est suspensiva obligationis; Quamdiu tamen ignoratur illam verificari, manet suspensiva quo ad usum, seu factum agendi, id est, non est, permissus ejus usus, donec cognoscatur adesse, Gobat tract. 10. n. 449. si autem conditio non subsistit, absolutè sunt nulla.

Resolvitur secundò. Conditionem necessariò futuram non suspendere sponsalia, sed haberi pro moraliter præsentis, ut *desponsabo te, si cras sol orietur*, quia quod fieri necesse est, pro præsentis habetur, leg. 9. §. qui sub conditione ff. de novationibus. qui sub conditione stipulatur, quæ omnino exitura est, jure videtur stipulari.

In-

Intellige resolutionem, quando contrahentes sciunt conditionem necessario futuram; si enim reputent esse contingentem, suspenditur obligatio in eventum conditionis ex intentione eorundem, secus dum noscitur ejus necessitas, Sanchez *lib. 5. D. 2. n. 1.* Contra aliquos.

Pariter suspenditur obligatio, quando conditio est reipsa necessario futura, est tamen incerta respectu eam apponentis: ut *ducam te, si tali die sol eclypsabitur*: nam qualitas futura quoad effectum suspensionis, vel non suspensionis consideratur, prout est in mente apponentis. Proinde si est in mente apponentis incerta, etiam est incerta quoad effectum, secus certò futura etiam in intentione illam apponentis, consequenter non operatur, donec in se existat.

XXXI. Resolvitur tertio, conditiones generales, seu tacitas (quales sunt omnes, quæ de jure, vel constitutione inesse debent, Gobat *n. 145.*) si exprimantur in sponsalibus, vel alio quovis contractu non magis suspendere eorum obligationem, quàm non expressas; hæ autem non suspendunt, nec reddunt sponsalia condition-

Aliæ verò insunt ex juris necessitate, seu jure ita disponente. v. g. factum alicui legatum tacitè imbibit hanc conditionem exdispositione juris, *si hæres adierit hereditatem*. Ex his.

XXX. Resolvitur primò. Sponsalia sub conditione præterita, vel præsentis non esse propriè conditionata, sed absoluta, aut nulla: *ut desponsabo te, si fuisti Virgo, aut si es nobilis*, nam si conditio subsistit, sunt absoluta, quia conditio purificata non est suspensiva obligationis; Quamdiu tamen ignoratur illam verificari, manet suspensiva quo ad usum, seu factum agendi, id est, non est, permissus ejus usus, donec cognoscatur adesse, Gobat tract. 10. n. 449. si autem conditio non subsistit, absolutè sunt nulla.

Resolvitur secundò. Conditionem necessariò futuram non suspendere sponsalia, sed haberi pro moraliter præsentis, ut *desponsabo te, si cras sol orietur*, quia quod fieri necesse est, pro præsentis habetur, leg. 9. §. qui sub conditione ff. de novationibus. qui sub conditione stipulatur, quæ omninò exitura est, jure videtur stipulari.

In-

Intellige resolutionem, quando contrahentes sciunt conditionem necessariò futuram; si enim reputent esse contingentem, suspenditur obligatio in eventum conditionis ex intentione eorundem, secundum noscitur ejus necessitas, Sanchez *lib. 5. D. 2. n. 1.* Contra aliquos.

Pariter suspenditur obligatio, quando conditio est reipsa necessariò futura, est tamen incerta respectu eam apponentis: ut *ducam te, si tali die sol eclypsabitur*: nam qualitas futura quoad effectum suspensionis, vel non suspensionis consideratur, prout est in mente apponentis. Proinde si est in mente apponentis incerta, etiam est incerta quoad effectum, secùs certò futura etiam in intentione illam apponentis, consequenter non operatur, donec in se existat.

XXXI. Resolvitur tertio, conditiones generales, seu tacitas (quales sunt omnes, quæ de jure, vel constitutione inesse debent, Gobat *n. 145.*) si exprimantur in sponsalibus, vel alio quovis contractu non magis suspendere eorum obligationem, quàm non expressas; hæ autem non suspendunt, nec reddunt sponsalia condition-

tio-

tionata. Ita Sanchez lib. 5. disp. 1. n. 6. lege. *Conditiones extrinsecus ibi. Conditiones extrinsecus ex testamento* (seu voluntate testantis) *venientes*, id est, *qua tacitè inesse videntur, non faciunt legata conditionalia. ff. De conditionibus, & demonstrationibus, & Lege. hæc verba testatoris ff. de legatis 1. ibi: hæc verba testatoris, si hereditatem adierit subjectum legatum vel fideicommissum non faciunt conditionale: atque adeò nec suspendunt, quando exprimuntur eo modo, quo insunt.*

Dixi eo modo, quo de jure aut consuetudine insunt, nam alio modo expressæ censentur appositæ ex voluntate disponentis, seu extrinsecus advenire, & idcirco suum consensum disponens non confert, nisi in eventum illarum futurum. è contrà, quando insunt, seu sunt intrinsecæ, dispositio non pendet, nisi à veritate conditionis à jure naturali vel positivo, vel consuetudine opposita: Sic sponsalibus jure naturæ inest reciprocus consensus, positivo autem defectus impediementi tum dirimentis, tum impediementis per n. 17. quapropter defectus ejusmodi conditionum vitiat dispositionem.

Exem-

Exemplum conditionis tacitæ aliter, ac inest, expressæ ponitur in legato relicto sub expressa conditione hac: *si volet*, quæ conditio est generalis, & tacitè inest omni dispositioni, proinde non expressa contractum non facit conditionalem, qualem tamen facit expressa *per legem: si ita legatum* §. *illi si volet.* 77. *de legatis* 1. ubi conditio, *si volet*, expressa facit conditionatè legatum, ejus enim sensus est, si legatarius declaraverit se velle, ita communis ad cit. *legem Abbas in cap. significasti de electione in sexto.* Unde legatum est suspensum, usque ad declarationem legatarii, qui si antè illam decedat, legatum non transmittit ad hæredes per cit. §. *illi si volet*: oppositum fit in casu conditionis ejusdem non expressæ *per legem.* *Cum Pater* 77. *D. De legatis* II. & cit. *lege si ita legatum* 77. Tunc enim ex die aditæ hæreditatis omnia testamentis inserta præstanda sunt, *Lege. omnia* 32. *D. de legatis* II.

XXXII. Resolvitur quartò Sponsalia esse nulla sub conditione repugnante substantiæ matrimonii per *cap. finale. de conditionibus apposit.* ibi: *Si conditiones contrà substantiam conjugij inferantur, matrimonialis contractus*

tractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Ratio, quia conditio addita est velut pars obligationis, *Zœsius lib. 3. Institutionum de inutilibus stipulationibus n. 19.* Si ergo contrarietur parti substantialiter requisitæ, impossibile est, ut oriatur obligatio; nam in individuis, ac inseparabilibus vitatur utile per inutile. Porro substantia matrimonij consistit in consensu legitimo à contrahentibus præstito. *Cap. cum tecum 14. & cum tuæ 25. h. t.*

Ut autem consensus iste sit legitimus, necesse est, ut ambo jure habiles intendant se obligare ad tria bona matrimonii: nempe ad *bonum prolis, bonum Sacramenti, & bonum fidei conjugalis.* Ita Gonzalez in dictum *cap. finale. n. 3.* *Bonum prolis* situm est in proli-
ficatione non impedienda, & in prolium educatione. *Bonum fidei* in reciproca fidelitate, seu obligatione debiti solvendi, & alteri se non commiscendi. *Bonum Sacramenti* consistit in hujus indissolubilitate, proindè in obligatione ad individuum vitæ societatem. Hinc nullum foret matrimonium, nec sponsalia subsisterent sub conditione, *si te obliges ad procurandam sterilitatem, aut ad non reddendum debitum justè petenti,*

De Sponsalibus conditionatis in communi. &c. Si
ti, aut ad exercendum adulterium, aut ad ne-
candam prolem, si quæ nascetur, aut ad fa-
ciendum illam inutilem, aut post certum tempus
ad dissolvendum contractum. Ratio, quia in-
tentio se obligandi ad hæc tria bona est de
substantia matrimonii, Sanchez. lib. 2. disp.
29. à n. 12. quare intentio contraria dictæ
obligationi est contraria substantiæ ma-
trimonii, consequenter impossibilis,
cùm repugnet efficienter velle, & simul
nolle se obligare ad idem.

Quamvis autem intentio se obligandi
ad præfata tria bona sit substantialis matri-
monio, & ad eam sequatur obligatio exe-
quendi eadem tria bona, at tamen illa tria
bona quo ad executionem non sunt de essen-
tia matrimonii. Exinde autem sequitur,
quod nec voluntas exequendi ista bona per-
tineat ad substantiam matrimonii.

Unde conditio hæc apposita: *ducam te, si
intendis, sive, si vis non servare fidem, vel
si vis vitare prolem, vel te facere sterilem, &c.*
non invalidat contractum, nisi, ut di-
ctum, obligatio ea præstandi in pactum pro
conditione deducatur.

Ex hac quarta resolutione oritur, quæ-
stio, an adjectio conditionis etiam hone-

stæ (de qua mox in objectione) contrariæ alicui bono ex enumeratis tribus vitiet matrimonium, proinde etiam sponsalia. Ratio affirmandi universaliter eruitur ex *cit. cap. finali. h. r.* loquente indefinitè, decisio autem indefinita Canonis, aut legis regulam tradentis æquivalet universali per glossam in *cap. ut circa de Electione in sexto*. Quòd quandoque à lege universali sit recedendum, contingit id, aut quia ratio legis cessat, aut ratio materiæ subiectæ id possit. Nihil horum hìc habetur, sed oppositum efficaciter infertur ex jure naturali, cui repugnat simultanea duplex voluntas efficax contraria, etsi conditio sit honesta, Sanch. *lib. 5. disp. 10. n. 2.* præmittens oppositam sententiam Paludani, & aliorum esse valde probabilem. Resp. ad quæstionem affirmativè propter rationem affirmandi.

XXXIII. Dices: ergo sponsalia forent nulla sub conditione servandi castitatem in matrimonio v. g. *Si vis vitare copulam, aut vovere castitatem perpetuam tempore conjugij, ducam te.* Illatum hoc concedit Sanchez. *n. 3.* cum multis Theologis, & Canonist. quando in ipso contractu conditio deducitur in pactum: quia tunc excludit consensum

sum in mutuam cohabitationem thori, seu quoad jus, & potestatem in copulam, etsi enim de substantia matrimonii non sit copula, nec intentio hanc exigendi, & reddendi, est tamen illi essentialis mutua corporum traditio, ex qua resultat jus mutuum reale ad usum corporis, & potentia ad actus conjugales transfertur, obligatioque ad eosdem reddendos, per pactum autem, vel votum perpetuæ castitatis servandæ factum ante conjugium excluditur præfatum jus, & potentia, cum conjuges obligentur nec petere, nec reddere copulam. Doctores hi arbitrantur suam sententiam esse conformem *cit. cap. finali h. t.* ob dicta *num. 32.*

Idem illatum negat Palludanus, Abulensis, Rebellus, Pontius *lib. 3. cap. 11. a. n. 5.* & ex parte Sylvester verbô *Matrimonium 4. to. q. 1. 5. & 6.* de conditione mente retenta, quia sic non contradicit consensui sensibilibiter expresso, in quo consistit matrimonium, si autem conditio eadem externè prodatur, adhæret hic author primæ sententiæ.

Fundamentum primum sententiæ negativæ est, quòd *cit. cap. finale* loquatur de

conditione contraria turpi, non de honesta. Secundum, quòd jus & obligatio ad copulam non spectet ad essentiam matrimonii, sed hoc solo consensu contrahatur. *Lege nuptias 30. D. de Regulis juris.* Unde si alter conjugum committat adulterium, vel incestum, innocens non obligatur reddere debitum, ergò nocens amittit jus ad copulam, proindè matrimonium non trahit secum substantialiter jus ad copulam. Id ipsum constat, si mutuo consensu conjuges profiteantur Religionem, aut voveant castitatem, quo casu neuter habet jus petendi, & obligationem reddendi debitum, *cap. dudum 20. de Convers. conjugum.* Tertium. duo obligati votò simplici castitatis validè contrahunt matrimonium, quin ullus habeat jus exigendi copulam; ergò etiam possunt duo adjicere contractui conditionem de ea non exigenda, vel reddenda, aliàs matrimonium non substitisset contra S. Th. 3. p. q. 29. art. 2. inter Beatissimam Virginem, & Josephum, utpotè votò continentiae obstrictis, uti insinuat Sanchez *lib. 2. D. 28. n. 1.* ubi tamen contra Suarez negat esse de fide contraxisse matrimonium.

Resp.

Resp. negativam esse præferendam, etsi affirmativa sit valde probabilis, quia dicta conditio servanda sive ex voto mutuo, sive pacto non opponitur legitimo consensui in matrimonium, quia non excludit bonum fidei conjugalis, nec bonum prolis, nec bonum Sacramenti, siquidem indissolubilitas matrimonii, & individua societas componitur cum tali pacto, vel voto. Etiam bonum prolis, & fidei situm in voluntate alteri constituendi, & reciprocè acquirendi jus corporis ad copulam stare potest cum dicto pacto; vel voto; tale enim pactum, vel votum nihil est re ipsa, quàm voluntas non utendi jure in corpus acquisito, sive non exequendi jus acquisitum, qualis voluntas non contradicit voluntati acquirendi jus, nec bono prolis quoad obligationem consistentem in mutua corporum traditione, & jure, potestatéque mutua ad copulam, sed est solùm contra bonum quoad executionem, siquidem hoc situm est in usu juris ad copulam, seu in ipsa copula. Consensus autem substantialis matrimonialis habet pro objecto traditionem corporum, & jus ad copulam, secùs ipsam copulam; ergò non necessa-

riò ferri debet ad bonum prolis in executione, sed sufficit velle acquirere jus ad copulam, & acquisitum velle retinere; hæc voluntas non est consensus in copulam, ut liquet in professo ad Religionem post consummatum matrimonium. Sicut ergò hic retinet jus ad copulam, sed vinculatum, ità pactum, & votum in nostro casu ligat jus justitiæ, ne licitè uti illo possit, & si eo uteretur, copula non esset fornicatio, utpotè exercita ab habente jus in corpus, nec injustitia opposita eidem juri, secundum se spectato, sed ut vinculado vi mutui pacti; hoc dat jus non reddendi debitum, seu non tenetur reddere ex justitia debitum supposito pacto, aut voto mutuo.

Hinc si dicas: uxor viro petenti debet ex justitia reddere debitum, quia ad hoc obligat jus conjugale inducens obligationem justitiæ, sed etiam non deberet reddere, quia vir petendo ageret contrà obligationem justitiæ pacto inductam de non utendo jure suo. Resp. procedere obligationem reddendi secluso pacto vel votò, in quo nulla est contradictio.

Hinc abundanter est solutum argumentum sententiæ Sanchez, videlicet ex tradi-
tio-

tione corporum resultat jus reale mutuum ad usum corporis non supposito pacto, vel voto, secus eo supposito.

Instas. voluntas excludens consensum in copulam est contra finem matrimonii, voluntas autem contra finem matrimonii, est opposita substantiæ matrimonii. Resp. non esse contra finem intrinsecum matrimonii, qui est bonum prolis quo ad obligationem, sed esse contra bonum prolis quo ad executionem, qui est finis matrimonio extrinsecus; non hic sed prior est de substantia matrimonii, cum quo non pugnat pactum, aut votum castitatis servandæ.

Quomodo matrimonium legitimum inter Beatissimam Virginem, & Josephum potuerit esse cum voto continentiae (quale fecisse Virginem testatur can. sufficiat, loco mox citando) ex principio nostro facile consequitur, in sententia verò adversariorum dicendum est, quòd illis divinitus constiterit, copulam nunquam exigendam esse, uti docuit D. Augustinus can. Beata. 27. q. 2. atque adeò absque ejusmodi conditione licitè potuit transferri jus in corpus sine consensu in copulam. Docuisse id sanctum Augustinum colligitur ex ejus hisce

verbis: *Beata MARIA proposuit se, servaturam votum virginitatis in corde*, quale propositum facere non potuisset sine dicta revelatione.

§. IX.

*De Sponsalibus sub conditione turpi,
aut impossibili.*

XXXIV. **C**apitulum finale de conditionibus apposis, postquam declarasset nullitatem matrimonii conditionati sub conditione substantiæ conjugii repugnante, subjunxit hunc textum: *Licet alie conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus pro non adjectis haberi*, id est, ex juris Canonici dispositione iudex fori externi debet judicare contractum esse purè & absolute celebratum, nempe consensum contrahentium matrimonium non fuisse alligatum conditionis eventui. Id ipsum statuit jus civile in testamento, & ultimis voluntatibus ob istorum favorem §. 10. institutionum de hæredibus instituendis. In aliis contractibus hoc jus locum non habet, annullantur enim per adjectionem conditionis naturaliter impossibilis. §. si impossibilis II. institu-

stitutionum de inutilibus stipulat. Disparitas est, quòd contractus matrimonialis sit Sacramentalis, in quo non est nugandum, sed seriò agendum, ideo Ecclesia in dubio, quo animo sint appositæ, declarat esse rejiciendas, quia tunc prudenter, & salubriter potuit Ecclesia directè obligare Judices, consequenter indirectè omnes Christianos, ut non alligent suam voluntatem ejusmodi obligationibus, illi verò, ut pronuntient in dubio non alligasse in favorem matrimonii ob Sacramenti reverentiam, quam non merentur alii contractus.

XXXV. Litigant hìc Sanchez *lib. 5. disp. 3. n. 19.* & Pontius *lib. 3. c. 4. n. 10.* an Pontifex citato locò condiderit jus novum, vel verò jus antiùs, nempe naturale declaraverit. Hoc secundum putat Pontius, quia Pontifex solùm dicit illas conditiones habendas esse pro non adjectis, quin decernat, ut deinceps habeantur pro non adjectis. Secundò, si novum jus condidit, quo antè hanc constitutionem spectatà solùm rei naturà matrimonium sub turpi, aut impossibili conditione initum fuit æquè invalidum, ac alii contractus defectu consensûs fuerunt alligati validè tali conditioni,

hoc dici non potest ; aliàs Pontifex hâc constitutione valorem contulisset matrimonio , & consensum supplevisset : hoc implicat. Proinde dicendum, quòd jure naturali sponsalia , & matrimonium non valuerint sub impossibili conditione.

Opinio Sanchez est præferenda , quia conditio impossibilis ex natura sua potius est signum dissensûs ex ipso usu , & loquendi modo : quando enim negare postulata volumus , solemus dicere , *dabo, si digito Cælum tetigris* , unde jus præsumit dissensum , leg. non solum 31. ff. de obligationibus & actionibus. Ubi Mæcianus Jurisconsultus subjicit : *ut contrahentes nihil agi existiment appositâ eâ conditione , quam sciant esse impossibilem*. Ergò etiam in sponsalibus , & matrimonio spectato jure naturali conditio impossibilis scienter apposita significat non consensum , sed dissensum. Ex his enervata manet Pontii prima ratio.

Secunda ejusdem ratio non levem patitur difficultatem , ad quam , & ad argumentum Resp. concedendo matrimonium esse invalidum , quando contrahentes sciunt impossibilitatem , & constat seriò ab jis eam adjici , Sanchez n. 16. quia sic alligatur volun-

luntas ejus eventui necessario non futuro, quare dispositio juris habet solum locum, quando cum contrahentium scientia impossibilitatis dubia est intentio, scilicet, an serio, aut solum joco sit apposita, & tunc dico judicem fori externi debere presumere consensum absolutum, quia in dubio presumendum est, quod contrahentes intendunt matrimonium inire secundum leges Ecclesiae, haec autem volunt ut in rebus Sacramentalibus non nugemur, sed ad mentem legum ea tractemus, quae cum ordinant, ut intentio non alligetur conditioni turpi, aut impossibili, praesumitur prudenter, quod saltem implicitè absolute consentiant.

Unde ratio adversariorum apparenter difficilis corrui; non enim Ecclesia supplet consensum contrahentium, sed hi praesumuntur illum elicere.

XXXVI. Superest triplex dubitatio circa *cit. cap. finale*. Prima, an ejus dispositioni sit locus, quando uterque vel alteruter ignorat conditionis impossibilitatem, aut turpitudinem, sed putavit possibilem, aut honestam. Resp. Negative cum Sanchez *n. 8.* contra Krimer *de conditionibus apposis*, quia quando in mente contrahentis etiam unius

unius conditio est possibilis aut honesta ; præsumitur seriò & non jocosè adjici. Confirmatur à paritate ultimæ voluntatis , quæ nulla est in casu conditionis existimatæ possibilis per *textum & glossam in Legem. servos 58. ff. de conditione indebiti.*

Dubitatio secunda. An decisio procedat in contrahentibus ignorantibus hanc Pontificiam decissionem. Negant plures cum Sanchez *n. 11.* quia conditio impossibilis ex vi suæ naturæ est signum dissensûs per *n. 35.* Ergo ignarus decissionis pontificiæ est præsumendus à matrimonio alienus. Contrà, & meliùs affirmativè arguit Pontius *n. 8.* quòd in dubio intentionis contrahentium etiam ignarorum sit præsumendum eos contrahere secundum mentem Ecclesiæ, aliàs præsumerentur nugari, quòd in dubio non debet præsumi in matrimonio ob hujus favorem, quem *cap. fin.* respicit.

Dubitatio tertia. An conditio impossibilis, non tantùm talis per naturam, sed etiam talis de facto tantùm, ut si pauperi dicam: *ducam te, si in dotem millionem auri attuleris*, habeatur pro non adjecta. Item an decisio extendenda sit ad conditiones impossibiles à futuris etiam ad affirmatas de præ-

præterito aut præsentī. Ad primum affirmo cum *Wiestner de conditionibus apposis n. 25.* quia *cap. finale* loquitur indefinitè, & etiam in ultimis voluntatibus similis habetur pro non scripta.

Ad secundum negat Pontius *n. 12.* quia legum, & canonum verba secundum proprietatem intelligenda sunt. *Cap. inter 2. verbo, sed neque translatione Episcoporum, lege non aliter 69.* Glossa verbo à significatione. *ff. de legatis 3.* conditio de præsentī, aut præterito non est propriè conditio utpotè actum non suspendens *per n. 29.* secundò conditio turpis præsens, aut præterita à matrimonio non rejicit, ergo nec conditio præsens, aut præterita impossibilis.

Resp. probabiliùs affirmativè cum Sanchez. *disp. 4. n. 3.* quia Pontifex à matrimonio rejicit eas conditiones, quas civile ab ultimis voluntatibus, uti enim hoc ultimis voluntatibus, ita Canonicum matrimonio favet. Atqui civile impossibiles etiam de præsentī, aut præterito affirmatas rejicit, ergo etiam Canonicum in dubio, an ei intentio sit alligata, præsumit non alligatam. Nec verum est, decretum *cap. final.* esse correctorium, proinde odiosum, sed ex mente

re Ecclesiæ judex rectius præsumit Ecclesiam simpliciter sic disposuisse, quod prius non erat dispositum per n. 35.

Confirmatur. *cap. finale* rejiciendo conditiones impossibiles attendit ad impossibilitatem, secus, an propriè, vel impropriè sint conditiones (ut patet in futuris, quæ etiam non sunt strictæ conditiones per n. 29.) retinent autem impossibilitatem etiam de præsentī, aut præterito. Hinc.

Resp. ad primum, assumptum esse verum primò in causa, non favorabili. Secundò quando aliunde non colligitur, quòd conditor legis, aut Canonis aliud intenderit, quàm verborum proprietatem, hìc autem constat. Ad secundum disparitas constabit ex resolutione sequenti.

Dubitatur ulterius quartò. An conditiones turpes, tam præsentēs, aut præteritæ, quàm futuræ rejiciantur à matrimonio *in cap. final.* Resp. futuras non repugnantes substantiæ matrimonii in dubio rejici, nisi enim has pro non adjectis haberet *cap. finale* relatum n. 34. nullas rejiciendi, ratio foret, quia illæ solæ invitāt ad delictum, atque adeò jure habentur pro impossibilibus *can. faciat 22. q. 2.* junctâ glos-
fa

sa verbo *Eodem*: *Id solum, inquit, dicimur facere posse, quod justè facere possumus.* Econtrà turpis præsens, aut præterita non invitat ad delinquendum v.g. *duco te, si occidisti*, & ideò non reputatur pro non adjecta, sed matrimonium subsistit eâ verificatâ, secus eâ non subsistente. His ita resolutis

XXXVII. Dubitatur quintò, & principaliter ad titulum præsentis §. an etiam sponsalia sub conditione turpi, aut impossibili sint invalida, sicut diximus matrimonium esse invalidum. Certum est, quòd in foro conscientiae, seu poli standum sit in omni dispositione, seu actu, qualiscunque adjiciatur qualitas, seu conditio intentioni contrahentium: at quia in foro fori, seu externo sæpè ambiguum est, quo animo sit contractui adjecta conditio, idcirco, quod canones, & leges decernunt, dum dubitatur de intentione, an nimirum joco sit adjecta, vel verò seriò, seu alligata conditioni, Judex stabit eorum dispositioni. Estque communis sententia cum Sanchez *lib. 1. disp. 5. n. 20.* quòd etiam Judex fori conscientiae, dum non constat de animo contrahentium, prudenter sequatur forum externum, quia in utroque est idem servan-

dum , quāndiu non constat externum niti falsā præsumptione , quia talis lex est iusta. Hoc supposito

Quæstio ex dictis oritur , an sicut secundum jus in matrimonio conditio impossibilis , aut turpis de futuro habetur pro non adjecta ex dictis n. 35. ita in sponsalibus ? Resp. probabiliùs negativè cum Pontio *lib. 12. cap. 7.* Contrà Sanchez *lib. 5. disp. 17.* & olim communissimam , quam etiam sequitur Krimer *de conditionibus appositis n. 829.* Ratio fundamentalis est , quòd secundum jus naturale conditio impossibilis sit signum dissensûs etiam secundum Sanchez , conditio verò turpis non obliget , nec possit obligare , sed obligationem suspendat usque ad eventum conditionis , ergò , nisi jus positivum circa sponsalia prout subiecta conditioni turpi , aut impossibili disponat sponsalia prout subsunt conditioni impossibili , sunt invalida defectu consensus , sicut foret matrimonium invalidum : prout verò subsunt conditioni turpi , indicant consensum alligatum impletioni conditionis turpis e. g. Si feceris copiam corporis tui , sed jus positivum nullam circa sponsalia fecit immutationem.

Ex canonico nihil habetur præter *cit. cap. finale*; hoc autem loquitur de matrimonio absque ulla mentione de sponsalibus, nec ratio his est applicabilis, propter quam illud *cap. Specialiter* id statuerit de matrimonio; nempe, quòd hoc sit contractus Sacramentalis, & ideò dignus maximo favore, quem favorem sponsalia non merentur, utpote longè conditionis inferioris, non enim elevata sunt ad gradum Sacramenti. Unde quòd adversarii dicant, ea esse inchoatum matrimonium, proinde includi in dispositione dicti *cap. finalis*, proinde quando dubium est, qua intentione sit adjecta turpis conditio, sit judicandum eodem modo, quo de matrimonio. Quòd inquam hoc dicant adversarii, síque hoc unicum eorum fundamentum, non rectè concludunt, sed potius insistendum est juris naturalis dispositioni, idque præsumendum est, quod plerumque fieri consuevit, plerumque autem fieri consuevit saltem in Germania, quòd conditio impossibilis seriò significet dissensum, turpis verò consensum, suspensum tamen usque ad eventum conditionis.

Ob hæc in utroque foro esse practican-
dam in Germania hanc sententiam, ac in
obscuris Judicem sic debere pronuntiare, vi-
delicet secundum id, quod communiter
fieri solet, existimat Gobat à n. 155.

§. X.

*An valeant inita à consanguineis aut
affinibus Sponsalia sub conditione papalis
dispensationis.*

XXXVIII. **S**Anchez lib. 5. disp. 5. num. 5.
triplicem refert sententiam.
Prima cum plurimis Canonistis, & Theo-
logis negat, existimans esse conditionem ta-
lem impossibilem, proinde in cap. finali de
conditionibus apposis rejectam, idque proce-
dere, etsi promissio esset jurata, aut sub ea
spe Virgo deflorata. Ita Victoria, & Sotus
addentes, quod sic promittentes peccent
& jurent rem illicitam. Secunda cum Gut-
tieres vult obligare, sed non irrevocabili-
ter, ita ut etiam post obtentam dispensa-
tionem liceat alterutri resilire. Tertia u-
tens distinctione, nempe, aut impedimen-
tum dirimens solet Papa dispensare, aut
non. Si non? conditio est impossibilis,
pro-

proindè rejicienda, secùs si solet dispensare, etsi difficillimè: Difficultas enim non est impossibilitas, ita Sanchez *num. 12.* cum pluribus Canonistis & Theologis pro certa regula statuentibus insinuatam distinctionem, videlicet, quòd tunc conditio pendens à voluntate Principis censeatur impossibilis esse, & contractum, vel actum irritare, quando non solet dispensare, secùs si solet, & per hanc distinctionem leges quoad speciem contradicentes ad concordiam revocantur.

Allata distinctio illustratur exemplis apud cit. Sanchez: valet enim institutio Spuriæ facta sub conditione, si Princeps eum legitimaverit; feudi venditio, si hujus Dominus consenserit; votum Episcopi ingrediendi Religionem, si Papa dispensaverit. Estque quotidianum in beneficiis de retinenda certa pensione à cedente, aut resignante beneficium, si Papa consenserit; in quibus valori actûs non obstat Dependencia conditionis à Principis voluntate.

Resp. etsi prima sententia sit probabilis, eamque etiam tueatur Cardinalis Luca, in *An. ad Conc. Trid. Discurs. 27. n. 6. & sub tit. de*

dote Discurs. 78. & seq. ad Discurs. 7. atque 8. de Matr. ac pro tali sustineat Sanchez num. 13. tertia tamen meritò præfertur ut probabilior. Ratio est, quòd adjectio conditionis, si Papa dispensavetit, quando dispensare solet, non sit turpis, nec impossibilis (etsi pro impossibili sit habenda, dum non nisi rarissimè, seu ex gravissima causa dispensari solet, ut in impedimento sacri ordinis, aut affinitatis in primo gradu, tunc enim nihil roboris habet dicta conditio, Sanchez n. 2. ampliando n. 3. etsi frequenter soleat in aliquibus dispensare, quando spondentes carent causâ legitimâ pro dispensatione tali requisita. Ergo non est, cur ejusmodi sponsalia non valeant æquè, ac quævis alia sub conditionibus honestis, contracta post purificatam conditionem, prout monstrant exempla allata, in quibus est locus Regulæ passim receptæ. Paria sunt aliquod disponi in tempore habili, vel in tempore inhabili, si effectus conferatur in tempus habile. Uti è contrà, sicut non licet disponere in tempore inhabili, ita nec tempore habili, si effectus conferatur in tempus inhabile. Layman lib. 5. tract. 10. p. 2. cap. 7. n. 4.

Hinc

Hinc leges, quibus innititur fundamentum sententiæ primæ, intelligendæ sunt relatè ad tempus inhabilitatis aut pro quo defuit causa proportionata dispensationi: ibi enim censetur conditio impossibilis, hìc verò esset turpis & moribus repugnans, nempe ut dispensetur in causæ justæ defectu.

Quando conditio adjecta est incivilis, ac tristis, id est talis, cujus eventus est potius timendus, quàm expectandus, aut si deroget rei sacræ, ac publicæ, statuque liberi hominis; nullas habet vires, etsi referatur ad tempus habile, ut stipulatio de re sacra, vel publica, vel homine libero pro tempore, quo fiat persona profana, vel privata, vel ex libero homine servus: *Lege inter stipulantem § 3. ff. de verborum obligat. Pontius lib 3. cap. 15.* concordans in hac sententia cum Sanchez.

XXXIX. Infero primò eum, qui promisit matrimonium sub dispensationis Pontificiæ conditione, non posse resilire, etiam antè obtentam dispensationem, Sanchez n. 13. Pontius cap. 13. n. 21. quia conditionatè spondentes sibi invicem obligantur ad promissum matrimonium non absolutè, sed

pendenter à conditione obligantur ; quod non verificaretur, si liceret resilire.

Infero secundò. Probabiliùs videri, sic promittentem debere expectare dispensationem ab altero petendam, dum causa iusta subest, secùs ad eam petendam. Palao hic *disp. 1. punct. 16. n. 12.* Contra Sanchez *n. 36.* arbitrantem, quòd promittens se tacitè obliget ad petitionem ; quod approbat Gobat. *n. 164.* Saltem si sponsa velit facere dimidios sumptus. Ratio verò nostra est, quòd promissio matrimonii sit conditionata, seu positâ dispensatione, quæ non promittitur, ut patet in matrimonii promissione, *si Pater Consenserit*, cuius tamen consensum non teneor procurare. Allata ratio suadet, etsi virgo sit deflorata sub dicta promissione matrimonii ; nisi, ut limitat Palao, facta sit defloratio sub spe petendæ dispensationis: sed nec tunc deflorator obligatur, nisi ad sumptus dimidios, quia est negotium utriusque commune.

Infero tertio spondentes matrimonium absque expressa mentione dispensationis in impedimento ad nihil obligari. Sanchez *n. 26.* contra aliquos, quia sponsalia regulantur tunc secundùm tempus præsens, quo

quo contrahentes sunt inhabiles per clarum
textum legis continuus 127. *¶. cum quis.* ff. de
V. O. ibi: *non enim secundum futuri temporis
jus, sed secundum presentis aestimari debet stipu-
latio*, & conditio prorsus contractui ex-
trinseca, ac jure aliena, qualis est petitio
dispensationis, in impedimentis non sub-
intelligitur, sed exprimenda est, ergo sinè
expressa conditione dispensationis sponsa-
lia simpliciter sunt nulla defectu habilitatis.
An impedimento consanguinitatis secundo
gradu irretiti validè spondeant matrimo-
nium sub conditione dispensationis Papa-
lis, dependet ab eo, an consanguinitas
secundi gradus sit impedimentum adnume-
randum dispensabilibus? si ita, validè
spondent, ita Sanchez *n. 15.* eò quòd, etsi
difficulter, sæpè tamen dispense Papa ex
causa justa. Oppositum credit Gob. *n. 164.*
nisi fortè impedimentum sit ortum ex forni-
catione præsertim occulta eò quòd Nobi-
les, & Barones debeant Romanæ Datariaë
pendere pro gratia tali summam notabilem,
quòd Trid. *Sess. 24. cap. 5.* de refor. matri-
monii, statuatur, non dispensandum in eo gra-
du, nisi inter magnos Principes, & ob pu-
blicam causam.

XL. Difficultas oritur, an post imple-
tam conditionem, nempe obtentam dispen-
sationem opus sit inter sponsas novo con-
sensu, ut sponsalia ex conditionatè obli-
gantibus obligent absolutè, vel verò sine
renovatione consensus purificata conditio-
ne evadat absolutus. Non valere sponsalia
sine novo consensu plurimi referuntur in
decisione Rotæ apud Gobat *n. 165. littera B.*
C. & E. ubi fatetur ipse, quòd tribunalia
magis faveant sententiæ neganti valorem,
nisi pars utraque consensum renovet.

Confirmatur. Quando Papa dispen-
sat cum impeditis ad matrimonium contra-
hendum, non aliter dispensat, quàm ut
à tempore datæ dispensationis possint, si
velint contrahere matrimonium, præstando
novum consensum in facie Ecclesiæ præviis
denuntiationibus præsentem Parocho, & te-
stibus; ergo ex mente Pontificis non valet
prior contractus de præsentem initus, si Pa-
pa dispensaverit, sine novi consensûs acces-
su post obtentam dispensationem; ergo e-
tiam idem dicendum est de sponsalibus.
Verùm hanc consequentiam negat citatus
Layman *num. 5.* dans disparitatem, quòd
clandestina matrimonia irritet Trid. Con-
tra-

tractus autem de præsentì initus sub conditione Papalis dispensationis est clandestinus, quia teste Haunoldo *tom. 3. cap. 4. n. 305.* post Tridentinum est inaudita matrimonii celebratio conditionata, proinde dispensatio papalis talem actum utpote illicitum, ac invalidum non approbat, sed solum concedit, ut deinceps modo ab Ecclesia præscripto coram Parocho, & testibus fiat, quæ ratio non urget pro sponsalibus, ita *Wex part. 5. tract. 2. de Sponsalibus. Controversia 3. n. 16. & 17.*

Resp. non requiri novum consensum, ita Sanchez *Disp. 8. n. 5.* Contra Pontium *lib. 3. c. 14.* Contrarium respectu matrimonij, & sponsalium sub conditione Papalis dispensationis, etsi consentiat nobis in sponsalibus sub conditione honesta *lib. 12. cap. 7.* Ratio, quòd consensus in eventum conditionis relatus moraliter perseveret, quamdiu non revocatur, ut patet in contrahente matrimonium per procuratorem *cap. finali de procuratoribus in sexto.* Quo casu ex conditionato transit in absolutum sine novo consensu principalis, cum hic forte eo tempore dormit, aut nihil cogitat, dum procurator contrahit; ergo evadit

dit tunc matrimonium ex conditionato in absolutum supposito consensu procuratoris, siquidem principalis consentit in sponsam de præsenti suam, in quam procurator consentit. Ex his

Ad argumentum allatum in contrarium, & ejus confirmationem patet solutio, videlicet nullam esse necessitatem novi consensûs etiam in matrimonio, dummodo hoc sub conditione dispensationis Papalis celebretur solemniter, scilicet præsente Parocho, & testibus, ac coram jisdem producatur postea conditionis, sive dispensationis adimpletio exhibitis litteris Dispensatoriis, & hoc etiam post Tridentinum servari in Curia Romana testatur Fagnanus *in cap. super eo s. n. 3. de conditionibus appositis*. Vide Krimer eodem tit. num. 812. ubi ait contra Palao probabiliter valiturum tale matrimonium, etsi Parochus, & testes non intersint eventui, sive executioni conditionis, quia Trid. non exigit, nisi ut Parochus, & testes assistant contractui per verba de præsenti expresso: hoc autem supponitur factum. Unde si postea intelligant ex fide dignis conditionem esse impletam, possunt sufficienter testari de matrimonio publicè contracto.

LXI. Difficultas secunda. An Judex fori externi possit cogere, ut pars resiliens ineat matrimonium post dispensationem obtentam super impedimento, & quid si resiliens celebret sponsalia cum alia? an hæc posteriora valeant, si sponsa posterior sit imprægnata?

Resp. ad primum non facile unquam cogendum, nisi post dispensationem novo consensu priora sponsalia sint ratificata. Gobat *tract. 16. n. 164. in appendice, & n. 165. junctâ litera C. & E.* tum quia plurimi per *n. 40.* probabiliter requirunt renovationem consensûs, ad quam per se loquendo judex alterutram partem ad instantiam alterius non compellat, tum quia est sententia valdè probabilis nullas vires inesse sponsalibus per *n. 38.* Dixi *per se loquendo*, quia per accidens esset sponsus compellendus, ut si sponsam imprægnâisset; præsumitur enim obligasse se ad renovandum consensum sollicitando ad copulam, ita Gobat *cit. littera E.*

Resp. ad secundum: probabiliter secunda sponsalia valere; ita Cardinalis de Luca in *Annotat. ad Tridentinum Discursu 27. n. 6. & de matrimonio discursu 7. & 8. & sequi*

quitur ex probabilitate sententiæ primæ ibi adducta, ac Rotæ decisione alligantis plurimos, & solvente argumenta opposita, ut videre est apud Dianam *p. 6. in fine*, in secunda decisione Rotæ & *p. 11. tract. 2. Resolutione 70.* unde eo casu, si sponsa secunda est imprægnata, prior ut prospiciatur educationi prolis, tenetur non urgere, sed cessare ab instantia, Gobat cit. (idem exprimit *n. 184. in fine appendicis secundæ*) qui littera C. & *n. 166. littera B.* refert à Curia Romana ad instantiam Actricis fuisse sponsum consanguineum condemnatum ad eam ducendam post dispensationem ob prolem genitam illustrem ex utrôque parente; habet enim meritò Curia rationem talium personarum, secùs plebeiarum. Porro ex proximè relata dispensatione observa- Gobat relatus *littera C.* malè dixisse Dianam dicta Resolutione Rotam perperuò docuisse nullitatem sponsaliorum, de quibus hoc §. agimus absquè interveniunt novi consensùs.

Ad calcem hujus §. observo ex Cardinali Luca in *Relatione curiæ Romanæ discursu 32.* ubi agens de Rotæ decisionibus *n. 86.* ita scribit: esse speciem stultitiæ privatorum scribentium auctoritatem Rotæ auctoritati exæquari;

quari; abusum tamen consistere in mala praxivel applicatione decisionū Rotæ, dum illæ à non nullis in sola litera, seu generalitate sua attenduntur non habitâ reflexione ad circumstantias casuum, in quibus illæ prodierint, cū benè stent simul, ut eadem conjecturæ, & argumenta in uno casu approbari, & in altero reprobari mereantur.

Hinc fortè decisiones in præsentī controversia non uniformes possunt conciliari. ita cit. Wex in fine n. 20.

§. XI.

De sponsalibus conditionatis sub conditione physicè & moraliter possibili contingente futura.

XLII. **P**ER conditionem contingentem moraliter possibilem intelligitur omnis conditio contingens non inhonestā v. 9. si Pater consenserit, quæ est de futuro, nam si est de præterito aut præsentī constat ex n. 30. ejusmodi sponsalia re ipsa esse absolutè valida, aut nulla. Loquimur igitur de conditionibus strictè talibus sub conditione contingente futura honesta. vide n. 29.

De his certum est primò sponsalia regulariter antè adventum conditionis non plenè, ac absolutè obligare *cap. de illis 3. & cap. super eo. §. de conditionibus appositis*, regulariter inquam, quia in casu extraordinario, ut si culpabiliter impediret eventum conditionis pars una v. g. ut parens non consentiat, quando hujus consensus pro conditione fuit adiectus, absolutè evadunt obligatoria, *Sporer de matr. n. 181. ex lege. 122. ff. de Regulis juris de jure civili, inquit, receptum est, cujus interest conditionem impleri, non fiat, quo minùs impleatur, proindè haberi, ac si impleta conditio fuisset.*

Certum est secundò ante eventum conditionis spondentes conditionatè de præsentì obligari ad expectandum bonâ fide conditionis eventum, *Sanchez lib. 5. disp. 6. ex lege 5. & 11. ff. qui potiores in pignore.* Ratio, quia hoc est commune, & proprium omni contractui conditionali obligare in eventum conditionis, sicut est proprium absoluto obligari absolutè. Nequit autem obligare, nisi expectet eventum conditionis.

Hinc Titius contrahens sponsalia cum Caia, si ejus Pater consenserit, si ante hujus eventum celebret sponsalia absoluta cum Berta, hæc secunda sunt illicita; quia ejus
per-

persona usque ad eventum conditionis manet obligata Caiæ. Ergò eandem nequit licitè obligare Bertæ; unde etiam sequitur esse invalida, quia matrimonium cum Berta etsi valeat, est tamen illicitū, hoc ipso autem sponsalia sunt nulla *per n. 7. & sequelā primā n. 18. Pontius lib 12. cap. 7.* unde priora sponsalia absolutè obligant, etsi consensus parentis purificetur post posteriora absoluta.

Ulterius sequitur idipsum dicendum, etsi Titius cum Berta in dicto casu contraxisset conditionatè, & conditio posterior citiùs adimpleatur, adhuc enim debet expectare eventum prioris, arg. *Regulæ 21. Furis in sexto; quod semel placuit, ampliùs displicere non potest*, nisi secunda essent sub conditione respiciente tempus, quo priùs inita dissolverentur, aut spes eventûs conditionis prioris jam est cassata, *Wiestner de conditionibus apposis n. 13.*

XLIII. Non est paritas à duobus matrimoniis conditionatis initis cum duabus, quorum prævalet, cujus conditio est priùs purificata, etsi conditionatè fuisset initum post alterum, ut docet Layman *lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 7. n. 7.* ex Sanchez *Disp. 8. n. 16.* est autem disparitas in eo, quòd ad valorem matrimonii requiratur, ut consensus
non

non revocetur; atqui dum prius purificatur matrimonii conditionati posterioris conditio, revocatur prior consensus; nam prior consensus conditionatus secundum omnes revocatur per posteriorem absolutum, estque hic validus, etsi illicitus, ac injustus, ergo cum supponatur purificari conditio posteriùs initi antè eventum conditionis prius celebrati, supponitur prius esse absolutus consensus in posterius matrimonium, & revocari prior. Econtrà in sponsalibus, etsi quis injustè revocet consensum, adhuc tamen manet obligatus eveniente conditione, cùm adhuc possit, & ideò debeat retractare suam revocationem.

Quid si contingat simul purificari conditionem sponsalium tam priorum, quàm posteriorum, quænam præferenda? Resp. neutra, seu utrâque vitiari ob incertitudinem consensûs. Cùm enim nequeant esse sponsalia absoluta cum ambabus, & ignoretur, erga quam feretur consensus absolutus sponsi, cum neutra valent sponsalia, ita Sanchez *disp. 8. n. 18.* ex eodem principio *n. 15.* contrà aliquos resolvens matrimonium neutrum valiturum initum cum duabus, sive simul, sive successivè
sub

sub conditione honesta, quando utriusque conditio simul purificaretur perinde enim foret, ac si simul absolutè cum jisdem contraheret.

XLIV. Quæres primò. An copula carnalis habita post sponsalia sub conditione futura faciat ex conditionatis absoluta? etsi nondum sit impleta conditio. Negat Sanchez *disp* 26. n. 12. quod enim olim, antequam Tridentinum irritasset matrimonia clandestina, sponsalia etiam conditionata per copulam transibant in absolutum matrimonium, fuit exinde, quòd Ecclesia, ne præsumeret delictum, præsumpserit copulam processisse ex affectu conjugali, seu consensu absoluto, & sufficiente ad valorem matrimonii. Hic affectus conjugalis post Tridentinum non potest præsumi, sed est fornicarius; unde non est, quòd petens copulam præsumatur recedere à conditione. In oppositum est Perez *Disp.* 12. *sect.* 4, Gobat *tr.* 10. n. 70. 82. & 276. quia in dubio ex communiter contingentibus sumitur præsumptio, *Lege in obscuris. ff. de Regulis juris*, atquè ex 10. aut 20. nec una honestæ famæ, & conditionis nominabitur, quæ alteri paris conditionis faciat u-
H sum

sum corporis ante absolutam matrimonii stipulationem. Idcirco Menoch lib. 3. præsumpt. 1. n. 80. scribit: hanc præsumptionem esse juris, & de jure: hæcquæ sententia est de stylo plurium Consistoriorum Episcopaliū teste Gobat *cit.* Ob hæc. Resp. ad quæstionem affirmativè.

XLV. Quæres secundò. An in casu contractōrum sponsalium sub conditione consensûs Patris, eo ipso censeatur impleta conditio, si Pater primò consentiat, proinde standum sit sponsalibus, etsi postea dissentiat, aut hoc ipso habenda sit pro non completa conditione, si dissentiat, licet postea det assensum? Prima sententia negat sponfos teneri parere, si Pater primitus dissentit, etsi postea approbet, jam enim deficit conditio, ita Sanchez *lib. 5. Disp. 7. n. 10.* & Pontius *lib. 3. cap. 17. in fine.*

Secunda affirmat valere sponsalia vigore consensûs posterioris non obstante primo dissensu, quia conditio hæc, *si Pater consenserit*, etsi per dissensum deficiat in rigore sumpta, ex communi tamen usu non videtur usurpari in rigore conditionis, sed moraliter, nempe ut significet intentionem, quòd velint inire matrimonium, si intrà tem-

tempus aliquod prudentis arbitrio attentis circumstantiis determinandum impleatur conditio : sicut hoc sensu censetur adjici conditio ab impeditis, *si Papa dispensaverit* : sic autem adhuc purificatur conditio intra tempus à contrahentibus intentum non obstante primo dissensu, ita Perez *Disp. 16. §. 11.* & plures apud Sanchez *n. 8.* & quidem eodem iudice probabiliter.

Resp. utraq̃ue sententia sic explicata probabiliter est conciliabilis, ita Gobat *n. 167.* proinde in praxi ea tenenda, quæ pro tunc minora habet incommoda.

XLVI. Sed quid, si Pater, dum petitur consensus, tacet, seu nec approbat, nec reprobat, aut si mortuus est, antequam resciat? Dicastillo *de matrimonio Disp. 5. Dub. 5.* recurrit in primo casu ad conjecturas, quæ si indicant taciturnitatem haberi pro dissensu, censetur conditio non completa, completa verò, si indicant ideo tacere, quia placent. An indubio, antaciturnitas sit habenda pro signo assensûs, vel dissensûs, non esse signum assensûs tenent plures cum Navarro *in Summa Lat. cap. 22. n. 63.* quia conditio est implenda in specifica forma, *Lege, Martius 8. de condit. & de-*

monstrationibus : ergo consensus Patris pro conditione requisitus verificari debet in vero , & specifico sensu. Econtrà pro consensu habendam tuetur Sanchez *n. 12.* alii-que plures. Putant hi Doctores , conditionem illam , *si Pater consenserit* , etsi in rigore significet consensum positivum , in hac tamen materia significare non repugnantiam Patris , idque ex intentione contrahentium , quando non constat eos intendere voluntatem positivam. Quare tunc est locus Regulæ : *is , qui tacet , &c.* Hanc sententiam non approbat generatim Dicastillo , sed vult discernendum esse prudentis judicio ex circumstantiis , præsertim generis , modi-que paterni agendi , esse tamen id satis probabile fatetur *dub. 4. n. 38.*

Gobat his universis lectis *n. 168.* accedit citatis Doctores ; ego , inquit , puto ita loquentes sponfos solere esse sollicitos non tam , ut pater consentiat positivè , quàm , ne contradicat cum indignatione , proinde si , aut non contradicit , ut si est mortuus , antequam haberet notam promissionem , aut contradicat quidem hodie , at cras consentiat , arbitror , inquit , impletam esse conditionem. Unde juxta hunc Do-

Doctorem etiam constat, quid sentiat in casu secundo, nempe si Pater præmoriatur contra cit. Pont. at Dicastillo n. 39. & 48. videtur inclinare in negativam, quando Pater filium, aut filiam ante mortem destinavit ad alias nuptias præsertim meliores. Resp. ad utrumque casum mihi probari Judicium Gobat, nempe eam sententiam ex his probabilius esse in praxi sequendam, quæ minus sit incommoda.

§. XII.

Quid si Reus fateatur sponsalia, at excipiat ea celebrata esse sub conditione consensûs patris, an Reo excipienti incumbat onus probandi, vel actori.

XLVII **Q**Uæstionis solutio pendet à resolutione ad hanc generalem quæstionem, quando reus in civilibus confiteatur id, quod principaliter exigit Actor, suam tamen confessionem qualificat, utrum Actor possit acceptare confessionem Rei, quin simul acceptet qualificationem, sed hanc probandi onus incumbat Reo, vel verò etiam debeat simul acceptare confessionis qualificationem, proinde si hanc ipsi neget,

debeat eam probare eo modo, quo negativa probari potest, nisi pro Actore stet contra reum præsumptio.

Dixi in civilibus: quia in criminalibus debet Reus probare qualificationem, ut si fateatur occisionem Titij, sed eam solius inculpatae tutelæ causa fecisse, debet probare hanc exceptionem, eò quòd in confitente actionem illicitam sit præsumptio, eum egisse malâ intentione, id est, sine jure. At in civilibus contra confitentem v.g. Sponsalia, non est præsumptio, quòd intervenierit consensus absolutus, sed potiùs oppositum, quandò sponsi, aut sponsæ, Pater, vel Mater vivit. Hanc quæstionem non movent Theologi, & ideo Illis peregrina ejus resolutio, teste Gobat. *tract. 10. n. 14.* in appendice 2. duasque refert ad eam opiniones n. 183 in edit.

Prima obligat Reum ad probandam qualificationem. Primò, quia affirmanti incumbit onus probandi, *lege 2. de probationibus.* Secundò Reus in exceptione Actoris vices sustinet, qualificatio autem confessionis est exceptio. Tertiò quisque intentionem, in qua se fundat, probare de-

debet, *Text. in cap. bonæ 1. de electi. & electi potestate* junctâ Glossa verbo *per Reum*.

Secunda hoc onus imponit Actori ex communi Doctrina Juris-Consultorum fundata in Glossa ad L. siquidem C. de exceptionibus, quòd Actor nequeat sepetare confessionem Rei à qualitate, sed acceptando confessionem debeat etiam acceptare qualitatem à Reo adjectam, aut si hanc neget, debet probare non fuisse adjectam: debet itaque totus confessionis contextus unâ cum apposita à Reo qualitate in totum, aut acceptari, aut in totum sperni, uti ad cit. Legem observat Glossa, & interpretes. Hinc v. g. Titius Confessus se Caiæ promississe matrimonium, sed metu reverentiali parentum inductus non tenetur probare metum, sed potest dicere in iudicio: sicut mihi fatenti sponsalia creditis sine testibus, ita credere debetis alleganti metum, atque adeò meam confessionem totam admittere. Ex eodem principio Alexander lib. 1. Consil. 87. n. 1. & lib. 7. Cons. 80. vult, si v. g. Titius sponpondisset matrimonium Caiæ, idque fateretur confessione qualificante, nempe quòd fictè promiserit, ejusmodi confessionem totam esse admittendam

dam à Caia Actrice, secus solum primum
ejus membrum.

Resp. ad quæstionem generalem cum
distinctione: Confessio cum qualitate facta
à Reo præjudicat huic respectu substantiæ
confessionis, quin possit se fundare in qua-
litate adjecta, quando est contra hanc
præsumptio: quo casu potest Actor acci-
pere pro se confessionis partem, partem
autem, nempe qualitatem rejicere, hu-
jusque probatio incumbit confitenti, secus
quando non stat præsumptio contra quali-
tatem; quare tunc locus est posteriori sen-
tentia, alias priori, ita præclare Abbas
in cap. cum venisset de institutionib. num. 7. & 12.
Gaillius lib. 1. de pace publica cap. 17. n. 2. & 3.
Gobat n. 183. & sequente in appendice 1. & 2.

Pars prima est decisa in cit. cap. ibi enim
concesso Archidiaconatu sine reservatione
ulla Archidiaconi exercebant jura annexa
illi v. g. jus instituendi in beneficiis, &c.
Archiepiscopus Eboracensis movit Archi-
diacono litem spectare ad se Institutio-
nes, eò quòd Archidiaconatus fuerit con-
cessus sine concessione reali annexæ juris-
dictionis, sed quòd quidam antecessores
sui concesserunt Archidiaconis solum per-
sona.

sonaliter institutionem. Innocentius III. requisitus respondit Archidiaconos esse manutenendos in possessione institutionum, quamdiu Archiepiscopus non probaverit quòd concessio fuerit personalis, nam præsumitur fuisse realis, siquidem constabat sine ulla conditione factam esse Archidiaconatus concessionem.

Pars secunda sumitur ex *cit. Lege siquidem.* Rationem Dat Gaillius ex Bartolo, Baldo, &c. quòd confessio Rei qualificata non sit affirmativa, sed perindè se habeat, ac si factum per omnia negatum foret: quod ulterius sic declarat Gobat *n. 184. in cap. 2. lit. 1.* quando Actor in libello suo asserit sibi sponsalia à Caia repromissa sciens repromissionem fuisse qualificatam v.g. sub conditione, *si Pater consenserit*, vel vult libellum suum intelligi de repromissione conditionata, vel de absoluta: non de conditionata, alias lis esset ferè citius finita, quàm inchoata, ergo de absoluta, seu sine omni conditione futura, proinde implicitè dicit: Caia mihi absolutè repromisit, ergo cum taciti, & expressi sit idem judicium, Barbof. axiome 218. perindè se habet ejus positio, seu articulus implicitus, ac si apertè diceret,

H 5

ret,

ret, Caia mihi absolute sponsalia promisit, quam absolutam affirmativam Caia jure absolute negat, consequenter Actor affirmans illam debet probare, non Caia. Ex his

Solvuntur rationes sententiæ primæ. Ratio prima malè supponit confitentem cum qualificatione affirmare, cum potius neget. Ad secundum negat Gobat *n. 183. lit. F.* quod adjecta conditio, & qualificatio sit propriè exceptio, qualis omninò probanda est. Ad tertium intentio probanda tunc est à Reo, quando est pure affirmativa; secus quando est simul negativa, uti est in casu nostro, imò reipsa resolvitur in pure negativam, ut ostensum est.

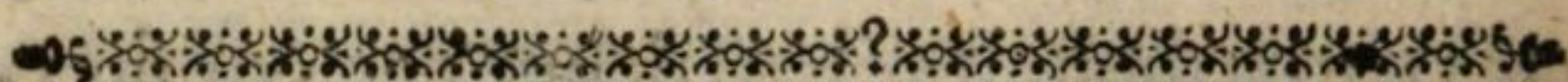
Patet ulteriùs Alexandri sententiam, quatenùs se extendit etiam ad qualificationem turpem, ut quòd ficto animò sit facta promissio, non subsistere. Gobat *n. 184. in append. 1. lit. C.* Lex enim cit. *siquidem*, & optimi Doctores conformiter exemplo allato in eadem lege est restringenda ad exceptiones non turpes. Ratio est; inquit Gaillius *n. 3.* in delictis semper est præsumptio contrà delinquentem, *cap. primo de præsumpt. & lege, si non convitii. Cod. de injurijs*, & ideò qualitas confessioni adjecta, quæ exceptionis

nis

nis vim habet, probari debet per confitentem, ut notant Doctores in *cit. cap. cum venissent*, ubi Archiepiscopo imponitur onus probandi, fuisse concessionem instituendi personalem.

His non obstantibus concedit Gobat *lit. H. in fine* posse dari locum sententiæ Alexandri in casu, in quo secunda sponsa est imprægnata, fateturque Reus resiliens à prioribus sponsalibus, quòd secundæ personæ promiserit seriò, & priori fictè, quia inquit bonum prolis maximi fit tam à Theologis quàm Jurisconsultis, consequenter est conforme eorundem sensui ob piam, & gravem causam sequi opinionem minùs probabilem. De cæterò secunda promissio suppositis primis sponsalibus est omninò iniqua, & invalida, atque adeo prima sponsa posset non cedere juri suo.

§. XIII.

*An simulata Sponsalia ex vi Sponsa-
lium, aut promissionis obligent simulatorem,
& ad quid?*

XLIX. **D**Ecisio pendet à notitia naturæ promissionis. Ut verba loquentis sint conformia menti, id est, ut propositio vocalis reddatur vera, obligat veracitas, quæ postquam est læsa mendaciter, non obligat, ut propositio fiat vera; fidelitas verò obligat, ut præstentur facta conformia promissis.

Dubitatur primò, an possit stare voluntaria externa, seu vocalis promissio sine animo promittendi. Secundò, an cum animo externè promittendi sine animo se obligandi promissio acceptata obliget ex vi promissionis, aut etiam ex vi sponsalium, si acceptationi fictæ promissionis accedat repromissio.

Ad primùm Sanchez *lib. 1. Disp. 9. n. 3.* & 5. affirmat, aitque promissionem sine animo promittendi non esse verè promissionem, sed promissionis fictionem, hoc est,
ejus-

An simulata Sponsalia ex vi Sponsalium, &c. 125
ejusmodi promissio, etsi voluntaria, est
promissio externa, seu *oris*, sine promif-
sione *cordis*. Quare promissio adæquata
sumpta significat promissionem *oris & cordis*,
id est præter promissoria verba etiam pro-
missionem mentalem sitam in animo se obli-
gandi promissario, unde cùm de natura,
tum promissionis, tum sponsalium sit ani-
mus se obligandi, sequitur (uti probat cit.
Sanchez *n. 5.*) quòd promissio matrimonii
simulata, five ficta nec obliget ex vi pro-
missionis acceptatæ, nec ex vi sponsalium,
etsi pars acceptans repromittat. Si tamen
ex ficta promissione sequatur damnum, in-
juria, vel scandalum, debet simulator
hoc totum tollere, & damnum resarcire,
de cujus resarciendi modo disputat Sanchez
Disp. 10.

Pontius *lib. 2. cap. 2. n. 1.* primam par-
tem Dubii negat, quia, inquit, non potest
externè quis proferre coram multis verba
infamatoria sine animo detrahendi; nec
quis externè ferire sine animo feriendi;
nec equum tradere pretio accepto sine ani-
mo equum vendendi; ergò nec externè
promittere sine animo promittendi. Dein-
de *n. 7.* probat ad sponsalia sufficere con-
sen-

sensum fictum, seu promissionem externam voluntariam, seriâque sine vero animo se obligandi secluso etiam damno, vel injuria, vel scandalo, quia hoc ipso, quòd proferat verba promissionis sciens esse verba promissoria, eaque illi, cui fit promissio intimat, jure naturali promissio debeat esse fidelis, & vera, atque adeò eodem jure inducit obligationem præstandi promissum, etiam secluso damno. Unde *n. 8.* dicit, quòd obligatio promissionis non oriatur ex voluntate promittentis, sed ex naturali jure, vi cujus debet esse conjuncta verbis veritas in futurum, quam non potest auferre à verbis ille, qui promittit; idcirco posita semel promissione sequitur serio obligatio ex eodem. Quare etiam negat secundam partem dubii.

L. Resp. primò posse stare promissionem oris sine promissione cordis, id est, absque animo enuntiandi verba conformiter menti, sive quod perinde est, quin sint vera formaliter; & hoc est, quòd intendit Sanchez asserens stare posse promissionem externam sine animo promittendi. Ratio, quia ad hoc non requiritur plus, quàm ut verba promissoria efferantur sine animo ea
con-

conformandi objecto promisso, hoc autem fieri potest non minùs, quam verba assertiva proferri possunt absque voluntate ea conformandi menti, ut patet in mendacio.

Ad argumenta Pontii & quidem ad primum Resp. quòd verba infamatoria etiam materialiter tantùm prolata non sint indifferencia, sed determinatè alienæ formæ diminutiva, quare ea scienter proferens infamat voluntariè in causa, etsi non intendat infamationem in se, nisi ex mero joco, & non seriò proferat.

Eadem est disparitas ad secundum: ferire enim alterum est signum determinatè nocens alteri. Ad tertium, cùm traditio equi, & acceptatio pecuniæ de se sit indifferens, ut subeat diversas morales denominationes, puta donationis, legati, venditionis, si quis animo ficto tradat equum, & acceptet pecuniam, erit venditio merè ficta nullam in conscientia pariens obligationem secluso alterius damno, &c.

Resp. secundò promissionem fictam, seu factam animò externè promittendi absque animo se obligandi non obligare in vi promissionis, minùs in vi sponsalium quia ad substantiam obligationis spectat animus
se

se obligandi, ex cap. 1. De Sponsa duorum. Ibi: *Fides consensus est, quando corde & ore consentit.* Et Glossa in cap. *literaturam.* De voto verb: *Proponens, inquit: nemo se obligat, nisi qui animum habet se obligandi, sine quo etiam secundum Pontium lib. 2. cap. 4. n. 13. non potest esse contractus matrimonii, ergo idem debet admittere de aliis contractibus.* Ex his solvitur argumentum Pontii in fine n. 49. productum negando, quod ex promissione ficta nascatur obligatio præstandi promissum: nam fidelitas non obligat independententer ab animo nostro libero, quo velimus alteri fidem servare; sine tali enim animo jus naturale non obligat, ut servetur fides secluso damno omni, & scandalo post factam simulatè promissionem, licet antè factam obliget, ut non fiat sine animo se obligandi. Ratio, quod secundum communem, promissio sit quædam privata lex, quam sibi promittens imponit, nulla autem lex obligat, quando legislator expressè vult non obligare.

LI. Sequitur primò eum, qui seriò promisit ignorans naturam promissionis probabiliùs esse deobligatum implere, quod enim quis ignoravit, non voluit, ergò re-
ipsa

ipsa noluit verè promittere, Dicastillo hìc
Disp. 1. m. 57.

Sequitur secundò. Id esse verum, etsi
intervenerit juramentum sine animo se obli-
gandi, quia nullum est, sed ejus fictio.
Unde sequitur naturam principalis, nem-
pe fictæ promissionis, Sanchez *n. 9.* Con-
trà Cajetanum, & alios.

Sequitur tertio, quòd fictus promissor
meritò in foro externo præsumatur verè
spopondisse, quia delictum non præsumi-
tur, & nemo existimandus est dixisse, quod
mente non agitaverit, inquit *lex 7. §. final.*
ff. De supell. legata.

Sequitur quartò: Licèt dubius de obli-
gatione deobligetur; prævalet enim pos-
sessio libertatis: attamen certus de promif-
sione, sed dubius de animo se obligandi
tenetur stare promissis, Sanchez *n. 13.* con-
trà aliquos, quia promissionem sequitur
naturaliter obligatio, ergo nisi constet ani-
mus contrarius, possidet promissio, pro-
inde non est dubia legis existentia. Dein-
de delictum non est præsumendum, quale
foret, si animus abesset. Sequela am-
plianda est ad eum, qui juravit promissio-
nem dubius de animo se obligandi, aut de

sufficienti deliberatione , Sanchez contra Hostiensem.

Sequitur quintò , quòd fictus matrimo-
nii sponfor , quamvis titulò fictæ promif-
sionis ad nihil obligetur , eadem tamen
promissio ratione fraudis , & injuriæ , si
quæ est illata promittentem obligat ad repa-
randum totum damnum ex justitia commu-
tativa , ut si fœminam induxit ad jacturam
pudicitix , debet eam , aut ducere , aut
dotare ; si dotare non potest , debet deter-
minatè ducere , aut si est physicè , vel mo-
raliter impotens ducere , tenetur determi-
natè dotare etiam secundùm Doctores , qui
dant libertatem viro disjunctivè dotandi ,
aut ducendi , cùm aliter tunc damnum ne-
queat resarciri , plura de hoc §. 15.

§. XIV.

*Ad quid teneatur Deflorator , aut stu-
prator Virginis , aut viduæ honestæ sine spe
matrimonii futuri.*

LII. **P**OST explanatam naturam tum ve-
ræ , tum fictæ promissionis ma-
trimonii debet exponi obligatio reparandi
damnum , vel injuriam illatam per copu-
lam

lam habitam primò sine spe, aut promissione matrimonii. Secundò, quando copulam præcessit promissio vera, aut ficta, fides, & spes matrimonii. De secundo dicetur §. sequenti.

Præmittenda hìc est diversitas vocum trium in materia copulæ carnalis, scilicet *deflorationis*, *seductionis*, & *stupri*. *Defloratio* est fornicatio cum Virgine. *Seductio* est vera deceptio. An etiam suasiones, & importunæ preces censendæ sint seductio, Dubitat Lugo *de Justitia Disp. 12. n. 2.* affirmat Gobat *tract. 10. n. 200. & 210.* ex Molina, Antonio Gomez, &c. *Stuprum* propriè dictum est non violenta illicita virginis sub cura parentum existentis violatio, ita S. Thomas 2. 2. q. 154. art. 6. aut ut addit Gobat viduæ honestæ, præmittens stuprum strictissimè sumptum superaddere deflorationi virginis violentiam, seu oppressiorem; stuprum latè sumptum ex communi Canonistarum, & Legistarum est illicitus concubitus cum Virgine aut vidua honestè vivente §. item lex 4. Instit. de publicis judiciis & *Lege 101. ff. de V. S.*

De seductore & stupratore jus Canonicum cap. 1. & 2. de adulteriis statuit, & qui-

dem seductorem *cap. 1.* obligat, ut seductam dotet, & simul habeat uxorem; stupratorem verò *Cap. 1.* onerat, ut vel ducat stupratam, vel si renuendam putaverit, corporaliter castigatus, & excommunicatus detrudatur ad agendam in monasterio pœnitentiam absque inde egressu sine licentia. Observat Gobat n. 205. ex Molina *cap. 2.* esse antiquius primo, quia secundum est Gregorii Papæ antiquioris Innocentio tertio, à quo ex veteri testamento est translatum in Jus Canonicum. Hinc dici non potest, quòd per capitulum 2. sit mitigatum primum, uti quidam Canonistæ volunt, at benè, quod iudicibus det facultatem castigandi delicta etiam Laicorum spectantium ad forum Ecclesiasticum etiam pecuniâ, & carcere, Fagnanus in dictum capitulum, ubi pariter n. 3. scribit, quòd neutrum capitulum nunc integrè servetur. Non primum eò, quòd hoc tempore in Hispania, Italia, & Gallia nullus cogatur dotare, & simul ducere, sed alterutrum. Unde est recepta sollemnis forma in Consistoriis etiam Germaniæ *ducas vel doctores.*

Ut autem dos competens dictari queat à iudice, testatur Gobat *n. 209.* quòd una cum dicta sententia detur mandatum à Iudice Ecclesiastico, ut à magistratu sæculari impetretur authenticum testimonium de quantitate dotis, quam Actrix accepisset à parentibus, si non esset deflorata, ut si habuisset aureos 100. totidem ex sententia Consistorii debet adjicere stuprator. Si nihil potest sperare à parentibus, compellitur stuprator pendere undecim libras, seu 13. florenos.

Non audiendus est Navarrus in *Manuali cap. 16. n. 16.* quòd capitulum 2. ante Judicis sententiam obliget in conscientia, quia ut observat Gobat *n. 207.* utrumque capitulum est pœnale, ambo enim supponunt culpam, quæ qua talis non dictat conscientia, ut dotet, & ducat, nec ut ducat, & insuper monasterium ingrediatur, geratque se pro excommunicato ante sententiam.

LIII. Nunc redeamus ad 2. quæstionem, incipiendo à defloratore, aut stupratore violento. De jure civili violentia hæc punitur pœnâ capitali, seu mortis, Clarus 2. *Stuprum n. 3. ex §. item lex Julia Instit.*

stit. de publ. judiciis, & *ex ordinat. Carolina art. 119.* quam pœnam extendit apud cit. Clarum Bajardus in *Addit. n. 38.* sine violentia vera ad interpretativam sitam in blanditiis, persuasionibus, promissionibus, muneribus, aliisque fallaciis. Verùm sic ferè semper stuprator capite plectendus esset, quia ferè semper interveniunt fallacia, allectamenta, unde rectiùs negatur hæc pœna, quando vera vis abfuit, Farinacius *Praxis Crim. q. 147. n. 30.*

Idem jus apud citatum Clarum stuprum sine vi commissum in personis honestis puni-
 nit publicatione dimidiæ partis bonorum, in personis humilibus seu vilioris sortis corporis coërcitione, id est, verberatione cum relegatione. Verùm hodie hæc pœna non habet locum, uti nec de Jure Canonico observatur cit. decretalis secunda, sed consuetudine, ubique etiam in Romano Imperio recepta stuprator non violentus obligatur alternativè aut ducere, aut dotare, si autem Clericus sit, ex communi sententia apud Clarum cum dotatione stupratæ deponitur ab officio. Hodie autem, inquit, Wiestner *de adulteriis n. 20.* & sequenti ex Vallenfi, Menochio, & cit. Far-

Farrinacio *n. 65.* cum dotatione punitur arbitrio judicis, aliquando poenâ pecuniariâ, aliquando corporali, ut incarceratione, detrusione in monasterium, vel depositione.

Igitur hodie ex usu dispositio capituli 2. disjunctivè est exaudienda, proinde copulativa *Et* sumitur pro disjunctiva *vel.* ut notat Barbosa ad dictum capitulum 2. Quare si ducit corruptam, nullam tenetur illi dare dotem, si non ducit, debet dotare secundum qualitatem puellæ, & regionis. Dummodo sit honestæ vitæ, etsi sit pauper (aliàs inquit Wiestner *n. 21.* stuprator minori poenâ judicis arbitrio plectendus foret ex Fagnano *n. 4.*) Dixi *puellæ.* quia Clarus *n. 4.* testatur stuprum non violentum cum vidua se nunquam vidisse puniri.

Monet autem cit. Clarus, quòd si stuprator dicat puellam non fuisse virginem, præsumatur virgo in foro externo, onusque probandi non fuisse talem incumbit stupratori. Similiter stuprata virgo in eodem foro semper præsumitur seducta (nempe seductione sitâ in suasionibus, & importunis precibus, Molina *tract. 3. Diss. 104. n. 10.* addens non dici seductam consentientem simplici petitioni. Unde Abbas

in cit. cap. 1. De adulteriis apud Gobat *n. 210*^o exprimit copulativè, ut sit *seducta*, & *decepta*, id est, uti explicat ejus glossator Alexander de Nevo, blandis verbis, potione, promissionibus aut lenociniis inducta) Lugo *de Justitia Diss. 12. n. 3.* ex cit. Abbate. Molina *n. 14.* ubi duo postremi puellam sibi consciam, quòd non fuerit virgo, aut seducta condemnant ad refundendos in foro conscientiae expensas litis, & ad restitutionem pœnæ sibi adjudicatæ.

His ex utroque jure prælibatis, ut clariùs constet obligatio stupratoris, & defloratoris,

LIV. Quær. primò ad quid obligetur violentus stuprator seclusâ promissione matrimonii? idem est, si metu, aut fraude, aut deceptione defloret, an satisfaciat se offerendo in conjugem, aut an sit penes violatam jus eligendi matrimonium, vel augmentum dotis, ut queat aliud æquè bonum matrimonium habere? Resp. primò teneri refarcire totum damnum, sive ducendo, sive dotando secundùm omnes, hoc enim poscit justitia commutativa, non tamen copulativè præstare utrumque ante sententiam *ex n. 52.* in fine, sed disjunctivè.

Resp.

Resp secundò electionem esse penes
fœminam, ita Lugo *de justitia, Diss. 12. n.*
12. Gobat *tract. 10. n. 217.* Contrà Moli-
nam *tract. 3. Diss. 104. n. 16. &c.* nam op-
pressor vel est conditionis inferioris, vel
paris, vel majoris: Si primum, conjugio
tali non compensatur damnum, ut si ille sit
de plebe, oppressa verò nobilis: si est pa-
ris conditionis, adhuc manet inæqualitas,
si cogatur ei nubere, quia privatur liberta-
te nubendi, cui vellet; si est conditionis
majoris, neque aliter sunt vitabilia damna
oppressæ, potest hæc eum in maritum de-
poscere (nisi sit permagna disparitas) ut si
aliàs cogeretur carere nuptiis, vel contra
suam dignitatem inferiori nubere, tunc e-
nim nuptiæ sunt medium unicum reparan-
di damna, ita Gobat *n. 241. ex Lugo Respon.*
mor. lib. 6. Dub. 19. in contingentia facti
obligante ad nuptias juvenem magis nobi-
lem cum violenter oppressa minus nobili.

An autem dos integra danda sit oppres-
sæ, vel duntaxat augmentum supra dotem,
quam aliunde habebit tantum, quantum
sufficit ad æquè bene alteri nubendum, & si
etiam sine augmento æquè benè nubat, op-
pressor in conscientia liber sit ab omni

compensatione? Resp. ad primum satisfacere præstando augmentum, nisi condemnatur ad integram, quia sic reducitur damnum ad æqualitatem. Lug. *cit. Diss. 12. num. 13.*

Resp. ad secundum cum eodem *n. 16.* Contrà Molinam *Diss. 106. n. 6.* & alios affirmativè, nempe deobligari compensare, quia si æquè benè nubat, non patitur damnum distinctum à ruptura sigilli, sed pro hac nihil est restituendum contra Molinam; est enim ex genere damnorum pretio inæstimabilem, uti oculus erutus, aut membri abscissio, Gobat *n. 219.* rectè subdens ex Less. *lib. 2. cap. 10. n. 17.* quòd esto periculum malè nubendi, cui oppressam exponit violator, sit pretio æstimabile, possitque de eo pacisci priùs, nihilominus damno non secuto illud ad nihil teneri secluso pacto, quia cessat periculum; ergo deobligatur non minùs, quàm si ipse tolleret, cùm ad hoc solum teneretur, si perseveraret. Unde si oppressa ante nuptiarum tempus præmoriatur, ad nihil obligatur hæredibus oppressor, nisi pactum, aut sententia illi applicans præcesserit.

Quan-

Quando oppressor defectu facultatum nequit dotare, non tenetur violatam ducere, quando hæc est longè inferior, *Lugo n. 18.* approbatus à *Gobat n. 221.* ex generali Doctrina, quòd debita etiam ex delicto pro tunc non sint in conscientia compensanda, quando compensatio est longè gravior damno illato, ergo nec stuprator obligatur ad nuptias sibi longè graviores, quam sit damnum ex stupro illatum.

LV. Quær. 2. An deflorans virginem, aut stuprans viduam simplici petitioni annuentem teneatur aliquid præstare? Et quid si precibus importunis consensit sine metu, aut muneribus inducatur? Resp. ad primum, & secundum negativè in foro conscientia (quod quid sit de juris dispositione: in utroque jure statui oppositum volunt aliqui cum Medina) ita omnes apud *Lugo n. 2.* quia scienter volenti nulla fit injuria sive sit virgo, sive vidua.

Reso. ad tertium & quartum nempe de consentiente importunitati, aut de muneribus inducta etiam probabilius ad nihil obligari, *Lugo n. 4. Mal. D. 106. n. 1.* (vide *Molinam Dissp. 104. n. 10.* ubi censet esse saltem practicè seductam, quæ stupratoris sua-

suasionibus inducitur, uti Eva dicitur seducta suasionem serpentis. Lugo verò valde dubitat: nam, inquit, in materia odiosa ly *seduxerit*, cuius meminit capitulum 1. de adulteriis. nimis ampliaretur) Contra Cajetanum, Navarum; & multos apud Dianam p. 2. tract. 2. Resol. 51. quia etiam preces importunæ non tollunt perfectam libertatem, uti nec munera, facileque tum hæc, tum illæ possunt excuti, nisi sint superioris ob metum reverentialem, notabiliter enim imminuunt libertatem. Gobat n. 214. ex communiter recepta sententia.

Et quamvis multi cum Azor p. 3. lib. 5. cap. 5. difficultate 9. velint restituendum esse augmentum dotis Parentibus puellæ spontè consentientis, quando ad augendam dotem coguntur, ut æquè benè nubat, probabiliùs tamen est, stupratorem esse liberum ab hoc onere, Gobat n. 215. post Molinam *Disp. 106. &c.* quia filia exponendo parentes periculo huius damni non peccat contra iustitiam, potest enim absque patris injuria non nubere, aut malè nubere sine augmento dotis, ergò deflorator ex consensu filiæ ponens impedimentum ad melio-

liores nuptias non peccat contrà justitiam, si ex stupro tali sequitur aliqua parentibus infamia, sufficit veniæ petitio, cit. Gob.

An etiam deobligetur à restitutione facienda parentibus puellæ per metum, fraudem, aut vim vitiatæ, si hæc violatori condonet. Affirmativa est probabilior cum Lug. n. 9. Contrà Cordubam, quia debitum ducendi sic vitiatam in uxorem, quod incurrit vitiator, potest vitiatam liberè condonare.

§. XV.

De obligatione violatoris Virginis, aut viduæ cum spe matrimonij.

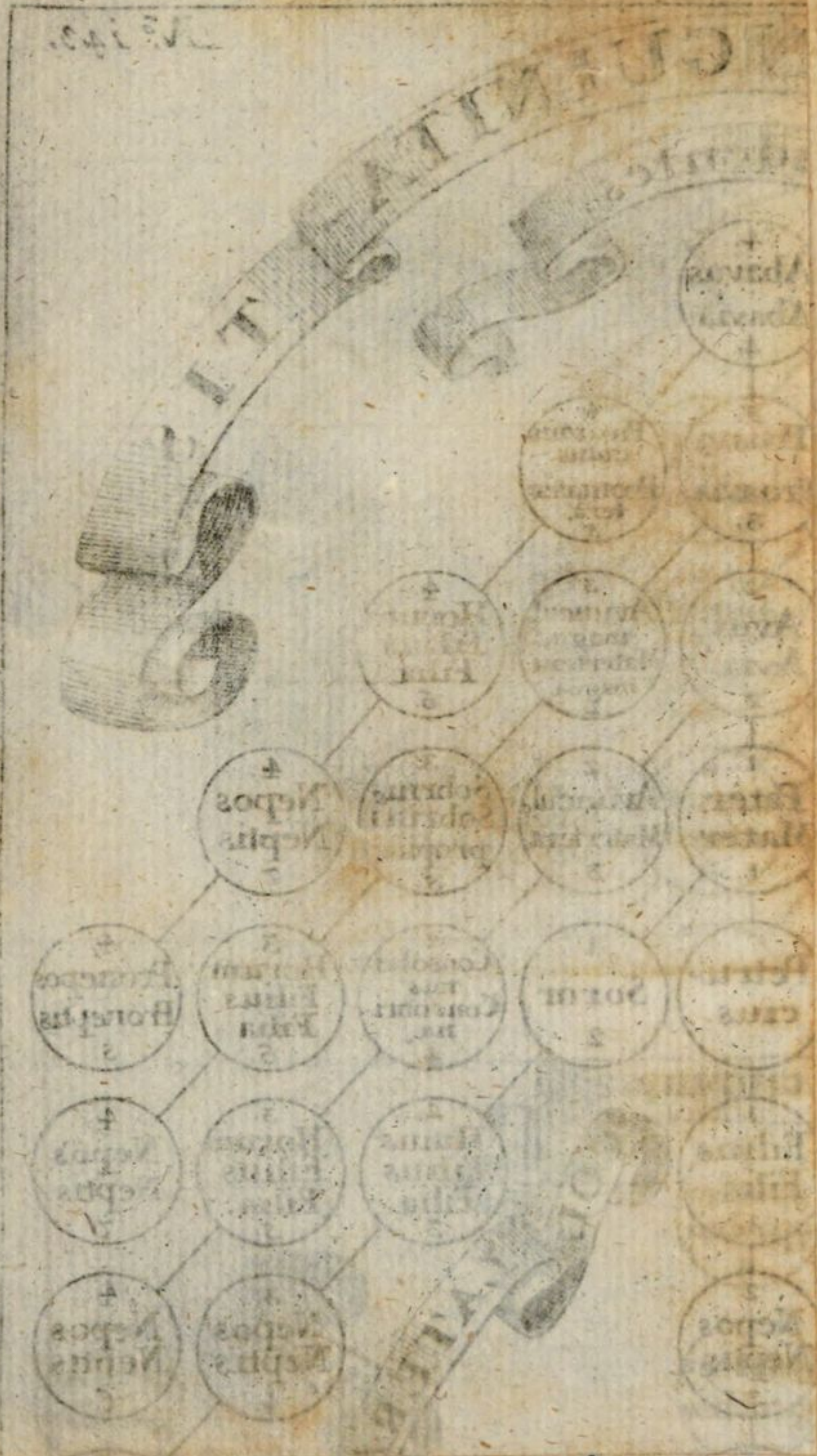
LVI. **C**ertum est sub mortali debere accipi in uxorem, quam violavit promittendo illi sincerè matrimonium, seu quando fuit promissio vera per n. 22. éstque probabiliùs etsi votum castitatis, vel ingrediendi religionem præcessisset, ita Lugo de justitia Disp. 12. n. 42. Sanchez lib. 1. Disp. 45. Contrà Layman lib. 5. tract. 10. parte 1. cap. 2. n. 5. Diana p. 2. tract. 4. de Sacram. Resol. 280. probabiliter sentientes prævalere votum antecedens, eoque stante
nec

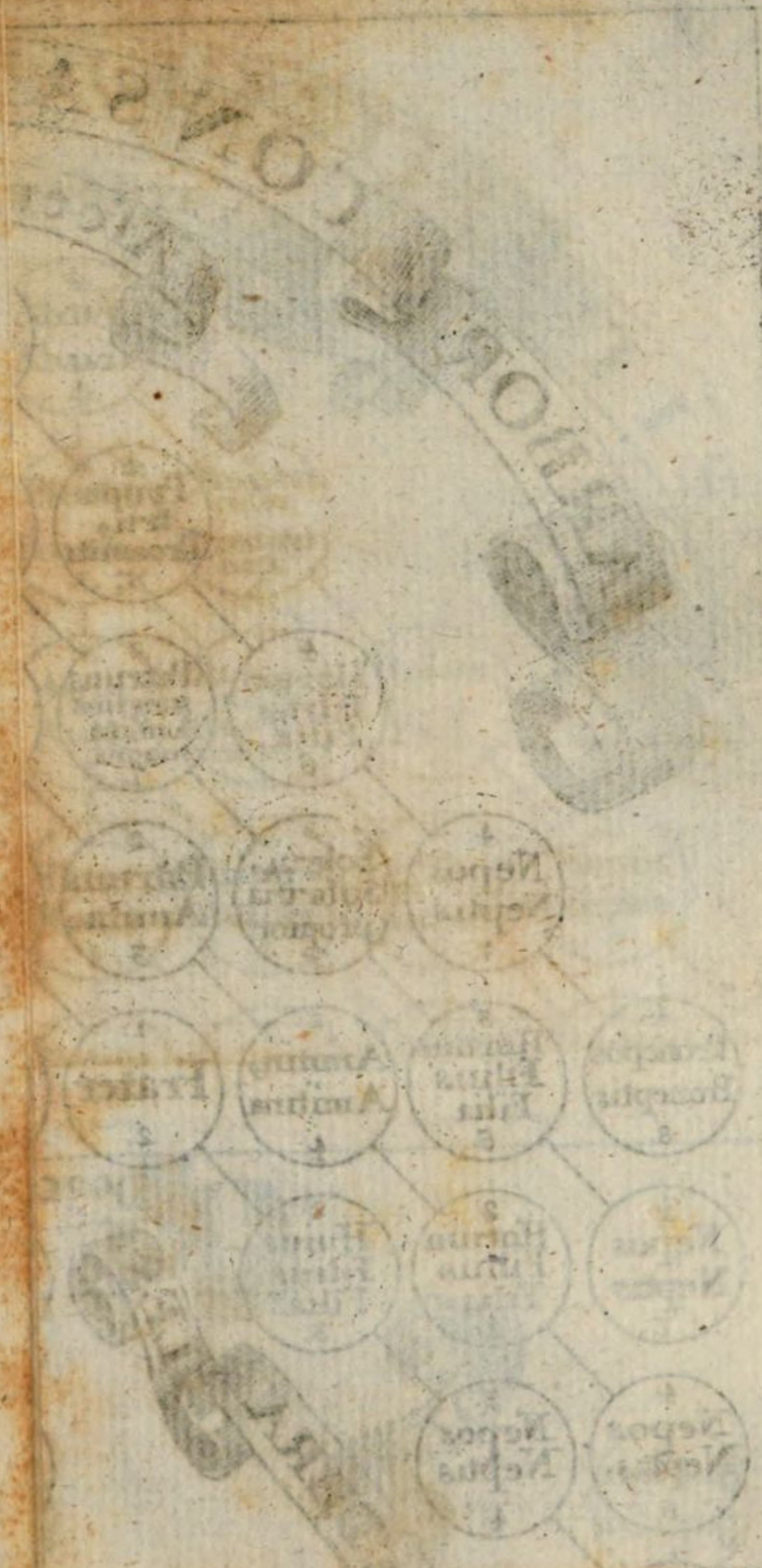
nec debere, nec posse ducere defloratam.

Ratio sententiæ probabilioris datur à Gobat ex Lug. quòd obligatio voti oriatur à voluntate gratuita voventis, proinde imbibat conditionem, nisi rerum status notabiliter mutetur, ita ut citrà magnam difficultatem promissum nequeat impleri, uti postea Lugo explicat *Disp. 20. n. 140.* aut nisi cedat in præjudiciũ juris alieni. In casu autem nostro observatio voti esset præjudiciosa juri à deflorata acquisito non titulò promissionis matrimonii utpote irritæ post votum, sed oneris ab inducta sub spe matrimonii, nempe usûs corporis, & damnificationis injustè illatæ.

Duplex igitur debitum corruptor incurrit. Unum vi voti, seu promissionis gratuitæ Deo factæ; alterum non ex sola voluntate promittentis matrimonium, sed ex jure à deflorata acquisito ratione delicti: hoc debitum est ex justitia reparandum, debita autem justitiæ sunt præferenda debitis fundatis in promissione gratuita etsi anterioribus, quia ut dictum est, non possunt contrahi cum præjudicio juris alieni etsi posterioris, ut constat in voto scribendi hæredem e.g. Ecclesiam, si postea nascuntur filii,

143

filii,

filiis, quorum juri nequit præjudicare votum antèrius.

Opponunt Doctores contrarii, primò: obligatio posterior non derogat priori ex voto castitatis, aut religionis, ut patet in sponsalibus posterioribus, quæ etiam accessu copulæ non invertunt valorem priorum. Secundò defloratam ducendi nequit esse obligatio ratione promissionis utpotè invalidæ post votum; non etiam ratione injuriæ, per *n. 53.* seclusâ promissione deflorator non obligatur determinatè ducere, sed ducere, aut dotare, ergò cum in casu nostro posterior promissio, sive vera, sive ficta, perinde sit, ac nulla, obligatur solum dotare.

Resp. ad primum negando assumptum, quando prior imbibit hanc conditionem, si fieri potest salvo jure alieno: hic jus corruptæ non foret salvum.

Ad instantiam à sponsalibus posterioribus cum secuta copula Resp. cum Lug. *n. 45.* quòd obligatio voti radicetur in mera voventis voluntate, sponsalia verò sint contractus onerosus, in quo sponsus emit obligationem alterius propriâ obligatione, & vicissim: manent proindè in possessione,
ne,

ne; quamdiu fortius jus ea non elidit, jus autem vi voti acquisitum non est fortius propter rationem nostræ sententiæ. Econtrà sponsalia posteriora etiam cum copula comparata ad sponsalia prima non fundant jus fortius, siquidem jus nullum oritur ex promissione invalida, nec jus ortum ex corruptione potest invertere Jus personale prioris sponsæ in personam sponsi.

Resp. ad secundum negando consequentiam: etsi enim promissio sit invalida, variat tamen casum, & obligationem inducit aliam, quàm dum fit defloratio sine promissione, quia promissio externa fraudulenta obligat fraudatorem ad servandam indemnem defraudatam; hoc autem præstare non potest, nisi eam determinatè ducendò, etsi seclusâ promissione sit obligatio duntaxat indeterminata.

Habet ergò se sicut fictus promissor; hic enim tenetur determinatè ducere, non ex obligatione fundata in voluntate se obligandi, sed in delicto, quod obligat, ut reddat veram illam promissionem, ne damnum defraudata patiatur. In eo tamen est dispar promissio votum subsequens, quòd hæc nequeat reddi in se vera, sed solùm quo
ad

ad effectum nempe adnitendo, ut violata collocetur in statu, in quo collocaretur dependenter à promissione valida.

Amplia resolutionem ad fictè post emissum votum promittentem matrimonium defloratæ: debet enim hanc ducere, quia fictio non minuit, sed auget injuriam, & fraudem. Lugo n. 47. subdens idipsum cum Sanchez n. 4. respectu violatæ viduæ honestæ, quæ in fama notabiliter pateretur, & cum Vasquez ad ducendam virginem non corruptam, de qua tamen est magna suspicio ob familiaritatem cum ea, quòd sit corrupta.

LVII. Sed fortè inquires cum Pontio *lib. 6. de matrim. c. 12.* & Diana *p. 2. tract. 4. de Sacram. Resol. 203.* si obstrictus voto religionis ducat corruptam, & matrimonio non consummato ingrediatur Religionem, cum sic satisfaciat utrique obligationi, non est cur non debeat. Resp. teneri consummare, quia solo matrimonio sine consummatione non resarcitur damnum, eò quòd æquè remaneat inepta postea ad alteri aptè nubendum post professionem mariti, Sanchez *Disp. 44. n. 7.*

K

Resp.

Reponis : fœmina corrupta scivit te esse voto obstrictum , consequenter promissionem matrimonii esse nullam , aut saltem facilè scire potuit , atque adeò non est decepta , ut queat prætendere à defloratore petitionem dispensationis pro matrimonio. Resp. eum ab hoc onere liberari à Sanchez *Disp. 45. n. 5.* nisi se obligarit ad ejus petitionem ; hoc enim casu assentior. Lugo *n. 50.* Si autem violata sit consanguinea , aut affinis intra gradus à Papa dispensari solitos , est distinguendum ; vel promissio matrimonii fuit seria , vel ficta , & utrâque , vel absoluta , vel conditionata sub conditione petendi dispensationem ? si fuit absoluta , id est , absque mentione petendæ Dispensationis , probabilius est , promissionem esse invalidam etiam , secluso voto , propter impedimentum dirimens *per n. 39.* verbô : *infero tertio* : contra Lugo *n. 54.* cui est negandum , quòd promissio illa tacitè contineat conditionem petendæ à defloratore dispensationis : assentior tamen eisdem primò , quòd licèt violata sit sub spe matrimonii potens prudenter advertere invaliditatem ejusmodi promissionis , aut quòd promissio sit ficta , sive sit absoluta ,
sive

sive conditionata, ad nihil teneri defloratorem, quia illa decipi voluit.

Secundò, quando promissio fuit ficta, quin fictio potuerit prudenter notari, tunc obligatur totum damnum refarcire, quin teneatur ducere, aut petere dispensationem, dum potest aliter reparari damnum, si autem sit irreparabile, nisi per matrimonium, ex justitia petenda est dispensatio & violata ducenda.

Si dicas defloratorem injustum non obligari ad seipsum tradendum perpetuo matrimonii vinculo à paritate injustè extrahentis aliquem ex Religione, cui non tenetur se ipsum mancipare. Resp. cum Lugone n, 56. esse differentiam, quòd extrahendo Religiosum non privârit hunc suâ libertate, quâ tamen privaret se ipsum tradendo Religioni, & sic pateretur longè gravius damnum, quàm intulerit. Econtra injustus strupator foeminam privavit libertate acquirendi aptum virum, & ideò mirum non est, quòd dum aliter nequit refarciri, debeat seipsum tradere.

Ergo, inquires, etiam occisor mariti Bertæ tenetur seipsum dare in conjugem, si ipsa velit, dum aliter damnum est irreparabile.

Resp. cum eodem *n.* 57. negando illatum, quia vidua adhuc retinet libertatem nubendi, cui voluerit, quam non haberet occisor, si obligaretur eam ducere, plus itaque redderet, quàm deberet.

LVIII. Fictè promittens matrimonium fœminæ, eamque vitians debet determinatè ducere; quia etsi non sit obligatus formaliter, vi suæ promissionis per *n.* 50. attamen ex rigore justitiæ debuit sincerè promittere ex natura hujus contractûs, id est, habere animum se obligandi, quem cum defacto possit concipere, tenetur ex justitia, Sanchez *lib. 1. Dissp. 10.* cum plerisque contra Perez. Bonac. &c. obligantes solum indeterminatè, nempe si non vult dotare.

Doctrinam communem limito cum Sanchez à *n.* 5. primò quando mulier advertit fictionem: sic enim videtur noluisse sibi obligari defloratorem, præsumitur autem advertisse, quando viri conditio est notabiliter major: quantus autem debeat esse excessus, prudentis arbitrio relinquitur: talem putat Sanchez, si vir sit nobilis, illa rustica, aut si pares conditione sint, multum tamen dispares in divitiis, éstque vera limitatio, licèt promissio ficta esset

esset firmata juramento, animo se non obligandi per *n. 51. Sanchez n. 8.* imò sufficit quòd facile potuerit advertere, etsi non adverterit fictionem, Sanchez *n. 5.* rationem dat Gobat *n. 232. tr. 10.* quòd fictor tunc supposuerit prudenter suam fictionem notatam esse, proinde fieri sibi potestatem usus corporis non ob promissionem, sed libidinem. Unde videtur hic locus Reg. penult. in sexto. *Damnum quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet, non alijs imputare.*

Secundò quando prudenter timetur ex tali matrimonio magnum scandalum, seu peccatum (quia ad hoc non datur obligatio) aut malus exitus; prudens enim metus mali exitûs regulariter trahit periculum plurium inde peccatorum.

Tertiò, quando ipsa vicissim decepit dicendo, aut fingendo se virginem, cùm non esset. Si ipsa non decepit, sed vir putabat esse virginem, adhuc non obligatur ducere, siquiden non obligaretur etsi seriò promississet. Ex quo infert Lessius *lib. 2. cap. 10. dub. 3.* nec quidquam teneri restituere pro copula, eò quòd vi promissionis sit obligatio solùm ducendi, quæ cessat: Lugo verò *n. 24.* obligat ad compensationem

copulæ probans à paritate ejus, qui comparat cibum credens esse alium, nempe pretiosiorcm, promittens pro eo viginti, postea reperit viliorcm, etsi non debeat solvere viginti, debet tamen solvere, quantum valet vilior: hæc sententia est præferenda. Extende id ipsum ad promissorem fictum erga viduam falsò creditam esse vitæ honestæ vidualis, cum talis non esse rescia-
tur, Lugo n. 33. postea meritò obligans ad ducendam viduam honestam, cui ut extorqueret copulam, fictè promisit, quia etsi copula cum corrupta minùs valeat conjugio, meretur tamen conjugium propter periculum infamiæ, cui se exponit, etsi postea nulla sit secuta: quia ex justitia debebatur verus consensus propter copulam, cui annexum erat periculum infamiæ, nisi sit verus consensus, & consequens matrimonium.

LIX. Quid si vidua respuat fictum promissorem, aut puellæ pater non permittat nuptias, estne dotandi obligatio? Resp. esse nullam, quia non dos, sed nuptiæ sunt promissæ, ita Sanchez n. 15. contra Sylvestrum, Navarum, &c. obligat tamen Gobat n. 234. ad compensanda damna,
quæ

quæ puella passa est occasione fictionis. An
tertiæ limitationi (de qua *n. 58.*) locus sit,
si postquam fictus promissor advertit tempo-
re copulæ esse corruptam, nihilominus
eam prosequitur. Negant aliqui apud San-
chez *n. 12.* eò quòd sic promissionem suam
confirmet, & à conditione, si virgo est, re-
cedat. Juxta *cap. per tuas 6. de condit. apposit.*
Rectius affirmat Sanchez observans capitu-
lum loqui de recessu à conditione post vera
sponsalia, quia inquit *n. 21.* justitia non
obligat, ut plus solvat, quàm debeat; est
autem quid majus matrimonium, quàm
copula cum prius corrupta. Hinc negat,

quòd eo casu loco fictionis ex justitia de-
beatur verus consensus, consensus enim
ad plus debito potest esse debitus ex justitia.

Ex his rectè deducit Gobat à *n. 237.* ex
Lessio in *1.2.æ.verbô Sponsalia n. 1.* cum, qui
plures virgines corrumpit sub ficta promif-
sione, obligari copulari primæ, si frau-
dem non advertit, cæteris reparare da-
mnum, si prima advertit, aut facilè potuit
notare, debet ducere secundam, nisi e-
tiam hæc advertere potuerit, tunc tertiæ
est jungendus.

Porro inter reliqua damna refarcienda est præstatio alimentationis prolis (quam præsumet esse suam, nisi constet alios fuisse usus corpore matris) & matris. Ne autem teneatur ducere, aut damna compensare, sex vide Lessii causas relatas à Gobat *n.* 239. inter quas una est, si nequeat compensatio fieri sine multo majore damno.

LX. Adhuc sciscitaris? an fictus promissor dignioris conditionis debeat ducere defloratam ignaram excessûs, aut consciam, sed cui ita promisit, ut prudenter crederet esse veram promissionem. Multi affirmant apud Dicastill. *hic Diss. 1. n.* 187. eos approbantem, quia promissor est conscius excessûs notabilis, éstque hujus Dominus, proinde spontè promittens cedit jure suo, donátque excessum: ergo sponte promittendo potest se obligare ducere fœminam nihil ab ea accipiendo, ergo à fortiori obligabitur accipiendo ab ea in casu proposito copiam corporis, Vasquez *de matrim. Diss. 6. c. 4.* & *in opusc. de Restit. dub. 3. n. 21.* Molina *tract. 4. diss. 106.* hanc sententiam satis probabilem, prout re ipsa est, fatetur Sanchez *n.* 20.

Resp.

Resp ex dictis negativè cum Sanchez *n. 21.* sed instar vi, aut fraude deflorantis debet refarcire, quia non tenetur ratione promissionis, utpote invalidæ, non ratione injustitiæ, hæc enim non obligat, nisi reddere æstimationem damni, defloratio autem sub spe ficta, & ablata dolo virginitas minùs æstimatur, quàm si vir notabiliter dignior eam ducat.

§. XVI.

*Quæ observanda à Judice circa Spon-
sos, vel alios se invicem accusantes, præsertim
cùm imprægnata sit ætrix, & quomodo
defloratio probanda sit.*

LXI. **C**um sæpe molestantur judices Ec-
clesiastici à fœminis impræгна-
tis à Sponsis veris, aut fictis, vel aliis falsò
quandoque ab imprægnata delatis, meritò
fax præferenda est, non tam ex Theologi-
cis, sed juridicis principiis.

Primò. Judex in dubio non præsumat
delictum, ita omnes: *ex Leg. meritò ff. pro
Socio*, proinde nec delictum majus, sed
minus; etenim *in obscuris semper, quod mi-
nimam est, sequimur per Reg. 9. ff. de Reg.*

juris , & 30. in 6. Hinc Gobat in *Theol. juridico morali* c. 32. sect. 2. resolvit Heribertum conscium sibi de exercitiis impudicis tactibus cum Trusilla sine copula , ast metuentem , ne à Trusilla deferatur ad judicem pro Patre , & idcirco , ut Trusillæ os obstrueret , evitarétque periculum infamiæ , illi nummos dantem , non posse , si fortè ad judicem deferretur , in dubio an secuta sit copula ab hoc pro genitore , condemnari , licèt constaret judici de confessione Heriberti extrajudiciali , quòd pecunias dederit Trusillæ , in dubio , inquam , an datio pecuniæ data sit , ne Trusilla revelet tactus , vel potiùs copulam. Ratio , quia copula est gravior impudicis tactibus , ergo illi præ hoc præsumendi.

Opponis : fœdos tactus communiter comitatur copula , ergo hanc ex illis præsumit judex. Resp. cum cit. Gobat. antecedens , & consequens fallere. Communius enim non sequitur , quàm sequatur , ut nôrunt confessarii longo usu periti. Præsumptio autem sumenda ex magis , secùs ex minùs contingentibus. *Inspicimus* , inquit , *Reg. juris* 45. in 6. to , in obscuris , quod est vero similis , vel quod plerùmque fieri

CON-

consuevit, præsertim ubi agitur de majori delicto, cujus præsumptionem ita jura abhorrent, ut etiam respiciant ad rariùs contingentia, si hic respectus ad absolvendum à peccato est necessarius.

LXII. Unde etsi partus septimestres rari sint, qui tamen sic natus est post nuptias, non ante, sed post eas conceptum: proinde legitimum esse, præsumendum est ex doctrina Hypocratis approbata in terminis à *Leg. septimo mense. ff. de statu hominum.* Gobat citatus.

Hinc pariter sequitur, quòd ab imprægnata nominatus Bessoldus pro Patre, isque fateatur copulam, sed primùm ante septimestre antecedens partum, nisi probet, quòd alius sub illud tempus, aut ante menses 9. partu priores, sit habendus pro patre.

Item sequitur, quòd delatus de paternitate ab actrice uterum gerente, si fatetur copulam, sed imperfectam, non sit exaudiendus adversus assertum fœminæ, quia communiùs hujusmodi lascivi inchoätam consummant: ergo præsumitur plena, seu consummata ex dict. Reg. juris Gobat *tract. 10. n. 190.*

Id ipsum amplia, quòd præsumatur paternitas confitentis copulam, sed quæ præcessisset puerperium 10. mensibus, nisi doceat alium patrem, Gobat. *n. 296.* ex doctrina Arist. de mulieribus mense 10. parientibus, idcirco post matrimonium natos 10. aut initio undecimi mensis habent pro legitimis Mynfingerus, Bart. &c. Secus si nascatur deinceps, etiamsi aliquando, sed raro contingat partus etiam duodecimo, imò decimo tertio mense, Gobat *in Theol. juridico-morali c. 28. sect. 4.* Quare Bessoldus puerperæ, cui non suppetunt necessaria ad puerperium in relatis casibus imputatæ ei paternitatis debet suppeditare media necessaria. Mors enim & fames puerperæ est proli damnosum, Gobat *tract. 10. n. 242. in append. lit. D. & cit. c. 28. sect. 2.* scribens ex communi hinc non esse faciendum discrimen inter legitimas ac illegitimas proles, si Bessoldus non habet media alendi puerperam & prolem, post triennium incumbit in utroque foro ejus patri alendi onus, Gobat *cit. lit. D. & sect. cit. ex Bart. Abbate, Layman lib. 5. tract. 10. p. 3. c. 5. n. 7.* Ex hætenus productis

LXIII. Dubium non leve oritur v. g. Eulalia septimo à nuptiis mense parit, petitur ex ea, quis Pater, ea non nominat maritum, sed Evaristum, à quo ante menses novem, proinde ante matrimonium cognita fuerat, unde Eulalia petit primò compensationem deflorationis. Secundò alimenta prolis. Negat utrumque Evaristus, compensationem quidem, eò quòd ad copulam sit inductus ab Eulalia; alimenta verò, quòd post copulam ultra novem menses dies 14. sint lapsi. Dubitatur ergo, an Eulaliæ petitio sit juridica?

Resp. cum Gobat. *tract. 10. à n. 195.* fore legitimam, si ante nuptias prolem effudisset, uti constat *ex n. 62.* at in casu proposito jure petit compensationem deflorationis, nisi fateatur, quòd induxerit; quia communius est viros sollicitare quàm sollicitari, præsumitur igitur Evaristus induxisse.

Econtra Evaristus jure negat præstationem alimentorum, eò quòd jura pro legitimis agnoscant partus septimestres post initum matrimonium per *n. 62.* etsi constet matrem esse ab alio cognitam (dummodo non probetur mariti absentia tanta, ut intra illud tempus naturaliter nequiverit ex illo

lo

lo concipi, & gigni proles) præsumitur enim proles legitima. Peckius *in cit. Reg. inspicimus n. 15.* estque præsumptio juris, & de jure natas ex conjugata proles esse legitimas, Boërius *decis. 299. n. 9.* cur autem jura, aut Theologi faveant singulariter ejusmodi prolibus, est potissima causa melior illarum educatio: hæc enim ab illis fit tanti, ut cum S. Thoma 2. 2. q. 54. art. 8. doceant propter periculum malæ educationis fornicationem simplicem esse graviolem furto, ita Molina *tract. 4. Diss. 19. n. 1.* esse deteriolem detractioe & contumeliâ. Valentia *tom. 3. Diss. 9. q. 3. p. 3.* essentiam ejus partialiter ponit in eo, quòd per se loquendo privet bonitate educationis ac instructionis.

LXIV. Secundò judex adversùs imprægnatam prætendentem sponsalia, alleganti fictionem non credat, nisi clarissimè demonstret simulationem, Gobat *tract. 10. n. 416.* Laymam *lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 6.* Vide sequelam 3. n. 51. imò etsi per testes duos fictionem probaret (nisi aliqua ex limitationibus à n. 58. locum habeat) est condemnandus, ut ducat, ne ex sua malitia commodum reportet, Gobat. n. 231.

Tertiò testimonium viri prævalet testimonio fœminæ , *Can. mulierem* 17. 33. q. 5. quia inquit *cap. forus* 10. §. *fin. de verb. signif. varium* , & mutabile testimonium semper fœmina producit. Hinc meritò rejici debet , si comparens asserat se gerere uterum ex Rutilio id negante , licèt juret illa sine alia probatione , *arg. c. significasti de adulterijs* negantis, juramentò probari adulterium , generatim enim affirmanti incumbit probatio , & nullus in sua causa est idoneus testis. *L. nullus ff. de testibus* , neque allegans suam turpitudinem exaudiendus est : *L. transactione Cod. de transactionib.* est igitur Rutilius absolvendus Actore non probante. *L. 4. C. de edendo.* Inquies : Rutilio post depositionem fœminæ fuit indictum à Judice arrestum , & ex eo clàm profugit. Ex hac fuga videtur præsumi ab eo facta imprægnatio. Resp. fugitivum ex arresto ex juris observatî ordine indicto (secus si illegitimè) haberi pro confesso imprægnationis , est enim fuga non simplex , sed qualificata , quia æquiparatur fugæ ex carcere , *Bajardus. n. 89. ad Clarum practicæ criminalis lib. 5. q. 21.* fuga autem ex carcere habetur pro confessione delicti. *cit. Clarus n. 21. Mascardus*

us de probat. *Concl.* 265. Hinc Gobat ait. *n.* 242. *lit.* B. à judice debere eum condemnari ad sustinenda Patris onera.

An etiam condemnari possit Rutilius ad eam ducendam, si accusatrix etiam asseruisset cum juramento sibi fuisse ab eo promissum matrimonium? Distinguit Gobat. *lit.* E. & F. affirmando si in citatione jussu judicis facta ad respondendum, & in intimatione arresti facta esset promissionis mentio: secus priusquam audiatur, quando in citatione nulla fuisset mentio; quia tunc non potest haberi suspectus de fide matrimonii data.

Quid si Rutilius fugisset, postquam intellexisset imprægnatam extrajudicialiter garrere, quòd ab eo gerat uterum, & simul sibi promissum matrimonium? Resp. Hanc fugam non esse confessionem imprægnationis, sed hujus semiplenam probationem, Clarus *cit. lib.* 5. *n.* 20. ex communi. Econtrà eadem fuga, nec semiplenè videtur probare sponsionem matrimonii, quia hæc sponsio non est crimen, Doctores autem citati loquuntur de fuga criminosi, ita Gobat *cit. lit.* G.

De.

Debuiſſetne repelli à judice præfata ac-
cuſatrix, ſi conſtituiſſet, quòd extra-judi-
cialiter nominàſſet Parentem alium à Ruti-
lio? Reſp. propriam confeſſionem extra
judicium haberi pro ſemiplena probatione
contra confitentem. Gobat. Theol. Jur.
moral. c. 32. n. 18. ex Sanchez lib. 10. de ma-
xim. Diſp. 12. n. 48. & ſequenti.

LXV. Quartò nulli de de confeſſo ad-
verſus alterum in eodem crimine eſt cre-
dendum, c. 1. de Confeſſ. facit tamen ſuſpe-
ctum de crimine, cit. Gobat. n. 16. & c. 42.
n. 46. Fortaſſis dices, quòd ſaltem virgini
honestæ credet judex aſſerenti, jurejurando
ſe ab aliquo carnaliter cognitam, & impræ-
gnatam. Omnino patrocinator illi Anto-
nius Faber Cod. de probat. definit. 18. ſed vix
in ullo Germaniæ Conſiſtorio audietur teſte
Gobat. tract. 10. n. 138. referente puellæ
nobili non fuiſſe fidem datam per omnia ſa-
cra obteſtanti ſe imprægnatam à quodam
paris nobilitatis; quia nullus poteſt eſſe te-
ſtis idoneus in propria cauſa, nempe in
qua agitur de proprio emolumento per n. 64.
Ratio ex Bærio eſt deciſ. 299. n. 2. quòd a-
liàs daretur occasio pluribus ignobilioribus,
aut pauperioribus imprægnatis agendi, ſi
L earum

earum depositioni standum esset. Unde scribit Menochius de arbitrariis judiciis apud Gobat, tr. 10. n. 188. *Si virgo stuprata concipiat, & pariat, dicatque partum esse alicujus certæ personæ, atque jurejurando id affirmet, ille verò neget se rem cum illa habuisse, mulier ipsa tenetur alere filium, nec stabitur prædictæ ejus assertioni juratæ; refertque pro hac sententia Baldum lib. 7. conc. 437. quia tamen facit suspectum, contra quem deponit, huic potest juramentum purgatorium defetri, Gobat. Theol-Juridico-moralis c. 32. num. 18. conformiter c. 1. de Confessis & c. significasti de adulteriis.*

LXVI. Ut ergo probetur defloratio, cum non sufficiat pura defloratæ assertio etiam jurata, necesse est eam evinci aliis modis. Primus est juramentum suppletorium probationis, quando præcessit semiplena probatio, si etiam reus semiplenè probet, ita ut elidat probationem contrariam, huic potius est juramentum necessarium deferendum quàm actrici. Ampliat Menoch. de arbitr. judic. lib. 2. centur. 2. casu 190. n. 20. apud Gobat tr. 10. n. 189. non reprobantem contra JASONEM, etsi actrix semiplenè probet, & reus nihil, nempe tunc solum, quan-

Quæ observanda à Judice circa Sponsos, &c. 163
quando qualitates personarum aliud non
suadent, conditio autem sexûs suadet, ut
stetur potius viri, quàm fœminæ testimo-
nio per n. 64. vers. *Tertio testimonium.*

Si solutus cum soluta ex plebeis reper-
tus sit in eodem lecto, magnam gignit sus-
picionem copulæ habitæ, non tamen vio-
lentam, seu sufficienter concludentem,
nisi ea uterum gerat, patrémque nominet
illum solutum, tunc enim potest iudex ei
imputare prolem. Gobat *ir. 10. n. 190.*

Conventus frequens in loco obscuro
non fundat violentam suspicionem deflora-
tionis, Abbas in c. 3. loco de præsumpt.
nisi, ut limitat, præcessisset monitio de
vitando ejusmodi commercio, præsertim,
inquit, Gobat. *cit. cap. 32. n. 21.* si trina,
eaque valdè seria, *arg. legis si quis ei Cod. ad
legem Juliam de adulteriis.*

Sed nunquid actiones violentam adul-
terii præsumptionem facientes, ut si quis
cum uxorata, nudus cum nuda in eodem
lecto, secreto loco, hora electa, & ad
hoc commoda reperiatur (c. *litteris. de præ-
sumpt.*) etiam fundent violentam præsum-
ptionem deflorationis, ut si Juvenis solus
cum sola in eodem lecto reperiatur nudus,

aut exutus loco obscuro ? Respondet negativè Gobat *cit. cap. 32. à n. 21.* omnes , & singulas actiones , quæ adulterii violentam gignunt suspicionem , etiam gignere deflorationis , nempe inter personas plebeias , uti nôrunt confessarii , quibus crebrò fatentur puellæ nihil impudicum intervenisse , vel ad summum oscula , aut turpestactus ; unde concludit , non posse negari absolutionem ejusmodi puellis nihil impudici patientibus , etsi careant proposito deinceps non excludendi lecto suo pro-
cum (oppositum sentit de nobilibus) quia censenda est peccandi occasio solùm remota , in qua quis sæpe constitutus semper , aut communiter tentationes vincit , Laym. *lib. 5. tract. 6. c. 4. n. 9.*

Quæ autem actiones fundent violentam suspicionem adulterii vide Gobat *cit. cap. 32. §. 1. ubi n. 3. ex Sanchez. lib. 10. D. 12. n. 42.* eam vocat violentam suspicionem , quæ etsi non facit fidem certam , & indubitatam , facit tamen moralem certitudinem , quæ virum prudentissimum induceret ad judicandum esse patratum adulterium , quæ proinde in foro externo probata sufficeret ad ferendam divortii sententiam.

Cæterùm mulier meretrix, vel jam ab alio corrupta, etsi agat civiliter, nempe postulando satisfactionem v.g. dotem, pro-
lis alimenta, &c. ejus testimonium non suf-
ficit ad condemnationem, nec recipitur
utpote infamis, & turpis, unde neutra ad-
mittenda est ad juramentum, nec ei jura-
mentum est diferendum, Gobat. *tract. 10.*
num. 187.

§. XVII.

*An in Sponsalibus arrhæ, & pœna sol-
vendæ ab injustè resiliente legitimè consti-
tuantur?*

LXVII. **N**Omine arrhæ, seu arrhabonis
intelligitur id, quod sibi
sponsi mutuò tradunt in signum futuri ma-
rimonii, ut sunt annuli, gemmæ, aurei
nummi, &c. Hinc ejusmodi tradita ha-
bent rationem pignoris, L. *arrhis Cod. de*
Sponsal. Dixi *tradita*, quia ut quid denomi-
netur arrha, requiritur ejus traditio, nec
sufficit promissio, Wiestner hîc n. 72. ex
glossa in c. *accedens 10. verbô Libera de procura-*
toribus.

Arrhas licitè sponſalibus adjici ratio eſt, quòd habeant rationem pignoris, ſeu ſecuritatis adimplendæ obligationis, nec eas jus prohibeat in ſponſalibus, ſed ſupponat, uti conſtat *ex legib. Cod. de Sponſal.* in quibus ſequentia de jis conſtituta ſunt. Primò eas non amitti ex cauſa juſta matrimonio non ſecuto, ſed debere reſtitui, ut etiam ſecuto matrimonio. Secundò reſiliens ſine juſta cauſa illas perdit, & inſuper, ſi accipit, has reſtituat; & præterea acceptarum æſtimationem, niſi ſit minorennis, & veniam ætatis non impetrârit, hic enim datas non perdit, ſed acceptas reſtituit ſine præſtatione eorum æſtimationis. Tertiò etſi illæ valeant, conſtitui in quavis quantitate (quia nulla eſt à jure determinata) eis-que adjici pactum, ut eas accipiens, & injuſtè reſiliens teneatur in duplum, vel triplum vel etiam quadruplum (ita tamen, ut in duplo, triplo, quadruplo includatur arrha) jus tamen vetat pactum ultra quadruplum. L. 5. cod. eod.

Utrum pactio dupli, tripli, vel quadrupli ſponſalibus adjecta injuſtè reſilienti procedat etiam ſecundum canones, dubitari poteſt, eò quòd hi, ut mox videbimus, à ſpon-

sponsalibus arceant pœnas. Non desunt negantes apud Sanchez *lib. 1. Diss. 36. n. 10.* verum is *n. 11.* cum communi affirmat, negatque dispositionem civilem esse correctam à jure Canonico proximè citando, etsi daretur, pœnas conventionales injuste resiliantibus per sponfos adjectas ab eo reprobari, eò quòd arrhæ communiter constituentur in modica quantitate, secùs pœnæ, & ideò illæ minùs præjudicant libertati matrimonii, quàm istæ, unde cit. *L. 5. in fine* concludit: quòd pœnæ ultrà quadruplum nullas vires habebunt. Et additur ratio his verbis: *Cùm in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.*

LXVIII. Controversia igitur celeberrima est inter Doctores Theolog. Canonist. & Legistas, an sicut validæ adjunguntur arrhæ cum pacto pœnali etiam quadrupli solvendi ab injustè resiliante, ita etiam valeat pœna à sponfis, aut horum consanguineis dictata parti resilianti injustè.

Nam secundum omnes resiliens à sponsalibus ex causa justa solvere eas deobligatur, hoc enim ad minimum decernitur in *cap. Gemma 29. h. t.* adferente rationem: *Cùm libera matrimonia esse debeant, & ideò ta-*

lis stipulatio propter pœna interpositionem sit merito improbanda, estque id verum, etsi sponsalia essent jurata, quia juramentum promissorium fortitur conditiones actûs, cui adjicitur, Gobat *tract. 10. n. 171.* putans videri omnes ita sentire. Verum oppositum tradit Molina *tract. 2. D. 151.* versu: Dubium est, apud Wiestner *n. 88.* est autem quæstio de pœna propriè dicta consistente in amissione proprii peculii (ut quæcunque pars injustè resilierit, præter restitutionem arrhæ solvat alteri e. g. 1000. florenos) secus de impropriè tali sita in lucro non acquirendo, ut si quis leget puellæ 1000. si nupserit filio suo, secus careat legato, hæc enim non tollit libertatem matrimonii, sed solum invitat, estque liberalis solum promissio. Pirhing hic *num. 24.* Laym. *lib. 5. tr. 10. part. 1. c. 1. n. 9.*

Communis opinio sustinet valorem pœnæ ejusmodi conventionalis cum Barbos. *in cit. cap. Gemma. à n. 9.* Pontio *lib. 12. cap. 19. n. 8.* Haunoldo *tom. 1. tract. 4. de justitia n. 364.* Wiestner *à n. 79.* Contra communio-riorem Theol. post Sanchez *D. 30. & communiter Canonistas cum Abbate num. 7. & Joan. Andr. n. 9. in cit. cap. gemma*, in quo
 se

se potissimum fundat hæc secunda sententia, quam ejus authores esse veram volunt, etsi pactum solvendi pœnam esset juratum. Quia tale juramentum est secundum illos irritum, utpote contra bonos mores naturales; est enim contra bonum publicum, scilicet libertatem matrimonii, proinde illicitum, ita Sanchez *D. 32. n. 21.* ubi negat promissionem pœnæ per juramentum firmari, five ex invalida revalidari. Imò præmisit *D. 30. à n. 2.* adjectionem dictam esse leve peccatum.

Fundamentum sententiæ approbantis valorem est, quòd nec naturale, nec divinum jus reprobet hanc pœnam, quia supervenit obligationi ex justitia contrahendi matrimonium natæ ex sponsalibus liberè initis, ne ulla pars ex inconstantia declinare valeat ab eo, ad quod non est amplius libertas moralis, id est licitè resiliendi. Non etiam Jus Canonicum adjectionem pœnæ invalidet *cit. c. gemma*, non enim hoc indistinctè, ut adversarii autumant, rejicit à sponsalibus pœnam, siquidem loquitur vel de sponsalibus contractis à puella nondum septenni, quæ defectus ætatis invalidat *c. litteras 4. de Desponsat. impub. & cap. unico ibi-*

dem in 6to. aut loquitur de talibus, à quibus puella saltem pubes facta justè potest resiliire, *c. de illis 7. desponsat. impub.* habet enim jus resiliendi, consequenter pœna hæc imminuens libertatem hanc meritò rejicitur *Cit. c.*

Fundamentum secundum à paritate arrharum ducitur, quarum amissio est propriè pœnalis, uti etiam solutio dupli, tripli, aut quadrupli ex partium conventionione, & tamen etiam secundum adversarios non obstant libertati matrimonii; cui vult consultum dictum cap. ergo nec est contra libertatem matrimonii adjectio pœnæ conventionalis.

Confirmatur, De jure solet, & potest justè resiliens per censuras compelli ad observantiam *per n. 23. c. ex litteris 10. b. t.* & tamen censuræ sunt pœnæ gravissimæ. Hinc non mirum, quòd plura Germaniæ Consistoria teste Gobat injustè promissioni non stantem condemnent ad pœnam plurimum 100, aureorum. Ex hac sententia ex opposito sequitur, quòd juramentum additum pœnæ conventæ sit validum. Ratio omnium est, quòd *cit. c. Gemma* rejiciat pœnam à sponsalibus restringentem libertatem
matri-

matrimonii , hanc non restringit pœna conventionalis in injustè resiliente, utpote jam ablatum per prævia sponsalia. E contra per sponsalia non aufertur libertas justè resiliendi, & ideò nequit pœna imponi justè resilientibus.

LXIX. Pater Wex in *Ariadne Carolino-Canonica* p. 5. tract. 2. de *Sponsal. Controversia* 2. à n. 6. Contrà fundamentum principale primæ sententiæ arguit sic. Jus Canonicum nullibi corrigit leges civiles repro-bantes pactum de reddendis arrhis ultra quadruplum, etsi sponsi careant libertate morali vi sponsalium contrahendi matrimonium; ergò jus assistit etiam libertati physicæ non permittens, ut sponsi carentes morali libertate compellantur per augmentum arrharum ultra quadruplum, id est, non finit jus, ut moralis contrahendi necessitas arctiùs adstringatur, proinde etsi cit. c. loquatur de sponsa impubere, ratio tamen Pontificis est universalis, nempe quod matrimonia debeant esse libera, quæ ratio procedit de sponsalibus etiam puberum.

Urgetur ex n. 23. Etsi sponsi etiam censuris compelli possint secundùm Canones
ad

adimplenda sponsalia, non tamen si advertantur inflexibiles, sed potius latæ sunt relaxandæ, etsi penes eos non sit moralis potestas resiliendi: censet igitur Pontifex esse inconsultum libertatem antea per sponsalia ligatam arctius stringi, ne potius metu censuræ, quàm ex motivo obligationis spontè susceptæ ineatur matrimonium. cur non similiter dicendum, eundem voluisse prohibere pacta conventionalia pœnalia, ut sic consuleret sponсорum libertati antecedenter obligatæ, ne arctius adigatur. Videtur enim in decorum eos compelli ad matrimonium per medium asperum, quos obligatio sponsalium non movet.

Ex his responderi potest ad primum fundamentum: à Jure Canonico esse irritatam pœnam conventionalem; jus enim in *cit. c.* non intendit solum consulere libertati morali, sed etiam assistere, saltem negativè libertati physicæ, nempe ne augeatur necessitas, & obligatio moralis per adjectam noviter pœnam, sicut etiam per adversarios augeri non possunt arrhæ suprâ quadruplum, nec fulminari censuræ in casu prævisæ duritiei in resiliente injustè, ne augeatur necessitas, sed avertatur periculum

lum infelicitis exitûs ex tali coacto matrimonio.

Neque dicas : Etsi Pontifex potuerit irritare pactum pœnæ conventionalis propter allatas causas, dubium tamen est, an defacto in dicto *c. Gemma* irritaverit. Resp. etsi textus videatur dubius, longè tamen plures ex optimis authoribus eum exponunt, quòd hæc fuerit mens Pontificis potiùs, quàm pro adversariis, idcirco his præferendi, quòd enim adversarii distinguant nobiscum consentientes in casu justi recessûs, secùs injusti. Contra est, quòd jura irritantia pœnam conventionalem sponsalibus adjectam speciale quid statuerint, quàm in cæteris contractibus, in quibus passim sinunt adjici pœnas, *Leg. 46. D. de Regulis juris*. Nihil autem speciale statuisent, si intelligenda essent de casibus, in quibus justè receditur, quia in nullo est locus pœnæ, quando rationabiliter resiliatur, siquidem talis pœna est injusta, *arg. legis 5. Cod. h. t.* Emmanuel Gonzalez in dictum *c. Gemma* ulteriùs sic arguit, quòd quis sæpè habeat causam sufficientem resiliendi, sed eam difficulter probare possit, quo casu cogeretur à pœna ad contrahendum;

dum ; ergo expedit universaliter irritari poenam.

Alterum fundamentum adversariorum ab arrhis ductum est difficilius, certè Laym. primæ sententiæ patronus *lib. 5. tract. 10. c. 1. n. 8.* censet disparitatem esse impossibilem. Verùm ex Palao *D. 1. de Spons. punct. 12.* etiam sectante primam eruitur illa, quòd communiter arrhæ constituantur modicæ, proinde etiam in quadruplum auctæ regulariter non sint, quanta poena conventionalis. Potior igitur est ratio hanc quàm illas irritandi, quæ ratio etiam secundum omnes suasit irritationem ultra quadruplum.

Ad confirmationem solutio colligitur ex responsione ad primum argumentum. Ad praxim Dioecesium Germaniæ Dico cum Wex *n. 20.* eam multam non esse poenam conventionalem, de qua sola hic controvertitur, sed quandam congruam compensationem.

LXX. Resp. utramque sententiam esse probabilem ob rationes utrinque productas. Propendeo magis in secundam, secundum quam iudex utriusque fori potest secure judicare teste Haunoldo, licet hic sectetur primam. Apud quem etiam A-
versa

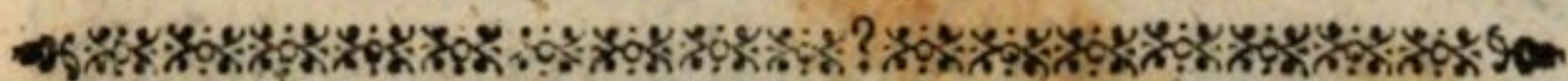
versa testatur, quod nostra soleat observari in praxi, & saltem ante condemnationem non esse solvendam pœnam conventionalem docet ut probabilius Sanchez *Disp. 37. n. 4.* quia non alia contrahentium intentio in ejus adjectione est, nisi exprimant, quàm, ut compelli possint per eam ad fidem fervandam, unde negatur Patronis oppositis, quòd pactum obligans ad ejus solutionem sit instar condemnationis.

Adhuc pro prima sententia objicitur Novella 18. Leonis Imperatoris clarè approbantis pœnæ conventionalis adjectionem, velut potentiùs urgentem fidei datae executionem, cui Novellæ utpote posteriori reliquis legibus est standum saltem de jure civili, imò etiam Canonico, cum hoc in obscuris soleat declarationem sumere à civili claro *arg. c. 1. de novi operis nuntiatione.* Resp. cum Zoës. hìc *n. 82.* novellas Leonis jam tempore ipsius non fuisse usu receptas, igitur nequeunt abrogare jus antiquius citatum, & L. *Titia* 134. de V. O. in cujus fine dicitur esse inhonestum vinculo pœnæ matrimonia *adstringi.* Et si valet cit. Novella ipsa est ex parte contra adversarios quia in ea expressè dicitur, *arrharum per-*

perditionem esse levio-rem, pacto autem constitu-
to penas majores prorsus, atque graviores esse;
& hæc est solutio nostra ad argumentum se-
cundum data.

Illud etiam adversarii concedunt, quòd
pacta lucrativa sponsalibus adjecta sint irri-
ta, ita leg. *si ita* 71. ff. De V. O. ibi: *si tibi*
nupsero, decem dare spondes, causa cognita de-
negandam actionem puto, quia præsumuntur
fieri ex turpi quæstu, seu libidine contra
bonos mores Sanchez *Disp.* 33. n. 3. Lay-
man cit. monens promissionem valituram
cessante præsumptione, ut si nomine dotis,
aut donationis ob nuptias, aut propter in-
æqualitatem personarum fieret v.g. si igno-
bilis, aut senex puellæ nobili sponde-
ret conformiter c. *de illis. de*
condit. appositis.

§. XVIII.

De probationibus Sponsalium.

LXXI. **C**um facta probanda sint *leg.*
eum qui de probat. sponsalia
autem sint quid facti, ea in foro externo
probandi necessitas incumbit auctori contra
negantem. Probantur autem primò: ver-
bis sive prolatis, sive scriptis, de quibus
n. 12. & sequenti. Verba æquivoca, aut
dubia sponsi exponenda sunt ad clara verba
sponsalium primi loquentis, Sanchez *lib. 1.*
D 18. n. 4. Gobat *tract. 10. n. 77.* Uterque
notat, iudicem Ecclesiasticum verba, ac si-
gna realia per se loquendo debere interpre-
tari secundum communem intelligendi
modum regionis, in qua fiunt sponsalia,
ex cap. litteris de Sponsalibus. Quando nec
ex antecedentibus, nec consequentibus
potest erui verba aut signa sonare potiùs
sponsalia, quàm oppositum, standum est
pro libertate possidentis eam, per *n. 31.* nisi
ius aliter disponat. Ita communis apud
Gobat *n. 73.*

LXXII. An sponsalia verbis conditionatis inita per copulam subsequentem transeant in absoluta, resolvimus affirmativè *num. 44.*

Dubius de verbis promissoriis, aut certus de illis, sed incertus de animo se obligandi, an maneat liber à sponsalibus vide *num. 51.*

Nullum est argumentum à matrimonio (pro cuius valore statur in dubio) ad sponsalia proinde in dubio iudex non decidat eorum validitatem, sed nullitatem, ut proximè dictum contra cit. Sanchez stantem pro dicta argumentatione, quia ut observat Gobat *n. 75. ex Abbate n. 6. in c. 1. ut lite non contestatâ.* Causa sponsalium non est propriè, & strictè, sed largè matrimonialis, strictè sumptum matrimonium, ait Abbas, impeti, dum agitur de separatione Thori, lucro donationis propter nuptias, &c. Inter causas matrimoniales latè sumptas numerantur sponsalia, secùs inter strictè tales. Hâc habitâ distinctione concordari posse jura, & Doctores de causis matrimonialibus diversimodè loquentes ait. cit. Gobat.

Hinc

Hinc plura adfert *n. 74.* discrimina inter matrimonium de præsenti, seu strictè tale, & matrimonium latè sumptum seu sponsalia, sic teste Barbos. *in c. fin. n. 3. de sent. & re jud.* in dubiis sponsalibus non est præsumendus valor: ita ferè omnes, saltem quando est inter partes disparitas. Econtrà in dubio de valore matrimonii locus non est disparitati, nec potest fieri contracti matrimonii dissolutio. In hoc est paritas inter dissolutionem sponsalium, & matrimonii, quòd crebrò fieri possit injuria uni parti in utrisque, è contrà longè plurimum malorum periculum sit ex dissolutione matrimonii, quàm sponsalium. Ibi enim emergunt grandia incommoda ratione dotis jam præstitæ, prolis natæ, ac multiplicis injuriæ, irveverentiæ Sacramenti, si post invalidè dissolutum matrimonium fiat transitus ad secundum, tertium, &c. E duobus autem malis est eligendum minus, *c. ubi de elect. in 6.* Pariter Glossa in *cap. 1.* Verbò servetur, ut lite non contestata recepta negat sententiam super nullitate matrimonii transire in rem judicatam, nec in causa matrimoniali conceditur transactio, seu compositio, nec arbitrium, aut pœna per

stipulationem decreta , quæ tria conceduntur in sponsalibus. cit. Gobat.

LXXIII. Quare injure statuta de causis matrimonialibus non sunt universim extendenda ad sponsalia , aut è contra ; sic in sponsalibus admittitur juramentum litis decisorium , ac compromissum , neutrum in matrimonio contracto secundum Gailium *lib. 2. obser. 194. n. 4.* Nam matrimonialem causam reponit inter graves , & arduas , æquiparátque criminalibus , in quibus regulariter non defertur juramentum , Gobat cit. qui tamen *n. 90.* concedit juramentum litis decisorium in causa matrimoniali plùs quam semiplenè probata , nempe per unum legitimum , & alterum illegitimum testem. Diana *p. 10. tract. 13. Resol. 19.* post Sanchez *n. 7.* pluresque alios præfert unum singularem authorem ex gravi , seu probabili ratione pugnantem pro valore matrimonii multis impugnantibus valorem , quæ tamen sententia in sponsalibus est contra omnia tribunalia Ecclesiastica teste cit. Gobat subdente *n. 76.* axiomata de causa matrimoniali generatim non posse extendi ad sponsalitiàm.

Est

Est quidem causa sponsalitia etiam gravis, in quali juxta cit. Gaillium regulariter excluditur juramentum litis definitivum, nihilominus ob favorem libertatis passim in tribunalibus quoad effectum non habetur pro causa gravi, ita Gobat *n.* 76. ergo nequit causa sponsalitia comparari in gravitate cum matrimoniali, in hac enim agitur de statu hominis directè, in quo authores fundant causæ gravitatem, secus in sponsalibus, nisi valdè remotè, ac indirectè. Item matrimonium est indissolubile, è contra sponsalia etiam legitima sæpè ex causa dirimi possunt. Item ut observat cit. Gobat. in causa strictè matrimoniali nequeunt plures seorsim insufficientes probationes conjungi in unam sufficientem ob favorem matrimonii: è contra ob favorem libertatis in sponsalibus admittitur conjunctio: Quapropter *n.* 341. alijs tacentibus Doctoribus in concursu plurium causarum dissolutionis sponsalium, etsi singulæ non sufficiant, pronuntiat universas sufficere, eò quòd faciant notabiliter difficiliorem contractum matrimonii, sitque axioma 19. Barbos. *Singula, quæ non prosunt, multa collecta juvant.*

Quid si ex aliquibus sponsalibus grandia commoda, aut incommoda nascantur, an saltem talia reponenda inter causas civiles arduas, impatientes juramenti supplementi? Affirmat Gobat ex Seraphino *de privilegiis juram. c. 33. n. 113.*

Citato loco refert Gobat ex stylo curiæ Constantiensis, quòd in casu, quo utcumque verba sonant secundum communem sensum promissionem, & pars altera negat ea prolata animo spondendi, adferens negationis suæ verosimiles rationes, huic deferatur juramentum litis decisorium, nisi verosimilitudo elidatur contrariis probationibus. Item in dubio vult Gobat. *n. 77.* ex Sanchez magis esse favendum fœminis ob faciliorem, & frequentiore deceptionem, quàm masculis docente quotidianâ experientiâ, idcirco tunc magis credatur fœminis.

LXXIV. Non solis verbis, & juramento definitivo, sed etiam præsumptionibus probantur sponsalia; ubi breviter adnoto ex Pereyra in Elucid. Juridico-Theologico à *n. 1250.* quòd verbum præsumo, à quo derivatur præsumptio, sumatur primò pro priùs sumo, seu antecapio,

L. 1. Cod. de secundis nuptijs. Secundò pro audere , seu tentare aliquid contrà Jus , qualiter est frequens ejus usus in Bullis Pontificiis, Tertiò pro præfagire conjicere , seu divinare aliquid in dubio , & secundùm hanc acceptionem definitur apud eundem communiter , quòd *sit conjectura , sive Divinatio in rebus dubijs per rerum circumstantias frequenter eveniens.* Ei in dubio statur , & habetur pro veritate , donec oppositum probetur.

Est multiplex. Primò juris tantùm , ut quando jus super dubio , & verosimili aliquid præsumit. Secundò juris & de jure apud Sanchez *lib. 7. D. 108. n. 18.* quando non tantùm jus aliquid præsumit , sed simul ita esse disponit , ut contra eam nulla admittatur probatio: eandem Doctores vocant necessariam. Talis ante Tridentinum fuit , si quis post sponsalia cognovit sponsam , nempe quòd in eam de præsentì consenserit , id est in uxorem acceperit. *c. is , qui. h. t.*

Utraque dividitur in temerariam , probabilem , & violentam. Prima concipitur ex signis , seu causis levibus , ut si quis quid sinistrum suspicetur de aliquo , ex

hoc, quòd videat semel cum aliqua conversari. Secunda ex indiciis probabilibus, & huic statur, donec oppositum probetur. Tertia ex probabilissimis, seu vehementibus judiciis formata, etsi fidem omninò indubitata non fundet, facit tamen moralem certitudinem, ut Judex queat ferre sententiam contra eum, adversùs quem stat illa per *n. 68. in fine.* Sic diu uxori cohabitans præsumitur eam cognovisse. Item ter monitus de non conversando cum sua uxore, si postea cum illa reperitur, est violentissima præsumptio impudicæ conversationis. *Auth. si quis ei c. de adult.*

Præsumptionum exempla varia ex Menochio insinuat Gobat. *tract. 10. n. 90.* Primò verba, de quibus vide *n. 71.* ut si se vocent sponfos, aut si fama viciniae constanter habeat pro talibus, secùs ex appellatione dilectissimæ, aut dilectissimi. Undè Constantiensis Curia absolvit Titium impetum à Berta ab eo imprægnatà (quod fatebatur) etsi in chirographo producto eam nominavit dilectissimam, cujus loco, si nominâisset sponsam, fuisset jussus eam ducere.

Se-

Secundum exemplum fundans præsumptionem sunt arrhæ , ut colligitur ex *n. 67.* quarum acceptationem sufficienter probari confessione partis eas accipientis , ut probabilius ex Bartolo , Covarruvia , &c. defendit Sanchez *lib. 1. D. 35. n. 5.* contrà videtur , quod si hæc esset sufficiens probatio , inquit cit. Gobat , iudex juranti eorum acceptationem deberet plenè credere peracta sponsalia , quod generatim dici nequit , eò quòd confessio sola partis non sit semiplena probatio , sine qua non conceditur iuramentum litis decisorium , & ideò negat cit. Gobat : tum etiam exinde , quòd non semper auctori , sed sæpè Reo iuramentum sit deferendum , prodest tamen auctori arrharum acceptio ad probandam suam intentionem. Huc spectat subarrhatio , de qua lege *n. 11. V. deduco 3.*

Tertium exemplum præsumptionis sponsalium desumitur ex copula puellæ honestæ , ac famæ integræ non semel facientis potestatem sui corporis ob ea , quæ dixi *n. 44.* Gobat *n. 90. §. 4.* Dixi , non semel , quia Gobat negat præsumi ex unica copula (nisi hanc præcesserint sponsalia conditionata , tunc enim ex unica usura

præsumi sponsalia absoluta supponit Gobat *n. 276.*) etiam puellæ honestæ ; at neque ex iterata indulta à puella aut vidua non integræ famæ (nomine enim honestæ venit habens bonam famam. Gobat. *tract. 10. n. 85. in append. 2. lit. E.* ubi etiam præmittit, quòd sollicitatori dans primâ vice repulsam, non sit dicenda petulans, aut impudica usque eo, etsi secundâ vice succumbat) aut si talis puella sit in loco per frequentis naufragii pudicitia, ita Gobat. *n. 90. §. 4.*

LXXV. Probari sponsalia juramento suppletorio constat *ex n. 73.* ad hoc autem est necessaria prævia eorundem semiplena probatio, Gobat. *n. 93.* ubi ex Gaillio *lib. 2. obser. 94.* illam appellat plenam, quam judex ipse omnibus perpensis habet pro plena conformiter *c. in nostra 32. de testib. & attestat.* ubi monet judicem, ne tantum ad multitudinem, sed ad qualitatem testium respiciat, eorûmque deposita; semiplenam verò, quam stylus curiæ, aut sapiens judex habet pro tali, seu sufficiente ad plenam probationem per accessum juramenti. Semiple-
ra probatio non fit, nisi, aut per unum testem omni exceptione majorem, aut
præ-

præsumptionem vehementem, Glossa. in *c. fin. de jurejurando*. Vehemens autem ut distincta à violenta videtur converti cum gravi.

Fama, quam definit Abbas in *c. vestra de cohabitatione Clericorum*, & mulierum est communis locutio ex verosimilibus conjecturis surgens. Fama, inquam, plenè probata, an semiplenè probet, proinde an ad eam deferri possit juramentum suppletorium sponsalia esse inita, est controversum. Communis apud Gobat negat illi vim probandi semiplenè, nisi in rebus modicis. Contrarium teste Gobat non improbabiliter tuentur alii.

Ex his Gobat *n. 95.* resolvit in casu, quo actrix assererat sibi promissum matrimonium sub conditione copulæ, & ideò permissæ, Reus verò, confitens copulam, negabat promissionem, nec hunc nec illam defectu semiplenæ probationis admitti potuisse ad juramentum decisorium, sed Reum, etsi nihil probantem fuisse absolvendum ex generali principio, quòd actore non probante reus sit absolvendus, etsi hic nihil præstiterit *textu c. fin. de jurejurando*. sed nec juramentum purgatorium habet pro-

propriè hìc locum in Reo, quia purgationis juramentum respicit amolitionem suspicionis de commisso delicto, ut liquet ex *tit. de purgatione Canonica*: Reus autem non accusabatur de ullo crimine.

Porro juramentum deferri debet potiùs Reo, quàm actrici, dum in casu conflictûs præsumptionum, vel probationum & responsionum probationes actricis debilitantur, ita ut probabiliter non habeant locum, Gobat *n. 189.* nisi, uti limirat *n. 95. in Append. 2. lit. E.* fœmina sit integræ fidei, secus vir, ut si hic sit perjurus, aut præsumptio stet pro fœmina, nulla pro viro,

LXXVI. Item probatio sponsalium desumitur quandóque ex taciturnitate juxta *Reg. qui tacet* in 6to nempe quando habetur pro aperta confessione, sive assensu, ut dum agitur de tacentis interesse, nam in odiosis lex omnia interpretatur in partem deteriore[m] tacentis, *L. quæ dotis 34. ff. solut. matrim.* præsertim quando dolosè tacetur, vel maximè, quando intervenit actus positivus Peckius *incit. Reg. num. 5.* & quando quis tacendo præjudicat sibi, Decius in dictam *Reg.* contra Tiraquell. Plura de taciturnitate lege *n. 14.*

Demum probatur testibus idoneis (ob-
servat Mascard. *de probationibus conclus.* 1023.
testem idoneum esse quid minus, quàm
testem omni exceptione majorem, hunc
enim *n.* 5. appellat illum, cui nihil opponi
potest.) An etiam oporteat esse omni ex-
ceptione majores non satis liquet. Plures
apud Mascardum *n.* 74. requirunt hanc
qualitatem in testibus matrimonii probandi,
quos ipse *n.* 15. refutat. Unde jidem æqui-
parantes matrimoniali causæ sponsaliti-
am prætendent eandem in probandis sponsali-
bus, proinde rejicient consanguineos, do-
mesticos, infames, &c. Sed hos DD.
non esse audiendos patet *ex n.* 73. imò si a-
gitur de matrimonio contracto aut contra-
hendo, dum quæstio est de consanguinita-
te, vel affinitate, consanguinei sunt testes
idonei Gobat. *n.* 92. *ex t. super eo 22. de testib.*
Parentes, & à fortiori alios conjunctos pos-
se testari pro liberis tenet Mascardus à *n.* 23.
excipiens casum, quo filius, aut cognatus,
pro quo testificantur, est opibus, aut no-
bilitate inferior; aut quando multum affe-
ctant talè matrimonium, nisi sint admo-
dum vitæ integræ; aut quando probatur fœ-
minam esse carnaliter cognitam, quia tunc
agi-

agitur de injuria illata toti familiæ, Gobat cit. ubi licet rejiciat etiam testimonium parentum pro filia, citans Abb. Verùm Abbas in dictum *c. n. 10.* sentit oppositum, ibi enim contra Hostiensem allegat Joannem Andream negantem, quòd testimonium matris pro filia sit suspectum, etsi vir sit distissimus, sed plebeius, filia vero nobilis, nec reprobat ejus opinionem, & *n. 8.* admittit Parentum testimonium, quando inter fœminam, & virum est æqualitas aut modicus excessus.

Consonat Layman. *n. 6. in dict. c. super eo.* excipiens solum matris testimonium ut suspectum, quando filii, aut filiæ peculiaris honor, aut incrementum ex nuptiis accedit, ut si est impar divitiis, nobilitate, honore.

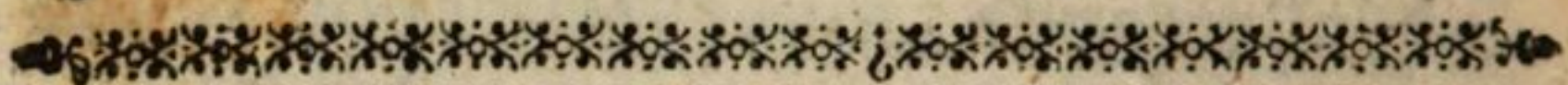
Proxeneta, seu mediator, ac sollicitator à contractûs testificatione excluditur à Mascardo *conclus. 1363. n. 36.* Gobat cit.

Familiares, seu domesticos bonæ vocis, & vitæ probatæ pro testibus idoneis in causa matrimoniali agnoscit Mascardus cum pluribus aliis, *conclus. 1023. n. 28.* contra Decium, &c.

Mulieres esse idoneos testes non solum in probando, sed etiam in dissolvendo matrimonio post alios expressit cit. Mascardus *n. 8.* approbat Gobat, addens quoad hoc esse testes omni exceptione majores.

Dum testes rogati de verbis sponsalium, si spondent se formalia verba relaturos, attamen in verborum cortice varient, etsi in substantia conveniant, non merentur fidem, Gobat *tract. 10. n. 92. in append.* Secus si id non præferant: testes enim etsi in accidente discordes, dummodo in substantia non contrariantur, plenè probant, si non varient, sed constanter deponant sine titubatione, Gobat *tract. 8. n. 533. ex Alexand. Consil. 88. n. 17. volumine 5.*

In discordia testium potius pluribus, quàm uni credendum vult Alexander *lib. 5. cons. 99.* Tuschus *lit. T. concl. 240.* præsertim in discordia circa tempus, Everard. *loco 119. n. 4.* at Peckius *in c. inspicimus de Reg. juris in 6to. n. 4.* & cit. Everard. approbati à Gobat aiunt in discordia præferendos pluribus pauciores verosimiliora deponentes; sunt autem verosimiliora, quæ plerumque fieri consueverunt.

§. XIX.

Ob quas causas sponsalia possint dissolvi? ubi regula generalis traditur pro dissolutione in pluribus casibus.

LXXVII. **P**ost explanatam sponsaliorum essentiam, valorem, obligationem, eorúmque, quæ illa dirimunt, aut impediunt, ne existant, & post probationem eorundem existentiae sequitur, ut descendamus ad causas, quæ sponsalia valida, & existentia, horúmque obligationem tollunt.

Causarum dissolvendi numerus apud diversos Authores assignatur multiplex, de jis fusè differit Sanchez *lib. 1. à D. 42. ad 73.* Omnes Lancellotus *Institutionum Juris Can. lib. 2. h. t.* conformiter principiis Dialecticæ (juxtà quæ in omnibus scientiis proceditur à generalibus ad particularia) revocat ad duo suprema genera, videlicet quòd sponsalia dissolvantur, aut jure, aut facto: utrúmque genus dividit in suas species. Hunc sequitur Wex in suæ Carolino-Canonicae Ariadnes *part. 5. de Sponsal. c. 7. à n. 4.* & nos cum eo procedemus.

Cau-

Causas universas dissolvendi sponsalia dividimus primò universalissimè in duo membra. Nempe aliæ dissolvunt plenè, id est, ex parte utriusque sponsi: Aliæ non plenè, quæ nempe dant jus uni resiliendi, secùs alteri parti priore invitâ.

Plena dissolutio fit tripliciter, ut factò proprio, qualis est mutuus consensus, aut factò alieno, videlicet dispensatione superioris, aut juris dispositione.

Non plenè dissolvit notabilis mutatio ex parte unius, eaque vel sponsalibus contractis superveniens, aut ea antecedens, sed ignorata ab altero; tunc enim, cùm superveniens notitia notabiliter variet æstimationem, ac affectum erga compartem in sensu morali, perinde est, ac si post sponsalia emerisset mutatio respectu ejus, cui sublata est ignorantia, *Wex n. 24.*

Ex mutationibus aliæ sunt sacræ, ut votum; aliæ profanæ, ob quas saltem ex parte unius cessat obligatio.

LXXVIII. Circa ejusmodi causas & mutationes, siue eæ sint sacræ, siue profanæ, quando ad sponsalium dissolutionem sufficiant, declarat Tannerus *tom. 4. D. 8. q. 1. n. 69.* post Sanchez *D. 62. num. 2. &*

D. 63. à n. 2. Laym. lib. 5. tract. 10. part. 1. c. 1. n. 18. & n. 19. Wex à n. 25. Gobat tract. 10. n. 293. *qualibet causa*, inquit Tannerus, *de novo superveniens sponsalibus*, vel etiam *primum post cognita ab altero contrahentium*, ob quam quis merito prudentis approbatione, si à principio exstitisset, aut cognita fuisset, ab hujusmodi sponsalibus contrahendis abstinuisset, sufficit ad dissolvenda sponsalia.

Hæc generalis regula complectitur duplicem doctrinam. Prior est de causa accedente post sponsalia, quæ si ab initio contractus fuisset, merito & communiter homines talis statûs, & conditonis ab eo absterruisset, aut absterrere rationabiliter potuisset: Ratio hujus fundatur in arduitate, ac indissolubilitate matrimonii, quod est objectum sponsalium, ob id enim ex natura rei, & praxi Ecclesiæ requiritur Specialis libertas, propter quam spondentes non intendunt se obligare sine tacita quasi conditione, nisi notabilis, aut præjudiciosa mutatio, antequam matrimonium trahatur, contingat.

Hinc non est paritas ab alijs onerosis contractibus, in quibus transmittitur, quòd dicta Reg. non procedat, nam in alijs non est

Ob quas causas sponsalia possint dissolvi? &c. 195
est specialis illa arduitas objecti, nec singularis requisita libertas, & ideo præsumuntur spondentes matrimonium magis restringere suam intentionem resiliendi à sponsalibus, ne cogantur ad matrimonium tam arduum & insolubile.

Posterior doctrina est, quòd etsi similis notabilis mutatio præcesserit sponsalia, & horum tempore alteri ignota, postea autem detecta sufficiat, Sanchez *D. 63. n. 3.* Gobat *n. 295.* quia jure paria sunt, non esse, & non apparere. Item aliquid supervenire, & præcedere, sed ignorari. ex *L. 77. ff. de contrah. empt.* Lessius de justitia *lib. 2. c. 42.* Dub.

LXXIX. Regula quoad utramque doctrinam vera est, etsi sponsalia sint juramento firmata, Sanchez *D. 62. n. 4. & 63. n. 7.* juramento enim promissorio semper inest conditio, si res in eodem statu permanferit, *c. quemadmodum 23. de jurejurando.* Unde Sanchez *D. 67.* negat ullà opus esse relaxatione juramenti.

Quapropter Gobat *n. 297.* simplices vocat illos, qui putant, quòd promissio juramento firmata ratione juramenti obliget in pluribus casibus, quàm promissio nuda, seu

non jurata; juramentum enim solum adjicit intuitu Religionis, novam obligationem, merumque injicit, ne ultra infidelitatem incurrat perjurium violator promissionis. De cætero easdem imbibit tacitas conditiones, quas promissio, nisi juramentum exactum fuerit ad unam, aut ad plures circumstantias, aut ad casus excludendos, qui aliàs subintelligendi essent in materia promissa, tunc omnino obligaret per accidens in pluribus casibus quàm nuda promissio. Unde sequitur, quòd Sulpitius existimans Luciam esse divitem, & ideo juratam futuri matrimonii fidem spondens, si postea deprehendat esse admodum inopem, non teneatur eam ducere, nec à judice possit condemnari, ut ducat, si probet testibus, quòd credulitas opulentiae moverit ipsum ad spondendum & aliàs omninò non spondisset, aut etiam, si sine testibus ex circumstantiis colligit judex minimo fuisse fidem daturum, si paupertatem eam novisset, Sanchez *D. 62. num. 6.* dicens in utroque foro esse credendum, quando prudentis judicio consideratis omnibus circumstantiis apparet, quod asserens

Ob quas causas sponsalia possint dissolvi? &c. 197
rens non promississet sponsalia tali, si præ-
novisset: idipsum approbat Gobat à n. 299.

LXXX. Nunc regrediamur ad causas
dissolutionis attactas n. 77. Primo dissolvit
sponsalia mutuus sponforum consensus, ita
omnes cum Sanchez *D. 52. ex Reg. juris 1.*
Omnis res, per quascunque causas nascitur, per
easdem dissolvitur, si aliunde non sit indisso-
lubilis. Est autem indissolubilis sine Pon-
tificia dispensatione hic contractus, five
alteruter sponforum sit impubes, five u-
térque, ante annos pubertatis, Gobat
tr. 9. n. 381. ex c. de illis de desponsat. impub.

Necesse non est, ut hæc dissolutio fiat
coram Judice Ecclesiastico, nisi opposi-
tum jubeat statutum Diœcesanum, expe-
dit tamen fieri in sponsalibus publicis ad
præpediendum periculum scandali, imò
necessariò fiat, quando causa resiliendi est
dubia, aut occulta. Pontius *lib. 12. e. 18.*
n. 8. Judex autem Ecclesiasticus nequit
esse Parochus utpote jurisdictione fori ex-
terni destitutus, sed ordinarius, aut Epi-
scopus.

An autem sit veniale peccatum facere
ex mutuo consensu dissolutionem absque
causa rationabili est incertum; affirmat Go-

bat n. 248. quia est aliqualis inordinatio fidei datam cassare, at Zœsius hîc num. 25. veriùs negat per se loquendo, etsi sponsalia forent jurata, quia spectata præcisè natura sponsalium non obligat sponso, ne validè, & licitè valeant ex mutuo consensu rescindere.

Et cùm juramentum sequatur naturam actûs, cui apponitur, consequens est per mutuum consensum dissolvi posse etiam jurata, cùm juramentum utpote accessorium non duret ruente principali per Reg. 42. in 6to. *accessorium naturam sequi congruit Principalis.* Est communis Canonistarum cum Abbate in c. 2. h. t. Gobat n. 240. & 297.

Hæc doctrina certior est, quando juramentum additur principaliter in favorem compartis ad hanc magis assecurandam, potest enim cedere juri suo ex juramento acquisito. At si juramentum fiat principaliter ad honorem Dei, seu intuitu pietatis v. g. ducendi pauperem, negant plures cum S. Thoma 2. 2æ q. 89. a. 9. ad 2. quia juramentum tale æquivaler voto, cujus obligationem nequit altera pars extinguere. Hæc sententia est probabilis, at opposita videtur probabilior teste Sanchez cit.

Quia

Quia DEUS non acceptat juramentum, nisi in utilitatem partis, cujus est promissionem acceptare, & acceptatam remittere. Unde sequitur, quòd in fit etiam tali juramento conditio tacita ista; nisi pars remiserit. S. Thomas loquitur, ut patet ex exemplis illius, quando res promissa non cedit tota in commodum alterius, ut si quis ingredi religionem voveat, in nostro autem casu promissio est tota in commodum alterius.

Amplia resolutionem, etsi juramentum sit execratorium v.g. *fulmine peream, si te non duxero.* Ita Gobat. n. 253. monens, ne ex levitate, seu absque causa rationabili fiat recessus, præsertim ab execratoriè juratis sponsalibus, ne DEUS postea puniat, uti refert n. 255. obsessum fuisse à dæmone nuptiis peractis sponsum, cujus Parentes se omnibus Diris devoverant, si eas nuptias permittant, in quas postea consenserunt.

LXXXI. Secundò dissolvuntur per Ecclesiasticum superiorem: hic nequit esse Episcopus, quia dispensatio hæc videtur illi prohibita *c. ex litteris 2. in fine h. r.* tum quia generatim jus tertio acquisitum tollere spectat solùm ad supremum Principem. Igitur Pontifex solùm potest dispensativè

dissolvere sponsalia , & quidem non absque gravi causa Sanchez *D. 61. n. 2.* Gobat *n. 284.* existimans fore causam justam , si prior sponsa foret sponso causa peccati, aut si ex matrimonio cum altera speretur pax publica , aut extinctio , vel impeditio gravium discordiarum.

Quid si sponsalia sint roborata juramento? Resp. nec à Pontifice relaxari posse jus acquisitum tertio firmatum juramento , nisi causa sit gravissima , & concernens bonum publicum , ut in contingentia facti resolvit Lugo *Lib. 1.* Responsionum moralium *Dub. 44.* ex Sanchez *Lib. 3. summae c. 21. n. 2.* nisi pars altera juramentum remittat, prout remittere potest per *num. 80.* nisi sponsa talis susceperit prolem, tunc enim ex justitia , aut saltem charitate & pietate erga prolem remittere non potest, dum præter illegitimitatem proles carebit necessariis ad congruam sustentationem , Lugo cit. Gobat *n. 286.* addens posse remittere , si ex matrimonio coacto cum sponso prævideat perpetim magnas molestias , charitas enim incipit à se , *arg. c. 3. de authoritate , & usu pallii.* malumque matris redundat in liberos.

LXXXII. Tertiò dissolvuntur ex dispositione juris, & quidem plenè in tribus casibus. Primo si sponsus, aut sponsa mox reclamatione adeptâ pubertate c. 1. de Sponsal. impuberum. Secundò per professionem religiosam. cap. 7. de conversat. conjugatorum. Tertiò per ordines sacros ob annexum impedimentum dirimens. Hic adde cum Wex à n. 11. Quartò superveniens impedimentum dirimens cognationis spiritualis, aut affinitatis ex copula fornicaria. v.g. sponsi cum sorore, aut matre sponsæ: at quia per n. 56. talis tenetur petere dispensationem, si sponsa vult, si dispensatio potest obtineri super novo impedimento mediis ordinariis, ideò prior obligatio non penitus extinguitur ad impedimentum emergens. Quintò dirimitur vinculum sponsalium per matrimonium cum alia.

Lis tamen gravis est, an hoc matrimonium penitus extinguat priora sponsalia, vel verò solum jis vim adimat pro tempore matrimonii, secùs pro tempore soluti per mortem præsentis sponsæ. Plenè extingui docet Layman. lib. 5. tract. 10. part. 1. de Sponsal. c. 2. n. 22. Sanchez Disp. 48. num. 3. Quia inquiunt vinculum fortius tollit minus

nus forte, argumento *c. qui post 5. de Reg. juris in 6to*, ubi votum ingrediendi ordinem strictiorem penitus exstinguitur Professione laxioris, quia votum solenne hujus est fortius simplici. Melius negat Pontius *l. 12. c. 13.* Wiestner hinc *n. 100.* Ratio, quòd nec naturale, nec positivum jus totaliter adimat vim pro tempore soluti matrimonii præsentis: non naturale, quia obligatio priorum sponsalium potest componi cum matrimonio præsentem relatè ad tempus dissoluti matrimonii, ne commodum reportetur ex fide violata: Non Canonicum *c. sicut 22. &c. inter 31. h. t.* quia in his solùm declaratur valor præsentis matrimonii, qui non tollit vim sponsalibus pro omni tempore, ut patet à pari in voto ingrediendi Religionem, cujus obligatio per subsequens consummatum matrimonium non exstinguitur, sed mortuâ uxore reviviscit. Exemplum à professione laxioris ordinis non probat: voluit enim Pontifex specialiter in eo casu decidere ad consulendum monasterii paci. Deinde idem votum factum est eidem Deo, cui actualis traditio in laxiori est gratior simplici promissione strictiorem assumendi; in nostro autem

tem casu fides data est sponfis diversis ; uni de futuro , alteri de præsentī. Illud certum est , quòd parti innocentī maneat liberum aliud , si vult , quærere matrimonium. Verum est quod obligatio extincta non reviviscat , at negatur propriè extinguī obligationem sponsalium , sed tantisper sopiri , & suspendi.

Quartò dissolvuntur , ex singulari doctrina ab aliis præterita Patris Gobat , ex concursu plurium causarum singillatim insufficientium , at universim facientium notabiliter difficiliorem contractum matrimonii , quia singula , quæ non prosunt , multa collecta juvant. Barbos. axiom. 19. ex l. spad. ff. qui jura.

Quando ignorantia , & mutatio dissolvant , patefacient corollaria in sequenti

§. ex doctrina generali n. 78. deducenda , in quibus causas reliquas attingemus.

§. XX.

Regula generalis corollaria practica.

LXXXIII. **C**olligitur primò dissolvi sponsalia per sequentes sacras mutationes. Primò non solum per professionem Religiosam. per n. 82. Sed etiam per votum ingrediendi, ut est certum apud Sanchez lib. 1. D. 46. n. 2. hìc enim meritò præsumitur remittere alteri obligationem, vovens tamen, si non ingredia-
tur, aut si egrediatur, manet obligatus per n. 82. Item per ipsum actuale ingressum ex parte remanentis in sæculo, secus ex parte ingredientis. Pars secunda est contra Sanchez D. 42. num. 5. hujus partis ratio petenda est ex n. 82. Priorem probat ratio proxima, cui accedit nova, quòd sit notabilis mutatio ob dedecus imminens sponsæ, quòd monacho nubat. Hæc pars est contra Covarruv. & paucos volentes ex neutra parte dissolvi. Nostram tenet Wiestner ad tit. qui clerici, & voventes n. 31. Non est paritas, quòd votum Religionis per ingressum bonâ fide factum extingua-
tur

tur, quia per ingressum talem est adimpletum votum, ergo ex causa justa egressus manet liber, sponsalia autem non implentur per ingressum similem.

Nec est argumentum à professione penitus dissolvente matrimonium ratum ad Novitiatum, ut etiam hic dissolvat sponsalia, licet sicut hæc sunt via ad matrimonium, ita Novitatus ad professionem; disparitas enim est, quod professio relatè ad matrimonium ratum habeat se ut vinculum fortius obligatorium ad minus forte, qualiter se non habet Novitatus ad sponsalia, quia ille non obligat ad profitendum, *c. statuimus 23. de Regular.* Sponsalia verò graviter obligant ad matrimonium.

Neque dicas sponsalibus inest conditio, nisi Religionem ingrediar, ergo etiam ex ingressu cessat obligatio. Resp. cum Wiestner antecedens procedere de conditione ingressus per professionem, *c. verum 6. & cap. ex pub. 7. de conversione conjugator.* Non autem eis inest conditio, nisi Religionem ingrediar per solum Novitiatum, etsi hic sit perfectior contractu sponsalicio. Nam etiam promissio centum facta causæ piæ est perfectior promissione causæ profanæ,

næ, & tamen inest huic sive ex natura rei, sive juris dispositione conditio ista, nisi eos donem pauperi, aut impendam alteri causæ piæ, Perez D. 9. sect. 3. n. 14.

Corollarium est verum etiam de sponsalibus juratis, Sanchez D. 3. n. 3. Contra Rebellum se fundantem in c. commissum h. t. ubi dicitur: *tutius esse Religione juramenti servata prius contrahere, & postea ingredi.* Ratio, quod juramentum non faciat illicitum ingressum per n. 79. ad c. commissum.

Resp. cum cit. Sanchez illud esse de consilio, & ideo dicit *tutius esse.*

LXXXIV. An post sponsalia sponsus, aut sponsa licitè voveat castitatem servandam in sæculo, dirimátque ejusmodi votum sponsalia, multum disceptatur. Certum est partem non vorentem posse licitè inire sponsalia, & matrimonium cum alio, quia vovens renuntiat tacitè obligationi. Etiam licitum esse tale votum sentit Gobat. tract. 10. n. 312. & sequente ex S. Thoma. in supplemento q. 53. a. 1. ad 1. Propter votum simplex, inquit, sunt sponsalia dirimenda; sequitur Pontius lib. 12. c. 12. n. 4. probans ex c. veniens. qui clerici, vel videntes: Ubi fœmina post sponsalia deterrita ex fama de sævitia

vitia sponsi , ut se liberaret , ex consilio
cujusdam Religiosi , emisit votum castita-
tis simplex ; consultus desuper Pontifex
Alex. III. respondit consultius esse , ut
post votum matrimonium contrahat , quàm
ut fornicationis reatum incurrat , mandat-
que ei imponi poenitentiam , quòd fidem
mentita (nempe sponso) & votum viola-
verit ob concubitus illicitos , quos uti col-
ligitur ex contextu meditabatur , ergo vo-
tum validum fuit , aliàs dispensatio non
valuisset , unde sic arguitur : vel votum
hoc est validum , vel non est validum ? non
secundum , quia ejus valorem propugnat
Sanchez *D. 46. n. 15.* Est ergo validum , sic
autem sequitur sponsalia dissolvi , siquidem
est impossibilis obligatio absoluta voti cum
obligatione sponsalium. Quòd etiam sit
licitum , probatur , quia nulla fit injuria
promissario ex eo , quòd vovens non im-
pleat promissionem , quia hæc imbibit ta-
citam conditionem istam , nisi eligatur pro-
missio de bono meliore , de quali est vo-
tum , quale bonum impedit matrimonium.
Ex hoc principio Lessius apud cit. Gobat
suasit cuidam virgini emissionem voti casti-
tatis in sæculo , ut illa se liberaret à spon-
salibus.

Econ-

Econtra cit. Sanchez à num. 9. & multi cum illo negant hoc votum esse licitum, sed peccatum mortale, si fiat animò manendi in sæculo, & à sponsalibus resiliendi, proinde non valere relatè ad eum quoad reddendum debitum, cui matrimonium est promissum, deberèque voventem hoc contrahere etiam post votum, quin egeat dispensatione; valere tamen quò minùs valeat cum ulla alia contrahere matrimonium licitè, aut validè sponsalia, imò etiam respectu compartis quo ad petendum debitum. Deus ergo juxta hos Doctores votum hoc velut præjudiciosum alteri parti non acceptat, in quantum præjudicat, & cùm in dicto c. *veniens* &c. mulier, quæ erat in causa, ne sponsalia implerentur per matrimonium, & deinde vovit castitatem, dicatur mentita fidem, sequitur voto hoc non fuisse dissoluta sponsalia, aliàs non rectè diceretur fidem mentita, seu fecisse contra promissionem.

Ad argumentum dictum ex c. *veniens*. Responsio patet ex dictis votum illud non valuisse relatè ad sponsum nec dispensatione indignuisse, ut fœmina illi nuberet, sed ut posset nubere alteri, relatè ad quem valebat votum. Hinc

Hinc etiam negatur non fuisse injuriosum promissario, seu primo sponso. Pariter negatur, quod sponsalia includant conditionem hanc: nisi eligatur promissio per votum castitatis de bono meliore: hoc enim nullo jure constat, prout constat de promissione, ac de voto Religionis. Est quidem verum, quod in concursu duorum vinculorum impossibilium praevalcat fortius, quando ambo valent; at votum in nostro casu non valet modo explicato. His in utramque partem disputatis

Resp. in foro conscientiae esse sententiam utramque tutam; unde juxta primam quando sponsalia sunt occulta, licite resistit, etsi intendat manere in saeculo. Vide Pontium n. 5. contraria argumenta enodantem, & in foro externo, praesertim quando constat de sponsalibus, vovens nunquam audietur, nisi velit ingredi Religionem (ad quam non tenetur) aliàs compelletur ad matrimonium.

LXXXV. Sed quid de voto post sponsalia emisso sacros ordines suscipiendi? Resp. Cum his sit annexum votum solenne castitatis (dicta de voto simplici castitatis sunt applicanda voto sacri ordinis suscipiendi)

di) tale votum esse sponso licitum, eoque dirimi sponsalia defendit Pontius *n. 3.* Gobat *n. 319.* utrumque negat Sanchez *Disp. 47.* Proinde sine peccato non posse ab eo suscipi ordinem sacrum. Certum interim est, sponsam licite resilire posse.

De voto suscipiendi minores, aut actuali eorum susceptione certum est, quod ex parte sponsi insciâ, vel invitâ sponsâ non dissolvat sponsalia, Sanchez *n. 1.* extendens etiam ad sponsam, quia cum statu matrimonii non pugnat eorum susceptio. Verum certitudinem extensionis meritò negat Tannerus *de matrimonio D. 8. q. 1. n. 53.* affirmâtque oppositum esse certum. Quia curans se tonderi in clericum præsumitur jus sponsæ in illam remittere.

Adhuc scrupulus superest, an saltem, quando sponsa est prægnans, vel infamis remaneret non ducta, sententiâ Sanchez *relata n. 84. vers. E contra, &c.* sit practicanda necessariò in utroque foro non obstante qualicunque simplici posteriore sponsalibus voto? Resp. affirmativè cum Gobat *num. 318.* & communi, quia votum ejusmodi præjudicat sponsæ, non tamen est irritum, sed obligat mortuâ sponsâ,

sâ, quam ducere debet, Sanchez. *D.* 48. *num.* 4.

An peccetur mortaliter susceptione ordinis sacri eo in casu invitâ sponsâ? affirmat Perez. Negat Gobat. *n.* 320. si non sit violata. Vide *n.* 56. de defloratore post votum emissum.

Illud universim conceditur, quòd vovens debeat resarcire damna, si quæ sponsa subiret, quia sponsus titulo boni spiritualis non necessarii nequit hoc prosequi cum reali damno innocentis Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 1. *c.* 2. *n.* 8. At negat Pal. *D.* 1. *punct.* 33. post Sanchez *lib.* 5. *D.* 5. *n.* 33. esse refundendas expensas factas à sponsa ratione sponsalium, aut matrimonii, ut putabat, futuri. Gobat *n.* 322. juncto *n.* 320. utrâmq; sententiam censet esse probabilem; priorem, quia licet ex natura contractûs hujus licitè tunc resiliatur, debet tamen servari indemnitas pars altera, quia recedens non debet commodum habere cum incommodo alterius; Posteriores verò, quòd jure suo utens nulli faciat injuriam.

LXXXVI. Colligitur secundò ex generali regula declarata à *num.* 78. sponsalia dissolvi saltem ex parte unius ob notabiles

mutationes animi, aut corporis, aut fortunarum. Primò ob mutationem animi, ut si fiat sponsus hæreticus, aut fuit talis ante sponsalia sponsâ ignorante, idque procedit etiam in Germania, etsi hæretici mixtim convivant Catholicis. Gobat *n. 306.* ubi authores hæresim vocant fornicationem spiritualem.

Secundò si sponsus sit sævus, aut mores habeat asperos, ut prudenter timeatur, ne duris tractet uxorem. Gobat *num. 303.* aut si sponsus evadat aleator, aut ebriosus, vel ipse aut sponsa notetur gravi infamiâ, vel gravis inter sponfos excitetur inimicitia, quam non vult, aut nequit emendare pars, quæ jis causam dedit, Sanchez *lib. 1. D. 58.* Addit Tamburinus *tr. 3. de matr. c. 5. §. 8. n. 7.* inimicitias inter Parentes apud Gobat *n. 337.* nempe diu duraturas. Item si unus sponforum multum incipiat abhorre ab altero, ut seriò dicat se malle, nescio quid subire, quàm tali copulari, cit. Gobat ex Diana *p. 11. tract. 2. resol. 70.* ubi etiam observat ex Sanchez tales nullatenus esse cogendos ad matrimonium, & quando est clarum periculum perpetuum jurgiorum, dissolvi sponsalia etiam jurata expressit Pe-

Perez. *D. 11. sect. 1. n. 4.* Gobat *n. 129.* vide
suprà de hoc *n. 23.*

Item si sponsus refilit, five verbis, five
factis (idem dic de sponsa) à fide data, quia
frangenti fidem Fides servanda non est, *arg.*
legis cum proponas 21. Cod. de pact. Sanchez
lib. 1. D. 49. n. 2. sic ipso facto refilit con-
trahendo sponsalia cum alia persona, quo
casu secunda esse nulla constat ex *n. 7.* etsi
essent jurata. Priora enim non dissolvun-
tur, quia sicut secunda sponsalia sunt de se
jure naturali iniqua, ac illicita, ita jura-
mentum illius accessorium est iniquum c.
quando de jurejurand. Quoties enim pactum
sine peccato servari requit, uti hìc sponfa-
lia secunda, toties juramentum de eo ser-
vando non tenet. Unde non est paritas à
juramento solvendi usuras, quod est im-
plendum per *c. debitores 6. de jurejurando* :
nam non est peccatumolvere usuras, licèt
peccet eas exigens, est verò peccatum ob-
servatio secundorum sponsalium.

LXXXVII. Ex hoc sequitur primò se-
cunda sponsalia nec valere in vim contra-
ctûs, nec in vim juramenti, proinde non
dissolvere priora, licèt innocens possit resi-
lire, ut dictum est.

Sequitur secundò hoc etiam subsistere, etsi secunda sponsa sit violata, imò etiam imprægnata, Sanchez *n. 5.* Contra Major. volentem dissolvi nomine damni illati. Ratio, quòd injuria illata posteriori ignoranti non auferat jus priori. Disparitas inter votum antecedens, & sponsalia hæc secunda, atque sponsalia prima, data est *n. 56.* quòd obligatio voti fundetur in mera voluntatis libertate, sponsalia verò sint contractus onerosus, in quo sponsus emit obligationem alterius propria obligatione, & vicissim, maneat proinde in possessione, quamdiu fortius jus non superveniat; Sponsalia autem secunda etiam cum copula non fundant jus fortius; nullum enim jus oriri potest ex promissione invalida, nec jus ortum ex corruptione prævalet juri sponsaliorum priorum.

Nihilominùs prior sponsa non quidem jure stricto, sed ex quadam æquitate, & charitate tenetur cedere juri suo ad aver- tendam gravem infamiam imminentem secundæ ex violatione (nisi hæc sit occulta, talis enim non est grave malum, nec tollibile per cessionem juris) aut ex imprægnatione; bonum siquidem prolis maximi fit à jure

jure, & Doctoribus per *n. 63.* Gobat *n. 325* & sequentem, ubi negat bonum prolis sponsæ secundæ, si prima sponsa etiam est deflorata, præsertim si etiam gerit uterum, prævalere.

Ad animi mutationem spectat absentia sponsi ultra tempus, sive conventionale, sive legale differentis sponsalium impletionem. An, & quando absentia sponsi dissolvat sponsalia ex parte sponsæ, est discussum à *n. 25.* Vide *P. Wex part. 5. tr. 2. Controv.* ubi proponit casum sponsalium inter Cajum, & Terentiam Oenipontanam: hæc invitâ Cajo Viennam descendit, ut addiscat juris praxim. Post annum evolutum absentia impatiens meditatur sponsalia dissolvere, ac nova inire. Quæritur an jure & quali petat. Post longum discursum concludit, quod hæc quæstio nec ex jure civili, nec Canonico sufficienter valeat decidi, sed ex jure duntaxat naturali, id est, ex generalibus principiis æquitati naturali congruis, præsertim advertendo ad duo; unum est, an ex absentia Caji circumstantiis prudenter possit colligi ipsum sponsalibus renunciasse? alterum an absentia respectu Terentia inducat notabi-

lem mutationem, qualem requirit regula data n. 78.

LXXXVIII. Colligitur tertio dissolvi sponsalia ob mutationem partim animi, partim corporis per fornicationem cum alio, aut aliâ c. *quemadmodum* 25. de jurejurando. Etsi enim hoc loquatur de fornicante sponsa, eadem tamen est ratio de sponso post sponsalia fornicante à paritate adulterij, quod etiam in marito præbet causam uxori ab eo divertendi: Pares enim sunt sponsus, & sponsa in fide servanda, Layman lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. à n. 10. Palao hic D. 1. p. 29. accuratè differens. Ubi tamen, etsi sponso det jus resiliendi ob sponsæ fornicationem antecedentem sponsalia, primùm rescitam post ea, secus sponsæ ob copulam sponsi cum alia habitam ante eadem, disparitatem dat, quòd sponsi communiter respuant ab alijs corruptas, aut de corruptione suspectas, inò etiam vi-
duas in statu viduali fornicatas, quia est viro probosum talem habere consortem. E-
contrà non solet multùm apprehendi corruptio sponsi antecedens, nisi fuisset scor-
tator, aut frequens fornicator, aut nisi deprehendatur prolem habuisse, Gobat
num. 307. Am-

Amplia responsum ad sponsam vi oppressam Sanchez *D. 55 n. 7.* contra quosdam, quia adhuc est dedecorosum talem ducere, cum raro credatur, esse invitam cognitam.

Quid si uterque fornicatus sit post sponsalia, an delicta compensentur ita, ut neutri liceat resilire? Resp. Probabiliter negativè, sponsus enim potest resilire, secus sponsa, cit. Sanchez *n. 9.* Quia delictum sponsæ est notabiliter gravius, quàm sponsi; ergo iniqua foret compensatio. Non est paritas ab adulterio, in quo fit mutua compensatio utroque adulterante juxta declarationem Christi. E contra in sponsalibus quævis mutatio notabilis sufficit ad dissolvenda.

Confirmatur. Etsi Pater sit concubiniarius, potest tamen filiam meretricem exhæredare ob inæqualem turpitudinem, secus mater meretrix filiam meretricem, Sanchez cit. ex *c. in arenam Cod. de inofficioso testamento.* Videtur enim par delictum.

At probabilius censeo cum Tamburino tract. 3. de matrimonio c. 5. q. 6. n. 6. ambos posse resilire; etsi enim fornicatio sponsæ sit deterior, adhuc tamen frangitur data

sponsæ fides, sicut frangitur in matrimonio per adulterium, etsi hoc sit deterius in uxore.

Si sponsa admittat amplexus, oscula, & tactus impudicos, sponsum posse resilire docet Sanchez *n. 5.* Sequitur ut probabile Gobat. *n. 328.* adhuc enim frangitur fides maximè per frequentes; Nam promisso matrimoniò promittitur traditio corporis immaculati, & pudici (hac de causa apud Sanchez, Covar. & Bald. talis fœmina dicitur impudicè vivere, & amittere legatum sibi relictum ea lege, ut castè, & honestè vivat) quæ ratio probat etiam de admissis, & factis à sponso (etsi deteriores sint ex parte sponsæ, idcirco probabiliùs dissolvuntur ex parte sponsæ) indicant enim etiam in sponso animum impudicum, unde sæpe graves discordias causant inter conjuges. Hæc sententia videtur probabilior. Amicus *de matrimonio D. 32. num. 60.* Tamburinus *n. 4.* contra cit. Sanchez.

LXXXIX. Colligitur quartò ob notabilem mutationem corporis dissolvi, ut ob lepram, paralysem, morbum Gallicum, chiragram, podagram, deformitatem notabilem sponsæ priùs pulcherrimæ, Sanchez

chez D. 57. Gobat n. 304. addit incurabilem oris graveolentiam, ac herniam in sponso rustico, aut opifice requirente robustum corpus adferenda, aut tollenda onera, secus in artifice sedentariae artis, mercatore, nobili, aut in foemina nobili (hernia in foemina vocatur bubocenela apud cit. Gobat) eò quòd in foeminis plerumque vitium herniae non sit magnae considerationis. Adde ex Pontio lib. 12. cap. 17. num. 4. Tambur. 2. 4. num. 8. sufficere etiam vehementem suspicionem cujusvis gravis infirmitatis incurabilis, etsi non plenè probeatur.

Dubium non leve oritur an morbus omnis incurabilis superveniens, aut ignotus, post sponsalia rescitus dissolvat sponsalia. Affirmativa est certa de morbo contagioso, vel reddente sponsam vitae sociali onerosam ita ut periculum sit frequenter lecto affigendam, futuram deformem, aut quod morbus sit obfuturus conceptioni prolis, hujus in utero nutritioni, ac partui. Si nihil imminet, dico morbi talis, si tamen sit morbus dicendus, incurabilitatem non dissolvere sponsalia. Hinc anno 1712. unus Chirurgus & tres Medici post inspectum

Etum scirrhum in virginis cujusdam ventre facti sunt esse quidem incurabilem, non tamen habere annexum ullum periculum ex allatis incommodis, & sunt præterea testati, complures esse fœminas scirrhum habentes, quæ tamen plurium prolium matres sine omni defectu effectæ sunt. Est ergo talis scirrhus morbus sine effectû, id est, innoxius non dissimilis strumæ, quæ non nocet, huic præfati Medici assimilaverant scirrhum visitatæ virginis.

XC. Colligitur quintò. Ob mutationem in bonis fortunæ dissolvi sponsalia, ex communi sensu apud Sanchez *Disp.* 59. ut si pars una redigatur in magnam inopiam per belli, aut incendij calamitatem, quin sit spes refarciendi jacturam; aut si utraque pars similem subeat jacturam, Tamburinus *n.* 17. Contra Pontium, & Rebellum, volentes fieri compensationem, sed malè, quia ob utriusque paupertatem onera matrimonii difficiliùs valent sufferri.

Sponsus licitè resilit ob non allatam à sponsa dotem, etsi non fuerit promissa. Nam in pacto nuptiali tacitè includitur ejus promissio, dum ignoratur sponsæ paupertas, Gobat. *n.* 338.

Item

Item quando pars altera est exhærenda, aut probabiliter metuitur paupertas superventura; Gobat *n.* 339. & Tamburinus. *n.* 10.

Et licèt Sanchez *num.* 7. neget dissolvi sponsalia ex mediocri repentino magnarum fortunarum accessu, ut si quis ex fortuna inopinatè evadat valde dives, quia per hoc alter sponsus non est factus deterioris conditionis, quæ ratio movit Palao, ut diceret sententiam Sanchez esse ferè certam. Verùm hæc certitudo refellitur: si enim sponsus tempore sponsaliorum fuisset constitutus in ea fortuna, nunquam contraxisset cum hac sponsa (nisi sponsus talis ad sponsalia fuisset motus ob formæ elegantiam) igitur superveniens sponsalibus mutatio tanta in divitiis dat ei sufficientem resiliendi causam, non minùs, quàm in aliis eventibus notabilis mutatio. Ita Perez

D. 9. sect. 11.

§. XXI.

Plures quæstiones ad præcedentia spectantes resolvuntur.

XCI. **Q**Uær. primò. An sponsi ignotos defectus teneantur patefacere, ob quos, si rescirentur, justè resiliatur? Resp. cum distinctione. Defectus, vel sunt contra substantiam matrimonii, vel non? Si primum, est obligatio manifestandi, quia hoc est generale omni contractui, quòd vitium occultum repugnans substantiæ sit detegendum. Si secundum, vel ejusmodi defectus sunt alteri notabiliter noxii, vel non? priores est obligatio detegendi. Pars prima est contra Sanchez *lib. 1. D. 68.* aliósque. Sed contra hos arguitur cum Palao *hic D. 1. part. 30. n. 5.* Gobat *n. 36.* quòd sit contra justitiam vendere mercem multùm vitiosam, & noxiam alteri, dum est vitium occultum, ita de lignis putridis traditur *L. Julianus 13. ff. de contrabend. emptione.* Ratio hæc probat, siue ejusmodi defectus præcedant, siue sequantur sponsalia ante contractum matrimonium

monium, ut morbus Gallicus, aliisque contagiosus, mores perdit sine animo corrigendi, imprægnatio ex copula cum non sponso. Quare negatur adversariis, quod præter inhabilitatem ad actum conjugalem non sit contra justitiam ulla alia inæqualitas in hoc contractu.

Ratio secundæ partis, quæ est omnium, fundatur in usu recepto, vi cuius non solent detegi defectus notabiliter non officientes matrimonio, sive accidant ante, sive post sponsalia. Ejusmodi defectus recenset Gobat. *n.* 371. Ex Palao. Fornicationem cum non sponso, mores multum vitiosos junctos serio proposito corrigendi, notabilem deformitatem, ignobilitatem, paupertatem. Instantia est à contractu venditionis, in quo non solent leviores occulti defectus propalari. Ex his

XCII. Infero primò. Sponsam ab alio imprægnatam non posse cogere sponsum ignarum ad maturandum matrimonium. Est contra cit. Sanchez *n.* 8. & Dicastillo *de Sponsal. D. 1. n.* 643. Quia cooperaretur actioni sponso injuriolæ, imò nec potest acquiescere sponso urgenti matrimonium, eò quod illi matrimonium no-
ceat

ceat multum ob puerperium, lactationem, prolis educationem, hæreditatem, &c.

Non est paritas ab adultera, ab alio, quam à marito imprægnata, quæ deobligatur pandere scelus, ob similia incommoda: quia non positivè, sed negativè se habet ad illa damna post imprægnationem, in nostro autem casu positivè noceret sponso offerendo illi vitiosas merces. Si tamen periculum mortis immineret sponsæ tali, à Patre, aut sponso, posset practicari sententia Sanchez. Illatio est Gobat *n. 374.*

Infero secundò sponsam laborantem aliquo aut pluribus defectibus narratis in secunda parte posse jure compellere partem ignaram ad matrimonium. Quia ex sponsalibus sine injustitia contractis acquiritur jus ad matrimonium; ergo cogi potest ignarus ad matrimonium per se loquendo, per accidens tamen esset mortale contra charitatem, ut si prudenter timeat sponsa, ne post contractum matrimonium pateat suum vitium, & idcirco oriantur discordiæ magnæ: tunc enim, aut declinet matrimonium, aut revelet vitium, Perez *D. 10. sect. 2. n. 5.* imò etiam ageret contra justitiam, si fictione virginitatis, aut divitiarum posi-
tive

tivè sponsum impulisset ad matrimonium , Gobat *n. 373.* Ex his etiam colligitur, quòd ab alio corrupta possit uti medicamentis , quibus celetur defectus , Tamburinus *lib. 7. Decal. c. 5. §. 2.* Si sponsus probabiliter non agnosceret vitium , quia non mentitur , utpote non agens animò fallendí , sed vitium occultandi , per accidens tamen peccare potest mortaliter per illationem secundam nempe contra charitatem , secus contra justitiam , nisi nuberet ab alio imprægnatæ juxta illationem primam. Corollarium istud traditur etiam à Sanchez *Lib. 6. D. 27. à n. 8.*

XCIII. Quær. secundò. An ad dissolvenda ob aliquam ex causis §. superiore productis sponsalia opus sit autoritate judiciariâ? Resp. negativè per se loquendo , sequitur ex dictis. *n. 8.* dummodo moraliter constet de sufficientia causæ , Sanchez *Lib. 1. D. 69. n. 3.* Quia ex natura rei licet recedere à conditionato contractu , quando conditio evenit , sub qua est licitus recessus ; sponsalia autem imbibunt tacitam conditionem ab jisdem licitè resiliendi , si aliqua causa sufficiens ad dissolutionem evenierit.

Observat autem Sanchez à *n. 4.* causam dissolvendi sponsalia posse esse, aut publicam, aut occultam; certam, aut probabilem; dubiam de jure, aut de facto, aut utroque. De jure est certa, quando est in jure expressa. De facto, quando est certum, talem adesse causam. Probabilis erit, si probari potest coram judice. Dubia de jure est, dum non est certum adesse causam sufficientem. Dubia de facto est, dum quis non est certus adesse sufficientem causam. Publica censetur causa, quando nota est majori parti viciniae, aut communitalis. Occulta erit pro ut opponitur publicae, etsi ab uno, alterove sciatur, possitque probari. Monet autem *n. 9.* hic nomine certitudinis intelligi moralem, non talem, quae excludat omnem contrariam opinionem, sed ejusmodi, quae sufficiat, ut quis tutò operetur, proinde, quod sit verè probabilis opinio de causae sufficientia. Hinc Sanchez sequentes statuit conclusiones ad quaestionem factam.

Prima est autoritate propriâ dissolvi posse, quando causa dissolvendi est certa de jure, & facto, ac publica.

Secunda est licitam esse dissolutionem propriâ authoritate sponsalium occultorum ex certa de jure, & facto causa.

Tertia est, quando sponsalia sunt publica, causa certa, sed occulta, requiritur authoritas judicis, ut tollatur scandalum. Unde authoritate propriâ dissolvens peccaret, sed non nisi leviter (quia nullum jus necessitat ad recursum judicarium) imo nec leviter si causa certa in foro nequeat probari, cum frustraneè impleretur officium judicis, si causa probari non potest.

Quarta, dum causa est dubia de jure, & facto dissolvens propriâ authoritate peccat mortaliter contra justitiam, quia ob dubium alter non potest spoliari jure certo ex sponsalibus acquisito.

Quid si causa occulta habeat annexam infamiam v.g. si sponsa sit fornicata occultè?

Resp. cum Sanchez D. 70. esse prius occultè monendam, ut desistat, & nisi destiterit causam propalandam esse coram judicio, nempe dum probari potest. At in defectu probationis authoritate propriâ possunt dissolvi, ut proximè dictum.

XCIV. Quær. tertio, qualis certitudo, & probatio sit necessaria pro sponsalibus dissolvendis in utroque foro? Resp. Primò pro foro conscientiae, seu ut quis propriâ authoritate resiliat, sufficit certitudo moralis, id est, ut secundum probabilem opinionem causa sit sufficiens, Sanchez *D. 69. n. 9.* Unde sufficit unus de impedimento testis fide dignus **etiam non juratus**, Palao hic *D. 1. p. 31. n. 8.* Sanchez *D. 73. n. 2.* in fine, aut fama fert, aut constat ex testimonio fide digni intervenire hanc, vel illam causam ex relatis §. prioris sufficientem; secùs dubium, aut suspicio (nisi hæc sit vehemens de morbo incurabili per *n. 89.*) ob possessionem alteri faventem. Gobat *n. 378.* Rumor non sufficit, Sanchez *D. 71. n. 18. ex c. super eo, qui cognovit consanguineam*, in quo soli famæ tribuitur hæc vis. In eo autem differt fama à rumore per cit. Sanchez, quòd fama sit acclamatio, seu opinio majoris partis viciniae (addit Palao *n. 7.* in qua ad minus habitent decem personæ) rumor verò sit opinio minoris partis viciniae, & ideo minùs probat, quàm fama.

Resp.

Resp. secundò. Judex fori externi potest procedere ad dissolutionem sponsalium de plano, id est, absque ullo ordine judiciario, Sanchez *n. 15.* Distinguere tamen debet inter causas impedièntes, aut dirimentes sponsalia, & causas non impedièntes, præbentes tamen jus resiliendi. Ut dissolvat ob non impedièntes, non sufficit testis unus, aut fama secundùm veram doctrinam, Sanchez *n. 7.* Pal. *n. 8.* contra Paludan. Quia non agitur hìc de peccato vitando, sed præjudicio tertii, nempe ut huic fides præstita impleatur, in qua causa, uti in omnibus aliis non concernentibus vitationem peccati necessarij sunt duo testes, ex *L. ut jurisjurandi Cod. de testibus. c. in omni negotio, de testibus.*

XCV. Quando autem est causa impedièns matrimonium, tunc sponsalia, vel non sunt jurata, vel jurata. Si non jurata, plenè probat unus testis. ex *c. præterea & 2. de Sponsal. & c. super eo & 2. de testibus.* Ita omnes cùm Sanchez *D. 71. à n. 2.* Dantes rationem, quòd jus contentum sit probatione minore ad evitandum peccatum. Propter rationem istam non refert, etsi testis sit criminosus, suàmque allegans turpitudi-

tudinem, nec citatus, sed à parte productus, vel coactus revelare impedimentum ex generali mandato Parochi, nolitque publicè, & citatis partibus testari, sed clam, & absque publicatione nominis coram partibus; debet tamen esse juratus, nam injurato non creditur ex *c. cum tua de cohabit. Clericor.* cit. Sanch. n. 10. junctis numeris 3. 4. 5. 6. & 7. ubi observat dupliciter allegari posse fornicationem. Primo à sponso, ut resiliat à sponsalibus fornicariæ: Secundo ut impedimentum matrimonii, ut si sit habita cum consanguineo sponsi: hoc secundo modo sufficienter probatur per unicum testem, agitur enim de vitando peccato; at ut probetur primo modo necessarii sunt duo, agitur namque de probando delicto.

XCVI. Si sponsalia sint jurata etiam sufficere unicum testem probabiliùs tradit Sanchez à n. 8. contrà plures se fundantes in *c. Præterea h. t.* ubi dicitur sufficere testimonium unius ad ea dissolvenda, nisi sint jurata, & in *c. cum in tua* 27. eod. Requiritur adjuratorum sponsaliorum dissolutionem præter testem fama de impedimento. Ratio probabilioritatis desumitur ex *c. super*

eo. de consang. Ubi probatio famæ de impedimento sufficit ad dissolvenda sponsalia, sed unus testis integer æquè, imò efficacius, quàm fama probat secundùm omnes apud Mascardum *de probationibus concl.* 753. Sanchez *lib.* 2. *D.* 45. *n.* 27.

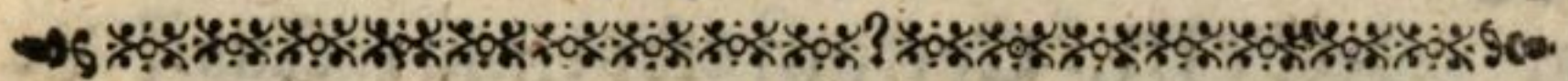
Ne evincunt adversarii oppositum, quia in *c. Præterea*, testis non erat omni exceptione major, utpote deponens nomine non publicato, & allegans suam turpitudinem. In *c. Cùm in tua*. Testis non deposuit, sed denunciavit impedimentum, & ideò ultrà denuntiationem fama probata de impedimento requiritur.

Ut ergo testis unus sufficiat ad dissolvenda jurata sponsalia, debet esse integer, seu omni exceptione major, proinde juratus, debétque non denunciare, sed deponere de certa impedimenti scientia (de solo auditu non sufficit, etsi accederet alter testis non juratus de scientiæ certa deponens, nisi deponat de impedimento ex auditu, quòd audiverit à duobus saltem majoribus, ac distinguat apertè gradus ex utràque parte *c. licet ex quadam: De testibus*) non debet esse persona vilis, sed honesta; vilis enim nec ad denunciandum admittitur,

nisi factum sit ita clandestinum, ut aliter probari nequeat. Item debet deponere publicato suo nomine, Sanchez à n. 9. ad. 13. notans n. 11. famam, vel unum testem juratum de certa scientia majorem fidem facere, quàm unum juratum de auditu, & alterum non juratum de certa scientia deponentem, quia hi duo non impediunt matrimonium, fecus fama, vel unus testis juratus de certa scientia.

Hinc sequitur, quòd fama desumpta ex fide dignis dissolvat sponsalia etiam jurata uti est decisum in c. *super eo. de consang.* Sanch. à n. 13. dummodo sit allegata, & probata; nisi enim probetur, Judex non potest judicare, Pal. n. 7. extendens hanc probationis necessitatem, etsi impedimentum sit notorium contra Sanch. n. 15. debet igitur probari ipsa notoreitas, aliàs Judex judicaret ex privata, non publica scientia.

§. XXII.

*Quales actus licitos sponsis faciant
sponsalia.*

XCVII. **Q**Uæstio est de amplexibus, osculis, & tactibus: omnes hi sunt impudici impudiciâ latè sumptâ, quia aliququaliter opponuntur virtuti pudicitia, quæ re ipsa non differt à castitate. Pudicitia dicta est à pudore, hic autem maximè concipitur de his, de quibus homines verecundantur, unde cum ex omnibus præfatis quidam oriatur pudor, etsi contingat circâ partes non turpes, ideo latè impudici vocari possunt. Propriè verò impudici dicuntur, qui contingunt in partibus verendis, aut his vicinis, vel licet fiant in honestis, ordinantur tamen ab eos exercente ad copulam, vel pollutionem, vel delectationem sensibilem veneream, seu libidinofam; hæc confurgit ex copula, vel pollutione, vel commotione spirituum generationi deservientium, qui sentiuntur in partibus verendis; In his concordant omnes apud Sanchez lib. 9. D. 46.

XCVIII. Certum est primò tactus, oscula, amplexus, aspectus esse actus secundum se indifferentes ad bonum; vel malum morale; boni sunt, dum fiunt ex fine bono, mali ex malo.

Certum est secundò eos fieri posse ex quadruplici fine, videlicet vel necessitatis, ut in Medico, & Chirurgo ad medendum (quò revocatur tactus confricationis ad sedandum pruritus molestus, etsi fiat cum periculo pollutionis, dummodò absit periculum consensûs in illam, Sanchez D. 45. n. 9.) vel honestatis, nempe ob contestandum amorem honestum, castum, vel benevolentiam, vel reconciliationem (huc reducitur amplexus, aut osculum secundum morem Patriæ) vel levitatis, vel vanitatis, seu joci, & curiositatis causa, quod accidit, dum habent pro objecto præcisè cognitionem; quò spectat, dum fiunt causâ hilaritatis.

Quartus finis præfatorum actuum potest esse voluptas seu delectatio: hæc communiter dividitur in moralem, seu honestam; in naturalem, seu organicam; in veneream, seu libidinosam proximè explicatam. Per moralem intelligunt eam, quæ

quæ captatur ex tactu , vel oſculo partis honeſtæ , vel amplexu ſimili ex more patrio , aut in ſignum caſtæ amicitia , &c. per naturalem quæ oritur ex certa proportionem rei tactilis cum potentia tactiva e. g. ex mollitie rei tactæ , &c.

Certum eſt tertio , quòd etiam inter non ſponſos careant culpâ amplexus , oſcula , & tactus pudici , ſeu partis honeſtæ ſecluſo periculò conſenſûs in delectationem veneream , aſſumpti ex fine neceſſitatis , aut honeſtatis.

Certum eſt quarto , quòd inter ſolutos non ſponſos præfati actus pudici , ſive in partibus non verendis ob delectationem ſenſitivam intelligendo per hanc veneream (qualiter eam uſurpat Sanchez *in cit. D. 46.* prout manifeſtum eſt ibi *ex n. 5.*) ſint mortales , ita Sanchez *n. 7.* quia copula eſt illis mortalis , ergo etiam delectatio venerea ex natura ſua immediatè ordinata ad copulam perſonis ſolutis eſt mortalis. quoad punctum hoc pares ſunt ſponſi ſub conditione de futuro , quia invicem nullum jus acquirunt in corpus , ſed acquirerent poſitâ conditione , & de his ſponſis eſt vera generalis doctrina Perez de *matrimonio D. 8. ſect. 6.*

sect. 6. n. 8. Sponsalia, inquit, præcisè spectata non excusant à mortali aut veniali oscula, amplexus, aut tactus, qui in ipsis, si soluti essent: forent mortales, aut veniales.

Certum est quintò etiam sponsis de futuro esse mortaliter illicitos actus omninò impudicos, ut tactus, & aspectus partium verendarum alterius sexûs, aut his vicinorum, quia ex natura sua tendunt ad veneream delectationem, & copulam Sanchez *n. 11.* meritò excusans tactum à mortali excluso scandalo pudendorum supra vestes absque intentione delectationis veneræ. His, ut certis præmissis.

XCIX. Dubitatur primò, an aspectus, oscula, tactus, inter solutos non sponfos ob levitatem, aut ob delectationem præcisè naturalem sint mortales?

Resp. primò. Exercitos præcisè ob levitatem, seu jocum non esse mortales, est communis cum Sanchez *n. 15.* minimè autem est levitas, aut jocus, quando est seria, & affectata deosculatio, seu cum ardore, & morosa amplexatione. Sporer *p. 4. tyrocinii Sacramentalis. n. 346.* nisi ætas infantilis excuset; aliàs innumeri Pa-
ren-

Quales actus licitos sponſis faciant ſponſalia. 237
rentes, & nutrices deoſculantes infantes
ex amore tenero peccarent mortaliter,
Sanchez num. 13.

Reſp. ſecundò. Etiam non excedere
culpam levem per ſe loquendo, ſi fiant pu-
rè propter delectationem naturalem, San-
chez n. 16. contra Cajetanum, & alios da-
mnantes mortalis, ſed immeritò, quia
non apparet gravis inordinatio voluptatis
captatæ præciſè ex proportionem illa reſul-
tante ex re v.g. tacta vel viſa, & tactu, aut
viſu. Verùm quia ſæpiſſimè ex hac natu-
rali delectatione ſequitur **venerea**, ac peri-
culum **conſenſus in eam**, hinc eſt practicè
vera ſententia communis Doctorum, eſſe
communiter mortales inter non ſponſos,
apud Sanchez n. 46.

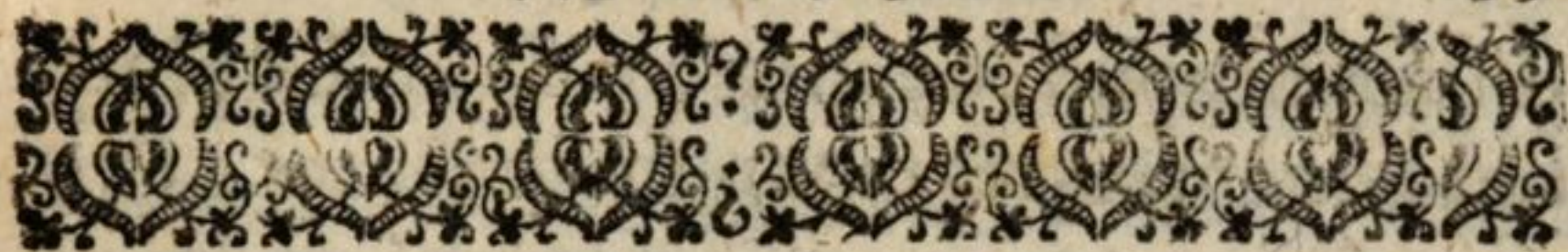
Dubitatur ſecundò. An præfati actus
liceant ſponſis? Reſp. à fortiori excuſari à
mortali ſponſos per ſe loquendo, an au-
tem per accidens ſint in iſis mortales, ſicut
dictum eſt inter alios ſolutos, controverti-
tur. Affirmant plures apud cit. Sanchez,
ſed illis contradicit ipſe n. 47. putat enim
eos cohonestari per ſponſalia, quid ego,
ex reſponſione ad quartum conſtabit.

Du-

Dubitatur tertio. An sponsis præfati actus sint concessi ex fine honesto cum præviso periculo pollutionis, dummodo absit periculum consensûs in delectationem veneream? Resp. Affirmari à Perez *n. 5.* eò quòd præter intentionem sequatur pollutio ex actione sponsis honesta. Sed rectius esse tunc mortales censet Sanchez *num. 49.* Quia nec conjugatis licent cum periculo tali inevitabili per dicenda *n. 413.*

Dubitatur quarto. An jisdem sponsis permittendi præfati actus ob delectationem sensualem, seu veneream in sensu Sanch. *n. 5. & 48.* Resp. affirmari à Sanchez *n. 48.* at melius negari à Perez *n. 7.* Quia copula illis est illicita, ergò etiam delectatio venerea, utpote natura sua ordinata ad copulam. Consentit quo ad utrumque punctum Gobat *n. 621.* qui numero sequenti fatetur, se non semel coactum supponere sententiam Sanchez, nisi quis vellet tales inabsolutos dimittere. Hæc de sponsalibus.

Articulus Secundus.

De Matrimoniis.

§. I.

Quid sit Matrimonium.

C. **M**atrimonium consideratur dupliciter nempe in quantum est præcisè contractus, & in quantum est etiam Sacramentum. Secundo modo contrahitur à fidelibus, primò ab infidelibus ut Paganis, & Indæis. Matrimonium ut est contractus, est liber maris, & fœminæ jure habiliū sensibilis consensus, quo sibi mutuo constituunt jus suorum corporum ad usum conjugalem, seu ad prolis generationem, ita quoad omnes cum Sanchez lib. 2. D. 1. & colligitur ex definitione sponsalium num. 2. Ad essentiam matrimonii sive quā contractus, sive quā Sacramentum est, non requiri consensum etiam virtualem in copulam ostendi n. 23.

Quæ sit materia, & forma matrimonii
dispu-

disputant apud Sanchez cit. D. 5. Ex pluri-
bus sententiis tres sunt principales. Pri-
ma assignat pro materia consensum inter-
num contrahentium: pro forma verò ver-
ba, aut signa consensûs expressiva. Se-
cunda cum Vasquez pro materia ponit ipsa
corpora contrahentium, pro forma ipsum
contractum, seu verba, quibus mutua fit
corporum traditio. Tertia Soarez in 3. p. t.
3. D. 2. sect. 1. autumat ipsa contrahentium
verba, aut signa expressiva consensûs sub
diverso respectu esse materiam, & formam.
Nam verba considerari possunt primò, ut
habent rationem oblationis matrimonii;
volens enim contrahere, offert se alteri in
conjugem. Secundò ut habent rationem
acceptionis oblatis matrimonii. Primo
modò gerunt munus materiæ *ex qua*, quia
sunt adhuc indifferentia, & determinabi-
lia: posteriore verò munus formæ, quia
sunt determinativa. Hanc sententiam se-
cutus sum in tract. de Sacramentis, & qui-
dem ex hac ratione, quòd id sit materia,
& forma in matrimonio, quod est signum
sensibile Symbolicum gratiæ, sed hoc est so-
lus contractus situs in verbis conjugum ex-
pressivis consensûs interni, secùs personæ
COH-

contrahentes, quæ solum sunt materia remota *circa quam*, non etiam solus consensus utpote insensibilis.

Ex his sequitur, quod matrimonium ut Sacramentum est, habet pro materia *ex qua* totum contractum secundum rationem materiae, & formæ acceptum, pro forma Sacramentalitatem, hoc est, significationem supernaturalem gratiæ divinitus, seu ex institutione Christi inditam.

CI. Matrimonium inter baptizatos esse unum ex septem à Christo institutis Sacramentis ex opere operato non ponentibus obicem conferens gratiam sanctificantem, est de fide declarata à Trident. *sess. 24. can. 1. & sess. 7. cau. 6. 7. & 8.* Hinc

Sacramentum matrimonii definiri potest: quod sit inter marem, & fœminam jure habiles contractus, vi cujus sibi jus mutuum in corporibus constituunt ad usum conjugalem, & ad individuan vitam societatem se obligant, ritè dispositis conferens gratiam sanctificantem. Matrimonium in esse contractus à DEO authore naturæ est institutum, Genes. 1. v. 28. & c. 2. v. 24. *relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

Ad esse Sacramenti est in lege Evangelica à Christo elevatum Matth. 19. v. 5. ubi Christus repetit verba dicta ex Genesi & subdit, *quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quibus jubet, sicut fuit ab initio, sic deinceps esse insolubile, postea repudiil libellum antiquat, annullatque Polygamiam, sive pluralitatem uxorum. Hic fidei articulus est declaratus à Trident. cit. in principio §. *hoc autem*, & can. 2. & 7.

Infero primò inter Beatam Virginem, & D. Josephum fuisse verum matrimonium inesse contractûs, etsi nunquam etiam implicite secundum Sporer mox citandum apud Sanchez *Lib. 2. D. 28. n. 1.* consenserint in usum copulæ actualem, essentia enim hujus contractûs tota salvatur per *n. 100. & n. 33.* Illatio est de fide juxta Soarez cit. *tom. 2. D. 7. sect. 1.* ex Matth. 1. v. 20. & Luc. 2. v. 5. Vide Sanch. cit. ubi negat esse de fide: nam uti observat D. Hieronym. in c. 1. Matth. ex more scripturarum sponsi viri, & sponsæ uxores vocantur apud S. Th. 3. p. q. 29. art. 2. in arg.

Infero secundò ministrum hujus Sacramenti non esse sacerdotem contra Canum, sed ipsos contrahentes. Sanchez. *lib. 2. D. 6.*

ubi

ubi Bellarminus oppositum vocat temerarium, quia nullum Sacramentum fit absque ministri persona, & intentione faciendi, quod facit Ecclesia, & tamen ante Trident. contractum sine Parocho, imò & hodiè, ubi Trident. non est receptum irritans clandestinum, fuit, & est Sacramentum, quale esse non potest, nisi ipsi contrahentes sint ministri.

Infero tertio. Matrimonii per procuratorem contracti minister non est procurator, hic enim est purum instrumentum ejus, cujus mandato agit.

Infero quarto. Contrahentes matrimonium in peccato mortali peccare mortaliter non solum eâ ratione, quòd indignè recipiant hoc Sacramentum secundùm omnes apud Sanchez. n. 3. sed etiam, quia sunt ministri contra Sanchez n. 4. Nam ut dixi in tract. de Sacramentis mortalitas peccati in ministro Sacramenti non desumitur ex eo, quòd sit ab Ecclesia deputatus, aut consecratus ad id munus, sed quia nomine Sanctissimi Principalis, nempe Christi exercet actionem Sanctissimam, & ideo debet se conformare sanctitati Christi

§. II.

Quotuplex sit matrimonium.

CII. **R** Esp. cum Gobat tract. 10. n. 401. ex Theolog. & Canonist. dividi in verum, præsumptum, ratum, & consummatum. Verum dicitur, cui nihil substantialium deest, huic opponitur putativum, & dum reputantur conjuges, qui non sunt. Præsumptum est, pro cuius vera existentia militant tales conjecturæ, ut juxta Reg. juris habeatur pro vero, etsi fortè tunc regulæ fallant. Præsumptio hinc sumitur pro conjectura in rebus dubiis, in defectu aliarum probationum, quæ rei certam faciant notitiam. Hinc jure antiquo sponsalia transibant in matrimonium præsumptum, si post ea secuta sit carnalis copula perfecta, hæc enim præsumebatur facta ex maritali affectu, sive ex consensu actuali in matrimonium, c. veniens. §. h. t. & c. is, qui 30. eod. ubi etiam subjungitur contra talem præsumptionem non esse admittendam probationem, talèque matrimonium fuit præsumptum præsumptione consensûs. Ho-
die

die non est locus matrimoniis præsumptis in locis recepti Trid. nisi adfuerit consensus purè externus præstitus coram Parocho, & testibus, tunc enim in loco publicati Trid. etiam matrimonium præsumitur *præsumptione metûs purgati*, si intercesserat metus, aut præsumptione conditionis remissæ, ut si quis contra matrimonium contractum reclamet allegando consensum metu extortum, vel conditionem non impletam, sub qua mente retentâ contraxisset, sed postea posuit actionem, aut signum ostendens remissam esse conditionem, aut metum purgatum, id est, consensum esse rectificatum extra metûs statum, *c. ad id. 21. h. t.* ubi matrimonium per vim contractum cohabitatione spontaneâ convalescit, Et *c. in super 4. qui matrimonium accusare possunt* invitâ desponsata, postea sponte cognita contra matrimonium non auditur. Item *c. proposuit 2. de conjug. servor.* ducens fœminam ignorans servitutem, si post notitiam servitutis carnaliter cognovit illam, præsumitur cessasse privilegio competente illi ex ignorata servitute, aliàs præsumeretur delictum.

Ratum matrimonium est, quod nulla copula inter fideles contractum secuta est (secuta, inquam, quia præcedens non efficit consummatum, atque adeò non tollit jus ingrediendi Religionem, ita ut certum tradit Gobat *tr. 10. n. 690.*) *c. quanto 7. de divortiiis*, ibi: *Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, inter fideles verò verum, & ratum existit.* Matrimonium igitur non est ratum, nisi etiam sit Sacramentum. Notat hìc Wiestner *n. 155.* ratum dici, quia Ecclesiæ ratificatione approbatum, utpote secundum divinas, & Ecclesiasticas leges à baptizatis contractum est, nullâ adhuc interveniente copulâ, ab hoc autem dicitur consummatum.

Quapropter infidelium matrimonium est quidem verum, idque legitimum, eò quòd legitimo eorum consensu, id est, humanis legibus conformi constet, non tamen est ratum, nec Sacramentum, nec significat perfectè conjunctionem Christi cum Ecclesia propter suam solubilitatem fidei favore.

CIII. Quær. ulterius primò, quid sit matrimonium fictum, & a. n. fictè contrahens teneatur renovare consensum verum de-

deposita fictione? Resp. ad primum: *Matrimonium fictum est apparentia consensûs in matrimonium, dum quis reipsa non consentit, ut est dictum de sponsalibus n. 49. Unde opponitur matrimonio vero.*

Resp. ad secundum per se loquendo affirmative, & quidem ratione contractûs, Gobat *tract. 10. n. 411.* Post Pontium. Ratio sequitur *ex n. 58.* nam in contractibus onerosis *Do, ut Des, &c.* qualis est matrimonialis, requiritur ex justitia serius utriusque animus mutuò tradendi jus in corpus, proinde constituyente parte unâ alteri jus in corpus suum titulò contractûs debet vicissim altera constituere jus, & quamdiu non constituit, continuat peccatum injustitiæ.

Dixi *per se*, quia per accidens in quatuor casibus cum Layman. deobligat cit. Gobat à præstatione veri consensûs, ut si uxor falsè se dixerit Virginem, aut si ex matrimonio timeatur infelix exitus, aut deceptor sit valdè majoris conditionis, dummodo spe matrimonii non sit secuta copula, aut si fictè consensit ob metum gravem, quo casu licèt simulatio sit mendacium reale, non tamen excedit culpam levem, quando metus fuit injustus, quia hic excu-

fat à vera in alterum injuria, Sanchez. *lib. 4. D. 16. n. 2.*

Renovatio consensus non sufficit interna, sed exprimenda est exterius contra Sanchez *lib. 2. D. 32. n. 11.* contentum internò, quia, inquit, hic solus desiderabatur. Sed contrà est, quòd ad verum matrimonium sit necessarius consensus mutuus sensibilis, signum autem præteritum sensibile datum tempore ficti consensûs non perseverat, igitur consensum novum præsentem nequit reddere sensibilem, *Dict. hic D. 2. dub. 9.*

CIV. Quær. 2. An ut sit legitima renovatio ficti consensûs sit necessariò præmonenda de nullitate matrimonii pars primitùs consentiens? Resp. Partem ignorantiam nullitatis matrimonii esse certiorandam de nullitate, Cardenas *ad primam proposit. Innocentii XI. dissert. 2. à n. 662.* dicens oppositam opinionem multorum Theologorum, & Canonistarum apud Sanchez *Lib. 2. D. 36. n. 2. & 3.* extra casum extremæ necessitatis damnari, ipsèque Sanchez. *n. 7.* vocat parùm probabilem, stylus enim Pœnitentiariæ requirit certiorationem. Ratio est, quòd nullus consentiat in ma-
tri-

matrimonium, nisi sit reciprocus consensus, sed dum alter fictè consentit, est impossibilis reciprocus consensus, ergo non consentit etiam is, qui sine fictione consentit.

Quær. tertio. An renovatio consensus debeat fieri coram Parocho, & testibus? Resp. negativè ex declaratione Pij V. apud Gobat n. 415. Quia *Trident sess. 24. c. 1. de reform. mairimonii* irritat illa solum clandestina matrimonia, quæ prohibebat jus antiquum; ut constat ex initio decreti Trid. nunquam autem Ecclesia prohibuit matrimonia coram Parocho, &c. contracta, dum privatim consolidantur ob occultum defectum, quia talia non præbent occasionem deferendi veram uxorem. Opposita Clem. VIII. Declaratio, aut nunquam fuit publicata, aut non fuit ex cathedra, sed tanquam privato authore. Resolutio est contra Pont. *Lib. 5. c. 6. n. 6.* cui favet Gobat n. 417.

CV. Ex responsione ad secundum colligitur primò, ut tale matrimonium convalescat, impetrandum esse etiam novum consensum ab ignaro nullitatis, vel confitendo suam fictionem vel saltem dicendo illi: *nonne me ita diligis, ut si non esset inter nos*

matrimonium, denuo mecum contraheres, ac ex nunc vis me in conjugem, ac si non fuisset validum matrimonium inter nos prius contractum, & si ignarus respondeat: ita, volo, interrogans subjungat: volo, & ego. Dixi volo, nam si responderet alter vellem, si esset nullum, non foret actualis consensus ad valorem necessarius, sed esset.

Modus iste renovandi, etsi non procedat ex formali scientia nullitatis, procedit tamen ex cognitione æquivalente scientiæ, ut observat Sanchez, & ideo etiam extra necessitatem practicus non damnatur ab Innocentio XI. Ita Cardenas n. 679. quia tunc ex parte utriusque est actualis consensus absolutus ob purificatam conditionem, qualis non foret, sed conditionatus, si non procederet ex præfata cognitione scientiæ æquivalenti.

Colligitur secundò. Cum utriusque consensus sensibilibiter expressus sit ad valorem matrimonii necessarius velut materia, & forma hujus Sactamenti per n. 100. simul existere debent non coëxistentiâ physicâ, sed morali.

Colligitur tertio, quòd contractus solennis initus secundùm formam juris nullas
ad-

admittat præsumptiones, etsi multas, & magnas contra se, proinde prætendens fictionem in contracto matrimonio, nisi claris indiciis fictionem probet, non auditur, Gobat *n. 430.* Postea à *n. 440.* ex Sanchez. *lib. 2. D. 45. n. 3.* agens de probationibus fictionis negat hanc sufficienter probari juramentò, sed ut mereatur fidem assertio viri apud mulierem, ut hæc valeat alteri nubere, necessaria est certitudo moralis de fictione, Sanchez *n. 4.* Deinceps plura producit indicia, sed hæc omnia nisi sint clarissima, putat Gobat *num. 443.* non sufficere, nisi constaret de uno, alteròve matrimonio priùs, aut postea fictè à tali viro inito. Etsi simulatio foret moraliter certa, propriâ tamen auctoritate nefas est dissolvere matrimonium, & inire aliud ad vitandum manifestum scandali periculum.

§. III.

*De matrimonii institutione, Et an in
baptizatis sit Sacramentum, fidelesque possint
validè contrahere matrimonium sine
Sacramento.*

CVI. **Q**Uær Primò , à quo fit institu-
tum matrimonium in esse con-
tractus ? Resp. si institutio matrimonii
sumitur pro prima ejus celebratione , seu
executione , certum est id institutum à pri-
mis parentibus ex mutuo consensu , ad
quem Deus eos , vel interiùs , vel exteriùs
excitavit , vel præcepit in ordine ad propa-
gationem : hoc modo Deus dici potest au-
thor matrimonii per n. 101. & intelligendus
est Bonifacius VIII. c. 1. de voto , & voti re-
dempt. in 6. ibi : *Matrimonij vero vinculum ab
ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore ipsum
in Paradiso , & in statu innocentie instituyente.*
Si verò institutio matrimonii sumitur pro
possibilitate contractûs hujus , suppositâ
creatione naturæ humanæ independenter à
voluntate divina humanæ creationi super-
addita , humana natura ex se est capax hu-
jus

jus contractûs , proinde jure solo naturæ matrimonium sic sumptum est institutum , ita Dicastillo *hic D. 2. dub. 23.* ex Vasquez. *de matrimonio D. 1. c. 2.* Institutio verò matrimonii pro prima ejus executione accepta, habuit authorem DEUM , ut proximè dictum , quo sensu procedit opinio Sanchez *lib. 2. D. 4.*

Quær. secundò. An omne baptizatorum matrimonium sit Sacramentum , & quidem non tantum in fieri sed etiam in facto? Resp. vel matrimonium præcedit Baptismum , ut in infidelibus postea conversis , vel sequitur Baptismum , ut inter Catholicos , & hæreticos , vel hæretici cum Catholica , vel Catholicæ cum infideli. Quando præcedit baptismum est probabilius, non evadere in Sacramentum , ita Dicastill. *dub. 16.* contra Sanchez *Lib. 2. D. 2. n. 9. n. 5.* Ratio est, quòd tunc fiat Sacramentum , quando fit contractus legitimus animo faciendi , quod facit Ecclesia, hoc non fit, dum conjuges postea baptizantur , cum vel de novo non consentiant, aut si consentiunt , hic novus consensus non constituit contractum ; sed priùs factum ratificat. Non refert , quòd , ut objicit San-

San-

Sanchez post utriusque Baptismum fiat consummatum, & insolubile, ita ut nequeat dissolvi; hoc enim non acquirit titulus Sacramenti, sed ex ipsa professione fidei in baptismo (ratio enim cur matrimonium infidelium sit solubile, est favor Christianæ religionis, hic finis cessat post Baptismum, & ideo evadit insolubile) & quod consummatio matrimonii facta à fidelibus significet unionem naturæ humanæ cum Verbo, & Christi cum Ecclesia. Non etiam obstat *in c. gaudemus 8. de divortijs*, matrimonium infidelium dici Sacramentum, nam id procedit de Sacramento latè, ac impropriè sumpto, designat enim aliquantulum unionem Christi cum Ecclesia, non tamen perfectè, defectu fidei.

Loquendo de matrimonio hæreticorum; etsi hi non credant esse Sacramentum, si tamen intendunt id contrahere more Christiano, seu quo Christus voluit, fit verum Sacramentum. Idem dic, si contrahatur ab hæretico cum Catholica, vel vicissim. Si in baptizato est separabilis contractus matrimonii à ratione Sacramenti, proinde hæreticus non suscipit Sacramentum, etiam Catholica ei desponsata nul-
lum

lum recipiet, ita Sanchez D. 8. contra Sotum, Rebllum, quia matrimonium est unicus contractus, ergo etiam unicum Sacramentum postulans ad esse sui duas personas, quarum una, cum careat illo, carebit etiam altera. Hinc à fortiori nullum est Sacramentum, si ex dispensatione Catholica rubat Pagano.

Resp. ad secundum quæstionis 2. matrimonium esse Sacramentum in fieri quia tunc fit contractus ex intentione faciendi, quod facit Ecclesia, consequenter est signum practicum causativum gratiæ. Ad matrimonium in facto, seu in usu, probabilius non est Sacramentum. Palao de Spons. D. 2. p. 2. contra Sanchez D. 6. n. 7. communis enim sensus est matrimonium usu sui non sanctificare conjuges ex opere operato. Quòd ejus vinculum permanens significet continuò unionem Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia, non probat continuò esse signum practicum gratiæ, sicut est Evcharistia causativa gratiæ in sui usu (Evcharistia enim est spiritualis alimonia imitans corporalem cibum, qui sui usu nutrit) Præfata autem matrimonii significatio unionis perfectæ, sicut est in-

fo.

solubilis, ita matrimonium fit insolubile, non quia est Sacramentum, sed quia consummatum, ut patet in matrimonio inito ante baptismum, si consummetur post Bapt. consummatio hæc habet eandem vim significandi, quam matrimonium initum, & consummatum post baptismum, & tamen illud prius non est Sacramentum. Deinde

matrimonium fidelium ratum est Sacramentum, & tamen non significat unionem Christi cum Ecclesia, aliàs esset insolubile.

CVIII. Quær. tertio. An fideles contrahentes matrimonium possint separare rationem contractûs à ratione Sacramenti? Resp. negativè Sanchez *Lib. 2. D. 10. Palao D. 2. puzet. 2.* Wiestner hîc n. 161.

Primò. Quòd matrimonium sit elevatum à Christo ad dignitatem Sacramenti, proinde ex Christi institutione nequeat amplius iniri sine intentione suscipiendi Sacramentum, consequenter hâc seclusâ etiam non potest validum intendi matrimonium. Secundò Florent. & Trident. indefinitè definiunt conjugium fidelium esse Sacramentum. Tertio aliàs defactò diceret hanc facere separationem, vel si non licet, signum est jure Divino esse vetitam.

Vasquez è contrà affirmat 3. p. D. 138. Pontius *lib. 1. c. 9.* Dicastill. *dub. 19.* rationem dant, quia nulla ratio cogit, ad hanc inseparabilitatem, etsi matrimonium sit elevatum ad esse Sacramenti. Hoc enim non probat, matrimonium non posse esse validum, quin sit Sacramentum defectu intentionis, sicut, etsi omnem ablutionem factam aquâ elementari cum prolatione, formæ super nondum baptizatum instituerit in baptismum, non sequitur eam fieri non posse, quin baptismus sit validus defectu intentionis; sicut tamen hujus minister foret sacrilegus contra reverentiam auctoris Sacramenti debitam applicando materiam sine forma, aut utramque sine intentione, ita in nostro casu conjunx separans à conjugio rationem Sacramenti sacrilegium mortale committeret: Christus enim voluit, ut, dum sunt omnia requisita ad contractum, hic non separetur defectu intentionis à Sacramento, Gobat. *tract. 9. n. 230.*

Ex his soluta sunt argumenta adversariorum. Primò negando haberi ex Christi institutione, non posse validè separari contractum à Sacramento, ut patet in institutione à baptismi ablutione, quòd intentio

faciendi Sacramentum habeat aliud obiectum saltem partiale, quàm intentio celebrandi contractum; hæc enim intendit reciprocum alterius consensum, intentio verò conficiendi Sacramentum in eodem contractu habet pro objecto totam externam actionem contrahentium, ut de se collativam gratiæ, ut tradidi in tract. de Sacramentis.

Solvitur secundum, quod concilia supponant nihil deesse ex parte conjugum. Sequela tertia fallit, quia Christus instituendo Sacramenta voluit ea perfici, dum nihil præter ministri intentionem desiderari potest, idcirco non probatur defacto licite posse separari.

Resp. igitur affirmativam esse probabiliorem.

§. IV.

An matrimonium in esse vinculi sit indissolubile.

CIX. **Q**uæstio est. An matrimonium quoad vinculum, seu in esse contractus possit dissolvi? Resp. Primò, esse de fide omne matrimonium etiam non Bapti-

Baptizatorum, & non consummatum esse aliquomodo indissolubile ex Genes. 2. v. 28.

Adhærebit uxori suæ, & erunt duo in in carne una. Et Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Luc. 16. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, mæchatur.* Hinc Trid. sess. 24 in principio generaliter de omni matrimonio definit, *quòd sit perpetuus, & indissolubilis nexus.* Secundo

Resp. Esse de fide: Matrimonium Christianorum in esse vinculi humanitùs solvi non posse post ejus consummationem, ut definit *Trid. Can. 7.* contra hæreticos.

Resp. tertio matrimonium ratum esse dissolubile quoad vinculum primò per professionem Religiosam, cit. *Trid. Can. 6. & c. 14. de conversione conjugat.* Ratio est, cur detur hoc privilegium rato, secùs consummato matrimonio, quòd ratum significet solùm Verbum Divini unionem cum anima per gratiam, quæ unio est dissolubilis, consummatum verò unionem Verbi cum natura assumpta, quæ unio est indissolubilis, Sanchez. *lib. 2. D. 13. n. 1. & 7.* circa medium. Unde cùm etiam solennis Professio trium votorum in Societate Jesu sit Professio vera, secus vota Coadjutorum formatorum pu-

blicè emissa, non hæc, sed illa matrimo-
nium ratum dissolvunt, Sanch. *D. 18. n. 6.*

Secundò etiam solvi posse gravi ex cau-
sa per dispensationem Pontificiam tradunt
multi post Navarrum cum Sanchez *D. 14.
n. 2.* Contra Pontium *lib. 9. c. 3.* cum mul-
tis Theol. & Canonist. adeò ut Sotus ne-
get oppositam, vel umbram probabilitatis
habere, Petrus Ledesma ait improbabilem.
Primò ex illo Matth. 19. *quod ergo Deus con-
juxit, homo non separet.* Secundò, quòd
ratum significet unionem Christi cum Ec-
clesia indissolubilem. Tertiò quod indis-
solubilitas sit juris naturalis, & Divini.
Quartò. Ratum, & consummatum sunt
ejusdem naturæ, & solum differunt acci-
dentaliter, consummatum autem non potest
dissolvi. Quintò, alias etiam Princeps
sæcularis gentilium matrimonio velut con-
tractus merè civiles posset dissolvere in suis
subditis, si Pontifex potest baptizatorum.
Hæc ipsi.

Hæc sententia persuaderetur facilè Pa-
tri Gobat *n. 691.* nisi septendecim Pontifi-
ces dispensassent, quorum facta quis abs-
que contumelia Sedis Apostolicæ reprobare
poterit? Unde cit. Sotus, & Ledesma ex-
ces-

Cesserunt in censura. Ratio quidem nostræ sententiæ etsi verissimæ est difficilis. Dicastill. n. 367. reddit hanc, quòd dissolutio rati matrimonii sæpè expediat bono fidelium; deinde quòd professio dissolvat secundum omnes: àt id non habetur jure naturali, aut Divino, sed probabiliùs Ecclesiastico, uti dicetur.

Si quæras ex Sanchez: An hæc dispensandi potestas sit ordinaria Papæ, ut superiori generali humano competens?

Respondet. D. 15. contra plures negativè, sed esse extraordinariam illi, ut genti vicem DEI superadditam ordinariæ impotenti separare id, quod Deus conjunxit. Hinc n. 6. concludit, ut verius, fore irritam dispensationem factam absque causa rationabili: non enim est credendum ipsi concessam ad usum arbitrarium.

Causas verò justas refert D. 16. quas breviter recitat Gobat n. 692. *Ad argumentum 1.* in oppositum respondet Alexander Tertius c. ex publico §. finali de conversione conjugat. loqui de consummato, prout colligitur ex contextu, nam immediatè præmittitur, *quòd erunt duo in carne una, quòd non*

fit, nisi per consummationem matrimonii ex recepta sententia.

Ad secundum ajo ex dictis significari unionem cum anima per gratiam, aut Christi cum Ecclesia mediâ charitate factam, quæ cum membris illius particularibus est solubilis.

Ad tertium concedit Sanchez D. 13. n. 10. matrimonio præ cæteris contractibus convenire jure naturæ indissolubilitatem, quatenus cæteri mutuo consensu dissolvi possunt, secus matrimonium; omnino-
dam tamen non habeat independentem à jure positivo Divino, quatenus Deus ordinavit in lege Evangelica matrimoniû consummatum ad significandam unionem Verbi cum natura assumpta, prout colligitur ex Christi interpretatione exponentis verba Genes. *quod Deus conjunxit, homo non separet*, nempe postquam conjuges duo fiunt per copulam una caro. Hoc tamen jus Divinum fundatur in natura hujus contractûs spectata relatè ad rectam prolis generationem, quæ est principalis finis, quem respicit hujus contractûs natura; hic autem finis petit aliqualem indissolubilitatem, quæ nempe non sit solubilis mutuo consensu præ-

præcisè, ut probat Sanchez *n.* 7. si enim posset dissolvi mutuo consensu, posset fornicatio esse licita, ita ut quoties vir, & fœmina ex mutuo consensu constituerent potestatem in corpus, copula exercita esset licita, eâ finitâ jus præfatum dissolveretur cum summo prolis præjudicio, ita arguit Dicastillo *n.* 352. ergo signum est, quòd indissolubilitas fundetur in natura contractûs petentis perpetuitatem propter bonum prolis.

Non etiam provenit à jure Ecclesiastico, cùm ante hoc fuerit matrimonium in statu innocentia, pro quo jam fuerat dictum à DEO, *quod Deus conjunxit, homo non separet.* Non etiam à ratione Sacramenti: matrimonium enim ratum est verum Sacramentum, quin sit indissolubile. Provenit igitur à jure Divino, quatenus DEUS consummationem matrimonii facientem ex duobus carnem unam, ordinavit ad significandam unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, ratum verò ad significandam unionem Christi cum anima per gratiam. Quòd autem ratum matrimonium non significet unionem Christi per carnem, constat, quòd maritus mortuâ

uxore ante consummationem , si iterum ducat uxorem non fit bigamus, *c. debitum, de bigamis*; Et datur ibi ratio , quia matrimonium ante copulam non significat unionem Christi per carnem , si autem significaret esset bigamus , quia non esset unus unus sponsæ sponsus , sicut Christus est sponsus unus unius Ecclesiæ.

Confirmatur. Jus naturale est immutatum , & tamen ante Evangelium ex concessione divina apud Judæos tantum poterat dissolvi matrimonium etiam consummatum per libellum repudii , & docet Sanchez *lib. 10. D. 1.* & etiam post Evangelium matrimonium consummatum infidelium per conversionem unius ad fidem , ergo indissolubilitas matrimonii consummati non est ex mero jure naturali. Pars prima antecedentis constat ex Deuteron. 24. ubi repudiata poterat validè nubere alteri , aliqui apud Sanchez negant fuisse solutum quoad vinculum , sed solum quoad thorum secundantes in Christi dicto. Matth. 19. *Moses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras.* Resp. ly permisit etiam significare concessionem , sic dicere solemus permitto tibi usum mei libri : die
ve-

veneris, & sabbathi interdicitur esus carnis, reliquis permittitur, ubi permissio non excludit concessionem. Hæc repudii lex cessavit cum aliis legibus veteris testamenti in lege nova.

Ad quartum verum est, essentialiter non differre, consummatum tamen addit ratio carnalem commixtionem, per quam fit aptum repræsentare unionem indissolubilem Christi cum carne.

Ad quintum. Principis Laici potestas est ordinaria, cui nec in Pontifice competit potestas dispensandi in matrimonio rato ex natura rei inferente aliquam indissolubilitatem, in qua solus Deus, ut author naturæ potest dispensare.

§. V.

Quo jure professio Religiosa habeat vim dissolvendi matrimonium ratum! & an hæc vis insit ordini sacro, ac votis simplicibus Religionis Societatis Jesu?

CX. **M**atrimonium consummatum esse indissolubile radicaliter à jure naturali habetur; omnimoda autem dissolubilitas pendet à jure positivo Divino ex

n. 109. ad 3. Rati vinculum tolli per professionem Religiosam dictum est eodem numero.

Quæritur nunc primò quo jure id privilegium competat professioni? Resp. probabiliùs jure solùm Ecclesiastico per eam solvi matrimonium ratum, ita Soarez *tom. 3. de Relig. lib. 9. c. 23. à n. 20.* Perez *de matrim. D. 20. sect. 3. à n. 7. &c.* contra Bellarminum cum aliis apud Sanchez *lib. 2. D. 19. n. 1.* imputantes juri naturali Divino, & contra Sanchez *n. 3.* Pontium *lib. 9. c. 5.* cum multis Theologis, & Jurisconsultis attribuentes juri Divino positivo. Ratio nostra est, quòd professio non dissolvat matrimonium ratum jure naturali, nec Divino, proinde solo Ecclesiastico; non naturali, quia stare potest solennis professio cum matrimonio consummato, ut si quis post consummatum ex licentia conjugis profiteatur solenniter, ergo etiam potest stare cum rato ex natura rei.

Respondent adversarii professionem esse mortem civilem; hæc autem dissolvit matrimonium jure naturæ: deinde nulla fit injuria tertio: nam non fit injuria proli, utpote non conceptæ nec alteri conjugi, quia po-

Quo jure professio Religiosa habeat vim. &c. 267
potest inire aliud matrimonium. Contra primum est, esse quidem mortem civilem metaphoricè, quatenùs obligatur desertâ vitâ sæculari ducere Religiosam; hoc autem genus mortis non pugnat cum vinculo matrimonii, ut patet in Religioso post consummatum matrimonium professo ex licentia conjugis. Contra secundum est, eo etiam probari, quòd in casu consummati matrimonii nullâ prole susceptâ, si profiteretur ex consensu conjugis vinculum matrimonii consummati dissolveretur contra omnes.

Non etiam jure Divino positivo dissolvitur ratum matrimonium per professionem solennem; solennitas enim votorum non est juris Divini, quia post Christi Ascensionem nullum est latum jus Divinum, est verò introducta, & inventa ab Ecclesia solennitas votorum *c. un. de voto, & votiredempt. in 6. ibi: nos igitur attendentes*, quòd *voti solennitas ex sola Ecclesiæ constitutione est inventa.* Idipsum declaravit Gregorius XIII. Bull. *Ascendente Domino.* Ergo quòd solennitas votorum dissolvat ratum matrimonium, non habet id à Christi institutione, sed ordinatione Ecclesiæ, proinde

de à Jure Ecclesiastico extraordinario, quod etsi non sit scriptum, pervenit tamen ad nos vivâ voce per traditionem, cum semper solennis professio diremerit matrimonium ratum non per jus naturale, aut Divinum, ut probatum est, ergo per Ecclesiasticum.

CXI. Quær. secundò, An ordo sacer, & vota simplicia Religiosorum Societatis dissolvant matrimonium ratum? Resp. ad utrumque negativè. Non ordo sacer, licet illi annexum sit votum solenne castitatis, quia hæc solennitas est illi per accidens, secùs professioni Religiosæ, Sanchez *lib. D. 18. n. 9.* Non votis simplicibus dictorum Religiosorum ex communi Societatis Doctorum sententia contra Pontium *lib. 9. c. 6.* quòd enim sint veri religiosi non minùs quàm Professi, nihil concluditur, quia cum jure solo Ecclesiastico hæc vis inest statui Religioso, jus autem solum attribuat solenni professioni per Trid. *sess. 24. can. 6.* nequit extendi ad omnes Religiosos Societatis, *quod c. 2. 4. & 8. de conversione conjugat.* absolutè id imputetur statui Religioso, nihil evincitur: nam tunc non erat usus statûs Religiosi, nisi solenniter pro-

professorum, àt post societatem approbatam, & confirmatam, datur status verè Religiosus etiam non professorum, unde vis dirimendi ratum matrimonium non convenit professioni solenni præcisè ideo, quia constituit statum Religiosum, sed quia professio solennis est. Illud singulare habent dicta vota simplicia ex constitutionibus Pontificum, quòd dirimant matrimonium contrahendum.

§. VI.

An matrimonia Hæreticorum sint indissolubilia, & Sacramentum?

CXII. Quidam Theologus, & Jurisperitus apud Gobat *tract. 9. n. 276. & tract. 6. n. 705.* contendit hæreticorum matrimonia esse contractus civiles, adeoque dissolubiles. Probátque hoc, ut ille autumat, irrefragabili argumento. Ratio indissolubilitatis est ratio Sacramenti, quæ ratio deficit in matrimonio Hæreticorum inter se, vel Hæreticorum cum Catholicis, quia rationem Sacramenti nec credunt, nec intendunt; ergo matrimonia Hæreticorum sunt contractus civiles æquè

quæ dissolubiles, ac ex multorum opinione fuit olim matrimonium gentilium dissolubile, sufficeretque ad hoc autoritas magistratûs civilis. Opinionem hanc Gobat olim censuit probabilem, at *in edit. ult. anno 1681. tr. 10. n. 707.* ei abrogat probabilitatem, si quis cum expressâ intentione exclusiva Sacramenti animô in casibus ab hæreticis permisiis repudiandi conjugem contraheret, omnino ejusmodi intentio repugnat substantiæ matrimonii. *c. fin. de condit. apposit.* at tam perversa voluntas est valde rara teste cit. Gobat, qui *tr. 9. à num. 234.* plurimorum Hæreticorum matrimonia esse Sacramenta, etsi credant non esse Sacramentum, probat ex illo generali principio de Sacramentis, quòd error præfatus sit privatus non destruens naturam Sacramenti, dummodo generalem habeant intentionem celebrandi eo modo, quo Christus, aut DEUS voluit. Eos autem plurimos sic intendere testantur illi, qui complures traduxerunt ad fidem Catholicam. Accedit, quòd plurimi sint materialiter Hæretici, in quibus communiter reperitur ill generalis intentio, quod ipsum de ple-

ris-

risque Calvinistis sentit Suarez *com. 3. in 3. p. sect. 2. q. ult.* Ex his.

Resp. Ad quæstionem per se loquendo esse indissolubilia, & verum Sacramentum, ita cit. Gobat. *tr. 10. n. 700.* quia per se loquendo matrimonium eorum habet rationem Sacramenti ob generalem intentionem contrahendi eo modo, quo Deus, & Christus voluit. Deinde etsi etiam secundum nos queat ratio Sacramenti separari ab esse contractûs per *num. 108.* non probatur dissolubilitas; quia indissolubilitas non provenit à ratione Sacramenti, ut verior fert sententia, sed partim à natura hujus contractûs, omnimodè autem à jure Divino per *n. 109.*

§. VII.

*De dissolubilitate, & indissolubilitate
matrimoniorum Gentilium ante, & post
Baptismum.*

CXIII. Quær. Primò an matrimonia Gentilium sint indissolubilia? Resp. ut verum matrimonium contrahatur etiam à gentilibus, intentio ferri debet saltem implicite in perpetuitatem hujus contractus: hoc enim poscit bonum
pro-

prolis, quod est præcipuus finis matrimo-
nii ; unde à Patribus Societatis in eorum
conversione , ubi more Gentis contrahe-
batur, ita ut liceret ad libitum dissolvi , si
habeat unus plures uxores, converso ad fi-
dem dabatur optio , ut quam vellet , ex
omnibus seligeret , aut diversam ab omni-
bus duceret, quia cum nulla valebat matri-
monium.

Resp. secundò , quando ex duobus
conjugibus infidelibus unus convertitur ,
secùs alter, & hic non vult fidei cohabita-
re, aut si vult, sed non sine injuria , seu
contumelia Creatoris , matrimonium eo-
rum etiam consummatum ex privilegio
Divino dissolvitur. Ita definit Ecclesia, &
interpretatur *Can. quanto 7. & c. gaudemus 8.*
de divortii verba Apostoli 1. ad Cor. 7. *quòd*
si infidelis discedit, discedat, non enim servituti
subjectus est frater, aut soror in hujusmodi, in
pace autem vocavit nos Dominus. In ly *discedat*
Ecclesia colligit dari jus converso dissolven-
di matrimonium, ne sine culpa sua cogatur
in cælibatu vivere, quando infidelis physicè,
aut moraliter discedit à fidei, id est, quando
re ipsa non vult cohabitare sine injuria Crea-
toris, ut si nolit nomen DEI, aut Christi audire,
nisi

nisi cum despectu, aut quando nomen DEI blasphematur, aut impedit debitum DEO honorem exhiberi, &c. Sanchez *lib. 7. D. 74. n. 4. & 6.* Dicastill. *D. 2. dub. 35.*

Resp. tertiò, quando uterque infidelis conjunx convertitur, certum est non dissolvi matrimonium, Sanchez *n. 1.* quia nulla est dissolvendi causa, & clarè sequitur ex cit. *c. Gaudemus in fine.*

CXIV. An autem possit conversus matrimonium dissolvere in casu, quo infidelis in sua infidelitate sine injuria Creatoris vult converso cohabitare, Et quidem primò supposito, quòd non sit ab Ecclesia prohibita ejusmodi cohabitatio, secundo supposità prohibitione, dubitari potest.

Ad primum sententia prima negat apud cit. Sanchez *n. 9.* nam Apostolus cit. *1. 12.* ait: *Si quis frater habet uxorem infidelom, & hæc consentit cohabitare cum eo, non dimittat illam.* Ratio est, quòd tunc cesset ratio, ob quam Paulus promulgavit nomine Christi jus dirimendi; nulla siquidem fit injuria Creatori præcisè per hoc, quoad nolit converti; alias Paulus non consuleret cohabitationem, Dicastill. *dub. 36. nrm. 452.* Econtra affirmat Sanchez. quia

S

di-

dimissio , de qua Paulus , est absolutā quoad vinculum non minùs , quam sit absoluta discessio , de qua loquitur postea , quare Apostolus allatis proximè verbis dedit consilium , non præceptum , idque putat colligi ex contextu , & Augustinus. *Lib. 1. de adulterinis conjugijs. c. 13. & 18.* Ambæ sententiæ sunt probabiles.

Ad secundum negant multi apud Dicastill. *D. 2. dub. 37. n. 458.* eò quòd Christus non dederit facultatem rescindendi vinculum propter perseverantiam præcisè in infidelitate , sed ob actum cohabitationi superadditum distinctum ab infidelitate , nempe ob injuriam Creatoris , quæ supponitur abesse. Affirmat cit. Sanchez cum multis , quam sententiam Dicastill. *n. 460.* putat verissimam , etsi concedat negativæ probabilitatem , quia si probabile est fas esse solvere vinculum ob solam perseverantiam in infidelitate , à fortiori licitum est supposita prohibitione cohabitationis ; Paulus enim liberat fidelem à servitute vinculi prioris matrimonii , quando infidelis discedit : Ecclesia autem interpretatur discessum , quando , vel simpliciter non vult cohabitare , vel eligit cohabitationem fidei illicitam

tam cit. c. 7. & 8. de divortis : supposita prohibitionem non est licita cohabitatio.

CXV. Quær. secundò , quo tempore post conversionem infidelis , dissolvatur ejus prius matrimonium? Resp. probabiliùs prius matrimonium non dissolvi ante contractum secundum , Sanchez D. 75. n. 4. Pontius lib. 9. c. 4. & lib. 7. c. 48. n. 17. contra Abbat. & multos apud Sanchez n. 2. volentes dissolvi ante initum , fundantes se in c. infidelis 28. q. 2. ubi dicitur *contumeliam Creatoris solvere jus matrimonii circa eum, qui relinquitur* , respondet Pontius solvi jus quo ad thorum , & cohabitationem , secùs quo ad vinculum , pro ut colligitur ex cit. c. gaudemus. ibi : *Cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia , sed crimina dimittantur* : & infra in fin. *Si conversum ad fidem , & illa conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimum ille ducat uxorem , eam recipere compellatur* , quia autem sequens matrimonium nequit contrahere durante primo , sequitur primum perseverare inclusive ad instans , post quod sequitur contractus posterioris , seu quando est verum de secundo dicere , nunc primo existit *matrimonium secundum , & immediatè antea*

non erat. Hinc sequitur matrimonium infidelis remanentis ante transitum fidelis ad nuptias esse irritum. Sanchez n. 6.

§. VIII.

De finibus matrimonii, & an sit præceptum vovendi illud ad vitandam incontinentiam?

CXVI. **F**inis matrimonii est alius intrinsecus, alius extrinsecus; hic dicitur is, ad quem non ordinatur ipsum opus, sed à contrahentibus per matrimonium intenditur, qui aut ex se est honestus, ut pax reipublicæ, concordia consanguineorum, nobilis familiæ conservatio, &c. aut ex se est non malus, sed indifferens, ut divitiæ, honor, voluptas, nobilitas, &c. aut de se est illicitus. Finis intrinsecus, qui etiam dicitur finis operis, est ille ad quem ipsum opus matrimonii à natura, aut hujus authore ordinatur. Est triplex; nempe prolis generatio, hujusque educatio; remedium concupiscentiæ; & collatio gratiæ. Postremus finis spectat ad matrimonium quia Sacramentum est: priores duo intenduntur à matrimonio, ut est

est contractus civilis, & principaliter quidem prolis generatio, cui fuisset locus etiam in statu innocentiae. Remedium vero concupiscentiae est finis secundarius post lapsum in peccatum. Ex illo 1. ad Cor. 7. *propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.*

Contrahere matrimonium ex fine venialiter malo est peccatum veniale; mortale, quando finis est mortalis, imò tunc est quadruplex. Ratio primi, & secundi cum Sanchez *lib. 2. D. 29. à n. 27.* & sequenti est, quòd talis sit actus, qualis est finis, *can. cum minister c. 23. q. 5.* Ratio tertii, nam primum mortale est ipsa intentio finis mortalis; secundum est sacrilegium mortale ordinari matrimonium à baptizatis ad finem mortalem; Tertium est indigna Sacramenti receptio; Quartum est indigna Sacramenti administratio per illationem quartam *n. 101.*

Certum est, quòd sacrilegium sit mortale inire matrimonium cum expressa intentione excludendi finem gratiae, Dicastill. *D. 2. Dub. 25.* Item mortale foret expressè excludere finem principalem, seu prolis generationem, Pontius *lib. 1. c. 21. n. 4.*

Post Sanchez *n.* 29. secundum omnes, nisi contrahatur cum pacto aut voto servandæ castitatis hoc enim licere est monstratum *num.* 33.

CXVII. Dubitatur primò. An sit peccatum contrahere matrimonium ex principali intentione remedii concupiscentiæ? Resp. probabilius esse nullum etiam in his contrahentibus, quibus finis principalis est possibilis, ita cit. Pontius & Dicastill. *n.* 303. contra Sanchez *n.* 26. contrarium quoad ultimam partem. Probatur ex cit. loco Apostoli *propter fornicationem unusquisque habeat suam uxorem.* Ratio etiam est, quod finis sit honestus, licet secundario à natura ordinatus neque lex ulla obligat ad intentionem finis principalis. Neque est contra ordinem intentionis primariò intendere dictum remedium expressè non excluso primariò.

Dubitatur secundò. An, & quale peccatum sit inire matrimonium propter solam carnalem voluptatem. Mortalis damnat Maironius apud Pontium *n.* 11. ipse negat esse peccatum per se loquendo, per accidens esse veniale? Resp. esse peccatum, non tamen mortale. Prima pars sequi-

quitur ex propositione 9. ab Innocentio XI. damnata ita habens: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, & defectu veniali.* Ratio est, quod invertatur ordo naturæ, voluptas enim à natura non est intenta ut finis, sed ut medium. Secunda pars patet, quod voluptas secundum se non sit illicita, sed indifferens, atque adeò, nisi in ea constituatur finis ultimus, non potest esse gravis culpa.

CXVIII. Dubitatur tertio. An, & qualiter peccet iniens matrimonium principaliter propter fines de se non malos extraneos. Dixi *principaliter*, quia si secundario intendat, excusat ab omni culpa Sanchez n. 24. nam, nisi finis debitus, seu intrinsecus excludatur, intenditur implicitè, idem n. 25. seclusa finis intrinseci intentione talem peccare mortaliter videtur docere apud Sanchez D. Thomas in 4. Dist. 30. in exposit. Lit. ubi ait *esse mortale, cum est causa principalis libido pulchritudinis, si esset effrænata libido.* Esse veniale putat Sanchez n. 21. quia est quædam inordinatio matrimonium extrahere à fine proprio, & ordinare Sacramentum ad finem ipsi extraneum. Unde n. 22. infert similem culpam

in eo , qui principaliter contrahit ob pacem componendam , Dicastill. *num. 309.* cum multis liberat etiam à Veniali , quia non est præceptum , ut opus intendens id operetur ex fine præstantissimo , seu principali , sed sufficit præfigere finem bonum , sic etsi finis intrinsecus sacrificii non sit castitatis affectio , sed finis operis , & magis intrinsecus est Religio , attamen licitè quis sacrificat , etsi principaliter intendat , ut obtineat castitatem : ergo etiam licitè matrimonium initur ex quovis fine honesto , aliàs Beatissima Virgo cum Josepho illicitè contraxisset ; quia stante voto , nec prolis generationem , nec remedium concupiscentiæ poterat intendere. Pariter senes , steriles , nullósque carnis stimulos sentientes non possent licitè matrimonium inire defectu utriusque finis. Quòd matrimonium sit Sacramentum , non sequitur huic fieri irreverentiam ordinando id ad præfatos fines ; non enim ordinatur quà Sacramentum , sed quà contractus. Et licèt ordinaretur quà Sacramentum , hæc ordinatio est inculpabilis ; dummodo positivè non excludatur finis Sacramenti , qui est gratia , quem finem nemo excludit.

Resp.

Resp. probabiliorem esse sententiam Sanchez, nempe quod contrahere matrimonium propter fines extraneos de se indifferentes, ut propter pulchritudinem, voluptatem, &c. sit peccatum veniale; Est enim contra rectam rationem, ut finis actus sit delectatio, aut pulchritudo; nam hæc & similia à natura solum intenduntur ut medium, secus ut finis, ut patet ex propositione Innocentii relata *num. 117.* & alia ejusdem, nempe octavâ sic sonante: *comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.*

CXIX. Circa alteram §. partem suppono primò *n. 11.* valere votum de uxore ducenda emissum ab eo, qui propter fragilitatem expertus est se non posse moraliter cælibem vivere sine frequenti lapsu, tali enim est utilius matrimonium, quàm cælibatus, ita Gobat. *tr. 10. n. 42. 406. & 407. ac tr. 11. n. 70.*

Ubi cum votum debeat esse de bono meliore; quærit an hæc bonitas spectanda sit in se, vel respectu voventis. Ad hanc quæstionem respondet ibi Raynaudus hisce

verbis: nomine boni melioris, de quo solo dicitur emitte posse votum validum, intelligi debet opus illud, quod non est impossibile cum aliquo bono in se meliore, esto respectu voventis, ut est particularis persona, possit fortassis oppositum esse melius, ut optimè distinguit Thomas Sanchez *lib. 4. moralium c. 8. n. 10.* Nihilominus subdit suum etiam iudicium Gobat: etsi Doctrina ista Raynaudi sit vera in rigore, communiter tamen esse attendendum, quid sit utilius voventi, siquidem voluntas DEI est sanctificatio nostra, atque adeò præfatum votum est omninò validum.

Suppono secundò votum ut validè emittatur, debere esse de materia moraliter possibili, quia est lex quædam privata; ergo sicut lex publica non fertur, nisi de materia moraliter possibili, & si lata sit, non obligat, quando materia cessat esse moraliter possibilis, ita votum, ut validè emittatur simplex, debet esse de materia moraliter possibili, & si post emissum materia fiat moraliter impossibilis, cessat obligatio voti. Hinc Gobat *tract. 11. à num. 271.* cum Quintanaduenas *tract. 9. singulari 12.* Purghaber & aliis existimat, difficulter negari

ri posse omnem practicam probabilitatem opinioni tuenti invalidè voto simplici voveri castitatem ab eo, cui hujus observatio est moraliter impossibilis, opposita tamen Sanchez *l. 4. decal. c. 8. n. 10. & lib. 9. de matrim. D. 7.* est probabilior, & communior. His suppositis.

Resp. ad secundam partem $\varnothing$. nulli omnibus consideratis esse simpliciter necessarium matrimonium, proinde nec absolutè præceptum ad servandam castitatem; quia potest mediis mortificationis vehementi concupiscentiæ frænum injici. Hinc votò solenni castitatis alligatos Ecclesia constanter arcet à nuptiis. Ex hypothese autē, quòd nolit uti talibus mediis, est omnino meliùs tali ducere uxorem, rectèque similibus consulunt matrimonium confessori, Gobat *tr. 10. n. 406.* qui tamen *tr. 11. n. 280.* non negaret absolutionem votum castitatis habenti cum morali impossibilitate hanc observandi, si citra dispensationem arriperet matrimonium, saltem si ad cautelam haberet animum petendi illam.

Articulus Tertius.

De contrariis matrimonii, seu impedimentis in communi.

§. I.

De institutione, & abrogatione impedimentorum.

CXX. **I**mpedimenta duplicia sunt, cum quibusdam matrimonium validè, non tamen licitè contrahitur, cum quibusdam etiam invalidè. Priora dicuntur impedientia tantùm, posteriora etiam dirimentia.

Impedimenta impedientia jure antiquo erant 12. horum septem erant ex delicto his contenta versibus:

*Incestus raptus sponsæ, mors mulieris.
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel, si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.*

Re-

Reliqua non consurgunt ex crimine ullo, eaque sunt quinque tribus contenta verbis:

*Ecclesiae veritum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Omnia duodecim recitat Sanchez *Lib. 7. D. 6. n. 3.* singula expressa sunt variis Canonibus. Per incestum intelligitur copula perfecta inter consanguineos aut affines in gradu prohibito, ut si vitricus cum privigna, aut privignus cum noverca copuletur; est incestus inter affines in primo gradu; hic incestus, uti, & inter consanguineos primi, & secundi gradus uxoris ab hujus marito commissus, vel e contra, jure antiquo impendebat matrimonium cum omni alio, aut alia; *c. 1. de eo, qui cognovit consanguineam.* Dixi inter consanguineos uxoris, aut e contra, quia incestus commissus cum propriis consanguineis v. g. cum filia Fratris, aut Sororis, an impediat matrimonium est incertum.

Affirmat Pontius *Lib. 6. c. 13.* negat Sanchez *D. 15. n. ib.* Ratio hujus est, quia expressum jus nullibi arcet talem incestuosum à nuptiis, licet gravius peccet, est tamen

men minùs injuriosus uxori, quàm incestus cum consanguineis uxoris, & hæc opinio est verior.

Per raptum sponsatæ venit abductio alienæ sponsæ. Hic jubebatur carere omni matrimonio, uti & uxorem propriam necans, aut propriam prolem suscipiens ex Baptismo, vel confirmatione animò negandi postea debitum, aut aliquem Sacerdotem occidens, aut actu agens solennem, seu publicam de crimine pœnitentiam, aut contrahens defactò matrimonium cum sanctimoniali, aut in baptismo solenni pro baptizato, aut baptizando respondens Sacerdoti quærenti: an credat, etsi non levet ex baptismo. Reliqua impedimenta breviter explicata sunt *num. 18.* ubi etiam monui hodie ex duodecim quatuor solùm impedire, Gobat *tr. 9. n. 7.* scilicet

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

CXXI. Impedimenta dirimentia quatuordecim numerat communis cum Sanchez *D. 6. n. 3.* comprehendente illa his versibus:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis.*

*Si Parochi, aut duplicis desit presentia testis :
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutela.
Hæc socianda vetant connubia, facta retra-
stant.*

Priora duodecim tribus primis carmini-
bus expressa sunt juris antiqui, postrema
duo sunt juris novi Trid. conditi. Alii re-
censent septendecim, nempe relatis qua-
tuordecim adjiciunt cognationem legalem,
& spirituales, atque ætatem impuberem.
Verum hæc tria revocantur ad duo ex qua-
tuordecim; cognatio quidem legalis, &
spiritualis ad cognationem, impubertas
verò ad impotentiam, nisi malitia suppleat
ætatem. Ex his quatuor dirimunt jure na-
turæ, error in persona, perpetua impoten-
tia, consanguinitas in primo gradu lineæ
rectæ, & ligamen. Hinc etiam infide-
lium matrimonia annullant.

Quær. ulterius primò. An impedi-
menta jure Ecclesiastico inducta valeant
obstare matrimonii valori. Ante Can. 4.
Concilii Tridentini ss. 24. non pauci Do-
ctores, & 40. Episcopi ex congregatis in
Tridentino negabant, verum postea ss. 24.
Can. 4. definivit oppositum his verbis: *Si
quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere*
im-

impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit. Quomodo autem inde non sequatur immutari materiam & formam Sacramentorum, traditur in tract. de Sacramentis à Theologis.

CXXII. Quær. secundò, An Episcopi in sua Diœcesi possint inducere impedimenta dirimentia? Ratio affirmandi, quòd Episcopus queat omnia statuere in sua Diœcesi, quæ Papa in toto orbe extra casus specialiter exceptos, Sanchez *lib. 1. D. 61. à n. 3.* Dicta potestas nullibi specialiter reservatur Papæ. Resp. negativè, quia iurisdictio Episcoporum immediatè dependet à Papa, à quo ut loquitur Vigilius Pontif. *Can. qui se scit 12. c. 2. q. 6. reliquæ Ecclesiæ in partem sollicitudinis non autem potestatis plenitudinem vocantur, unde cunctarum majorum negotia causarum S. Sedi reservata esse liquet.* Porro institutio impedimenti dirimentis est gravissimum negotium, ut fatentur communiter Doctores approbati à Sanchez *Lib. 7 D. 1. n. 9.* testantur se non reperisse textum huius reservationis in specie, haberi tamen id ex generali Ecclesiæ consuetudine. Hinc *lib. 3. D. 21. n. 12.* & ex eo Lugo *Responsorum moralium lib. 1. Dub. 45.* refert ex declara-
tione

tionem Cardinalium valere *matrimonium contractum coram Parocho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat.* Dat rationem Sanchez *n. 11.* quia ille adhuc est verus Parochus, retinetque titulum Parochiæ. Hinc cit. Lugo in facti contingentia negavit cuidam Archiepiscopo facultatem, de qua hic.

Ad rationem affirmandi negatur assumptum cum Wiestner *n. 181.* negante id ullo jure esse firmatum, Suarez *lib. 6. de leg. c. 14. n. 6.* unde in *c. ad honorem 4. de auctoritate, & usu pallij* dicitur, quod solus Pontifex in missarum solenniis pallio semper & ubique utatur ad significandum soli illi competere plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis per pallium significatæ, è contra Archiepiscopis nec in suis Ecclesiis pro semper, sed pro certis tantum diebus usus ejus conceditur.

CXXIII. Quær. Tertiò. An valeat consuetudo impedimenta dirimentia inducere, aut inducta abrogare? Certum est, quod consuetudo legitimè inducta, aut legitimè præscripta abroget legem, *c. fin. de consuetudine.* Ut autem sit legitima, debet esse rationabilis, ut habetur ibi, & con-

sensus Principis saltem tacitus, seu legalis nempe si lex, aut Canon generaliter declaret consuetudini legitime inductæ inesse vim abrogandi suam legem: hic tacitus consensus nequit præsumi, quando consuetudo est contra jus naturale, vel Divinum, vel positivum ante frequentiam facti tanti temporis, quæ digna sit, ut pro lege habeatur. Quare consuetudo facti, id est, frequentia operandi liberè non propterea caret consensu legali Principis, quòd sit contra suam legem, etsi enim debeat esse rationabilis, ut consuetudo vim habeat, hoc tamen non accipiendum est, quasi eo ipso sit irrationabilis, & corruptela, quòd sit contra legem, cui contrariatur; aliàs nulla consuetudo abrogare posset ullam legem. Sensus ergo est, quòd nullam debeat contra jus naturale, aut divinum continere turpitudinem, seclusâ lege, quam abrogat. *Krimer de consanguin. & affin. à n. 1244.*

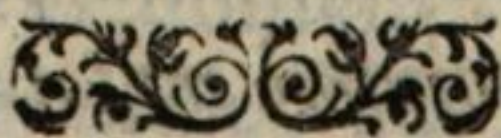
Observat Gobat *tr. 9. n. 23.* non omnem reprobari consuetudinem ideo, quòd ea sit contra jus naturale, aut Divinum positivum, uti constat ex reprobatis à Canonibus consuetudinibus, sed aliquando propter

pter notabilem indecentiam, aut propter
plura incommoda, aut graviora pericula,
quæ cum lapsu temporis possint cessare,
fit, ut consuetudo prius irrationabilis
evadat rationabilis, cessetque ejus
reprobatio; Dian. p. 6. tract. 5. Re-
sol. 21. Corruptela à Canonibus reprobata
à Pereyra in *Elucidario* n. 252. ex e. cum ve-
nerabilis de consuetud. definitur: *Perversa
consuetudo Sacris Canonibus inimica*: Hæc
quamdiu manet talis, præexistentem le-
gem abrogare nequit, nec novum jus in-
ducere, quia tunc deest consensus etiam
legalis Principis; quamdiu, inquam, ma-
net talis, nam ex notabili circumstantia-
rum mutatione potest consuetudo ex cor-
ruptela transire in non corruptelam, seu in
consuetudinem rationi consentaneam, ut
habeat vim inducendi novum jus, aut ve-
tus abrogandi juxta cit. c. fin. de consuetudine,
id autem tunc accidit ex doctrina Sanchez
lib. 7. D. 4. n. 14. in medio, quando, inquit,
de eadem re, seu materia, de qua est consuetu-
do, justa esset lex denuo edita priori mutata, si
aliqua sit, vel minimè mutata, si quæ non-
dum existat, quia, cum consuetudo præ-
ter aut contra legem debeat vim legis habe-

re eâdem honestate illam convestiri opus est, quam lex ipsa postulat. His ita notatis

Resp. ad quæstionem affirmativè, quoad utramque partem, quando tacitè, aut expressè approbatur à Pontifice, hic autem tacitè approbat sciens passim vigere consuetudinem, quin contradicat, dum facillè potest. Ita omnes, tunc enim habet vim inducendi jus novum juxta prænotationem. Utramque partem tuetur Sanchez *Lib. 7. D. 4. n. 11. & 14.* Nec refert, quòd à *n. 8.* varios contradicentes D. refutet, nam responsio, prout à nobis expressa est, à nullo negatur.

Monet tamen Sanchez *n. 11.* ut consuetudo inducat impedimenta, debere eam esse mixtam Clericorum, & Laicorum, quia soli Laici non possunt immutare leges Ecclesiasticas in materia ad forum Ecclesiasticum spectante, prout est matrimonium postquam elevatum est ad statum Sacramentorum.

§. II.

*An matrimonia Hæreticorum intra
gradus ab Ecclesia prohibitos inita
valeant?*

CXXIV. **R**atio affirmandi videtur sequi
ex resolutione quæstionis
proximè præcedentis , quòd consuetudo
legitimè præscripta rationabilis habeat vim
abrogandi impedimenta dirimentia juris
Ecclesiastici , talis autem est consuetudo
durans in partibus septentrionalibus Ger-
maniae ultra 100. annos incundi matrimo-
nia in gradibus etiam prohibitis sine suspi-
cione nullitatis , prolésque susceptæ ha-
bentur pro legitimis etiam à Catholicis.
Confirmatur , quod huic consuetudini
non desit consensus Papæ , nec desit ratio-
nabilitas. Non consensus legalis , seu ju-
ridicus , qui habetur per Canones. Non
rationabilitas , quia non est à ratione alie-
num , ut non usus Canonum nuptias irri-
tantium tanto tempore continuatus vim jis-
dem Canonibus adimat ; hoc enim publicè
expedit , tum quia spes nulla eorum ob-
fer-

servantiæ , tùm vel maximè , quòd con-
 ducat ad conservationem pacis publicæ in-
 ter orthodoxos , & A catholicos , reddât-
 que faciliorem accessum ad gremium Ec-
 clesiæ. Hinc Clericos , & Regulares de-
 sudantes in convertendis superioris Palati-
 natûs , & vicinarum Provinciarum Aca-
 tholicis non constat fuisse sollicitos in impe-
 trandis dispensationibus pro reductis , etsi
 non pauci laborârint impedimentis diri-
 mentibus. Ob hæc Petrus Marcantius , &
 plures alii apud Gobat *tract. 9. à n. 27.* stant
 pro valore ejusmodi matrimoniorum ho-
 rûmque opinionem Wiestner *h. t. num. 200.*
 spectatis generalibus juris Principiis , & ra-
 tione præfert opinioni negativæ , quam
 cum cæteris propugnat Gobat *à n. 49.* & in
 appendice 15. *à n. 88.*

Resolutio propositæ quæstionis pendet
 à resolutione quæstionis generalis , an hæ-
 retici omnibus Ecclesiæ præceptis sint sub-
 jecti , proinde etiam legibus statuentibus
 impedimenta , & utrum contra eas valeant
 præscribere , ac defactò præscripserint.
 Eos subjici ferè omnibus præceptis Ecclesiæ
 est certum , quia per baptismum ingressi
 fuerunt Ecclesiam , atque adeò sunt ipso ju-

re illius subditi, etsi facto suo rebellionis se subtraxerint, quod factum eos non liberat ab obligationibus legum positivarum Ecclesiæ, abstrahendo ab ignorantia invincibili, aut errore inculpabili Gobat in cit. *append. 15. n. 93.* Soarez *de leg. lib. 4. c. 19.* Lessius *in consil. moral. verbô Hæreticorum cum Catholicis conversatio,* Layman *lib. 1. tr. 4. c. 11. n. 8.* Lugo *de pœnit. D. 15. num. 147.* addens fore absurdissimum, si quis negaret illam obligationem.

Dixi *ferè ab omnibus*, quia cum sint ipso jure excommunicati, lex audiendi missam, & sumendi in Paschate Eucharistiam eos non ligat, Gobat *n. 35.* uti nec lex irritans clandestina matrimonia quoad incolas Parochiarum, in quibus non fuit promulgatum Trid. *idem n. 36.* Etiam probabiliter eosdem eximit *n. 58.* à lege impedimenti raptûs, quia est inductum à Trid. proinde probabilissimum est nunquam esse promulgatum in terris Lutheranorum, Calvinistarum, &c. Lex autem irritans ut obliget, exigit promulgationem in singulis provinciis secundum aliquos Theologos.

Dixi *secundò abstrahendo ab ignorantia invincibili*, quia certum est, quòd etsi in

terris Hæreticis antiquitus fuerint promulgata impedimenta cætera, maxima tamen pars invincibiliter ignorat, quia aut nunquam de jis audiverunt, aut si audiverint, vel legerint inculpabili errore explodunt, consequenter excusantur à peccato contrahentes matrimonium cum aliquo ex jis impedimentis, Gobat n. 37.

Cæterum est certa doctrina *in tract. de leg.* imò secundum Bellarminum est de fide, aut fidei proxima, Papam posse legibus suis obligare Christianos independenter ab horum acceptatione (alias non peccaret populus absque ulla causa non recipiens legem à Principe promulgatam, si legis obligatio penderet à populi acceptatione contra propositionem 28 Alexandri VII.) quia non à populo, sed immediate à Christo est illi data legislativa potestas illimitata Matth. 26. *quodcunque ligaveris, &c.* Probabile tamen est eum expectare consensum non contumacium Ecclesiæ. Mendo in Epitome opinionum verbô *Lex n. 13.* Cardenas in Crisi *D. 29. n. 68. &c.* Contra Suarez, Vasq. &c. regulariter rejicientes hanc benignam præsumptionem, seu præsumptam voluntatem Papæ nolentis obligare, donec ac-

acceptetur lex, saltem quando causa rationabilis occurrit ad resistendum. Unde dictæ benignæ opinioni innititur Doctrina expressa his verbis à Gobat. *tr. 9. n. 31. est recepta Doctrina Theologorum: leges etiam Ecclesiasticas pendere re ipsa ab acceptatione populi*, at dum immediatè subjungit: *nec puto reperiri Theologum, qui ab hac generali Regula excluserit hætenus provinciam Hæreticam*, dum tractabat ex instituto illam quæstionem de acceptationes Legis longè plurimos, at non memini reperisse, Nihil exinde patrocinator sententiæ tuenti valorem matrimoniorum, de quibus quæstio loquitur; Nam respondet ad id *n. 50. etsi Hæretici non excipiantur expresse à præfatis authoribus, excipiuntur tamen implicite velut contumaces*, tum quia sermo est illis de subditis, qui non solo jure, sed etiam ipso facto sunt subditi, quales non sunt Hæretici.

Interpretatio ista colligitur ex ipsa ratione ab jis Theologis allata pro expectatione consensûs populi, quia scilicet potest hæc, aut illa communitas habere causam rationabilem non acceptandi, Provinciæ autem Hæreticorum irrationabiliter respuunt leges Pontificis, nec præsumitur Pontifex

cum Hæreticis quasi dispensare propter eorum inobedientiam & abusum; talis enim voluntas esset irrationabilis, & contra nervum Disciplinæ, imò contra vim, & efficaciam legis, præsertim respectu talium, qui clamant Papam pro Antichristo, flammâ, & ferrô extinguendum.

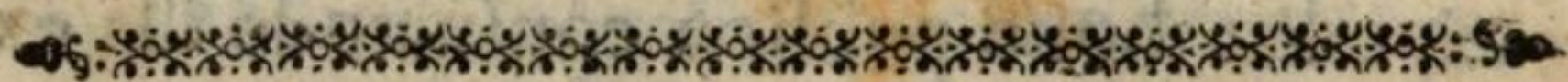
CXXV. Resp. igitur ad quæstionem negativè, quia consuetudo Hæreticorum etsi longissima contrahendi in gradibus prohibitis, destituitur etiam tacito consensu Pontificio, ut dictum est: imò expressè illi contradicitur, sic Urbanus VIII. apud Gobat *n. 47. juncto n. 481.* damnavit matrimonia contracta coram Prædicantibus, & apud eundem *n. 43.* Congregatio Cardinalium de mente Summi Pontificis talia matrimonia irritat.

Ad fundamentum adversariorum principio *n. 124.* productum negatur minor, deest enim consensus legalis, estque irrationalis consuetudo, utpote obnitens contumaciter Pontificiis legibus, & quidem in contemptum Romanæ Ecclesiæ, quod est contra jus naturale, & Divinum. Ad confirmationem constat deesse consensum, & rationabilitatem, nec apparet, unde
ex-

expediat bono publico consuetudo illa ex hoc, quòd legis oppositæ observantia non speretur, proinde moraliter pro impossibili habeatur, quando hæc impossibilitas radicatur in Schismate, & contemptu legislatoris, perversaque subditorum voluntate. Dum lex evadit moraliter impossibilis observatu ob difficultates extrinsecus independentes à voluntate subditorum, tunc foret locus argumento, in casu autem nostro nascitur ex arbitrio, & propria contumacia acatholicorum.

Nec per hoc redditur difficilior conversio, quia Ecclesia est facillima in dispensandis ejusmodi matrimoniis. Quod attinet ad viros, per quos Superior Palatinatus est reductus, eos non fuisse sollicitos de dispensationibus matrimoniorum similium. Resp. eos existimasse probabilem opinionem fuisse, quæ concedit dictæ consuetudini vim abrogandi eas leges, illique opinioni aliquam probabilitatem attribuit etiam Gobat. n. 52.

§. III.

An laicus magistratus possit aliquid circa impedimenta Matrimonij.

CXXVI. **A**D hanc quæstionem Resp. Princeps tam fidelis, quam infidelis potest impedimenta etiam dirimentia statuere pro infidelibus subditis, ita communis cum Sanchez *lib. 7. D. 3. n. 5.* Laym. *lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 1. n. 2.* quia infideles legibus Ecclesiasticis non arctantur, c. *gaudemus de divortis*, nec eorum matrimonia sunt Sacramentum, sed contractus purè civiles, proinde subjecti legibus civilibus.

An etiam fideles subjecti Principibus gentilibus stringantur impedimentis dirimentibus, ab jisdem statutis, variant Doctores. Affirmat Sanchez *num. 7.* Negat Layman *n. 3.* quam sententiam ut probabiliorē amplectitur Dicastillo. *de matrimonio D. 7. n. 12.* quia in attinentibus ad valorem matrimonii, aut nullitatem, illimitatè Ecclesia generaliter exemit ubique degentes fideles à potestate sæculari; ita colligitur

tur

tur ex c. *tuam*, de ordine cognit. Ubi Honorius III. de causa natalium Reginae Cypri loquens asserit eam ad forum Ecclesiasticum pertinere, & Trid. ss. 24. Can. 12. anathema dicit negantibus causas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos.

Resp. secundò. Nullus Magistratus Christianus sæcularis potest impedimenta si-
ve dirimentia, siue tantum impediencia
matrimonia fidelium subditorum statuere,
Sanchez n. 3. & 4. Lavm. n. 2. cum ple-
risque apud Dianam p. 7. tr. 1. à Resolutione
23. ad 28. Contra Patrem Rabardæum.
Ratio sequitur ex responso primo; post-
quam enim matrimonium est elevatum ad
Sacramentum, seu evasit res sacra, est pe-
nitens subtractum potestati laicæ. Defini-
tio enim Trid. est absoluta, & indefinita,
proinde distinctio illa, quâ utitur Rabar-
dæus, quatenus est contractus civilis, &
quatenus est Sacramentum, non habet lo-
cum, ita ut quoad partem priorem sit fori
civilis, quoad posteriorem fori Ecclesiasti-
ci. Confirmatur ex c. *Ecclesia sanctæ MA-
RIÆ*, de Constitutionibus, ubi reprobantur
statuta laicorum in rebus ad Ecclesiæ judi-
cium spectantibus, nisi prius ab Ecclesia
ap-

approbata ; Ecclesia autem post elevatum matrimonium in statum rei sacrae reprobat forum politicum relatè ad causas matrimoniales, sicut etsi homo ante ordinationem sit persona subiecta laicae potestati, & simul bona temporalia non dicata Deo, at post ordinationem, aut donationem bonorum factam Ecclesiae subtrahuntur politicae jurisdictioni.

Litigant Sanchez *lib. 7. D. 3. num. 2.* & Pontius *lib. 6. c. 2. n. 3.* An postquam matrimonium est elevatum ad esse Sacramenti, potestas saecularis spectata rei natura possit condere impedimenta matrimonii: etsi defacto jus istud sit eis sublatum, aut interdictum ab Ecclesia. Affirmat prior, negat posterior se in eo fundans, quod à tempore factae elevationis, matrimonium non sit amplius contractus politicus, sed evaserit res spiritualis, & sacra, ad quam ex natura rei deest laicis potestas. Eandem sententiam approbat Palao *de Sponsal. D. 4. p. 1. n. 3.* Layman *lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 1. n. 3.*

Resp. probabilius sentire Sanchez. Ratio invertens fundamentum adversariorum est, quod ratio Sacramenti innitatur contractui civili, eumque essentialiter le-

gitimum præsuponat, quin illum immutet, ergo non est ratio, ut ex natura rei nequeat politica potestas de eo judicare seclusâ Ecclesiæ reservatione, sicut ex eo, quòd calix aureus consecratur, non idcirco titulo materiæ, & valoris cælaturæ calix cessat ex natura rei esse subjectus contractui venditionis, sed manet vendibilis citra irreverentiam erga consecrationem, ergo similiter in casu nostro ex natura rei nulla fit irreverentia Sacramento, si matrimonium fidelium ut est contractus humanus sit judicabilis à potestate laica.

Quare quòd defacto non possit judicare, provenit ex reservatione Ecclesiæ. Hæc autem reservatio, uti ostendit Dicastill. de matrimonio *D. 7. à n. 22.* privativè ad iudices sæculares non probatur sufficienter ex jure scripto, sed potius ex usu, & consuetudine Ecclesiæ ita interpretantis jus scriptum Canonicum, ut impedimenta, & negotia matrimonialia pertineant ad forum Ecclesiasticum privativè, qualiter ab omnibus in praxi est intellectum Trid. quam universalem consuetudinem testatur Perez *D. 21. l. 5.* Audiatur D. Thomas in *4. Dist. 42. q. 2. a. 2. ad 4.* *Prohibitio legis humanæ non*
suf.

sufficeret ad impedimentum matrimonij ; nisi interveniret auctoritas Ecclesiae.

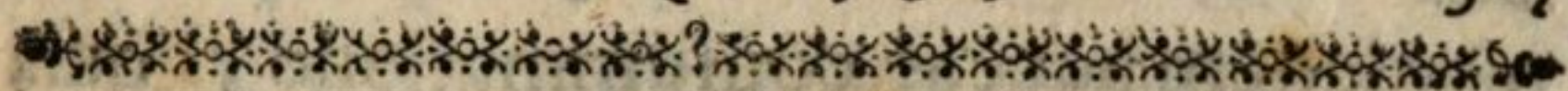
CXXVII. Quær. hic An omnia statuta politica circa accessoria, & dependentia à matrimonio subjaceant excommunicationi decretæ à Trid, ss. 24. c. 9. *de reform. matr.* ita loquente: *Præcipit S. Synodus omnibus cujuscunque gradûs, dignitatis, & conditionis existant: sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominus liberè matrimonia contrahant?* Resp. primò non comprehendere personas privatas, sed magistratus; Privatas tamen graviter peccare; si cogunt, ita Declaratio Gregorii XIII. *ad hoc c.* Resp. secundò non comprehendendi statuta Principum, quibus cavetur, ut si quis velit gaudere certo privilegio, ut maneat cælebs, aut non ducat alienigenam, &c. quia Decretum Trid. utpote pœnale non est extendendum ultra proprietatem verborum, statuta autem præfata Principum sunt prohibitoria, non coactiva, Gob. *tr. 8. num. 21.* negans Mutinenses, & Lucernenses agere contra dictum decretum, licet priores reddant incapaces hæreditatis omnimodæ fœminas se ipsas

ipfas sine consensu patris, patrui, &c. in matrimonium elocantes: Posteriores verò non scientes efferri extrà urbem dotem nubenti alienigenæ, sed solum usum fructuum, seu annum censum, quia ea privatio non est propriè pœna, sed conditio honesta. Hæc tamen foret iniuriam eodem teste, si præfatæ urbes Mutina, & Lucerna constarent paucis capitibus, tunc omnino præjudicaretur indirectè libertati matrimonii, secùs, ubi est nubendi selectus. Econtra invalidè demandant Domini temporales aut magistratus sub minis, aut pœnis cogentes ad contrahendum cum jis matrimonium, quos eorum Domini volunt. Idem dic, si negent paternam hæreditatem, aut fundos jure ad eos pertinentes ex eodem fine. Item injustè parentes exhæredarent liberos, aut negarent dotem aliàs non provisam, quòd ipsis invitis matrimonium contrahant, præsertim si prius fuit petita licentia, sed non data. Vide *num. 8.* qui intelligendus est de privatione purè pœnali, seu peccatum supponente, ubi etiam resolutum est esse injustam exhæredationem ob contractas jisdem invitis nuptias cum indigno, si prius non repudiasset nu-

ptias cum dote oblatas à Parentibus aut luxuriosè non vixisset, Krimer de sponsalibus *n. 497.*

Decreta magistratuum, nec indirectè tangentia substantiam matrimonii, qualia sunt de constituenda dote, donatione propter nuptias, sponsalitia largitate, legitimatione quoad temporalia valent, Krimer *q. ult. de impedimentis n. 1919.* Hinc videtur etiam concedendum cum Card. de Luca *n. 14. de Regularibus in Annot. ad Conc. Trid. disc. 26. n. 39.* esse justam legem municipalem bona stabilia etiam causa dotis non alienandi in Forenses, aut extrahendi extra territorium, etsi aliàs ejusmodi bona essent jure debita, quia lex talis concernit meram temporalitatem, nec est propriè pœnalis, sed provida communi bono proprii territorii; esset autem injusta, si haberet rationem pœnæ.

Pariter parentes non agunt contra libertatem matrimonii sequestrantes filias nubere volentes animò explorandi sufficientiam judicii, aut ne seducantur, secùs, ut avertant à certo connubio non indigno.

§. IV.

*An & quali peccato peccet contrahens
matrimonium cum impedimento certo, pro-
babili, aut dubio?*

CXVVIII CErūm est, quòd cum im-
pedimento, five dirimen-
te, five impediēte (si excipiatur tempus
feriatum per n. 18. & Interdictum ex causa
non gravi Sanchez lib. 7. D. 17. n. 1. con-
tra aliquos) contrahere sit per se peccatum
mortale, quia transgressio est in materia
gravi saltem contra obedientiam, ultra
quam etiam est sacrilegus suscipiens ma-
trimonium cum impedimento impediēte
primo titulò Sacramenti. Secundo titulò
voti, five sit castitatis, five non nubendi,
five suscipiendi sacrum ordinem, five in-
grediendi Religionem. Tertiò peccat
matrimonium consummando cum voto ca-
stitatis, si petat debitum, secus si reddat,
nec etiam post consummationem potest si-
ne sacrilegio petere, nisi dispensetur ab E-
piscopo, aut confessorio privilegiato. Si-
militer cum voto Religionis graviter contra

religionem peccat consummatione, quia matrimonio contracto sed nondum consummato potest implere votum ingrediendo *c. ex publico 7. de conversione conjugator.* eo tamen semel consummato potest etiam licite exigere, quia amplius nequit implere. Unde etiam consummatio contracti cum voto suscipiendi sacrum ordinem, vel non nubendi, aut cum interdicto, aut tempore feriato, aut sponsalibus caret culpâ ob impossibilitatem eorundem materiæ. Præter inobedientiam, & irreverentiam erga Sacramentum contrahens contra sponsalia cum altera fit reus gravis injustitiæ, uti & is, qui matrimonio Ligatus attentat cum altera, aut si contrahatur cum impotentia perpetua, quia graviter decipit alterum, impietatis verò contrahendo cum affinitate, vel consanguinitate, Incertius est. An cum impedimento dirimente matrimonium contrahens committat Sacrilegium. Resp. probabilius negativè, quia nullum conficitur Sacramentum, nec exercetur actio, nempe legitimus contractus, cui ex Christi institutione convenit ratio Sacramenti, Gobat. *tr. 9. n. 60.* Sanchez *lib. 7. D. 5. n. 1.* contra Laym. *lib. 5. ir. 10. p. 4. c. 1. n. 5.*

CXXIX. Quær. ulterius primò. An licitum sit cum impedimento impediēte, aut dirimente ex gravi injusto metu matrimonium contrahere. Responso præmittendum est discrimen inter legem merè prohibentem, & legem simul irritantem, quòd urgente metu injusto gravi excusetur à culpa agens contra præceptum Ecclesiasticum, non verò habilitetur ad contrahendum ex tali metu, qui celebrat matrimonium, contra legem Ecclesiasticam id irritantem. Deinde, licet Ecclesia regulariter non obliget cum vitæ periculo, excipiunt tamen communiter Doctores casum, quo valde bono communi expedit observatio talis legis. Ejusmodi est lex Ecclesiastica irritans matrimonia in aliquibus casibus, Dicastillo *n. 40. & 42.*

Ratio dubitandi non est exigua, quia aut à metu gravi injusto impulsus intendit contrahere cum impedimento dirimente matrimonium, aut non intendit? Si intendit, videtur committere grave peccatum sacrilegii juxta Suarez *lib. 5. c. 20. n. 5. de Leg.* non minùs, ac exercere alias actiones graves sacras sine requisitis ex præcepto Ecclesiæ ad ipsarum valorem necessariis.

Unde Cajetanus. 1. 2. q. 96. a. 4. obligat potius ad moriendum, quam contrahendum inter gradus ab Ecclesia prohibitos.

Urgetur difficultas. Intentio contrahendi, vel est absoluta, vel conditionata? si absoluta, perinde se habet, ac volens absolute baptizare cum aceto; si verò consensus non est absolutus, sed modalis, aut conditionatus, quia impedimentum agnoscens vult ministrare, ac recipere Sacramentum matrimonii, si possit, vel in quantum potest, mendacium non evitatur; verba enim exterius prolata sunt omnino absoluta, & in eo sensu dicuntur, ut supponitur, seclusâ quavis æquivocatione, vel occultâ restrictione eisdem verbis superaddita, atqui verba absoluta nequeunt verificari per actum non absolutum, sed merè conditionatum: verba enim indicant consensum absolutum, & de se efficacem, qui tunc deficit; habeturque solum quædam velleitas contrahendi, si fieri potest, vel si non obstarent impedimenta, quapropter ejusmodi consensus non est serius, sed nugatorius. Siquidem nugatorium est se velle obligare, quantum potest, qui scit se nihil posse.

Si autem contrahit absque consensu, seu intentione contrahendi, simulatè, seu fictè contrahit, consequenter simulatè recipit, & ministrat matrimonii Sacramentum contra propositionem 29. Innocentii XI. quæ sic sonat: *urgens merus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi*, quæ propositio sequitur ex Doctrina Joannis Sancio in selectis D. 35. num. 6. docentis, licitam esse absolutionem absque intentione absolvendi, & consecrationem absque intentione consecrandi ob timorem mortis, & gravem causam.

Simulatio ex recepta S. Thomæ Doctrina 2. 2. q. 110. a. 1. ad 2. & q. 111. a. 1. propriè est mendacium quoddam in *exteriorum factorum signis consistens*, est igitur mendacium reale, seu rebus externis v. g. nutibus expressum significans oppositum illi, quod cogitamus: sicuti vox significans aliud ab eo, quod mente concipimus, dicitur mendacium vocale. Hinc simulatio semper est peccatum contra lumen naturale, contra quod ait D. Petrus 1. c. 2. *deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes.*

Ex his concluditur primò nullum metum etiam injustum, ac directè incussum

posse giustificare simulatam cujuscunque Sacramenti administrationem, oppositum est ut minimum scandalosum, & perniciosum in praxi, quia nullus metus etiam mortis facit licitum esse mentiri. Concluditur secundo, nullus metus, aut causa excusare potest à peccato ministrum Sacramenti ad proferendam formam Sacramenti fingendo, seu simulando se verè conficere v. g. absolvere, vel consecrare sine intentione absolvendi, consecrandi, &c. oppositum multi docuerunt. Verùm ex Doctrina S. Thomæ *quodlibeto 5. a. 12. in Corp. in Sacramentis Ecclesiæ, nihil est per fictionem agendum.*

CXXX. Resp. primò ad quæstionem primam n. 129. propositam negativè si simulat quis intentionem contrahendi, quam non habet, Sanchez lib. 4. D. 16. n. 1. ex S. Thoma in 4. Dist. 29. q. 1. a. 3. ubi loquens de matrimonio per metum celebrato ait: *peccavit, si dixit se consentire, & non consensit, & quia Ecclesia non debet præsumere peccatum de aliquo, quousque probetur, concludit præsumendum esse potiùs consensum, etsi simul judicet eum ob metum ad valorem matrimonii non sufficere. Ratio con-*

constat ex dictis, quòd simulatio semper sit mendacium,

Præfatum mendacium etiam in matrimonio æquè, ac in aliis Sacramentis vult esse mortale Scotus *in 4. Dist. 20. q. 1.* quia est perniciosum, & grave peccatum iniustitiæ, ac sacrilegii, proximus enim decipitur in materia gravi quoad contractum, & Sacramentum fit irritum duplici titulo scilicet defectu intentionis, & ob impedimentum dirimens.

Resp. probabiliùs non excedere levitatem, ita Sanchez *n. 3.* cum aliis dantibus disparitatem inter matrimonium, & cætera Sacramenta, quòd matrimonium sit contractus civilis necessarius ad procreandas proles aliosque fines ordinis naturalis satis onerosus, & difficilis, qui ne elevatione ad rationem Sacramenti evaderet onerosior, Christus reliquit illum suæ naturæ, ut intuitu elevationis non aliâ, nec majori obligatione contrahentes teneantur procurare ejus valorem in ratione contractûs, quàm si elevatio non præcessisset, proinde sufficit, quòd ratio Sacramenti accedat, quoties est validus, secùs dum est irritus, obligatio autem illud conficere in-

di ad Religionem non spectat, sicut in aliis Sacramentis, sed ad veracitatem, & justitiam, aliasque virtutes, unde in aliis Sacramentis simulatio est contra Religionem, & idcirco gravis irreverentia. E contra in matrimonio est contra veracitatem, contra quam mendacium est leve, non perniciosum; quod enim dicat Scotus nocere graviter alteri ob fictionem, hic non procedit, quia alter metum incutit, aut alius eo sciente, & licet ignoraret; deciperetur solum circa consensum mentientis, secus circa valorem Sacramenti, aut contractus, quorum nullitas ex metu oritur independenter à consensu vel dissensu metum invictè patientis.

CXXXI. Resp. secundò ad quæstionem primam: fas esse dicto casu metus cum impedimento dirimente contrahere matrimonium consentiendo in illud, Sanchez *Lib. 4. D. 10. n. 6.* Gobat *tr. 9. n. 256.* post Layman *lib. 1. tra. 4. c. 14. n. 10.* hic consensus in matrimonium non potest esse absolutus ob dicta in ratione dubitandi *n. 129.* sed est conditionatus, aut modalis, quo metum patiens decernit contrahere in quantum potest cit. Sanchez *num. 6.* & ex
par-

parte sua nihil impedimenti ponere. Hæc modificatio removet incommoda, quæ ex consensu absoluto ex virtute Religionis opponebantur, & satisficit etiam veracitati, etsi videantur verba absoluta, quia dicta modificatio in tali eventu tacitè imbibitur, & pro expressa habetur, uti in cæteris contractibus, estque ad mentem metum incutientis, hic enim non potest compellere, ut consentiat ultra id, quod potest, quòd cum non possit absolutè consentire, possit verò modaliter, consentiendo modaliter consentit ad mentem alterius: est quidem affectus ejusmodi merè nugatorius stante metu quoad effectum conficiendi validè matrimonium, est tamen valde proficiuus ad effectum evitandi mortem, & declinandum mendacium, ita præter citatos Didacus Hurtadus *ad proposit. Innoc. XI. Dissert. 18. à n. 38.*

Resp. tertiò ad quæstionem primam licitum esse contrahere utendo verbis in sensu æquivoco, & insufficienti ad practicam formæ significationem, imò etiam in sensu merè materiali, ac si nihil practicè significarent Dicastill. *D. 4. n. 123.* & Suarez *lib. 3. de Legib. c. 30. n. 14.* cit. Didac. *n. 55.* quia,
in-

inquit *n. 56.* justam habet causam non loquendi ad mentem compellentis, sed usurpandi verba formæ in alio sensu ab eo, qui prærequiritur ad valorem Sacramenti: frustra enim in illo sensu, quo sunt forma, illa usurparet, cum sciat etiam eo modo prolata nullum habitura effectum, quod totum fieri potest absque animo simulandi, sed solum occultandi mentem suam, & sensum, ut declinet periculum imminentis e. g. mortis. Ita ille

Resp. quartò cum impedimento quovis impediante urgente gravi metu licitè contrahitur matrimonium, quia aut impedimentum est juris Ecclesiastici, aut naturalis, ut votum, vel sponsalia. Neutrum obligat ad non contrahendum in tali casu, Ecclesiastici quidem obligatio cessat, ut evitetur grave malum, votum autem, & sponsalia se non extendunt ad circumstantias notabiles supervenientes, Sanchez *l. 7. D. 5. n. 3.* ubi ex *lib. 4. D. 19. n. 13.* sustinet ut probabile, quòd tunc etiam consummatio matrimonii initi cum impedimento impediante secluso omni dirimente careat culpâ, eò quod probabiliter metus injustus impellens ad tale matrimonium non cadat in

in virum constantem, proinde non invalidet matrimonium. At idem *n. 15.* sequitur meritò oppositam, ut probabiliorem, quia talis metus est re ipsa cadens in virum constantem, utpote de malo imminenti absolute gravi, quale sufficit de jure ad irritandum matrimonium, ex metu injustè incusso celebratum. Hinc.

CXXXII. Resp. quintò. Nullus metus potest excusare à culpa mortali contrahentem matrimonium cum impedimento, & id consummantem, quia aut impedimentum est impediens, aut irritans, cum neutro potest licitè consummari; non cum impediens, ut proximè est probatum, minùs cum irritante, quia vel dirimit jure naturali & hujus obligatio non cessat ad præsentiam metus, vel jure Ecclesiastico, sed neque hujus obligatio cessat, quando ejus observatio expedit pro bono communi, quale præfertur etiam periculo mortis cit. Sanchez. *D. 5. n. 4.* ex communi, & usu Ecclesiæ. Nemo enim auderet excusare à mortali sine Parocho, ac testibus contrahentem, ac consummantem matrimonium conformiter *c. inquisitioni 44. de sententia excommunicationis.*

CXXXIII. Quær. secundò. An sine dispensatione posset licite iniri matrimonium cum conscientia probabili de dirimente impedimento sine probabilitate de carentia impedimenti, aut è contra? & si quis contraxit cum tali conscientia, an possit postea resilire à matrimonio? Resp. ad primum, & secundum negativè, sed peccare mortaliter, agerèque contra propositionem primam ab Innocentio damnatam, quia probabilitas impedimenti dirimentis est inseparabilis à probabilitate nullitatis matrimonii, Carden. ad propositionem primam *Dissert. 2. à n. 518.*

Confirmatur ex *cit. t. 44.*

Resp. ad tertium negativè, quia voluntas efficax contrahendi intendit contractum matrimonii secundum naturam huius, sed huius natura est perpetuitas, seu indissolubilitas, Ita Cardenas in Crisi contra Caramuel. *D. 9 à n. 19.*

His non obstantibus potest conjunx in matrimonio cum probabilitate de carentia impedimenti contracto non solum reddere, sed etiam petere debitum, quia ad hoc sufficit opinio probabilis pro valore matrimonii Sanchez *lib. 2. D. 34. n. 4.* Non obstat *e. cit.*

e. cit. inquisitioni, decidens non posse petere, sed solum reddere, quia ut advertit *cit. Sanchez & Cardenas. n. 103.* decisio capituli est de eo, qui habet probabilitatem pro nullitate matrimonii sine probabilitate pro ejus valore, ut enim sit licita petitio debiti, est necessaria probabilitas pro valore. Hac data contractus matrimonii est certò validus, ut mox patebit, & ideo etiam potest petere.

Nec opponas *cap. Dominus. de secundis nuptijs*, negans posse peti, sed solum reddi debitum ab eo, qui sine certitudine de morte prioris conjugis celebravit nuptias secundas, ergo non sufficit probabilitas de valore matrimonii, ut queat peti debitum. Resp. distinguendo consequens, cujus consequentia est vera, quando non est in potestate Papæ reddere certum matrimonium, uti non potest, quamdiu non constat priorem conjugem esse mortuum, falsa verò, quando potest; unde quia in nostro casu potest, & re ipsa reddit certum, ideo etiam petitio est licita. Quòd autem matrimonium certò validum fiat in casu, quo contrahitur cum probabili opinione de carentia impedimenti jure Ecclesiastico dirimen-

mentis, tradit Cardenas n. 534. & omnes Doctores nobiscum propugnantes, quòd opiniones minùs probabiles circa valorem Sacramentorum reliquorum relictis tutioribus sint impracticabiles, ex altera parte verò docentes in matrimonio praticari posse opiniones verè probabiles circa valorem ejus sine frustrationis periculo, ita Sanchez lib. 1. Dec. c. 9. n. 33. ubi negat posse reliqua Sacramenta ministrari ex sententia minùs tuta, è contra in libris de matrim. plurimas propugnat versantes circà valorem Sacramenti, etsi non sint tutiores, quod fieri nequit, nisi supponat ex alio capite fieri omnino tutas, certúmque reddi valorem matrimonii, Diana. p. 4. tra. 4. res. 4.

Porro principium illud certum de valore matrimonii est antiquissima Ecclesiastica consuetudo. Huic inesse vim abrogandi legem humanam certam à fortiori dubiam, aut probabilem de impedimentis dirimentibus, est decisum c. cum tanto, de consuetudine. Atqui tribunalia Ecclesiastica consueverunt judicare pro valore matrimonii ex opinionibus verè probabilibus: imò opinio singularis probabilis stans pro valore prævalet opinioni plurimorum stanti pro nul-

nullitate sine aperto textu, Sanchez *lib. 1. D. 18. n. 7.* & quidem, etsi negans valorem foret probabilior, quia cum sit causa favorabilis ex vi legis disponentis *in c. finali de sententia*, & *rejudicata* evadit probabilior, imò certa ex principio reflexo, ita Cardenas in Crisi contra Caramuel. *D. 17. n. 42.*

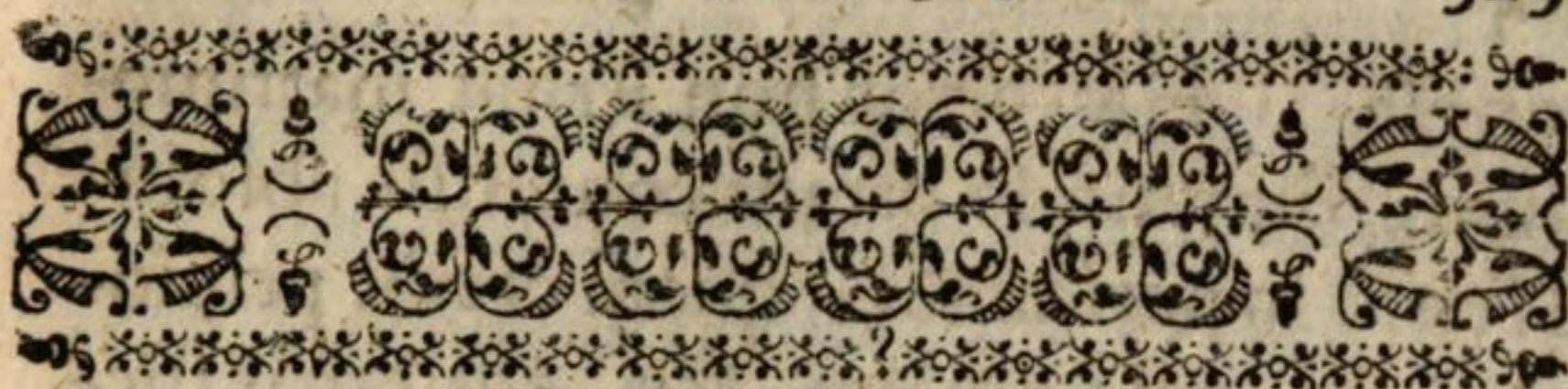
CXXXIV. Quar. tertio. An in dubio de latente impedimento dirimente juris Ecclesiastici sine dispensatione licite valeat iniri matrimonium? Resp. primò stante dubio vincibili esse peccatum mortale, quia exponitur Sacramentum irritationi contra propositionem primam Innocentii. Cardenas contra Caramuel. in Crisi *D. 19. n. 119.* quia sive unus, sive ambo, dubii de impedimento se obligant juxta naturam contractûs, proinde quantum possunt, valétque certò matrimonium, exinde possunt reddere, & petere debitum, secùs quamdiu manet dubium vincibile, quando uterque est dubius. Si unicus, ille nequit petere, at alteri debet reddere secundùm *cit. c. inquisitioni.*

Resp. secundò. Quando quis dubius de impedimento re diligenter examinata illud deponere non potest, nec spes est, as-

sequendi maiorem certitudinem, potest sine dispensatione contrahere, debitumque reddere, & petere, licet uterque dubitaret, ita Card *Diss.* 2. n. 525. Sanchez l. 3. D. 6. n. 18. contra plures apud eum citatos.

Ratio, quia possidet libertas contra impedimentum, atque adeo fide bona contrahitur.

Articulus Quartus

De impedimentis dirimentibus in particulari.

CXXXV. **Q**uæ sparsim in sequentibus titulis, ac alibi traduntur de impedimentis, nos in hunc articulum congeremus.

§. I.

De impedimento erroris, & conditionis.

Error triplex est, nempe personæ individuae, seu determinatae, qualitatis, & conditionis. Error personæ est circa substantiam matrimonii. Unde secundum omnes Jure naturali dirimit defectu consensûs, *can. un. c. 29. q. 1.*

Error qualitatis contingit circa qualitates personæ v. g. quod sit primogenita, nobilis, pulchra, dives, &c. interim talis

non est. Hic error non irritat matrimonium, dummodo errans consensu absoluto fertur in personam, quam credit primogenitam, vel nobilem, &c. etsi error fuerit antecedens, & invincibilis, vel causatus dolo alterius contrahentis v.g. se fingentis nobilem, &c. detque causam contractui, Dicastill. *D. 7. n. 63. & D. 1. num. 330.* Sanchez *Lib. 7. D. 18. n. 18.* quia error, & dolus, cum non sint circa personam, potest stare cum eo consensus absolutus simpliciter voluntarius, etsi sit involuntarius secundum quid, ita ut non contraxisset, si scivisset. Ratio; alias innumera matrimonia dissolverentur. Unde *c. cum in Apostolica h. t.* Sustinetur matrimonium; etsi mendaciô pars altera fuerit ad id inducta. Vide Sanch. cit.

Dixi: *dummodo errans in qualitate*, absolute consentiat, quia si virtualiter, aut expresse qualitas deducatur in conditionem contractûs, consensus est nullus deficiente illâ utpote huic alligatus. Ita omnes; sicut etiam consentiunt non valere matrimonium cum errore in qualitate, quando huius error refunditur in substantiam, id est, induit errorem in substantia, seu persona, Sanchez *n. 23.* Quan-

Quando autem talis error censendus sit redundare in substantiam; seu in errorem circa personam, est magna difficultas. Sex regulas producit Gobat *tr. 9. à n. 133.*

Resp cum Dieastill. *n. 70.* & Sanchez *à n. 25.* tunc errorem qualitatis redundare in errorem personalem, quando qualitas, in qua erratur, respicit, aut denotat certam quandam personam determinatam, distinctam ab ea, quæ tunc præsens est, ut si foemina se fingat filiam ex familia certa nobili v.g. ex Comitibus de Liebenstain contrahens cum ea, errat in persona, quia qualitas nobilitatis Liebenstainianæ respicit, ac denotat, aut determinat foeminam aliam, quam sit præsens, cum qua contrahit, quando verò qualitas non denotat, seu non determinat individuum personam, error hic est propriè qualitatis, seu accidentis, unde valet matrimonium cum se fingente divitem, vel nobilem, quin explicet ex quali familia, aut dicente se esse unigenitum ex tali familia certa, etsi habeat alios fratres, quia erratur in qualitate. Dieastill. *n. 71.* ex Sanchez *num. 36.* subdens cum eodem *num. 35.* valere matrimonium cum primogenita Petri, quam intendebat,

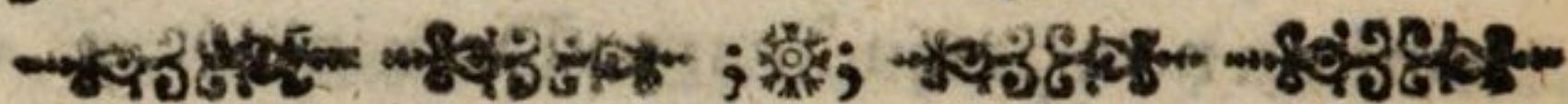
volens tamen illam prius videre, sed cum esset turpis, est ei exhibita secundogenita, aut alterius hominis pulchra. Ratio, quia dicit à se intentam cum errore in qualitate pulchritudinis.

CXXXVI. Error conditionis servilis, seu servitutis propriè dictæ est, quando quis putatur esse liber, qui est servus, vulgò mancipium, quale est ita domini sui, ut illum queat adlibitum vendere. Ejusmodi error jure Ecclesiastico dirimit matrimonium ex recepta semper in Ecclesia consuetudine, ita supponitur *c. fin. de conjugio servorum*. Ratio, quia nequit æqualis in corpora potestas tradi, nam servus, aut serva, nequit plenam in corpus suum potestatem constituere libero. Verùm, cum quisque possit cedere juri suo, fit, ut valeat matrimonium tale scienter initum, uti etiam servi cum serva etiam ignoratâ servitute, quia neuter facit alterius conditionem deteriore, valétque matrimonium etiam invito domino initum: per hoc tamen non liberantur à consuetis servitiis *c. 1. de conjugio servorum*. Non est paritas, quòd servi ordinari non possint, nisi manumissi. *c. 1. de servis non ordinandis*, quia per matrimo-

monium non præjudicatur Domino in jis, in quibus servus subest Domino, secus per Ordines.

Sequitur ex dictis matrimonium valere cum serva, aut servo adscriptitio, seu originario, vel cum natis ex illis, quia horum nomine intelliguntur subditi obligati fundum colere, & non recedere à cultura, vel possessionibus invito Domino, tales enim non veniunt nomine servorum propriè talium, retinent enim libera corpora, nec tenentur ad perpetua servitia, cum neque sint capti bellò, & licèt forent sic capti, inter Christianos non fiunt captivi, sive mancipia stylo Romano. Ejusmodi servi dicuntur etiam glebarii, danturque pluri in Suevia, Polonia, Bohemia, &c. ordinari tamen non possunt sine licentia dominorum per *Can. Generalis, & Can. admittuntur Dist. 54.*

§. II.

De impedimento voti, ordinis, cognationis spiritualis, & legalis.

CXXXVII. **V**otum solemne castitatis, & ordinem sacrum impedire matrimonium contrahendum, & contractum irritare definit Trid. ss. 24. Can. 6. & 9. Votum castitatis ex se, & naturâ suâ non dirimere, sed solum impedire est decisum in c. consuluit 4. qui Clerici, vel voventes matrimonium. Item votum solemne substantialiter non differt à voto simplici castitatis ex c. rursus 6. eod. ibi: *Cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solemne*: simplex autem non dirimere antecederet contractum, nec contrahendum ex natura voti constat ex cit. c. consuluit. Dixi ex natura voti simplicis, quia ex speciali privilegio Societati concessio à Gregorio XIII. Bulla: *Ascendente Domino*, &c. vota simplicia à Scholasticis post Novitiatum emissa, etsi non sint solennis professio, dirimunt matrimonium contrahendum, secus prius contractum ratum. Quapropter votum so-

solemne vim dirimendi habet titulô solemnitate. hanc porrò solemnitatem non accipit ex natura sua, sed ex constitutione Ecclesiastica, ita declarat Bonifacius VIII. c. *un. de voto in 6.* ibi: *nos attendentes, quòd voti solennitas ex sola Ecclesiastica constitutione est inventa*, & paulò pòst subdit: *præsens declarandum duximus Oraculo Sanctionis, ilud solum votum debere dici solenne* (relatè ad dirimendum matrimonium) *quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per sedem Apostolicam approbatis.* Idem expressit cit. Gregorius.

Ex dictis inferitur non haberi ex jure naturali, aut Divino contra Thomistas, quòd votum castitatis solum dirimat; quia habet hanc vim titulô solemnitate, non jure Divino, sed Ecclesiastico introductæ.

CXXXVII. Dubium oritur de voto solemnni castitatis annexo ordini sacro, an si quis malitiosè omitteret votum castitatis in susceptione ordinis sacri, adhuc invalidè contraheret matrimonium? Ratio negandi, quòd non esset inhabilis vi voti utpote omissi, non præcepti Ecclesiæ immediata-

tè præcipientis, quia tale præceptum negat Sanch. *lib. 7. Decal. c. 27. n. 10.* non etiam vi præcepti mediati, ac indirectè, quatenus Ecclesia annectens votum solemne ordini sacro immediate prohibet omissionem voti, consequenter etiam mediatè vetat actus voto omisso contrarios Sanch. *n. 15.* tale autem præceptum non inhabilitat ratione sui ad matrimonium, sed ratione voti, ab Ecclesiæ constitutione solemnizati.

Resp. me docuisse in tertium decretal. *tit. 3. de Clericorum conjugio. n. 13.* probabilius constitutos in Sacris teneri ad continentiam immediate tum ex voto, tum ex præcepto Ecclesiæ. Sed quidquid sit de hoc, etiam data opinione Sanchezii, & ex malitia voto non emissoadhuc incurri impedimentum dirimens, è quòd Ecclesia non intuitu reverentiæ voti, sed ob reverentiam statûs Clericalis Sacri assumpti dirimat matrimonium, ita Gobat *tract. 9. n. 270.* (qui numero sequent, ut probabiliter tradit ex Scoto à Subdiacono non emitti votum continentiae, sed ad hanc obligari ex solo Ecclesiæ præcepto, quòd cum actus purè internos præcipere nequeat, aut vetare, probabiliter Subdiaconus morosè se

se oblectans cogitationibus turpibus non foret sacrilegus, secluso dicto voto) ordo igitur sacer ratione sui sine ordine ad votum de Jure Canonico dirimit matrimonium, ita ut verius tueretur Gonz. *in c. de Clericor. conjug.*

CXXXIX. Cognatio spiritualis est propinquitas certarum personarum ex collato, susceptoque baptismo & confirmatione resultans. *c. quamvis de cognatione spirituali, Sanchez lib. 7. D. 54. n. 1. secus ex reliquis Sacramentis. c. & 2. fin. eodem.* Ex solo jure Ecclesiastico dirimit matrimonium, & quidem ex jure novo Trid. *ss. 24. c. 2. de ref. matr.* restringente vetus inter solum baptizantem, vel confirmantem cum baptizato, vel confirmato, & hujus parentibus, ac inter patrinum cum baptizato, aut confirmato, & hujus parentibus. Unde nunc baptizatus, vel confirmatus licite, & valide contrahit matrimonium cum prohibus, aut uxore sui patrini, hujus pariter uxor potest matrimonium inire cum patre baptizati vel confirmati, quod non permittebatur jure veteri *c. pluribus de cognat. spirituali*: proinde fraternitas spiritualis inter carnales filios baptizantis, vel confirmantis, vel patri-

patrinorum cum baptizato, vel confirmato sublata est à Trid. cit. Paternitas autem, & compaternitas est ibidem ab eo restricta ne à viro transfundatur in uxorem, & ne compaternitas contrahatur inter baptizantem, vel confirmantem & patrilos, nec inter compatrilos, ut si Titius, & Berta levent ex fonte aliquam prolem, possint matrimonio ungi, quia nulla ex relatis personis exprimitur à Trid. Porro jure antiquo unus tantum patrilus esse poterat sive vir, sive foemina in baptismo, & etiam in confirmatione. Can. *non plures 101. Dist. 4. de consec.* Trid cit. admittit ad summum unum, & unam in baptismo, electos à parentibus, quod non est extendendum ad confirmationem; quia corrigit in baptismo jus vetus, & ideo ultra baptismum nequit extendi.

Ex his sequitur duos nempe virum, & uxorem levantes eandem prolem ex Baptismo non privari jure petendi debitum, quia nullam contraxerunt inter se cognationem spirituales, Sanch. *Lib. 7. D. 54. n. 13.*

Si plures, quam unus, aut duo baptizatum tetigerint, soli designati contrahunt cognationem, secus non designati. Si plu-

plures designati compareant, quàm duo, Parochus non admittat omnes, sed designet ex jis ad summum duos, quam designationem, si negligit, est punibilis juxta cit. Trid. & si omnes susceperint, quin constet, qui priùs tetigerit, omnes contrahunt secundum Sanchez. *lib. 7. D. 57. n. 14.* apud quem oppositum ut probabile tuetur Soarez.

Ut quis Patrinus, aut matrina efficiatur, requiritur primò, ut designetur à parentibus, vel Parocho, Sanchez *n. 12.* contra alios probabiliter dissentientes apud eundem *num. 12.* Secundò requiritur actio, nempe, ut actutangat infan-tem, dum aqua abluitur à Baptista, aut certè immediatè accipiat è manu Baptistæ, unde non evadit patrinus, aut matrina accipiens infan-tem de manibus alterius, qui eandem accedit à baptizante, quia talis non suscipit è sacro fonte. Sanch. *D. 56. n. 3.* subdens non sufficere puram assistentiam.

CXL. Cognatio legalis est personarum propinquitas ex adoptione alicujus in filium, vel filiam, vel neptem, &c. proveniens. Adoptio verò est extraneæ personæ (cujus nomine intelligitur illa, quæ non origina-
tur

tur naturaliter ab adoptante) in filium , aut filiam , &c. legitima assumptio est duplex una perfecta , quæ arrogatio dicitur , quæ præscripto Principis persona extranea , quæ sui juris est , transit in potestatem , & familiam adoptantis , ut hujus sicut alii filii legitimi in quarta bonorum parte sit hæres necessarius. Altera est imperfecta , quæ persona extranea non sui juris , sed in Patris vel avi sui naturalis potestate constituta est , manetque , ab aliquo cujuslibet judicis , seu magistratus competentis auctoritate in filium , vel nepotem assumitur , quin transeat in ejus familiam , & potestatem ; propterea non fit adoptantis necessarius hæres ex testamento , succedit tamen ab intestato , ut constat ex Institution. tit. de adopt. n. 46. Gobat tract. 9. n. 176.

Certum est ; cognationem legalem dirimere matrimonium c. un. de cogn. legali , & quidem de perfecta consentiunt omnes ; multi cum Pontio lib. 7. c. 41. extendunt ad imperfectam ; quos sequitur Gobat n. 177. quia secundum leges civiles , à quibus Jus Canonicum hoc impedimentum assumpsit , etiam imperfecta est vera , & propriè adoptio dicta. Nam §. 1. Instit. de adopt.

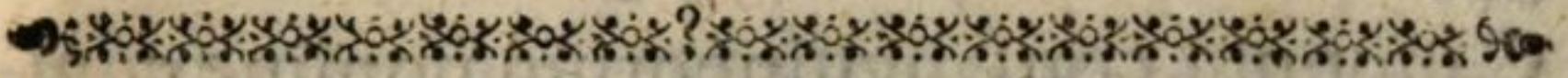
adopt. adoptio ut sic dividitur in binas species; arrogationem, & simplicem, quam nos imperfectam cum aliis vocamus. Sed melius extensio negatur cum Sanchez *lib. 7. D. 63. n. 9.* Pirrhing *ad hanc Rubricam n. 4.* Wiest. *de cognat. leg. n. 10.* Ratio, quod perfecta transferat adoptatum in familiam, & adoptantis domum, idcirco ob periculum incontinentiæ vitandæ inter certas personas cohabitantes expedit statuere impedimentum dirimens inter easdem ad frænandam concupiscentiam; quale periculum cessat in adoptione simplici, cum non fiat de familia adoptantis, nec cohabitet.

Inter quas autem personas, quamdiu, & quousque duret hoc impedimentum? Resp. tres species cognationis legalis esse. Prima in linea ascendentium, & descendentium, nempe inter adoptantem, & adoptatum, atque ab isto descendentes usque ad quartum gradum eos tantum, qui sunt in patria potestate tempore adoptionis, *leg. si Paterfamilias ff. de adoptionibus*, Sanch. *n. 34.* adoptato enim Petro censentur adoptati omnes in hujus patria potestate constituti, unde adoptans validè contrahit matrimonium cum filia adoptati nata post adopta-

pta-

ptionem ; vel antè hanc emancipatam. Hæc species prima dicitur paternitas legalis, durâtque perpetuò, proinde etiam post secutam emancipationem. Secunda in linea transversa fraternitas legalis dicta inter adoptatum tantùm, & filios carnales adoptantis legitimos tantum tunc in ejus potestate constitutos (non inter filios adoptivos inter se, quia nullo jure id cautum est, quare matrimonium est validum, & licitum filii adoptivi cum sorore adoptiva ex alia familia, Bonacina *de matrimonio. q. 3. punct. 5. §. 3. n. 8.*) in qua, cùm nequeant esse illegitimi §. *fin. Inst. de nuptijs*, fit, ut adoptans licitè contrahat cum illegitima filia adoptati. Hæc secunda species sive linea est temporalis, nempe ad durationem adoptionis, hæc per emancipationem sublata cessat.

Tertia species perpetuò durans est affinitas legalis, *L. adoptionis ff. de ritu nuptiarum.* dirimit inter adoptatum & uxorem adoptantis, redditurque ibi ratio, quia novæ locum habet, Sanchez *n. 24.* atque etiam inter adoptantem, & uxorem adoptati tantùm. Hæc species non est expressa Jure Canonico: communis tamen sensus Doctorum eam agnoscit. §. III.

§. III.

De cognatione carnali.

CXLI. **Q**uær. primò quid sit cognatio carnalis, seu naturalis? Resp. est propinquitas personarum ex eo proveniens, quòd una ab altera per carnalem propagationem descendat propinquè, vel ambæ ab eadem tertia. Dixi propinquè, nam etsi omnes homines remotè descendant ab Adamo, non tamen sunt consanguinei, quia descendunt à diversis propinquis stipitibus, & licet inter se decem, aut duodecim gradibus distantes originentur ab eodem stipite, non solent tamen vocari cognati. Patet secundò nullam esse consanguinitatem inter Angelos, & homines, inter Evam, & Adamum, etsi procedant ab eodem conditore DEO, quia non est processio propagativa carnalis.

Patet tertio Christum, & Josephum fuisse consanguineos, etsi enim Christus ex parte patris non descenderit à Josepho, descendit tamen ab eo ex parte matris, quæ fuit consanguinea sancti Josephi. De cætero jure naturali, & usu communiore

Canonum, consanguineorum nomine comprehenduntur tam cognati, quàm agnati; Etsi leges civiles strictius per cognatos intelligent conjunctos per lineam fœmininam, agnatos verò per lineam masculinam.

CXLII. Quær. secundò quid sit stipes, linea, & gradus consanguinitatis, & qualiter hi computandi? Resp. stipes dicitur ea persona, de qua cæteræ, de quorum vinculo quæritur, originem ducunt, sic duorum fratrum stipes est pater, nepotum avus, pronepotum proavus.

Linea est series ordinata personarum sanguine junctarum ab eodem stipite descendendum: gradus habens, & earum propinquitatem distinguens; hinc gradus consanguinitatis definitur: distantia unius personæ ab altera in eadem linea consanguinitatis, quâ cognoscitur, quæ persona sit stipiti propinquior. Linea est duplex, recta, & transversa, seu obliqua, vel collateralis.

Recta est series personarum, quarum una descendit ab altera, & quia continet personas descendentes, & ascendentes, ideo subdividitur in ascendentem, & descendentem; hæc fit à persona propagante
ad

ad propagatam, ut à patre ad filium, nepotem, &c. Ascendens autem est à persona propagata ad propagatorem, ut à filio ad patrem, à nepote ad avum, Proavum, abavum, tritavum, &c.

Linea transversa complectitur personas à latere conjunctas, id est, quarum nulla ab altera descendit, sed omnes originantur ab uno stipite, ut frater, & soror ab eodem Patre, duo patruels, seu duorum fratrum nepotes, vel neptes ab eodem proavo, eorundem pronepotes, vel proneptes ab eodem abavo.

Transversa dividitur in æqualem, & inæqualem. Inæqualiter distant, quando una eorum pluribus gradibus recedit à communi stipite, ut frater, & fratris filii. Æqualiter verò, dum pari gradu distant, ut duo fratres vel frater & soror, Horum filii aut nepotes, vel pronepotes inter se.

CXLIII. Ad dignoscendum quoto gradu duo sanguine juncti sint, tres receptæ traduntur Regulæ. Prima pro linea recta, in hac ascendentes & descendentes tot inter se gradibus distant, quot inter eos generationes intercedunt, sic in adjecto schemate, seu arbore consanguinitatis Pe-

trucius , & ejus filius in primo , idem & ejus nepos in secundo , idem & pronepos in tertio , idem & abnepos sunt in quarto gradu consanguinei , quia inter ipsum , & filium una , inter ipsum , & nepotem duæ , pronepotem tres , abnepotem quatuor generationes interveniunt , Palao *tract.* 29. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 3. Alii æquè expeditè cum Sanchez *lib.* 7. *D.* 50. *n.* 4. eandem regulam sic efferunt : Si inter personas lineæ rectæ nulla intermediet , sunt in primò gradu lineæ rectæ , si intermediet una , vel plures , tunc numeratis omnibus personis mediis , & extremis dematur una de earum numero , nempe stipes communis , quot restant personæ , tot sunt gradus. Sic Petrucius suo nepoti gradu secundo , pronepoti tertio , abnepoti quarto est conjunctus , quia à Petrucio ad nepotem tres , ad pronepotem quatuor , ad abnepotem quinque personæ numerantur , dempto stipite restant respectu nepotis duæ , pronepotis tres , abnepotis quatuor. Ideo autem stipes non computatur , quia nequit à se ipso distare , sed est terminus personarum invicem distantium.

Re-

Regula secunda pro linea collateralis æquali: quòt gradibus personæ singulæ distant à communi stipite, totidem distant inter se, sic duo Fratres, & Sorores uno distant inter se gradu, quia quævis earum uno tantum gradu in linea recta à communi trunco distat. Duo patruces, vel duorum fratrum filii, aut duo confobrini, id est duarum sororum filii distant binis inter se gradibus, quia totidem distant à communi stipite, qui est avus, vel avia. Hæc regula traditur *Can. ad Sedem. & can. parentela 35. q. 5.* Rationem ejus dat Sanchez *n. 5.* quia ratio conjunctionis duorum inter se est unio eorum cum capite, seu stipite, ergo æqualiter uniti cum stipite, sunt æqualiter uniti unitate sanguinis inter se.

Regula tertia pro linea collateralis inæquali ex *c. fin. de consang.* fita est in eo; quòt gradibus persona remotior distat à stipite, tot distant inter se. Sic patruus, seu patris frater, vel amita, seu soror patris mei distat à me secundo gradu, quia stipites communis est avus meus, parens mei patrui, à quo ego sum remotior, utpote secundo gradu ab eo distans per Reg. 1. proinde ego, & meus patruus distamus se-

cundo gradu. Cur autem ratio conjunctionis in hac linea non à propinquiore desumenda sit, respondet Sanchez *n. 6.* quòd ab unione cum capite, à quo uterque descendit, habeatur propinquitas eorundem inter se, ergo remotior nequit esse propinquior illi (qui est vicinior stipiti) quàm capiti, sed si propinquitas desumeretur à vicinior, esset propinquior illi, quàm stipiti, cùm à stipite descendat remotior, non ab altero.

CXLIV. Hæ regulæ procedunt de Jure Canonico considerante gradus relatè ad matrimonia, de jure autem civili etiam habet locum in linea recta regula prima, minimè autem secunda & tertia. Nam secundum hoc jus in linea transversa æquali, quoto gradu quis distat à communi stipite, eo gradu distat ab altero suo collaterali, sic duo fratres Jure Canonico à communi stipite, & inter se distant primo gradu, jus autem civile primum gradum quo uterque distat à stipite computat tanquam duplicem; unum in uno fratre, secundum in altero. Proinde hoc jure distant inter se in secundo gradu (unde cum pater à filio solum uno gradu distat, præfertur suo filio in hæreditate

tate relicta à defuncto altero filio, Gob. i. §. n. 162.) eorum filii in quarto, & sic deinceps sibi succedunt ab intestato usque ad decimum gradum juxta constit. Justin. Layman. l. 3. tr. 5. c. 6. n. 4.

In linea verò inæquali, quot sunt personæ computatis extremis & mediis stipite dempto, tot sunt gradus, sic patruus & filius ex patre distant in tertio gradu, quia sunt duæ personæ extremæ, & una mediat inter communem stipitem, seu avum videlicet pater filii ex fratre, seu consobrini, ita cit. *can. ad sedem*: ubi etiam redditur ratio discrepantiæ inter Jus civile, & Canonicum, quòd hoc consideret gradus relatè ad nuptias, quæ non sunt sine duabus personis, idcirco canones duas personas in uno gradu constituunt: è contra jus civile considerat relatè ad successionem in hæreditate, hæc autem non defertur, nisi de una persona ad alteram, ideo curavit Justinianus authent. *de hæred. ab intestato collat.* §. in singulis personis, singulos præfigere gradus, quo fit, ut duo gradus legales unum gradum canonicum constituent. Hinc in quavis cellula ponuntur duo numeri, unus supra nomen, alter infra: superior

denotat distantiam juxta computationem canonicam, inferior juxta civilem respectu personæ in media cellula positæ seu Petrucii.

Juris Civilis computatio quo ad successiones etiam in foro Ecclesiastico est servanda, quia est approbata ab Alexandro II. *cit. can. ad sedem* apud Sanchez n. 8.

CXLV, Quær tertio, quo jure, & quousque consanguinitas dirimat matrimonium? Resp. in linea transversali usque ad septimum gradum jure antiquo Ecclesiastico per *cit. can. ad sedem*. novo verò Innocentii tertii *c. non debet 8. de consang.* usque ad quartum gradum inclusivè, quapropter licitum, & validum est matrimonium cujusvis non comprehensi intra quartum gradum lineæ transversæ cum quovis existente intrà hos gradus, etsi foret conjunctus stipiti in primo gradu, siquidem distantia gradus desumitur in hac linea penes remotiorem à stipite.

In linea recta secundum omnes jure naturali est illicitum, at ex hoc non sequitur esse etiam irritum, nisi ex ipsa natura, & intrinseco fine matrimonii, qui est prolis procreatio, & remedium concupiscentiæ

rectæ rationi opponatur. Verùm etiam fore invalidum docet recepta sententia cum S. Thoma. quia etsi totaliter non tollatur dictus finis per tale matrimonium v.g. Patris cum filia, est tamen ex lumine naturali quædam inordinatio, ut filia quam per omnia oportet esse patri subjectam titulò processionis ab illo, eidem jungatur in sociam generandæ prolis. Hinc fere omnes nationes tale matrimonium detestatæ sunt.

An autem in primo gradu lineæ rectæ invaliditas matrimonii jure naturæ inducta sit extendenda ad ulteriores, est incertum. Nam alii apud Sanchez *D. 51. à n. 17.* extendunt ad secundum gradum inclusivè alii usque ad quartum, Vasquez. *1. 2. D. 112.* & cum eo Pontius *lib. 7. c. 31.* Bellarm. ad omnes gradus usque ad Adamum, quia inquiunt quisque ascendens eâ ratione, quâ est principium proximum per se sui immediatè descendens, etiam per se est principium remotum descendens mediati, & remoti, nempe medio proximo descendente.

Resp. opinionem Sanchez *n. 19.* docentis non excedere primum gradum esse præferendam spectato jure etiam naturali, quia

reverentia, ob quam natura invalidat matrimonium in primo gradu lineæ rectæ fundatur in principio per se tali, quale non est avus respectu nepotis, quia per accidens est respectu hujus, quod habuerit alium parentem suus pater.

An saltem jure Ecclesiastico in linea recta dirimatur matrimonium in infinitum? Resp. affirmari ab Abb. Wiestner *de consang.* n. 25. & aliis, quia jus civile dirimit in infinitum, *L. nupt. 53. ff. de Ritu nuptiarum*, quæ nullibi est correctæ à Canonico. Resp. probabilius negativè cum Sanchez *num. 22.* ob cit. c. *non debet 8. de consang.* restringens ad quartum gradum indefinitè, non enim restringit ad lineam transversam.

De consanguineis lineæ transversæ nunc videtur certum, quod in secundo gradu ex dispensatione valeat matrimonium, proinde Jure naturæ non dirimant gradus secundus, & cæteri. At de primo inter fratrem, & sororem volunt multi cum Sanchez *D. 52. n. II.* matrimonium jure naturæ esse nullum, defactò enim nunquam est dispensatum, & c. *gaudemus. de divortis* statuitur, infideles conversos non esse separandos ob matrimonium injtum in
se.

secundo gradu; unde videtur hîc innui esse separandos si contraxerint in primo. Resp. probabilius quòd non, apertè favet D. Thomæ cit. *Wiestner de consang. n. 18.* Pontius; *Dicastill. D. 7. n. 222.*

Quia cùm nulla sit inter eos naturalis superioritas, non est cur ex natura rei dicamus, quòd conjunctio inter eos carnalis irritet matrimonium, etsi verum sit esse magnam indecentiam, proinde ex natura rei illicitum, & ideo ferè omnes gentes jure positivo prohibuerint: nec unquam requisiti Pontifices dispensaverunt, neque vix unquam causa justa dispensandi esse potest. Ex his colligit *Dicastill. num. 224.* ex quatuor gradibus consanguinitatis olim prohibitis *levit. 18.* tantum lineæ rectæ pertinere ad jus naturæ, cæteros solum ad jus Ecclesiasticum.

CXLVI. Circa arborem consanguinitatis notanda adhuc sunt sequentia. Primo in linea recta ascendentium locum primum tenet pater, & mater, secundum avus & avia, tertium horum parentes proavus & proavia, quartum horum parentes abavus & abavia. Secundo in descendente primum locum occupat filius, & filia, se-

secundum horum filii, seu nepos, & neptis (unde patet nomine nepotum propriè intelligi proles filii aut filiaë, *L. Jurisconsultus. 10. §. nepos quoque ff. de gradibus*, attamen secundum communem usum loquendi etiam proles ex fratre aut sorore, quod colligitur ex *c. tua nos 7. de consang.*) tertium locum tenet pronepos, & proneptis, &c.

In transversa linea à dextris ascendendo occurrit primò patruus, & amita, seu soror patris, & horum filii, & filiaë, seu patrueles tui; à sinistris verò avunculus, & martertera, id est, frater, & soror matris tuæ, ac horum filii, & filiaë, seu tui consobrini aut consobrinaë &c. Secundo loco à dextris est magnus patruus, & magna amita, &c. Tertio demum pro patruus, & pro amita, & tam hi, quam illi cum suis descendentes: à sinistris verò secundo loco est avunculus magnus, & martertera magna cum suis descendentes. Tertio pro avunculus, & pro martertera cum descendentes descendendo verò linea transversa incipit à fratre cum descendentes à dextris, à sinistris à sorore cum descendentes usque ad pronepotes & proneptes extensa.

In

In lineæ rectæ cellula in medio collocata ab aliquibus ponitur vacua, ab aliis exhibet masculum (perindè est, si pingatur fœmina ad intentum hujus schematis) quem Joannes Andreas à nomine sui Bidelli vocat Petrucium, alii Proteum; nec ineptè, quia nullum habet nomen proprium dicta cellula, nec habere potuit, cum diversas gerat personas, jam patris, jam filii, jam nepotis respectu diversorum, est enim filius respectu Patris, Pater respectu filii, frater respectu fratris, nepos respectu avi, abnepos respectu abavi in linea ascendente; in descendente verò respectu nepotis est avus, proavus respectu pronepotis, &c.

Omnes personæ in cellulis reliquis positæ fortiuntur nomen à persona posita in media cellula, & respectu ipsius vocantur proinde persona, quæ e.g. vocatur *Pater*, *Soror*, *Patruus*, *Matertera*, *Filius*, &c. est *Pater* Petrucii, *Soror* Petrucii, *Patruus* Petrucii, *Matertera* Petrucii, *Filius* Petrucii, &c. ut bene notat Reiffenst. de consang. n. 16. monens n. 20. quòd etsi personæ relatè ad Petrucium in cellula media locatum habeant suum nomen in reliquis cellulis positæ

fitæ , non tamen invicem comparatæ servant omnes idem nomen ; sic personæ , quæ respectu Petrucii vocantur , *Frater* , *Soror* , respectu *Patris* positi in arbore sunt liberi ; persona , quæ in arbore respectu Petrucii est *Avunculus* , respectu avi in arbore positi est filius , idem cit. Reiffenst. n. 21. contra aliquos observat , quod ad mediam cellulam , in qua ponitur Petrucius , non pertineat stipes communis , sed una ex personis (quarum consanguinitas indagatur) quam nos Petrucium vocamus , uti paulò pòst insinuabitur.

Ut scias computare distantia gradus personarum , de quibus quæritur , quoto gradu invicem distent , in linea recta , quando ambo ad eam pertinent , facilè computatio patet ex Reg. prima n. 143. sic Petrucius à suo abavo quatuor gradibus , & totidem ab abnepote , abavus verò Petrucii , & hujus abnepos distant 8. gradibus , quia computato utroque ac intermediis personis sunt 9. demptâ unâ restant octo , vel quod in idem recidit , octo reperiuntur generationes. Ante omnia autem tam in hac , quam in linea collateralis est reperiendus stipes , à quo mediatè , vel immediatè propa-

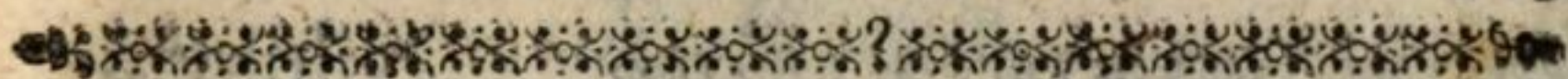
pagantur personæ, quarum distantia indagatur.

Quando autem inquiritur distantia duorum spectantium ad lineam collateralem, semper ut proximè dictum, inveniendus est stipes utrique communis, sic fratris, hujusque descendendum cum Petrucio communis stipes est Pater, Patruus, & amicus, hujusque descendendum stipes communis cum Petrucio est avus. Patruus magni, &c. cum eodem proavus, & demum propatruus, &c. cum illo est abavus. Reperto communi stipite inspicere, an Petrucius æqualem, aut inæqualem habeat distantiam à communi stipite cum eo, de quo queritur, quoto gradu distet à Petrucio: Si æqualem, computatio fit secundum Regulam secundam n. 143. Si inæqualem, secundum Reg. ibidem 3. Hinc Petrucius à fratre distat unico per Reg. 2. à patruo duobus, à patruo magno tribus, à propatruo quatuor per Reg. 3. & totidem à propatruus pronepotibus per Reg. 2. Quod dictum est de computatione collateralium cum Petrucio, id ipsum est servandum de computatione collateralium inter se, nempe inter fratrem, & sororem ac utriusque de-

descendentes, inter patrum & avunculum, ac eorum descendentes. Idem est de cæteris duobus collateralibus lineis.

Est etiam alius modus discernendi, an duæ personæ sint consanguineæ, nempe si illarum una collocetur in loco Petrucii, & inquirantur ejus ascendentes usque ad abavum inclusive; deinde personæ alterius similiter parentes, & horum majores indaga etiam usque ad abavum. His habitis, inspicere arborem consanguinitatis, & considera, an ista linea alicubi concurrat cum linea personæ collocatæ in media cellula; si alicubi est concursus, illa persona, in qua concurrunt, est stirpes utriusque communis: hoc posito attendendum, an à communi stirpite æqualiter distent, proinde juxta Regulas lineæ collateralis per *n. 143.* est decidendum. Si autem hæc linea nullibi concurrat cum linea personæ in media cellula collocatæ, non sunt consanguinei intra quartum gradum.

Ultimò ex dictis inferitur, Petrucium cum nullo in hac arbore posse validè contrahere matrimonium sine dispensatione.

§. IV.

De Affinitate.

CXLVII. **Q**uær. quid , & quotuplex sit affinitas , & quid ad eam requiratur? Resp. ad primum cum Sanchez *lib. 7. D. 64. n. 5. est propinquitās personarum ex carnali copula proveniens.* Per ly *propinquitās* convenit cum consanguinitate; per ly *ex carnali copula proveniens* differt ab eadem. Requiritur copula perfecta , sive consummata , id est , sufficiens ad generationem , proinde seminis effusio intra vas foeminae , sive copula sit conjugalis , proinde licita , sive fornicaria: de hac expressè post alia jura statuit Trid. *ss. 24. c. 4. de reform. matr.* Ratio est , quia etiam per fornicariam vir , & foemina efficiuntur una caro. Hinc Gregorius Papa *Can. fraternitatis 35. q. 10.* infert ibi: *Si una caro fiunt , quomodo poterit aliquis eorum propinquus uni pertinere , nisi pertineat alteri , id est , vir propinquat ad fines sanguinis familiae , de qua est mulier , & vicissim , & r. ad Corinth. 6. An nescitis , quoniam , qui adhaeret*

Z
mea

meretrici, unum corpus efficitur? Nihilominus affinitatis nomine simpliciter intelligitur ex stylo Romanæ Curiaë legitima, quia in dubio delictum non præsumitur, & ideo ex stylo eodem, quando dispensatio petitur in affinitate ex copula illicita, hæc in supplicatione est exprimenda, Corradus Pyrrhus *in praxi dispensat. Apost. l. 7. c. 1. n. 13.* Ex his.

Infero affinitatem non oriri ex matrimonio rato, quia per hoc conjuges non fiunt una cato; oriretur autem ex copula extra vas habita, dummodo vas fœminæ semen attrahat, aut quâcunque arte etiam Dæmonis ministerio mittatur ad vas, quia sufficit ad prolis generationem, Sanchez *Lib. 7. D. 64. n. 15.* contra Pont. *Lib. 7. c. 33. n. 2.*

Infero secundò non requiri ad affinitatem consensum fœminæ in copulam c. *discretiorem de eo, qui cognovit consanguineam*, ubi adstruitur affinitas ex copula cum fœmina invitè cognitâ. Idem est de copula cum dormiente, ebria, &c. Sanchez *D. 64. num. 17.*

Resp. ad secundum, affinitatem esse legitimam, seu ortam ex copula conjugali, aut illegitimam ex copulâ illicita, alterutrus

trius triplex affertur genus. Primum contrahitur à persona carnaliter cognoscente foeminam cum hujus consanguineis, & vicissim à foemina carnaliter cognita cum consanguineis carnaliter cognoscentis, & hoc genus duntaxat moderno jure durat, reliqua duo genera sunt cassata *c. non debet* 8. *de consang.* de quibus si placet consule Sanchez *D. 67. n. 1.*

Resp. ad tertium, ut contrahatur affinitas, requiritur consummata copula apta de se ad generationem. Hinc ex copula Spadonum, id est, utroque testiculô carentium, nulla sequitur affinitas defectu veri seminis, Sanchez *D. 64. n. 11.* unde cum pueri 12. aut 13. annorum (nisi malitia suppleat ætatem) communiter non soleant seminare, si quis talis peccavit cum puella, non est censendus factus affinis cum consanguineis, Gobat *tr. 9. n. 395.*

CXLVIII. Difficultas est, an ad affinitatem sufficiat semen viri sine foeminæ semine. Certum est non sufficere semen solum foeminæ, Sanchez *n. 8.* multi apud eundem *n. 20.* requirunt utrumque allegantes pro se etiam S. Thomam. quia sine utroque non est sanguinis commixtio. Sen-

sententiæ hujus probabilitatem fatetur cit. Sanchez; Ipse autem cum aliis putat probabilius sufficere ad generationem semen virile, explicatque Doctores oppositæ sententiæ, quod non requirant determinatè semen fœminæ, sed vel hoc, vel aliquid loco ejus, nempe sanguinem menstruum à natura ad generationem prolis paratum.

Ex sententiæ requirentis etiam fœminæ seminationem probabilitate (pro qua apud Sanch. *l. 2. D. 21. n. 11.* stat Hippocrates, & plures medici apud Dianam. *p. 4. tr. 2. Res. 43. & p. 5. tr. 13. Resol. 54.* & passim Doctores etiam sententiæ oppositæ appellant probabilem) cit. Diana, & Gobat *tr. 9. n. 390.* plura resolvit. Inter cætera docet, quomodo possit in casu urgentissimo juvari sponsa proximè matrimonium celebratura cum sponso à cujus consanguineo intra secundum gradum est carnaliter cognita, idque aperit confessorio, etsi enim juvari possit per dicta à *n. 129 ad 133.* contrahendo matrimonium invalidum sine animo consummandi, est tamen periculosum ob facilem animi mutationem: unde præstat contrahere matrimonium probabiliter validum, uti contraheretur, si ipsa non semi-

na-

naverit tempore coitûs, vel propè paulò antè, vel pòst. Quare ad eam juvandam in tantis angustiiis, ut si malum gravissimum illi immineret resistendo nuptiis, quærat modestè ex sponfa (modestè inquam, id est, verbis, quantum fieri potest decentibus, & præoccupet, ne scandalizetur, quòd non ex curiositate, sed animò ei consulendi necessitetur ad quæstiones illas) primò, an ille, cui fecit usum corporis seminaverit intra vas? negante illà, nulla est affinitas cum sponso contracta. Secundò si affirmet, petat ex illa, an etiam ipsa seminaverit? sed cùm rarò testibus medicis semen fœminæ defluat extra, sed in matricem, videtur sufficere ad colligendam ejus seminationem, si quærat: utrum sub unum ex præmemoratis paulò antè temporibus senserit magnam voluptatem, hæc enim solet comitari decissionem feminis? si nullam, vel exiguam, signum est non feminâsse, ita Gobat *num. 264. junct. a num. 391.*

CXLIX. Quæres secundò inter quos? quousque? & quo jure affinitas dirimat matrimonium? Resp. sola affinitas *n. 147.* exposita dirimit matrimonium. Resp. ad

secundum dirimere inter solam carnaliter cognitam cum consanguineis carnaliter cognoscentis, & vicissim inter hunc, & consanguineos carnaliter cognitæ, secus inter consanguineos utriusque, *c. super his s. de consang.* Hinc est tritum illud: *affinitas non parit affinitatem*, sensus est, quod vir contractam affinitatem cum consanguineis foeminae non transfundat in suos consanguineos, nec mulier in suos contractam cum consanguineis viri. Hinc

Sequitur primò consanguineos utriusque inter se posse validè, & licitè inire matrimonia. Secundo viduus cum filio uno, duobus, aut tribus potest validè cum vidua, filius autem cum viduæ filia, vel etiam duo, tres vidui filii cum totidem filiabus viduæ contrahere nuptias. Tertiò fratris, & sororis mortuorum superstites conjuges inter se conjungi. Quartò valent conjugia successiva cum duobus viduis, quarum defuncti mariti erant fratres.

Resp. ad secundum. Jure antiquo, sicut consanguinitas, ita affinitas usque ad gradum septimum dirimebat matrimonium *can. nullum in utroque c. 35. q. 3.* jure autem novo cit. *c. non debet*, irritat solum inter affines

nes quarti gradus. Imò à Trid. *ff. 24. c. 4. de refor. matr.* affinitas ex copula illicita restringitur ad fines duntaxat primi, & secundi gradus, unde sponsus per copulam cum consanguinea sponsæ in tertio gradu non fit affinis sponsæ.

Circa tertium quæsitum est præmittendum duplicem esse lineam affinitatis; unam rectam, hæc complectitur ex una parte virum, ex altera parte fœminæ carnaliter cognitæ consanguineos ascendentes, & descendentes, ascendentes sunt Pater, & mater, avus, & avia; descendentes sunt proles ejusdem ex alio conjugio, aut fornicatione susceptæ. Altera linea est transversa, in qua in una parte est maritus, aut alius vir, cum suis collateralibus consanguineis, ex altera parte sunt uxoris collaterales consanguinei, nempe frater, & soror, horum filii, & filiæ, seu uxoris nepotes, & neptes, & sic deinceps usque ad quartum gradum.

CL. Dubium primum est de linea transversa quoad primum gradum, puta inter maritum & uxoris Sororem, an hæc affinitas in primo gradu jure naturali dirimat matrimonium. Dixi *in primo gradu*,

quia in secundo, & remotioribus natura non dirimit matrimonium inter consanguineos, ergo minùs inter affines, constatque ex praxi Curia Roman. de quo vide *num. 145.*

Affirmant hæretici pertinaciter, ut tueantur turpissimum factum Henrici VIII. Regis Angliæ apostatæ repudiantis Catharinam Ferdinandi Regis filiam, quæ priùs fuerat uxor fratris Arturi, ac ex dispensatione Julii II. eam sibi desponsaverat. Allegant pro se, quòd S. Joannes Baptista reprehenderit Herodem ob ductam fratris sui Philippi uxorem: *non licet tibi habere uxorem fratris tui.*

Resp. certam esse sententiam negativam, & quidem de affinitate ex copula fornicaria cum affinibus occultis in primo gradu lineæ transversæ sæpissimè dispensat Pœnitentiaria. Cum affinibus autem ex conjugio in eodem gradu plures dispensarunt, ut Alex. VI. cum Rege Lusitaniæ, Clemens VIII. cum Casimiro Rege Poloniæ ducentis relictam viduam fratris sui Uladislai. Idipsum patet ex scriptura Gen. 29. in lege naturæ duxit Jacob Liam, & Rachaelem sorores, filias Labani. Et Deuterono.

teron. 25. in lege Mosaica frater tenebatur ducere uxorem fratris sui sine liberis decedentis.

Resp. ad rationem oppositam rectè fuisse Herodem reprehensum, quia aut adhuc frater ejus Philippus vixit, ut cum aliis censet D. Hieronymus. Vel si erat mortuus, non decesserat improlis, habuit enim filiam Herodiadem, & ideo non poterat matrem hujus ducere secundum Mosaicam legem, quam teste Josepho *Lib. 3. antiq. c. 17.* sectabatur.

CLI. Dubium secundum difficilius est de lineæ rectæ gradibus affinitatis, multi enim apud Sanchez. *lib. 7. D. 66. num. 5.* putant, quòd jus naturæ irritet in quovis gradu in infinitum. Alii apud eundem *n. 6.* Vasquez. *1. 2. D. 112.* restringunt ad solum primum: hanc sententiam satis probabilem vocat Dicastill. *ex 1. ad Corinth. 5. Auditur inter vos fornicatio talis, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Ratio est, quòd matrimonium ex natura rei ordinetur ad copulam, hanc autem jus naturæ vetat inter affines primi gradûs lineæ rectæ, nempe privigni cum uxore Patris, seu cum noverca; quia hæc

Z 5

cum

cum Patre facta est una caro , proinde est caro Patris , igitur reverentia jure naturæ debita patri debetur novercæ.

Resp. probabilius affinitatem in primo gradu lineæ rectæ solo jure Ecclesiastico dirimere matrimonium , quia etsi magna indecentia fit in tali matrimonio , & idcirco Judice Lugo *in Resp. mor. lib. 1. Dub. 46.* nunquam nisi ex gravissima causa dispensabilis , neuter tamen affinium titulô naturalis principii est superior alterius , & ideo non est , cur jus naturæ annullet matrimonium.

Ad text. Apostoli, Resp. in eo sermonem esse de matrimonio à filio inito cum uxore patris adhuc viventis , prout colligitur ex contextu , in quo ait , ejusmodi peccatum etiam inter gentes esse inauditum , ita Cornelius à Lapide in cit. c. 5. Sanch. n. 9. ad 3.

Ex his patet ad tertium punctum quæstionis secundæ n. 149. jure naturæ probabilius inter nullos affines , sed merè Ecclesiastico , eoque perpetuo dirimi matrimonium inter illos , éstque id certum saltem de gradibus lineæ transversæ.

CLII. Quær. tertio, quid sit arbor affinitatis, quæ hujus proxima radix, seu stipes, & quæ Regula dignoscendi, quo quis gradu sit affinis alterius? Resp. ad primum proportionaliter ad arborem consanguinitatis est ordo in lineas, & gradus divisus personarum, quæ ratione carnalis copulæ unius cum consanguineo, aut consanguinea alterius invicem affines evadunt.

Ex *n. 149.* linea affinitatis est duplex; recta una ascendens, & descendens, altera collateralis, quævis habet suos gradus.

Resp. ad secundum. Stipitem affinitatis esse virum & fœminam, qui ex duobus per perfectam copulam carnalem facti sunt una caro. Vir igitur, & fœmina non sunt affines, nec consanguinei, sed caro una, ac origo, unde desumitur tota series affinitatis utriusque præfatæ lineæ. Quomodo autem sit fabricanda arbor affinitatis ex dictis in fine. *n. 149.* potest colligi. De cætero non est ulla ejus necessitas, ut mox constabit.

Resp. ad tertium cùm ex *n. 149.* solus maritus fiat affinis consanguineis uxoris, & sola uxor cum consanguineis mariti eo gradu, quo quis est uxoris consanguineus, eo-

eodem gradu est affinis mariti, & similiter quo gradu quis sanguine attingit maritum, eodem uxor illius fit affinis. Hinc maritus fit affinis in primo gradu lineæ rectæ cum uxoris parentibus, ac prolibus fortè habitis ex alio matrimonio aut fornicatione. In lineæ verò transversali fit in primo gradu affinis cum fratre & sorore uxoris, quia uxor cum parentibus & prolibus suis in lineæ recta, cum fratre, & sorore in lineæ transversa est consanguinea in primo gradu: idem dic de uxore respectu consanguineorum mariti.

CLIII. Quær. quartò, quam pœnam incurrant de Jure Canonico contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis consanguinitatis, vel affinitatis? Resp. juxta *Clem. un. de consang. & affin.* scienter contrahentes tale matrimonium ipso facto esse excommunicatos, ac præcipi Ecclesiarum Prælati, ut illos, quos constiterit, taliter contraxisse excommunicatos publicè denuntient, aut à suis subditis denunciari faciant; donec errorem suum agnoscant, invicem separentur, & beneficium absolutionis obtinere mereantur. Eandem pœnam ad Religiosos, clericos in sacris, ac

ac moniales matrimonium contrahentes extendit. Constitutio hæc, cum sit pœnalis, non est extendenda ad matrimonium contractum scienter cum impedimento dirimente distincto à consanguinitate, vel affinitate. Non contrahitur ab eo, qui matrimonium init ex ignorantia iusta facti, imò probabiliter etiam cum quavis non affectata, lex enim puniens facientem scienter, requirit dolum, & malam fidem, *L. sed etsi §. scire ff. de heredit. petit.* ignorans autem etiam vincibiliter non est dolosus. Dixi ignorantia facti, quia ignorantia juris clari non præsumitur, sed eam ignoranti incumbit probare.

§. V.

De impedimento criminis.

CLIV. **N**Omīne criminis, cui Ecclesia voluit inesse vim dirimendi matrimonium venit Primò Machinatio mortis in conjugem secluso adulterio. Secundò Adulterium, quo patrato alter ex animo ineundi matrimonium cum altero hujus conjugem aut suum occidit. Tertiò Adulterium cum fide data præsens aut promissione futuri matrimonii cum superstitite.

Quæres primo: quæ conditiones sint necessariae, ut Crimen machinationis sine adulterio dirimat matrimonium, Respondeo, requiri sequentes, ita ut vel unica deficiente non censeatur dirimere. Prima quòd mortem uxoris seu uxoricidium sint machinati ex mutua conspiratione. Secunda quòd mors sit patrata ab iis physicè, aut moraliter, nempe consilio vel mandato. Tertia quod occisio fiat ex intentione ab utroque exterius explicata ineundi inter se matrimonium: hæc conditio ut verior pro-

propugnatur à Sanch. *Lib. 7. D. 78. n. 13.*
contra plures inter quos Pal. *de Sponsal. D. 4.*
p. 2. n. 5. Unde non sufficit, si mors non sit
secuta ex vulnere, sed ex negligentia, aut
imperitia chirurgi aut medici, aut culpa
interfecti, aut occisio acciderit ex alio fine
v. g. odio, rixa, vel ne accusentur, aut
si consilium, vel mandatum est revocatum
ante necem. Non etiam sufficit ratihabi-
tio necis, hæc enim non facit, quod mors
sit secuta ex machinatione prout requirit c.
laudabilem, de conversione infidelium.
Responsum est commune cum Sanch. *lib.*
7. D. 78. à n. 5. An resolutio procedat so-
lum de uxoricidio, vel etiam de maritici-
dio, dubitatur. De solo Primo affirmant
Victoria, Henriquez, &c. apud Sanch. *n. 8.*
quia c. *super hoc & c. significasti deo eo, qui du-*
xit, &c. Loquuntur de uxoricidio. Re-
spondeo. Procedere etiam de viricidio,
quia citatum c. *laudabilem* loquitur de viri-
cidio ab uxore medio infidelis ministerio
peracto, Sanch. cit. cum aliis, subdens
n. 14. sufficere si unus ex machinantibus
mortem intendat matrimonium.

CLV. Quæres secundo. Ut conjug-
cidium cum adulterio dirimat matrimo-
nium

nium ; quales requirantur conditiones ? Respondetur sequentes : ut cædem præcedat adulterium formale , id est , uterque sciat , unus eorum sit conjunctus matrimonio , conjugii occiso ac tam adulterium , quàm homicidium sit consummatum , five dein occidatur uxor adulteri , five maritus adulteræ , cit. *capit. significasti* , & *capit. super hoc 3.* de eo qui duxit 2. ut fiat cædes animo contrahendi nuptias cum suo adulterii complice. si adulter occidit uxorem animo libetius vacandi Libidini cum complice , aut ducendi aliam determinatam , aut unam ex pluribus sine adulterio validè , cum illa determinata , aut una ex pluribus determinanda contrahit , imò etiam cum adulterii complice , si uxorem non occidit ex intentione matrimonii cum complice, Sanch. n. 16. puncto 19.

Dubitatur primò. An in hoc crimine requiratur formale adulterium ex parte utriusque ; Secundò , an intentio contrahendi matrimonium debeat manifestari illi , cum quo vult contrahere. Resp. ad primum affirmativè cum Sanch. n. 12. contra Pontium lib. 2. c. 45. n. 5. quia jura odiosa

ex-

explicanda sunt de solo adulterio omni ex parte verè & realiter tali.

Resp. ad secundum. Affirmativam doceri à Pontio cit. allegante pro se S. Thomam & communem, à Diana p. 9. tract. 7. Resol. 25. & aliis, sed cum S. Thomas. 3. p. 9. 60. a. 2. non meminerit hujus manifestationis, non rectè allegatur à Pontio, aliunde hìc non est necessaria mutua conspiratio, proinde non est, cur sit etiam necessaria intentionis manifestatio, Dicast. hìc D. 7. num. 611.

CLVI. Quar. tertio. Quid requiratur, ut adulterium sine mortis machinatione dirimat matrimonium? Resp. requiri, ut adulterium sit verum, & formale ex parte utriusque, proinde, ut uterque sciat matrimonium proprium, vel matrimonium alterius adulteri, c. 1. & 7. de eo qui duxit in matrimonium.

Verum quando uterque est conjugatus, an sufficiat scire unius conjugium? Ratio affirmandi est, quòd sic adhuc uterque formaliter adulteretur, Ratio verò negandi dicitur ex cit. c. 1. ubi fœmina excusatur ab incurso hoc impedimento propter ignorantiam alterius conjugii, ibi: *in sciam*,

quòd ille aliam haberet uxorem, Ratio hujus, quòd hoc impedimentum sit institutum propter injuriam, quam uterque adulter committit adversus idem matrimonium, quæ injuria non foret, nisi sciat etiam alterius conjugium, sed quisque esset injuriosus soli proprio matrimonio, Sanchez. *D. 79. num. 31.* cujus sententiam Dicastillo *n. 626.* sequitur ut probabiliorem, affirmativam ut probabilem. Ex negativa colligit Sanch. quòd uterque adulter debeat noscere alterum habere conjugem, alteroque ignorante posse inter eos matrimonium subsistere post conjugis Obitum.

Requiritur secundo, ultra adulterium matrimonium esse verum & validum, unde non sufficit existimatum, quia sumus in materia odiosa, Sanch. *n. 30. ex c. 2. de eo qui duxit, &c.*

Tertiò requiritur, ut superstite adhuc altero conjugè conjugium de præsentì sit attentatum inter ipsos adulteros, aut interveniat promissio id contrahendi cum complice facta ante mortem conjugis *c. 1. 6. 7. & finali, de eo qui duxit, &c.* sive matrimonium attentatum, aut promissio matrimonii, præcedat, sive sequatur adulterium, perin-

perinde est, Dicastillo *n.* 623. cum omnibus, si præcedat adulterium promissio, sed ante hoc communi consilio illa dissolvatur, aut etiam attentatio matrimonii revocetur, non incurreretur hoc impedimentum, quia non conjungeretur cum adulterio, Sanchez *n.* 7. Dicastill.. *n.* 629.

CLVII. Circa promissionem duo quærentur primum est, an debeat esse externa alteri manifestata, & ab hoc acceptata, atque mutua? secundum, an sufficiat ficta? sufficere fictam docet Sanchez. *n.* 10. contra alios, quia etiam ficta promissio est ansa, & occasio, necandi conjugis, ob quam jura induxerunt hoc impedimentum. Requiritur autem acceptatam & mutuam probat *n.* 22. quia impedimentum hoc in pœnam afficit utrumque, ergo ut uterque eam incurrat, debent ambo ad illam concurrere, quod fieri non potest, si alter promittenti nihil respondeat. Est tamen satis probabile non requiri mutuam, ex his, quæ producit Sanchez *n.* 20. & 24. Wiestn. de eo, qui duxit, *n.* 8.

Verùm fictam non sufficere videtur verius, quia hoc impedimentum cum sit pœnale, est restringendum ad promissionem

veram, sicut ex eodem capite restringimus ad verum & perfectum adulterium, Dicastillo *n. 638.* qui *n. 640.* approbat sententiam Sanchez proximè citati, non requiri repromissionem, seu ut sit mutua, idque efficaciter colligitur ex *c. significasti, de eo, qui duxit*, ibi: *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel eâ vivente fidem ei dederit de matrimonio contrahendo*, ubi particula *alter* de unius promissione verificatur. De cætero plures apud Sanchez, *n. 19.* requirunt mutuam.

An sufficiat promissio conditionata, est in certum: pro sufficientia stat Sanchez, *n. 11.* quia jam est data fides obligans, ad non resiliendum ante eventum conditionis: absolutam petit Dicastillo, *n. 643.* aut ut ex conditionali fiat absoluta ante mortem conjugis, quia jura requirunt promissionem, proinde perfectè talem, qualis non est conditionalis.

Sed estne nuda promissio ab uxorato facta puellæ, aut alteri conjugatæ eam ducendi post obitum utriusque partis conjugum, peccatum mortale? Resp. affirmative, quia in *c. finali, de eo, qui duxit*, dicitur eos graviter delinquere, præbetur enim

nim causa captandæ mortis , aliorumque gravium malorum , Gobat. *tr. 9. num. 211.* Sanch. *n. 40.*

CLVIII. Qu. quartò. An cõmittens unum ex præfatis speciebus criminum cum ignorantia , quod impediat , & dirimat matrimonium , contrahat validè hoc cum suo complice. Quæstio hæc etsi magni momenti , & practica sit , à paucis tamen est distinctè tractata , nec Sanchez , etsi in matrimonialibus accuratissimus ullibi eam tractavit. Fortè id accidit , quod plerique negativam , ut certam supponant , eò quòd toto titulo *de eo qui duxit in matrimonium , quàm polluit per adulterium* statuitur generatim hoc impedimentum , quin excipiatur eventus ignorantia talis impedimenti annexi crimini ; nihilominus Recentiores quidam vetustam Paludani , & Majoris sententiam cœperunt resuscitare tuentes mordicùs ab ignorantibus non incurri , sed ad ejus incursum necessariam esse ex parte utriusque delinquentis scientiam impedimenti. Hujus sententiæ fundamenta proponit P. Matth. de Moya , in selectis *qq. de Sacramentis tr. 4. q. 14. §. 2.* P. Wex in *Ariadne Carolino Canonica p. 5. tr. 2. de*

Sponsalibus Controv. 5. Wiestner de eo, qui duxit, à n. 16. Quam sententiam P. Ferdinandus Krimer ad eundem titulum à n. 1011. sequitur, liberatque ab impedimento hoc ignorantes illud.

Triplex potissimum est argumentum sententiæ faventis ignorantibus. Primum quòd lex irritans matrimonium ob crimen de quo hìc, sit pœnalis, Sanchez lib. 7. D. 5. c. 7. est, inquit, *imposita in pœnam delicti commissi, & ad præcavendum impostetum.* Palao. tr. 3. p. 1. D. 2. puncto 7. n. 4. lex, ait, *pœnalis est, quoties in pœnam delicti imponitur, ut contingit in lege irritante matrimonium ob uxoricidii & adulterii crimen cum promissione futuri matrimonii, datque rationem, quòd privatio potestatis contrahendi, quàm aliàs habebat, sit onus grave, & aptum, ut in pœnam delicti merito apponi possit.* Haunoldus. de jure to. 1. tr. 1. n. 110. asserit sibi esse certum, quòd irritatio matrimonii ob crimen sit pura pœna, pœna autem ignorata non incurritur ex communiter recepta sententia cum Sanchez, lib. 9. D. 32. n. 9. 12. & 13. aliàs peccata inæqualia æquali pœnâ punirentur; ignorans autem pœnam tam graviter non peccat, quàm peccans cum scien-

scientia legis sub pœna vetantis, unde ipse Sanchez citata *D. 5.* expressit, quòd verba illa *ad præcavendum imposterum* denotent qualitatem pœnæ, nempe medicinalis præservativæ: qualem non incurri ab ignorante probat *Lib. 9. D. 32. n. 13.*

Secundum à paritate censurarum, quas ignoratas non incurri tradit proximè citatus Sanchez *num. 9.* cum communi. Item à paritate irregularitatis ex delicto sentiunt multi cum eodem *n. 17.*

Tertium argumentum à privatione debiti petendi ab uxore ob incestum intra gradum secundum cum uxoris consanguinea, quam pœnam non incurrit incestuosus maritus ignorans, quòd ea sit annexa incestui, Sanchez cum aliis *n. 49.* vultque procedere, etsi ignorantia juris annectentis hanc pœnam foret crassa, dummodo non sit ingens temeritas ignorare prout *n. 47.* docet idipsum de ignorantia facti, quòd sit consanguinea. Ratio est, quia ignoratur incestus, cuius annectit pœnam.

Oppositam sententiam plerique alii sequuntur, quam esse etiam Sanchezii, dubium non est, quia *lib. 7. D. 40. n. 7.* generatim scribit ad incurrenda impedimenta

non requiri notitiam Gobat. *tr. 9. n. 201.* & sequenti, *juncto 190.* testatur, se legisse quam plurimos de hoc impedimento scribentes, at meminisse nullius requirentis scientiam impedimenti, quia impedimentum hoc non est præcisè, vel principaliter pœnale sed inhabilitas personæ ad matrimonium, ne detur ansa captandi necem superstitis conjugis & ad cavenda adulteria, &c. uti constat ex toto *tit. de eo, quò duxit*, præsupponitur quidem formale delictum ad hoc impedimentum, at non sequitur, quòd principaliter sit ex fine puniendi, sed ex aliis finibus, scilicet ut sicut cætera impedimenta sunt principaliter quædam inhabilitates, ita etiam crimen, idque maximè urget affinitas ex illicita copula, quæ licet præsupponat essentialiter culpam, sitque pœnalis, non tamen principaliter est pœna, sed inhabilitas, & ideo secundum omnes incurritur etiam ab ignorante, quòd dirimat matrimonium.

Hinc putant ruere argumentum primum oppositæ opinionis malè supponentis, quòd impedimentum criminis sit principaliter pœnale.

Ad

Ad secundum aiunt, censuras esse principaliter poenales, & secundario medicinales, medela enim est de conceptu omnis alterius poenae, quia in hujus taxatione legislator semper respicit bonum Reipublicae regimen, quod metus poenarum, & spes concepta praemii conservat. E contra in statuendis impedimentis, cum haec in suo primario conceptu non sint punitio, sed inhabilitatio, ac scelerum impeditio, non attenditur principaliter nisi inhabilitas, alias affinitas ex fornicatione non dirimeret ignorato jure dirimente.

Ad incurrendas censuras requiri contumaciam & contemptum, secundum communem canonistarum in titulum de sententia excommunicationis, passim recipiunt Authores, ignorans autem censuras, seu Legem earum Lativam non est contumax & contemptor legis. Similiter dant disparitatem inter impedimentum criminis, & irregularitatem ex delicto, quod haec sit principaliter poena, secundario inhabilitas; praeterquam quod communius apud Layman. *Lib. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 8.* negent eam non incurri ab ignorante.

Ad tertium pariter dicunt , quòd privatio debiti sit pura pœna ut respondet *Wex n. 12.* aut principaliter pœnalis, ut putat *Wiestn. num. 21.*

Contra Argumenta hæc communioris sententiæ , respondet prima negando , quòd impedimentum criminis non sit principaliter pœna ex hoc , quòd Canones metu pœnæ intendunt præcavere machinationem in vitam alterius conjugis , alias omnes pœnæ inflictæ ad publicam vindictam, hoc est, ad aliorum terrorem , & præcavenda deinceps delicta deficerent à ratione pœnæ principaliter talis.

Deinde finis legis, & legislatoris non convertuntur , quia sæpe finis principalis legis secundariò intenditur à legislatore , ut patet in fine artis, quem sæpe negligit artifex : sic finis frænifactoriæ est confectio fræni pro usu equitationis, hunc finem artis principalem artifex assumit ut medium ad comparandam pecuniam , cujus comparisonem primariò intendit. Idem est in fine præcepti, & præcipientis. Quapropter similiter dici potest , quod finis legis prohibentis crimen principaliter sit ratio impedimenti dirimentis in pœnam delicti et si
non

non sit principaliter poena spectato fine legislatoris; cavere igitur peccata illa, scilicet captandæ mortis, adulteria, &c. est finis legislatoris, non legis.

De affinitate ex fornicatione non est par ratio cum impedimento criminis, hoc enim est inhabilitas essentialiter præsupponens peccatum formale, quale non præsupponit affinitas etiam illegitima, eo quod eodem inhabilitaret, si esset ex copula legitima: similiter inhabilitas clandestinitatis non est poenalis, quia ante omnem actum illicitum commissum à volentibus contrahere, inducitur.

Ad secundum argumentum adversariorum de censuris respondet Krimer. *n. 1026.* etsi in censuris necessaria sit contumacia ex parte incurfuri illas, ut tamen quis sit contumax, non essentialiter prærequiritur monitio, seu comminatio poenæ facta ab homine, ut patet in censuris latæ sententiæ, ad quas incurrendas sufficit comminatio legis: talis autem commonitio præcedit etiam delictum habens annexum impedimentum criminis, igitur etiam hoc committens est contumax non desistendo à matrimonio sicut in censuris, ergo si hæ sunt principaliter

ter

ter pœnales, etiam principaliter pœnale est impedimentum criminis, ac inhabilitas, quam inducit, est principaliter in pœnam criminis inducta. His in utrâque partem discussis.

Resp. ad quæstionem quartam, sententiam stantem pro incurfione hujus impedimenti etiam respectu ignorantium esse probabiliorem præsertim spectatâ authoritate extrinsecâ, negativam tamen non carere suâ probabilitate (quidquid contradicant, *Wex n. 20. & Gobat, tr. 9. n. 202.* in editione ultima in appendice prima) quia rationes habet probabiles non evidenter enervatas ab adversariis, nullus enim adversariorum evidenter ostendit eam niti falso fundamento, nec fundamenta adversariorum pro sua sententia certa sed probabiliter dissolvi possunt, ut vidimus, cum omnes fateantur impedimentum criminis esse pœnale, solumque vertatur in dubium, an ratio pœnæ principaliter sit à lege intentata, vel verò inhabilitas, hanc non illam principaliter intendi asserunt, sed nemo hactenus certitudinem assertionis ostendit. sententia minus communis contendit principalem finem fuisse punitionem, idque pro-

probat ab aliis poenis, cui sententiæ recentissime favet Wiestner, dum n. 12. oppositam vocat veriore, proinde hanc minus communem sentit esse probabilem.

§. VI.

De cultûs disparitate, & an hæresis illicitum & invalidum faciat Matrimonium.

CLIX. **Q**UÆR. primò. Quid sit cultûs disparitas, quóque jure dirimat matrimonium? Resp. ad primum, secundum jura esse diversitatem fidei, seu religionis inter contrahentes, non omnes, sed solius, quæ est inter Baptizatum & non Baptizatum. Resp. ad secundum: dirimere matrimonium ex perpetua Ecclesiæ consuetudine à temporibus Apostolorum, unde 2. ad Cor. dicitur: *nolite jugum ducere cum infidelibus*, id est, ut exponit D. Hieronymus *Lib. 1. contra Jovinian.* conjugium non dirimit jure naturali, ut patet in matrimonio, Jacob cum filiabus Laban *Gen. 29.* quæ erant infideles. Non etiam divino contra Vasq. *de Matr. D. 2. n. 20.* quia nullum tale exstat, proinde solo jure Ecclesiastico non tam scripto, quàm tradito. Ita com-

communis cum Sanchez *Lib. 7. D. 71. n. 8.* præmittente *n. 5.* jure naturali divino esse illicita ejusmodi matrimonia ob perversio-
nis periculum.

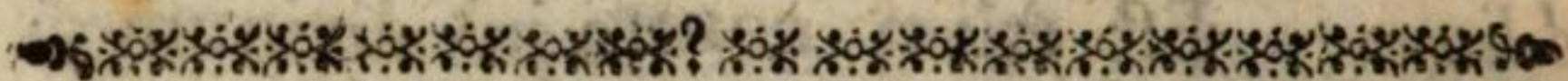
CLX. Quær. secundò. An hæresis dirimat matrimonium Catholicæ cum hæretico, vel saltem faciat mortaliter illicitum etiam ubi mixtim vivunt hæretici cum Catholicis & quid de pactis de prolibus educandis, ut si foemina sit Catholica, puellæ Catholicè, filii vero Acatholicè educen-
tur. Resp. ad primum negative cum certa sententia apud Sanchez. *D. 72.* quia nullum jus id irritat. Canonistæ quidam opposi-
tum docentes ex *can. 72. Synodi 6. genera-*lis, decepti sunt, quia *Canon. 72.* est unus ex Trullanis editis ab aliquibus Episcopis post dissolutam synodum generalem.

Resp. ad secundum: facere per se loquendo mortaliter illicitum per allegatam *n. 17.* de sponsalibus rationem, quæ diximus esse irrita inter Catholicam, & hæreticum, etiam in locis mixtæ religionis ut bene probat Gobat. *n. 216. tr. 9.*

Resp. ad tertium pacta illa esse impia, & irrita contra jus Ecclesiasticum, *Can. ju-*
dæi 28. q. 1. & C. ex litteris de conversione infi-
delium.

delium. Est etiam contra jus divinum, juxta quòd parentes parvulis debent instillare media salutis necessaria, inter quæ primas obtinet vera fides. Excipe cum Gob. n. 222. casum, in quo matrimonium Catholicæ cum hæretico multum conducere ad promovendum bonum publicum, si uxor à Marito nequeat impetrare educationem totius prolis in fide Catholica, non videri illicitum adjicere, ut saltem pars filiorum Catholicè educetur, dummodo nihil præjudicet juri Catholicæ matris, quæ omnimode debet etiam tunc admitti, ut omnes proles Catholicâ fide imbuantur.

§. VII.

De vi, seu metu.

CLXI. **V**iolentia, & vis latè sumpta nec inter se, nec à coactione distinguuntur, ut observat Pereyra in Elucidario n. 55. præmittens, quod in jure verbum cogo, à quo derivatur coactio communiter sumatur pro *compellere*. Est autem duplex coactio, conditionalis, & absoluta, huic, quis resistere non potest, ut dum quis violenter, id est, cum impetu in eum facto trahitur ad aliquid faciendum v. g. ad sacrificandum Idolo, aut si fœmina opprimatur: hæc coactio excusat à peccato, *can. presbyteros 32. Dist. 50.* Conditionalis est, quâ quis compellitur unum ex duobus eligere, etiam sine impetu præfato, sed adactus metu mali gravis certò aut probabiliter imminentis, nisi compulsus præstet postulatam v. g. matrimonium; hæc in materia peccati non excusat à culpa, adversus legem divinam, vel naturalem, proinde nec metus etiam injustus & gravis, quia non tollit voluntarium simpliciter, prout

tol-

tollit coactio absoluta, *cit. can. & c. contra Christianos de Hæred. in 6.*

Metus est actus voluntatis, qui dicitur fuga mali probabiliter imminientis. Unde ex parte intellectûs importat opinionem mali impendentis. Si malum est absolutè, & respectivè leve, aut si est grave, & immeritò, seu imprudenter timeretur, dicitur levis: si grave malum prudenter creditur imminere tibi, aut tuis consanguineis, aut affinibus, aut domesticis, vocatur gravis, Sanchez *Lib. 4. D. 1. n. 10. juncta D. 3. n. 2. & D. 4. à n. 3. notans n. 12.* justum hunc metum ultra quartum gradum consanguinitatis, &c. non extendi, naturalis enim affectio ultra non durat.

Ut autem prudenter credatur grave malum eventurum, proinde ut censeatur metus gravis prudens, quatuor requiruntur. Primò: malum imminens grave absolutè, vel respectivè: malum grave absolutè tale est, quod plerique reputant pro gravi, seu valde molesto, ut mors, mutilatio, diuturna incarcerationio, verberatio gravis, stuprum, infamia, amissio nobilitatis, vel majoris, aut notabilis partis bonorum, aut officii acquisiti, aut cum bona

spe acquirendi, Sanchez. *D. 5.* Addit Kri-
mer *de Sponsal. n. 394.* importunas preces
Principis, aut parentum præsertim acerbè
tractantium liberos reluctantes sibi.

Malum grave respectivè tale dicitur,
quod solum est tale respectu conditionis,
personæ, multa enim pueris, mulieribus,
virisque valdè meticulosis, aut præditis
meticulosa imaginatione gravia accidunt,
quæ cordati contemnunt, ita Gobat. *rr. 9.*
n. 247. ubi tamen negat talem metum cade-
re in virum constantem, secùs quando
malum est absolutè grave. Verùm gravi-
tas mali est pensanda non solum ex objecto
timoris, sed etiam ex qualitate subjecti, seu
personæ metum patientis, ita Sanchez.
D. 3. n. 2. & D. 5. n. 3.

Secundo requiritur ad metum gravem
prudentem, ut metum patiens prudenter
credat, malum illud sibi imminere.

Tertio. Ut metum incutiens sit po-
tens exequi mixas, & insuper sit solitus e-
xequi. In dubio, an sit solitus exequi,
aut sit executurus, censendus est incutere
metum justum, Sanchez. *D. 6. n. 22.* quia
non est æquum se exponere periculo.
Quarto, ut metum patiens nequeat facilè
de-

declinare malum, imploratione auxilii, aut consilii, Sanchez. *D. 1. n. 23.*

Hæc procedunt etiam de metu reverentiali gravi, nempe dum imperio ejus, cui debetur reverentia (ut marito ab uxore, parentibus à prole, superiori à subdito, curatorì à pupillo, &c.) annexa est asperitas vultus, indignatio duratura, exprobratio, vel mala tractatio, rixæ, aut minæ, quæ creduntur dandæ executioni, preces importunæ, id est, vehementes, & sæpius repetitæ, Sanchez. *D. 7. num 7. & 8.* tunc enim metus reverentialis æquivalet gravi, Gobat. *n. 249.* cum aliis.

De cætero, metus reverentialis nudè sumptus, dum scilicet puella ex pudore ac verecundia dat consensum in matrimonium sibi à parentibus oblatum, timens, ne contradicendo agat contra debitam jis reverentiam, probabilius non est censendus gravis, Sanchez. *D. 6. n. 7.* Wiestner de jis, quæ vi, metusve causa fiunt *n. 20.* contra alios probabiliter dissentientes teste Gobat citato post Less. *Lib. 2. de just. c. 40. n. 17.*

Metus potest incuti, aut à causa naturali, five ea sit intrinseca, ut morbus, five

extrinseca ut pestis, aut naufragium, vel à causa extrinseca libera, seu ab homine, & quidem, vel justè, ut dum Pater deprehenso juvene in fornicatione cum filia, minatur accusationem, nisi eam habeat in uxorem, vel injustè, ut si in dicto casu Pater intentat mortem, nisi eam ducat. Tam justa, quàm injusta incussio fieri potest ex intentione sive fine, vel extorquendi matrimonium, vel ex fine alio. Porro tunc metus est injustus, quando incutitur ab eo, cui non competit jus inferendi malum, quod minatur; justus erit, si Author ejus jus habeat tale malum inferendi.

CLXII. Quær. primò. An metus injustus levis, aut reverentialis, aut metus gravis justus incussus ad extorquendum matrimonium efficiat invalidum? Resp. ad primum negativè, in utroque foro ex communi cum Sanchez. *D. 17. n. 4.* contra Navarrum & alios, *L. metum 6. ff. quod metus causa. metum*, inquit, *vani hominis non esse spectandum.* Ratio, quòd irritatio matrimonii sit grave malum, proinde propter leve malum aliter, quàm celebratione matrimonii evitabile (videlicet per contemptum

prum levis mali) nequeat matrimonium irritari; Less. c. 17. n. 47. Gobat n. 246.

Resp. ad secundum etiam negativè, de reverentiali metu nude tali explicato sub finem n. 161. ita Sanchez. D. 6. n. 7. cum communi contra plures apud illum, quia nudè sumptus est levis, aliàs plurima matrimonia deberent declarari irrita, Gobat num. 249.

Resp. ad tertium, cum Sanchez. D. 13. n. 3. communiùs approbato, contra aliquos negativè. Ratio est, quòd iudex juridicè procedens non inferat metum, Gloss. in C. cum dilectus verbo metu. in fine de jis quæ vi, metùsque causa fiunt, neque hic metus cadat in virum constantem, quia culpâ & causâ patientis ipsum, incutitur, potèstque se ab eo liberare removendo injuriam per n. 23. Ex his.

Infertur valida fore sequentia matrimonia ex Sanchez D. 12. à n. 4. ad n. 16. Primò illius qui iusto detentus carcere acceptat matrimonium à detinente oblatum cum filia sub conditione obtinendæ liberationis. Secundò si condemnatus mortis ob homicidium, ut eam evadat, se offerat ad ducendam occisi filiam, vel consanguineam

neam, &c. Tertio, initum metu excommunicationis intentatæ à iudice cum puella, cui promisit matrimonium. Quartò celebratum à juvene cum puella ad evitandam accusationem, quam parens juveni cum filia deprehenso in flagitio est minatus, nisi eam ducat, *Wiestner, de Sponsalibus. n. 233. & Gobat n. 251.*

Quid si post sponsalia scias sponsam fornicatam, ut nequeas delictum probare, hinc Judex te cogit ad eam ducendam, obligarisne parere, & an matrimonium valeat? Ratio negandi valorem est, quòd compulsio hæc reipsâ sit injusta, consequenter metus in re est injustus. Resp. teneri ducere, & matrimonium valere. Ratio primi, quia condemnatio est juridica, ac justa secundum allegata, & probata. Ratio secundi, quòd sit incredibile à canonibus de hoc casu tacentibus irritari matrimonium sic initum, ita *Sanch. Lib. 4. D. 13 n. 8. Dicastill. de Matr. D. 4. num. 99. juncto 107. contra Pont. Lib. 4. c. 11. cujus sententiæ fusè argumenta proponit cit. Dicastill. à n. 100.* Potiores duæ sunt: prior, quòd quidem sententia ex parte Judicis sit justa, consequenter etiam coactio ut ab illo

lo proveniens non sit injusta, ex parte tamen patientis coactionem non dantis causam tali coactioni sit injusta, proinde jus irritans matrimonium ob vim injustam non excludit præsentem casum. Posterior ratio est, quòd Judicis sententia fundetur in falsa præsumptione, falsa autem præsumptio non habet locum in foro animæ *c. tua, & c. is qui fidem de Sponsal.*

CLXIII. Quær. tertio. An metus gravis injustè incussus ad extorquendum matrimonium reddat irritum. Resp. affirmative ex certâ nunc sententia cum Sanch. n. 18. ex decisione C. cum locum 14. & c. veniens 15. h. t. Ratio irritandi fuit, quòd propter arduitatem hujus contractûs necessaria sit major libertas, quàm requirant cæteri civiles contractus.

Resolutio procedit etiam de metu incusso à tertio, de hoc enim est casus *citati c. veniens*. Secundò in casu quo injustè cogitur contrahere cum incerta de certis v.g. cum aliqua ex tribus sororibus, nam etiam tale matrimonium non plenâ gaudeat libertate, quâ pollere debet per *cit. c. cum locum*. Sanchez n. 20. contra Præpositum, Felinum, &c. Tertiò etiam vera est resolutio

lutio de gravi metu injusto respectivè , de quo n. 161. Gobat. n. 250. ubi enim est eadem ratio , ibi quoque eadem est juris dispositio *L. illa ff ad legem Aquiliam* , est autem eadem ratio metus gravis respectivè talis , quæ de metu injusto absolutè gravi , quia in utrumque cadit sententia Alexandri tertii *in cit. c. cum locum* , ibi : *locum enim non habet consensus , ubi metus intercedit* , quia intervenit involuntarium , quod immediate causat opinio de malo impendente. Quarto. Etiam est locus in metu reverentiali gravi , de quo n. 161. versu *Hæc procedunt etiam , &c.* Wiestner hîc n. 226 Ex his.

Deduco cum allegato Wiestner , nullitatem matrimonii , cujus consensum quis extorsit injustis minis incarcerationis , privationis officii , &c. uti etiam illius , cui deprehenso in flagitio cum filia parens est minatus mortem , aut mutilationem , nisi eam ducat , &c. quia sunt minæ injustæ , sicut etiam injustè compellit iudex juvenem per incarcerationem ad ducendam stupratam sine promissione matrimonii , quia eo in casu juvenis solùm potest obligari per n. 53. alternativè , ut ducat , aut dotet , *c. pervenit secundo , de adulterijs & stupro Sanchez. D. 13. n. 7.* Quær.

CLXIV. Qu. tertio. An valeat matrimonium initum ex metu injuste incusso ex fine alio, quàm matrimonium ineundi? Resp. affirmative cum plerisque post Sanchez. *D. 12. n. 3. & II.* Contra Wiestner *n. 230. &c.* Ratio, quia nullum jus invalidat: non naturale, hoc enim potius inclinat in his circumstantiis ad matrimonium, velut medium evadendi gravius malum, nempe mortem: non positivum, quia *c. Primum de jis, quæ vi, metusve causa fiunt*, adductum à Wiestner expressè dicit, quòd milites mortem sint minati fœminæ, nisi profiteatur in Monasterio: fuit igitur metus incussus ex intentione extorquendi professionem; valet ergo matrimonium v. g. ægræ cum medico nolente mederi, nisi secum contrahat in pretium curationis. Sanchez *num. 15.* Item validum est matrimonium cum puella fornicationis complice, in qua juvenis deprehensus à patre minante illi mortem, se obtulit ad eandem ducendam, contra Wiestner. *n. 233.*

Ratio ulterior est, quòd in casibus memoratis non tam metus compellat ad matrimonium, quàm ut in alium finem incus-

sus depellatur, metum patiens eligit sponte matrimonium ut medium se eliberandi.

CLXV. Quær. quartò. Quo jure matrimonium contractum ex metu injusto ad id extorquendum incusso sit invalidum? Resp. probabiliùs solo jure Ecclesiastico, secus naturali, Sanchez. *D. 14. n. 2.* cum innumeris Canonistis contra Pontium *Lib. 4. c. 14. n. 4.* Gobat *tr 9. n. 245.* & alios. Ratio, quia jus naturale non exigit ad valorem ullius alterius contractûs proinde nec matrimonialis plus, quàm justum titulum & voluntarium consensum, neutrum impedit dictus metus injustus; nam stante hoc intervenit traditio juris in corpus, pro jure in corpus, & hæc mutua traditio est titulus: etiam non impeditur simpliciter voluntarium, & liberum, per *n. 163. C. 14. 15. & 28. h. t. & c.* quæ adversarii pro se allegant, supponunt omnino jus antè matrimonium ejusmodi, irritans non naturale, ut probavimus, igitur Ecclesiasticum non tam scriptum, quàm vivâ saltem voce traditum, prout colligitur ex citatis capitulis ex continuâ Ecclesiæ observantia.

Hinc

Hinc sequitur, conjugia infidelium esse valida, etsi gravi injusto metu extorta, nisi eadem lex aliqua irritet. Sanchez *n. 3.* quia juri Ecclesiastico non subjiciuntur, sed naturali, quod non obstat valori, ut diximus.

CLXVI. Quær. quintò. An matrimonium metu injustè incusso contractum adjecto juramento firmetur? negativa est certa quando simili metu juramentum est extortum, Dicastillo hic *D. 4. n. 132.* Quæstio igitur est, quando ex dicto metu contrahens ex eodem jurat se semper ratum habiturum tale matrimonium, etsi non cogatur ad jurandum.

Affirmant plures cum Perez *D. 10. sect. 3. n. 8. & D. 17. sect. 14. n. 10. & 11.* quia juramentum obligat, quoties impleri licitè potest, *c. debitores 6. & c. si vero, 8. de jurejurando*, tale autem est hoc, quia licitum est se obligare ad contrahendum, ut serveatur propria vita. Hæc sententia est probabilis.

At probabilior est negativa Sanchez. *D. 20. n. 12. Wiestner. h. t. n. 247.* ob claram decisionem Alexandri tertii in *c. significavit 2. de eo, qui duxit in matrimonium*: ubi matri-

matrimonium, & adjectum ei juramentum pro irritum habetur in illo, qui post illud duxit aliam, & permittitur, huic secundæ adhærere, nisi post juramentum primam carnaliter cognoverit.

CLXVII. Quær. sextò. An matrimonium ratione metus intervenientis nullum revalidetur. Primò per subsequenter copulam. Secundò sine copula per diuturnam cohabitationem? Ad primum affirmat Paludanus, Sotus & alii, cum Glossa in c. consultationi, verbo Ante, de sponsalibus. Melius communiter distinguit recepta opinio cum Sanchez. Lib. 4. D. 18. n. 1. 2. 15. & 18. affirmando de copula spontanea, & ex affectu maritali habita, negando verò si copula, seu consummatio matrimonii fiat ex metu gravi injusto ob rationem insinuatam n. 132.

Resp. ad secundum affirmativè cum omnibus apud Sanchez. n. 3. ex c. ad id ex sponsalibus. Ut autem censeatur spontanea cohabitatio, aut copula, requirit Sanch. à n. 4. Primò, ut ratificans sciat matrimonium prius contractum fuisse nullum. Secundò, ut cohabitatio sit diuturna, quanta autem debeat esse, dum tempus lege

ge

genon præfinitur, arbitrio judicis definien-
dum relinquitur. Præsumitur autem
spontanea, si datâ opportunitate, poterat
facilè à Marito fugere. Tertiò requiritur,
ut cessârit causa metûs; durat autem cau-
sa metûs, quamdiu durat subjectio respe-
ctu metum incutientis, ut si judex metum
incussit, causa durat durante ejus officio,
nisi interea facilè potuerit se subtrahere.
Quartò præter cassationem causæ necesse
est, quòd cessârint etiam impedimenta; si
fortè ob aliqua non potuerit reclamare, ha-
bet enim jus reclamandi etiam post longum
tempus, si primum post illud cessent.

CLXVIII. Ut autem copula fiat ex af-
fectu maritali, opus est, ut metum patiens
liberè consentiat in conjugium, nam sine
hoc non convalescit conjugium: quòd si
non tempore, saltem naturâ præcedere de-
bet copulam, quia hæc nequit esse conju-
galis sine vero conjugio, quare dictus con-
sensus debet aut tunc ante copulam elici
aut aliquamdiu antè esse elicitus, Gobat
tr. 9. n. 261. uti explicat Dicastillo *n. 137.* &
D. 4. n. 126. rectè ostendens, quòd copu-
la, aut cohabitatio non sit ipsemet con-
sensus sive intentio ratificandi matrimo-
nium,

nium, sed duntaxat certum indicium præsentis, aut præteriti consensûs.

Resolutio quæstionis etiam habet locum post Tridentinum *Sess. 24. c. 1. de matrimonio*, quando prius matrimonium est contractum legitimè coram Parocho & testibus ignorantibus occultum impedimentum incussi metûs, Sanchez *num. 12. de sponsalibus n. 123.* Dixi occultum, quia si constet de metu tempore matrimonii coram Parocho, & testibus initi, copula, aut cohabitatio non fundat præsumptionem consensûs sufficientis ad matrimonium, quia etsi consensus præcessisset copulam, non sufficeret utpote clandestinus, ut enim non sit clandestinus, signum externum ejus expressivum, debet poni coram Parocho, & testibus, sed quando constat coram his de metu, coram his non ponitur signum consensum exprimens, *Dicastill. n. 127. Vide n. 102.*

CLXIX. Difficultas adhuc restat, utrum ad convalescentiam præfati matrimonii, si metum patiens renovet consensum, etiam alter debeat renovare, proinde certiorari de nullitate matrimonii. Sanchez. *Lib. 2. D. 32. præsertim n. 9. & 10. junctâ D. 35.*
di-

distinguit inter matrimonium defectu consensûs , & matrimonium ratione impediti invalidum : In secundo casu requirit ad revalidationem mutuum consensum : In primo est contentus renovatione consensûs solius fingentis consensum.

Verùm rectiùs dicendum cum Pontio *Lib. 4. c. 24. & seq.* esse utriusque consensum novum necessarium in omnis matrimonii invalidi emendatione , quia nullus legitimè consentit in matrimonium nisi secundum naturam hujus contractûs , natura autem ejus est , quòd sit essentialiter consensus reciprocus , ergo nemo legitime consentit in matrimonium , nisi adsit consensus reciprocus , sed dum consensus est fictus , aut de jure nullus , uti fit , quando adest impedimentum dirimens , non est reciprocus consensus legitimus , seu validus , ergo in nullo contrahente est consensus verus actualis. Vide dicta *n. 104.* & sequenti.

Ex ratione proxima sequitur resolutio illius quæstionis , an metum injustè incutiens teneatur inire matrimonium cum metum passo id volente post purgatum metum , sequitur , inquam , negativa ut probabilior

lior cum Sanchez. *Lib. 4. D. 15. n. 5.* Wiest. *hìc num. 254.* contra Pontium *c. 17.* quia cùm de natura matrimonii sit reciprocus consensus, nequit resultare obligatio ex parte unius, nisi etiam resultet ex parte alterius, proinde includit tacitam conditionem, *accipio te in meam, si vicissim me accipias in tuum*, sed ex parte coacti non est obligatio ad denuò contrahendum, ergo nec ex parte coactoris. Si tamen damnum non esset reparabile, quàm per matrimonium, obligaretur omnino, possètque cogi auctoritate judicis: id enim postulat ratio naturalis, Wiestner. *n. 255.* Post Perez.

CLXX. Qu. septimo. An, & quale peccatum sit contrahere matrimonium ex metu id irritante? an Magistratus possint citra pœnam cogere subditos, & parentes filios ad matrimonium. Resp. ad primum. constare à *n. 129. ad 133.*

Resp. ad secundum, cum Dicastillo *D. 4. dub. 1. n. 13.* affirmativè in casu, quo bonum commune id exigeret, quia tunc de se subditus, aut filius tenetur arripere matrimonium, secus extra ejusmodi necessitatem, Sanchez *D. 22. n. 4.* quia stātus electio dependet à libertate subditorum, &

& filiorum. Subdit tamen Sanchez, posse filios increpatione paternâ cogi ad certum matrimonium, nam increpatio non est gravis nec injustus metus; si tamen filius nolit statum matrimonialem, etiam increpatio est illicita, utpote repugnans consilio Christi, Dicastillo *dub. 15.*

CLXXI. Quær. octavò. An, & quales pœnas incurrant cogentes ad matrimonium, aut id impediētes, & an jis pœnis omnes cogentes subjiciantur. Resp. primò sæculares Magistratus cogentes gravi metu injusto, ipso facto esse excommunicatos, Tridentinum *Sess. 24. c. 9. de reformatione matrimonij*, quod decretum cum sit in materia odiosa, non est extendendum ad parentes, & dominos jurisdictione in foro externo carentes, cogentes filios, & mancipia, nec ad Imperatores, & Reges quia hi ob supremam dignitatem egent speciali expressione, ut comprehendantur, uti constat ex Tridentino *Sess. 22. c. 11. de reformatione*, & in Bulla Cœnæ, in qua exprimuntur, Dicastill. *dub. 14. & 15. ubi n. 155.* etiam probabilius eximit Episcopos contra cit. Sanchez, quia etiam Episcopi non sunt jus dicentes in foro sæculari externo.

Resp. secundo. Injustè iupedientes contractum matrimonii non comprehendit, quia Tridentinum loquitur de cogentibus & non de prohibentibus, seu impediens (quæ verba utpote pœnalia stricte sunt accipienda. Dicastillo *num. 143.* contra alios probabiliter dissentientes (inter quos Sanch. *Lib. 4. D. 22. n. 8.*) se fundantes in Trid. *ss. 24. c. 9. de ref. matr.* ibi: *vel quoscunque alios cogant, quo minus liberè matrimonia contrahant*, sed impediens, seu prohibens cogit ad non contrahendum liberè. Contra hoc est, quod prohibens ad non contrahendum cum aliqua, ad contrahendum cum alia non cogat: aliud ergo est impedire contractum, & aliud cogere ad contractum.

CLXXII. Quær. nono. An filius aut filia possit exhæredari, quòd contrahat matrimonium invitis parentibus, saltem si matrimonium sit indignum. Resp. *ex n. 7. & 8.* Cùm statûs electio sit relinquenda arbitrio filii, aut filia, nequit exhæredari secundùm jus commune, etsi nuptias eligat indignas, Sanchez *D. 24. n. 3.* contra aliquos contrarium sentientes, nam Justinianus *authentica ut cùm de appellatione* cognoscitur

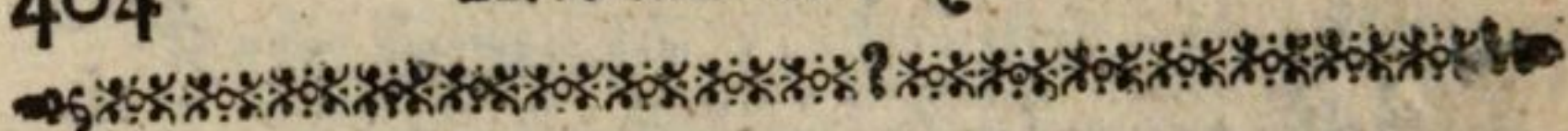
scitur; §. *aliud quoque*, &c. excludit à titulo exhæredandi omnes alias causas ab eo ibi non recensitas, inter quas non est nubere invitis parentibus digno, aut indigno. Si tamen filia minor viginti annis rejiciens nuptias cum debita dote à parentibus oblatas vitam luxuriosè duceret, posset exhæredari, Sanchez, subdens *n. 6.* ad vitam luxuriosam non sufficere semel, aut bis fecisse copiam sui corporis, & cum Authentica loquatur de sola filiâ, non est extendenda ad filium luxuriosè viventem, Sanchez. *n. 10.*

Vide Dicastillo. *D. 4. n. 10.* ubi videtur inclinare, quòd propriè leges civiles punientes indignum matrimonium exhæredatione in pœnam non contrariantur Juri Canonico, nec libertati matrimonii, quod omnino esse probabile judico cum Wiestn.

de desponsatione impub. à n. 40. cum aliis ab eo citatis. De hoc redibit

sermo *n. 289.*

§. VIII.

De Ligamine.

CLXXIII. **L**igaminis nomine venit conjugale adhuc durantis matrimonii vinculum. Est de fide, quod in lege Evangelicâ, sit illicita, ac irrita Polygamia, five hæc sit pluralitas uxorum copulatorum cum uno viro, five pluralitas virorum copulatorum cum una uxore. Ita definitur à Tridentino *sess. 4. c. 2. de Sacramento matrimonij* conformiter Juri Divino Matth. 19. ubi Christus abrogat dispensationem divinam veteris testamenti, plures habendi uxores. Hinc etiam pagani est illicita nunc Polygamia, quia legi divinæ etiam illi subjiciuntur. Non obstat textus Christi in loco citato, *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mechatur*, non enim sensus est, quòd in casu fornicationis possit uxor dimitti, quoad vinculum, sed duntaxat quoad thorum, hic sensus colligitur ex definitione Tridentini, & verbis Apostoli 1. *ad Corinth. 7.*

CLXXIV.

CLXXIV. Quær. primò, Qualis notitia sit necessaria, ac sufficiens de obitu prioris conjugis, ut valeat licitè iniri aliud matrimonium. Ratio dubitandi desumitur ex c. in presentia h. t. & c. 20. de secundis nuptiis, atque c. quoniam frequenter s. 2. si verò aliter ut lite non contestata, nam in c. citato primo loco negat Pontifex mulieribus (quorum mariti absentes fuerant, ultra septennium causa captivitatis, vel peregrinationis) quantocunque annorum numero ita remanentibus transitum ad secundas nuptias, donec certum nuntium recipiant de morte virorum: similis est decisio est citati secundo loco C. nullus amodo (nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine) ad secundas nuptias migrare præsumet, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjunx ejus, si verò aliquis, vel aliqua id hætenus non servavit & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneger postulanti: quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur.

In hoc textu verbum constare habet hanc vim, ut constet per instrumenta, vel

per testes, vel per sententiam, vel aliam claram probationem, Gobat. *tr. 9. n. 284.* ex Mascardo *de probationibus conclus. 75. n. 21.* Barbosa *tr. de dictionibus.* In dictione constat, ait cum aliis, id constare, quod caret omni dubitatione.

In c. 3. loco relato non exigitur certitudo de obitu prioris conjugis, sed sufficit verisimilitudo, seu probabilitas, ibi: *quod si verò de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu vero similiter præsumatur*, ubi Gl. verbo *præsumatur*, ita explicat, *quia senex erat, vel etiam, quia in acie fuit, nec rediit, præsumitur, quod in his casibus sit mortuus; & si contrahat credens ita, excusatur ab adulterio, etsi vivat.*

Ob hæc divisi sunt Doctores in Resolutione Quæstionis præsentis: nam aliqui requirunt certitudinem moralem excludentem probabilitatem oppositi ob citatum c. *in præsentia*, & c. 2. *de secundis nuptiis*, quibus concordat Jus Civile posterius, *Authent. Hodie. Cod. de repudiis.* requirens certitudinem de obitu viri; proinde corrigit Jus vetus contentum absentia quinquennali. Alii putant sufficere moralem probabilitatem

litatem propter citatum *C. quoniam*. Tertia opinio media est, dans primæ locum in foro externo, secundæ pro foro interno, ita ut possit quis licitè ex præsumptione, etsi non omnino certa, sed verosimili de morte conjugis transire ad secunda vota, Pirrhing *h. t. n. 135*. Layman. *Lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 3. n. 3.* unde in locis, ubi adhuc clandestina vigent matrimonia, potest cum tali probabilitate de morte viri, licitè contrahere cum secunda; uti & coram Parocho id inire, si nihil intetroget de matrimonio priore, vel morte mariti, non est necessitas exponendi, secus si quærat, tunc enim debet fateri, quod est Gobat. *n. 300. tract. 9.*

CLXXV. Resp. sustinendam esse primam sententiam in utroque foro, Sanchez *Lib. 2. D. 46. n. 6.* unde citatum *c. quoniam*, est explicandum secundum priora; jus enim verosimilitudinem non præsumit in re tanti momenti, nisi ex indiciis moraliter certis, éstque ratio efficax quòd prius matrimonium sit certum ac indissolubile, proinde nequeat dejici à possessione, nisi moraliter sit certa ejus dissolutio per mortem. Ob

hæc existimant aliqui oppositam sententiam esse improbabilem.

Verum hæc censura videtur nimia, tum quia ipse Sanchez suam sententiam vocat probabiliorem, habeatque pro se præter alios Laymanum, cujus summa est in moralibus, & canonisticis experientia, tum quia, ut observat rectè Gobat. n. 293. verba illa *c. in præsentia, donec certum nuncium recipiant* non referunt ad personas privatas contrahentes, sed solum ad judicem, ut contextus habet; Judex enim in re tanti momenti, non debet sententiam exponere periculo nullitatis: imò ipse Sanchez n. 12. suam sententiam limitans concedit, posse judicis arbitrio admitti uxori, ut alteri nubat, quando Maritus in locum valde remotum abivit, cujus mortem testatur unicus testis, adferens verosimilia asserti sui argumenta, nec facile possit haberi plena, ac integra probatio. Eandem doctrinam approbat Gobat. à n. 299. ad 300. plura adferens exempla ex Navarro, Tannero, &c. in quibus non habetur moralis certitudo excludens oppositi probabilitatem.

Favet etiam apertè Esparza in *Append. 3. partis de opinione probabili art. 181.* docens in
cita-

citatis Canonibus non alium probabilitatis gradum posse rationabiliter desiderari, quàm qui communiter reputatur sufficiens ad fidem humanam non temerè, sed discretè, ac maturè concipiendam, ita videlicet, ut mors prioris conjugis credatur cum fundamento ex plerumque contingentibus non fallentibus cum quodam excessu saltem secundùm quid supra fundamentum oppositum, atque ratione talis excessus pertrahat ad assensum. Consentit Krimer *de donationib. inter virum, & uxorem n. 1832. & 1842.* Ex hac doctrina colligitur fore illicitum transitum ad secunda vota quando mors conjugis non est probabilior, secus si est probabilior, seu credibilior, tunc enim non temerè se committit periculo præjudicandi juri alieno.

CLXXVI. Quær. secundò. An quibus fundamentis possit desumi probabilitas de morte conjugis, & quid observandum à Parochis, aut Decanis ruralibus, quibus committitur examen testium de morte conjugis. Resp. cum Sanchez. *n. 7.* prudentis judicis arbitrio relinqui, qui priusquàm decidat, maturè debet considerare omnes absentis circumstantias, ætatis,

virium, periculorum, quibus involvebatur, temporis absentiae, affectus ad conjugem relictum, nempe, an pacifice cum eo vixerit. Unde Gobat, *num. 351.* postquam monuisset praefatos commissarios debere esse solertes in inquirendis varijs circumstantiis, resolvit se patrocinatorum fuisse apud Episcopi Officialem, ut daret licentiam celebrandi secundas nuptias relictæ uxori à Marito, qui cum vicinis rusticis concessit ad locum à suo pago non nisi sequi-hora distantem ad pugnandum contra Suecos, à quibus magna pars commilitonum obtruncata, nec ipse rediit intra octennium elapsum, postquam prius sex annis pacifice in matrimonio vixerit, etsi aliqui dixerint, paulò post certamen fuisse visum, nec ullus superstitum commilitonum asseruerit, aut læsum aut occisum, dummodo constans sit opinio sui pagi eum decessisse. Verùm accuratior de hac materia instructio Clementis X. emanata 21. Augusti Anno 1670. Romæ, plures conditiones observandas ab examinadoribus præscribit: hanc instructionem reperies apud citatum Gobat, in editione ultima Theo-

Theologiæ experimentalis nempe 1681. anno, in fine tractatûs 10. n. 821.

CLXXVII. Quær. tertio. An major credibilitas, aut moralis certitudo præsumatur ex longa conjugis absentia? an probetur per testem unum de visu, & quis hic censetur talis? an per famam, & quomodo hæc sit probanda. Resp. ad primum esse insufficientem plurium etiam annorum absentiam, c. *in præsentia* h. t. ibi, *quantocunque annorum numero ita remaneant.* Vide de hoc n. 174. Resp. ad secundum cum Gobat *tr. 9. n. 312.* per testem de visu intelligi non solum præsentem morti, sed etiam qui interfuit exequiis, septimo, tertio, aut anniversario die obitûs, aut vidit sepulchrum demortui, audivítque asserentes talem se vidisse illic supeliri, commodè enim accipitur in talibus circumstantiis continens pro contento. Hinc Mascardus de probationibus conclusione 175. scribit, *etsi testes deponerent se interfuisse sepulturæ, non tamen vidisse cadaver, probaretur plenè ejus mors*, secus attestatione oculatâ de morbo lethali; Gobat *n. 357. lit. K. & L.* quia Clementina citata instructio, & Doctores
exi-

exigunt testimonium de morte, non de morbo de se lethali.

Testis unus non sufficit etiam oculatus, vox enim unius est vox nullius, *c. veniens de testibus*. Non obstat dictum *c. in presentia* non finens transitum ad secunda vota. Donec certum nuncium de morte recipiatur, nam ly nuncium ut observat Sanchez. *n. 10.* non appellat masculinum, seu hominem deponentem de morte, sed neutrum, proinde sumitur pro eo, quod nunciatur, seu pro certo, quale non efficitur per testem unum.

Hinc Gobat *num. 311.* negat Ottiliam, quæ interfuerat morti sui mariti, eumque sepeliverat, admittendum ad novum matrimonium, etsi se obtulerit ad iuramentum: hoc enim non conceditur absque prævia femiplena probatione, qualem non facit proprium assertum, præsertim in causa singulariter propria, accedente in præjudicium tertii, quod specialiter cavetur *c. cum contingat, de iurejurando*.

Duo testes de visu ad faciendam certitudinem moralem sufficere fatentur omnes; quibus non obstat, etsi sint consanguinei, Gobat, *n. 310.* aut unus æquivalens duobus

bus, ut Parochus attestans se sepelivisse talē,
& talem quia, est quasi Notarius publicus in
hoc puncto, Gobat *n. 319.* aut testis unus
de visu adminiculatus aliis conjecturis, sal-
tem dum ob distantiam nequit haberi major
certitudo, Sanchez *n. 12.* & Gobat, *n. 314.*
Instructio Clementina citata articulo 120.
Plura de hoc vide apud Gobat, *n. 338.* &
355. ubi negat secundas nuptias Eugeniæ
producenti testem omni exceptione mayo-
rem paratum jurare se ex tribus, vel qua-
tuor militibus audivisse attestantibus se
morti ejus mariti interfuisse. Idem Gobat
n. 338. ait: cū in Germania personæ il-
lustres non soleant jurare, dum testantur,
potest Capitanei Nobilis etiam non jurati
testimonium admitti. Et Joachimus Bur-
ger in observationib. Jurid. Politico-Militar.
cent. 3. observ. 42. tenet standum esse testi-
monio Capitanei, si ut Judex testetur, se-
cus si ut privata persona suo chirographo
non juratus testetur certam esse mortem.

Resp, ad tertium. Famam solam non
sufficere, quia hæc ortum habet ab aucto-
re incerto, & communiter fallaci, qualis
non facit certam probationem, sufficere
tamen adjunctam aliis adminiculis, & con-
jectu-

jecturis, ita communis cum Sanchez *n. 15.* ut autem fama probet, sex Mascardus exigat conditiones, quas vide apud Gobat in compendium redactas *n. 320.*

CLXXVIII. Quær. quartò. An conjuges sine morali certitudine de obitu prioris contrahentes sint separandi? quid agendum conjugibus bonâ fide contrahentibus, quando oritur dubium, aut certitudo de vita prioris conjugis? quid de prolibus novi matrimonii? an comparens prior conjux recipiendus? Resp. ad primum, aut bonâ aut malâ fide matrimonium contraxerunt? si bonâ, nempe non ex levibus conjecturis, sed probabilibus, sufficientibus ad gignendam opinionem de morte, etsi incerti de obitu prioris viri, non sunt puniendi ab ordinario, nec separandi, donec constiterit primum virum vivere, Layman. *Lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 3. n. 2. ex can. cum per bellicam 34. q. 1.* Gobat à *n. 305.* si ordinarius deprehenderit contraxisse fide malâ, sunt separandi, quia nemo ex suo delicto commodum referre debet, Gobat *n. 307.*

Resp. ad secundum. Post contractum bonâ fide matrimonium, si dubium suboritur, dubitantem teneri reddere debitum alte-

alteri, exigere autem non posse durante dubio, at nec reddere, nec exigere posse, quàmprimùm constat priorem vivere: utrumque est decisum *c. dominus 2. de secundis nuptiis*. Ut autem constare possit, suborto dubio, debent diligenter indagare veritatem.

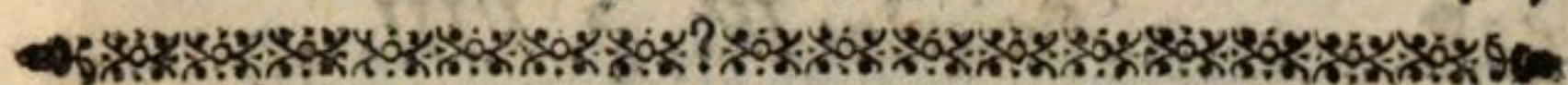
Quid, si innotescat priorem vixisse tempore bonâ fide contracti matrimonii, at nunc esse mortuum? Resp. tale matrimonium esse nullum, nec partes compelli posse, ut renovent, si tamen proles est suscepta, expedit renovatio propter meliorem prolis educationem, Gobat *num. 326*. Ratio est, quod copula interea superveniens ante notitiam mortis ratificet solum primitus initum matrimonium, hoc autem supponitur fuisse nullum.

Si petas, quomodo conjux etiam cum dubio de obitu prioris contrahens matrimonium possit prudenter deponere dubium quoad reddendum debitum alteri legitimè petenti. Resp. cùm mors primi sit incerta, nequit novus conjux innocens, & bonâ fide possidens matrimonium privari jure petendi, hoc jus fundat judicium prudens obligans ad parendum. Non obstat, quod
P. Ami-

P. Amicus *de matrim. D. 22. n. 13.* neget validè contrahi matrimonium cum dubia conscientia de impedimento, & Pont. apud Gobat *tr. 9. num. 286.* quia bene respondet Gobat nullum jus decernit irritum tale matrimonium, dummodo verè sit mortuus eo tempore, quo initur secundum, initur enim sub conditione de præsenti, si habiles sumus, sed uterque est habilis, si jam prior mortuus est.

Resp. ad tertium; proles natas ex matrimonio credito ab alterutro Parente, esse legitimum, habendas esse pro legitimis, Gobat. *n. 326. ex c. cum inter, qui filii sint legitimi.*

Resp. ad quartum. Non posse rejici comparentem à thoro, & cohabitatione, etiamsi vitium, aut morbus supervenerit, nisi vitium sit alterum deobligans à thoro, aut cohabitatione propter periculum evidens infectionis v.g. ob pestem, morbum gallicum, &c. aut nisi à fide defecerit, aut sit adulteratus, nisi fœmina in captivitate fuerit vi oppressa, aut vir à Mahometanis vi circumcissus. Pars prima est decisa citato *c. dominus*, jubente reverti ad priorem conjugem relictis adulterinis amplexibus, secunda desumitur ex *tit. de divorciis. §. IX.*

§. IX.

De impedimento publicæ honestatis.

CLXXIX. **S**ponsalium absolutorum effectus duplex est, nempe obligatio contrahendi matrimonium, & impedimentum publicæ honestatis, seu justitiæ. De primo actum est à n. 22. hic agendum de secundo, qui effectus etiam oritur ex matrimonio rato. Porro ideo vocatur hoc impedimentum publicæ honestatis, seu Justitiæ, quia videtur indecens, ac minus justum, ut sponsus ducat sponsæ consanguineam, aut sponsa consanguineam sponsi.

Quær. primò. Quid sit honestas, seu justitia publicæ honestatis? unde oriatur? quo jure dirimat? inter quos, & quousque, an sit impedimentum perpetuum. Resp. ad primum, & secundum. Est certa personarum propinquitas ex sponsalibus, & matrimonio rato Orta, vi cujus neuter sponsoꝝ potest valide contrahere matrimonium cum alterius consanguineis, & ideo est quædam quasi moralis affinitas, cum

sponsalia sint inchoatum matrimonium ; ratum verò matrimonium sit actualis mutua corporum traditio.

Resp. ad tertium. Cùm nec divinum, nec naturale jus vetet conjugium cum consanguineis sponsi, aut sponsæ, solo jure Ecclesiastico dirimit matrimonium, c. 3. & 4. & c. sponsam. de sponsalibus. Jura hæc, etsi loquantur de sponsis de futuro, inde tamen rectè Sanchez lib. 7. D. 70. n. 1. deducit à fortiori induci idem impedimentum ex matrimonio rato, cùm enim hoc matrimonium non possit inducere affinitatem, can. lex. 27. q. 2. ubi Benedictus Papa dicit: propinquitas sanguinis verbis dicitur, non efficitur, sequitur induci publicam honestatem, ita declaravit Pius V. motu proprio *ad Romanum*. edito 1568.

Resp. ad quartum & quintum. Nasci solum inter sponsum cum consanguineis sponsæ, & inter sponsam cum consanguineis sponsi, fecus inter consanguineos sponforum invicem comparatos, nec cum affinibus consanguineorum sponsi aut sponsæ, ab alterutro horum contrahitur.

Ex sponsalibus & matrimonio rato juxta jus vetus extendebatur hoc impedimen-
tum

tum usque ad quartum gradum , at jure novo Tridentini *sess. 24. c. 3. de reformatione matrimonii* , ex sponsalibus non excedit primum gradum , ex matrimonio autem ratonatum servat dispositionem Juris veteris , proinde ad quartum gradum inclusivè , ex declaratione Pii V. apud Sanchez *n. 5.*

Resp. ad sextum esse perpetuum , id est , defunctâ personâ , quâ mediante contractum est , cum ejus consanguineis perseverat , *can. 14. si quis uxorem, 27. q. 2. & can. 15. eodem.*

CLXXX. Quær. secundò. Ex qualibus sponsalibus , & quali rato matrimonio resultet hoc impedimentum. Resp. primò. Non oriri ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis *c. unico h. t. n. 6.* in hoc nihil immutavit Tridentinum , unde promittens matrimonium Cajæ sub conditione , validè duceret ejus sororem aut filiam , aut matrem ante conditionis eventum.

Secundò. Non oriri ex sponsalibus incertis , ut si promississet unam ducere ex duabus filiabus , *citato c. unico* , quia talia sponsalia sunt conditionata respectu cujusvis determinatæ.

virium, periculorum, quibus involvebatur, temporis absentiae, affectus ad conjugem relictum, nempe, an pacificè cum eo vixerit. Unde Gobat, *num. 351.* postquam monuisset præfatos commissarios debere esse solertes in inquirendis varijs circumstantiis, resolvit se patrocinatorum fuisse apud Episcopi Officialem, ut daret licentiam celebrandi secundas nuptias relictæ uxori à Marito, qui cum vicinis rusticis concessit ad locum à suo pago non nisi sequi-hora distantem ad pugnandum contra Suecos, à quibus magna pars commilitonum obtruncata, nec ipse rediit intra octennium elapsum, postquam priùs sex annis pacificè in matrimonio vixerit, etsi aliqui dixerint, paulò post certamen fuisse visum, nec ullus superstitum commilitonum asseruerit, aut læsum aut occisum, dummodo constans sit opinio sui pagi eum decessisse. Verùm accuratior de hac materia instructio Clementis X. emanata 21. Augusti Anno 1670. Romæ, plures condiciones observandas ab examinadoribus præscribit: hanc instructionem reperies apud citatum Gobat, in editione ultima Theo-

Theologiæ experimentalis nempe 1681. anno, in fine tractatûs 10. n. 821.

CLXXVII. Quær. tertio. An major credibilitas, aut moralis certitudo præsumatur ex longa conjugis absentia? an probetur per testem unum de visu, & quis hic censetur talis? an per famam, & quomodo hæc sit probanda. Resp. ad primum esse insufficientem plurium etiam annorum absentiam, c. *in præsentia* h. t. ibi, *quantocunque annorum numero ita remaneant.* Vide de hoc n. 174. Resp. ad secundum cum Gobat *tr. 9. n. 312.* per testem de visu intelligi non solum præsentem morti, sed etiam qui interfuit exequiis, septimo, tertio, aut anniversario die obitûs, aut vidit sepulchrum demortui, audivitque afferentes talem se vidisse illic supeliri, commodè enim accipitur in talibus circumstantiis continens pro contento. Hinc Mascardus de probationibus conclusione 175. scribit, *etsi testes deponerent se interfuisse sepultura, non tamen vidisse cadaver, probaretur plenè ejus mors*, secus attestatione oculatâ de morbo lethali; Gobat *n. 357. lutt. K. & L.* quia Clementina citata instructio, & Doctores
exi-

exigunt testimonium de morte, non de morbo de se lethali.

Testis unus non sufficit etiam oculatus, vox enim unius est vox nullius, *c. veniens de testibus*. Non obstat dictum *c. in presentia* non finens transitum ad secunda vota. Donec certum nuncium de morte recipiatur, nam ly nuncium ut observat Sanchez. n. 10. non appellat masculinum, seu hominem deponentem de morte, sed neutrum, proinde sumitur pro eo, quod nunciatur, seu pro certo, quale non efficitur per testem unum.

Hinc Gobat num. 311. negat Ottiliam, quæ interfuerat morti sui mariti, eumque sepeliverat, admittendum ad novum matrimonium, etsi se obtulerit ad iuramentum: hoc enim non conceditur absque prævia femiplena probatione, qualem non facit proprium assertum, præsertim in causa singulariter propria, accedente in præjudicium tertii, quod specialiter cavetur *c. cum contingat, de iurejurando*.

Duo testes de visu ad faciendam certitudinem moralem sufficere fatentur omnes; quibus non obstat, etsi sint consanguinei, Gobat, n. 310. aut unus æquivalens duobus

bus, ut Parochus attestans se sepelivisse talē, & talem quia, est quasi Notarius publicus in hoc puncto, Gobat *n. 319.* aut testis unus de visu adminiculatus aliis conjecturis, saltem dum ob distantiam nequit haberi major certitudo, Sanchez *n. 12.* & Gobat, *n. 314.* Instructio Clementina citata articulo 120. Plura de hoc vide apud Gobat, *n. 338. & 355.* ubi negat secundas nuptias Eugeniæ producenti testem omni exceptione majorem paratum jurare se ex tribus, vel quatuor militibus audivisse attestantibus se morti ejus mariti interfuisse. Idem Gobat *n. 338.* ait: cū in Germania personæ illustres non soleant jurare, dum testantur, potest Capitanei Nobilis etiam non jurati testimonium admitti. Et Joachimus Burger in observationib. Jurid. Politico-Militar. cent. 3. observ. 42. tenet standum esse testimonio Capitanei, si ut Judex testetur, secus si ut privata persona suo chirographo non juratus testetur certam esse mortem.

Resp, ad tertium. Famam solam non sufficere, quia hæc ortum habet ab auctore incerto, & communiter fallaci, qualis non facit certam probationem, sufficere tamen adjutam aliis adminiculis, & conjectu-

jecturis, ita communis cum Sanchez *n. 15.* ut autem fama probet, sex Mascardus exigat conditiones, quas vide apud Gobat in compendium redactas *n. 320.*

CLXXVIII. Quær. quartò. An conjuges sine morali certitudine de obitu prioris contrahentes sint separandi? quid agendum conjugibus bonâ fide contrahentibus, quando oritur dubium, aut certitudo de vita prioris conjugis? quid de prolibus novi matrimonii? an comparens prior conjunx recipiendus? Resp. ad primum, aut bonâ aut malâ fide matrimonium contraxerunt? si bonâ, nempe non ex levibus conjecturis, sed probabilibus, sufficientibus ad gignendam opinionem de morte, etsi incerti de obitu prioris viri, non sunt puniendi ab ordinario, nec separandi, donec constiterit primum virum vivere, Layman. *Lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 3. n. 2. ex can. cum per bellicam 34. q. 1.* Gobat à *n. 305.* si ordinarius deprehenderit contraxisse fide malâ, sunt separandi, quia nemo ex suo delicto commodum referre debet, Gobat *n. 307.*

Resp. ad secundum. Post contractum bonâ fide matrimonium, si dubium suboritur, dubitantem teneri reddere debitum alte-

alteri, exigere autem non posse durante dubio, at nec reddere, nec exigere posse, quàmprimùm constat priorem vivere: utrumque est decisum *c. dominus 2. de secundis nuptiis*. Ut autem constare possit, suborto dubio, debent diligenter indagare veritatem.

Quid, si innotescat priorem vixisse tempore bonâ fide contracti matrimonii, at nunc esse mortuum? Resp. tale matrimonium esse nullum, nec partes compelli posse, ut renovent, si tamen proles est suscepta, expedit renovatio propter meliorem prolis educationem, Gobat *num. 326*. Ratio est, quod copula interea superveniens ante notitiam mortis ratificet solum primitus initum matrimonium, hoc autem supponitur fuisse nullum.

Si petas, quomodo conjux etiam cum dubio de obitu prioris contrahens matrimonium possit prudenter deponere dubium quoad reddendum debitum alteri legitimè petenti. Resp. cùm mors primi sit incerta, nequit novus conjux innocens, & bonâ fide possidens matrimonium privari jure petendi, hoc jus fundat judicium prudens obligans ad parendum. Non obstat, quod

P. Ami-

P. Amicus *de matrim. D. 22. n. 13.* neget validè contrahi matrimonium cum dubia conscientia de impedimento, & Pont. apud Gobat *tr. 9. num. 286.* quia bene respondet Gobat nullum jus decernit irritum tale matrimonium, dummodo verè sit mortuus eo tempore, quo initur secundum, initur enim sub conditione de præsenti, si habiles sumus, sed uterque est habilis, si jam prior mortuus est.

Resp. ad tertium; proles natas ex matrimonio credito ab alterutro Parente, esse legitimum, habendas esse pro legitimis, Gobat. *n. 326. ex c. cum inter, qui filii sint legitimi.*

Resp. ad quartum. Non posse rejici comparentem à thoro, & cohabitatione, etiamsi vitium, aut morbus supervenerit, nisi vitium sit alterum deobligans à thoro, aut cohabitatione propter periculum evidens infectionis v.g. ob pestem, morbum gallicum, &c. aut nisi à fide defecerit, aut sit adulteratus, nisi foemina in captivitate fuerit vi oppressa, aut vir à Mahometanis vi circumcissus. Pars prima est decisa citato *c. dominus*, jubente reverti ad priorem conjugem relictis adulterinis amplexibus, secunda desumitur ex *tit. de divortis.* q. IX.

§. IX.

De impedimento publicæ honestatis.

CLXXIX. **S**ponsalium absolutorum effectus duplex est, nempe obligatio contrahendi matrimonium, & impedimentum publicæ honestatis, seu justitiæ. De primo actum est à n. 22. hinc agendum de secundo, qui effectus etiam oritur ex matrimonio rato. Porro ideo vocatur hoc impedimentum publicæ honestatis, seu Justitiæ, quia videtur indecens, ac minus justum, ut sponsus ducat sponsæ consanguineam, aut sponsa consanguineam sponsi.

Quær. primò. Quid sit honestas, seu justitia publicæ honestatis? unde oriatur? quo jure dirimat? inter quos, & quousque, an sit impedimentum perpetuum. Resp. ad primum, & secundum. Est certa personarum propinquitas ex sponsalibus, & matrimonio rato Orta, vi cujus neuter sponсорum potest valide contrahere matrimonium cum alterius consanguineis, & ideo est quædam quasi moralis affinitas, cum

sponsalia sint inchoatum matrimonium ; ratum verò matrimonium sit actualis mutua corporum traditio.

Resp. ad tertium. Cùm nec divinum, nec naturale jus vetet conjugium cum consanguineis sponsi, aut sponsæ, solo jure Ecclesiastico dirimit matrimonium, c. 3. & 4. & c. sponsam. de sponsalibus. Jura hæc, etsi loquantur de sponsis de futuro, inde tamen rectè Sanchez lib. 7. D. 70. n. 1. deducit à fortiori induci idem impedimentum ex matrimonio rato, cùm enim hoc matrimonium non possit inducere affinitatem, can. lex. 27. q. 2. ubi Benedictus Papa dicit: propinquitas sanguinis verbis dicitur, non efficitur, sequitur induci publicam honestatem, ita declaravit Pius V. motu proprio ad Romanum. edito 1568.

Resp. ad quartum & quintum. Nasci solum inter sponsum cum consanguineis sponsæ, & inter sponsam cum consanguineis sponsi, fecus inter consanguineos sponсорum invicem comparatos, nec cum affinibus consanguineorum sponsi aut sponsæ, ab alterutro horum contrahitur.

Ex sponsalibus & matrimonio rato juxta jus vetus extendebatur hoc impedimen-

tum usque ad quartum gradum , at jure novo Tridentini *sess. 24. c. 3. de reformatione matrimonii* , ex sponsalibus non excedit primum gradum , ex matrimonio autem ratonatum servat dispositionem Juris veteris , proinde ad quartum gradum inclusivè , ex declaratione Pii V. apud Sanchez n. 5.

Resp. ad sextum esse perpetuum , id est , defunctâ personâ , quâ mediante contractum est , cum ejus consanguineis perseverat , *can. 14. si quis uxorem, 27. q. 2. & can. 15. eodem.*

CLXXX. Quær. secundò. Ex qualibus sponsalibus , & quali rato matrimonio resultet hoc impedimentum. Resp. primò. Non oriri ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis *c. unico h. t. n. 6.* in hoc nihil immutavit Tridentinum , unde promittens matrimonium Cajæ sub conditione , validè duceret ejus sororem aut filiam , aut matrem ante conditionis eventum.

Secundò. Non oriri ex sponsalibus incertis , ut si promississet unam ducere ex duabus filiabus , *citato c. unico* , quia talia sponsalia sunt conditionata respectu cujusvis determinatæ.

Tertiò. Jure vetere oriebatur ex sponsalibus absolutis etiam invalidis, dummodo invaliditas non fuerit defectu consensûs (puta ex errore, vel metu invalidis) sed ex impedimento dirimente *citato c. unico*, jure autem novo Tridentini citati non contrahitur ex sponsalibus de futuro, ex quâcunque demum causâ invalidis, unde ex sponsalibus in præjudicium priorum initis nullum oritur impedimentum obstandans primis sponsalibus, Wiestner *h. t. n. 272.* neque ex invalidis defectu solius consensûs interni, seu ex fictis, nec probabilius ex invalidis ob impedimentum occultum contra Sanchez. *D. 68. n. 14.* Ratio, quia Tridentinum negat contrahi ex invalidis, ex quacunque causa talibus, atque causa occulta etiam est causa aliqua. Et cum sponsalia metu injusto gravi extorta sint nulla per *n. 9.* etiam ex his non inducitur hoc impedimentum, Reiffenstuel ne sponsa duorum *n. 18.*

Resp. secundò: oriri ex matrimonio rato etiam invalido, quia Pius V. apud Barbosam ad citatum *caput 3.* Tridentini, relinquit vim hujus matrimonii in terminis juris antiqui, quod etiam invalidum aliunde

de

de, quàm ex defectu consensûs secundùm omnes inducebat impedimentum, Gobat *n. 385.* subdens contra Sanchez *D. 70.* etiam nasci ex invalido defectu præsentia Parochi, & addens ex Layman *Lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 9. n. 5.* si matrimonium fuit nullum ob impedimentum publicæ honestatis, ut si sponsus Tullia duxisset matrem hujus, aut sororem, non obstare, quò minùs ducat Tulliam, posito, quòd matrem, aut sororem non cognoverit carnaliter, quia hæc duo impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, éstque decisum *c. unico b. t. in 6.* ubi dicitur, per sponsalia pura, & certa efficaciter impediri vel dirimi sequentia sponsalia, vel matrimonia, secus dissolvere præcedentia sponsalia, Wiest. *b. b. à n. 273.*

CLXXXI. Quær. tertio. An dissolutis mutuò consensu sponsalibus cesset impedimentum publicæ honestatis. Non dissolvi per mortem unius ex sponis, constat clarè *ex can. 14. si quis uxorem, & can. 15. 27. q. 2.* neque si fit dissolutio per unius professionem, aut susceptum sacrum ordinem, aut per recessum ab jis *ex causa alia justa*, Wiestner *n. 277.*

Hinc autem multi, gravesque Doctores negârunt sequi: perseverare publicam honestatem in causa dissolutorum sponsalium per mutuum consensum, quia per hunc revocatur prior voluntas sponсорum, secus per mortem, &c. censentur enim sponsi priori voluntati immortui, quam ante non revocârunt. Secundo. Quòd nihil reperiat in jure de casu hujus quæstionis, proinde standum sit potiùs pro carentia impedimenti, cui favet Tridentinum citatum, tollens hoc impedimentum pro casu invaliditatis sponsalium: unde ad citatum Tridentini c. 3. declaratio ita habet, *si sponsalia solvuntur, congregatio censuit esse invalida*, cujus sententiæ fuerunt Pontius, Farinaceus, Gonzalez, Engl, Pax Jordanus, Palao, Tamburinus, &c. Gobat, *tr. 9. n. 372*. Ex gravissimorum virorum testimonio attestantium ita esse decisum à sancta Congregatione, quam declarationem recitat Pyrrhus Corradus in praxi Apostolicarum decisionum *Lib. 8. c. 7. n. 13*.

E contra non cessare hoc impedimentum tenent quàmplurimi cum Sanchez *lib. 7. D. 68. n. 22*. Alexandro Sperello Episcopo Eugubino *in decisionibus fori Ecclesiasti-*

fiastici p. 1. decisione 95. ubi probat declarationem ab adversariis allatam non fuisse authenticam, eò quòd jam sub Urbano VIII. cui Sperellus dedicavit opus suum, tres contrariæ declarationes exstiterant pro hac secunda sententia, ob quas jam olim Bonacina suam sententiam revocavit.

Dices. Eo jure, quo declaratio allegata pro prima sententia dicitur non authentica, eodem dici possunt similes tres pro secunda. Contra est, quòd Sperellus referens tres pro sua exprimat totam speciem, facti, loci, temporis, personarum, secus fit in declaratione pro prima sententia. Ultra has tres exstat quarta, quam pro authentica, & manifesta ex adversariis agnoscunt Tamburinus & Gobat idcirco revocantes suam sententiam, quam declarationem cum omnibus circumstantiis recenset Fagnanus scribens Romæ *ad c. ad audientiam 4. h. t.* & pro authentica agnoscit in foro utroque, quia habet tres condiciones requisitas, ut sortiatur vim legis, quarum prima est, quòd sit consulto ac approbante Pontifice Alexand. VII. facta. Secunda. quod ex constitutione Sixti V. huic Congregationi compe-

tat declarare concilium quoad decreta morum, nihil ampliando vel restringendo, aut dispensando, nisi id ipsum specialiter demandet Pontifex, atque id ipsum inferatur declarationi ex statuto Pii V. & Gregorii XIII. talis autem est declaratio quarta negans cessare impedimentum. Tertia ut muniatur sigillo consueto Congregationis, ac manu Cardinalis Præfecti, & Secretarii ex statuto Urbani VIII. quas tres conditiones adfuisse in hac quarta fatentur Tamburinus, Fagnanus, Gobat n. 367. addens, sine pertinacia, dubitari non posse de ejus veritate, & juxta hanc novam declarationem regulant se omnes Curiales teste citato Corrado n. 14. ob hæc

Resp. Adhærendum esse secundæ sententiæ, proinde etsi mutuo consensu sint dissoluta sponsalia, attamen sponsus nequit validè inire matrimonium cum ejus sorore, aut filia, aut matre, &c.

§. X.

De impedimento impotentia.

CLXXXII. **I**N hoc impedimento in oc-
cursu casus perplexi pro-
vidè monet Gobat *tr. 9. n. 412.* ut consula-
tur, aut Thomas Sanchez. *Lib. 7. à D. 92.*
ad 114. aut illo compendiosiores, attamen
accurati, ut Martinus Perez hyc *D. 37.* Di-
castillo *D. 7. à dub. 41. ad 56.* exclusivè, qui-
bus ego addo ipsum Gobat à *n. 410. ad 451.*
practicis illustrantem exemplis doctrinam
ab aliis Theoricè traditam.

Quær. primò : Quid sit impotentia
strictè, ac specificè sumpta habens ratio-
nem impedimenti dirimentis, & quotuplex?
Resp. ad primum esse inhabilitatem ex na-
turali, aut accidentali defectu provenien-
tem, quæ impedit maris, aut fœminæ
commixtionem carnalem, id est, fœmi-
nei vasis penetrationem & seminis in illum
effusionem, Sanchez *D. 92. n. 7.* quia ut
valeat matrimonium, requiritur potentia
ad copulam, quæ ex duobus conjugibus

efficiat carnem unam, *c. laudabilem de frigidis, aut maleficiatis.*

Vitium hoc dum est naturale provenit ex causa naturali, vel viri, aut foeminae, viri quidem nimia frigiditate refringente membri motionem, aut à nimia caliditate, ob quam vel omnino non potest seminare, etsi vas penetret, aut seminet nimis praeproperè priusquam fiat effusio intra vas; ex parte vero foeminae defectus naturalis nequit nasci ex frigiditate, ut observat Sanchez *n. 1.* quia frigiditas non obstat passioni, sed actioni soli seu ex arctitudine, id est, vase venereo nimis stricto virilis vasis incapace.

Accidentale vitium erit, dum ejus causa est maleficium, seu fit à malevolis ope daemonis, & hoc est commune utrique sexui, vel à castratione, quæ est viris peculiaris. Hinc

Resp. ad secundum, dividi in perpetuam, & temporalem; absolutam, & respectivam; antecedentem & consequentem ad matrimonium; Perpetua est, quando præter divinum miraculum absque corporali periculo arte medicâ, aut consuetis Ecclesiae exorcismis, aut sine peccato, id est, sine incantatione removeri non potest:

ita

ita expressè deducitur per contrarium sensum ex c. 3. *de frigidis*, ac *maleficiatis*, & c. *fraternitatis* 6. eodem; Temporanea est, quæ sine dicto periculo per media naturalia, licitæque corporalia aut spiritualia tolli potest Sanchez *D. 94. n. 8.* Perpetua absoluta est, quæ est respectu omnis fœminæ, vel viri, respectiva vero respectu certæ fœminæ, aut viri, matrimonio contracto superveniens, vel contrahendum præcedens.

CLXXXIII. Difficultas duplex oritur ex dictis, prima an nomine corporalis periculi, ut impotentia sit perpetua, veniat periculum vitæ, aut sufficiat periculum gravis perpetui morbi. Secunda an si sine novo maleficio tolli possit, prævideatur tamen non auferendum impedimentum sine illo, hæc impotentia censeatur perpetua.

Resp. ad primum sufficere periculum morbi gravis perpetui, quia æquivalet physicæ morti, & potest licitè mors ipsa optari ad vitandum talem morbum, ita Dicastillo hîc *D. 7. dubit. 41. n. 432.* contra Sanchez. *D. 93. n. 18.*

Resp. ad secundum negativè cum Sanchez, *D. 94. n. 11.* contra aliquos appro-
ba-

batos à Tamburino *tr. 1. de matrimonio c. 13.*
 q. 2. n. 4. quia citra maleficium, ac miraculum licitè est tollibile, unde sicut licitè ab usurario petitur mutuum in simili casu, ita hìc solutio maleficii. Hinc

CLXXXIV. Quær. secundò. Qualis impotentia, & quo jure dirimat matrimonium. Resp. solam perpetuam tam absolutam, quam relativam, ac temporalem fundatam in ætatis defectu dirimere matrimonium contrahendum, secunda hæc pars decisa est variis *cc. de dispositione impuberum*, nisi in jisdem malitia suppleat ætatem, *c. continebatur, c. de illis, & c. finali eodem.*

Ætas porrò de jure Ecclesiastico ad valorem matrimonii est pubertas in puellis expleto duodecimo anno, in Masculis expleto decimo quarto, requiritur enim potentia generandi ad valorem, quæ tardiùs in masculis reperitur, Gobat. *tr. 9. n. 450.*

Ante hanc ætatem matrimonium est irritum, non jure naturali, quia defectus hic ad tempus durans jure naturæ non annullat, ut patet in simili defectu post pubertatem proveniente ex morbo curabili, igitur solum Ecclesiasticum jus dirimit, Sanchez *n. 9.* ast nec hoc jure est irritum

in eo, in quo malitia supplet ætatem. Nominine autem malitiæ hîc præter usum rationis intelligitur perfecta potentia generandi, citato *c. continebatur, & c. de illis*, non sola contra Hostiensem & Joannem Andream, sed sumpta cum prudentia, & discretionem ad intelligendam vim contractûs, Sanchez *n. 20.* ex citato *c. finali*; ubi hæc malitia ætatem præveniens vocatur prudentia.

Pars prima responsi de perpetua est certa apud Sanchez *D. 92. n. 2. ex toto titulo de frigidis & maleficiatis*; Ratio, quòd cum impotentia tali sit impossibilis traditio corporis ad usum conjugalem essentialis matrimonio per *n. 101.*

Resp. ad secundum. Dirimere non solo jure Ecclesiastico, sed probabiliùs etiam naturali, Sanchez *D. 98. n. 2.* contra Palludanum, &c. Ratio, quia matrimonii essentia sita est in mutua traditione corporis, & translatione juris mutui in usum corporis, qualis est impossibilis cum ejusmodi impotentia, intendit enim ex sua institutione, ut sint duo in carne una, sed impotense ex natura rei tale jus non potest transferre in alterum.

Reso.

Resolutio procedit etiam de perpetua respectivâ, siue hæc sit naturalis, (siue ex maleficio, quia ejusmodi perpetuitatem dari in respectiva etiam ex maleficio, verius docet Sanchez. *D. 93. num. 5. & D. 94. à u. 8.* contra aliquos. Ita perpetuitas habetur *in can. finali 33. b. 1.* Ratio est, quòd maleficio possit induci tanta frigiditas, quanta solet esse frigiditas naturalis fundans impotentiam absolutam perpetuam; si enim dæmon potest impedire ad tempus Deo permittente, non apparet, cur non semper; Sanchez citatus.

CLXXXV. Porro Regula dignoscendi, an impotentia sit perpetua, traditur à Sanchez *D. 93. n. 7. ex c. fraternitatis 6. de frigidis, & maleficiatis, ibi: nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum (cujus nomine venit solum licitum, & honestum opus Wiestn. de frigid. &c. n. 6.) absque corporali periculo poterat removeri.* Hinc universi formans Regulam, quod ea censenda sit perpetua impotentia, quæ nulla arte humanâ absque corporali periculo removeri valet.

Ex hac regula plures cum Hostienſi deducunt, quòd mulier, quæ judicio peritæ matronæ à viro potentiore cognoſci poteſt, præſumatur, cognoſci poſſe ab omni, nec frigido, nec maleficiato; proinde arcta aut non arcta uni, præſumenda ſit arcta, aut non arcta omnibus, atque adeo matrimonium titulo præciſè arctitudinis diſſolutum eſſe reſtaurandum, hoc ipſo, quòd ab alio ſit cognita.

Contra quos Sanchez n. 12. bene arguit oppoſitum ex *c. fraternitatis 6. de frigidis &c.* jubente mulierem ſeparatam à viro primo, poſtquam patuit eſſe cognitam à ſecundo juffu Pontificis reſtituendam primo, eò quòd ſecundus ſimilis fuerit primo ſimilitudine inſtrumentigenerationis, ætatis, & roboris: ſic cùm ſecundus ſimilis eſt primo, præſumptio juris eſt, quòd ſi arctitudo non obſtat uni etiam nulli alteri ſimili ſit arcta, ſecus, quando apertè conſtat diſſimilitudo inter primum, & ſecundum. Ex his.

CLXXXVI. Infero primò valere matrimonium ſenum, & vetularum, etſi illi careant potentia generandi ob ſeminis ſterilitatem, dummodo vas fœminæ penetrare valeant, & intra id ſeminare ſaltem arte medi-

medicâ adjuti, idque procedit probabiliter, etsi ipsa inepta sit seminare (cum probabiliter ejus semen non sit necessarium ad generationem, ut dictum) aut receptum semen viri statim effundat. Sanchez *Lib. 7. D. 92. n. 9. 11. & à 19. ad 27. amplians n. 10.* etsi vir partem solum seminis intra vas queat effundere, Amicus hîc *D. 24. n. 38.*

Amplia secundò. Etsi potentia coeundi sit cum maxima difficultate, & ægritudinis periculo Sanchez *n. 6.*

Infero secundò, valere matrimonium cum ea, quæ nequit parere absque manifesto mortis propriæ periculo, Sanchez *n. 28.* contra aliquos probabiliter dissentientes, quia periculum hoc est remotum. Ampliat *n. 29.* ad matrimonium cum ea, quæ experta est in priori matrimonio se semper parere proles mortuas.

Nihilominus in utroque casu licitè reddit & petit debitum, quia non tenetur conservare vitam mediis mortificationis extraordinariis, contra carnis stimulos, animæque periculo Sanchez *D. 102. num. 11. Wiest. de frigid. n. 32.* Talem tamen defectum debet sub mortali peccato aperire viro, aliàs graviter noceret.

Infero tertio. Impotentia coeundi temporalis dissimulata, id est, sponso non patefacta, non dirimit matrimonium, nec dissimulans peccat mortaliter extra casum impotentiae diu duraturae, tunc enim propter periculum incontinentiae foret mortale, Sanchez *D. 92. n. 5.* contra aliquos.

Infero quarto. Si vir potens coire cum corrupta secus cum Virgine ob resistantiam claustrum virginalis, probabilius valet matrimonium, si ope medicinae absque mortis periculo claustrum virginale refferari potest Sanchez *D. 93. n. 27.*

Ex hac coeundi cum corrupta potentia est probabilissimè legitima praesumptio coeundi cum virgine, proinde cum hac initum matrimonium non est dissolvendum, sed in dubio praesumendum est impedimentum temporale ac medicabile. Porro potentia ad corruptas, probatur, vel si habuerit prolem cum alia corrupta, vel si non constat, probari potest juramento asserentis potentiam & juramento ab eo corruptae foeminae, Sanchez *n. 28. & 35.*

Infero quinto. Valere matrimonium orbatu uno solo testiculo, quia sufficit ad

generationem ex omnium sententia, Sanchez. *D. 92. n. 14.*

CLXXXVII. Infero sextò. Nullum esse matrimonium Eunuchi carentis utroque testiculo ex certa nunc sententia post declarationem Sixti V. apud Sanchez *n. 17.*

Infero septimò. Matrimonium contractum cum scientia impotentiae coeundi ad conjugalem vitae societatem esse nullum, Sanchez *D. 97. n. 2.* cum innumeris contra Pontium *Lib. 7. c. 56.* propter citatam declarationem Sixti V. & hanc rationem, quòd matrimonium ex natura sua ordinetur, ad prolis generationem, proinde necessaria est traditio mutua corporis generationi apti.

Infero octavò. Non subsistere matrimonium nullâ arte potentis seminare intra vas, etsi casu matrix seminis aliquid attraxerit, Sanchez *D. 99. n. 37.* quia à rarò, & fortuito casu valor matrimonii non potest pendere.

CLXXXVIII. Quær. tertio. An impotentia fundata in arctitudine sit temporalis, aut perpetua, teneaturque arcta pati incisionem, atque, si nolit, an teneat matrimonium? Resp. ad primum esse tem.

temporalem, quando est medicabilis absque corporali periculo: perpetua verò, quando absque vitæ periculo subiri non potest incisio, Sanchez D. 93. n. 15. juncto 20. utraque pars desumitur ex c. fraternitatis de frigidis, &c. in quo etsi per corporale periculum Sanchez n. 18. putet probabilius intelligi vitæ solius periculum, alii tamen apud eundem n. 17. probabiliter intelligunt etiam probabile periculum gravis morbi, quos approbavimus n. 183.

Resp. ad secundum prim.ò Quando medici judicant tolli non posse absque vitæ periculo non tenetur eam subire, nec potest se exponere periculo, sicut non potest cibum sumere, cujus sumptio adfert secundum medicos mortis periculum, Sanchez n. 15. & licet subiret incisionem cum tanto periculo, & ex eo evaderet, matrimonium tamen foret nullum, quia adhuc verificaretur impotentia perpetua, nisi experientia monstraverit nulli probabili periculo fuisse expositam, proinde deceptos fuisse medicos, quia tunc absque miraculo & corporali periculo est copulæ adaptata.

Resp. secundò, ad secundum teneri arctam subire incisionem cum molestia

gravique dolore, hoc enim exigit jus alterius conjugis, ne cogatur carere sine matrimonio, secus si immineret gravissimus morbus: nam ad hunc vitandum justè denegat debitum conjugale Sanchez *n.* 37.

CLXXXIX. Quær. quartò, An impotentia superveniens contracto matrimonio id dirimat, & quos actus reddat conjugibus illicitos. Resp. ad primum negativè, & quidem de consummato est indubitatum apud omnes, de rato etiam est verissima sententia apud Sanchez. *D.* 102. *n.* 3. *ex can. hi qui*, 32. *q.* 7.

Resp. ad secundum. Impotentia cum solùm reddat copulam impossibilem, reliqua officia conjuges sibi mutuo præstare debent non minus, quàm ante impotentiam, quapropter illis licent actus, quibus non est annexum periculum pollutionis, hæc enim cum etiam jis semper sit mortalis, sequitur eos obligari desistere ab actibus secum tale proximum periculum trahentibus, proximum, inquam, quia amplexus, oscula, imò tactus etiam impudici citra pollutionis periculum sunt jis concessi, Sanchez *Lib.* 9. *D.* 17. à *n.* 18. Gobat *tract.* 9. *n.* 421. subdens ex Sanchez *n.* 21. esse etiam

tiam licitam copulam viro, et si per rarò intra vas seminet, proinde licitè tentat, aut exercet ejusmodi copulam cum prævisto pollutionis periculo, quia hæc per accidens sequitur.

E contra nunquam licita est tentatio copulæ, quando constat de impotentia perpetua, id est, quando nunquam obtineri potest copula, ita citati.

Difficultas est de eo, qui post matrimonium eviratus est, seu utroque privatus testiculo (idem est si ratione morbi aut senii semen non emittat intra vas penetratum) an copula huic sit licita. Affirmat Sanchez *Lib. 7. D. no2. n. 7.* Gobat *n. 419. Litt. K.* Tamburinus *Lib. 7. Decalogi c. 3. §. 5. n. 37.* loquens de sene non seminante, quia, inquiunt vir utitur jure suo, éstque per accidens semen verum non emitti, aut nullum, sicut per omnes per accidens est, quod semen senum sit infœcundum.

Negat Dicastillo *D. 7. n. 481.* Ratio quòd Eunuchi accessus ad non uxorem sit peccatum contra naturam, ergo falsum est, quod Eunuchus factus post matrimonium utatur jure suo copulam exercendo, quia vi matrimonii non habet jus ad actum

contra naturam , si autem cum conjugē propria non est contra naturam , nec erit contra naturam inter non conjuges , sed hoc negat etiam Sanchez , ergo etiam negare debet , quòd accessus ad suam non sit peccatum contra naturam. In hanc sententiam magis propendeo , sed utique prior est in praxi tuta ob tantam auctoritatem.

CXC. Quær. quintò. Quid præsumendum in dubio , an impotentia præcesserit matrimonium aut subsequuta sit. Sanchez *D. 103.* post relatas aliorum sententias , distinguit inter impotentiam naturalem , & accidentalem , qualis est ex maleficio , docetque *n. 4. 5. & 6.* si est naturalis , præsumptionem juris esse , præcessisse , secus si est accidentalis , nisi breve tempus sit intra contractum matrimonium , & hujus consummationis attestationem : Ratio primi , quod naturalia sint perpetua. Ratio secundi sequitur ex primo , cum præsumptio juris de potentia fundetur in natura. Objicienti impotentiam incumbit onus probandi illam. Tertiæ ratio , quòd brevis tempus sit fundamentum præsumendi ejus præcedentiam , in dubio autem , an impotentia sit naturalis , vel accidentalis,

lis ; præsumendum est pro accidentali , quia jus præsumit pro potentia naturali , atque adeo tunc præsumitur subsecuta matrimonium.

CXCI. Quær. sextò. An & quibus mediis fas sit maleficium inducens impotentiam tollere. Malefici ex pacto tacito , ut frequenter fit , aut etiam expresso cum dæmone ponunt aliquod signum v.g. capillorum glomum , ligaturam , nodos funiculi , fixuram clavi , vel alias ejusmodi res , sub limen domûs defodiunt , aut in lecto abscondunt , alióve loco , eâ lege : ut quamdiu signum tale non destruat , vel non removeatur , maleficium , & impotentia duret.

Observat autem Sanchez *D. 96.* dupliciter maleficos pacisci posse cum dæmone. Primò duplex pactum ineundo , prius de nocendo post positum signum , posterius de cessando , remoto signo. secundò unicum pactum ineundo , ut si magus conveniat cum dæmone , ut hic noceat posito signo , quin vi hujus pacti teneatur cessare à nocumento post ablatum signum , sed solum quòd non obligetur continuare ceptum damnum , sed maneat Dæmoni libe-

rum continuare, aut desistere. Quæ autem sint signa maleficii, vide Sanchez D. 94. n. 6.

Resp. primò. Certum esse, quod licetè maleficium tollatur mediis spiritualibus, ut oratione, invocatione SS. Trinitatis, &c. jejunio, mortificatione, usu Sacramentorum, &c. Sanchez mox citandus n. 5.

Resp. secundò. Nefas esse tollere mediis vanis, etsi de se indifferentibus Sanch. D. 95. n. 2. etsi usus fiat cum protestatione non utendi jis, & effectum consequendi, si vana ac superstitiosa sunt, id est, ope dæmonis, idem n. 3. monens hanc cautelam procedere, ac prodesse in dubio, an sit vana, & superstitiosa.

Porro regulam discernendi vana à non vanis, tradit hanc n. 5. quoties quidpiam fit, aut dicitur, quod ad bonum obtinendum, aut ad malum removendum non habet vim naturalem, nec supernaturalem ex usu Ecclesiæ, quia tunc causa ejusmodi effectus, nec est natura, nec Deus, nec boni Angeli, ergo Dæmon occultè operans.

Resp. tertio. Esse illicitum maleficium maleficio auferre, & ideo dum alio
li-

licito modo non est amovibile, non potest peti ejus ablatio à malefico etiam parato secundum omnes. Quia usus artis Magicæ, sive fiat cum expressa, sive tacita dæmonis invocatione, est intrinsecè malus, & ideo prohibitus Leviticorum 19. *non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, &c.* 20. v. 6. Deus comminatur mortem.

E contra potest peti maleficii solutio ab eo, qui medio licito potestolvere, etsi prævideatur soluturus illicito, Sanchez n. 12. contra Cajetanum à paritate usurarii, à quo secundum omnes licitè petitur mutuum, etsi prævideatur non daturus sine usura, quia quod petitur, potest concedi sine usura. Quod si tamen maleficus velletolvere, applicando maleficiato medicinam vanam, hæc admitti non posset, quia tunc consentiret in usum ejus superstitiosum.

Resp. quartò. Quando duplex est initum pactum, maleficus auferens signum cum intentione, ut dæmon fervet pactum posterius, nempe ut teneatur cessare à damno, peccat mortaliter contra Religionem, quia approbat pactum, vi cuius à dæmone sperat liberationem à damno.

CXCII. Restat, ut respondeatur, an quando signum est positum ex pacto simplici, licita sit ejus destructio, aut si duplex intervenierit, etiam liceat signum remove frangere, atterere, comburere, &c. absque animo servandi pactum posterius, sed penitus rescindendi, seu quin amotio ejus signi sit signum pacti posterioris, sed pœnitentis animi. Negant aliqui apud Sanchez *D. 96. num. 2.* ob quinque rationes apud Wiestner, *de frigidis n. 20.*

Resp. igitur quintò ad quæstionem sextam. Licitum est destruere signum impotentiae ope Dæmonis causatæ in maleficiato (idem est de amotione signi alterius mali, v.g. ægritudinis) ita Sanchez *num. 3.* Wiestner *à n. 21.* quia tota inhonestas, si quam haberet destructio signi secundum adversarios provenit ex hoc, quòd sit quædam tacita invocatio dæmonis, magicæque artis usus, sed destructio signi non est invocatio dæmonis, nec artis magicæ usus; & quidem non ex natura sua, siquidem de se est actio indifferens; non ex intentione destruentis, quia destruit non animo invocandi dæmonem, sed dissolvendi pactum cum eo, vi cujus impotentiam induxerat

xerat; non in ratione effectus siti in cessatione impotentia, aut alterius damni, quia est de se bona, & destruenti signum, uti & maleficiato debita sine pactione cum dæmone: sicut is, qui scit proditorem urbis convenisse cum hoste ad invadendam certo loco urbem ad signum ab eo exponendum, removens illud non colludit, nec paciscitur cum hoste.

CXCIII. Quær. septimò. Quæ observanda circa impotentiam ex parte tum impotentis, tum judicis adferendam sententiam declaratoriam nullitatis matrimonii præcedentis, aut ejusdem dissoluti restorationem. Resp. primò. Dubius de potentia graviter peccat ineundo matrimonium non detectâ dubiâ impotentiâ, quia graviter decipit. Gobat *tr. 9. n. 427.*

Resp. secundò. Quando matrimonio consummato supervenit impotentia, quid tali conjugii liceat, relege *n. 189.*

Resp. tertio. Certus de impotentia illicitè attentat carnalem copulam, utpote fornicariam, propriâ tamen auctoritate nequit dissolvere matrimonium, *c. 3. de divor-tijs.* Idem est, si post bonâ fide contractum oriatur dubium de impotentia, Gobat *n. 428.*

n. 428. ut evitentur scandala , periculum errandi , & varia mala.

Resp. quartò. Quando impotentia naturalis constat evidenter evidentiâ physica ex parte alterutrius , absque mora temporis judex matrimonium dissolvat , ita omnes cum Sanchez *Lib. 7. D. 107.* ut si à medicis exploratum sit , virum virilibus , aut utroque testiculo carere , aut illa esse omnino arida , &c. quo casu non est necessitas , ut conjuges jurent , quia tunc est certa matrimonii nullitas

At si evidentiâ duntaxat morali constet de naturali impotentia , licet non sit necessaria experientia triennalis , prærequirit tamen ad dissolutionem Sanchez n. 4. juramentum conjugum , horúmque septem propinquorum , aut vicinorum , qui asserant , se credere eos verum jurâsse , *c. laudabilem s. & c. finali de frigidis* , Ratio , quia major requiritur probatio in signis moraliter , quàm in signis physicè certis , minor tamen quàm in dubiis. Hinc

CXCIV. Resp. quintò. Quando signa naturalis impotentiae sunt dubia nequit judex nullitatem matrimonii declare non præmissâ formâ juris , citato *c. laudabilem* , præ-

præscripta, quæque solennitas probatoria vocatur.

Ea autem est in tribus sita. Primò in triennali cohabitatione cum frequenti, ac morali, humanóque copulæ conatu. Secundo in juramento utriusque conjugis se non potuisse consummare adhibito dicto triennali conatu (hoc tempore, uti notat Tamburinus *tr. 1. c. 13. §. 4. n. 8. de matrimonio*, effusio seminis extra vas contra eorum intentionem non est illis imputabilis) Tertiò. In accessu septimæ manus ut jura loquuntur, id est, septem propinqui ex parte viri, totidem ex parte fœminæ, aut in eorum defectu totidem vicini, aut saltem tot, quot haberi possunt arbitrio judicis, famæ bonæ jurantes, se credere conjuges verum dicere, quando uterque conjux fatetur impotentiam, Sanchez *D. 108. n. 11.* at uno solùm petente soli septem propinqui hujus debent jurare, ibidem. & *D. 109. num. 13.*

Inter juramentum conjugum, & propinquorum est hæc differentia, quòd conjuges jurent de certa scientia impotentiae, propinqui verò de sola credulitate, nempe quòd verosimiliter existiment conjuges verum

n. 428. ut evitentur scandala , periculum errandi , & varia mala.

Resp. quartò. Quando impotentia naturalis constat evidenter evidentiâ physica ex parte alterutrius , absque mora temporis iudex matrimonium dissolvat , ita omnes cum Sanchez *Lib. 7. D. 107.* ut si à medicis exploratum sit , virum virilibus , aut utroque testiculo carere , aut illa esse omnino arida , &c. quo casu non est necessitas , ut conjuges jurent , quia tunc est certa matrimonii nullitas

At si evidentiâ duntaxat morali constet de naturali impotentia , licet non sit necessaria experientia triennalis , prærequirit tamen ad dissolutionem Sanchez n. 4. iuramentum conjugum , horumque septem propinquorum , aut vicinorum , qui asserant , se credere eos verum jurasse , *c. laudabilem s. & c. finali de frigidis* , Ratio , quia major requiritur probatio in signis moraliter , quàm in signis physicè certis , minor tamen quàm in dubiis. Hinc

CXCIV. Resp. quintò. Quando signa naturalis impotentiae sunt dubia nequit iudex nullitatem matrimonii declare non præmissâ formâ juris , citato *c. laudabilem* , præ-

præscripta, quæque solennitas probatoria vocatur.

Ea autem est in tribus sita. Primò in triennali cohabitatione cum frequenti, ac morali, humanoque copulæ conatu. Secundo in juramento utriusque conjugis se non potuisse consummare adhibito dicto triennali conatu (hoc tempore, uti notat Tamburinus *tr. 1. c. 13. §. 4. n. 8. de matrimonio*, effusio seminis extra vas contra eorum intentionem non est illis imputabilis) Tertiò. In accessu septimæ manus ut jura loquuntur, id est, septem propinqui ex parte viri, totidem ex parte foeminæ, aut in eorum defectu totidem vicini, aut saltem tot, quot haberi possunt arbitrio judicis, famæ bonæ jurantes, se credere conjuges verum dicere, quando uterque conjux fatetur impotentiam, Sanchez *D. 108. n. 11.* at uno solùm petente soli septem propinqui hujus debent jurare, ibidem. & *D. 109. num. 13.*

Inter juramentum conjugum, & propinquorum est hæc differentia, quòd conjuges jurent de certa scientia impotentiae, propinqui verò de sola credulitate, nempe quòd verosimiliter existiment conjuges verum
rum

rum dicere, ita omnes apud Sanchez *D. 108. num. 15.*

CXCV. Resp. sextò. Quando uterque conjunx in dubio fatetur impotentiam, etsi multi cum Innocentio in citatum *c. laudabilem*, negent probationem triennalem esse necessariam, sed sufficere, vel menstruam, vel trimestrem, aut annuam cum juramento utriusque conjugis & septimæ manûs propinquorum, ejus tamen necessitatem multi exigunt cum Sanchez *n. 5. post Abbatem*, quos sequitur Wiestner *n. 53.* Quando unus affirmat impotentiam, alter verò negat, secundum omnes est necessaria probatio triennii, Sanchez *D. 109.*

Circa triennium dubitatur, an debeat esse continuum, aut sufficiat illud expleri etiam per vices interpolatas. Resp. certum esse non requiri mathematicè continuum, sed modo humano & civili, scilicet si horis, & debitis locis copulæ triennali vacârint, Sanchez *D. 111. n. 2.* addens: imò existimo nec moralem requiri continuitatem, sed sufficere si compleatur, eoquòd finis sit, ut constet de impotentiae auferibilitate, ad quem effectum videtur sufficere probatio triennalis, etiam non continua. Non

Non defunt tamen apud Sanchez *n. 1.* volentes triennium de novo inchoandum, quando est interpolatum. quæ sententia non displicet Gobat *tr. 9. n. 449. Lit. MM. & 22. & RR.* postulans moraliter continuam, ad qualem *Lit. RR.* exigit copulam hebdomadariam ad minimum quaternam, aut quinariam.

A quo autem die incipiat triennium, Authores discordant. Sanchez. *D. 110. n. 4.* putat à die, quâ vir cœpit tentare copulam; Pontius *Lib. 7. c. 66. n. 12.* à judicis decreto; Aversa à die præfigenda à Judice; Tamburinus *n. 6.* putat, primam opinionem pro foro conscientia servandam, judex verò potest sequi quamvis ex tribus, pro secunda sæpe decidit Rota apud Pontium.

CXCVI .Resp. septimo. Si post elapsum triennium stat fœmina pro consummato matrimonio, vir verò neget consummationem judex pronunciet pro matrimonio, nisi appareant certa signa impotentia viri, aut per aspectum fœmina deprehendatur virgo Sanchez *D. 109. n. 9.* è contra si vir stet pro consummatione, fœmina pro impotentia, standum est pariter pro viro affirmante, dum nec hujus impotentia deprehenditur à

medicis, nec iudicio matronarum, & obstetricum fœminæ virginitas probari potest. Ratio utriusque est, quia in dubio de valore matrimonii est pro hoc præsumendum ob reverentiam Sacramento debitam.

CXCVII. Pro coronide fusæ quæstionis septimæ subjicio sequentia deservitura iudici de impotentia. Primo creditur conjugibus in favorem matrimonii, secus id oppugnantibus, ita ut nec utriusque iuramentum de impotentia faciat sufficientem credibilitatem, Gobat *tr. 9. n. 449. Lit. M. & N.*

Secundò. Etsi depositio judicialis iurata præferatur extrajudiciali injuratæ, si tamen hæc contrarietur illi, debilitat illam, efficitque, ut deponens non sit integer testis, imò nec iudex valet se fundare in secunda videlicet judiciali, quæ secuta est extrajudicialem, Sanchez *Lib. 3. D. 15. n. 6.* Gobat citatus *Lit. N.* ubi ex communi testimonium extrajudiciale præfert judiciali, quando pro priore stant conjecturæ aliquæ, vel verisimilitudines, & *Lit. O.* negat credendum iuramento secundo, quo revocatur primum, *c. per duos 10. de probationibus*, ibi: *indignum est, ut quod sua voce*
quis-

quisque dilucidè protestatus est, id in eundem casum infirmari possit, & proprio testimonio resistere. Talisque efficit, ut vel neutri juramento credatur secundum Bartolum, vel certè ut stetur primo, ut pluribus placet, quia postquam quis perjurus est, non debet ad juramentum admitti, estque etiam decisum c. sicut nobis 9. de testibus, in quod c. scribens Ludovicus Engl, ita loquitur, insignis est disputatio, cui depositioni credendum sit, si testis juratus postea dicat, se perjurium commisisse, probabilius est Judicem id ex circumstantiis, & præsumptionibus concurrentibus arbitrari debere. Fachinæus Lib. 9. controu. c. 84. Gobat tr. 10. num. 640. Lit. E.

Tertiò. Confessio extrajudicialis probat contra confitentem, donec de ejus errore constet, Gobat citato tr. 9. & numero. Lit. IV. ex Menoch. de Præsumpt. Lib. 3. Præsumpt. 131.

Quartò. An vir allegans. aut negans impotentiam sit inspiciendus à viris, & fœmina à matronis & obstetricibus, affirmativa est communis ex praxi in pluribus Diœcesibus: solet autem inspicì vir à duobus medicis & totidem chirurgis in Con-
F f *stant.*

stant Diœcesi, mulier autem à peritis matronis.

Quintò. Etiam exacto triennio potest continuari commercium carnale, si spes aliqua superfit vel semel perficiendi copulam etiam cum periculo pollutionis, & quidem, etsi vir sibi persuadeat non fore, ut illâ vice possit seminare intra vas, potest nihilominus depositâ conscientîâ congregari, dum non constat de impotentia, quia adhuc certus non est, quòd non poterit intra vas seminare, Sanchez *Lib. 9. D. 17. n. 21.* ubi refert iudicium Cajetani ab omnibus approbatum, excusantis maritum à peccato, qui toto sexennio nequivit seminare intra vas, potuit autem eo elapso, quia semper probabiliter sperabat copulam. At si propriè dubitasset consideratis omnibus, negat Sanchez ultra triennium licuisse illum conatum, sive agatur de impotentia superveniente, sive præcedente matrimonio.

Sextò. Iudex nequit judicare impotentiam ex depositione unius tantum conjugis, unde Gobat *tr. 9. n. 449. Lit. 22.* incontinentia facti, quod refert *Lit. 00. & PP.* de viro toto triennio nullam atten-

tan-

tantem copulam defectu omnis carnalis stimuli, etsi habuerit feruum desiderium copulæ, resolvit, non posse declarari matrimonium nullum ad postulatum solius unius conjugis, ita omnes *in titulum de frigidis*. Ratio principalis est juris dispositio, præscribentis triennium *c. finali de frigidis*, juxta quod debent conjuges omnem moralem conatum adhibere ad copulam, qualis conatus non habetur per hoc, quod ex defectu stimulorum carnis nulla sit attentata copula, sed est necesse dare operam carnali copulæ eam attentando, ita ut de ea ipsa uxor testari possit, debeátque, ut notat Hostiensis, vide citatum Gobat *Lit. RR.*

CXCVIII. Quær octavò. An matrimonium ob impotentiam dissolutum, sit restaurandum detectâ potentiâ, ac subsequens dissolvendum, novóque secundo conjugí danda potestas incundi aliud. Resp. primò, quando primum est dissolutum ex causa frigiditatis, vir ad aliud transiens absque alia probatione, est separandus ab uxore secunda, quia stat præsumptio juris pro impotentia ad matrimonium, Sanchez *Lib. 7. D. 99. n. 6.*

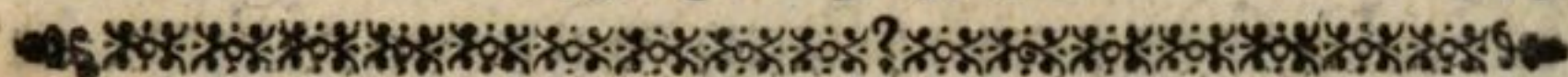
Resp. secundò. Ut restauretur prius matrimonium, non sufficit frigidum transisse ad secundum, sed debet constare hoc consummâsse, aut cum aliâ fornicatum esse, Sanchez *n. 7. 8. & 9.* ubi notat fœminam à frigido separatam transeuntem ad secundum matrimonium, in hoc non esse turbendam. Vide *n. 186.* ab illatione quartâ.

Resp. tertio. Factâ marrimonii dissolutione propter defectum utriusque testiculi aut membri ariditatem, aut nimiam arctitudinem, ita ut naturaliter perpetuò censeatur impotens, etsi miraculosè cessaret impotentia, non est restaurandum prius matrimonium, Sanchez *D. 94. n. 10.* Vide superius *n. 185. & 187.* cum sequenti.

Resp. quartò. Si fiat dissolutio ob impotentiam ex maleficio, sive unius, sive utriusque post probationem copulæ solemnem, seu triennalem non restauratur dissolutum, nec dissolvitur secundum; ad quod dissoluti transierunt, etsi in hoc potentes reperiantur, ita decisum est

can. finali. 33. q. 1. Sanchez n. 22.

D. 99.

§. XI.

De impedimento clandestinitatis.

CXCIX. **M**atrimonium dupliciter dicitur clandestinum. Primò. Defectu publicarum denunciationum *c. finali, de clandestina desponsatione.* Secundò. Defectu præsentiae legitimi Parochi, ac testium duorum vel trium. Hoc secundo modo est propriè clandestinum contra præscriptam solennitatem à Tridentino *sess. 24. c. 1. de reformatione matrimonij.*

Quær. primò. In quo sita sit forma contra clandestina matrimonia à Tridentino præscripta? an ea sit substantialis, ita ut ubique locorum sine ea matrimonium sit irritum.

Resp. primò. Hanc præscribi à citato Tridentino, ut ante contractum matrimonium proprius Parochus contrahentium tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter missarum solemnia publicè denunciet eos, inter quos est contrahendum matrimonium: factis denuntiationibus, si nulum opponitur impedimentum, proceda-

tur ad ipsum contractum matrimonialem in facie Ecclesiæ, id est præsentem Parocho, alióve Sacerdote de ipsius Parochi, aut ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus.

Resp. secundò. Sine præsentia Parochi, & testibus matrimonium est nullum, secus sine denuntiationibus, quæ duntaxat præcipiuntur à Tridentino, proinde sine illis matrimonium est illicitum, unde dicta præsentia spectat ad substantiam matrimonii, secus denuntiationes. Hinc

Resp. tertio. In omni loco, in quo Tridentinum fuit publicatum, aut receptum, & non abrogatum, matrimonium initum sine præsentia Parochi, & testium est nullum inter Baptizatos; secus inter Paganos & Judæos, etiam in territorio Papali habitantes, utpote non subiectos Ecclesiæ decretis.

Requirit autem Tridentinum promulgationem in singulis Parochiis. Unde si in una ex duabus Parochiis in eadem civitate nunquam fuit promulgatum, aut receptum, matrimonium validè contrahitur sine præfatorum præsentia in tali Parochia.

Ni-

Nihilominus, etsi non fuerit primitus promulgatum, dummodò postea sit usu receptum, obligat, nisi post promulgationem & receptionem, usu contrario aliquibi sit abrogatum, Gobat *tr. 9. à n. 455.*

CC- Sola adhibitio præsentiæ Parochi non est signum promulgati, aut recepti Tridentini, quia etiam ante hoc ex præcepto, & ritu Ecclesiæ adhibebatur. Probabilius est non obligare in locis, in quibus est dubia promulgatio, Gob. *n. 501. in appendice 1. Lit. E.*

In Hollandia, Zelandia, Frisia, & confœderatis Provinciis fuit promulgatum antequam deficerent à fidelitate Philippi secundi Hispaniarum Regis, proinde matrimonia Catholicorum sine præsentia, & testibus sunt invalida. Si tamen in aliquo ex dictis locis, sine gravi periculo nequit haberi præsentia Parochi, aut alterius legitime delegati Sacerdotis, validè & licitè ini-retur matrimonium sine præsentia Parochi, dummodo duo adhiberentur testes, citatus Gobat, *Lit. G. & H.* Vide tamen, quid sentiat de hoc Lessius apud eundem *à n. 475.* qui *n. 477.* an in casu mortis periculi possit matrimonium clandestinè contrahi, &

tur ad ipsum contractum matrimonialem in facie Ecclesiæ, id est præsentem Parocho, alióve Sacerdote de ipsius Parochi, aut ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus.

Resp. secundò. Sine præsentia Parochi, & testibus matrimonium est nullum, secus sine denuntiationibus, quæ duntaxat præcipiuntur à Tridentino, proinde sine illis matrimonium est illicitum, unde dicta præsentia spectat ad substantiam matrimonii, secus denuntiationes. Hinc

Resp. tertio. In omni loco, in quo Tridentinum fuit publicatum, aut receptum, & non abrogatum, matrimonium initum sine præsentia Parochi, & testium est nullum inter Baptizatos; secus inter Paganos & Judæos, etiam in territorio Papali habitantes, utpote non subiectos Ecclesiæ decretis.

Requirit autem Tridentinum promulgationem in singulis Parochiis. Unde si in una ex duabus Parochiis in eadem civitate nunquam fuit promulgatum, aut receptum, matrimonium validè contrahitur sine præfatorum præsentia in tali Parochia.

Ni-

Nihilominus, etsi non fuerit primitus promulgatum, dummodò postea sit usu receptum, obligat, nisi post promulgationem & receptionem, usu contrario alibi sit abrogatum, Gobat *tr. 9. à n. 455.*

CC- Sola adhibitio præsentiæ Parochi non est signum promulgati, aut recepti Tridentini, quia etiam ante hoc ex præcepto, & ritu Ecclesiæ adhibebatur. Probabilius est non obligare in locis, in quibus est dubia promulgatio, Gob. *n. 501. in appendice 1. Lit. E.*

In Hollandia, Zelandia, Frisia, & confœderatis Provinciis fuit promulgatum antequam deficerent à fidelitate Philippi secundi Hispaniarum Regis, proinde matrimonia Catholicorum sine præsentia, & testibus sunt invalida. Si tamen in aliquo ex dictis locis, sine gravi periculo nequit haberi præsentia Parochi, aut alterius legitime delegati Sacerdotis, validè & licitè ini-retur matrimonium sine præsentia Parochi, dummodo duo adhiberentur testes, citatus Gobat, *Lit. G. & H.* Vide tamen, quid sentiat de hoc Lessius apud eundem *à n. 475.* qui *n. 477.* an in casu mortis periculi possit matrimonium clandestinè contrahi, &

consummari, remittit decisionem ad eos, qui habent jus definiendi, etsi affirmet *Amic. apud Dian. p. 10. tr. 13. Resol. 15. contra Perez D. 22. § 5.*

CCI. Quær. secundò. Quibus in locis sit, vel non sit promulgatum, receptumque decretum Tridentini de præsentia Parochi, & testium; Resp. certum esse, quòd non sit promulgatum, nec receptum in Provinciis in hæresim prolapsis ante consummatum Tridentinum, ut in Anglia, Scotia, Hibernia, Suecia, Dania, Saxonia, Brussia, defecerunt enim ante annum 1545.

An in Gallia sit promulgatum, aut receptum, variant Doctores, communior tamen opinio est virorum etiam Gallorum, ac usu peritissimorum, esse usu receptum uti testatur Gob. *Lit. C.*

Est promulgatum in Hispania, Lusitania, Polonia, Germania Catholica. De Hungaria etiam aliqui videntur supponere, quòd in ea non sit receptum; verum oppositum constat ex Rituali Strigonicensi Petri Bazmanni Archi-Episcopi, Ecclesiæque Romanæ Cardinalis, quod Rituale per totum Regnum est receptum etiam in Transyl-

Sylvania: illi autem expresse est insertum præceptum, ut matrimonia celebrentur secundum decretum Tridentini.

Infero primò. Pleraque hæreticorum matrimonia defectu præsentia Parochi non invalidari contracta in Parochiis totaliter hæreticis; quod etiam procedit secundum communioem in Parochiis mixtæ religionis, ubi non deest Parochus aut Episcopus Catholicus v.g. Augustæ; ita Tanner. Laym. Dicastill. Pirrhing *de clandest. desponsat. n. 12.* & in praxi tandem inclinatur Gobat *tr. 9. n. 471.* etsi oppositum acriter teneatur ex Declarat. S. Congreg.

Infero secundò. Validè contrahi matrimonium sine Parocho, & testibus in locis non promulgati, aut recepti Tridentini. Primò. Si contrahentes se eò conferant, animo figendi ibi domicilium, vel quasi domicilium. Secundò. Si eò se non conferant animo contrahendi, sed propter alia negotia, aut fines, in utroque casu est communis, eaque vera sententia cum Sanchez. *lib. 3. D. 18. à n. 28.* contractus enim secundum utrumque jus regulantur secundum consuetudinem locorum, c. *finali. de foro competente.* Oppositum dic, si

ex loco recepti Tridentini dolosè se confe-
rant, id est, præcisè ad declinandam fa-
ciem Ecclesiæ, ita Urbanus VIII. in decre-
to anno 1627. 16. Augusti, edito, apud
Gobat *tr. 9. n. 481. 482. 536. & seq.* quia in
hoc casu fraus intervenit. De eodem de-
creto testatur Lugo sub illud tempus Ro-
manus incola *in Moral. Respons. Lib. 1.
dub. 36.*

Quær. tertio. Qualis Parochus cen-
sendus proprius ad valorem matrimonii ex
mente Tridentini? Resp. secundum o-
mnes, non esse Parochum Originis. apud
Gobat *n. 487.* nec domicilii materialiter
sumpti, sive brevis, sive longi, sed sum-
pti formaliter, animo nempe permanendi
ibi, & vivendi velut in loco fixi sui domici-
lii; Krimer de clandestina desponsatione
n. 660. & 658. ex Cardinali de Luca, *in An-
notationibus ad Tridentinum discursu 3. num. 12.*
Hinc notat citatus Luca non esse tutum in
hoc puncto regulare se secundum declara-
tiones Sacræ Congregationis, aut decisio-
nes Rotæ, nisi casus, in quibus factæ sunt,
contineant easdem omnino individuas cir-
cumstantias, quia modica facti diversitas
totalem juris diversitatem causare potest.

Re-

Requiritur ergo ad hunc effectum proprius Parochus Domicilii formalis, quales censentur habere etiam Ancillæ, milites, præfidiarii, studiosi per maiorem anni partem commorantes, Gobat *tr. 9. n. 483.*

Non requiritur in Parocho sacerdotium, aut ullus sacer ordo, quia Tridentinum exprimit duntaxat proprium Parochum; sui tamen loco substituere nequit, nisi Sacerdotem. Assistentia non est actus jurisdictionis, siue contentiosæ siue voluntariæ, rigidè loquendo, nec est actus ordinis, sed actus testimonii authoritativi, ex juris dispositione ad substantiam matrimonii requisitus. Hinc Parochus excommunicatus, aut irregularis, aut suspensus validè assisteret, Pirrhing *n. 17.*

Inferitur cum Wex ex communi, Episcopum, aut Parochum validè suorum matrimonio assistere extra suam Diocesim, vel Parochiam sine licentia Parochi loci, ubi contrahitur, contra Pontium *lib. 5. c. 16.* Amplia ad Sacerdotem delegatum, An autem assistens peccet, sitque puniendus, est incertum. Negat P. Sanchez *Lib. 3. D. 19. n. 18.* secluso scandalo, quia nullum jus vetat, & assistere matrimonio est quid mi-

minus, quàm actus jurisdictionis voluntariae, ut proximè est insinuatum. At verius videtur peccare, posseque puniri publice, & solenniter assistentem, quia in re gravi usurpat alienum officium, cit. Pirrhing n. 16.

Si sponsus & sponsa sint diversarum Parochiarum, sufficit Parochus alterutrius, quia uterque est proprius, & neuter valet assistere suo, nisi assistat etiam alteri, unde jus declarans proprium Parochum unius, implicitè etiam declarat esse proprium alterius. Pirrhing n. 10.

Item si sponsus, aut sponsa habet duo domicilia, proprius Parochus est alterutrius domicilii, ad quem effectum necesse est, ut in utroque habitet æqualiter nempe per annum medium, non mathematicè, sed moraliter, Sanchez D. 23.

Quid si ordinarius prohibeat Parocho, ne assistat, valène matrimonium contractum? Resp. adhuc valiturum, etsi prohibitus assistat: quia prohibitio ordinarii nequit invalidare assistentiam jure validam per num. 122.

CCIV. Quær. quarto. Cùm ex Tridentino valeat matrimonium, cui assistit alius

lius Sacerdos de licentia Parochi, aut ordinarii. Qualis debeat esse hæc licentia? an sufficiat tacita, ut si videat Parochus, quin contradicat? an sufficiat licentia generalis v.g. committo tibi meas vices, vel jus administrandi omnia Sacramenta, & hanc licentiam an dare possit Vicarius, aut Coadjutor temporaneus, ad nutum amovibilis; Resp. primò. Sufficere tacitam cum Gobat *tr. 9. n. 488.* contra Tannerum, Menochium, &c. quia est ratihabitio de præfenti, qualis sufficit, secus ratihabitio de futuro, Gobat *cit.*

Resp. secundò. Sufficere commissionem generalem, quia sic implicite conceditur licentia assistendi Gob. *n. 524.* ex Declaratione Sacræ Congregationis.

Resp. tertio. De Vicario, aut Coadjutore temporaneo cum distinctione, nempe valere factam à Vicario tali aut Coadjutore commissionem, quando Parochus non est domi, secus si est domi, ita Gob. *n. 487.* ex Fagnan. *in c. quod nobis de clandest. desponsat. n. 32.*

Si dicas. Delegatus non habet jus subdelegandi. Resp. procedere id de delegato ad casum particularem, secus de delegato
gato

gato ad universitatem causarum; Vicarius autem etiam temporaneus in defectu Parochi est delegatus ad universitatem causarum, id est, ad omnia ministranda Sacramenta, igitur hic potest in casu particulari subdelegare, Krimer. de clandestina dispensatione *n. 181.*

CCV. Quær. quintò. Qualis debeat esse præsentia Parochi & testium, à quo & cui delegari possit assistendi licentia. Resp. primò ad primum, nullam specialem qualitatem in Parocho, aut testibus Tridentinum exigit, proinde valet coram Parocho etiam excommunicato, irregulari & suspenso contractum per *n. 203.* dummodo fit Parochus cum titulo colorato, imò Wiestner *n. 57.* putat verosimilius id ipsum de Parocho, cui deest titulus coloratus.

Præter Parochum necessarii sunt duo, aut tres testes & hi possunt esse etiam contrahentium cognati, impuberes, servi, pagani, excommunicati, infames, fœminæ, &c. quia Tridentinum ultra moralem præsentiam testium, & Parochi nullam exigit qualitatem, Wiestner *n. 60.*

Eo-

Eorum præsentia debet esse simultanea : nam irritat matrimonium initum aliter , quàm præsentem Parocho , & duobus vel tribus testibus , ubi *ly Et* poscit simultatem ad valorem.

Resp. secundò. Ad primum , non sufficere præsentiam physicam sed moralem , seu quæ sit modo humano talis , non quidem quæ se teneat ex parte voluntatis , sed intellectus , ut advertatur negotium matrimoniale , quod agitur , ita ut testari possint , & Ecclesiæ fidem facere sponso in matrimonium consensisse : sic enim celebratum censetur contractum in facie Ecclesiæ , etsi fiat in domo privata , Krimer hic *n. 648.* ex Barbosa *de Offic. & potest. Ep. Allegat. 32. n. 37.* estque veriùs tum Parochi tum testium præsentiam sufficere , etsi sit coacta , violenta , casualis , nec sint vocati seu rogati Wiestner *n. 64.* Gobat *tract. 9. n. 492.* quia fides fieri potest de contracto matrimonio , quod solum exigit Tridentinum. Declarationes à Pontio in contrarium allegatæ , si authenticæ sunt , procedunt de Parocho , & testibus , qui non satis adverterunt quid agatur , Wiestner citatus.

Resp.

Resp. ad secundum. Licentiam assistendi delegare posse, primò alterutrius sponsi ordinarium, seu Episcopum; item Legatum Sedis Apostolicæ in territorio suæ Legationis, Capitulum Cathedrale sede vacante, Prælatus respectu territorii, in quo habent jurisdictionem quasi Episcopalem, Vicarius Generalis Episcoporum, &c. Secundò. Delegare potest Parochus sponsi aut sponsæ, aut etiã Vicarius ad nutum amovibilis per *n. 204. in fine.*

Resp. ad tertium. Vi Tridentini nulli, nisi soli Sacerdoti delegari posse, uti constat ex ejus verbis. De cætero potest v.g. sponso, aut sponsæ dari licentia contrahendi coram quovis Presbytero, quia adhuc verificatur forma substantiæ, Krimmer *n. 682.*

CCVI. Quær. sextò. Quis sit Parochus vagorum & militum. Nomine vagorum veniunt nullibi habentes domicilium, aut quasi domicilium fixum, sed qui hinc inde vagantur, aut antiquo deserto aliud quærunt, aut proficiscuntur ad certum locum animo ibi constituendi domicilium Wiestner *n. 49.* Nunc Resp. ad primum citra mortale nullum posse assistere
ma.

matrimonio ejusmodi vagorum, aut peregrinorum non præmissâ diligenti inquisitione de eorum statu, habilitate, & obtentâ ordinarii licentiâ, nisi prius sint noti, Tridentinum *sess. 24. c. 7. de reformatione matrimonii*, Gobat *tr. 9. n. 495*. Pirrhing *cit. n. 19*.

Resp. secundò. Quemvis Parochum, in cujus Parochia pro tunc existunt, validè eis assistere Wiestner *n. 49.* ex Sanchez *D. 25. n. 9.* qui *n. 11.* addit, quemvis Parochum, etiam extra suam Parochiam validè illis assistere, quia quisque est eorum proprius Parochus, sed rectiùs negat Wiestner *n. 50.* nam quisque est illorum proprius Parochus pro tempore solius moræ in ejus Parochia.

Gobat citatus ex Lessio vagis adnumerat milites Præsidarios à nutu ducis pendentes, qui illos evocet ad aliud præsidium, vel ad exercitum. Sanchez *D. 19. & 23.* jisdem vagis accenset illos, quorum alteruter est vagus. Hinc

Resp. tertio. Militis matrimonio quisque Parochus, in cujus Parochia tunc existit, validam præstat assistentiam, si legio, in qua est, non habet proprium curionem,

seu Capellanium Castrensem ; ubi autem habetur talis, hìc per amplam habet protestatem omnia Sacramenta administrandi, tam in Castris, quàm in stativis, vulgo quarteriis, consequenter etiam assistendi matrimoniis, & desponsatis nuptialem Benedictionem impertiendi, etiamsi talis locus habeat alium proprium Parochum.

Utrum autem coram hoc valeat initum matrimonium, quando proprium habent Cappellanium Castrensem, est incertum, apud Wiestner *n.* 52. qui ex tenore facultatum ejusmodi Capellanis concessarum, putat pendere resolutionem hujus dubii.

Quid ergo dicendum, si contingat, uti hoc tempore fit, imponi præsidio cohortes ex variis Legionibus conflatas, quibus communiter unus tantum Capellanus Castrensis assignatur, procul positis Capellanis propriarum Legionum, à quibus assistendi licentia sæpe haberi nequit, validène assistit deputatus Capellanus? Resp. cum Wiestner *n.* 63. affirmativè, eò quòd hæc sit Generalis consuetudo inter Decuriones Legionarios, ita ut eorum spirituali curæ singulæ Legiones sint commissæ.

CCVII. Sed licentia assistendi est obtenta dolo v. g. urgentis necessitatis causâ falso allegatâ, vel nomine alicujus magnatis à Parocho aut ordinario per mendacium petita, & obtenta. Resp. cum Sanchez *D. 39. n. 14.* valere concessam sic licentiam, etsi nullatenus fuisset concessa secluso dolo, aut falsitate interveniente, quia causa mendaciter allegata est prorsus impertinens ad licentiæ concessionem proinde non finalis sed impulsiva, ad cujus defectum non deficit dispensatio. Lege Sanchez loco citato solventem argumenta sententiæ oppositæ.

Assistens alienis Parochianis sine Licentia Parochi manet ipso jure suspensus tam diu ab officio Parochiali, quàm diu non absolvitur ab Ordinario Parochi, cujus jus invasit, Tridentinum *sess. 24. de reformatione matrimonij*, nisi illum excuset fides bona, aut crassa ignorantia.

Gobat *tr. 9. n. 494.*

§. XII.

De denuntiationibus & Benedictionibus nuptialibus.

CCVIII. **Q**Uær. primò. Quid sit denuntiatio, an graviter præcepta, quoties, ubi, ac quando facienda? Resp. ad primum. Est quædam monitio seu proclamatio sponſorum de futuro, ut noſcens inter eos impedimentum manifeſtet Parocho.

Resp. ad ſecundum, & reliquã quaſita, eam fieri debere ſub mortali, etſi ſubinde nullum ſubſit impedimentum, quia Tridentinum præcipit, eſtque materia gravis, neque lex ceſſat obligare ex hoc, quòd ejus finis hìc, & nunc deſinat in particulari caſu. Pirrhing *de clandestina deſponſatione* n. 27.

Eſt facienda terna ſecundum Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. *de reformatione matrimonii*, & quidem ſingulæ ſub mortali ſecundum Perez *D. 43. ſ. 1. n. 7.* Pontium & alios. At Sanchez, *Lib. 3. D. 5. n. 7.* cum aliis damnat ſolius venialis, quando Parochus eſt cer-

certus de absentia omnis impedimenti: verum etiam tunc est graviter punibilis ab Episcopo secundum Gobat omittens, quia ageret contra communem praxim.

Debent secundum præscriptum Tridentini fieri tribus continuis festivis diebus (non tamen sibi immediate succedentibus, sed posito intervallo, ut suppetat tempus ad detegenda impedimenta, Sanch. *n. 8.* at etiam continuis licitè fieri v. g. tribus Paschatis, aut Pentecostes, putat Tambur. *tr. 6. c. 3. §. 2. n. 5.*) & in Ecclesia inter missarum solennia publicè denuntiari inter quos sit matrimonium contrahendum, eo quòd talibus diebus populus confluat.

Quando sponi sunt distinctarum Parochiarum, in utriusque Parochia esse eos denuntiandos tenet communis apud Krimmer, *de clandestina desponsatione n. 690.* nam hoc finis Tridentini postulat. Si aliquis ex sponis spectet ad duas Parochias, debet denuntiari in principaliore, vel verò potius in ea, in qua verosimilius possunt sciri impedimenta, Gob. *tr. 10. n. 513.* referens non esse damnandum morem quarundam Diœcesium, in quibus denuntiantur sponi solum in unius Parochia, in qua nuptiæ ce-

lebrantur, Laym. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 4.
num. 10.

CCIX. Quær. secundò. An, & à quo possint dispensari denuntiationes, aut postponi matrimonio, supplendæ ante ejus consummationem. Resp. ad ultimum affirmativam constare ex citato Tridentino, nempe quando probabilis suspicio subest, malitiosè impediendi matrimonium, tunc enim possunt postponi.

Resp. ad primum & secundum. Posse ex causa rationabili eas remitti, exprimit Tridentinum citatum, relinquens id prudentiæ, & judicio Ordinarii, cujus nomine venit Episcopus, Nuntius Apostolicus respectu suæ Provinciæ, Capitulum sede vacante, Prælatus pollens jurisdictione quasi Episcopali in suum Territorium, & probabilius etiam Vicarius Generalis, utpote unum tribunal faciens cum Episcopo, Sanchez D. 7. n. 10. contra Pontium.

De Parocho, quòd nequeat dispensare, est communis sententia, in casu tamen urgentis necessitatis, dum non est facilis ad Episcopum aditus, potest Parochus eas omittere, supplendas post contractum ante consummationem, si utiliter fieri possunt,

De denuntiationibus & Benedictionibus. &c. 471
sunt, ut quando bonum prolis, declina-
tio infamiae, periculum instans peccati,
aut alias sponsus desereret sponsam, nisi
statim celebrentur nuptiae, aut quando
concubinariis in agone vult ducere concu-
binam, Gob. *tr. 10. n. 493.* dummodo mo-
raliter sit certum nullum latere impedimen-
tum.

CCX. Addo ex eodem *n. 496. Lit. F.*
Parochum debere diligenter curare, ut
consuetudo decreto huic Tridentini con-
traria non irrepat: ubi autem ea rationabi-
liter inducta est, omissis etiam denuntiatio-
nibus matrimonia licent; talis consuetudo
est inter milites tempore campiductûs uti
plures testantur Castrenses Capellani apud
citatum Gob. à *Lit. A.* quare tunc unicum
supereft juramentum, quo sponsi jurent,
nullum subesse impedimentum præsertim
Ligaminis, aut fidei per sponsalia alteri
obligatae, ac præterea testes duo, qui sta-
tum sponzorum noscant, etiam deponant
à se nullum obicem sciri: quòd si nemo il-
los noscat, frustra denuntiarentur, lex
autem non obligat ad inutilia.

Dixi *tempore campi ductûs*, quia in stati-
vis & urbibus, quando milites facilè con-

gregantur, observandum est pro posse decretum, etsi etiam tunc regulariter nequeat practicari ob improvisum motum, sed denuntiationes debeant interrumpi, & cum non expediat sponfos incopulatos dimitti ob peccandi periculum, Parochus loci in defectu Capellani Legionarii, eos præmissâ unâ solum in Parochia denuntiatione aut nullâ copulet.

Quando est suspicio de perjurio, nec est periculum in mora, Parochus stare non debet juramento de non latente impedimento, cum scriptum sit, *lege nullus*, ff. *de testibus*. *Nullus idoneus testis in re sua intelligatur*.

CCXI. Quær. tertio. An, & ob quas causas possit ordinarius dispensare in denuntiationibus? Resp. ad primum affirmativè *ex n. 209.* ita citatum Tridentinum, exprimens, posse dispensari, si prudenter timetur malitiosè impediendum matrimonium v. g. à parentibus, quando non habent jus impediendi: quævis autem causa notabilis inquit Wiestner *n. 12.* sive spiritualis, sive corporalis sufficit ad dispensandum, causas alias particulares 12. recitat Gobat, quas vide *tr. 10. à n. 481.*

CCXII.

CCXII. Quær. quartò. Quantâ culpâ se obstringant sponſi ex falſa cauſa impetrantes diſpenſationem in denuntiationibus? quâ pœnâ, tum illi, tum Parochi omiſſis illis copulantes caſtigandi ſint? Reſp. primò. Sponſos ex cauſa falſa impetrantes, puniendos eſſe demandat *c. finale de clandestina deſponſatione*, reòsque culpæ mortalis carnaliter ſe cognoſcentes, prolemque ſi ex talinata ſit connubio fore illegitimam, ſi occulto laborent impedimento per *citatum c. finale*, quâ maculâ careant, ſi fuiſſent præmiſſæ denuntiationes, *c. ex tenore 14. qui filij ſint legitimi*, nec Pontifex diſpenſat cum talibus cognito impedimento, Tridentinum *Seſſ. 24. c. 1. de reformatione matrimonii*.

Reſp. ſecundò. Si copulans fuit Regularis, juxta Clementinam de privilegiis incurrebat pœnam excommunicationis, hâc ſublata ex declaratione Cardinalium ad citatum cap. Tridentini, ſive copulans ſit ſæcularis, ſive Regularis ſuſpēditur ſuſpenſione non lata, ſed ferendæ ſententiæ ab officio, ſecus à beneficio ad triennium, niſi interveniat juſta cauſa aut ignorantia etiam craſſa, dummodo non ſit

ita crassa , ut ingens sit temeritas Gob. 499.
Perez D. 44. f. 21.

CCXIII. Quær. quintò. An & quanta sit obligatio denuntiandi impedimentum inter sponfos. Resp. primò quisque per se loquendo sub mortali debet sibi notum impedimentum detegere ex præcepto non solum Ecclesiastico, sed etiam Divino ad evitandum proximi peccatum , & ob reverentiam Sacramento debitam, ab hac obligatione non eximitur etiam ipse contrahens, etsi non interrogatus à Parocho, & impedimentum conjunctum sit cum infamia, ut si sit ortum ex delicto, aut desistat à proposito.

Minùs excusantur alii, idque non solum, quando malitiosè sponfi volunt contrahere, sed etiam dum ignorant impedimentum sine periculo id postea detegendi; quia etiam materialis irreverentia Sacramenti, & materiale proximi peccatum, dum commodè potest, est impediendum, Dicastillo D. 3. n. 291. contra Pontium & Perez apud Gob. n. 532. probabiliter dissentientes, quia nullum fit Sacramentum, consequenter nec irreverentia Sacramento in casu ignorantia invincibilis.

Obli-

Obligatio præfata locum habet, etsi unus impediens noverit, tali cum jurato creditur, dum agitur de impediendo peccato, *c. super ea 12. de testibus* etsi prius jurasset, se non proditurum, quia juramentum non est vinculum iniquitatis.

Necesse non est, esse testem de visu, sed sufficit, quòd ex fide dignis audiverit; licet enim testimonio unius de auditu non sit standum, nisi de consanguinitate testetur, *c. ex quadam de testibus*, Sanchez *Lib. 1. D. 71. n. 11.* Judex tamen poterit personam illam fide dignam citare & examinare, citatus Sanchez, qui *n. 17.* ait, sufficere etiam famam, id est, acclamationem majoris partis vicinæ.

Citatus Dicastillo *n. 300.* monet non esse obligationem quidquam dicendi, quando, aut testis nescit, ex quo audiverit, vel scit illum, sed hic est persona exiguæ fidei, referens impedimentum probrosum, ita etiam Gob. *n. 535.*

In casu tamen impediendi occulti ex delicto, id sciens servare debet ordinem Evangelicæ correctionis fraternæ, atque prius privatim monere, ut à proposito desistat alioquin suæ conscientiae satisfactorum de-

deferendo ipsum ; non acquiescentem moneat iterato coram alio viro bono aut bona fœminâ , præsertim eorum parentibus , &c. postea demum dicat Ecclesiæ , nempe Parocho sub secreto , Gob. n. 536. ex Sanchez *Lib 3. D. 13. n. 6.*

Hæc deferendi obligatio cessat , quando grave damnum immineret revelanti , aut grave scandalum , Sanchez n. 9. Gob. n. 537. amplians , si alteri innocenti immineret grave damnum. Hinc ibidem resolvit , & n. sequenti duos casus , quos lege apud illum.

CCXIV. Quær. sextò. Quid agendum Parocho habitâ occulti impedimenti notitiâ ? Resp. Si notitia habetur extra confessionem , deneget assistentiam , *c. finali q. cum autem : & q. finali de clandestina dispensatione* , de eo tamen ipse non cognoscat , sed deferat ad ordinarium , *c. 1. de consanguinitate , & affinitate* , Tridentinum *Sess. 24. c. 20. de reformatione*. At si novit ex confessione , deneget absolutionem nolenti desistere à matrimonio , nihilominus postea comparenti ad copulationem , nequit assistentiam denegare , Sanchez. *D. 16. n. 4. ex c. Sacerdotes 2. de officio ordinarii* , quia no-

titia

titia Sacramentalis usus nullus est ad actus
externos.

Circa impedimentorum depositiones,
sequentia ulterius notanda sunt ex Gobat
tr. 10. Primò, sufficere, si fiat depositio
ante copulationem, nullum enim jus præ-
cipit, ut fiat, ante ultimam proclamatio-
nem, etsi graviter peccaret, si quis debitâ
operâ differret usque ad horam copulatio-
nis, ita ille *n. 543.* & sequenti, approbans
factum Vicarii Generalis, negantis licen-
tiam copulandi sponso sic delatos.

Notandum secundò delatorem impe-
dimenti post denuntiationes, etsi non pro-
bet se abfuisse tempore denuntiationum,
audiri debere, nec hoc esse contra *c. finale*,
qui matrimonium accusare possunt, nam lo-
quitur de accusatore matrimonii jam con-
tracti: at non accusans, sed solum de-
nuntians impedimentum, potest admitti
etiam post matrimonium contractum. Ju-
xta *Gl. inc. tua, de cognatione spirituali*, Gob.
num. 545.

Notandum tertio. Ordinarium non
debere impedire matrimonium, nisi ei
constet de impedimento, *c. finali de clande-
stina desponsatione*, proinde nisi constet per
testem

testem juratum de scientia, aut nisi probe per famam. *c. super eo de consanguinitate & affinitate*, Gob. n. 548. ubi, an fama ante accusationem orta sufficiat ad indicendam infamatae foeminae de impedimento purgationem Canonicam, remittit ad Abbatem n. 28. in *c. finale, de clandestina desponsatione*.

Notandum quartò. Testi ex auditu de consanguinitate non creditur, quando audit ex uno solo è majoribus, secus quando à duobus aut pluribus, Gob. 542.

Notandum quintò. Parochus facta unâ alterâve denuntiatione intelligens impedimentum, debet negare eis assistentiam, & omittere examen impedimenti, non tamen illicitè examinat, si possit sine strepitu certo, & indubitanter cognoscere, an rectè allegetur, non enim quærit ut iudex, sed ut consultor, & amicus; si evidenter nullum impedimentum intervenit, jubeat eos esse sine scrupulo, si dubitet, remittat ad ordinarium Gob. *tr. 9. n. 165. & 553*.

CCXV. Quær. septimò. An Benedictio matrimonialis sit præcepta? qui sponsi, & à quo benedicendi? Resp. per se loquendo nullum est peccatum ejus omisso contra Tanner. Cajet. quia Tridentinum
Sess.

Seff. 24. c. 1. de ref. matr. utitur solo verbo hortandi, etsi eam tanti faciat, ut nolit eam impertiri à Parocho alieno sub pœna suspensionis ipso jure incurrendæ (nisi excuset ignorantia Legis hujus prout excusat carens ingenti temeritate, Sanchez. *Lib. 3. D. 48. n. 7.*) duraturæ donec ab Ordinario Parochi, à quo benedicendi sunt sponsi, absolvatur. Parochus non Sacerdos illos benedicere non potest, nam ista benedictio est actus ordinis sacerdotalis, Wiestn. *de secundis nupt. n. 25.*

Hæc benedictio non fit tempore interdicto, nec datur copulatis viduis, & viduabus ex prohibitione *c. 1. & c. vir, de secundis nuptiis*, idque habet locum etsi unus sponsus transeat ad secundas nuptias per *text. cit. c. vir*, & prius matrimonium fuisset invalidum Gobat *tract. 10. num. 563.* ex Barbof. ad *cit. Trident. num. 152.* Testante *num. 531.* ex generali consuetudine in nuptiis vidui cum Virgine repeti solemnem Benedictionem, cui mori contradicit *cit. c. vir.*

Posse etiam introduci, ut mas Virgo, ducens viduam benedicatur asserit Navarr. in *Manual. c. 22. num. 83.* at negat *Rituale Rom.*

Roman. jura tamen permittunt, & requirunt utrumque viduum secundo copulatum benedici, quando neuter in primo connubio fuit benedictus.

Benedictiones nuptiarum sunt interdictæ in Adventu, & Quadragesima cit. Trid. c. 10. & quidem magis quam ipsæ nuptiæ Gob. num. 567. nam hæ etiam præfato tempore possunt contrahi in facie Ecclesiæ, id est, coram Parocho, & testibus præmissâ trinâ denuntiatione, nisi consuetudo non sinat eas contrahi sine benedictionibus qualis viget in pluribus Diœcesibus Gob. tr. 9.

n. 71. Consummatio matrimonii ante benedictionem probabiliter non est peccatum, Krim. n. 1867.

§. XIII.

De Impedimento Raptus.

CCXVI. **R**aptus propriè est violenta fœminæ invitæ abductio animo explendæ libidinis, vel contrahendi matrimonii, est communis. Si fit animo explendæ libidinis, non dirimit matrimonium, per *n. 21.* in fine, secus si intentio sit contrahendi matrimonium durante violentia, id est, quamdiu abducta est in potestate raptoris matrimonium contrahendum dirimitur jure novo Trident *Sess. 24. c. 6. de reformatione matrimonii*, ipsèque Raptor, & omnes ei auxilium, consilium & favorem præbentes, fiunt ipso jure excommunicati, perpetuò infames & omnium dignitatum incapaces.

Est impedimentum purè Ecclesiasticum, idque temporale, nempe quamdiu rapta est in potestate Raptoris, citatum Tridentinum. Unde matrimonium est nullum, etsi abducta tunc consentiat in matrimonium, libentérque ac volens cum illo sit, quia per hoc non constituitur extra

potestatem Raptoris, quod tamen requirit Tridentinum ad valorem consensûs. Krimer *n. 516.* Ex his.

CCXVII. Infero primò. Raptum committi irritativum matrimonii ab eo, qui induxit puellam ad abitum ex fine contrahendi matrimonium precibus adeò importunis, ut æquiparentur violentiæ, Gobat *tr. 9. n. 544.* Sanchez *Lib. 7. D. 12. n. 32.* Dicast. &c. omnes hi negant esse raptum contra Bonnacinam, si dolo, aut fraude abducatur, quia sic nulla vis ad raptum requisita infertur, nisi sit abducta ad locum alium, ita ut ibi vi detineatur ad extorquendum matrimonium, Krimer *de Sponsal. n. 520.*

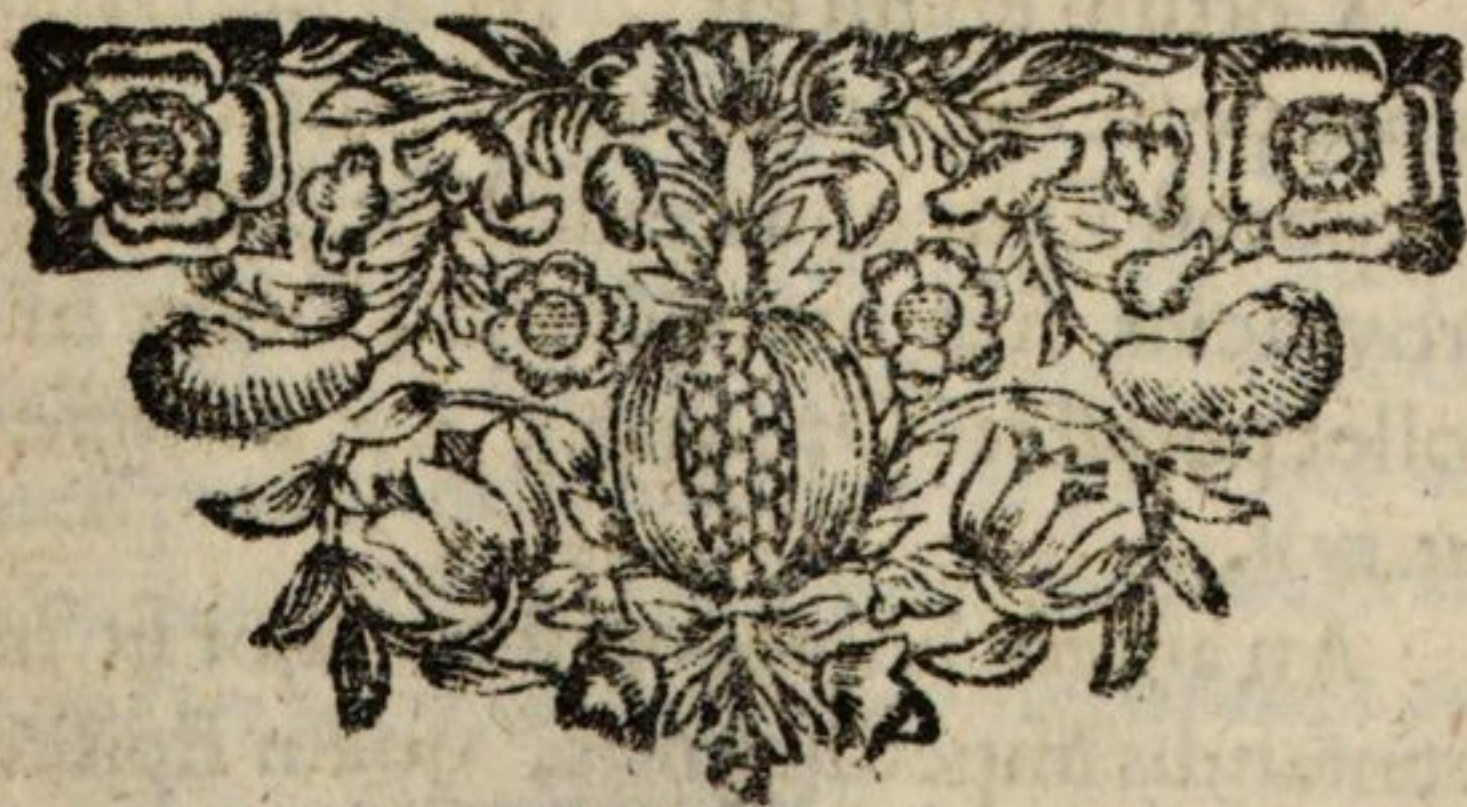
Infero secundò. Non subjici pœnis Raptoris violenter abducentem de cubiculo ad cubiculum ejusdem domûs, aut de via publica per aliquot solum passus ad locum secretum libidinis occultandæ causæ, sed pœnis stupri violenti, Wiestner *de Raptoribus n. 5.* Sanchez *Lib. 7. D. 12. n. 20.* requiritur ergo locus moraliter diversus.

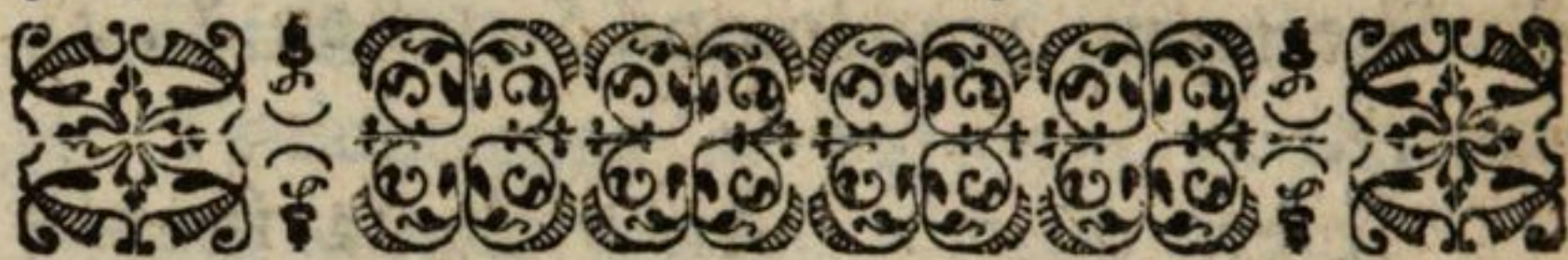
Infero tertio. Non esse impedimentum dirimens si liberè consentiens abducitur invitis Parentibus; hic enim Raptus non lædit

dit libertatem matrimonii Sanchez D. 13.
num. 13.

Infero quartò. An violenta sponsæ propriæ abductio sit censenda Raptus dirimens, est sub lite. Negat Lessius *Lib. 4. de iustitia c. 3. n. 6.* quia cum vi sponsalium sit obligata, possitque vi compelli ad matrimonium, per *c. ex litteris 10. de sponsalibus* non videtur lædi libertas, cui consulit Tridentinum. Affirmat Sanchez *n. 15.* & Wiestner *n. 13.* quia authoritate privatâ invita compelli non potest, ergo libertas matrimonii læditur. Resp. utramque sententiæ esse probabilem, absolutè autem affirmativa est tenenda in casu, quo sponsa habet justam causam resiliendi. Gobat

num. 545.

Articulus Quintus

De auferendis impedimentis per dispensationes.

§. I.

Quis dispenset in impedimentis conjugiorum.

CCXVIII. **L**Oquimur de inferioribus Papâ; nam hunc posse dispensare in dispensabilibus impedimentis etiam dirimentibus est certum.

Certum etiam est, Nuncium Apostolicum posse dispensare in casibus, in quibus potest Episcopus cum Diocesanis, per Provincias suæ nunciaturæ; nam in hoc pollet potestate Ordinarii. c. 2. de Offic. Legat. in 6.

An autem hujus potestas major sit in dispensandis impedimentis, quam Episcopi? Negat Filliuc. tract. 10. c. 10. n. 302. apud Gobat tr. 9. n. 581. ne quidem Legati à Latere.

tere. Resp. Gobat saltem extraordinariè conferri nunciis maiorem, imò communiter Koninck *D. 33. n. 35.* etsi jus scriptum æquè parùm Nunciis, ac Episcopis potestatem tribuat dispensandi. *c. quoad translationem 4. de Offic. Legati.* Nihilominus ait Gobat *n. 587.* Pontifices consueverunt jis conferre jus dispensandi *gratis quibuscunque personis intra limites suæ legationis existentibus, quæ 4. aut etiam 3. & 4. etiam multiplicibus consanguinitatis, vel affinitatis gradibus conjunctæ sint, vel aliàs se (non tamen sub spe faciliùs habenda dispensationis à Sede Apostolica) carnaliter cognoverunt, nec non cum aliis quibuscunque similibus gradibus conjunctis, vel se attinentibus, qui propter angustiam loci, aut ad sedandas inimicitias, vel ob dotem minùs competentem, vel ob alias rationabiles causas, velut vitandi scandali, aut infamiae mulieris matrimonium invicem contrahere voluerunt.* Hæc sunt formalia verba Brevis dati ab Innoc. X. ad quendam Nuncium Apostolicum, quibus tamen præmittitur clausula de jis: *qui ob eorum paupertatem, & itineris incommoda ad Romanam Curiam pro dispensatione impetranda accedere vel mittere non possunt.*

Insuper quibusdam conceditur specialis facultas circa impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus, & cognationis spiritualis inter levantem, & levatum (non verò inter Baptizantem & Baptizatum) cum hæreticis conversis in secundo simplici, & mixto. Item super impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante imò etiam in tertio gradu simplici, & geminato. Gobat *cit. n. 587.*

CCXIX. Quær. primò. An Episcopus possit dispensare in impedimentis impediētibz matrimonium. Resp. posse, ut tempore sacro celebrentur nuptiæ, dummodo sit causa proportionata; pompa autem moderata caret omni culpâ. Sanchez *Lib. 7. D. n. 18. Tamb. tr. 6. c. 4. §. 5.* addit posse etiam, ut benedicantur nuptiæ eo tempore ex causa urgente, quæ tamen rarissimè potest contingere. Secundò ut celebrentur à vetito, & prohibito. Tertiò in voto castitatis non perfectæ, secus perfectæ, aut voto ingrediendi religionem; hæc enim duo vota sunt reservata soli Pontifici, uti etiam dispensatio in sponsalibus per *n. 81.*

Cen-

Censetur autem non esse votum castitatis perfectæ, quando hæc, vel non est perpetua, aut si est perpetua, non est tamen integra, id est, non est de servanda puritate, tam intra quàm extra matrimonium, aut etsi sit de integra, non est tamen promissa absolutè, sed conditionatè, ut si me Deus liberet ab hoc morbo, promitto perpetuam continentiam, vel ingredi religionem, aut quando est votum pœnale, ut spondeo perfectam castitatem, &c. Si relabar in simile vitium. Sanchez *Lib. 8. D. 10. n. 8. & 13.* siue jam sit conditio impleta, siue non, quia neutrum votum est perfectum; radix enim obligationis est imperfecta voluntas: in pœnali quidem, quia promissio non fertur in materiam promissam ex affectu, & animo voventis, sed potiùs eam sibi proponit velut odiosam, ac in pœnam delicti; dum autem conditio non est turpis, promissio pendet ab eventu futuro conditionis, qualis non est perfecta, manetque similis etiam post eventum, cum semper verum sit dicere, eam ortum habere à consensu imperfecto, Gob. n. 573. Extendens, primò *num. sequenti* ad eadem duo vota, dum sunt dubia, aut etiam certa, est

metu injusto gravi, aut levi extorta, allegat in tr. de Jubil. c. 40. num. 315. & sequenti. Lessium Lib. 2. de justitia c. 40. num. 127. Sanchez Lib. 4. moral. c. 44. n. 31. Extendit secundò ad obstrictum voto castitatis perfectæ, vel religionis, dum is est in proximo periculo incontinentiæ sine ducta uxore, vel puellam imprægnavit, cui, nisi eam ducat, imminet infamia, etsi ipse non sit in periculo infamiæ. Sanchez Lib. 8. D. 9. n. 22. antequam veniat Româ dispensatio, aut caret pecuniis ad eam impetrandam; dat autem rationem Sanchez n. 24. quòd in casibus hujus extensionis secundæ non dispenset Episcopus autoritate propriâ, sed ex commissione Papæ, proinde adhuc maneant reservata. Quapropter Gobat de Jubil. c. 41. n. 320. notat confessorios Ordinum mendicantium posse commutare omnia vota, in quibus Episcopus dispensat potestate Ordinariâ, qualiter dispensat in voto castitatis etiam perpetuæ, & voto religionis non perfectis; secus in votis secundæ extensionis. Uti expressit n. 321. utriusque autem puncti meminit breviter tr. 9. n. 575. nihilominus Lessius cit. absolutè dicit Papam permittere, ut Episcopus
uta-

utatur suâ ordinariâ potestate ad dispensandum in votis reservatis, quoties est difficilis aditus ad Pontificem. At Gobat *cit. n. 321.* sic reponit; communi doctrinæ conformiùs dices illum uti potestate extraordinariâ, seu delegatâ, adeoque tunc non posse fieri commutationem; addit *cit. Less* Episcopum non posse dispensare in casibus secundæ extensionis, quando est recursus ad Delegatum Papæ; verùm probabiliter hoc negat Tamb. *lib. 3. Decal. c. 16. §. 4. n. 28.* cum Henriquez contra communionem, quia est per accidens adesse delegatum.

CCXX. Quær. secundò. An Episcopus possit dispensare in impedimento dirimente publico, aut occulto juris Ecclesiastici? *Juris Ecclesiastici* inquam, quia nec potest Papa in dirimentibus jure divino, aut naturali, ut in ligamine (nisi hoc sit ratum per *n. 109.*) consanguinitate primi gradûs lineæ rectæ, ætate carente usu rationis, impotentiâ perpetuâ, errore circa personam, secùs in reliquis; nam qui legem tulit circa impedimenta, etiam is, aut ejus Successor in jurisdictione relaxare potest. *Cap. Inferior. Distinct. 21. Clement. ne Ro-*

mani. de elect. Utraque pars est certa apud Sanchez *Lib. 8. D. 6. n. 10. & 14.*

Resp. primò. De jure communi nullus Papâ inferior, proinde nec Episcopus vel legatus Pontificius potest dispensare in impedimento dirimente publico, quia inferior de jure non potest relaxare legem Superioris *cit. cap. inferior. & cap. cum inferior.* Sanchez *n. 15.* Wiestner *de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiasticum.* Vide Tamb. *hîc tr. 2. c. 4. §. 4. n. 10.* contra Perez docentem, Episcopum posse in casu urgentissimo dispensare in impedimento publico. Dixi *de jure communi*, quia ex jure speciali, & privilegiis possunt aliquando Episcopi, aut Nuncii Pontificii per *n. 218.* dispensare in aliquibus impedimentis dirimentibus cum certis personis, sic etiam Episcopus Salisburgensis, & Episcopus Seccoviensis intra fines suæ Diocesis potest dispensare in 3. & 4. gradu simplici, & mixto cum pauperibus in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis in secundo simplici & mixto; dummodo nullo modo attingat primum gradum, & in his casibus declarandi prolem legitimam. Item in impedimento publicæ

cæ

De auferendis impedimentis per dispensat. 491
ex honestatis, seu justitiæ ex sponsalibus
proveniente. Item super impedimento
criminis, neutro tamen conjugē machi-
nante; ac restituendi jus petendi debitum
amissum. Item in impedimentis cogna-
tionis spiritualis præter levantem & leva-
tum.

CCXXI. Resp. 2. Posse in occulto post
contractum bona fide matrimonium in ca-
su magnæ urgentis necessitatis. Ita Sanchez
Lib. 2. D. 40. num. 3. & communis apud
Wiestner *n. 65.* Gobat *tr. 9. à n. 576.* con-
tra Sotum & alios, quia ob frequentem
dispensandi necessitatem, ac ob vitanda
gravia peccata expedit, imò, moraliter est
necessaria hæc potestas in Prælati inferioribus
habentibus potestatem Episcopalem,
aut quasi Episcopalem, atque adeò non est
credibile, quòd eam neget Papa, sed con-
cedat, quam concessionem suadet consue-
tudo optima Canonum interpretes, cùm ea
potestate soleant uti Episcopi, illamque
DD. passim illis attribuant sciente, nec
contradicente Papâ.

Quatuor autem conditiones communi-
ter requirunt DD. apud Gobat. ut Episco-
pus valeat dispensare in matrimonio publi-

cè contracto ; prima est ut sit urgens necessitas, qualis est si conjuges nequeant separari absque gravi incommodo, vel scandalo, & si inseparati maneant, versentur in proximo periculo incontinentiæ, donec dispenset Papa, vel ab eo delegatus, aut etsi periculum incontinentiæ abesset, immineret tamen infamia, ut si ante matrimonium furtivè perfectè cognita carnaliter à consanguineo in primo vel secundo gradu mariti.

Secunda, ut ita urgeat necessitas, ut Pontifex nequeat adiri ob paupertatem, aut ejus delegatus, nempe Nuncius Apostolicus; communior enim sententia, quando est facilis aditus ad delegatum, negat Episcopo potestatem dispensandi. Sanchez *n. 8.* Pontius *Lib. 8. c. 13. n. 5.* quos sequitur Gobat. *n. 581.* quando delegatus habet expressam potestatem dispensandi, cui & ego subscribo cum Wiestner *n. 67.* oppositum tamen probabile esse tuetur Tambur. *Lib. 3. Decal. c. 16. §. 4. n. 38.* Dian. *Lib. 8. r. 3. resolut. 78.*

Tertia, ut impedimentum sit occultum, quale adhuc censetur etsi sciatur à tribus, aut quatuor. Gob. *cit.* unde si post
 exe-

executioni datam dispensationem in foro interno impedimentum fiat ex occulto publicum, est petenda à Pontifice obtentæ dispensationis ratificatio, ac interim per forum externum conjuges sunt separandi, quia Commissarius pro hoc foro nequit dispensare. Nihilominus cum jam occultè impedimentum sit sublatum, valet matrimonium, proinde si separati etiam se commisceant, non est fornicatio, sed peccatum contra debitam Ecclesiæ reverentiam, vel ratione scandali. Ita Tamb. *hic tract* 2. c. 5. n. 23. & *sequenti*. Vide Sanchez *Lib.* 8. D. 34. n. 55. ubi explicat clausulam, quid occulti nomine veniat, & Tamb. n. 25.

Quarta conditio, ut matrimonium sit contractum bonâ fide. Sanchez n. 4. Colligens ex Trid. *sess.* 24. c. 5. *de reformat. matrimonii* volente carere spe dispensationis *presumentes scienter* contrahere intra gradus prohibitos; sufficit autem bona fides ex parte unius, alias innocens puniretur, nam Trid. illam carentiam spei vocat pœnam. Subdit eodem loco Sanchez non tolli bonam fidem, etsi sit contractum cum ignorantia culpabili, & ex lata culpa, imò etsi v.g. vir habuerit copulam ante matrimonium

monium scienter cum consanguinea uxoris intra gradus prohibitos, at ignoravit, quòd dirimat matrimonium, quia, inquit, habet notitiam solùm speculativam, secùs practicam, qualem tamen videtur exigere Tridentinum, dum loquitur de *scienter præsumentibus* contrahere, loquitur enim de scientia regulativa, qualis est duntaxat practica. Cæterùm, ut fides bona patrocinetur, opus est præcessisse proclamationes, aut eas ex licentia Episcopi fuisse intermissas Sanchez & Pontius.

CCXXII. Resp. 3. Posse dispensare ante contractum matrimonium urgente gravi necessitate, ut si morti proximus adstringeretur ad contrahendum, ut proles priùs susceptæ legitimentur, vel refarciretur honor puellæ, vel graves inimicitie sedarentur Vasq. 1. 2. D. 178. c. 2. Sanchez n. 7. Gobat n. 582. citans Bonacinam, Barbosam, Perez & num. sequenti referens alium casum, ut si sponsa copulam habuerit cum cognato sponsi in secundo gradu, nec est modus differendi nuptias, aut grave incommodum, nisi Episcopus dispense. Ratio, quia urgens gravis necessitas tribuit hoc jus Episcopo ex tacita licen-

cen-

centia Pontificis, *arg. cap. 2. de despons. im-*
puerum inhibentis ante ætatem à Canoni-
bus præscriptam conjungi, nisi forte aliqua
urgentissima necessitate superveniente, ut-
pote pro bono pacis talis conjunctio tollere-
tur. Ex dictis rectè infert Amicus *tom. 9.*
D. 25. n. 19. Episcopum cum suis subditis in
dictis casibus teneri dispensare; supposito
enim quòd possit, ex officio debet scanda-
la, & peccata vitare mediis opportunis o-
vibus succurrendo.

CCXXIII. Quær. tertio. An extra di-
ctos casus possit Episcopus dispensare post
contractum bona fide matrimonium cum
præmissis denuntiationibus, si postea igno-
raturum impedimentum pateat. Ratio affir-
mandi eruitur ex decreto Trid. Sess. 24. c. 5.
de matrimonio, ibi: *Si verò solemnitatibus ad-*
hibitis impedimentum aliquod subesse cognoscatur,
cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc
facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.
Sanchez licet. *Lib. 8. D. 5. n. 1.* cum multis
tradat in jure *ly dispensetur vel dispensari pos-*
sit, positum impersonaliter nullâ assignatâ
personâ denotare concessam esse Episcopo
facultatem dispensandi in simili lege Ponti-
ficia, aut decreto etiam conciliari, ut con-
rta

tra alios probat *n. 5.* nihilominus *D. 6. n. 19.* negat vigore Trident. posse dispensare in posita quæstione, quia, inquit, decretum illud de solo Pontifice loquitur, proinde cit. verba: *tunc faciliùs* cum eo ad solum Pontificem referuntur.

Respondet Amicus *n. 20.* probabiliùs posse, quia nullum est dubium posse Papam dispensare, ergo ne verbum positum impersonaliter sit frustraneum, Episcopo censetur concessa facultas. Neque Concilii, utpote inferioris Papæ, est committere dispensationem suo superiori. Hanc sententiam censeo esse probabilem.

Ex ea deducit Amicus *n. 29.* posse Episcopum urgente necessitate dispensare in defectu ætatis ex decretali Nicolai *cap. 2. de despons. impub.* ubi impersonaliter positum *ly toleretur* non significat tolerantiam permissionis sed approbationis. Pont. *Lib. 8. c. 13. n. 6.* cum, inquit, verba dubia in meliorem partem sint accipienda.

CCXXIV. Quær. quartò. An Episcopi Vicarius in præfatis casibus urgente gravi necessitate possit dispensare? aut saltem illi potestatem dispensandi Episcopus delegare? & an Religiosi mendicantes in casu simili

simili possint aliquid? Resp. ad primum negativè cum Sanchez *Lib. 2. D. 40. n. 12.* Gobat *n. 554.* Wiestner *n. 71.* Krimer in *4. decretalium n. 2056.* ubi addit etiam procedere, tametsi in Vicariatûs facultate sit expressum, *ut possit dispensare in omnibus casibus Episcopalibus etiam matrimonialibus*, quia sic concedit facultatem, quæ jure Ordinario Episcopis competit. Facultas autem dispensandi, de qua hîc, etsi conveniat Episcopis vi dignitatis, proinde sit ordinaria transiens ad omnes Episcopos, non tamen competit illis jure ordinario, sed solùm extraordinario utpote solius urgentis necessitatis; & ideo hi casus non censentur Episcopales, sed Archi-Episcopo præcisè, ex quadam juris interpretatione & casualiter permissi. Wiestner *n. 69.* Sanchez *n. 9.* Krimer *n. 2055. & sequenti* Hinc

Resp. ad secundum affirmativè cum Sanchez *n. 14.* Wiestner *num. 72.* Gobat *cit.* existimante satis specialiter communicari Vicario, quando Episcopus dicit: *do tibi in mea absentia omnem potestatem, qua tanquam delegatus Sedis Apostolicæ polleo.* Ratio responsi est, quòd hæc potestas sit ordinaria, ut proximè est dictum, transeat-

que ad Successores , proinde non censeatur electa industria personæ. Sanchez *n.* 17. inde deducens posse Vicario Generali generaliter committi hanc facultatem , contra Henriquez volentem non posse id , nisi Vicario specialiter , id est pro casûs occurrentia dare jus , ut suo nomine faciat.

Resp. ad tertium. Posse mendicantes approbatos ex commissione Provincialis dispensare in foro conscientia ad petendum debitum cum his , qui consanguineam suæ conjugis post matrimonium carnaliter cognoverint. Ita refertur in *Compend. Privileg. Societatis Jesu. V. dispensatio §. 7.* at exinde non sequitur dispensare posse in ipso matrimonio contracto cum occulto impedimento , à minori enim ad majus argumento non est locus , *arg. reg. quæ jure 28. in 6.* Wiestner *n.* 73. Pontius *n.* II. vide de hac quæstione fusè Gob. à *n.* 718. ad 741. attestantem nullum exstare Privilegium scriptum dans religiosis jus dispensandi in ullo impedimento matrimoniali. Oppositum contendit Reiffenstuel *ad 4. Decretal. in Append. à n.* 542. producens Bullatum Privileg. à Leone X. concessum Augustinianis , vi cujus mendicantes in foro con-

conscientiæ possint post matrimonium etiam malâ fide contractum super occulto impedim. affinitatis etiam in primo gradu dispensare , & prolem susceptam legitimam declarare. Attamen n. 550. fatetur non esse consultum eo uti.

§. II.

An ad valorem dispensationis matrimonialis necessaria sit aliqua causa, & qualis sufficiat?

CCXXV. **N**ullus potest dispensare in lege non sua, sine justa causa. Unde nec Papa validè potest relaxare sine justa causa impedimento jure naturali, aut divino dirimentia, aut impedientia, etsi sint ex probabiliter dispensabilibus, aut in matrimonio rato dirimente, ac in voto solemni castitatis, & Religionis, jure quidem humano dirimentibus, divino autem impedientibus. Unde cum observatio utriusque redundet in bonum commune religionis, non est in jis dispensandum, nisi ex causa gravissima. At verò in voto simplici alterutrius, divino jure impediante validè dispensat ex gravi causa

obstante voti executioni, v. g. ob periculum grave id violandi, vel ob gravem difficultatem exequendi. Gobat *tr. 9. n. 607.* ex Palao, vel ob scrupulos, vel ob dubium valorem. Perez *de matrimonio D. 45. sect. 5. n. 13.* addens sufficere ad sponsalia legitima dissolvenda (parte alterâ invitâ) si timeatur, quòd prior sponsa sit futura occasio sponso peccandi, de quo & aliis causis dispensandi in spons. vid. *n. 81.*

E contra in impedimentis solo jure Ecclesiastico dirimentibus, aut impredientibus, etsi citra legitimam causam etiam Papa licitè nequeat dispensare, quia dispensatio debet esse non ad destructionem, sed ædificationem, potest tamen validè. Communis cum Sanchez *Lib. 8. D. 17. n. 4. juncto 24.* Gobat *n. 603.* Wiestner *de matrimonio contracto contra interdictum num. 76.* nunquam autem præsumitur valere sine causæ subsistentia.

Et quamvis affinitas in primo gradu lineæ etiam rectæ probabilius sit impedimentum juris merè Ecclesiastici per *num. 251.* proinde possit re ipsa Papa in eo dispensare, nunquam tamen hætenus dispensasse testatur Cardin. Lugo. apud Gob. *n. 603.* at be-

ne in primo gradu lineæ collateralis per dicta à nobis *n. 150.*

Occasione lineæ rectæ vide rarium casum apud Gobat à *n. 381.* ubi Perseus novennis à Patre desponsatus puellæ nubili reservanti sibi jus resiliendi, si quando pœniteret; uxore Patris mortua supplicavit hic Papæ, ut desponsatam filio possit ducere, fuitque expressum Perseum fuisse superstitem, ac liberè cessisse jure suo, super quo casu octo movet quæstiones; I. est, an sine dispensatione Pontificia potuerit cedere juri suo. Secunda, an in supplicatione debuerit exprimi, quòd impedimentum honestatis sit in primo gradu lineæ rectæ. Tertia, an fuerit necessarius consensus tutoris Persei, & cum parens Persei fuerit proculus desponsatæ, ac loco Patris debuerit constitui alius tutor, cum cujus consensu cederet juri suo. Quarta, an dicta sponsalia valida fuerint? Resp. *n. 383.* ad primam quæstionem affirmativè. Ad secundam *litt. D.* inclinatur ad affirmandum. Ad tertiam *lit. E.* etiam affirmat. Ad quartam *n. 383. lit. A.* negat voluisse, quia cum sponsalia sint nuptiarum repromissio, nequeunt claudicare. *Gloss. in cap. de illis de despons.*

I i 3

spons. impub. verbo semel. atqui claudicâssent ; si valuissent, Perseus enim debuisset expectare, antequam resilire valeat, annos pubertatis, secus sponsa. reliquas quæstiones vide apud Gob. cit.

CCXXVI Nunc ad causas sufficientes ad dispensandum progrediamur, de quibus certum est, quòd non quævis sufficiat pro omni impedimento, quò enim gradus est propinquior, eò gravior requiritur causa: præsertim, si non à solo jure Ecclesiastico pendet impedimentum, sed ab alia obligatione, quam sibi contrahentes imposuerunt, quale est votum. Dispensandi causas ad ternarium reducit Sanchez *Lib. 8. D. 19. n. 8.* alii recensent plures. Corrad. *in praxi dispens.* Pont. *Lib. 7. c. 2. & 3.* enumerat viginti sex.

Prima est prærogativa dignitatis Regiæ vel principalis pro secundo gradu consanguinitatis & affinitatis ex matrimonio legitimo ortæ. vid. Sanchez *Lib. 7. D. 19. à n. 2.*

Secunda ut splendor familiæ illustris & præcellentis conservetur. Concernit enim bonum publicum. Corrado *c. 2. n. 108.*

Tertia. Excellentia meritorum in Ecclesiam, laborum in bello contra infideles, aliud.

aliudve in bonum commune conducens. Sanchez *n.* 32. *Can. tali conjugio* 1. *q.* 7. Amplia, etsi merita non sint oratoris, sed parentum vel conjunctorum vel etiam exteriorum pro eo intercedentium. Wiestner *n.* 29. Corradus *c.* 2. *n.* 9.

Quarta. Compositio magnæ litis, vel concordia, ac pacis conciliatio inter consanguineos, vel amotio scandalorum & gravium malorum. vel periculi animæ. Sanchez *n.* 8. & *sequenti. ex cap. 2. de novi operis nuntiat.* Vide Sanchez *n.* 10. ubi ait, quod, dum oritura scandala allegantur, si inter impeditos contractum matrimonium distrahatur, aut ineundum non contrahatur, nomine scandalorum, quæ timentur, nisi detur dispensatio, plura veniant; nempe infamia, graves inimicitia, periculum incontinentia, periculum nuptias decentes non habendi. Krimer *n.* 2096.

CCXXVII. Quinta. Si fœmina ob dotis tenuitatem, sponsum extraneum conditioni suæ competentem, aut vir ob patrimonii modicitatem parem sibi sponsam nequit habere. Wiest. *num.* 83. Sanchez *n.* 16. Corradus *n.* 12.

Circa hanc causam nota sequentia cum Krimer à n. 2087. primò , quòd incompetentiæ dotis juxta statûs sui conditionem allegatio non sit allegatio paupertatis propriæ, hæc enim allegatur, ut evadantur expensæ pro dispensatione, secùs illa. Corradus n. 21. subdens n. 23. non carere oratricem competente dote, si habet jus dotis accipiendæ. Oppositum asserit de ea, quam intendit frater dotare sine ullo pacto prævio dotandi. At Palao de sponsalibus D. 4. punct. ultim. n. 2. etiam priorem partem sequitur; quia dos requiritur de præsentì ad onera matrimonii sustinenda, quod etiam probat Sanchez n. 25. in casu, quo parentes viri nequeunt se spoliare parte bonorum ad constituendam dotem, ut si non remanerent jis necessaria pro sustentatione secundùm conditionem statûs Sanchez n. 25. Pater enim ad id non tenetur; hoc ipso autem filia censetur carere dotis competentia, nihilominus merito num. 21. non agnoscit pauperem illam, quæ nihil possidet, & habet divites parentes. Contendit Corrad. n. 23. tales enim tenentur competenter dotare, leg. final. Cod. de dotis promissione, quia dos succedit loco legitimæ leg. unica §. 11. Cod.

Cod. de rei uxor. act. Hinc parens recusans dotem adigi ad eam potest.

Censeo non carere dote congrua pro nuptiis cum eo, qui paris est conditionis, etsi non habeat sufficientem ad nubendum consanguineo aut affini ditiori, alterive potentiori: Ecclesia enim non intendit favere puellis, ut superiorem statum, sed sibi æqualem acquirant, cum sic sufficienter declinetur incontinentiæ periculum, Sanchez *num. 17.*

Secundò, incompetencia dotis est causa sufficiens ut impetretur dispensatio in gradu remotiore v.g. quarto, secùs secundo, & tertio. aut tertio tantùm, redditur tamen sufficiens, si addatur, quòd velit ejus dotem augere ex bonis suis alio titulo nondum gravatis. Si dispensatam queat ducere. *Corrad. n. 37.*

Tertiò Si executor dispensationis petitiæ ob incompetenciam dotis oratricis deprehendat hanc esse omnino indotatam, aut si pro dispensatione fuit allegata oratricis indotatio, re ipsa autem habeat dotem, etsi incompetentem, non exequatur, quia est nulla, ita ut nec corrigi possit, sed est impetranda nova saltem *in forma perinde va-*

lere. Corrad. n. 50. ex stylo curiæ. Hanc sententiam Krimer n. 2093. ex Vincent. de Just. Lib. 3. n. 3. c. 2. ait esse nimis rigidam, quia paria sunt, non habere dotem, vel habere insufficientem ad nubendum æquali. Ergo si hoc secundum sufficit, ut moveatur Pontifex ad dispensandum, à fortiori sufficit, si absit penitus dos. Subdit Krimer ex Corrad. n. 52. petere gratiam in forma perinde valere, idem esse, ac petere gratiam, cujus virtus sit revalidare gratiam ab ipso Papa concessam, sed ex parte aliqua invalidam.

Quartò. Fœmina censetur insufficienter dotata, si parentes in vivis non possint se privare parte bonorum ad constituendam dotem pro sponso æquali, vel si facultates non sinant constituere dotem, nisi illi plus cæteris daretur, quod de jure non tenentur, esto vellent. Sanchez num. 23. vel si dos secundum se sufficit pro conditione statûs, at respectivè in æstimatione decrescit, ob qualitates aliquas fœminæ, ut si sit rixosa, deformis, vetula, aliis prolibus gravata, immorigera, famæ non integræ, aut si dos sit litigiosa, vel gravata. Sanchez num. 29.

CCXXVIII. Sexta causa est ab impeditis ex publicè, & bonâ fide suscepta prole, imò etsi non sit suscepta, ut addit. Wiestner n. 85. quia rarò fit separatio copulatorum sine gravibus incommodis, & scandalo. *Cap. quia circa 6. in fin de consang. & affinit.* prior autem pars est communis cum Sanchez n. 33. *ex cit. cap. quia circa, &c.* unde cum in *cap. cum haberet de eo, qui duxit in matrimonium* asseratur multiplicatas proles esse potius causam negandi dispensationem, procedit de matrimonio ex parte utriusque mala fide, aut omissis sine justa causa denuntiationibus contracto. Wiest. cit. uti colligitur ibi: *cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret.*

Septima. Si dispensatio est necessaria pro conservanda fama mulieris, ut si ex fragilitate, non ex spe facilius impetrandæ dispensationis est imprægnata, aut etsi non sit corrupta, est tamen publica suspicio ob nimiam familiaritatem de commercio carnali. Corrad. c. 3. n. 7. Wiest. n. 86.

Octava in voto perpetuæ castitatis, & religionis est causa sufficiens obtinendæ dispensationis nimia carnis fragilitas creans probabile periculum frequentis lapsus *cap.*

venient. 6. qui clerici & voventes. Wiestner
n. 87. Sanchez D. 20. n. 18.

Expedit enim, ut nomine DEI misere-
 rentis tunc fiat dispensatio, aut commuta-
 tio in aliud pium opus viribus voventis ma-
 gis accommodatum. Huc reducitur e-
 missio voti ex metu mortis, aut extorti e-
 tiam ex metu levi, vel dolo, vel ex levi-
 tate potius ætatis, quàm ex matura delibe-
 ratione, ut si sit emissum à puero. Sanchez
n. 14. & sequenti. Wiest. n. 88. ex cap. venien-
tis 2. de voto.

Nona. Divitiarum conservatio in ea-
 dem familia admittitur etiam pro dispensa-
 tione in gradibus propinquioribus (quia in-
 terest Reipublicæ locupletes habere) ut in
 primo & secundo, vel in secundo tantum,
 non solet tamen, nisi inter magnates, &
 illustres personas, & potentes. Krimer
n. 2103. Corrad. n. 100.

CCXXIX. Decima. Etiam solet di-
 pensari in gradibus saltem remotioribus, si
 Oratores sint Nobiles, aut procreati de ge-
 nere nobili aut principales seu de principa-
 libus populi, aut oppidi, aut ex honestis
 familiis existentes. Denique aliquando
 causa dispensationis nulla clarè exprimitur
 in

in Rescripto Apost. sed dum Pontifex dicit: *ex certis causis animum permoventibus* Corrad. n. 111. notans ejusmodi dispensationes de Stylo Curiaē vocari *sine causa* (quæ teste Sanchez n. 85. sæpe dantur in gradibus aliquando remotis , non ita in propinquis) non quòd nulla causa justa moverit (in his enim exigitur copiosior compositio ad usus publicos convertenda, proinde reducitur ad causam justam. Corrad.) sic ideò solùm vocatæ, quòd certa causa non propaletur, sed sufficit verificari alia narrata v. g. ùt literis exprimatur; quòd oratores *sint nobiles, vel de honesta familia.* Wiest. n. 89. Corrad. & Sanch. cc. circa quam clausulam notat Sanch. D. 35. n. 24. & Corrad. Lib. 7. c. 2. à num. 112. Oratores non teneri verificare causas hic expressas nec Commissarium dispensationis examinare de jis , etsi adjiciatur clausulæ: *te diligenter informes.* hæc enim refertur ad impedimentum , quòd allegatur , & pro verificatione aliorum in literis dispensationis narratorum , ùt testes examinare.

Quando nobilitas præbet justas causas dispensandi, ea in precibus narrata est verificandi. Sanch. n. 25. notans ex num. 3.
cum

cum Corrad. n. 115. quòd qualitas oratorum dupliciter soleat exprimi in dispensationibus. Primo merè narrativè in principio, quòd ipsi, *qui ex honestis familiis aut nobiles, &c.* quo casu non venit verificanda; quia non venit tanquam causa, ex eo quòd subjungitur: *Ceteris rationabilibus causis.* & hic dispensatio talis conceditur sine causa.

2. Quando exprimitur in corpore narrativæ supplicationis dispensationis: v.g. *Cupiunt exponentes præfati asserentes se ex principioribus civitatis, &c. vel nobiles vel de genere nobili procreatos vel de honestis familijs existere.* & sic oratorum qualitas ponitur per modum conditionis requisitæ, quare est verificanda.

Observat autem Sanch. D. 19. num. 6. quòd ad verificandam nobilitatem sufficiat nobilitas ex parte Patris, & licèt neget contra alios plus sonare: *aliquos esse ex genere nobili natos, quàm dicere, esse nobiles.* At tamen affirmat Corrad. num. 119. requirens tunc nobilem ex parte Patris & Matris, idque approbat Krimer n. 2018. Distinguens tres nobilium classes. Nempe nobilium genere, nobilium honoribus vel divitijs (Corrad. n. 120. per textum in lege nobiliores c. de com-

mer-

mercio & mercat. unde quando dispensatio fundatur in expressa nobilitate, unum genus pro alio accipi non potest, sicut etiam, quando dispensatio petitur pro *Illustribus* personis, de his tantum intelligitur, quorum genus splendet jurisdictione, & imperio, ut sunt duces, Comites, &c.) *nobilium Principis privilegio* seu gratia.

Quando nobilitas præbet causam ad dispensandum in gradibus prohibitis, qualitas personarum oratorum est exprimenda, Corrad. n. 13. Krimer n. 2081. secus cum causa pro indotata oratrice, vel propter inimicitias, aut pro confirmatione pacis. Corrad n. 14. & 19. tunc enim non habet rationem causæ.

Ad probandam nobilitatem sufficit eos nobiliter vivere, id est, abstinere ab his, quæ populares facere consueverunt, exercere spectantia ad nobilitatem; at dum dispensantur oratores *de nobili genere* procreati, testes deponere debent super nobilitate Patris & Matris, aut in defectu testium per instrumentum, seu privilegium. Corrad. num. 119.

Item quando *honestas*, seu *morum probitas* familiæ non purè narrative inseritur, sed

ut causa, tunc est omnino probanda. Sufficienter autem probatur si testes deponant de probitate animi & vitæ honestioris testimonium dicant. Corradus n. 118.

Quando dispensatio est concessa cum assertione, quod oratores sint *principales*, vel *ex principalibus populi*. Sufficit eos probare viros potentes, & valde divites, etsi non nobiles. Corrad. n. 121. & sequenti. Sanch. D. 19. n. 6.

CCXXX. Undecima causa est *ætas in oratrice non nupta*, nempe si attingat 24. annum, quin invenerit virum non impeditum sibi parem. Recipitur hæc causa pro gradibus remotioribus, at si excedat 25. etiam in propinquioribus, Krimer n. 2102.

Duodecima est *angustia loci*, in quo sponsa nequit habere sponsum non impeditum consanguinitate, vel affinitate sibi parem. Differentia est inter domicilium originis & habitationis, hoc enim propria voluntate constitui aut mutari potest, originis verò est immutabile, significat enim patriam ortûs. Corrad. c. 5. num. 31. unde n. 30. negat posse verificari oratotes esse ortos in simili loco, etsi hunc incolant ultra decennium, fixerintque ibi domicilium, qua-

quapropter dum oratores supplicant pro dispensatione ob loci angustiam, fiatque commissio simpliciter ordinario sine expressione originis, aut domicilii in dubio censetur commissio facta ordinario originis, secùs domicilii. Corrad. *n. 31.* subjungens, idcirco, quando Oratores cupiunt committi Ordinario domicilii (quòd facilè obtinetur) exprimunt id ipsum in supplicatione; nam ex curiæ stylo nunquam intendit Pontifex litteras committere ordinario Domicilii, nisi partes expressè petant, & ibi saltem biennio habitaverint: potest tamen Datarius, qui est *organum mentis & vocis Papæ* committere, si ei suggeratur Ordinario domicilii, etsi per minimum tempus oratrix ibi commorata fuerit. Est ergo necessitas, quando angustia loci est causa dispensandi, exprimendi oratorum locum originis, aut domicilii, secùs cum petitur dispensatio ex alia causa; tunc enim sufficit dicere: *N. Diœcesis Neapolitanæ*, etsi ipsi oratores essent ex ipsa civitate Neapolitana. Corrad. *cit. n. 31. in fine juncto lib. 9. c. 11. num. 8.*

Econtra etsi oratores alibi domicilium contraxerint, si tamen petant litteras com-

mitti ordinario originis, tenebitur hic eas
 exequi ad se directas. Corrad. *cap. 5. n. 32.*
 monens eo casu facta per Ordinarium di-
 spensatione pro copulatione sponfos esse
 remittendos ad Parochum domicilii, ut
 servetur forma. Trid. Parochus enim so-
 lius originis non censetur proprius eorum
 relatè ad matrimonium. Observat Krimer
n. 2086. quòd licèt quis dicatur propriè *ortus*
 de illo loco, in quo non casualiter, sed
 naturaliter tanquam in loco domicilii est
 natus, *oriundus* verò ab eo loco, ubi mayo-
 res ejus nati fuerunt, ex usu tamen jam in-
 ducto *ortus* pro *oriundo* & vicissim sumuntur
 teste Viviano: id accipe de origine paternâ
 non maternâ, ita de Justis *Lib. 1. c. 6. n. 150.*

CCXXXI. Circa angustiam loci, quæ
 allegatur pro causa dispensationis ad matri-
 monium inter consanguineos vel affines,
 Adverte primò ex Corrad. *c. 2. à n. 6.* eum
 tripliciter posse allegari, primò quòd in tali
 loco v.g. Græcii non possit alium paris con-
 ditionis habere. Secundò quod alium ne-
 queat parem sibi habere etiam transferendo
 se de loco uno ad alium. Tertiò quòd ne-
 queat habere alium in illo loco. Si autem
 cogeretur nubere extra illum locum non
 suf-

sufficeret dos pro paris conditionis sponso. Addit Krimer *n. 2072.* quòd allegata primo modo non æquè sufficiat pro dispensatione in secundo gradu, ac allegata secundo & tertio modo. Corrad. *Lib. 7. c. 2. n. 11.*

Adverte secundò, quòd dum angustia loci allegatur pro causa dispensationis, ut verificetur, regulariter sit intelligenda de loco originis, secùs domicilii, proinde quòd in loco originis non sit paris conditionis propter impedimentum, nisi Pontifex sciens locum originis nihilominùs concedat verificari in loco domicilii. Krimer *n. 2073.* ex Corrad. & Vincent. de Justis. Verùm Gobat. *tr. 9. n. 664. & n. 648.* dum dispensatio absolutè exprimit *angustiam* loci, negat esse restringendum ad locum originis, posseque habere locum quandoque etiam in sponso & non in sola sponsa angustiam loci. Item, etsi stylo curiæ nomine civitatis veniat urbs residentia Episcopalis, ipse tamen nomine oppidi in hac materia intelligit etiam pagum, eò quòd Nobiles Suevi, Alfatae, Francones plerique habeant sua domicilia non in urbibus, aut oppidis sed pagis, & tamen sæpius supplicant, & impetrant dispensationem ob an-

gustiam loci. Concordat Sanchez *D. 19. n. 12.* in terminis loquens de loco habitationis.

Adverte 3. Procedere veritatem hujus clausulæ etiam in locis frequentioribus, quando secundum qualitatem sponsæ, aut sponsi non reperitur paris conditionis. Hæc autem paritas non desumitur ex solo sanguine, aut divitiis, sed vel maximè ex moribus, ne horum defectu pax deficiat ex ætate dispari, diversitate fidei ob periculum perversionis, &c. *Wiestner n. 28. conformiter cap. super eo 22. de testibus.* Hinc verificatur hæc clausula, si pars major talis loci est alterutri conjuncta. Secundò si quidem sunt plures non impediti, sed Superiores ætate, aucti prolibus ex alio matrimonio vel moribus asperi, prodigi, lufores, segnes, zelotypi, &c. *Krimer n. 2076. ex Vincent. de Justis de dispensat. matrim. Lib. 3. c. 2.*

Adverte 4. Dictam clausulam verificari, nempe quòd non reperiat sponsum parem, etsi in loco circum vicino reperibilis sit, quia si Papa nollet dispensare in casu, quo in locis vicinis Patriæ oratricis reperitur par sponsus, exprimeret dicendo: *dum-*

*modo in alio loco circum vicino suæ patriæ virum
paris conditionis reperire nequeat.* Corrad. c. 5.

à n. 34. ex Sanchez n. 13. Gobat n. 649.

Ut verificetur, quòd non reperiatur vir pa-
ris conditionis, non est necesse, ut ipsa o-
ratrix per se quærat, hoc enim pudor vetat,
sed satis est, si testes deponant non inveni-
ri, vel non adesse virum, qui velit eam.
Corrad. n. 53.

CCXXXII. Quæres primò quo tem-
pore verificari debeat angustia loci, aut alia
allegata pro causa finali, an tempore peti-
tionis dispensationis, vel tempore execu-
tionis? Resp. Krimer n. 2078. & sequenti
juncto n. 2088. & Corradus c. 2. n. 22. & 28.
juncto 31. dispensatio vel conceditur in for-
ma gratiosa (hæc continet gratiam factam)
vel in forma commissaria, hæc continet
gratiam faciendam ab eo cui committitur,
proinde non tam est dispensatio, quàm
mandatum faciendi dispensationem. Quan-
do est concessa in forma gratiosa, sufficit
verificari, quando fit gratia, etsi postea
deficiat, quia tunc causarum narratio non
eget justificatione alia. At expedita in for-
ma Commissaria narrata verificari debent
tempore executionis, etsi tempore datæ

non verificentur. Gobat *tr. 9. n. 677.* & ferè secundùm omnes, cùm non concedatur facultas dispensandi, nisi preces veritate nitantur. An etiam tempore, quo Papæ supplicatur, debeant verificari? negat Sanchez *Lib. 8. D. 30. num. 2.* sequitur Pontius *Lib. 8. c. 20. n. 1.*

Alterum tempus est illud, quo Papa annuit, & Ordinario committit dispensationem: at hoc tempore etiam tradunt debere verificari: Sanchez *n. 4.* Pont. *n. 2.* sumentes *ex cap. quia circa. de consang.* oppositum probabile esse censet Gobat post Tamb.

Tertium tempus est, quo commissarius v. g. Ordinarius dispensationem exequitur, & rursus tam Sanchez *n. 12.* quàm Gobat *n. 3.* ac ferè omnes contra Rebuff. Mascard. & Emanuel. Saa *V. Gratia. num. 6.* hoc tempore debere verificari efficaciter evincunt ob rationem allatam proximè ex Gobat.

Quartum tempus est illud, quo dispensatio jam per Ordinarium facta consummatur, seu sortitur suum effectum, id est, dum matrimonium initur. An si causa finalis post dispensationem ante tamen ma-
tri-

rimonium cesset, dispensatio cesset? cessare multis contendit Sanchez *n. 14.* negat Pont. *n. 4.* Palao *p. 1. tr. 3. D. 4. punct. 15. à n. 4.* pulchrè distinguens inter causas dispensationis integrè existentes tempore dispensationis, & causas tractum successivum habentes, seu dividuas; exemplificat priorem partem in dispensatione voti castitatis ob carnis tentationem; in impimento matrimonii ob paupertatem; in pluralitate beneficiorum ob munus, quòd geris: causa integra existit his casibus, dum dispensatur, non enim concedetur ob tentationem præteritam aut futuram, &c. posteriorem in dispensatione esûs carniû ob infirmitatem, in recitatione horarum ob imminentes occupationes: causa hæc non integrè existit, sed succedit, idcirco etiam dispensatio ejusmodi est successiva, ac virtute multiplex, durâtque ad durationem causæ, quâ exspirante etiam exspirat, & in hoc sensu approbat sententiam Sanchez Dispensatur enim in obligatione ex causa dividua, consequenter etiam causa est dividua: econtra dispensatio prioris generis nullo modo desinit, nec suspenditur, uti etiam sentit Soarez *Lib. 8. de LL. cap. 30.*

à n. 12. fateturque Sanchez n. 13. esse probabilem. Ratio est, quia tota causa requisita ad valorem privilegii & dispensationis existit, dum conceditur, ergo valet irrevocabiliter dispensatio, utpote non concessa ex causa futura, sed præsentis, fuitque absoluta, seu independens ab omni conditione futura. Econtra foret conditionata in sententia Sanchez, quod est absurdum. Quare censeo hanc secundam sententiam esse præferendam, eamque etiam approbat cit. Gob. Tamb. *tr. 2. de matrim. c. 12. §. 3. n. 9.* eamque novissimè tuetur Wiestner. *n. 96.* qui priùs etiam secutus est doctrinas de cæteris temporibus, & simul adnotavit à Sanchez, & Perez moneri ordinarios & confessorios (quando his committit Pœnitentiaria dispensationem) ut diligenter examinent, an causæ petitæ dispensationis veræ fuerint tempore datæ, seu commissionis Apostolicæ, ne dispensatio sit obreptitia, quam monitionem judicat veram, si litteræ dispensationis contineant gratiam factam, uti continebant stylo veteri, secùs si contineant gratiam faciendam ut stylo moderno, seu man-

mandatum tantum. Corrad. *Lib. 7. c. 6. num. 24.*

CCXXXIII. Quæres secundò, an valeat dispensatio data ex causa fideliter ab oratoribus exposita, quam dispensans bonâ fide putavit sufficientem, reipsa autem esset insufficiens. Resp. affirmativè cum Sanchez *Lib. 8. D. 17. n. 8.* Wiestner *n. 97.* contra Pont. *cap. 14. n. 8.* Palao *p. 1. tr. 3. D. 6. punct. 8. §. 2. num. 5.* quia, ne fideles scrupulis implicentur, & conscientiarum anxietatibus, non est credibile, quòd alia sit mens Papæ circa suas leges, & DEI circa suas, in quibus permittit inferioribus facultatem dispensandi, sed ut valeat dispensatio fide bona facta,

Exinde tamen non rectè deduces, valitutum etiam matrimonium cum impedimento ignorato bonâ fide initum, aut si impetrârunt dispensationem per meram simplicitatem bonâ fide falsitatem exprimendo, aut veritatem supprimendo de stylo curiæ exprimendam, c. *quia circa 6. de consarg.* Ratio disparitatis est, quia recta Ecclesiæ gubernatio non petit, ut gesta privata bona fide valeant, poscit verò, ut valeant gesta Prælatorum, horum enim nul-

litas est obnoxia incommodis, quibus non subest nullitas gestorum privatorum. Non obest etiam praxis Curiae audientis, si quis Prælatorum deferatur illegitimè dispensasse, quia audiuntur ideò, quòd dubium sit, an delatus dispensarit præviâ causæ cognitione, & circumspeditionem debitam præmiserit.

§. III.

Quæ in petitione dispensationis exprimenda sint?

CCXXXIV. **O**Mne rescriptum Apostolicum, si non expressam habet saltem subintellectam clausulam: *Si ita est, vel si preces veritate nitantur, &c.* cap. ex parte 2. & cap. cum olim 25. de rescript. Censetur autem niti veritate, si non continet subreptionem, vel obreptionem. Ex alterutrius interventu rescriptum vitiatur defectu consensûs in rescribente inducto ad rescribendum ignorantia, vel errore cap. fin. de filiis Presbyterorum in 6. Est autem rescriptum propriè obreptitium, quod est obtentum per narrationem seu expressionem falsi; subreptitium verò per reticentiam

tiam seu suppressionem veri *Can. dicenti 25. q. 2.* Dixi *proprie*, quia sæpe subreptio, & obreptio confunduntur, & passim pro synonymis habentur cum Sanchez *l. 8. D. 21. n. 2.* Verùm horum opinio teste Corrado contrariatur peritorum curialium menti unum ab alio ita distinguendum, ut tunc censcatur subreptitium rescriptum, quando in ipsa petitione fuit tacita veritas quæ narranda erat, vel in ea fuerat aliquod falsum narratum; obreptitium verò *proprie* est, est, quando per verborum involutionem, aut cautam loquelam, velut Ironicam, aut Callidam effugitur plena intelligentia concedentis.

Dictum obreptionis aut subreptionis vitium non vitiat simpliciter omnia rescripta; si enim sint rescripta gratiæ, uti sunt dispensationes matrimoniales irritat eo ipso *jure. cit. cap. fin. & cap. ad audientiam 31. de rescriptis*, rescripta verò justitiæ veniunt solùm irritanda ope exceptionis. *cap. si autem, 9. & cap. plerumque eodem*, vi quorum textuum rescriptum justitiæ posterius, alterius prius impetrati mentionem non faciens potest intra annum rejici ope exceptionis, ergo ejus usus valet, nisi fiat exceptio

ptio , ergo non est irritum ipso jure.

CCXXXV. Verùm cùm dispensatio , aliudque rescriptum non vitietur ex suppressa omni veritate , nec ex expressa omni falsitate , regulam generalem tradit Gobat *tr. 9. n. 611.* ex Sanchez à *num. 13.* Soarez *Lib. 6. de voto c. 27.* Palao *p. 1. tr. 3. de legibus Disput. 6. punct. 16. §. 3. n. 3.* Taciturnitas solorum illorum , quæ de jure , & stylo curiæ jubentur exprimi , impedit valorem dispensationis , uti etiam falsitas narratorum duntaxat eorum , quibus secundum jus , aut stylum curiæ movetur Papa ad dispensandum , aut aliud concedendum rescriptum , ita ut jure aut stylo curiæ cautum sit , quod eis non expressis Papa non rescripisset.

Declarat Gobat *n. 613.* regulam ex Palao *n. 4.* eam intelligendam , quando exprimitur falsum , & tacetur verum , concernens , & pertinens directè ad materiam concessionis , secus si habet se extrinsecè , ut vitæ improbitas petentis stipem , dispensationem in affinitate , beneficiorum pluralitate , &c. etsi sciens Papa esse sceleratum non concessisset. Directè autem pertinet ad concessionis materiam causa finalis secus

cus impulsiva (differt finalis ab impulsiva in eo, quòd finalis ita moveat, ut ea non existente non concederetur gratia, vel non absque limitatione; impulsiva est, sine qua concederetur, sed non tam facilè, tam promptè tam cito Sanchez *n. 8. 11. & 18.*) & ideo expressio causæ finalis est necessaria, quia sine ea non dispensatur.

CCXXXVI. Inferes 1. in dubio, an dispensatio valida sit, vel subreptitia, ut si dubitetur an sufficienter probetur veritas narratorum precibus, vel an causa tacita, vel falsò expressa sit finalis, vel verò impulsiva; præsumendum est pro valore actûs etiam ante contractum matrimonium, & causam fuisse non finalem, sed impulsivam. Gobat *n. 614. & sequentibus* ex Sanchez *n. 20. & 25.* contra Molina *tr. 2. D. 173.* contrarium de contrahendo apud Dicastill. *D. 8. n. 118.* nobis adhærentem.

Inferes 2. quando in rescripto exprimitur unica causa, præsumitur finalis, quia sine hac non dispensat Princeps. Sanchez *n. 41.* Gobat cit. Palao *n. 1.* addens procedere etsi motu proprio, & ex certa scientia dispenset, estque illatio vera etiam in casu, quo causa justa subest, sed per simpli-

plicitatem est omiffa, & falsa allegata bona fide. Gobat *n. 633.* contra Pontium

CCXXXVII. Inferes 3. Qualitas de stylo curiæ exprimenda, est ex obligatione exponenda etiam extra Curiam Romanam, etiam in foro interno, ita communis sententia cum Sanchez *n. 16.* Dicastill. *n. III.* Gob. *n. 611.* contra Pontium & alios se fundantes in eo, quòd curiales sæpe infcio Papa inducant stylum, sitque hic maxime variabilis, muteturque ad mutationem Papæ teste Hostiensi. Inde natum est illud; *illum esse modo album, modo nigrum.* Parisius *lib. 3. de resignationibus q. 6. num. 24.* ergo non facit legem, nisi (ut limitat Krimmer *n. 2099.*) sit scriptus, probatus, notorius, & speciali decisione vel declaratione Pontificis confirmatus. Vincent. de Justis *Lib. I. c. 4. n. 345.* Verum standum est illationi, eum facere legem etiam extra Curiam, quoad qualitates exprimendas in dispensationibus, etsi non quoad solennitates iudicii accidentales, Palao *n. 4.* Sanch. cit. Ratio est, quòd frequentia actuum in loquendo, in scribendo præsertim, uti etiam uniformitas responsionum super eodem articulo redditorum inducat stylum, seu

seu praxim curiæ Romanæ. Wiestner in 5. *Decretal. de homicidio casuali* n. 124. Item in 1. *Decretal. de consuetudine* n. 4. stylum vocat quandam consuetudinem particularem inducentem jus conformiter *cap. quàm gravi 6. de crimine falsi. Cap. Venerabilis 8. de confirmat. utili, &c.* consuetudo autem pro lege suscipitur, *Lege. sed & ea, 35. ff. de LL. & stylus curiæ facit jus, prout eruit ex cc. Canonibus Wiestner de rescriptis. n. 47.*

Non est verum, stylum curiæ esse variabilem quoad substantialia: hæc enim semper manent stabilia, & firma etiam apud Successores Pontifices, ita testatur Corradus in proëmio operis Apostolicarum dispensationum asseverans, se in jis explanandis circa ea potissimum versari, quæ semper stabilia, & firma esse experientia diuturna didicit, dum in Curia Romana Officialis earundem dispensationum esset, ac rescriptorum L. S. Pœnitentiariæ munus gereret. Quoad alia variabilem esse fateatur (uti etiam stylus circa causas beneficiales fundatas in Cancellariæ regulis. Corrad. lib. 7. c. 5. n. 10. apud Krimer *de consang.* n. 1169. ex his solutum est argumentum adversæ sententiæ.

Inferes 4. in quæstione, an in casu, quo plures causæ singulæ de jure, vel stylo sufficientes ad impetrandam dispensationem allegantur, dispensatio valeat. Resp. probabilius est eam valere, etsi unica ex illis verificetur, & fuerint copulativè narratæ in supplicatione, *Wiestner de Rescriptis n. 86. Sanchez n. 42. Gobat n. 633. etsi acriter in oppositum moveat Palao §. 5. n. 2. & ex eo Tamb. lib. 8. de matrim. tr. 2. c. 10. §. 4. n. 3. consentientes nobiscum duntaxat, quando causæ falsò allegatæ sint extrinsecæ materiæ dispensationis. Ratio nostra est ex Mascard & Sanchez apud cit. Wiest. quòd propositio copulativa resolvatur in disjunctivam, quando in ea plura de jure non necessaria copulantur: *argum. legis, saepe 52. ff. de V. S. in disjunctivè narratis pluribus causis, sufficit unam esse veram, ut non sit subreptio.**

CCXXXVIII. Inferes 5. quando petitur dispensatio in duplicato impedimento, uti consanguinitatis nempe ex parte Patris & Matris, aut, in duplici affinitate, nempe ex copula cum binis consanguineis intra secundum gradum sponsæ, aut sit duplici titulo sit contracta cognatio spiritualis scilicet

et ex Baptismo, & tenendo in confirmatione prolem alterius, aut si impedimenta sint diversæ rationis, ut si sint consanguinei vel affines, vel cognati spirituales, vel in alterius mortem machinati; aut alter vel uterque continentia voto obstricti. Sanch. *Lib. 8. D. 24. n. 1. & à 5.* aut si orator cum duabus ejusdem viri uxoribus interveniente adulterio matrimonium defacto contraxit, vel de contrahendo fidem jis dedit, vel si in necem duorum ejusdem uxoris maritorum eâ consentiente, & matrimonii cum ea incundi intentionem machinatus est, iteratio ejusdem criminis est exprimenda, uti & in reliquis enumeratis duplicitas impedimenti. Wiestner de matrim. contracto contra interdictum Ecclesiasticum *n. 107. & sequenti.* Ratio est, quòd mixtum non contineatur in simplici, duplex vinculum fortius sit uno, difficiliusque dispensabile, & singula contrahendo matrimonio obstant, & idcirco singula egent dispensatione, hæcque utpote odiosa, sit strictæ interpretationis, & de stylo curiæ ab uno ad alterum non porrigatur.

Gobat *tr. 9. n. 618.* consentit illationi, quando impedimenta sunt diversæ rationis,

excipit tamen casum, quo unum est inclusum in alio, uti contingit dum affinitas concurrit cum publica honestate ex matrimonio, hujus utpote inclusæ in affinitate negat necessitatem expressionis, at numero sequenti concordat cum communiori, quoad plura impedimenta ejusdem generis, attamen subdit, *nihil scrupuli habendum, si bonâ fide omissa est illa expressio*, ergo sentit, quod cum fide bona non exprimere multiplicitatem non obstat valori dispensationis, ergo non est de substantia supplicationis expressio multiplicis impediementi ejusdem rationis, à qua opinione non abhorret etiam Krimer n. 2144. post Vincent. de Justis.

Quod attinet exceptionem factam à Gobat, rectiùs distinguit Wiestner num. 109. post Sanchez n. 36. & 38. Assertum à Gob. procedit, quando petitur dispensatio in affinitate, explicando hanc natam esse ex copula licita, seu conjugali, ut si filius velit ducere suæ defunctæ uxoris post consummatum matrimonium consanguineam: hoc casu publica honestas orta ex matrimonio rato includitur in affinitate subsequente; hac exposita sufficienter intelligitur publi-

ca honestas ; nam intelligitur præcessisse tum sponsalia tum matrimonium ratum ; neutrum intelligitur per hoc præcisè, quòd exponatur affinitas ex copula illicita, siquidem fornicationem, in qua fundatur affinitas, sæpius non præcedunt sponsalia, ex quibus oritur publica honestas.

Rogabis: an pluralitas impedimento-
rum necessariò sit unico libello supplici ex-
ponenda, aut sufficiat pro singulis suppli-
catio diversa. Hoc secundum placet cum
pluribus Navarro apud Sanchez *D. 23. n. 1.*
quia unum sine altero tolli potest, neque
stylus curiæ, neque jus exprimat necessita-
tem jisdem litteris exponendi omnia. Resp.
affirmativam esse veriore cum Sanchez
n. 2. Pont. lib. 8. c. 17. n. 32. Gobat n. 624.
Wiestner n. 110. Ratio, quia tota gravi-
tas reddens intrinsecè difficiliorem conces-
sionem est exponenda, id accidit in con-
cursu plurium impedimentorum, eò quòd
pluralitas sæpè in causa sit negandi dispen-
sationem. Hinc patet solutio primæ ra-
tionis oppositæ sententiæ, nempe Papam,
etsi possit, non intendere tollere unum si-
ne altero. Ad alteram negatur non esse de
stylo utriusque expressionem extra duos

L 1 2

tan-

tantum casus; prior est, quando alterum impedimentum tolli potest sine dispensatione aliâ viâ, uti votum emissum ab impubere, potest irritari à parente, aut tutore, & sponsalia cum alio per remissionem huius: posterior est, quando manifestatio impedimenti affert notam infamiæ, ut si habita sit copula incestuosa cum consanguinea, aut machinatio in necem conjugis consanguineæ, quam quis cupit ducere: utrumque, si innotescit, infamat, imò secundum habet annexum reatum pœnæ, unde prudenter præsumitur non intendere Pontificem utrumque simul proponi Dataria, sed suppresso occulto coram Dataria proponatur alterum, occultum verò Pœnitentiariæ cum addito, quòd pro altero sit petita, & impetrata dispensatio à Dataria.

Dices, ergo si quis plures proles levârit ex Baptismo debet explicare hanc pluralitatem, uti etiam pluralitatem copularum in affinitate? Resp. negando illatum, prior pars est Corradi *L. 8. c. 5. n. 16.* Secunda Sanchez *D. 24. n. 7.* quia pluralitas ejusmodi non auget impedimentum, siquidem unica compaternitas gignitur ex pluribus levatis ex *S. fonte* prolibus juxta de-

declarationem Clementis VIII. apud cit. Corrad. etsi Sixtus V. voluerit exprimi præfatam pluralitatem prolium, cujus erat Datarius Clemens VIII.

CCXXXIX. Inferes 6. in cognatione spirituali est exprimendum primò, an sit ex Baptismo, aut confirmatione, quia orta ex Baptismo magis accedit ad naturalem cognationem Wiestner *de matrim. contracto* n. mox citato ex Corrad. *Lib. 8. c. 8. n. 15.* Krimer *n. 1232.* contra Sanchez *D. 24. n. 15.* Gobat *tr. 9. n. 622.* Secundò an sit paternitas an verò compaternitas spiritualis, quia cum spiritualis compaternitas imitetur naturalem paternitatem, major debetur reverentia à filio, aut filia spirituali, quàm compaternitas exigit inter compatres. Wiestner *n. 106.* post Sanchez *num. 15.* dicens nunquam Papam dispensasse cum impedimento Filiationis spiritualis. Pontius *n. 28.* refert unicum exemplum, sed etiam id habuisse infaustum exitum.

An si intervenierit copula inter cognatos spirituales in supplicatione sit exprimenda, dependet resolutio quæstionis generalis: An Oratores sive sint consanguinei, sive affines, aut aliter impediti debeant co-

pulam explicare. Quæstio procedit, quando causa ab incestu distincta allegatur pro dispensatione (si enim ipse incestus, aut inde nascentia pericula allegantur, indubiè explicari debet) & incestus accidit antequam ordinarius vel confessorius ex Pontificis commissione exequatur dispensationem in impedimento consanguinitatis, aut affinitatis, si enim contingat ante matrimonium post sublatum impedimentum per dispensationem, certum est non requiri expressionem. Sanchez *D. 25. n. 4.* uti nec si copula non fuit consummata, etsi præcessisset dispensationem, aut etiam consummata, sed pars una ignoravit consanguinitatem vel affinitatem, idem *n. 10.* quia non est perfectus utrinque incestus, & cum simus in re pœnali, restringenda est, ne innocens puniatur.

Certum est, quòd scienter matrimonium contrahere præsumentes intra gradus prohibitos consanguinitatis vel affinitatis, in supplicatione debeant exprimere scientiam dictam, quia *Trid. Sess. 24. c. 5. de reform. matrim.* statuit tales carere spe dispensationis consequendæ: quod à fortiori ampliat ad audentes tale matrimonium consum-

summare, imò etiam ad ignoranter contrahentes, sed neglectis solennitatibus in contraheudo requisitis. Sanchez *num.* 32. notans, si ex licentia ordinarii non præmitterentur, non censerentur neglectæ, si ex dispensatione non præmittantur, sed cum tunc *Trid. c. 1.* obliget ad non consummandum matrimonium sine præmissis, his omiſſis consummatio subjiceretur eidem poenæ. Hæc tamen prohibitio se non extendit ad impedimentum justitiæ publicæ honestatis juxta declarationem ad *cit. cap. num.* 2. Verùm contrahentibus cum alio quovis impedimento esse intelligendum Tridentinum probat Sanchez *Lib. 3. D. 42. n. 7. & lib. 8. D. 25. n. 24.* Barbosa *n. 2. ad 5. Caput. Trid.* & cum Concilium ligare nequeat Pontificem, ut non dispense, videtur esse frustraneum hoc decretum puniens carentiâ dispensationis spei sic contrahentes. Vide Sanchez *Lib. 3. D. 45. n. 3.* ubi ostendit, quòd operetur hoc decretum. Similiter si matrimonium ab impeditis ineatur eo animo, ut faciliùs impetretur dispensatio, dictus animus cum matrimonio est exprimendus. Sanchez *Lib. 8. D. 25. num.* 22.

Certum præterea est , quòd si copula intervenerit sub spe faciliùs obtinendæ dispensationis , de stylo curiæ id ipsum est manifestandum. Corrad. *Lib. 8. Dispensat. Apostolic, c. 1. à n. 11.* ne facilitas veniæ incentivum sit delinquenti , præterquam quòd aut Dataria Apostolica eos judicet indignos favore , aut difficilius , aut limitatè conceditur , & gravius puniuntur , addit *n. 18.* ex inveterato curiæ stylo , etsi spes ista ab uno tantum ex Oratoribus fuerit concepta contra aliquos toto inquit Cælo aberrantes (inter quos Sanchez *num. 31.* Gob. *tr. 9. n. 626.* Krimer *num. 2153.*) quo casu solus ille , secus alter sentiet pœnam proprii delicti : nihilominus etiam tunc hæc expressio non sine aliqua difficultate admittitur in Datariam , quia non facilè credit unum tantum culpabilem fuisse , &c. Idem *n. 20.*

Idem Author *c. 2. n. 20.* testatur hodie non adjici in dispensationibus matrimonialibus clausulam : *dummodo copula non intervenierit* (nisi dispensatio impetretur cum mentione copulæ , quia tunc exigitur juramentum , quòd se non cognoverint sub spe facilitandæ dispensationis) idcirco commiss-

sa-

farius dispensationis sine tali clausula illicitè quæratur ex oratoribus super habita vel non habita copula, excedit enim limites mandati. Krimer *n. 1159.* quod verum est in sententia negante impediri dispensationem tacito incestu; tunc enim negantes incestum etiam cum impedimento vacant culpâ; sensus enim est, non fecimus incestum, ut subest huic foro externo. Econtra in sententia volente esse exprimendum incestum in petitione dispensationis, licet huic hodie non inferatur dicta clausula esse obligationem fatendi incestum interroganti (nisi desuper obtenta sit à Pœnitentiaria dispensatio in foro conscientiae) adeò, ut si nolint fateri, nequeant uti dispensatione, quia interrogatio non tendit ut puniantur, sed ut impediatur usus subreptitiæ dispensationis, & irritum matrimonium.

CCXXX. Difficultas igitur tota reducitur ad hoc, utrum consanguinei, aut affines ex sua fragilitate incestuosi debeant in sua supplicatione meminisse non tantum impedimenti sed etiam incestus commissi, aliàs dispensatio non sit valitura, etsi hodie abrogata sit consuetudo petendi dispensationem, ut incestuosus ineat matrimo-

matrimonium teste Sanch. *n. 8.* nec incestus unquam fuit impedimentum dirimens, sed impediens. Sanchez *Lib. 7. D. 15. n. 1.* quale incurri etiam ab eo, qui consanguineam sponsæ suæ carnaliter cognovit, probat Sanchez *n. 5. ex cap. de eo, qui cognovit consanguineam*, ibidem: *si matrem suæ sponsæ cognovit, &c.* ob violatam publicam honestatem, etsi non sit propriè incestus, hic enim est copula propriè cum consanguineis, vel affinibus in gradu prohibito. Krimer *num. 1137.* extendens ad copulam cum cognatis legalibus, aut spiritualibus. post Sanchez *Lib. 7. D. 15. n. 8.* negantem esse propriè incestum, nec ullibi jus statuere talem copulam pro impedimento, consequenter infert *Lib. 8. D. 25. n. 9.* non esse hunc incestum exprimendum, etiam suppositâ sententiâ de facienda expressione incestûs cum consanguineis, vel affinibus, quia non est verus incestus, nec stylus curiæ, nisi de solo propriè tali, verùm esse pateticum stylum curiæ ac Pœnitentiariæ de exprimendo incestu etiam in cognatione spirituali, aut legali, ac pluries declarâsse S. Congreg. faciendam esse ejus mentionem in quovis impedimento etiam diverso

so

so à consanguinitate, & affinitate, testatur
Corrad. *Lib. 8. c. 1. n. 10.*

Ad difficultatem respondet Sanchez proximè *cit. n. 8.* affirmativam esse longè veriore, contrariam tamen esse probabilem, etsi enim hodie abrogatum sit impedimentum incestûs quoad effectum contrahendi matrimonii, cum aliis ab ea, cum qua commisit incestum, non tamen esse cassatum respectu ejus, cum qua commisit incestum, eò quòd stylus curiæ obtineat, ut hic incestus declaretur. Ratio est, quòd Papa aliter concedat dispensationem sine, quàm cum expressione incestûs, nam cum hoc moderatur concessionem præscribendo certas pœnitentias imponendo mulctam pecuniariam, & apponendo clausulam: *ut superstes eo matrimonio non transeat ad aliud*, ergo tacitus incestus facit subreptitiam dispensationem. Eandem sententiam asserit veriore Corrad. *Lib. 8. c. 1. à n. 3.* ubi *n. 6.* scribit oppositam esse contra stylum, & praxim curiæ, ac juxta declarationes S. Congreg. (quas producit Corrad. *n. 37. & sequenti.* in quibus prohibetur etiam testimonium de stylo curiæ) esse omnino mentionem faciendam incestûs, & quidem ut
fir-

matrimonium teste Sanch. *n. 8.* nec incestus unquam fuit impedimentum dirimens, sed impediens. Sanchez *Lib. 7. D. 15. n. 1.* quale incurri etiam ab eo, qui consanguineam sponsæ suæ carnaliter cognovit, probat Sanchez *n. 5. ex cap. de eo, qui cognovit consanguineam*, ibidem: *si matrem suæ sponsæ cognovit, &c.* ob violatam publicam honestatem, etsi non sit propriè incestus, hic enim est copula propriè cum consanguineis, vel affinibus in gradu prohibito. Krimer *num. 1137.* extendens ad copulam cum cognatis legalibus, aut spiritualibus. post Sanchez *Lib. 7. D. 15. n. 8.* negantem esse propriè incestum, nec ullibi jus statuere talem copulam pro impedimento, consequenter infert *Lib. 8. D. 25. n. 9.* non esse hunc incestum exprimendum, etiam suppositâ sententiâ de facienda expressione incestûs cum consanguineis, vel affinibus, quia non est verus incestus, nec stylus curiæ, nisi de solo propriè tali, verùm esse pateticum stylum curiæ ac Pœnitentiariæ de exprimendo incestu etiam in cognatione spirituali, aut legali, ac pluries declarâsse S. Congreg. faciendam esse ejus mentionem in quovis impedimento etiam diverso

so

so à consanguinitate, & affinitate, testatur
Corrad. *Lib. 8. c. 1. n. 10.*

Ad difficultatem respondet Sanchez
proximè *cit. n. 8.* affirmativam esse longè
veriore, contrariam tamen esse proba-
bilem, etsi enim hodie abrogatum sit impe-
dimentum incestûs quoad effectum contra-
hendi matrimonii, cum aliis ab ea, cum
qua commisit incestum, non tamen esse
cassatum respectu ejus, cum qua commi-
sit incestum, eò quòd stylus curiæ obtineat,
ut hic incestus declaretur. Ratio est, quòd
Papa aliter concedat dispensationem sine,
quàm cum expressione incestûs, nam cum
hoc moderatur concessionem præscriben-
do certas pœnitentias imponendo mulctam
pecuniariam, & apponendo clausulam:
ut superstes eo matrimonio non transeat ad aliud,
ergo tacitus incestus facit subreptitiam di-
spensationem. Eandem sententiam asserit
veriore Corrad. *Lib. 8. c. 1. à n. 3.* ubi
n. 6. scribit oppositam esse contra stylum,
& praxim curiæ, ac juxta declarationes S.
Congreg. (quas producit Corrad. *n. 37. &*
sequenti. in quibus prohibetur etiam testi-
monium de stylo curiæ) esse omnino men-
tionem faciendam incestûs, & quidem ut
fir-

firmat n. 33. etiam in casu, quo ignorabatur consanguinitas, vel affinitas, etsi tunc non formaliter, sed materialiter commissus sit, quia cum haberent intentionem contrahendi matrimonii, debebant expectare donec fierent publicationes eorum in Parochiali Ecclesia juxta Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. matrim. propterea, inquit, iste inolevit stylus curiæ, ut in supplicatione prædicta petatur absolutio ab incestu, proinde ac si illum scienter commisissent contra Sanchez Lib. 7. D. 15. n. 9. innitentem cap. 1. de eo, qui cognovit consanguineam, ignorantia enim excusat à culpa formali, ergo etiam à pœna. Sed ratio hæc jam est inversa, eò, quòd secundum Trid. debeant expectare publicationes, unde si hæ antevertuntur, stylus eos parificat scienter delinquentibus.

Quid si post expeditam dispensationem, antequam delegatus dispense, incestus contingat, potestne delegatus exequi dispensationem? Resp. negativè, nisi hic incestus sit iteratus post commissum primum ante commissionem Pontificiam, tunc enim securè commissarius dispensat. Corrad. n. 50. Sanchez D. 24. n. 8. in simili

mili, perinde enim se habet, ac si à principio contigisset. Ratio enim, ob quam Pontifex vult exprimi, est potissimum, ut metu hujus manifestationis arceantur sponsi ab incestu. Corrad. n. 35. Sanchez *Lib. 8. D. 25. n. 8.* qui finis locum habet etiam in casu hoc per declarat. S. Congreg. apud Corrad. n. 42. cum enim non dum sit sublata per dispensationem consanguinitas, &c. adhuc est verus incestus, qui teste Quaranta in *summa Bullar. V. matrimonij, dispensationes*: etsi accidat primum post factam à Papa commissionem Ordinario secundum proxim Curia, & S. Congregationem apud cit. Corrad. debet exponi, ne sit dispensatio subreptitia, quapropter tunc supplicandum est Papæ cum expressione incestus supervenientis ante dispensationem, ut decernat litteras commissionis missas valere, ne earum effectu Oratores frustrentur, ac Oratrix maneat diffamata, ac innupta.

Contra Pontius *Lib. 8. c. 17. à n. 37.* adhæret negativæ, adeo, ut etsi dispensatio pro foro externo obtineatur cum clausula: *dummodo copula habita non sit*, hæc autem intervenierit, ac super ea quærente Ordinario reticeatur, dummodo non sit publica, &

& in foro externo nequeat probari, adhuc dispensatio valeat, quia inquit taciturnitas veritatis, quæ expressa faciliorem redderet dispensationem, non irritat dispensationem, sed confessio copulæ faciliorem redderet dispensationem, ut nôrunt omnes, ergo. Ob hoc argumentum eidem sententiæ ut verisimiliori subscribit Wiestner n. 113. cum aliis, quos sequitur Krimer à n. 1167. non ex ratione allata, sed quod nullo jure cautum sit, ut exprimatur incestus. Ad stylum curiæ, quod est fundamentum principale affirmativæ respondet n. 1171. ut habeat vim legis necesse esse, ut certus, probatus, notorius, & speciali decisione, ac declaratione Pontificis declaratus, authenticéque ac publicè de eo constet, de tali autem stylo circa expressionem incestûs, negat constare. Hinc numero sequenti respondet ad rationem Sanch. quòd non vitiet dispensationem taciturnitas cujusvis veritatis, quâ expressâ, & cognitâ non concessisset eo modo, quo concedit eâ tacitâ, nisi taceatur veritas de jure, vel in variato stylo curiæ publicè declarato à Papa exprimenda: incestus autem non est tale *verum* secundum stylum curiæ; nam

nam Navarus tot annis vivens Romæ juris peritissimus nihil scivit de eo testans in Manual. c. 22. n. 75. se nunquam audivisse, aut vidisse incestuosos petere dispensationem ad contrahendum: imò in consiliis de consanguinitate, & affinitate, Consilio 10. apud Gobat tr. 9. n. 630. tuctur valorem dispensationis datæ executioni per commissarium post incestum commissum, qui non præcesserit, sed subsecutus ad impetratam commissionem. Item Diana vivens Romæ sub Innocentio X. sub quo scripsit P. 9. Resolut. de stylo circa præsentem casum sequentia habet tr. 7. Resol. 37. Stylus Curia, qui videtur contrarius, fortè id tantum requirit pro foro externo, & proinde pro foro conscientia valet dispensatio, etiamsi taceatur incestus, & Pontifex in dispensatione ponat, dummodo copula non intercesserit, quia ut ait Saa V. Dispensatio n. 10. dici, potest intelligi, id modo in foro externo non constet de copula. Eodem modo interpretabatur Diana quandam Cardinalium declarationem: & infra ait, quòd declaratio favens affirmativæ secuta sit partem probabiliorem, & tutiorem ex Hurtado addente ac approbante Diana à fortiori procedere de cognatis

& in foro externo nequeat probari, adhuc dispensatio valeat, quia inquit taciturnitas veritatis, quæ expressa faciliorem redderet dispensationem, non irritat dispensationem, sed confessio copulæ faciliorem redderet dispensationem, ut nōrunt omnes, ergo. Ob hoc argumentum eidem sententiæ ut verisimiliori subscribit Wiestner n. 113. cum aliis, quos sequitur Krimer à n. 1167. non ex ratione allata, sed quod nullo jure cautum sit, ut exprimatur incestus. Ad stylum curiæ, quod est fundamentum principale affirmativæ respondet n. 1171. ut habeat vim legis necesse esse, ut certus, probatus, notorius, & speciali decisione, ac declaratione Pontificis declaratus, authenticéque ac publicè de eo constet, de tali autem stylo circa expressionem incestus, negat constare. Hinc numero sequenti respondet ad rationem Sanch. quòd non vitiet dispensationem taciturnitas cujusvis veritatis, quâ expressâ, & cognitâ non concessisset eo modo, quo concedit eâ tacitâ, nisi taceatur veritas de jure, vel invariato stylo curiæ publicè declarato à Papa exprimenda: incestus autem non est tale *verum* secundum stylum curiæ; nam

nam Navarus tot annis vivens Romæ juris peritissimus nihil scivit de eo testans in Manual. c. 22. n. 75. se nunquam audivisse, aut vidisse incestuosos petere dispensationem ad contrahendum: imò in consiliis de consanguinitate, & affinitate, Consilio 10. apud Gobat tr. 9. n. 630. tuetur valorem dispensationis datæ executioni per commissarium post incestum commissum, qui non præcesserit, sed subsecutus ad impetratam commissionem. Item Diana vivens Romæ sub Innocentio X. sub quo scripsit P. 9. Resolut. de stylo circa præsentem casum sequentia habet tr. 7. Resol. 37. Stylus Curix, qui videtur contrarius, fortè id tantum requirit pro foro externo, & proinde pro foro conscientix valet dispensatio, etiamsi taceatur incestus, & Pontifex in dispensatione ponat, dummodo copula non intercesserit, quia ut ait Saa V. Dispensatio n. 10. dici, potest intelligi, id modo in foro externo non constet de copula. Eodem modo interpretabatur Diana quandam Cardinalium declarationem: & infra ait, quòd declaratio favens affirmativæ secuta sit partem probabiliorem, & tutiorem ex Hurtado addente ac approbante Diana à fortiori procedere de cognatis

tis spiritualibus, cum inter hos non sit tam arcta cognatio, sicut inter naturales.

Resp. ad difficultatem, sustinendam esse affirmativam, sufficienter enim constat de stylo curiæ ex allegatis à Corrad. constanter testante, hunc esse Stylum Curiaë, & quidem invariabilem in substantialibus per n. 237. siquidem ille fidem facit, se ea scribere, quæ novit firma, velut officialis ejusmodi. Allegata ex Diana non sunt doctrina Dianæ, sed Martini Perez de matrim. D. 46. sect. 6. quibus productis subdit citatus Diana in fine resolut. hæc Perez, quæ secundum mentem ante dictorum DD. dicta esse volo, nam stylus curiæ est in contrarium. En testem Romæ degentem versatissimum in moralibus Doctorem.

CCXLI. Inferes 7. in consanguinitate, affinitate, & publica honestate ex matrim. rato est ex stylo curiæ exponendus gradus, quoto conjuncti sunt. Secundo an conjunctio, seu distantia sit in linea recta, vel obliqua. Sanchez n. 14. eaque æquali vel inæquali. Krimer n. 2141. Tertio in inæquali gradus remotior, ut constet de impedimento est exprimendus secundum omnes ac etiam propinquior, quando est pri-

primus consanguinitatis, vel affinitatis, ut
finepos, pronepos, aut abnepos, Titii
cum hujus filia vellet dispensari propter sin-
gularem indecentiam, & ideo nisi expri-
matur, Beatissimus non intendit dispensa-
re. *Wiestner n. 103.* Porro cum consti-
tutio Pontificis nempe Pii V. loquatur de
sola consanguinitate & affinitate, non est
extendenda ad alia impedimenta v.g. ad
publicam honestatem ex matrim. rato,
idem ex *Corrad. L. 8. c. 7. n. 42. q. sanè.*
Sanchez n. 27.

Si gradus propinquior stipiti est infra
primum, non est de necessitate valoris ex-
primendus, sed tantum ad cavendum scan-
dalum pro foro externo ex vicino non ex-
pressè impetranda est à Pontifice declara-
tio, distantiam vicinioris non obesse. *San-
chez n. 28. & 29. Krimer n. 2147. Corrad.*
n. 59. monens, si aliquis denuntiat gra-
dum propinquiorem, non posse Ordina-
rium procedere ad dispensandum ante ex-
hibitas declaratorias super propinquiore,
etsi post contractum matrimonium resciat,
deberet eos separare, nisi nullum scanda-
lum immineat ex omissa expressione, nec
res esset deducta ad forum externum, At

si constiterit Ordinario ante contractum , peccaret mortaliter dispensando etiam secluso scandalo ; contraveniret enim constitutioni Pij V. juxta quam petenda est omnino declaratoria in forma: *Perinde valere* , quando ante litterarum executionem constiterit simul adesse gradum viciniorem. Quare constitutio Pij IV. ad valorem requirantis expressionem etiam vicinioris , etsi infra primum utpote nimium recedens à jure communi , juxta quod remotior gradus trahit secum viciniorem , Sanchez *n. 24.* est per constitutionem Pij V. abrogata , nec eam resuscitavit Urbanus VIII. apud Gobat *num. 621.* Wiestner *cit.* declarans quoddam matrimonium nullum ob tacitum gradum secundum expresso tertio : quia Urbanus non asseruit nullum , sed refert , quod Officiali Toletano sit visum nullum ; & si ipse asseruisset , ejus rescriptum Tribunalium praxi non est receptum. *cit. Wiestner.*

CCXLII. Limita : procedere dicta , quando gradus propinquior , & remotior descendunt ex stirpe communi simplici , id est , uno tantum ; si enim ex duplici , aut triplici (Paradigma vide apud Corrad. *L. 7. c. 5. n. 87.*) tunc , ne sit subreptitia di-

dispensatio, est necessaria utriusque gradus expressio proveniens ex duobus stipitibus v. g. tertius ex uno, & quartus ex altero, quia urgentior causa requiritur ad dispensandum, dispensatioque transit per manus diversorum officialium: si enim gradus tertius, & quartus sunt à communi stipite, eam expediunt officiales minoris gratiæ; si ex diversis, expeditur per Cancellarium solutâ majori compositione, augeturque taxa. Corrad. *cap. 7. n. 67.* ubi ait jus Officialibus præstitum Pontificem nunquam tollere intendere.

Limita secundò. Etsi uterque in linea inæquali descendant à communi stipite, huic tamen oratrix sit propinquior, v. g. si Oratoris Avi, aut Avix sit Soror, proinde Oratoris Amita magna, aut Matertera magna, est explicandum, quia illa facta uxor fieret subdita nepoti suo ex Fratre, aut Sorore, quòd est contra reverentiam saltem politicam debitam Amitæ magnæ, aut Materteræ magnæ, estque huic jure naturæ subjectus. Sanchez *n. 12.* addens si illa sit in secundo, aut tertio cum Oratore, secus in quarto, quia ferè nulla superioritatis æstimatio sit in gradu tam remoto.

CCXLIII. Quartò in petitione dispensationis super affinitate in primo, vel secundo gradu, est explicanda, an ea proveniat ex copula licita, vel illicita, quia orta ex licita includit publicam honestatem tum ex matrimonio rato, tum ex sponsalibus, secus orta ex illicita, idcirco prioris vinculum est fortius vinculo affinitatis ex illicita copula. Sanchez n. 40. Wiestner n. 105. Dixi in primo & secundo, quia in tertio, & quarto nulla est necessitas exprimendæ affinitatis ex illicita, quia affinitas in hoc non excedit gradum secundum. Sanch. n. 39.

Si duplicatus, aut triplicatus gradus consanguinitatis, & affinitatis æqualiter distent, cessat talis distantiae expressio, ut si sponsi sint in tertio consanguinitatis, & quarto affinitatis, dicendum erit, quòd impedimentum tertii consanguinitatis & quarti affinitatis graduum huiusmodi non obstantibus, &c. Corrad. L. 7. c. 7. n. 63.

Expressio vicinioris in publica honestate ex matrimonio rato non est necessaria, etsi dirimat usque ad quartum inclusivè, quia constitutio Pij solum obligat impedimento consanguinitatis, & affinitatis, ut paulò superius dictum est. Corrad. n. 66.

Est

Est autem in hoc impedimento exprimen-
dum, an honestas justitiæ radicetur in ma-
trimonio rato tantum, vel sponsalibus,
quia illud est fortius seque extendit ad plu-
res gradus: Sanchez *n. 16.* Krimer *n. 2165.*
inferens, cum honestas ex sponsalibus non
exceedit primum gradum, satisfit dicendo:
*Oratores impediti publica honestate ex sponsalibus
de futuro.*

Est etiam probabile, quod oratores af-
fines ex copula conjugali petentes dispen-
sari, sufficienter exprimant impedimen-
tum narrando affinitatem cum gradu non
specificato impedimento honestatis publi-
cæ, quia affinitas absolutè prolata, cum
delictum non præsumatur, significat legiti-
mum, seu ex copula conjugali, talis enim
tacitè explicat impedimentum etiam hone-
statis. Sanchez *n. 36.* Krimer *n. 2167.*

CCXLIV. Quintò vitiat dispensatio-
nem expressum diversæ speciei impedimen-
tum loco alterius etiam minoris, licet fiat
expressio bonâ fide, ut si exprimatur esse
consanguineos in secundo gradu, cum
tamen sint solum affines in secundo, aut
tertio, unum enim non includitur in alte-
ro, nec ignorantia etsi excuset à peccato,

potest conferre, ut dispensatio facta in casu expresso transferatur ad casum non expressum. Sanch. n. 19. juncto 20. Econtra quando gradus superior loco inferioris ejusdem impedimenti consanguinitatis, aut affinitatis exprimitur, aut secundum loco tertii, non vitiatur, non vice versa, si tertius loco secundi, quia tertius non includit formaliter, nec universaliter secundum, at bene secundum tertium, Sanchez num. 17 & 18.

Quid si Oratores, prout oportebat, exposuerunt impedimentum. E. g. se esse in tertio gradu affinitatis, in rescripto verò sit commissus error ab officialibus scribentibus tertium gradum consanguinitatis, valétne mandatum dispensationis, & an Executor ejus deprehenso errore possit nihilominus exequi, si ei constet, Oratores non errasse. Resp. ad utrumque affirmativè, quia mandantis intentio fertur in id, quod erat ei propositum cum veritate, ergo executio dispensationis conformis supplicationi est valida. Krimer n. 2149. citans Laym. L. 1. tr. 4. c. 22. n. 27.

Hinc deducit Krimer n. 2150. quando pro impetranda dispensatione fuit allegata

incompetentia dotis ex parte viri re ipsa subsistens rescriptum valere, etsi per errorem officialis fuerit inserta incompetentia dotis ex parte mulieris, non asserta ab Oratoribus. Tota doctrina colligitur ex cap. susceptum 6. de rescript. in 6. ubi statuitur, verba rescripti esse strictè sumenda, nisi de intentione mandantis aliud apparet expressè, atqui, quando expressa ab oratoribus subsistunt, constat de intentione mandantis, quòd velit rescriptum procedere secundum expressa.

Ex eodem principio cit. Laym. post Sanch. D. 21. n. 37. & sequenti defendit valorem rescripti, errorem personæ continentis contra informationem Oratorum, ut si dispensetur cum Joanne Sanchez, cum esset Joannes Lopez. Estque communis apud Amicum. Tom. 5. D. 6. n. 133. Ex inst. de legatis §. si quis in nomine. Cognomine, pronomine, agnomine, Legatarij testator erraverit, si de persona constet: nihilominus valet legatum, idèmq; in hæredibus servatur rectè.

An ex eodem principio rectè sequatur, si error sit in rescripto circa *Diæcesim*, ut si oratores exposuerint se esse *Diæcesis Salisbur-*

gensis rescriptum autem directum sit ad Ordinarium aut hujus Vicarium *Diæcesis Seccoviensis*, adhuc illud valere, posseque exequi Ordinarium *Salisburgensem*, aut hujus Vicarium, etsi commissio erroneè facta sit Ordinario *Seccoviensi*?

Ratio negandi valorem eruitur ex *Trid. Sess. 22. c. 5. de reformatione* statuente ut commissiones dispensandi nomine Papæ dirigantur ad Officialem illius Episcopi, ad cujus *Diæcesim* pertinet dispensandus, ergo dispensatio in casu proposito directæ ad Officialem *Seccoviensis* Episcopi est inutilis, nam eam exequi non potest validè Officialis *Seccoviensis*, quia ut huic committatur potestas dispensandi cum subdito non *Diæcesano* suo est contra stylum curiæ, & *Trid. Decretum*: etiam videtur invalida executio per Officialem *Salisburgensem*, quia nulla ei facta est commissio, ita multum cum Sanchez *n. 39.*

Ratio asserendi est à paritate erroris in persona dispensanda. Sicut enim hîc Papæ intentio fertur in personam in petitione expressam, ita fertur in *Diæcesanum*, aut hujus Officialem proprium dispensandæ personæ: *cap. significante*, declarans irritum

tum rescriptum, in quo loco Diœccesis Leodiensis fuit posita Rhemensis; non est contrarium, quia non declarat irritum fuisse ideo, quia erratum fuit in Diœcesi, sed quia resciri non potuit dispensandus, ita Pontius *Ltb. 8. c. 17. n. 43.* & alii plures approbati à Diana *D. 1. tr. 10. resolut. 36.* testante, quòd se consulente bis fuerit sententia hæc practicata.

Gobat *tr. 9. n. 637.* asserit neutri opinionem posse negari practicam probabilitatem, quo loco permittit nullum esse scrupulum habendum circa ejusmodi errorem, quando rescriptum continet gratiam factam à Papa, per ea, quæ tradit in *Alphab. Ordinar. casu 19. n. 197.* Corrad. *Lib. 7. c. 5. num. 29.* relata utraque sententia concludit Pontianam esse contra perpetuum stylum etiam secluso dolo.

Krimer de rescriptis *n. 1463.* negat vitari, quando error irrepsit non ex erroneâ informatione concedentis, sed scribentis, quam sententiam iterum sequitur ad IV. *Decretal. n. 2208.* contra citatos Sanchez, & Corrad. ab eodem allegatos.

Quando Oratores sunt ex diversis Diœcesibus, etsi Sanchez *Lib. 8. D. 35. num. 5.*

gensis rescriptum autem directum sit ad Ordinarium aut hujus Vicarium *Diœcesis Seccoviensis*, ad huc illud valere, posséque exequi Ordinarium Salisburgensem, aut hujus Vicarium, etsi commissio erroneè facta sit Ordinario Seccoviensi?

Ratio negandi valorem eruitur ex *Trid. Sess. 22. c. 5. de reformatione* statuente ut commissiones dispensandi nomine Papæ dirigantur ad Officialem illius Episcopi, ad cujus *Diœcesim* pertinet dispensandus, ergo dispensatio in casu proposito directâ ad Officialem Seccoviensis Episcopi est inutilis, nam eam exequi non potest validè Officialis Seccoviensis, quia ut huic committatur potestas dispensandi cum subdito non *Diœcesano* suo est contra stylum curiæ, & *Trid. Decretum*: etiam videtur invalida executio per Officialem Salisburgensem, quia nulla ei facta est commissio, ita multum Sanchez *n. 39.*

Ratio asserendi est à paritate erroris in persona dispensanda. Sicut enim hîc Papæ intentio fertur in personam in petitione expressam, ita fertur in *Diœcesanum*, aut hujus Officialem proprium dispensandæ personæ: *cap. significante*, declarans irritum

rum rescriptum, in quo loco Diœcesis Leodiensis fuit posita Rhemensis; non est contrarium, quia non declarat irritum fuisse ideo, quia erratum fuit in Diœcesi, sed quia resciri non potuit dispensandus, ita Pontius *Ltb. 8. c. 17. n. 43.* & alii plures approbati à Diana *D. 1. tr. 10. resolut. 36.* testante, quòd se consulente bis fuerit sententia hæc practicata.

Gobat *tr. 9. n. 637.* asserit neutri opinionioni posse negari practicam probabilitatem, quo loco permittit nullum esse scrupulum habendum circa ejusmodi errorem, quando rescriptum continet gratiam factam à Papa, per ea, quæ tradit in Alphab. *Ordinar. casu 19. n. 197.* Corrad. *Lib. 7. c. 5. num. 29.* relata utraque sententia concludit Pontianam esse contra perpetuum stylum etiam secluso dolo.

Krimer de rescriptis *n. 1463.* negat vitari, quando error irrepsit non ex erroneâ informatione concedentis, sed scribentis, quam sententiam iterum sequitur ad IV. *Decretal. n. 2208.* contra citatos Sanchez, & Corrad. ab eodem allegatos.

Quando Oratores sunt ex diversis Diœcesibus, etsi Sanchez *Lib. 8. D. 35. num. 5.*

velit sufficere expressionem Diœcesis alterutrius, eò quòd nunquam utriusque exprimatur, possitque alterutrius Ordinarius dispensare cum utroque super denuntiacionibus, ac alterutrius Parochus eos copulare. Attamen esse necessariam expressionem utriusque est de stylo Notorio apud *Corrad. n. 25. & sequenti*, & colligitur ex usu perpetuo, vi cuius litteratum executio semper committitur Ordinario oratricis, quod fieri non posset, nisi utriusque Diœcesis exprimatur.

CCXLV. Inferes 8. in supplicatione pro dispensanda cognatione legali est exponendum primò, An orta sit ex perfecta, vel imperfecta adoptione, cum probabiliter imperfecta non dirimat matrimonium per *n. 139. verbo, certum est, &c.* Secundo an sit in linea recta, vel obliqua. Tertiò si cum hoc impedimento esset matrimonium contractum, ac consummatum de industria ad facilitandam dispensationem, *Krimer n. 1237. & sequenti.*

In petitione dispensationis, in impedimento criminis est exprimendum, an sit ortum ex machinatione vel adulterio, vel utroque? nam est longè gravius ex machinatione

natione, ita ut si constet de ea, nunquam dispenset Dataria teste Corrad. *Lib. 8. c. 9. n. 8.* imò ut notat *n. 12.* quandoque etiam Pœnitentiaria negat, præsertim si veneno sublati sit conjux, est enim occisio proditoria. Si idem crimen sæpius est repetitum, est facienda mentio in secunda petitione super crimine priore, quia crimina repetita semper faciunt difficiliorem dispensationem. Vincent. de Justis apud Krimer *num. 2154.*

In supplicatione dispensationis posterioris non est necessitas exprimendi prius obtentam in eadem materia, nisi gravitas rei, de qua petitur dispensatio explicari non possit non factâ mentione prioris, ut si posterior sit in amplius præjudicium tertii, quale non cognosceretur tacitâ priore, *cap. veniens 19. de præscription.* aut quantitatem, vel qualitatem gratiæ dispensans sufficienter non penetrat, *cap. fin. de filiis Presbyt. in 6.* secus si nihil horum sequatur, unde ut impetretur dispensatio voti, consanguinitatis, aut alterius impedimenti ad ineundum matrimonium, aut resiliat à du-cendo priore consanguineo, vel itque nubere alteri, valet secunda etsi nunquam sit fa-

facta mentio prioris in eodem impedimento impetratae, siue priori non fuerit usus orator, siue fuerit invalida. Wiestner de *matrim. contracto contra interdict.* n. 117. quia non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum per regulam 62. in 6. Sanchez D. 22. num. 4. juncto 13. subdente contra Menochium etiam non vitiari, si mentio non fuit prioris denegatae in petitione posterioris.

§. IV.

Observanda in supplicatione pro impetranda dispensatione.

CCXLVI. **O**bserva I. Super impedimenti occultis dispensari à sacra Pœnitentiaria pro solo foro interno, debetque tunc supplicatio dirigi ad majorem Pœnitentiarium S. R. E. Cardinalem, Dispensantem in omnibus puris impedimentis Ecclesiasticis occultis, exceptâ solâ consanguinitate occultâ, in qua quoad solos gradus secundo remotiores ad remanendum in matrimonio contracto, secus ad contrahendum dispensatur. In publicis pro foro externo dispensat Data-
ria

ria seu Cancellaria Apostolica. Petitio non dirigitur ad Cardinalem Datarium, sed ad ipsum Papam, qui ministerio Datarii gratiam concedit.

Observe secundo, quod petitio debeat exprimere sequentia: primo si ad Pontificem, nomen & cognomen Oratorum cum utriusque Diœcesis, & quidem Originis, nisi Oratores specialiter supplicent, ut fiat commissio Ordinario Domicilii, ac etiam locum particularem, puta civitatem, vel oppidum; quando pro causa allegatur *Angustia loci*, uti etiam *qualitas sanguinis*, *nobilis*, aut *illustris*, dum pro motivo adducitur conditio personæ, extra quos casus non est necessaria expressio *loci*, *Originis*, aut *Nobilitatis*, at benè, quod sit Laicus. Krimer n. 2192. de hac qualitate vide plura. n. 229. & de angustia loci. n. 230.

Si recurritur ad S. Pœnitentiariam fit supplicatio tacito nomine proprio supplicantium per litteras N.N. vel exprimitur fictitius v g Leopoldus N. Laicus, Diœcesis Salisburgensis, &c. Secundo exprimitur desiderium ineundi matrimonium, vel in contracto remanendi cum expressa una, vel pluribus causis, de quibus à n. 226. Tertiò im-

impedimentum obſtans cum ſuis qualitatibus intrinſecis, id eſt, de jure vel conſuetudine, vel ſtylo exprimendis cum linea recta vel obliqua, æquali vel inæquali, ejusque gradu; conſanguinitas vel affinitas, & quidem hæc, an ex copula licita, aut illicita; an impedimentum ſit ſimplex, aut multiplex, diverſæ aut ejusdem ſpeciei, exſtipite uno communi vel pluribus; an ſit contractum matrimonium cum ſcientia impedimenti, aut culpabiliter ſint omiſſæ denuntiationes (de his relege dicta n. 226.) an copula inceſtuosa, debeat explicari, habes n. 239. & ſequentibus duobus. Quartò ſubjungitur petitio ad ſuam beatitudinem vel majorem Pœnitentiarium, ut dictum in *obſerva.*

Forma Supplicationis ad Papam.

Beatiffime Pater.

CCXLVII. **E**xprimitur humiliter ſanctitati ſue ex Parte Devotorum Oratorum Caſimiri N. Laici & Theodora N. Diœceſis Salisburgenſis (ſi ſint ex diverſa cuius ſua adjiciatur per *Obſerva 2.*) quòd cum dicta Theodora ob incompetentiam dotis juxta ſui ſta-

statûs conditionem, virum paris conditionis non consanguineum, vel affinem, habere non possit, dictus autem Orator Casimirus cum dote minus competente eam sibi desponsari intendit; sed quia tertio & quarto à communi stipite provenientes gradibus consanguinitatis conjuncti sint, desiderium suum absque Apostolica Sedis gratia explere non valeant; supplicant humillimè Sanctitati Vestre, quatenus cum ipsis, quod impedimento quarti gradûs consanguinitatis non obstante matrimonio inter se publicè servata Formâ Concilii Tridentini contrahere, ac in facie Ecclesie solemnizare, ac in eo postmodum liberè, ac licitè remanere possint, dispensare; distantiam verò prædicti gradûs tertii eis non obstare, declarare, prolem suscipiendam legitimam nunciando dignetur de gratia speciali, non obstantibus præmissis, & constitutionibus, atque Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque cum clausulis Opportunis.

Exemplum supplicationis pro dispensatione
in voto Castitatis allegatâ carnis infir-
mitate.

*Eminentissime , ac Reverendissime
Domine.*

EXprimitur humiliter Eminentiæ vestrae ex
parte Devoti Oratoris Virgilij Laici Diœ-
cesis Passaviensis, quod ipse aliàs simpliciter vo-
vit Castitatem perpetuam; cùm autem carnis sti-
mulis ita agitur, ut se continenter vivere posse
diffidat, pro conscientia suâ tranquillitate cupit
per Sedem Apostolicam votum prædictum ad effe-
ctum matrimonii contrahendi commutari. Qua-
re Eminentiæ Vestrae humiliter supplicat, quate-
nus prædictum votum, ad hoc, ut matrimonium
publicè juxta formam Concilii Tridentini contra-
here, ac debitum conjugale exigere, ac reddere
licite possit, in alia pœnitentiæ ac pietatis opera di-
spensando commutare auctoritate Apostolicâ
dignetur.

Exemplum aliud ad remanendum in matrimonio contracto cum affinitate ex copula illicita proveniente, allegatâ causâ scandalorum.

Eminentissime, ac Reverendissime Domine.

Exprimitur humiliter Eminentiæ Vestræ pro parte Oratoris Macarii Laici &c. ut supra. quod ipse aliàs matrimonium per verba de præsenti publicè in facie Ecclesiæ contraxerit, ac successivè consummaverit cum muliere, cuius matrem antea carnaliter cognovit; cum autem dictus Orator ob impedimentum affinitatis ex prædictis proveniens nequeat in matrimonio remanere sine Sedis Apostolicæ dispensatione; & si divortium inter eos fieret, gravia exinde scandala verosimiliter orirentur, cupit à præmissis, de quibus summè dolet, absolvi, & secum super affinitatis prædicto impedimento ad remanendum in matrimonio illo dispensari. Quare Eminentiæ Vestræ humiliter supplicat, ut super his de opportuno medio Autoritate Apostolicâ misericorditer providere dignetur.

Plures vide apud Wiest. in 4. Decretal. ad tit. 16. de matrimonio contracto, &c. Art. 7. n. 124.

Breviores verò apud Arsdechin. tom. 2. tr. 4. c. 8. de matrim. §. 5. fusiores apud Corrad. L. 8. c. 1. à n. 28.

Inscribuntur litteræ supplicationis
aforis.

*Eminentissimo, & Reverendissimo Do-
mino, Domino S. R. E. Cardinali
Majori Pœnitentiaro.*

Roma.

ET terminantur in hunc modum : Di-
gnetur Eminencia Vestra rescribere N N.
proprium nomen, & cognomen exprimendo.
Civitatis N. aut Oppidi N.

Quòd si in tali loco non sit confessorius
Magister in Theologia, vel Decretorum
Doctor Graduatús, aut sit difficile Oratori
conscientiam illi aperire aut jam aperta al-
teri confessorio non graduato, hoc
ipsum erit in litteris significan-
dum.

§. V.

De observandis ab Executore Dispensationis Commissæ.

CCXLVIII. **Q**Uær. I. Si errorem Diœ-
cesis contineat dispen-
satio, ut si loco Salisburgensis, ex qua sunt
Oratores, sit expressa Strigonienfis, vel si
Orator sit ex Salisburgensi, Oratrix autem
ex Strigonienfi, & mandatum dispensatio-
nis sit directum ad Ordinarium Oratoris.
Resp. ad primum cum dist. vel erroris cau-
sa est ipse supplicans, vel curialis & feri-
bens? Si supplicans, Commissarius ne-
quit exequi defectu consensûs Pontificis
non concedentis nisi sit Legitimus Ordina-
rius impetrantis; si curialis, vide n. 244.
Verbo: An ex eodem. Resp. ad secun-
dum, tale mandatum, perperam dari exe-
cutioni, siue fuerit expressa utriusque
Diœcesis, siue non; utroque enim modo
continetur vitium in mandato: nam de sty-
lo est exprimenda utraque per *numerus 244.*
in fin. Et secundùm eundem stylum cer-
tum intentio Pontificis fertur in Ordina-
rium

rium Oratricis. Krimer à num. 2206. ac sequentibus tribus. Limita, nisi expresse rogaretur, ut inscriberentur litteræ Oratori. An ad Ordinarium Domicilii, aut potius Originis de stylo dirigantur. vide à n. 230.

CCXLIX. Quær. 2. An si delegatus deprehendat esse erroneè expressum certum gradum affinitatis, loco consanguinitatis (dum reipsa Oratores sunt consanguinei) aut contra, aut gradum superiorem pro inferiore, aut contra, possit exequi? Et si delegetur Vicarius, possit Episcopus agere Executorem; & vicissim Vicarius Episcopi, si Episcopo fiat commissio? Resp. ad primum, si error sit commissus à supplicantes, non posse exequi per Resp. ad primum quæstionis primæ; si ex scriptoris curialis in curia, posse per n. 244. Vers. *An ex eodem, &c. in fin.*

Resp. ad secundum, Episcopum se non posse ingerere, etsi Vicarius sit mortuus, aut absens, aut ab officio remotus. Sanch. L. 3. D. 27. n. 30. Corrad. L. 7. c. 4. à n. 38. ex stylo constanti curiæ. Quare Successor Vicarii hoc mortuo, &c. deberet exequi, si fuit facta commissio Vicario, non expresso hujus nomine, quia tunc non fit perso-
næ

næ, sed tribunali, seu est realis, non personalis, transiens ad Successorem. Sanch. n. 2. subdens à n. 17. juncto n. 3. si exprimeretur nomen dignitatis & proprium Vicarii e.g. *dilecto filio Titio, Vicario Salisburgensi.* In dubio, an sit commissio personalis, aut realis, neque ex Verbis, neque ex materia subjecta sufficienter colligatur mens concedentis, postquam retulisset quatuor sententias omnes probabiles, n. 20. adhæret quartæ, ut probabiliori, quòd semper sit personalis, siue nomen proprium proponatur dignitati, siue postponatur, quia cùm nomen proprium sit speciale, nomen autem dignitatis generale se ad omnes eâ dignitate fungentes extendens, fit, ut per illud restringatur, ut non excedat personam nominatam.

Similiter in casu factæ Episcopo delegationis nequit se ingerere ejus Vicarius, etsi haberet mandatum plenissimum ad cognoscendas causas delegatas, & delegandas, quia jurisdictio nec actu, nec habitu competens subdelegari non potest, consequenter in simili mandato non venit jurisdictio delegata, aut in futurum deleganda. Krimmer n. 2215. intelligens id quoad *merum mi-*

nisterium, seu ad ipsum actum dispensandi, uti colligitur ex illa clausula: *tuam conscientiam oneramus*. Exinde enim refert Corrad. L. 7. c. 6. à n. 4. ipsam dispensationem non posse subdelegari, quia est electa industriâ persona, inquit ille, n. 40. (hoc non ubique servari in Germania testatur Gobat tract. 9. n. 686.) addens non obstante dictâ clausulâ delegatum posse alteri committere receptionē testium & informationem ex regula tradita ab Innocentio in fine cap. fin. de officio delegati; quòd quando nullum ministerium una cum jurisdictione committitur, non possit quidem nullum ministerium delegari, sed tantum jurisdictio nempe recipiendi & examinandi testes. Hinc si testes sint in alia Diœcesi, hujus ordinarius est rogandus, ut testes recipiat, ac informationes transmittat Tamb. Ad verificanda, quæ ab Oratoribus allegata sunt, sufficit, si delegatus recipiat juramenta testium, & per alios, quibus examinari commisit, intelligat preces veritate niti, modò hi sint viri integræ fidei, ne per eos deceptus cum periculo nullitatis Oratores dispenset. Krimer n. 2216.

CCL. Cæterum in delegationis materia nomine Ordinarii venit non solùm Episcopus

scopus, sed etiam Vicarius Episcopalis, secus Vicarius foraneus, quia hic non facit idem tribunal cum Episcopo. Krimer *n. 2213.* ex Sanchez *Lib. 3. D. 29. num. 10.* Ejusque jurisdictio non est à jure, sed ab Episcopo, proinde delegata, non Ordinaria: Econtra Vicarius Generalis, etsi constitutatur ab Episcopo, hic tamen ei non confert jurisdictionem, sed habet eam à Canone *per cap. 2. de offic. Vicarij. in 6.* vicésque gerit ordinarii in eodem loco & tribunali, proinde appellari potest à Foraneo, seu in certa parte Diœcesis speciali constituto ad Episcopum, secus autem à Vicario Generali. Sanchez *n. 3. juncto 10.* & sequentibus duobus, qui *n. 5.* notat nomine Ordinarii, nisi subjecta materia aliud poscat, intelligi non solos Episcopos, sed omnes habentes jurisdictionem Ordinariam, uti sunt Prælati præditi jurisdictione quasi Episcopali in sua Diœcesi nulli Episcopo subjecta. Hinc Sanchez *Lib. 8. D. 27. n. 34.* deducit Vicarios ejusmodi Prælatorum habere jurisdictionem Ordinariam, esse constitutos in dignitate (qualibus duntaxat, uti permittit *num. 32.* delegationes Pontificæ fieri solent) proinde ejusmodi

officialis, & nullus alius exequi poterit dispensationem decretam ad officialem ejusmodi Diœcesis. Contrarium docet ex inconcusso curiæ stylo Corrad. *Lib. 7. cap. 4. à n. 57.* negans ejusmodi Prælatorum Vicarios esse constitutos in Ecclesiastica dignitate, & capaces commissionum Pontificiarum, ita etiam declaravit Congreg. Trid. quæ etsi commissiones similes pro territoriis *nullius Diœcesis* subjectis Prælatis Episcopo inferioribus voluerit esse committendas vicinioribus Episcopis, postea tamen declaravit ad instantiam Cardin. Toleti committi posse dictis Prælatis. Unde, dum refertur Papæ Oratores esse ex territorio spectante ad Abbatem, aut Prælatum similem, supplicatio non admittitur teste Corrado, nisi in ea dicatur in similem modum. *Exprimitur Sanctitati Vestræ pro parte N. & N. ex Loco N. jurisdictionis Abbatis seu Præpositi N. Et in corpore supplicantis. Supplicant igitur humiliter Sanctitati Vestræ Oratores præfati, quatenus Abbati Monasterii N. Ordinis sancti N. nullius Diœcesis Provinciæ N. particulare & separatum territorium habenti, ac jurisdictionem quasi Episcopalem in dicto loco exercenti, etiamsi de illis personis, quibus similes causæ per Sedem A-*
postol-

postolicam committi consueverunt, committere & mandare, aut cum iisdem Oratoribus, &c. dispenseret. Postmodum hæc eadem verba ex stylo inconcusso apponuntur in litteris dispensationis. Ita Corrad.

CCLI. Quær. 3. quando delegatus incipiat habere jurisdictionem? An expiret mortuo vel remoto Vicario ab Officio, aut per sententiam ejus definitivam etiam nulliter factam, aut per mortem delegantis Papæ? Resp. primò, eam in actu & exercitio illi non competere, antequam ipsi præsententur litteræ mandati. *Cap. super eo 12. de Appellat. & cap. Pastoralis 12. de rescript.* Ex quo deducit Krimer n. 2223. ex Sanch. D. 29. n. 10. ante illarum delegationem acta delegati esse irrita; debet autem mandatum originaliter præsentari aliàs non foret delegatus certus de jure sibi competente) consequenter non sufficit Papam annuisse, præcepissèque mandatum expediri, imò nec, quòd jam expeditum, ac in via esse constet. Krimer n. 2224. & sequente. De hoc primo responso vide Gobat tract. 9. num. 673

Resp. secundò jurisdictionem realem non expirare mortuo, aut remoto Vicario,

secus personalem, five res sit integra five non in casu mortis; at si cesset ejus officium, aut factus sit Episcopus, adhuc potest exequi etiam in casu remotionis, sufficit enim fuisse in dignitate tempore factæ commissionis. Sanchez *num.* 27. & 31. Krimer *n.* 2221.

Resp. tertio. Delegatus ut talis definit esse per sententiam definitivam, etsi deprehendat se nulliter, ac invalidè judicasse. *lege judex posteaquam ff. de re judic.* Unde nequit sententiam revocare. *Lege Paulus l. ff. de eodem.* Corrad. *n.* 56. juncto 49. five malè judicaverit dispensando, five negando dispensationem titulo subreptionis, aut obreptionis. Etsi autem qua delegatus nihil amplius valeat, quia ramen Ordinarius Oratorum potest cognoscere de matrimonio contracto à nulliter dispensatis, vel contrahendo sitne validum, vel non? si non, in contracto sponsoseparet, contrahendum impediatur. cit. Corrad. Totum responsum est etiam ex Sanchez *n.* 39. advertente etiam delegatum posse causam reassumere, si contra formam mandati processit, tunc enim non est consummata ejus jurisdictio, unde delegatus deprehendens sen-

sententiam suam nullam esse defectu formæ non servatæ potest reassumere. Krimer *n. 2423.* extendens ad delegatum ad Universitatem causarum, quia talis Ordinarius æquiparatur. *Gloss. in cap. cum causa 62. verb. Delegatus, de Appellat.* Responsum hoc habet locum duntaxat in Commissario pro foro externo, & quamvis id ipsum velit Navarr. de Commissario dispensationis datæ pro foro interno à S. Pœnitentiaria, at oppositum exprimit cit. Corrad. probâtque Sanchez *uum. 40.* quia dispensationis commissio pro hoc foro sequitur naturam ejusdem, in quo pœnitens non tenetur acquiescere opinioni unius confessorii, sed potest quærere alium sequacem sententiæ oppositæ, aut etiam redire ad priorem, si hic mutet opinionem suam.

Resp. quartò, certum est per mortem Papæ non expirare jurisdictionem Ordinariam propter favorem publicum. Sanchez *D. 28. n. 5.* nec delegatam re non integra. Idem *n. 30. cap. gratum. c. relatum. c. licet undique de officio delegati.* At si res adhuc sit integra, Sanch. *n. 44. juncto n. 46.* distinguit, negans expirare, quando mandatum datur nomine Sedis Apostolicæ, hæc enim
stat

stat etiam personâ extinctâ: affirmans verò si detur nomine ipsius Papæ, qualiter datas commissiones in forma communi in dispensandis impedimentis matrimonii, sibi esse certissimum, & non sub nomine dignitatis, seu Sedis Apostolicæ probat tum ex eo, quòd in petitione fiat mentio Pontificis, & ab eo petatur, ut dispense; nec refert, fieri in dispensatione, ejusque petitione mentionem Sedis Apostolicæ; hoc enim solum indicat sine hujus autoritate dispensari non posse. Vincent. de Justis. apud Krimer n. 2227. putat non esse impossibile omnes commissiones tales, etsi incipientes à nomine Pontificis, censi tamen factas nomine Sedis Apostolicæ.

An jurisdictio hæc delegata sit ejusdem autoritatis, quam habet Papa? Respond. Krimer affirmativè n. 2228. ex cap. sanè II. de offic. delegati, & ideo informationes capiendas & depositiones testium excipiendas potest committere non tantum inferiori, sed etiam superiori in aliis. Et licet in mandato nihil dicatur de receptione juramenti à testibus, quia tamen concessa jurisdictione concessa intelliguntur omnia, sine quibus ipsa exerceri non potest, eo ipso illud
ab

ab ipsis exigere potest, potest inquam, quia si fiat extrajudicialiter, nulla est necessitas juramenti in testibus. Sanchez *Lib. 3. D. 8. n. 5.* posse autem non servatâ formâ judicij accipi informationes, & audiri testes, probat *n. 4.* ut mox constabit.

CCLII. Quæres 4. Cùm secundum *Trid. Sess. 22. c. 5. de reformat.* dispensationes matrimonii sint committendæ Ordinarijs (notat Gobat *tr. 9. n. 688.* dum sede vacante Ordinarij Oratorum, ad viciniorum, ut solet, Episcopum causa remittitur, si eam non expediat ante novi Episcopi creationem, postea non posse eum in ea progredi, sed neque Episcopum novum sine nova commissione. Corrad. *Lib. 7. c. 4. n. 25.*) qui nequeat dispensare, nisi *causâ cognitâ & probatis precibus*, ac uti forma litterarum commissionis exprimit, Commissarius se prius diligenter informet, an preces *veritate nitantur* super quo *ejus conscientiam onerat* Papa. Sequentia sunt resolvenda dubia: Primò an informatio sit requisita, ut forma, id est, ut conditio, sine qua Commissario non concessa sit absoluta dispensandi potestas. Secundò an informatio hæc debeat esse judicialis, id est, co-
gno-

gnosci servatâ formâ judicij, proinde testes non audiendi, nisi præmisso juramento. Tertiò an informatio hæc peti possit ab ipsis sponfis, & si aliunde commissario sit nota precum veritas, adhuc sit necessaria informatio. Quartò super quibus informationem capere debeat Commissarius. Quintò quo tempore narrata debeant verificari.

Resp. ad primum affirmativè cum Sanchez *Lib. 8. D. 24. n. 26.* notante multum differe clausulam: *Si ita est*, aut *si preces veritate nitantur*, à clausula *te diligenter informes*, & *si preces veritate niti repereris*; prior jure communi tacitè inest, cujus expressio non continet formam, consequenter non invalidat dispensationem non præmissâ informatione, dummodo preces re ipsa subsistant: at secunda cùm alio modo exprimatur, quàm jure inest, inducit formam, & conditionem per *n. 31.*

Resp. ad secundum sive informatio exigatur pro foro interno, sive externo, non requiritur judicialis, sed sufficit si extrajudicialiter informetur cum hoc discrimine, quòd pro interno, cùm agatur de occulto, à solis sponfis sit capienda, at pro externo ex aliorum testimonio, ad quòd non

non est necessarium juramentum, sed duntaxat in informatione judiciali, imò si est notoria precum veritas, aut aliunde judici constaret, nullâ opus esset informatione Sanchez *D. 35. num. 15. & 16.* Wiestner *de matrim. contracto contra interdictum num. 138.* quibus contradicit Krimer *num. 2229.* non contentus notorietate impedimenti, nisi id ipsum accipiat per informationem ab aliis acceptam, idque colligit ex particula diligenter, quæ non inest tacitè mandato, proinde plus exigit, quàm esse notorium, importatque conditionem, citatque pro hoc Sanchez *D. 34. n. 26.* verùm Sanch. stare pro nobis patet ex *cit. n. 16.* & ex ejusdem *D. 17. n. 12.* quòd in notoriis non exigatur ordo juris, nec notorium egeat examine, ipsèque Krimer *n. 2234.* fateatur non requiri formale testium examen, vel judicialem cognitionem.

Resp. ad tertium, & quidem quoad primam ejus partem pro foro interno affirmativè, nam pœnitens in hoc foro est reus simul & testis, pro foro externo autem, cum nemo in causa propria sit idoneus, aliunde petenda est, nisi priùs jam esset nota veritas, juxta datum responsum ad secundum.

Resp.

Resp. ad quartum super omnibus & solis narratis, nempe impedimento, & causis sufficienter, quibus gratia principaliter fundata est, veluti causis finalibus, secus impulsivis. Sanchez D. 21. n. 32. nisi, uti limitat Krimer n. 2232. aliquid accidentale foret omissum, unde sequeretur præjudicium tertio, nam eo casu necessario esset exponendum, quia Papa, nisi exprimat clausula: *non obstante jure tertii*, per gratiam uni faciendam non intendit præjudicare alteri. An si non sit expressa clausula: *dummodo copula non intervenerit*, posset de hac examinare Oratores, & an hi teneantur eam fateri, est dictum n. 239. sub finem.

CCLIII. Resp. ad quintum, constare ex n. 232. vide Krimer à n. 2240. ubi quaerit, an delegatus non reperiens veritatem causæ per Oratores expressæ, possit nihilominus exequi deprehendens adesse alias causas urgentiores in supplicatione omissas, prænotatque dupliciter Papam posse annuere gratiæ petitiæ ex causa proposita. Primo sub hac *causa specificè*, ac *exclusivè*, id est, nisi hæc sit, prout exponitur, nolit valere. Secundò non sub hac causa *quali in specie*, sed *generaliter*, id est, consen-

tien-

tiendo in gratiam sub ratione generica causæ
sufficientis, pro danda dispensatione pro casu
proposito. Certum est non valere, si pri-
mo modo movetur; valere, si secundo.
Putat autem probabilius eum moveri secun-
do modo, ex causa sibi proposita, nisi aliud
exprimat, aut expresse jure cautum sit,
proinde ipsum non alligare simpliciter cau-
sæ propositæ sub ratione specifica e.g. *angu-*
stia loci, sed in quantum explicanti rationem
communem, & gratiam causæ in tali casu omnino
justæ, & sufficientis ad relaxandam legem, hoc
enim suadet benignitas S. Matris Ecclesiæ
nolentis sibi supplices restringere, bonâ fi-
de, & sine dolo proponentes causam non
veram prætermisâ verâ urgentiore. Ve-
rum est Papam non dispensare *sine causa*, nec
ex alia, nisi ex cognita, consequenter pro-
posita, quia tota causa proposita e.g. *angu-*
stia loci, duo explicat, nempe rationem
communem omnibus causis sufficientibus ad di-
spensandum in tali impedimento; & ratio-
nem specificam ex ipsa loci angustia desumptam,
rectius præsumitur consentire, non sub ra-
tione differentiali, sed communi causæ,
pro tali casu sufficienti, si revera in Orato-
ribus reperiat.

Hanc opinionem rejicit Corrad. *Lib. 7. c. 5. à n. 54.* ex ea potissimum ratione, quòd litteræ dispensatoriæ tantum valent, quantum sonant, idque patet ex clausulis *de præmissis te diligenter informes; & si preces veritate niti repereris; super quibus oneramus conscientiam tuam*, ergo non potest excedere delegatus fines rescripti utpote juris stricti, idque extendere ad non expressa. *Cap. fin. de Rescriptis.*

Ad hoc respondet Krimer, etsi verum sit Papam non annuere sub causa nullatenus expressa & proposita, sufficit tamen quòd causa illi specificè expressa sit proposita *sub ratione generica causæ sufficientis.* Ad ~~st~~ylum curiæ dicit, obligare illum, quando est certus & invariabilis, qualem negat esse in præsentì quæstione. Et quia aliud est objectum, in quod fertur consensus, aliud propter quod, hujus enim mensura pendet à notitia illius, siquidem causa finalis propter quam ut sufficientem movetur Papa ad dispensandum in hac specie impedi-
menti, non recipiatur, ut sufficiens ad dispensandum in alia specie impedi-
menti, hinc negat posse dari mandatum executioni concessum pro certo impedimento non

verificato, etsi adsit aliud diversæ speciei non propositum, etsi verum: secus si non expressum, & reipsa subsistens sit ejusdem speciei cum expresso non vero, si sub illo continetur.

CCLIV. Quæres 5. An Commissarius possit exequi dispensationem, etsi de narratorum veritate non habeat certitudinem moralem, sed prudens judicium, etsi cum formidine sit magna oppositi? quid agendum in dubiis propriè talibus perseverantibus circa dispensationem post diligenter indagatam veritatem?

Resp. ad primum cum Gobat *tr. 9. num. 663.* Editione ultimâ Anno 1681. veteri verò *n. 664.* sufficere dictum prudens judicium, quia nulla lex exigit certitudinem.

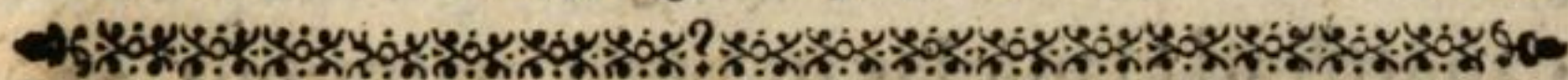
Resp. ad secundum cum eodem à *num. 679.* partim ex Sanchez *L. 7. D. 6. num. 16.* partim ex Tambur. *in Decal. L. 1. c. 3. §. 7.* Verbo *Dispensatio*: vel dubitat officialis, an potestas sibi delegata se extendat ad hunc vel illum casum, hanc aut illam circumstantiam? aut impetrans dispensationem? hic debet se gerere, ac si sciret non se extendere, secus Officialis, quia potestas di-

spensandi latè, dispensatio verò est stricte interpretanda ex communi.

CCLV. Dubius an egeat dispensatione, quin possit deprehendere dubium, agat, quòd ageret sciens se non egere ob possessionem libertatis. Certus de impetrata à se dispensatione, at dubius de valore, eo, quòd dubitet, an causa expressa, vel tacita sit finalis, probabiliter præsumat validam. Superior certus adesse causam aliquam dispensandi, at dubius de ejus sufficientia, animosè dispense; secus si dubitet, an adsit aliqua causa. Si tractu temporis pateat causæ insufficientia, nihilominus valet dispensatio, secus si deprehendatur nullo modo adfuisse causam finalem, quæ putabatur adfuisse. Tamb. n. 9. post Sanchez L. 4. moral. c. 44. num. 6. dubitans tamen de hoc secundo puncto.

Dubius de impedimento dirimente, post adhibitam sufficientem inquisitionem faciat, quòd faceret certus de absentia impedimenti.

§. VI.

De clausulis dispensationis matrimonialis pro foro externo.

CCLVI. **N**omine clausulæ venit quævis pars scripturæ, seu intelliguntur particulæ, quibus utuntur Juristæ, aut alii in suis scripturis, testamentis, legibus, canonibus, &c.

Generaliter notandum **I.** Clausulas ex stylo curiæ à Pontifice deciso apponi consuetas subintelligi in Rescriptis, etsi ex incuria Officialis omitterentur *cap. cum. M. 9. de constit. in 6.* qualis est illa: *Si preces veritate nitantur, vel si ita est.*

Secundò clausula ubique reperta reducenda est ad statum juris communis, huic enim Princeps censetur se conformare, nisi aliud exprimât *Fagn. in cap. causam quæ in 2. de Rescriptis.*

Tertiò: Clausulæ restrictæ ad certum finem, vel casum, interpretaio ab eodem est desumenda, quia eadem clausula secundum diversos respectus diversissimè accipitur. *Fagn. in c. omnis n. 31. de pœnit. & remiss.*

Quartò ad clausulas in puris narrativis appositas, ut cùm narratur factum sub certis clausulis non attendi, at benè ad apposititas in dispositivis de clausularum usu frequenti. Barbos. *de Claus. usu freq. in pr. n. 9.*

Quintò ex cit. Barb. *n. 10.* clausulas ab oratoribus in supplicatione positas sortiri effectum, etsi in expeditis mandati litteris non legantur, nam ex eis cognoscitur mens dispensantis.

Sextò juxta Fagn. fusè probantem in *cap. nulli de rebus Ecclesiasticis non alienand. n. 14.* clausula in medio posita refertur ad proxima secùs ad omnia præcedentia, posita autem in fine ad omnia præcedentia, limitationes multas vide apud citatum Fagn.

Septimò clausulæ, quæ tacitè insunt mandato, de quibus Not. I. non sunt suspensivæ dispensationis, secùs aliter expressæ, ac insunt, hæ enim reddunt mandatum conditionatum.

CCLVII. Clausula prima: *Si preces veritate niti repereris*; hæc enim non inest jure, prout inest: *Si ita est, vel si preces veritate nitantur*, & ideo ista etsi exprimatur, non reddit commissionem conditionatam, secùs illa per *num. 252.* in Responso ad primum

De clausulis dispensationis matrimonialis, &c. 583
mum, & ideo seclusâ veritatis precum notorietate adeò exigit informationem, ut sine hac dispensatio sit nulla, licet preces sint veræ. *Wiestner de matrim. contracto contra interdictum n. 138.*

Clausula præfata refertur *ad sola substantialia*, nec appellat supra prorsus *occulta*, super quibus in foro conscientiæ tantum à S. Pœnitentiaria Oratores dispensati non tenentur respondere Commissario, si interroget, sed possunt æquivocare aut etiam negare per *n. 239.* Notat idem Author, traditque Corrad. *L. 7. c. 6. n. 36.* Sanchez *L. 3. D. 15. n. 16.* Si ex occulto post ejus dispensationem evaderet publicum, est necessaria de super nova dispensatio, ita ut si nondum sit contractum matrimonium, debeat impediri, aut si sit contractum debet per forum externum declarari nullum, non quòd pro conscientiæ foro solùm semel validum, efficiatur in se invalidum, sed quòd validum non admittatur pro foro externo, sine nova dispensatione. *cit Sanch. n. 15. juncto 16.* non tamen peccarent exercentes copulam citra scandalum, quia supponitur in foro conscientiæ sublatum impedimentum per dispensationem Pœnitentia-

riæ , ita Plettenperg. in *Notit. Congregat. Part. 4. §. 2. n. 10.* Denunciatio tantum unius testis facta Parocho ab Ordinario non facit ex occulto publicum , nec post contractum matrimonium de eo tunc juridicè interrogari possunt , proinde si interrogentur , deobligantur fateri , ante tamen contractum impediri possunt , Krimer *n. 2260.* imò impediri debent , si delegatus aliunde novit quàm ex Sacramentali confessione non subsistere narrata , etsi coram eo per testes fuissent omnia verificata. Fit enim ipsi commissio , non utcùnque etiam habitâ informatione , sed ipsius iudicio ac discretioni onerata insuper ipsius conscientia. Krimer *n. 2237.* ex Sanchez *L. 8. D. 34. n. 21.* id est , si post diligentem informationem in conscientia tua repereris preces veritate niti. Hinc

CCLVIII. Clausula secunda: *Discretionis tuæ, &c. mandamus*, significat , quòd debeat procedere circumspectè , proinde distinctè cognoscendo , ut fecerni queat verum à falso. Discretio enim inquit Pereyra in *Elucidario n. 663.* ex S. Thom. in *3. dist. 33. q. 2. art. 3.* est actus prudentiæ & quidem Genitrix , custos , & moderatrix

vir-

De clausulis dispensationis matrimonialis, &c. 585
virtutum, & in hoc sensu discretio usur-
patur à Canonistis, & vocatur Mater o-
mnium virtutum *Can. presentium l. q. 5. & c. 1.*
de Officijs Custodis.

Unde rectè infert Corrad *L. 8. c. 2. n. 7.*
& 8. quòd sicut probabilis timor futuri scan-
dali, ut inimicitiarum, jurgiorum, peri-
culosæ incontinentiæ probat sufficientem
causam ad dispensandum, sic neganda est
dispensatio, quando verosimiliter ex ejus
concessione prudenter timeretur scanda-
lum gravius malo ex negatione dispensa-
tionis secuturo. ex Sanchez *Lib. 8. D. 19.*
n. 9. & 10.

Clausula tertia: *Super quo conscientiam
tuam oneramus.* Ex hoc colligunt commu-
niter Canonistæ, & Corrad. *L. 7. c. 6. à n.*
40. esse electam industriam personæ (Wiest.
tamen. num. 141. putat, quòd ea potius sit
monitio & Executoris Officii declaratio,
quàm denotatio electionis industriâ perso-
næ) proinde non posse subdelegari ipsam
dispensationem sitam in nudo ministerio at
bene informationem à testibus capiendam
cum prævio juramento, hoc utrumque
potest exerceri per Notarium etiam Laicum,
uti fieri consuevit in curia Neapolitana Ar-

chi-Episcopali teste Corrad. n. 43. Vide de hîc dictis n. 249. in cujus fine insinuavi à delegato esse recipiendum juramentum testium, quorum examen subdelegat alteri, verum id non est de necessitate, sed de potestate, ut constat ex modò productis. Cæterum hujus clausulæ tertiæ effectus numerat Krimer n. 2261. Primò quòd Commissarius non teneatur ad rigorem juris, sed queat sequi æquitatem, seu arbitrium boni viri. Barb. *Clausula* 24. à n. 2. Secundò quòd non teneatur deferre appellationi, cùm Pontifex remittat totum ejus conscientiæ graviter obligatæ. Tertiò quòd non teneatur procedere cum judiciali cognitione.

CCLIX. Clausula quarta, *dummodo propter hoc mulier rapta non fuerit*. Nempe ad effectum matrimonii, unde si rapta est ad effectum explendæ libidinis non dirimit matrimonium, per dicta de impedimento raptûs à n. 216.

Clausula quinta, *Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque nequaquam obstantibus, &c.* confirmat dispensationem super consanguinitatis, &c. expresse impedimento, quin super non expresse indicatur

catur ulla dispensatio. Vide de hac clausula Corrad. *L. 7. c. 7. à n. 1.* ubi disputat an per hanc nempe genericam derogationem non specificam sufficienter derogetur conciliari constitutioni Concilii Generalis relati *in cap. non debet 8. de consanguinitate & affinitate*, in quo agitur de gradibus, intra quos matrimonium prohibetur, atque ex notoria praxi Datariae dictam constitutionem non esse editam à concilio sed ab Innocent. III. qui ei interfuit, idque colligitur, quòd capituli summario non præponantur verba ex Concilio Generali (idcirco nulla opus est mentione specificâ Concilii) *sed idem in Concilio generali.*

Clausula sexta, *ut matrimonium publicè contrahere valeant, dispenser*, denotat gratiam non factam sed faciendam, id est, mandat eam Oratoribus impertiendi per delegatum.

Clausula septima, *servatâ formâ Concilij Tridentini*, videlicet, ut contrahatur matrimonium coram Parocho, & testibus, atque præviis denunciationibus, quos tamen justa ex causa Ordinarius remittere non prohibetur per hanc clausulam meritò
scn-

sentit Wiest. n. 146. contra Zerola *Praxis Episcopalis* P. 1. V. *matrim.*

CCLX. Clausula octava, *prolem susceptam exinde legitimam denunciando.* Hæc clausula apposita est, non ex necessitate, sed ad omnem submovendum scrupulum Corrad. n. 73. eo, quòd ea omisâ proles foret quoad omnia in utroque foro legitima, utpote ex matrimonio dispensatione contracto, dummodo delegatus legitimè sit eam executus. Si proles jam sit suscepta. Wiestner n. 147. post Sanchez L. 8. D. 35. n. 23. distinguit de suscepta ante impetratam dispensationem & ante matrimonium, & de suscepta ex matrimonio invalidè inito ante obtentam dispensationem; in primo casu pronunciat vi hujus dispensationi insertæ clausulæ fore legitimam quoad sola spiritualia; uti etiam in casu posteriore, quando matrimonium fuit malâ utriusque fide initum, aut sine denunciationibus absque causa justa remissis, nisi Pontifex dispenses in radice matrimonii, aut cum subditis sub temporali jurisdictione sua constitutis, si verò fuit initum bonâ fide saltem unius, est legitima quoad omnia in utroque foro *cap. cum inter 2. & cap. ex tenore*

*no*re 14. *qui filii legitimi*, parenstamen, inquit Sanch. in mala fide existens non gaudebit jure legitimi patris, & probabilitas oppositi constabit ex *n. 275. in fine.*

Benè hìc advertendum pro dicendis *num. 275.* ad clausulam 14. quòd quando proles incestuosa jam nata est ante matrimonium, clausula præfata 14. importet duo invicem separabilia. Primum est mandatum dispensandi in impedimento; secundum est potestas legitimandi prolem susceptam; hoc secundum separatur à primo, ut si post obtentum dispensandi mandatum, ante hujus executionem moriatur unus Oratorum; Hoc casu potest, & debet adhuc proles legitimari etiam vi præjudicium venientium ab intestato: proles enim jam suscepta spuria vi matrimonii subsequenti non legitimatur: ut ergo sit proles legitima, necessaria est potestas legitimandi concessa in clausula 14. *n. 275.* alleganda Corrad. *Lib. 8. Apostol. Dispensat. c. 2. n. 27. & 35.*

Inter clausulam allegandam, & præsentem octavam est notabile discrimen, nam alleganda constat verbo *decerno*, præsens autem verbo *nuncio* seu *declaro*, quod nul-

nullum jus facit , nec innovat , sed purè declarat obscurum legis sensum , consequenter clausula ista octava nullum confert jus legitimandi prolem spuriam , sed duntaxat declarat legitimam fore , quando per matrimonium subsequens legitimatur.

CCLXI. Clausula nona *ex certis rationabilibus causis eorum animum moventibus* monui n. 229. dispensationem cum hujusmodi clausula ex stylo curiæ vocari *sine causa* ; non quòd nulla causa justa Pontifex motus dispenseret , sed quod nulla certa propaletur , & exprimatur. Unde hæc clausula ligat executoris potestatem , ne inquiret in causas non obstante clausula: *Te diligenter informes* , hæc enim solùm adfertur ad verificanda alia narrata e. g. An , ut litteris exprimitur , Oratores sint *de nobili & honesta familia*. Wiestner num. 89. juncto 148. Corrad. c. 2. à n. 111. post Sanchez n. 24.

Clausula decima , *quòd ipsi honesti , nobiles , sive ex nobili genere procreati , Principales loci , vel de populi Principalioribus sint*. De hac clausula relege n. 229. ubi dixi , si ea in corpore supplicationis tanquam causa ad dispensandum movens allegatur specificè , vel genericè , & exprimitur per verba , *ut asse-*

De clausulis dispensationis matrimonialis, &c. 591
asseritis, vel asserentes se nobiles, coram exe-
cutore est probanda, secùs si merè narra-
tivè in principio ponitur. Wiestner ad
hanc clausulam. n. 149. notat dici honestum,
qui honestè, & decenter vivit, cujusque
familia nullâ turpitudinis notâ laborat; No-
bilem verò, qui vivit nobiliter, seu absti-
net à laboribus, exercetque pertinentia ad
nobilitatem; procreatum de nobili genere;
cujus majores, vel saltem parentes nobiles
fuêre: Principales loci, qui in isto vel popu-
lo auctoritate, potentiâ, opibus excel-
lunt, quæ omnia n. 229. fufius relata fue-
runt.

CCLXII. Clausula undecima, *dum-*
modo ipsi pauperes & miserabiles existant, & ex
suis laboribus & industria tantùm vivant. Hæc
inferitur dispensationi in forma pauperum im-
petratæ, ac ultra impedimenti cassatio-
nem, quam causat dispensatio in forma Or-
dinaria, specialem habet effectum, quòd
liberet à solutione compositionis, hoc est,
certæ summæ pecuniæ Officialibus curiæ
Romanæ exhibendæ, quia ne defrauden-
tur falso paupertatis prætextu secundum in-
structionem ab eadem curia 1658. & po-
stea 1671. debet eo transmitti attestatio
pro-

proprii Parochi, & duorum aut trium testium fide dignorum coram Episcopi Officiali, sive Vicario Generali legitime examinatorum depositionem continens, *quod pauperes ac miserabiles sint ut ex labore & industria sua tantum vivant.*

Ut autem dignoscatur paupertas, & miserabilitas Oratorum principaliter est attendendum non ad ipsa bona, sed ad annuos fructus, seu redditus, quos percipiunt; si enim deducto ære alieno, computatis expensis, & oneribus nihil, aut parum remanet, & propterea Oratores coguntur laborare, ut vivant, censentur verè *pauperes & miserabiles*, Vincent. de Justis *de Dispensationib. matrim. Lib. I. c. 7. num. 115.* monens, Oratores non teneri bonum vendere, ut taxam solvant. Nihilominus tamen *n. 117.* tradit ex Corrad. *c. 5. n. 22.* & Reiffenstuel *ad quartum Decretal. in Append. §. 8. n. 387.* si Oratores ex bonis habeant redditus saltem pro duobus, aut tribus mensibus, proinde, ut valeant saltem partem taxæ solvere, Ordinarius in sua attestatione debere id ipsum exprimere. Extendit *n. 394.* ad carentes bonis, at habentes paratam summam saltem 50. aureorum

labore, & industria, aut aliunde acquiritam, secus si summa sit inferior, aut bona non attingunt 50 aureos, tales enim censendi omnino sunt *pauperes & miserabiles*, cit. Raiff. n. 384. 389. & 395. ac sequentibus ex cit. Corrad. n. 12.

P. Wiest. *de matrim. contracto contra interdictum Eccles. num. 15.* de præsenti claus. ita scribit. Ad effectum dispensationis in forma *pauperum* impetrandæ sunt *pauperes, & miserabiles*, qui non habent ultra sustentationem statui suo convenientem, ex quo valeant jura Officialium Romanæ curiæ solvere. Secundum alios censetur pauper foemina carens dote requisitâ ad nuptias cum viro æqualis conditionis extra propriam cognationem; & infra: hæc *paupertatis & miserabilitatis* declaratio proximè accedit ad propositæ clausulæ tenorem, siquidem tales labore, & industriâ seclusis non habent, unde commodè sustententur.

Pro majore clausulæ hujus intelligentia Nota alteriùs primò, quòd usque ad Urbanum VIII. dispensationes in forma pauperum expediebantur præcisè sub clausula, *dummodo ipsi pauperes existant*, sed postea,

cùm fraus detecta fuerit, quosdam obtinuisse eas sub hac forma, qui tamen potuissent Officialium jura solvere, ab eo tempore ad detegendam fictam paupertatem adjecta est clausula: *ac miserabiles existant, & ex suis labore & industriâ & nûm vivunt.* Quare defacto probandum est utrumque delegato, ut valeat dispensatio, nempe *paupertas ac miserabilitas*, alias perperam exequeretur, Corrad. Lib. 8. c. 5. à num. 4.

Ex constanti observantia ad verificandam præfatam clausulam non sufficit paupertas unius, sed necessaria est amborum, ita ut moraliter nequeant prudentum iudicio considerato statu suo solvere taxam, ut si ambo non habeant in redditibus 50. aureos cit. Corrad. n. 3. Raiffenstuell n. 397. meritò rejiciens Gobat *Theolog. experiment. tr. 9. n. 659.* contentum paupertate alterutrius: nam clausula pluraliter loquitur, pluralitas autem non verificatur in uno, *L. ubi numerus ff. de test.* Si decenti pro qualitate statûs sustentationi utriusque non superfit pro solutione taxæ, subsistit *paupertas*, Krimer in 4. *Decretal. n. 2287.* ex cit. de *Juris n. 69.*

Explicatâ paupertate restat declaranda *miserabilitas* ejusdem personæ pauperis, *miserabilis* is dicitur, ad cujus commiserationem nos natura inclinât, ita, ut non sufficiat qualiscûnque *paupertas*, & *miserabilitas*, sed talis, quâ non habeant unde vivant, nisi ex labore & industria tantum cit. Corrad. n. 13. subdens n. 20. & 21. quòd testimonium paupertatis ad effectum dispensationis in forma pauperum non admittatur nisi exprimatur, Oratores vivere ex labore & industria tantum, unde negat relinqui arbitrio judicis in hoc casu determinare consideratâ qualitate Oratorum, quis censendus sit pauper, quis *miserabilis*, eò quòd *ly tantum* sit particula taxativa adjecta ad evitandas fraudes excludens omnem alium vivendi modum.

Contra hunc rigorem insurgit Krimer à n. 2292. cum Covar. Menoch. asserens esse probabilius particula *tantum*, etsi de rigore juris sit exclusiva omnium, quæ non sunt in dispositione inclusa, eam tamen tam rigide, seu secundum juris apicem non esse intelligendam, sed potius ut locum habeat æquitas naturalis, idque desumit ex fine, ob quem hæc clausula post Urbanum VIII.

est adiecta, videlicet ut Officiales curiæ non fraudentur suâ Taxâ, hic autem finis non videtur poscere, ut particula *tantum* usurpetur secundum apicem juris, sed æquitate naturalem (cujus nomine venit rectitudo judicii naturalem sequens rationem. Barb. *Axiomat.* 15. n. 5. mitigans rigorem justii positivi, seu à jure positivo inducti) atqui secundum hanc Oratores existunt *pauperes*, & *miserabiles*, si revera potior sustentatio eorum sit ex labore, & industria, ita ut his seclusis non haberent decentem victum, etsi ex agello aliquo, bonove simili accipiant proventum aliquem modicum. Non enim debet, nec potest præsumi de mente Ecclesiæ, quod propter ejusmodi modicum ex tenui fundo proveniens oratoribus his pauperibus denegetur dispensatio *in forma pauperum*, ut in rigore juris observetur particula *tantum*.

Ego post factum non condemnarem praxim hujus opinionis, ante factum consulerem Ordinario, ut in attestatione de paupertate, quæ introducta est ad obvian- dum fraudibus exprimeret eos modicos proventus per dicta in Vers, *et autem* &c. hoc eodem numero. Sic enim optimè consu-
lit

ut conscientia suæ, ex parte altera facile discernere potest curia, an Oratores mereantur dispensationem *in forma pauperum*.

Raiffenstuell. n. 405.

Ex hætenùs dictis ad præsentem clausulam in praxi difficultates non exiguas, uti constat, patientem deduco i. esse *pauperes & miserabiles* in sensu intento à clausula eos, quibus est fundus, aut domus etiam mille florenos attingens sed ita ære alieno, aut oneribus publicis, fartis tectis gravatos, ut non remaneant tanti fructus, quibus sine labore, & industria ultra mensem queant se alere Raiff. n. 390. statim idipsum extendens ad plurimos rusticos medium tantum fundum, aut quartam hujus partem possidentes, quia deductis deducendis hoc tempore modicum perciperent, si elocarent.

Deduco secundò non reputandos *inter pauperes & miserabiles*, quibus ultra expensas superest tantum, quantum absque labore, & industria sufficit pro annua sustentatione, aut potiore anni parte, etsi defaecto ex bonis tantum non percipiant, dummodo, si locarent, percipere possent, quia ut constat ex instructione (quam per

longum refert Raiff. n. 402.) Papa non considerat tantum, quantos quis ex bonis capiat fructus, sed etiam quos, si illa locarent, percipere possent.

Quid autem nomine *laboris* & *industriæ*, quæ tanquam duo diversa in clausula ista undecima ponuntur, veniat? Resp. quod *labor* supponat pro functione vel corporis, vel animi; *industria* verò pro ingenii, seu artis exercitatione, quæ nascitur ex scientia, & providentia ita Joan Kahl in *Lexico V. I.* Verbo *industria*, & verbo *labor*. Idcirco rectè *pauperes*, & *miserabiles* dicuntur non solum labore corporis, sed etiam animi sustentationem quærentes, ita ut his seclusis carerent victu, atque adeo non soli rustici, & opifices, sed statu longè superiores sæpe possunt iusta ex causa petere dispensationem *in forma pauperum*.

Præter attestationem de *paupertate* & *miserabilitate*, si oratores pauperes non possunt ipsi ob impotentiam (sufficit moralis) urbem adire, vel alium sui loco mittere, debent habere attestationem de hac sua impotentia, hæc enim est praxis Vincent. de Justis L. 1. c. 7. n. 1. ut Orator infra centum milliaria (intellige Italica) ab urbe Ro-

Romana distans teneatur personaliter accedere pro dispensatione in gradu tertio, vel secundo, & tertio conjunctis, secus in tertio, & quarto. Si autem in primo, vel primo & secundo, aut secundo æquali, vel primo, & tertio est conjunctus, debet personaliter se sistere non obstante paupertate, & distantia quâcunque, dummodo iter arripere possit, quia tam propinquè conjunctis pro foro externo regulariter non concedit Papa dispensationem sine dicto onere, etsi mendicando illuc eundum, vel redeundum esset, aut esset claudus, cæcus, vel aliàs corpore vitiatus (tantum rigorem à benigna Matre Ecclesiæ exigere, non potest sibi persuadere Krimer *n.* 2281. ubi aliàs fuit justæ & graves causæ) Corradⁱ. *Lib. 8. c. 5. num. 29.* ex stylo curiæ, apud Raiffenst. *n.* 401. consentientem.

Tandem paupertas Oratorum non est causa sufficiens ad dispensandum in impedimento, sed tantum ad dispensandum in forma pauperum per *n.* 227. vers. circa hanc causam. Exigitur ergo ultra paupertatem & miserabilitatem alia justa causa. dispensandi, hanc autem pro dispensatione sub hac forma aliam non agnoscere, quàm copulam in-

ter Oratores habitam, aut ejus suspensionem, aut potius foeminae infamiam, & scandala probabiliter inde secutura sine secuturo matrimonio, ita constans stylus curiae. Unde graviter decipiuntur illi Doctores, qui putant eam concedi etiam in aliis causis. Raiffenst. num. 309.

CCLXIII. Clausula duodecima, quod cum Oratrix in dicto loco propter angustiam illius virum sibi non consanguineum, vel affinem, &c. parae conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, de hac fusè actum n. 230.

Clausula decima tertia. Nos igitur eosdem à quibusvis excommunicationis suspensionis, & interdicti aliisque sententiis, &c. Ad hanc clausulam Wiest. n. 137. scribit hanc absolutionem ad reincidentiam dici, propriè tamen talem non esse, eò quod absolutio hæc ad cautelam facta non tollat ipsam censuram etiam ad tempus, si quâ Oratores irritati sunt, sed solum aliquem ejus effectum impediat. Econtra absolutio à censuris, quas incestuosi incurrunt ex constitutione Gregorii XIV. Sicut antiquitus edita 1590. commissa Executoribus litteris commissionis inserta tollit eas. Corradus Lib. 8. c. 2. num. 15.

Clausula decima quarta: *volumus autem, quod si spretâ monitione nostrâ aliquid mueris, aut præmii occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere temerè præsumpseris, excommunicationem latæ sententiæ incurras.* Si mandatum, ut fit aliquando, ad Oratorum instantiam dirigatur ad ipsum Episcopum, eidem prohibetur exactio, aut oblati receptio, qualiscunque muneris, aut præmii, ita ut contraveniens jurisdictionis & Pontificalium exercitio mensæque suæ fructus perceptione tamdiu suspensus existat, donec per condignam satisfactionem meruerit obtinere à Sede Apostolica relaxationem hujusmodi suspensionis. Krimmer n. 2213. qui num. sequenti dicit. *Dispensationibus in forma pauperum, opponi etiam pœnam nullitatis absolutionis, & dispensationis: ibi: & nihilominus absolutio, & dispensatio hujusmodi à te faciendæ, nullius sit roboris vel momenti.* Peccat ergo aliquid accipiens. Si dicas, in fine clausulæ solùm dicit Pontifex, *à quo te omnino abstinere debere monemus.* Resp. in fine mandati addi aliam clausulam, *quâ spretâ hac monitione excommunicatur aliquod recipiens.* Hæc pœnæ gravitas præsupponit culpam gravem,

proin ly *monemus* non indicat consilium ,
 quando cadit supra materiam aliunde gravi-
 ter debitam, uti debetur hìc, cum pro a-
 ctu jurisdictionis Ecclesiasticæ nihil tempo-
 rale exigì aut recipi possit citra Simoniam ,
 quod ut certum extendit Palao *P. 3. tr. 17.*
D. 3. punct. 12. n. 10. esto daretur vel reci-
 peretur in sustentationem dispensantis. ex
Trid. Sess. 25. c. 18. de reform.

CCLXIV. Dubitatur tamen, an dicta
 clausula se extendat etiam, ut nec pro la-
 bore dispensantis, etsi pretio æstimabili (esto
 non sit pretio æstimabile exercitium juris-
 dictionis) nequeat quidquam exigere, aut
 recipere, uti nec pro receptione & exami-
 natione testium. Negat Sanchez *Lib. 8.*
D. 25. n. 11. quia stipendium laboris non
 est munus, aut gratitudinis præmium,
 quòd solùm prohibetur etiam in Esculentis
 & proculentis paucis diebus consumptibili-
 bus. Sanchez *n. 12.* Affirmat Palao à
n. 12. etsi fateatur sic exigere, aut recipe-
 re non esse Simoniam, quia intervenit
 temporale non pro spirituali, sed tempora-
 li, esse tamen turpe lucrum in dispensatio-
 nibus matrimonialibus interdictum (secùs
 in aliis pro labore impenso Palao *n. 13.*) per
 clau-

clausulam: *depositâ omni spe cuiusque muneris & præmij*, ubi nomine *muneris* veniunt donativa, nomine *præmii* stipendium, & laboris compensatio ut patet in vita æterna, quæ est merces, & præmium meritorum. Amplia cum Krimer *n. 2279.* probabiliùs etiam ad Esculenta & poculenta, nam etiam hæc habent rationem muneris. Nec refert ea concedi *in cap. statutum §. insuper de rescriptis*, nam in hoc agitur de delegato ad lites, quæ communiter diu durant, egentque magno labore, consequenter merentur magnum stipendium, ad quod comparata esculenta, &c. censentur modica, è contra commissio matrimonialis est brevissima.

Cæterum permissum est Notario pro examine testium, aliarumque rerum informatione accipere quartam partem aurei, uti etiam pro transumpto instrumenti dispensationis à partibus petitio. Ita Palao *num. 12. & 13.* ampliando ad dispensantem, quòd, si proficiscitur pro examinandis testibus, possit pro hoc labore pecuniam accipere. De reliquo

Resp. ad dubium affirmativè cb fundamentum relatum, sequitur Krimer *n. 2278. & sequentibus.*

§. VII.

§. VII.

De Clausulis Matrimonii dispensationis pro foro interno.

CCLXV. **C**onstat ex n. 246. & sequenti in occultis impedimentis recurrendum esse ad S. Pœnitentiariam dirigendo litteras supplices ad maiorem Pœnitentiarium exprimendo totum casum, ad quem, ut facillimè, & securè veniant, casus prout se habet tacitis Oratorum nominibus transmittatur, ad unum ex Religiosis Pœnitentiariis Papalibus, quales sunt ex Ordine S. Dominici, ex Minoribus de Observantia & ex Soc. Jesu Confessarius, cui committitur executio diligenter excutiat singulas dispensationis clausulas, in his autem expendendis non innitatur ulli Doctori, minus exequatur dispensationem secundum ullius opinionem, nisi ille Doctor loquatur de illis ipsis clausulis, quæ insertæ sunt Brevi sibi porrecto, aliàs gravissimè errare poterit, siquidem moderna exemplaria non parùm differunt ab antiquioribus. Exemplum antiquum producit

De Clausulis Matrimonii dispensationis, &c. 605
cit Sanchez L. 8. D. 34. n. 1. & 3. 4. in quo
notat Gobat in Theolog. juridico-morali c. 37. à
num. 143. octo differentias ab exemplaribus
modernis, nam in his fieri debet dispensa-
tio præmissâ Sacramentali confessione, &
quidem in ipso actu Sacramentalis confes-
sionis. Secundò est tollenda priùs occasio
peccandi cum illa, cum qua fuit ante pec-
catum. Tertiò exprimitur potestas absol-
vendi à censuris. Quartò ad minimum in
mense debet semel confiteri dispensandus.
Quintò conditionalis de occulto impedi-
mento requiritur. Nihil ex præfatis ex-
primit Exemplar Sanch. neque habet ul-
lam restrictivam clausulam, quam habent
moderna. *non aliter neque alio modo.* Hæc
etiam continent excommunicationis pœ-
nam, de qua tacetur apud Sanch. neque
in hoc cavetur, uti cavetur in modernis, ut
nullum exister exemplar impertitæ à S. Pœ-
nitentiarum dispensationis. Hinc expo-
nendæ sunt poriùs clausulæ expressæ in for-
mulis recentibus, quàm antiquis, easque
fusè explanat in Theologia Juridico-Mora-
li Gobat c. 37. à subject. 2. Krimer à n. 3307.
ad n. 2424 brevius Wiestner de matrim. con-
tracto contra interdictum à n. 154.

CCLXVI. Clausula prima : *Discreto Viro confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per latorem presentium specialiter eligendo tres qualitates ad valorem executionis includit.* Prima est, ut sit Doctor Theologiæ, aut Juris Canonici in aliqua Universitate promotus. Unde non sufficit Licentiatus pro alterutro Doctoratu, nec Doctoratus Juris Civilis, aut Magisterium in Ordinibus collatum aliquibus ex Privilegiis eorundem. Sanchez *L. 8. D. 34. n. 7.* & sequentibus subdens *n. 11.* ex Privilegio Societatis Jesu concessio posse Generalem, aut ex licentia hujus superiores locales per se, aut per alios à se deputatos exequi, etsi careant Doctoratu.

Etsi putativus Parochus ex errore communi cum titulo existimato validè absolvat, quia conceditur ei jurisdictio, in casu tamen nostro communi errore creditus Doctor invalidè exequeretur defectu qualitatibus Doctoratus. Sanchez *n. 10.* monens ruditatem Doctoris non obesse, dummodo litterarum tenorem in executione observet, & *n. 12.* addit esse vulgi errorem existimantis, si non Doctor, aut non Privilegiatus, ape-

aperiat litteras pœnitentiariæ, eas effectu suo frustrari, quia Doctoratus requiritur non ad effectum apertionis, sed executionis; peccat tamen eas aperiens, quia peccatum est alienas litteras aperire cum scientia non sibi, sed alteri inscriptas.

Secunda qualitas, ut pro excipiendis confessionibus sit approbatus ab Ordinario, quia debet ante executionem Oratores Sacramentaliter absolvere, & cum valori absolutionis non obstat, si approbatio semel data occultè sit revocata, vel in principio ob defectum latentem nulliter collata, salvatur hæc qualitas ad effectum dispensationis Sanch. *n. 14.*

An valeret dispensatio ab approbato cum restrictione pro confessionibus virorum tantum? Affirmat Sanch. *n. 16.* Verum cum commissio non ampliet approbationem, sed jurisdictionem, sequitur, quòd nequeat validè Sacramentaliter audire Oratricem, consequenter non sit approbatus approbatione in commissione requisita, quæ intelligenda est de approbatione simpliciter, & absolutè tali. ita Vincent. de Justis *Lib. 1. in praxi dispensationum matrim. c. 8. n. 117.* cum Gob. cit. *num. 166.*

con-

contra cit. Sanch. cujus sententiam probabilem etiamnum judicat Krimer *num.* 2728. ubi in præcedentibus, & sequentibus conatur fusè solvere argumenta contraria, quin contrariantur cuidam propositioni ab Alex. VII. damnatæ 30. Januar. An. 1659. quam refert *num.* 2728. præmisit autem *num.* 2324. quòd dicta restricta approbatio probabiliter non obstat, quo minus tempore jubilæi validè sit elegibilis etiam à fœminis pro confessione. Hancque opinionem Gob. *n.* 164. non audet vocare improbabilem abstrahendo à citata propositione Alexand. VII. ex hoc autem infert citatus Krimer probabiliter idem dici posse de approbato sic ab Ordinario, quòd etiam litteras Pœnitentiariæ validè exequatur; unde *num.* 1329. tradit, quòd etsi defacto nequeant fieri extra actum Sacramentalis confessionis, negat tamen quòd approbatus limitatè ad locum, vel sexum nequeat perficere Sacramentum Pœnitentiæ cum habente facultatem eligendi sibi confessorum quemlibet ex approbatis ab Ordinario, etsi non sit approbatus comparatione illius, qui ipsum eligit ad dispensandum.

Verum Gobatio in fine n. 165. auctoritas Alexandri VII. est pro mille rationibus damnantis hanc propositionem: *Regulares Ordinum mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad confessiones audiendas in sua Diœcesi habentur approbati in aliis, nec novâ Episcoporum approbatione indigent*, sicut ergo approbatio limitata ad locum non extenditur ad alium, ita prorogari non potest de persona ad personam c. 1. de offic. delegati.

Respondet Krimer n. 2327. habere locum pro foro externo secus pro interno ex Sanchez E. 28. n. 40. Corrad. Lib. 7. c. 4. ubi docet posse adiri alium confessorem. Si hic dispensando displicet, aut recuset exequi contra Navar. quem miratur ita sentire, cum fuerit unus ex Consultoribus S. Pœnitentiariæ, de cujus stylo & mente semper fuit, ut litteræ effectum fortiantur.

Ego sequor sententiam negativam. Consentio Krimer n. 2325. & sequenti dispensationem probabilius validuram, si confessio fuit irrita ex aliquo defectu ex parte pœnitentis e. g. defectu integritatis, aut doloris, &c. Item si confessor dispensavit in impedimento, sed prolem susceptam non legitimavit, quando in hoc commis-

fionem habuit, posse adiri alium confessor-
rem similiter qualificatum, qui hanc par-
tem omiffam exequatur, ei tamen præsen-
tandæ forent litteræ non minus ac primo.
Nec obstat, quòd Pœnitentiaria jubeat da-
tâ absolutione eas lacerari. Resp. enim la-
cerationem esse intelligendam post plenè
datam executioni commissionem.

Tertia qualitas, quòd confessarii, qui
exequitur litteras, electio pertineat ad ipsum
Oratorem, qui potest adire benigniorem,
si semel electus exequi renuat, &c. ut pro-
ximè est dictum & superius n. 251. in re-
sponso tertio ex Sanch. Corrad. contra Na-
varrum.

CCLXVII. Clausula secunda: *Nobis
oblata petitio continebat, quòd publicè matrimo-
nium contraxerit & consumaverit cum muliere,
cujus matrem antea carnaliter cognoverat.* Cùm
necessaria non sit dispensatio, nunc re ipsa
impedimentum sit contractum, proinde
præcesserit copula carnalis exposita n. 147.
in responso ad tertium, & sequentibus duo-
bus. Hæc clausula exhibet causam mate-
rialem dispensationis nempe impedimen-
tum affinitatis ex fornicatione, unde con-
fessarius explorare debet, an talis præcesse-
rit

De clausulis matrimonii dispensationis, &c. 611
rit, videatur multum notabilis doctrina
pro confessoris, 148.

Clausula tertia: *cum autem ob impedimen-
tum, quod occultum est in dicto matrimonio re-
manere nequeat ad evitanda scandala, quæ ex
divortio exorirentur discretionis tue, quatenus si
ita est, committimus.* Sensus est si matri-
monium in facie Ecclesiæ contractum, ac
impedimentum, ut præfertur, occultum
ac scandalum ex separatione futurum timeri
Oratore examinato Executor repererit;
Hic soli Oratores sunt examinandi per n. 252.
in Responso ad tertium, à quibus nullum
juramentum exigendum præscribitur, San-
chez D. 34. n. 21. omisso examinis vitaret
dispensationem ob formam non servatam,
etsi preces veræ essent: Sanchez n. 26. nisi
constet causam esse notoriam, vel aliunde
satis nota sit confessorio, quia cessat tunc
causa, ob quam mandatur examen, Palao
er. 3. de LL. D. 6. p. 25. §. 1. n. 4. monens si
cognoscat aliunde causam esse falsam, non
debet credere latori, nec potest exequi,
unde etiam non damnat confessorium exi-
gentem juramentum, si necessarium judi-
cet.

Non requiritur, ut consummatio matrimonii, cuius fit mentio in præcedente clausula, sit occulta in ratione copulæ sed sufficit esse occultam in ratione delicti Gob. n. 172. & Sanchez n. 56. Sic enim est adhuc occulta in esse impedimenti, quale debere esse occultum præsens clausula exigit: censetur autem occultum etsi probari possit, ut si sciatur à tribus, vel quatuor Gob. n. 173. ex Sanch. n. 55. cum quo putat hanc ly *occultum* sumi, prout opponitur notorio, publico, & famoso: cessabit autem occultum si est deductum ad forum contentiosum, nisi in eo sit absolutus à Delicto; tunc enim manet occultum, ac si nihil contra id motum fuisset, etsi mediis depravatis absolutio in foro fori sit obtenta, adhuc enim verificatur non esse ad forum contentiosum deductum cum effectu. Sanchez num 57. ampliatis contra Suarez *de censura* D. 41. sect. 2. n. 6. etsi femiplena probatio fuerit producta, ex qua cum generetur publica fama, fit ut secundum Soarez delictum non censeatur occultum. Hanc rationem cit. Sanch. diluit. Notat autem Krimer n. 2344. delictum non censi de-
ductum ad forum contentiosum, quòd ju-
dici

dici sit denunciatum, sed per factam ab hoc citationem partis primo probabiliter non ante litis contestationem. Barbof. *de offic. & potest. Episcopi* p. 2. *allegat.* 39. à n. 29. Farinac. *tom. 1. praxi crim.* q. 10. n. 35.

Nomine *scandali* in hac clausula hic non venit admiratio, aut prudens opinio de improbitate alicujus prius habiti pro probò, sed propriè dictum, quòd S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 2. *in corp.* vocat passivum, nempe peccatum ortum ex dicto, vel facto alterius minùs recto. Dispensat itaque Pontifex idcirco, ut per separationem non præbeatur occasio peccandi, per temeraria judicia, detractiones, odia dissensiones, imitationem mali exempli Gob. n. 170. subdens ex Navarr. & Bonacin. requiri metum scandali publici, atque non sufficere, si unicus fortè tantùm scandalizandus sit, etsi inferiùs in Brevis ponatur *scandalum* in numero singulari.

CCLXVIII. Clausula quarta: *audita prius Sacramentali ejus confessione.* Olim non fuisse de necessitate notavi n. 65. Sanchez n. 29. Gob. n. 117. sentiens n. 183. non esse improbabile, non fore necessariam in eo, qui nullius peccati mortalis non dum con-

felli conscius est, ut si prius jam sit absolutus. Litteræ enim Pœnitentiariæ exigentes confessionem sunt interpretandæ secundum naturam confessionis Sacramentalis, hæc autem non præcipitur, nisi de mortali. Trid. *ss. 14. c. 5.* imò nec præcipi posse de venialibus ab Ecclesia sentiunt Paul. Sot. & alii. At oppositum tradunt alii cum Soarez *de pœnitentia D. 36. sect. 5.* Dicastill. *de Pœnit. D. 7. Dub. 7.* Argumenta contra sententiam ante Gob. à nullo agitatam solvit ipse à n. 184. Krimer *num. 2339.* distinguit inter confessionem, in qua peccator, debet absolvi ab occultis peccatis, pro quibus præscribitur illi imponenda salutaris pœnitentia, eò quòd tangant causam relaxandi impedimenti, & inter confessionem, in qua est dispensandus orator, de qua loquitur Breve sub finem ibi: *misericorditer dispenses, &c. in foro conscientia, & in ipso actu confessionis Sacramentalis*, de hac suspendit suum iudicium definitivum & quidem meritò ob dicenda *num. 269.* at de qua fit mentio in Principio Rescripti assentitur Gobatio, qui *n. 88.* post Filliuc. *tract. 10. n. 355.* Dian. *p. 8. tr. 3. Resol. 106.* exprimit non obfuturam valori dispensationis

con-

confessionem sacrilegam defectu valoris aut integritatis prout jam judicavi sub finem num. 266.

CCLXIX. Clausula quinta sublatâ occasione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, ut si mater cohabitei viro putativo filiaë post nulliter contractum matrimonium, ita ut hæc in eadem domo cohabitatio sit moralis cum viro peccandi occasio, nequit fieri executio dispensationis, nisi mater separetur, alias non est dispositus, ut Sacramentaliter absolvatur, & in actuali confessione dispensetur ad ratificandum matrimonium cum filia, unde si non cohabitaret, aut si cohabitaret sine ulteriori carnali commercio nullâ oous est separatione, quia cessaret occasio proxima peccandi Gob. n. 190. Wiest. num. 158.

Clausula sexta à quibusvis sententiis, censuris ac pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet sive à jure, sive ab homine incurrit absolvas hæc vice (id est tempore quo super impedimento dispensabis) in forma Ecclesie consueta, id est, quâ Ecclesia utitur, dum absolvit sive à peccatis, sive à censuris. Formam dispensationis de matrimonio contrahendo super occulto impedi-

mento ex fornicatione, & declarandi legitimam prolem post absolutionem leges apud Plettenberg. *in Congreg. Notitia* p. 4. §. 2. n. 12. si super impedimento primi gradûs affinitatis ex illicita ad remanendum in contracto. Idem producit formam dispensationis, & legitimationis prolis §. 3. num. 6. item §. 4. exhibet formam dispensationis super impedimento occulto tacito in Data-ria dispensante super publico ad contrahendum; si autem ad remanendum in contracto, §. 5. si ad dispensandum cum iis, qui ignorantes contraxere matrimonium cum præviis denunciationibus §. 6. si super impedimento criminis ex adulterio, & fide data orta §. 7. Si super affinitate contracta cum uxore ex copula cum consanguinea ejus in primo, vel secundo gradu §. 8. quamvis autem Gob. n. 193. vi hujus Brevis Oratorem non posse absolvi à censuris incuris alia de causa, quàm ob incestum, & incestuosas nuptias, quia restringitur potestas ad censuras propter præmissa quomodolibet incuras impediētes effectum gratiæ. Oppositum tamen sentit Krimer n. 2350. si effectum gratiæ impediānt illæ aliæ censuræ, cum enim adhuc effectum sit

De clausulis matrimonii dispensationis, &c. 617
expressa delegatus, tacite delegatus est, ut
tollat impedimentum ejus.

CCLXX. Quid si dispensatio in longum differatur, potestne dare confessarius absolutionem ab incestibus, & censuris interea incurfis ob repetita peccata, de quibus fit mentio in Brevi? Resp. existimare Dicast. *de pœnit. D. 11. n. 348.* particulam hâc vice verificari, etsi absque rationabili causa differat usque ad tempus annuæ confessionis, secus si ultra, ita ut amplius nequeat Commissario confiteri. Oppositum meritò sentit Gobat *num. 202.* ampliâtque *n. 204.* ad absolutionem ab incestibus commissis etiam post opportunum confitendi tempus, & censuris annexis, dummodo non sint relapsus patrati in fraudem, & ex confidentia: etsi enim potestas dispensandi data respectu unius solum personæ sit fortè strictæ interpretationis, sicuti ipsa dispensatio Soarez *L. 6. de LL. c. 17. n. 10.* quia tamen nullum rescriptum sine urgente necessitate est restringendum ad significationem inusitatam, *arg. Leg. Labeo. ff. de supell. Legat.* est autem inusitatum, ut voces hâc vice significant annuæ confessionis tempus, sed potiùs illud, quo dispensabitur cum pœ-

Q q 5

niten-

nitente, etsi non rationabiliter differat, dummodo non in fraudem. Confirmat Gob. n. 206. quando confessorius Religiosi petit facultatem à superiore absolvendi à casu reservato, etsi impetrata potestas se non extendat ad casum reservatum incursum post confessionem (quia modus concedendi intelligendus est juxta modum petendi, in quo expressus supponitur casus reservatus prius jam incursum) attamen se extendit: si absolutè petiit, & impetravit, ut *hâc vice* absolvat à reservatis, ut tradidit in *Theologia experimentalis* tr. 7. num. 710. ex Lug. de Pœnit. D. 20. sect. 8. ergo etiam in nostro casu, &c. Eandem explicationem absolutionis à censuris *hâc vice* concessæ dispensanti admittit. Krimer à n. 2343. extenditque etiam ad censuras incurfas à differente confessionem ob peccata alia, modo non sit inductum interim novum impedimentum, uti constat ex n. 269. in fine.

CCLXXI. Clausula septima: *Injuncta pro tam enormi libidinis excessu gravi pœnitentiâ salutari*, nempe si nondum excessum illum expiavit, etsi autem nondum esset absolutus, potest confessorius non minùs, quàm in aliis pœnitentibus pœnam salutarem

De clausulis matrimonii dispensationis, &c. 619
rem (cujus nomine hic venit non sola oratio, Sacramentorum susceptio, & cætera spiritualia officia, & opera, sed etiam elemosyna & jejunia contra Lezan. ita Gobat *Theologiæ Juridico-Moralis* c. 37. n. 211.) imminuere ex omnibus capitibus, ex quibus potest alias imminui. Wiestner n. 160.

Clausula octava: & confessione Sacramentali simul quolibet mense per tempus suo arbitrio statuendum, & alijs injunctis, quæ de jure fuerint injungenda. ita habet Breve apud Wiest. n. 153. at apud Gob. n. 141. Innocent. X. primam partem clausulæ hujus aliter effert: *Confessione Sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur.* Unde n. 213. concludit, quòd quovis per totam vitam mense semel facienda confessio sit imponenda, nisi hæc esset moraliter impossibilis; tunc enim concedit n. 215. posse eam limitari ad certum tempus, cum Papa non intendat moraliter impossibilia, Krimer 2401. cum enim verba *singulis mensibus* sint indefinita possunt accipi, vel pro tota vita, vel per tempus definitum, putatque sumi secundo modo v.g. ut per biennium, aut triennium *semel quovis mense confiteatur*; negat autem

num. 2404. verbis illis *ut minimum semel* concedi confessorio libertatem frequentiore, *quàm semel in mense imponendi* sed prudentiale iudicium exigi. Si aliunde habet obligationem v.g. ex voto confitendi, &c. vi huius clausulæ probabiliùs non exigitur distincta. Gob. n. 220. Krimer n. 2407. contra Sanchez L. 8. D. 34. n. 39. Verùm cum in concursu plurium præceptorum universaliter non satisfacit omnibus unico actu, cit. Krimer statuit ex aliquibus hanc regulam, *quotiescunque ex duabus obligationibus neutrius propria materia est opus supererogationis, seu voluntarium, toties in dubio standum est pro identitate unius operis, quo utrique satisfiat.*

An omissio unius confessionis ejusmodi menstruæ sit mortalis? Gobat affirmat à paritate omissæ annuæ confessionis, auditionis sacri die festo; in negativam inclinat Krimer n. 2408. & sequentibus.

CCXXII. Utrum sicut is, qui post pœnam vindicativam lucratus est indulgentiam plenariam, deobligetur ab ejusmodi pœnitentiæ exsolutione, ita hic à menstrua confessione? Negat Gob. n. 226. & quòd illa doctrina procedat de pœnitentia quæ est pars integralis Sacramenti : Econtra
con-

confessio hæc menstrua est pœna valde extraordinaria, proin non est intelligenda sub generali remissione pœnitentiarum, *Argumento cap. in general. de R. I. in 6. in generali concessione, vel prohibitionem non veniunt ea, quæ speciali nota digna sunt.*

Ad has rationes Resp. Krimer n. 2411. & sequentibus. Ad primum, quòd etiam confessio menstrua sit pars integralis Sacramenti: nam in clausula septima fit mentio salutaris pœnitentiæ, & mox per copulam & subjungitur confessio Sacramentalis: postmodum primum sequitur, & aliis, quæ de jure, &c. nempe quæ extra-Sacramentaliter, seu alio titulo debentur v.g. restitutio bonorum, reparatio damnorum, similia enim de jure etiam sine confessione debent præstari.

Ad secundum non refert confessionem esse extraordinariam: nam cum hæc particularis sit pœnitentia participans rationem subjecti universalis, nempe pœnitentiæ vindicativæ, cujus obligatio cessat per consecutionem indulgentiæ plenariæ, sequitur illatione necessariâ etiam cessare obligationem confessionis menstruæ. Quare regula illa juris procedit, quando ex generali

rali

rali concessione non inferitur necessariò id, quod specialinota dignum. Ex his

Responsio facile constat ad quæstionem affirmativa, cùm nulla solida sit disparitas. Colligitur ex proximè dictis intellectus secundæ partis clausulæ hujus octavæ & aliis injunctis, nempe sermo est de satisfactione de jure debita ultra salutarem poenitentiam & harum injunctio, licet non sit omittenda ab Executore si tamen omitteretur, non viticaret dispensationem, eo quòd satisfactio talis sit diversa à dispensatione, & impedimento matrimonii Wiest. n. 161. Gob. n. 228.

CCLXXIII. Clausula nona : *dummodo impedimentum præfatum occultum sit.* Explicatio hujus est præmissa n. 267. in claus. 3.

Clausula decima : *& separatio absque scandalo fieri non possit.* Expositionem vide n. 267. in fine. Idem sensus importatur verbis : *& ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timendum sit*, nam pors priar significat, quòd si nullitas matrimonii declaretur per Ecclesiam, prudenter, seu verosimiliter judicatur, nascitura gravia mala, ut inimicitias, infamiam mulieris &c. per cit. n. 267. ex alia parte si cohabitent, ut
pars

pars altera dicit vix ut frater, & soror continentes sine usu conjugii, cui assuevêre, vivere simul possunt indispensanti, quapropter delegatus non tenetur ulterius experiri, priusquam dispense, an continentia eorum cum habitatione sit moraliter possibilis sine conjugio.

Prior pars clausulæ in antiquis exemplaribus sic effertur: *quodque diligenter experiantur, an sine scandalo possint separari? quod si fieri potest, fiat omnino* apud Sanchez L. 8. D. 34. n. 4. Ad quam jure n. 60. Gobat n. 230. respondet, quòd, quando ex dictis, vel factis præsentibus, vel præteritis sufficienter conjicit, & judicat confessarius separationem non carituram scandalo, nulla sit opus experienciâ, hæc enim est frustranea, cujus nullus est effectus, c. cum contingat de offic. & potest. Jud. deleg. Hinc in recentibus Brevibus est omissa conditio experiendi.

Ut autem verificetur periculum incontinentiæ, non sufficit, quòd dispensandus probabiliter credat se semel, atque iterum relapsurum, quia *incontinentia* teste Sanch. n. 19. sonat actuum frequentiam. Cæterum existimat Gobat num. 236. non requiri
hic

hic ad dispensandum tantam certitudinem de incontinentia, quanta est necessaria, ut quis dispenseetur in voto castitatis, aut Religionis; nam incontinentiæ periculum, ut dispenseetur in eo, exprimitur apud Sanch. n. 1. his verbis: *continenter vivere posse non sperat.* Econtra putat, ut vigore hujus decimæ claus. dispenseetur, sufficere, quòd probabile sit adesse periculum incontinentiæ, etsi probabile simul sit non adesse.

CCLXXIV. Clausula undecima: *aliudque impedimentum Canonicum non obstat.* Sensus est, quòd dispensatio se non extendat ultra impedimentum in precibus expressum, proin si concurrat aliud, nisi etiam super hoc sit petita, & impetrata dispensatio supra expressum non efficiet valorem contrahendi matrimonium Wiestner n. 162. ex Gob. n. 238.

Clausula duodecima: *Dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, sed ita cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur.* Certum est non exigi certiorationem, si hæc nequeat fieri sine detectione delicti (unde impedimentum ortum annullans matrimonium) siquidem præcipit cautelam, quæ occultet delictum.

An hæc certioratio nullitatis hic oppo-
natur, ut conditio de valore dispensatio-
nis, aut tantum ut instructio confessarii,
Doctores discordant. Esse tantum instru-
ctionem, ut probabilius tuetur Krimer
n. 2346. post Sanchez *n. 61.* Esse condi-
tionem tenet. Gob. à *n. 243.* Wiestner
postquam à *n. 175.* utriusque sententiæ ra-
tiones protulisset ad quæstionem, an utri-
que conjugum debeat innotescere nullitas ma-
rimonii, ut hoc revalidetur post sublatum
impedimentum, tandem à *n. 189.* pro-
nuntiat esse difficillimum statuere, quæ o-
pinio alteri sit præferenda, remque esse di-
gnissimam Apostolicâ decisione, nihilomi-
nus inclinât potius in praxi ad opinionem
poscentem notitiam nullitatis in utroque
non formalem, sed æquivalentem à nobis
explicatam à *n. 105.* quæ & amplius expo-
netur à *n. 279.* ex Sanchez *L. 2. D. 36. n. 5.*
qui *n. 7. & 8.* docet esse exiguæ probabili-
tatis sententiam apud eundem *n. 2.* negan-
tem necessitatem notitiæ nullitatis extra ca-
sum gravissimæ necessitatis, oppositamque
damnari censet Cardenas ad propositiones
Innocent. *dissert. 2. n. 672. & 676.* cui sen-
tentiæ omnino adhærendum censeo: quid-

quid Wiest. velit salvam esse probabilitatem oppositæ spectatâ Theoriâ. Ratio meæ opinionis data est n. 104. nimirum, quod necessaria sit renovatio consensûs utriusque conjugis, hæc autem nequeat præstari sine saltem æquivalenti notitia nullitatis matrim. unde non video quomodo Sanch. hanc clausulam velit esse duntaxat instructionem confessarii.

CCLXXV. Clausula decima tertia, *ut matrimonium cum eadem muliere de novo secretè ad evitanda scandala contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeat.* Dicitur secretè, id est, sine Parocho, & testibus, horum autem præsentia necessaria non est, dum simul in facie Ecclesiæ est initum, sed ob nullitatem revalidatur, quia tunc cessat finis, ob quem Trid. requirit præsentiam, scilicet, ut probari possit matrimonium celebratum esse, de forma dispensationis vide n. 69. in clausula 6.

Clausula decima quarta, *prolem susceptam, si quæ sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendi in foro conscientie tantum,* Huc spectat doctrina n. 260. vers. Bene hic advertendum, &c. De forma legitimationis, vide n. 269. in clausula 6.

Advertit Krimer *num.* 1336. forum *conscientiæ*, non converti cum foro *pœnitentiæ*, hoc enim est unicum, & simpliciter Sacramentale, ac judiciale; forum verò *conscientiæ*, etsi sit etiam arcanum, & secretum, non tamen est *unicè Sacramentale*, & judiciale, sed etiam extrajudiciale. Plura ad hanc clausulam vide annotata de foro à Krimer *n.* 2330. & *seqq.*

Duplicem sensum hujus clausulæ verum elicit Gob. sæpe cit. *c.* 37. *n.* 252. prior est, quòd juxta modernum stylum Commissarius fungi nequeat suo officio extra forum *pœnitentiæ* per *num.* 268. posterior, quòd legitimatio nihil juvet, pro foro externo, data à Pœnitentiaria. Unde si impedimentum ex occulto evaderet publicum, matrimonium vigore dispensationis ejusmodi contractum in foro externo declararetur nullum, conjugésque, etsi re ipsa maneant veri conjuges, deberent auctoritate Ordinarii separari usque ad impetrationem dispensationis ex Dataria, per quam conjuges cum prole evadant legitimated in foro externo seu judiciario, Wiest. *n.* 166. ex Sanch. *L.* 3. *D.* 15. *n.* 15. & 17.

Ad clariorem intelligentiam hujus clausulæ ejusque effectum situm in legitimatione prolis suscipiendæ, aut jam susceptæ, nempe an evadat legitima tam quoad bona spiritualia, ut ad ordines sacros, & ad beneficia Ecclesiastica suscipienda, quàm quoad bona temporalia, seu successionem in bonis paternis, & maternis, Sanchez *L. 8. D. 34. n. 45.* quatuor distinguit casus.

Primus est, dum datur dispensatio ineundi matrimonium cum facultate legitimandi prolem ex illo suscipiendam.

Secundus est, in quo datur facultas legitimandi prolem ante matrimonium susceptam.

Tertius est, dum fit dispensatio ad revalidandum matrimonium prius nulliter contractum, & simul datur facultas decernendi prolem deinceps suscipiendam legitimam in foro conscientiæ.

Quartus est, in quo conceditur facultas legitimandi prolem jam susceptam in tertio casu.

Priusquam singulos casus relatos resolvat supponit ut certum *n. 46. & 50.* quod proles nata ex matrimonio putativo bonâ fide utriusque, aut alterutrius parentis sit legiti-

gitima in utroque foro quoad omnia bona spiritualia, & temporalia, ex *cap. ex tenore, c. cum inter, & cap. provenit, qui filij sunt legitimi*: si tamen fuit malâ fide parentis, hic carebit jure legitimi parentis, nec succedere poterit proli suæ. Oppositum tuetur

Wiestner *qui filii legitimi sint n. 31.* nempe quòd etiam in favorem parentis fit proles legitima, ita ut hâc præmortuâ ei succedat ejusmodi pater, eò quòd *c. 14. hoc tit. proles* habeatur pro legitima sine exceptione ullius effectûs legitimæ nativitatis. Deinde successio filiorum, & parentum est mutua, nec refert, quòd Pater ex delicto proprio consequatur aliquod commodum, quia non ex suo facto id habet, sed ex bona fide alterius contrahentis, & prolis favore. Hoc supposito

CCLXXVII. Resp. Sanch. à *n. 47.* in primo casu *n. 275.* fore prolem suscipiendam legitimam quoad utraque bona in foro solo conscientiæ: sicut, etsi fuissent concepta ante dispensationem, nata verò post eam, antequam iniretur matrimonium, quia jam sublatum est impedimentum matrimonii ante hoc initum, proinde per hoc nativitatem prolis subsequens legitima-

tur, Sanch. D. 7. n. 19. Econtra in foro externo proles in hoc primo casu, cum est spuria, utpote à parentibus incapacibus matrimonii secundum hoc forum foret incapax bonorum tam spiritualium quam temporalium, seu ordinum, beneficiorum, ac successionis tam paternæ, quam maternæ, Sanch. D. 34. n. 49. quando uterque fuit conscius impedimenti, at si alteruter fuit ignarus impedimenti esse legitimam in utroque foro quoad bona utriusque generis suppositum est in fine n. 275.

In secundo casu n. 275. cum susceptionem prolis non præcesserit talis dispensatio nequit esse dispensatio in radice matrimonii; hæc enim tunc censetur, quando dispensat Pontifex in matrimonio irritato, ita ut dispensatio retrahatur ad tempus primum initi matrimonii, ita ut censeatur ex tunc perinde se habere, ac si à principio fuisset validum Sanch. cit. D. 7. n. 3. quia tunc matrimonii radix existit ante prolem, ergo directè dispensando in radice matrimonii legitimat indirectè prolem: atqui in secundo casu nullum præcessit matrimonium, ergo in secundo casu nequit esse dispensatio in radice matrimonii, consequen-

quenter concessa dispensatio in secundo casu legitimat prolem per subsequens matrimonium quoad bona sola spiritualia in foro conscientiae tantum, secus quoad temporalia extra territorium pontificium (quia extra hoc Papa non potest tollere jus civile negans in his successionem) at nec intra hoc quoad spiritualia, si post dispensationem non iniretur matrimonium, cit Sanchez *n. 7. juncto num. 15.* & ex eo Wiestner *num. 165.* imò nec quoad temporalia etiam pro territorio Papali, etsi dispensati incant matrimonium, nisi expresse fiat mentio dispensationis etiam in temporalibus, eò, quod hæc non proveniat à Papa, ut Papa est, sed ut est Dominus temporalis, quia propter præjudicium aliorum non præsumitur dispensare, Sanch. *n. 21.*

In tertio casu *n. 275.* etsi matrimonium prius fuisset initum bonâ fide, proles suscipienda ex matrimonio vi dispensationis instaurato non fit legitima nisi quoad forum internum, quia cum proles non sit suscepta tempore prioris matrimonii, de quo in fine *n. 265.* sed solo posterioris instaurati, hoc autem non excedit limites fori conscientiae quoad utrumque parentem, Sanch. *D. 34. n. 52.*

In quarto casu *num.* 275. vel matrimonio, in quo nulliter inito est proles suscepta, ante validè instauratum vigore dispensationis fuit contractum bonâ fide, aut malâ utriusque? si hoc secundum proles solum legitimatur quoad bona solum omnia spiritualia in solo conscientiae foro, secus quoad temporalia, Sanchez *D.* 7. *num.* 14. si fide bonâ, adhuc vi hujus legitimationis non legitimatur quoad bona temporalia (dico vi legitimationis, quia titulo præcedentis matrimonii bonâ fide saltem alterutrius contracti succedet legaliter, idest, ex legis indulto etiam quoad temporalia, Sanchez *D.* 6. *n.* 25) quia dispensatio non est in radice matrimonii, si clausula ponderosior non inferatur, quàm hæc sit: *prolem susceptam, & suscipiendam exinde legitimam decernendo.* hæc enim est minùs generalis, ac solita etiam exprimi in dispensationibus nullum matrimonium præsupponentibus, ergo non est præsumendum, quòd vi illius Papa dispenset in re rarissima, qualis est dispensatio in radice matrimonii, Sanchez cit. *juncta D.* 7. *n.* 23.

CCLXXVII. Clausula decima quinta.
Et in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum,

& non aliter, nec ullo alio modo: durat autem, quamdiu non datur absolutio, vel poenitentia, cum hæc sit pars integralis, illa essentialis, etsi n. 268. retulerim quòd Gobat non improbabiler judicet ei, qui non est sibi conscius mortalis, posse dari dispensationem extra forum poenitentiae, at hic propter verba: & non aliter, &c. non audet num. 256. asserere esse dispensabilem extra confessionem, consultusque desuper P. Dicastillo idem sensit. Quapropter clausula hæc importat conditionem, consequenter formam: consequenter ego, inquit, Gobat n. 258. ut minimum mandarem tali conjugato, ut me in ipso confessionali conveniret, nec vellem cum illo dispensare, nisi in ipso confessionali, & quidem non nisi in ipso confessionali mihi dixisset se revera sibi non esse conscius ullius gravis peccati non dum confessi, &c. imo in praxi mandarem, ut mihi aliquod saltem peccatum speciale confiteretur.

CCLXXVIII. Clausula decima sexta: Hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro juridico nullatenus suffragetur, sed presentibus laceratis sub pœna lata excommunicationis, &c. Ex hac clausula colligitur primò, quòd relatè

ad forum externum dispensatio, ac legitimatio nihil operetur, proin in hoc foro matrimonium reputetur pro nullo, si innotescat impedimentum ex judiciaria denunciatione, debétque tunc iudex Ecclesiasticus contra conjuges tanquam incestuosos procedere, aut illegitimè conjugatos, & contra prolem velut spuriam, Krimer *n.* 2309. Ex eodem fine nulli desuper debent adhiberi testes, sed positivè arceri, ne in foro externo queant probare se esse dispensatos, nec litteræ authenticæ Latori illarum restitui, sed debent destrui, sive aliter reddi inefficaces sive combustionem, sive scissione, sive sigilli remotione, sive liturâ, sive cancellatione. Si integras Latori redderet, aut apud se retineret, peccaret graviter, uti colligitur ex gravitate pœnæ, nihil tamen prodesse in foro externo, uti clarè exprimitur in clausula, valeret tamen tam absolutio, quam dispensatio pro foro interno, Sanchez *D.* 34. *n.* 42. nihil autem ageretur contra prohibitionem eas corruptas reddendo, aut retinendo, Krimer *n.* 2379.

Dixi si *juridicè impedimentum* denunciatur Ordinario, tunc ordinarium processurum

De clausulis matrimonii dispensationis, &c. 635
rum ex obligatione contra conjugatos, &c.
si enim denunciatio non foret juridica, etsi
sciatur impedimentum, posset Ordinarius
dissimulare, ac permittere dispensationis u-
sum ad contrahendum matrimonium, aut
jam contracti continuationem, proin Pa-
rochus, ut Ordinarii minister se ordinario
conformare; at sicut data juridicâ delatio-
ne debet contra eos procedere, ut dictum,
ita Parochus eo casu debet Ordinario pate-
facere impedimentum, *cap. fin. de clandest.*
desponsatione. Krimer *â n. 2362.*

Clausula decima septima: *Gratis ubique*
apponitur tergo litterarum Pœnitentiariæ
significans, nec hujus Officiales, nec illo-
rum executores, seu commissarios etiam
pro laboris compensatione, aut in signum
gratitudinis quidquam exigere sponteve
oblatum admittere, Sanchez *num. 64.*

Gobat *n. 279.* Wiest. *n. 168.*

§. VIII.

*Praxis ratificandi matrimonium juxta
litteras S. Pœnitentiariæ superiori
§. explicatas.*

CCLXXXI. **Q**Uæ sint explicanda in supplicatione dispensationis, five pro foro externo ad Datariam, five pro foro interno ad S. Pœnitentiarium fusè expositū est à n. 23. monui autem n. 246. Pœnitentiarium dispensare solum in impedimentis occultis exceptâ consanguinitate occultâ, in qua non ad contrahendum, sed ad remanendum in jam contracto occulti consanguinei quoad solos gradus secundo remotiores sunt dispensabiles. De exprimendis ad S. Pœnitentiarium ex Trullenck recitat. Gob. cit. c. 37. à n. 281.

Quando ex pœnitente confessarius intelligit eum desiderare matrimonium ex occulto impedimento irritum restaurare, sequentia sunt ei observanda ex Gobat cit. à n. 286. Primò quærat ex pœnitente, utrum citra scandalum possint separari putativi conjuges, aut si non, an queant cohabitare

tare citra periculum incontinentiæ? Si rationibus expensis reperiat alterutrum posse fieri, super sedendum est petitione dispensationis per *n. 273. in clausula 10.* Si neutrum judicat esse factibile, offerat suam operam ad impetrandam à S. Pœnitentiaria dispensationem scribendo litteras legitimè clausulas ad aliquem ex Patribus Romanis Pœnitentiariis, de quibus *n. 265.* & jubendo ut interea pœnitens abstineat à copula conjugali, imò sine recurſu ad pœnitentiarium posse Episcopum in certarum concursu circumſtantiarum non tantum in bona fide contracto, sed etiam contrahendo dispensare ostendi à *n. 221.* eamque dispensandi facultatem esse ab Episcopo delegabilem Vicario Generali constat ex *n. 224.* Item cum quibus valeat Archi-Episcopus Salisburgensis, & Episcopus Seccoviensis & Nuncius Apostolicus dispensare, judicavi *nam. 220.*

Secundò accepto Breve dispensationis Romæ, aut Nuntiaturæ Viennensis, aut facultate ab Episcopo obtentâ, dum hic potest eam dare, evocet pœnitentem, tradat ipsi Breve Romanæ dispensationis, moneatque, ejus esse in arbitrio, ut seligat
con

confessarium ad id munus instructum qualitatibus juxta *num. 266.* Si te eligat, refera coram eo litteras, expone illi omnes clausulas illum concernentes, examina, an in jis assertæ veræ sint, si aliqua substantialis non subsistat, non vales dispensare, si asserit esse veras, credendum est illi sine teste, & juramento per *n. 252.* in Responso ad tertium & per *n. 278.* dummodo aliunde contrarium tibi non constet per *n. 257.* Tertiò habitâ veritatis narratorum notitiâ jube eum mox, aut paulò post confiteri tibi, auditâ confessione, si opus est de fugienda peccati occasione ipsum commonefacias, imò si moraliter fieri potest separatio, ante hanc non est dispensandus per *n. 269.* Impone pœnitentiam juxta peccatorum meritum cum confessione menstrua, de quibus *n. 271. & seq.* post impositam illam confessionem declara ejus prolem esse legitimam (si tamen oblivisceris hujus declarationis, nihil obesset, quia esset legitima ex alio capite, ut si fide bonâ fuit matrimonium contractum ante eam susceptam, vel natam, &c. per *n. 275.*) da absolutionem à censuris, tum à peccatis more quotidiano, & postremo litteras dispensationis lacera.

Si

Si oblitus es actus dispensationis super impedimento; post absolutionem à censuris, & à peccatis subjunge dispensationis formulam, ac declarationem prolis legitimæ.

Pro praxi subjicio formam absolutionis à censuris ex *Arsdech in tripart. Theolog. tom. 2. p. 2. tr. 2. c. 3. §. 1. n. 16.* formam verò dispensandi in impedimento ac declarandi prolem legitimam ex *Plettenberg. in notitia Congreg. Cancellariæ Romanæ.*

CCLXXX. Formula à censuris absolutionis hæc communiter solet usurpari. *Ego te absolvo à vinculo Excommunicationis, quam incurristi propter hanc causam & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium: Si sit suspensus: Ego te absolvo à vinculo suspensionis, & restituo te Executioni tuorum Ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: Deinde absolvo te à peccatis tuis in Nomine Patris, &c.*

Insuper auctoritate Apostolicâ mihi specialiter delegatâ dispenso tecum super impedimento ex tali causa N. c. g. ex incestuosa copula cum tua consanguinea, aut affine, aut putatæ tuæ conjugis Sorore, aut Matre, aut ex adulterio, & fide data proveniente, ut illo non obstante cum tua putatæ conjuge prævia revocatione prioris consensûs matrimonium secretè inter te, & ipsam contrahere

& consummare, ac debitum conjugale exigere, & reddere licitè valeas. In Nomine Patris, &c.

Et pariter eadem Apostolicâ auctoritate prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam legitimam esse, & fore decerno, & declaro in Nomine Patris, &c.

Eandem formulam adapta mulieri, quando hæc sola est conscia impedimenti. Tunc enim dicendum est, *cum tuo putato conjugē.* Item dispensationis super impedimento occulto cognationis spiritalis non detecto in denunciationibus.

CCLXXXI. Sublato per dispensationem impedimento conjuges putatitii debent secretè inter se renovare mutuum de præsentis consensum absolutum, defectu cujus aut ex parte utriusque, aut alterutrius tantum fuit matrimonium nullum, ut si alter fictè consenserit, vel ex gravi metu injustè incusso fuit consensus extortus. Quando ex parte utriusque fuit nullus, ut si consanguinei, aut affines cum dispensatione Dataria contraxerint matrimonium tacitâ incestuosâ copulâ inducente affinitatem distinctam facilis est renovatio, quia tunc sine periculo pars ignara impedimenti potest certiorari de nullitate, prout certioran-

Praxis ratificandi matrimonium juxta, &c. 641
randam exigit clausula 12. n. 274. Item
non est difficultas magna, si defectu con-
sensûs legitimi ob fictionem, aut metum
injustum fuit nullitas, quia hic defectus
non fundatur in occulto delicto, non im-
minet periculum ex certioratione.

Difficultas summa est, quando con-
scia pars impedimenti id contraxit ex deli-
cto, an etiam tunc debeat certiorari pars
ignara: aut sufficiat renovatio consensûs
duntaxat ex parte conscii, de quo fusè di-
sputat *Wiestner de matrimonio contracto contra
interdictum Ecclesiasticum* à n. 171. ad 193. at
ex quocunque capite fuerit nullitas matri-
monii, esse certiorandam partem ignaram
certioratione sufficiente ad obtinendum
novum consensum de præsentem etiam ex
parte ignari constat ex num. 274. sufficere
certiorationem æquivalentem id ipsum pro-
bavi n. 105. in quo ea sita sit, & qualiter
pars debeat, quæ gnara est, proponere
alteri ignoranti, ac ex hoc consensum eli-
cere præsentem, suumque subicere in
hunc modum: *nónne me ita diligis, ut si non
esset inter nos matrimonium, denuò contraheres
ac ex nunc ita me vis in conjugem ac si non fuisset
validum inter nos matrimonium prius contractum:*

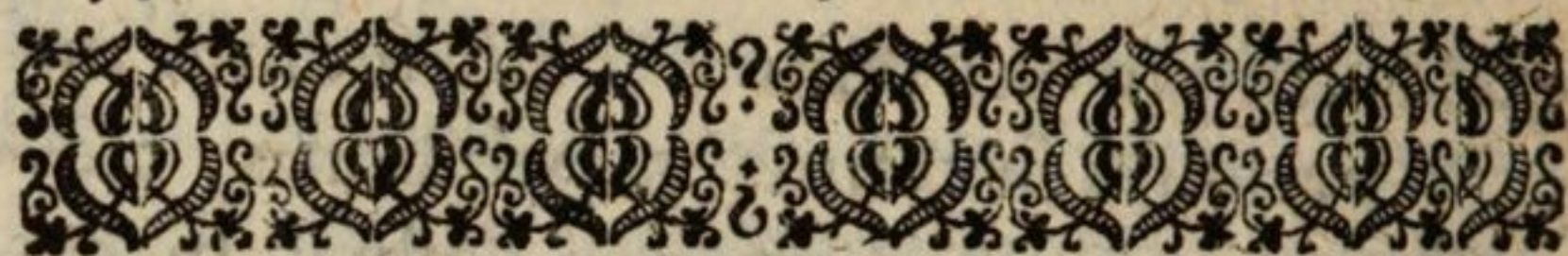
Si alter Respondet : *ita* : aut *volo* , mox subjungit interrogans : *volo & ego* , Sanch. L. 2. D. 36. n. 5. imò impedimenti conscius potest dicere ignorantem se non habuisse verum consensum tempore celebrationis , quod verissimum est , siquidem nulliter factum , & non factum paria censeantur , Wiest. n. 180. ad propositiones Innoc. diff. 2. n. 676. dicens id esse conforme clausulæ 12. relatae n. 274. Sanchez n. 7.

Verum , quia hæc cautela in aliquibus viris nempe sagacioribus posset generare gravem suspicionem , unde grave periculum immineret , idcirco Sanchez num. 8. subdit tunc posse praticari sententiam doctentium , videlicet , ut tacita matrimonii nullitate extorqueat ex altero renovationem consensûs , seu ut pro consolatione sua ipsum habeat pro suo conjuge , si nec sic à marito inscio potest extorqueri consensus , ut si non velit respondere , tunc viro petenti debitum , quod cùm fœmina declinare non possit , potest sine verbis illud matrimonium denuò renovari per copulam ex parte sua ex affectu maritali redditam , & ex parte alterius ex simili affectu petitam , Sanchez n. 9. rationem reddens , quòd

Praxis ratificandi matrimonium juxta, &c. 643
quòd utraque hæc sententia etsi secluso ingenti periculo sit tenuis probabilitatis, necessitas tamen urgentissima efficit magis probabilem, ejusque usus in gravissima necessitate facit praxim ejus licitam; etsi extra illam sit damnatus ab Innoc. XI. *proposit. 1.* cui praxi etiam subscribit cit. Cardenas à n. 677.

De cætero quòd petitio copulæ ex parte ignari impedimenti secluso præfato periculo non sufficiat, est exinde, quòd petitio procedat ex errore, quem habet de valore initi matrimonii; proin potiùs ex intentione utendi prius inito, quàm novum ineundi, cujus contractum jam sibi impossibilem credit Wiest. n. 120.

Titulus secundus.

De Desponsatione impuberum.

CCLXXXII. **Q**Uæres primò , quæ ætas requiratur ad desponsationem seu sponsalia impuberum ? Resp. cùm titulus præsens sit tam de sponsalibus de futuro , quàm præsentì (hæc distinctio attacta est *n. 1.*) onúsque multò gravius adferat matrimonium , quàm sponsalia , idcirco maturior requiritur ætas pro valore matrimonii , quàm sponsaliorum , unde jus ad hæc contrahenda [contentum est usu rationis, proinde septenñio *c. 4. & s. h. t.* pro matrimonio autem requirit pubertatem, nempe in fœminis annos 12. in masculis 14. *c. attestations 10. eod.* si tamen malitia supplet ætatem valet matrimonium ante annos pubertatis , *c. de illis 9. eod.* Ut autem verificetur pro matrimonio contrahendo malitiam , seu potiùs prudentiam supplere (uti colligitur ex *cap. fin. eodem*) ætatis defectum, duo

duo copulativè requirit Barb. *ad cap. hoc n. 3.* potentiam ad carnalem copulam, & prudentiam ad discernendam vim conjugalis consensûs ex Sanchez *L. 1. D. 16. num. 13.* Notat autem Barb. *in cit cap. de illis n. 5.* generandi potentiam ante pubertatem probari, si fœmina impubes ab alio cognita fuit, puer autem impubes aliam fœminam cognovit, unde tali casu contractum matrimonium ante pubertatem non dissolvitur. Pariter si ante septennium illucescat usus rationis valere sponsalia probabilius sustinimus *n. 20.* cum cit. Sanch. *n. 14.*

CCLXXXIII. An annus septimus pro sponsalibus, & anni pubertatis pro matrimonio, dum prudentia non supplet ætatem debeat esse physicè, vel solùm moraliter completus sufficiat, ut si unus, vel duo, vel tres dies deessent? Requiritur physicè completum in sponsalibus probabilius videtur Sanch. *n. 4.* eò quòd unica die deficiente non censeatur septennium completum, sed inchoatum, & à paritate conditoris testamenti, in quo debet esse completus annus 14. ita ut defectu unius etiam diei testamentum foret nullum; & à paritate professionis, quæ irrita est, nisi

physicè sit expletus annus 16. favore tamen testamenti dies ultima inchoata habetur pro completa, *L. quâ ætate 5. ff. de testam.* unde cum etiam matrimonium sit favorabile, dies ultima censenda est pro completa, *Sanch. L. 7. D. 104. n. 2.* secus si plures defint, etsi pubertas sit proxima *ex cap. fin. h. t.* ubi deciditur connubium puellæ circa 12. annum nubentis esse nullum, nisi malitia suppleat ætatem glossa ibi: verb. *Circiter*, ait hanc dictionem referri ad modicum tempus.

At Palao, Pontius, Perez, Gonzalez apud Wiest. *h. t. n. 19.* etiam ad matrimonium petunt ultimum diem physicè completum à paritate professionis, idque colligunt *ex cap. ex litteris 11. h. t.* ibid: *donec compleat puer annum 14.* Dispositio citata *L. quâ ætate*, est specialis, proin non amplianda ad casum præsentem, maxime cum sit ratio disparitatis; sponsalia enim, & matrimonium onus grave cum perpetua obligatione afferunt. Econtra testatori est favorabile ætatem præscriptam moraliter sumi.

Resp. cum Wiestner *n. 20.* hanc sententiam prævalere quoad sponsalia, oppositam

fitam tamen in matrimonio non contrariari principiis Juris cum Joan. Andrea in *c. Litteras n. 2. h. t.* parum enim & nihil æquiparatur à Juris-consultis.

CCLXXXIV. Quæres secundo, an sponsalia puberum possint mutuo consensu dissolvi ante pubertatem? item an hæc completâ sit cuique liberum resilire, ita ut hæc libertas competat etiam puberi desponsato cum impubere, si sic stare velit? Resp. ad primum negativè per *cap. de jis 7. & cap. de illis 3. h. t.* quod statutum est propter lubricitatem judicii, ne facilè, aut temerè contrahant, aut dissolvant. Resp. ad secundum cuivis ex duobus impuberibus fas est expletâ pubertate non expectatâ alterius pubertate resilire *cit. c. 7. §. si verò*, nisi tamen resiliat statim, id est, triduo ante, vel post pubertatem, *arg. legis fin. c. de judicijs*, præsumitur consentire Wiest. *n. 12.* ex Sanch. *L. 1. D. 51. n. 14.* Econtra puberi contrahenti cum impubere nefas est recedere, dum pubes factus ex impubere vult stare, ita *cit. cap. de illis §. mulier autem.*

An jus resiliendi concessum impuberibus præcedat etiam in sponsalibus juratis? Negat Sanch. *n. 22.* propter textum *cap. ex*

litteris 10. de sponsalibus, jubentis, ut impuberes facti puberes sponsalia jurata implerent, alias censuris compellendos. Affirmativa est probabilior cum Pontio *L. 12. c. 9. n. 8.* Perez, *Wiest. n. 26.* quòd juramentum sequatur naturam actûs & obligationis, cui est adjectum, nisi aliud jure exprimatur, idcirco est tacitè imbibita conditio, *nisi pubes factus reclamem.* Nec obstat cit. *cap. ex litteris* quia impuberes illi erant proximi pubertati, ut inter eos malitia ætatem supplente matrimonium valere potuerit.

CCLXXXV. Quærunt hîc, & alibi DD. quando impubes censendus sit proximus pubertati? Varias sententias refert Sanchez *L. 7. D. 104. à n. 37.* adhæretque *n. 40.* opinioni relinquenti arbitrio judicis, quia jure nihil definitum est. Corrad *L. 4. Apostol. Dispens. c. 3. à n. 2.* & licet prudentiæ judicis hac in parte attribuatur multum, Existimat tamen *Wiest. n. 28.* & Gonzalez *in cap. continebatur 6. §. si autem fuerit, &c. h. t.* jure Ecclesiastico hujus c. fœminam regulariter censi pubertati proximam anno 11. saltem ad finem vergente, & sub duodecimi principium; marem verò sub finem decimi

cimi tertii, & decimi quarti initium. Ex his deducit Corrad. *n. 4.* Et si jure naturali sit aliquorum annorum ætas necessaria ad valorem matrimonii, nempe sufficiens ad discernendam vim hujus contractûs, quia tamen ætas determinata pubertatis videlicet in puella duodenis, in mare denis, & quatuor, est juris Ecclesiastici, sequitur posse ex dispensatione Pontificis ante hanc ætatem iniri matrimonium.

Utrum autem sit peccatum, & quantum ante legalem ætatem contrahere sponsalia, aut matrimonium? Sanch. *L. 1. D. 17. n. 4. & 6.* in neutro contractu agnoscit culpam lethalem: consentit Pontius *L. 12. c. 5. n. 4.* at Wiest. *n. 30.* cum aliis verosimilius non excusat à mortali matrimonium sine urgentissima necessitate c.g. conciliandæ, aut conservandæ pacis initum per *cap. ubi non est 2. h. t.* districtius id inhibente, atque in materia gravi. An autem ejusmodi peccatum sit sacrilegium? affirmat Robertus Köningch *h. t.* non secus ac adulti cum impedimento dirimente contrahentes propter invaliditatem Sacramenti. Verius negatur, nulla enim fit irreverentia Sacramento matrimonii, utpo-

te supponenti valorem contractûs matrimonii, circa quem Christus nihil disposuit, atque adeo nulla exercetur actio, cui ex institutione sit annexum Sacramentum, dum ipso jure est contractus nullus, prout est nullus ante pubertatem utriusque, nisi malitia suppleat ætatem, Krimer *hoc tit. num. 604.*

CCLXXXVI. Quæritur tertio, An sponsalia, & matrimonia validè & licitè contrahantur à liberis invitis parentibus: & vicissim, an parentes validè alterutra contrahant sine aliquo liberorum præsertim impuberum assensu. Resp. 1. Si parentes contrahant in præsentia liberorum non contradicentium, aut in absentia eorundem, an robur insit matrimonio aut sponsalibus *resolvi n. 14.* Resp. 2. à parentibus loco liberorum septennio majorum validè sponsalia non iniri sine assensu saltem tacito liberorum *c. 1. hoc. tit. & cap. unico eodem in 6.* Non obstat, quòd priore loco dicatur. *Potest autem filium nondum adultum, &c. pater cui vult tradere.* Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem omnino debet hoc adimplere. Nam ly *debet*, uti notat Glossa eodem verbo significat debitum decentiæ, non neces-

cessitatis : multi apud Sanchez *L. 4. D. 23. n. 2.* Glossam sequuntur. At eorum expostio displicet Wiestner *n. 38.* quòd à propria ejus verbi significatione recedat , sed præfert Barb. *in cit. cap. n. 6.* quòd filius obligetur ad matrimonium , quod ejus adhuc impuberis nomine Pater injit , si pubes factus non statim contradicat per *n. 284.*

CCLXXXVII. Resp. 3. Etsi jure Civili sine consensu parentum Corrasius velit ; imo etiam jure vetere Ecclesiastico contendat Pontius *L. 2. de matrim. c. 1. n. 5.* at non fuisse ullo tempore consensum parentum necessarium ad valorem matrimonii filiorum familias meritò tuetur Wiest. à *n. 34.* cum cæteris Theologis , & Canonistis , & quidem jure moderno est certum ex Trid. *Sess. 24. c. 1. de matrim.* vetere etiam jure esse clarum constat ex Can. *sufficiat 2.* ibi , *qui nuptijs jungendorum consensus , si solus defuerit , cætera frustrantur. 27. q. 2. & c. cum virum 12. de Regular. in fin.* Ratio est , quòd in spiritualibus patria potestas non attendatur *cap. fin. 2. de judicijs in 6.* Non obstant Can. *aliter* & Can. *nostrates 30. q. 5.* in quorum primo Evaristus Papa legitimum negat esse conjugium , nisi à parentibus fœmina sponsetur : in
al-

altero Nicol. i. ad Bulgarorum consulta respondet, *nuptialia fœdera consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum in quorum potestate sunt, celebrari.* Non inquam obstant, quia non requirunt ad substantiam, sed ad solennitatem fori externi, ut in hoc nuptiæ reputentur legitimæ, non clandestinæ, quales semper ut illicitas Ecclesia reprobat.

CCLXXXVIII. Resp. 4. Etsi pietas, & reverentia parentibus debita exigant, ut sine eorum consilio neque sponsalia, neque matrimonia contrahant per n. 67. & 19 per se tamen loquendo præteritis parentibus iniuri sponsalia non esse mortale, imò nulum, quando est causa justa ea occultandi, per accidens tamen esse mortale constat ex citatis numeris, & locis.

CCLXXXIX. An autem liberi exhæredari valeant, jisque dos negari contra justam parentum voluntatem cum personis indignis nuptias contrahentibus? posse exhæredari & dotem negari statuunt leges Castellæ, Vallentinæ, jisque Provinciale Bavaricum. valorem ejusmodi legum & statutorum defendunt apud Wiest. n. 41. Mol. tr. 2. D. 176. à n. 15. Pontius l. 2. c. 1. n. 29.

Perez *D. 17. sect. 17. n. 19.* potissima ratio est, quòd una ex parte nulla fiat injuria Sacramento matrimonii, siquidem initum valeat invitis parentibus, neque præjudicetur spirituali bono Ecclesiæ vel saluti animarum. Altera ex parte multum interfit Reipublicæ, ut honestæ, & nobiles familiæ non maculentur indignis nuptiis; consilia justa parentum non spernantur, tollantur occasiones discordiarum. Pluribus hanc sententiam firmat cit. Wiest.

Econtra pro nullitate ejusmodi legum cum Panormit. pugnant Sanch. *L. 4. D. 25. n. 2.* Laym. *L. 5. p. & c. 1. n. 15.* Vasquez *D. 4. n. 14.* Gobat *tr. 10. n. 109.* Primò ob libertatem matrimonii, quam Canones maximam esse volunt, *c. gemma 29. de sponsalibus.* Secundò quòd Ecclesia assistat matrimoniis à quibuscunque personis etiam indignis contractis, proinde videtur sentire esse præfatas leges injustas. Tertiò quòd judicialis cognitio de causis matrimonialibus sit potestatis non Laicæ, sed Ecclesiasticæ, *c. tuam. 3. de Ordin. cognit. c. 1. de sponsalibus, & matrimon.* Trid. *Sess. 24. Can. 12.* ergo etiam solius Ecclesiæ est condere leges concernentes matrimonia contrahenda.

Ad

altero Nicol. i. ad Bulgarorum consulta responderet, *nuptialia fœdera consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum in quorum potestate sunt, celebrari.* Non inquam obstant, quia non requirunt ad substantiam, sed ad solennitatem fori externi, ut in hoc nuptiæ reputentur legitimæ, non clandestinæ, quales semper ut illicitas Ecclesia reprobat.

CCLXXXVIII. Resp. 4. Etsi pietas, & reverentia parentibus debita exigant, ut sine eorum consilio neque sponsalia, neque matrimonia contrahant per *n. 67. & 19* per se tamen loquendo præteritis parentibus iniuri sponsalia non esse mortale, imò nullum, quando est causa iusta ea occultandi, per accidens tamen esse mortale constat ex citatis numeris, & locis.

CCLXXXIX. An autem liberi exheredari valeant, jisque dos negari contra justam parentum voluntatem cum personis indignis nuptias contrahentibus? posse exheredari & dotem negari statuunt leges Castellæ, Vallentinæ, jisque Provinciale Bavaricum. valorem ejusmodi legum & statutorum defendunt apud Wiest. *n. 41.* Mol. *tr. 2. D. 176. à n. 15.* Pontius *l. 2. c. 1. n. 29.*

Pe-

Perez *D. 17. sect. 17. n. 19.* potissima ratio est, quòd una ex parte nulla fiat injuria Sacramento matrimonii, siquidem initum valeat invitis parentibus, neque præjudicetur spirituali bono Ecclesiæ vel saluti animarum. Altera ex parte multum interfit Reipublicæ, ut honestæ, & nobiles familiæ non maculentur indignis nuptiis; consilia justæ parentum non spernantur, tollantur occasiones discordiarum. Pluribus hanc sententiam firmat cit. Wiest.

Econtra pro nullitate ejusmodi legum cum Panormit. pugnant Sanch. *L. 4. D. 25. n. 2.* Laym. *L. 5. p. & c. 1. n. 15.* Vasquez *D. 4. n. 14.* Gobat *tr. 10. n. 109.* Primò ob libertatem matrimonii, quam Canones maximam esse volunt, *c. gemma 29. de sponsalibus.* Secundò quòd Ecclesia assistat matrimoniis à quibuscunque personis etiam indignis contractis, proinde videtur sentire esse præfatas leges injustas. Tertiò quòd judicialis cognitio de causis matrimonialibus sit potestatis non Laicæ, sed Ecclesiasticæ, *c. tuam. 3. de Ordin. cognit. c. 1. de sponsalibus, & matrimon.* Trid. *Sess. 24. Can. 12.* ergo etiam solius Ecclesiæ est condere leges concernentes matrimonia contrahenda. Ad

Ad hæc responderet *Wiest. n. 42. & seq.* Ejusmodi statuta non pugnare cum libertate matrimonii, quia ad hoc aspirantium non tam restringitur libertas, quàm inconsultus, & temerarius abusus, cùm relinquunt libertatem nubendi dignis, & quibus citra dedecus familiæ, & scandalum jungi possunt honestè. Conditores statutorum similium non vindicant sibi jus cognoscendi causas matrimoniales, nec inducunt nuptiale impedimentum, sed noxium libertatis abusum, & parentum contemptum jure naturali ac positivo tam divino, quàm Ecclesiastico contrarium plectunt privatione libertatis à naturæ indebitæ, cùm liberis spectato jure naturali sola alimenta; hæreditas autem positivò debeatur: ergo eodem jure potest indignis negari, ut notat Pontius, Palao, Perez, unde hujus sententiæ etiam est *Wiest.* Siquidem secundo loco horum sententiam adfert, & dissolvit argumenta sententiæ *Sanch. & sequacum.*

Resp. omnino esse probabilem opinionem de valore hujusmodi statutorum, at spectato jure communi probabilius est, non posse exhæredari per *n. 8. & 172.*

Titulus tertius.

De Clandestina desponsatione.

CCXC. **D**Esponsatio propriè significat sponsalia de futuro, hic tamen etiam matrimonium, quale Sanchez *L. 3. D. 1. n. 3.* duplex tantùm agnoscit: unum in quo testes jure requisiti deficiunt, & hoc dicitur clandestinum simpliciter; alterum, in quo prætermissæ sunt consuetæ denunciationes ab Ecclesia ad perfectam publicitatem ejus præscriptæ. Cum de clandestinitate matrimonii, ut est impedimentum dirimens jure novo Tridentini, de Parochi, & testium præsentia, deque eorum qualitate, assistentia matrimoniali, atque hujus commissione præviisque proclamationibus fusè actum sit à *n. 199.* usque ad *208.* nihil restat expendendum, hinc præter pœnas matrimonii clandestini.

Differentia matrimonii clandestini simpliciter à clandestino secundum quid duplex

plex ponitur à Palao *de sponsalibus D. 2. P. 13. n. 2.* prior. quòd clandestinum simpliciter in locis Tridentinum recipientibus sit defecto nullum, validum verò clandestinum secundum quid: posterior, quod poenæ statutæ hoc tit. non habeant locum respectu clandestini matrimonii invalidi, quia jis plectebantur veri conjuges, at sine Parocho & testibus contrahentes, ut fusè probat Sanchez *D. 2. num. 5.* contra alios. E contra cum Sanchez *D. 1. n. 2.* Palao *n. 3.* probabilius existimant matrimonium coram Parocho, & testibus contractum omis- sis illicitè denunciationibus esse in rigore clandestinum quoad poenas incurren- das (nam *can. fin. §. si quis verò h. t.* appel- latur clandestinum, cui monitiones non præmittuntur) hinc omnes poenas clande- stino matrimonio jure antiquo impositas in- currunt contrahentes coram Parocho & te- stibus cum omissione culpabili proclama- tionum Palao *cit. §. ultim. n. 1.* puapropter proles procreatæ ex tali matrimonio sunt il- legitimæ, etsi impedimentum ignorârit conjux uterque, *cit. cap. fin.* quia *cit. §. fin. si quis.* mala fides præsumitur.

Re-

Reliquas pœnas vide apud Wiestner
hoc tit. Palao cit. §. *ultim.* Krimer eo-
dem tit.

Titulus quartus.

De Sponsa duorum.

CCXCI. **H**Oc titulo duplex Pontifex
impedimentum matrimo-
nii prosequitur, unum ligaminis dirimens,
alterum sponsalium duntaxat impediens.

Sponsa duorum potest esse, vel de
præsenti, vel de futuro, vel cum uno de
futuro altero de præsenti, ut si post spon-
salia cum uno, matrimonium contraxit cum
altero, contractum cum hoc matrimo-
nium valet. *c. 1. h. t.*

Sponsalia priora probabiliùs non ex-
stinguuntur penitus per *n. 82.*

Si unus pluribus fœminis successivè
promisit matrimonium, aut una pluribus
maribus, sola prima valent, sive sint ab-
soluta, sive conditionata, posteriora esse
irrita, nisi priora dissolvantur mutuo con-

sensu, aut aliam ob causam probatum est
n. 18. juncto 42. idque procedit, licet posteriora essent jurata (quia juramentum tale est irritum utpote præjudicans tertio
Wiestner h. t. n. 18. Sanch. Lib. 1. D. 50. n. 2. contra Innocent. & paucos alios) aut posterioribus accederet copula, imò etiam imprægnatio, ac sponsa posterior ignara esset sponsalium priorum *per n. 87.* ibi tamen adjectum est, quòd prior ex charitate debeat cedere ad avertendum grave malum sponsæ secundæ *Wiestn. hic à num. 23. ex Sanchez D. 49. n. 5. & 6.*

Oppositum tradunt Pontius *Lib. 2. c. 14. n. 4.* Palao *tr. 28. D. 1. p. 22. n. 6.* arbitantes tunc prima sponsalia dissolvi, eò, quòd copula sit quædam anticipata traditio corporis vim habens introducendi matrimonium ante Trident. *per cap. 15. & 30. de sponsal. & matrim.* hodie autem saltem inducat sponsalia cum posteriore. Secundò quòd in casu duorum certantium, unius de lucro captando, alterius de damno vitando, huic potius, proinde in casu nostro defloratæ favendum, quàm primæ sponsæ.

Verùm neutra ratio subsistit: non prima, quia post Trident. corporum traditio
 non

non per copulam ad sponsalia subsequam
sed per contractum matrimonii fit. Gon-
lez *in cap. licet 3. num. 3. h. t.* non secunda,
quia damnum vitandum non habet vim pri-
vandi alterum jure suo.

CCXCII. Sponsa duorum de præsentī,
seu duobus viris per matrimonium copula-
ta dicitur Polygamia, uti etiam si vir unus
plures sibi copulet, utraque damnatur:
hæc *c. 1. 3. & 5. h. t.* etsi prius consummavit
cum secunda, illa verò *c. 2. eodem.*

Est de fide, Polygamiam utriusque ge-
neris esse damnatam, proinde matrimo-
nium duntaxat primum cum unico, vel u-
nica valere *Luc. 19.* Trid. *Sess. 24. de Sa-
crament. Matrimonij Can. 2. & 7.* & quidem
etiam juri naturali repugnare matrimo-
nium unius fœminæ cum pluribus viris fa-
tentur omnes ob prolis incertitudinem,
cujus sit, ejusque malam educationem con-
tra finem matrimonii, unde nunquam fuit
permessa; Verius tamen est divina dispen-
satione posse honestari. Sanchez *L. 7 D. 80.*
n. 15. contra Bellarm. quia Deus ob pleni-
tudinem Domini potest stante primo con-
jugio viri cum fœmina, hujus corpus abs-
que injuria primi mariti ad usum, & actus

conjugales tradere alii viro prospiceréque bonæ prolis educationi *Wiest. n. 3.*

A fortiori divino jure potest esse licita pluralitas uxorum simultanea, cum uno viro, ac defacto fuit in lege veteri permessa ex divina dispensatione cum Patriarchis, & aliis viris Sanctissimis: Sic Abraham habuit simul tres uxores, Saram, Agar, & Ceturam, *Genesis c. 16. & 25.* Jacob quatuor, Liam, Rachel, Balam, & Zelpham. *Genesis c. 29. & 30.* hæc dispensatio non legitur concessa jure scripto, sed inspirato Patriarchis, à quibus vi Exempli est derivata ad omnes ex populo Israël teste Sanchez *num. 13.* probabiliter extensa fuit etiam ad gentiles. Oppositum tamen apud Sanch. est probabilius.

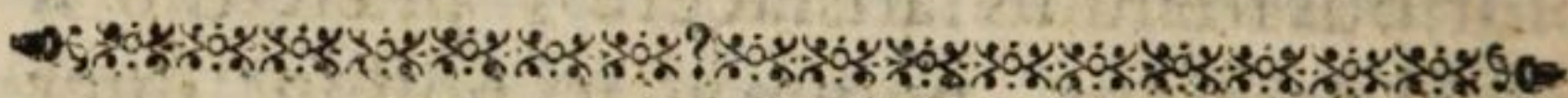
Imò plures cum Cajetano contendunt apud Sanch. *n. 5.* nullo jure antiquo, five naturali, five divino fuisse hanc Polygamix speciem prohibitam. Econtra Capreolus, Aureolus putant adversari juri naturali apud Sanch. *cit. n. 6.* qui *n. 8.* sequitur mediam, concedendo locum primæ, quòd non sit contra jus naturale immediatum, five prima principia naturalia Decalogo comprehensa; esse tamen contra jus na-

naturale mediatum, seu contra conclusiones ex Decalogo derivatas: etsi enim generatio prolis, quæ est principalis finis matrimonii non impediatur, impeditur tamen finis secundarius nempe remedium concupiscentiæ; nequit enim vir unus pluribus fœminis satisfacere, præsertim si simul peterent, neque vitari possunt inter plures uxores invidia, rixæ, idque ex naturæ rei attento nativo genio, & amore uxoris erga virum impatiente consortium in re amata. Hinc seclusâ divinâ dispensatione semper fuit illicitum ac invalidum secundum matrimonium viri cum fœmina. Hæc sententia est præferenda, quam etiam sequitur *Wiest. à n. 7.* Ex his

Sequitur primò cùm jure naturali secundum matrimonium seclusâ dispensatione divina sit irritum, neque in lege nova valeat libellus repudii, vir ducens secundam uxorem graviter peccat, debétque adhærere primæ repudiatâ secundâ, *Sanch. num. 4.* Huic non obstat, quod *Alexander III. c. 3. hoc tit.* dicat à quibusdam suis antecessoribus fuisse aliter judicatum, quia fuit forte primum matrimonium ratum,

proinde ex causa gravi per subsequens dissolutum. Wiest. n. 15.

Sequitur secundo nec Pontificem posse dispensare in pluralitate uxorum, alias humana potestas posset relaxare jus naturale, & divinum Sanch. n. 9.

Titulus quintus

De conditionibus appositis in desponsatione, vel in alijs contractibus.

CCXCHII. **Q**uid, & quotuplex sit conditio discussimus à n. 29. tum sponsalia, tum matrimonium non valere sub conditione repugnante substantiæ matrimonii, monstratum n. 32. secus sub conditione servandi perpetuam castitatem per n. 33.

Etsi nullibi reperitur prohibitum matrimonium sub conditione honesta de præfenti, præterito, & futuro, ob plura tamen incommoda est inconsultum id contrahere sub conditione de futuro, nisi specialis urgeat necessitas, Gobat tr. 9. n. 138. Parochis consulens ne talibus assistant matri-

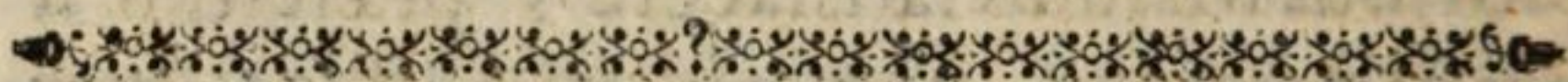
De conditionibus apposis in despons. &c. 663
rimoniiis. Quod si tamen ob gravem cau-
sam iniretur, illud consummare non per-
mittant, donec habeatur certitudo adim-
pletæ conditionis, ne contingat, uti ac-
cidisse scribit Fagn. *in cap. si conditiones hoc tit.*
Contraxerat quidam cum aliqua *sub condi-*
zione, si es legitima. Post multiplicem co-
pulam putatitiè conjugalem rescivit eam ef-
fe illegitimam. Hinc fuit declaratum nul-
lum fuisse matrimonium non obstante co-
pulâ carnali: quia licet per hanc matrimo-
nium sub conditione de futuro statim eva-
dat validum conformiter dictis *n. 44.* se-
cus tamen est de matrimonio sub conditio-
ne de præfenti, aut præterito, Reiffenst.
h. t. n. 22.

Matrimonium conditionatum de futu-
ro purificatâ conditione evadere absolu-
tum sine novo consensu probatum est *n. 40.*
ubi etiam alia quædam huc spectantia legi
possunt.

Conditio turpis, aut impossibilis adje-
cta matrimonio ex dispensatione utriusque
juris habetur pro non adjecta, id est, judex
fori externi debet decernere matrimonium
valere perinde, ac si nulla conditio fuisset
adjecta, nempe quando cum contrahen-

proinde ex causa gravi per subsequens dissolutum. Wiest. n. 15.

Sequitur secundo nec Pontificem posse dispensare in pluralitate uxorum, alias humana potestas posset relaxare jus naturale, & divinum Sanch. n. 9.

Titulus quintus

De conditionibus appositis in desponsatione, vel in alijs contractibus.

CCXCIII. **Q**uid, & quotuplex sit conditio discussimus à n. 29. tum sponsalia, tum matrimonium non valere sub conditione repugnante substantiæ matrimonii, monstratum n. 32. secus sub conditione servandi perpetuam castitatem per n. 33.

Et si nullibi reperiat prohibitum matrimonium sub conditione honesta de præfenti, præterito, & futuro, ob plura tamen incommoda est inconsultum id contrahere sub conditione de futuro, nisi specialis urgeat necessitas, Gobat tr. 9. n. 138. Parochis consulens ne talibus assistant matri-

De conditionibus apposis in despons. &c. 663
rimonis. Quod si tamen ob gravem cau-
sam iniretur, illud consummare non per-
mittant, donec habeatur certitudo adim-
pletæ conditionis, ne contingat, uti ac-
cidisse scribit Fagn. *in cap. si conditiones hoc tit.*
Contraxerat quidam cum aliqua *sub condi-*
tione, si es legitima. Post multiplicem co-
pulam putatitiè conjugalem rescivit eam ef-
fe illegitimam. Hinc fuit declaratum nul-
lum fuisse matrimonium non obstante co-
pulâ carnali: quia licet per hanc matrimo-
nium sub conditione de futuro statim eva-
dat validum conformiter dictis *n. 44.* se-
cus tamen est de matrimonio sub conditio-
ne de præfenti, aut præterito, Reiffenst.
h. t. n. 22.

Matrimonium conditionatum de futu-
ro purificatâ conditione evadere absolu-
tum sine novo consensu probatum est *n. 40.*
ubi etiam alia quædam huc spectantia legi
possunt.

Conditio turpis, aut impossibilis adje-
cta matrimonio ex dispensatione utriusque
juris habetur pro non adjecta, id est, judex
fori externi debet decernere matrimonium
valere perinde, ac si nulla conditio fuisset
adjecta, nempe quando cum contrahen-
tium

tium scientia de impossibilitate, ac turpitudine intentio est dubia, an serio aut joco sit adjecta per *n. 34. & 35.* at aliqua ex præfatis conditionibus apposita sponsalibus verosimilius non est habenda pro non adjecta, sed sponsalia sunt nulla, in casu conditionis impossibilis, si verò adjicitur turpis, suspendit valorem usque ad eventum ejusdem, eâ purificatâ sponsalia evadunt absolute valida per *n. 37.*

De sponsalibus conditionatis sub conditione physicè, vel moraliter possibili contingente futura actum est à *num. 42.* de desponsatione verò consanguineorum, aut affinium sub conditione papalis dispensationis tractatum est
à *num. 38.*

Titulus sextus.

*Qui Clerici , & voventes matrimo-
nium contrahere possint.*

CCXCIV. **P**ost desponsationes condi-
tionatas descendit jus no-
strum ad Impedimenta eorundem partim
impedientia, ut votum castitatis simplex,
aut non nubendi, aut ordines suscipiendi,
aut religionem ingrediendi, partim diri-
mentia ut Ordo Sacer, & Professio Reli-
giosa. Cum voto simplici præfato invali-
dari subsequencia sponsalia præmissi *n. 18.*
an nihilominus tunc debeat ducere spon-
sam à se violatam, affirmativam secutus
sum *num. 56.*

Nullum votum simplex, excepto casti-
tatis emisso à Scholasticis Societatis, irritat
matrimonium contrahendum per *n. 137.*

Professio Religiosa ex speciali privile-
gio matrimonium ratum dirimit per *n. 109.*
secus consummatum per *num. 110.* econtra
Ordinis Sacri susceptione non dirimi ma-

trimonium ratum est certum apud Wiest.
b. r. n. 2. ex constitutione Joan. 22. Extra-
vagante. Antiquæ de voto.

Constitutus in Sacris præsumens inire
 matrimonium prohibetur in susceptis mi-
 nistrare, & ad altiores ascendere, *c. r. &*
c. ex litteris b. r. & si consummat matrimo-
 nium, fit irregularis irregularitate bigamiæ
 similitudinariæ, & excommunicatus, ipso
 jure excommunicatione non servatâ, Cle-
 mentina unica de consanguinitate, & affi-
 nitate.

CCXCV. Dubitatur primò, An etiam
 Ordo Sacer apud Græcos irritet matrimo-
 nium contrahendum. Resp. affirmari ve-
 rius a Sanchez *L. 7. D. 28. n. 3.* post Azor
p. 1. Instit. L. 13. c. 12. q. 5. contra Cajet.
 cujus sententiæ videntur favere plures Ca-
 nones, in quibus constat prohibitio; se-
 cus irritatio matrimonii. Verùm contra
 est, quòd etiam apud Græcos contrahens
 matrimonium post Sacrum Ordinem jubea-
 tur separari à conjuge. Ex hoc infert A-
 zor esse signum irritationis, ea tamen est
 differentia teste Sanch *n. 5.* & Azor *q. 1.* quòd
 apud Græcos in minoribus matrimonio co-
 pulati ad sacros promoti licitè uti possint ma-
 tri-

Qui Clerici, & voventes matrimonium, &c. 667
trimonio, secus apud Latinos, *Can. Syracusana*
13. dist. 20 & cap. quid olim 6. de Clericis conjugatis.

CCXCVI. Dubitatur secundò. An
Ordo Sacer in ordinato ante usum rationis,
aut post usum rationis ante pubertatē infan-
tibus, & puberibus validè collatus (validè
inquam, quia talem ordinationem subsi-
stere de jure, habetur *cap. unico de Clerico*
per saltum promotus, ubi ordinatio in minori-
bus habetur pro valida) irritet matrimo-
nium subsequens, si sic ordinatus attingens
annos discretionis, & pubertatis non rati-
ficet Ordines sic susceptos? utrumque ne-
gat Sanch. *D. 30. n. 4. juncto n. 8. & 9.* Ra-
tionem primi reddit, quòd nullum emittat
votum annexum, quale dirimit matrimo-
nium; secundi verò quòd jure antiquo vo-
tum solenne religionis ab impuberibus ante
14. annum *per cap. ad nostram 8. De Regularibus* sit irritum, jure verò Trident. *Sess. 25.*
c. 15. de Regularibus ante expletum **16. an-**
num, id ipsum putat extendendum esse ad
votum solenne Ordini Sacro annexum.

Resp. cum Wiest *n. 9. & 11.* negativè
ad primum, ad secundum affirmativè.
Ratio primi fundatur in defectu libertatis.
Ratio secundi, quòd impubes capax usûs
ra-

rationis fit etiam capax voti solennis spectato jure naturali. nec jus positivum Ecclesiasticum hoc votum irritat, etsi irritet professionem, à quo particulari casu non est efficax argumentum à pari, ad casum parem, aut similem, alias sicut pridie Nativitatis S. Joannis Baptistæ jejunatur, à fortiori esset jejunandum pridie Nativitatis B. V. Confirmatur. Talis liberè ordinatur, atque ordinationi sacræ etiam secluso voto est annexum impedimentum dirimens matrimonium per *n. 138.*

CCXCVII. Dubitatur tertio, an vi absoluta, seu præcisa aut conditionali ad sacros promotus licitè, & validè contrahat matrimonium. Vim absolutam, secùs conditionalem tollere libertatem docet *n. 161.* Hinc Resp. primò Ordinatum per vim absolutam licitè, ac validè contrahere, quia impedimentum dirimens, & votum castitatis est annexum soli Ordinationi validæ, qualis non foret hæc. *Wiestner num. 13.*

Resp. secundò metum conditionalem, etsi injustum non obstare valori Ordinationis Sacræ, secùs valori subsequenter matrimonii, *Wiest. n. 15.* cum Panormit. Vasq. Pa-

Quæ Clerici, & voventes matrimonium, &c. 669
Palao adversus Sanch. *D. 29. n. 5.* & plu-
res alios probabiliter, & in praxi tutè dis-
sentientes. Ex hac ratione, quòd conti-
nentia non sit debita, nisi voluntariè assum-
pta, votumque solenne gravi metu injusto
extortum irritet *c. 1. & c. 6. de jis, qui vi me-
tusque causa*, inhabilitas autem ad matri-
monium fundatur in valido voto. Ratio
nostra, quòd secundum jus naturale vo-
tum, etsi non spontè, sed coactè, volun-
tariè tamen, & liberè emissum obliget,
ergo nisi jus positivum votum ordinationi
annexum invalidet, validum est; sed jus
non invalidat, quia invalidat solum vo-
tum continens statum Religiosum, à quo
non est argumentum ad votum annexum
Ordinationi Sacræ per *n. 236.* Confirma-
tur. Secundum ferè omnes Ordinatio talis
valet, sed Ordinatio valida dirimit matri-
monium etiam sine voto per *n. 138.*

An cum voto possit contrahi matrimo-
nium & consummari est decisum *n. 128.*

An votum solenne, & Ordo Sacer im-
pediat, & irritet matrimonium disputavi
n. 137. & 138.

An votum castitatis licitum fiat à spon-
so, aut sponsa dirimatque sponsalia *n. 84.*
Titu-

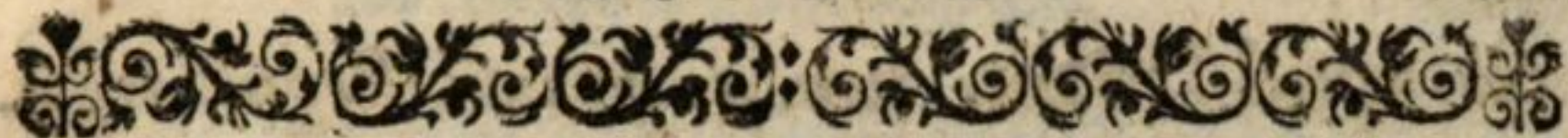

Titulus septimus.

*De eo , qui duxit in matrimonium ,
quam polluit per adulterium.*

CCXCXIII. **T**Otus hic titulus agit de impedimento criminis ex adulterio. Obiter autem insinuatur *c. 1. & 6. hoc tit.* impedimentum machinationis mortis nempe in proprium , aut alienum conjugem ex fine matrimonium contrahendi cum superstite , sed quia à *n. 154. ad 159.* ad hunc titulum spectantia attigimus , ac insuper an ignorantia hujus impedimenti excuset contrahentes matrimonium , ita ut hujus valor non impediatur , in utramque partem rationes expendimus , ac judicium desuper tulimus sub finem *n. 158.* nihil superest hic addendum.

Titulus octavus.

De conjugio Leprosorum.

CCXCIX. **C**ertum est primò sponsalia dissolvi per lepram supervenientem, *cap. fin. hoc tit. per n. 89.* Secundò lepram non arcere à contrahendo conjugio, *cap. 2. eodem:* nec contractum à superveniente dissolvi quoad vinculum, *c. 1. & 2. eod.* nec quoad cohabitationem, *c. 1. eodem,* *cùm,* inquit, *fit una caro,* non debet alter diutius sine altero esse, sed uxores viros, & viri uxores etiam leprosas sequantur, & eis conjugali affectione ministrent. Quantum autem tempus censendum sit *diutius*, Glossa ibi *ŷ. diutius*, putat judicis arbitrio relinquendum.

Dubium est, an sanus conjux post lepram possit ab altero divertere quoad thorum, ac negare debitum conjugale. Ratio affirmandi est periculum infectionis, hinc leprosi arcentur à consortio. Hominum ac Ecclesiæ pensiones eis assignantur, *c. 2. de Eccles. edific. & Pius V. constitut.* De-

cori apud Donat. tom. 4. praxis Regul. tr. 4. p. 1. n. 2. Monialibus leprosis clausuræ strictæ obligatis egressum permittit. Ratio negandi, quòd Matth. 19. v. 9. ob solam unius fornicationem conceditur alteri diversio thoralis. Unde Alex. III. c. 2. h. t. rescribit: *Si leprosus à sano debitum carnale exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.*

CCC. Resp. cum distinctione, aut lepra est superveniens matrimonio, aut antecedens, eaque non ignorata à sano: si superveniens, aut iudicio medicorum contagiosa, non obligatur sanus reddere, quia non præsumitur se obligasse ad usum conjugii, nisi salvâ propriâ incolumitate, & hoc probat ratio affirmandi. Si autem non sit contagiosa, aut non nisi leve periculum imminet: de hoc casu procedit ratio negandi: hanc distinctionem est amplexus Sanch. L. 9. D. 24. n. 2. & 17. & in secundo casu interpretatur cap. cit. Wiest. hic n. 6. & uterque hic n. 7. prior n. 18. ampliat distinctionem ad morbum Gallicum, omnemque alium, ex quo si sano imminet notabilis damni periculum, deobligatur reddere.

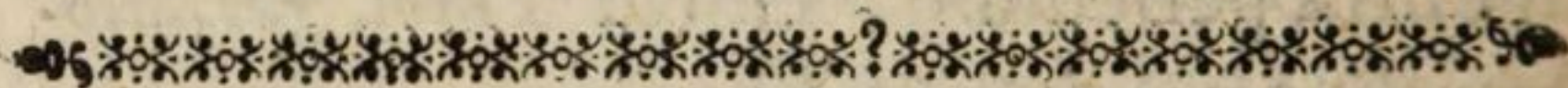
An

An autem possit cum tanto periculo, si velit reddere? Affirmativè respondet Sanchez *n. 23.* cum pluribus, quia amor conjugalis, ac periculum incontinentiæ in alterutro contingens excusat à culpa, siquidem gravi ex causa fas est adire periculum non tantum morbi, sed etiam mortis.

Verum cum non simus corporum Domini, non videtur quis posse præferre obligationi servandi salutem corporis, desiderium leprosi, præsertim si non sit incontinentiæ periculum, Gobat *Theol. Juridico-Moralis c. 34. n. 6.* & *Theol. experimentalis tr. 10. n. 617.* cum Palao *de matrim. D. 3. p. 4. q. 10. n. 4.* addente post Sanchez *n. 12.* probabilius propter periculum incontinentiæ alterius non teneri reddere, quia non est extrema necessitas spiritualis. Si autem lepra est prior matrimonio, eaque prævisa, est obligatio reddendi debitum etiam cum contagionis periculo, Gobat *cit. n. 651. & n. 59. cic. c. 34* post Sanchez *n. 22.* Laym. *L. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 5.* contra *cit. Palao*, quia, inquit, se non potuit obligare. In cujus opinionem etiam inclinatur Gobat. Verum cum probabilius possit se obligare præscius lepræ, censetur se obligasse, consequen-

ter nequit excipere, nisi sit tantus horror, ut sit redditio difficillima, & moraliter impossibilis Sanchez *n. 21.*

Si vir sit leprosus, minus periculum imminet mulieri, quam è contra, Sanch. *n. 19.* idcirco facilius excusans virum non reddentem debitum uxori leprosæ, quam vicissim, proinde uxorem teneri aliquando acquiescere marito leproso petenti debitum, sentit citatus Laym. & Gob. *cit. n. 617.* hoc sensu intelligentes *cit. cap. b. r.*

Titulus nonus.

De conjugio Servorum.

CCCI. **S**ervitus, seu conditio servilis est impedimentum dirimens ignorata, de qua, quantum necessitas huius tituli postulat, egimus *n. 136.*

Titulus decimus.

De Natis ex Libero Ventre.

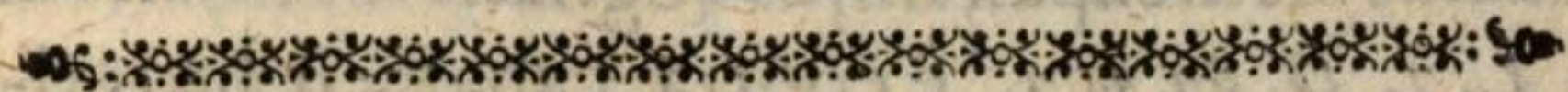
CCCII. **C**ONSTAT ex titulo priore servi-
tutem ignotam libero, diri-
mere hujus cum serva matrimonium: rectè
hic titulus subjicitur, ex quo constat, quis
sit servus, quis liber, & proinde an proles
sequatur conditionem Patris, vel Matris.

Regula bipartita est, proles quoad fa-
miliam, & honorem sequitur patrem tan-
quam principium nobilius utpote effecti-
vum, matrem verò quoad ingenuitatem,
seu libertatem, & servitutem, unde etsi
pater sit servus, modo mater libera uno ex
tribus modis seu temporibus, nempe *con-
ceptionis vel uteri gesti vel natiuitatis* (*q. Etsi
quis Inst. de ingenuis*) Partus erit liber, *cap. u-
nico h. t.* idque procedit, etsi proles sit ille-
gitima, *Leg. Et Servorum s. ff. de statu ho-
minum*, hæc secunda pars procedit vi *nata-
lium*, nam ex alio capite jus aliquando ali-
ter disponit, de quo Sanchez *L. 7. D. 24. à*

Pars prima regulæ procedit de prole ex legitimis nuptiis (quales secundum jus Civile sunt solæ initæ inter liberas personas , *Leg. cum ancillis 3. de incestuosis nuptiis*) unde proles genita ex Patre nobili , & plebea matre nobilis est , *L. 19. §. ibi : cum legitime factæ sunt nuptiæ , Patrem liberum sequuntur , ff. de statu hominum. Sanchez L. 7. D. 24. num. 1.*

CCCIII. Dices ergo si proles Patris nobilitatem , Matris autem conditionem sequatur , sequitur prolem ex Patre nobili , & Matre ancilla procreatam esse nobilem , & simul servilem , quod repugnat , quia nobilitas est dignitas secundum Bartolum *in L. 1. c. de dignitate n. 40.* Servi autem sint honoris , & dignitatis incapaces , *Leg. Barbarius 3. ff. de Offic. Prætoris. Resp. Wiestn. n. 6. ex Sanch. n. 4.* negando sequelam , quia durante servitute non datur nobilis , quia tamen nobilitas sanguini inhæret cessante servitute per manumissionem , incipit denominari nobilis , sicut proles ex nobili Patre , & Matre plebea soluta nata , non habetur pro nobili. *Tiraquell. de nobilitate c. 15. n. 10. arg. legis. humilem 7. c. de incestuosis nuptiis.* Hoc tamen sublato impedimen-

to per subsequens matrimonium evadit nobilis, idem. *n. 20. & 23. arg. c. tanta 6. qui filij legitimi*; ubi per subsequens matrimonium dicta proles fit legitima.

Titulus undecimus & duodecimus.

De Cognatione Spirituali & Legali.

CCCIV. **T**Riplex cognatio obstat matrimonio; spiritualis, legalis, & naturalis, seu carnalis. Quid sit spiritualis, & inter quos intercedat, habetur *n. 139.* de Legali verò consule *num. 140.* de cognatione spirituali, quædam loco allegato omissa hic adjicienda sunt.

Primò non licet monacho è fonte Sacro levare, *Can. non licet Abbati 103. de consecrat. Dist. 4.* actus tamen nullibi irritatur, & ideo etiam illum afficit hæc cognatio; Zoësius hic *n. 8.* Unde cum Canonici ac Clerici etiam mendicantes non sint propriè monachi, dictus Canon utpote Corre-

Et orius juris naturalis non est ad hos extendendus.

Secundò Patrinus fit fidelis, quia infidelis, utpote per Baptismum non regeneratus est incapax hujus cognationis, Sanch. *L. 7. D. 60. n. 7.* è contra capax est hæreticus, etsi illicitè adhibeatur propter Baptismi communionem Sanch. *num. 2.* ex omnium sententia, qui rectè concludit *n. 14.* nec Baptizantem parentum infidelium prolem aut è sacro fonte levantem fieri cognatum spiritualem cum parentibus infidelibus, quia cognatio omnis ex natura sua est reciproca.

Tertiò etiam Laicus in necessitate Baptizans Baptismo privato fit spiritualiter cognatus Sanchez *D. 62. n. 10.* contra paucos, quia jura non distinguunt inter solenniter, & privatim Baptizantem, Wiestn. *n. 18.* Pater tamen Baptizans in necessitate propriam utriusque, aut alterius tantum conjugis prolem non contrahit quoad effectum, ut privetur jure petendi debitum, Wiestn. *n. 19.* Sanch. *L. 9. D. 26. n. 2.* ex *Can. ad Limina 30. q. 1.* Si tamen propriam prolem illegitimam Baptizat in necessitate, aut levaret ex Baptismo evaderet cognatus sp-

spiritualis cum Matre, proinde matrimonio cum ea non posset contrahere, Wiest. cit. Zoës. hic *n. 9. ex c. 1. h. t. in 6.* observans contra hoc nihil facere cit. *Can. ad limina*, quia loquitur quoad usum matrimonii jam contracti.

Quartò tenens, aut levans in privato Baptismo an contrahat hanc cognationem est controversia. Affirmat Navar & Pontius, Koning, ac Barb. *in cap. 2. Trid. Sess. 24. n. 14.* à paritate Baptizantis, tum quia est verus susceptor, qui secundum jura contrahit non distinguenda inter Baptismum privatum, & solennem. Negat Sanchez *L. 7. D. 62. num. 14.* quia non est verè, & propriè susceptor, hic enim secundum jus deputatus est pro solenni Baptismo, unde ait post Suarez omissionem Patrini in hoc Baptismo carere culpâ. Wiest. hic *num. 21.* Distinguit affirmando, si levet formaliter, & spiritaliter, id est, animo sustinendi Patrini munus prout ab Ecclesia est institutum, negando autem, quando tenet materialiter, & solùm propter majorem commoditatem Baptizantis, uti communiter fieri solet, quia tunc non exercet munus Patrini formaliter talis.

Resp. mihi simpliciter placere negativam , quam etiam sequitur Krimer hic *n. 1102.* exinde concludens talem Patrinum non fore etiam spiritualiter cognatum cum parentibus levati.

Quintò an tenens prolem privatim Baptizatam , quando solæ ceremoniæ sup-
plentur in Ecclesia, evadat compater? Resp.
negativè: quia cognatio spiritualis , seu
paternitas non contrahitur sine regenera-
tione per solas cæremonias , Sanchez cit.
n. 5. Krimer *n. 1102.*

Sexto Patrinus etiam à parentibus assi-
gnatus pro Baptismo Conditionali non con-
trahit , quia non est verè , & propriè su-
sceptor , siquidem hic ab Ecclesia consti-
tutus est pro Baptismo absoluto , & solen-
ni. Nulla autem est necessaria solennitas
pro Baptismo conditionali , consequenter
nec Patrinus , ita Quintanaduenas *tom. 1.*
singul. 17. num. 1. & 2. cit. Sanchez
num. 14. & 15.

Titulus decimus tertius.

De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ, & Sponsæ.

CCCV. **D**Uplex in hoc titulo fundans affinitatem illegitimam copula illicita tangitur, una quammaritus habet cum consanguinea uxoris suæ, altera, quam sponsus cum sponsæ suæ consanguinea.

Utraque habet annexum aliquod impedimentum. Copula quidem sponsi cum consanguinea sponsæ suæ dirimit matrimonium contrahendum, & sponsalia præcedentia dissolvit cum sponsa propter affinitatem; cum hujus autem consanguinea propter publicam honestatem, hæc autem non excedit primum gradum per *Trid. Sess. 24. c. 3. de reform. matrimonii*, affinitas autem ex fornicatione non dirimit ultra secundum, idem cit. *Sess. c. 4.*

Præterea fornicatio præfata sponsi cum consanguinea sponsæ in primo gradu nempe

pe cum ejus Matre , aut Filia , aut Sorore impedit tam sponso , quam complici matrimonium cum quavis alia persona contrahendum per textum expressum *c. 2. h. t.* etsi non propriè sit incestus , hoc tamen impedimentum non est perpetuum , sed durat quamdiu vivit uterque , mortuo alterutro superstes licitè contrahet , ita sequitur à sensu contrario *ex cap. duo pueri 12. de dispensat. impub.* Wiest. hic *n. 6.* Sanch. *L. 7. D. 15. n. 6.* è contra incestus propriè ralis (qualis committitur inter consanguineos aut affines in gradu prohibito) mariti cum uxoris suæ consanguinea , aut affine sua etiam mortua uxore impedit matrimonium cum aliis *cap. 1. h. t.* agente de incestu Vitrici cum filiastra , seu privigna , & negante posse eos ullo unquam tempore contrahere cum aliis , idem statuitur *cap. 4. eod.* Affinitatem oriri ex copula etiam cum impubere , proinde dirimere matrimonium cum hujus consanguinea decernitur *c. 7. hoc tit.* Ex his

CCCVI. Deducitur maritum per copulam cum consanguinea uxoris suæ in primo , & secundo gradu evadere affinem in eodem gradu cum uxore sua , proinde etiam

tiam

tiam privari jure petendi debitum, *c. 1. & 4. hoc tit.* reddere tamen debere: nec contractum matrimonium dirimere, *c. 4. 10. & 11. eod.* Sed cum privatio hæc sit pœnalis (et si eadem pœna incurratur à fœmina sponte fornicante cum consanguineo mariti, *Can. si quis viduam 32. q. 7.* quia etiam fœmina propriè incestum committit) non extenditur ad uxorem vi oppressam per decisionem *c. 6. hoc tit.* quia culpa caret.

Difficultas prima, An incestus cum consanguinea uxoris privet jure petendi debitum, & obligatione reddendi, impediatque omne aliud matrimonium. Resp. privare jure petendi, secùs debito reddendi, *cap. 1. 4. 10. & 11. h. t.*

Resp. secundò nullus defacto incestus impedit matrimonium cum aliis personis ob generalem consuetudinem, vi cujus nullibi petitur dispensatio in incestu, aut in aliis impedimentis impredientibus exceptis quatuor recensitis *num. 18.* Sanchez *Lib. 7. D. 17. n. 9. & 8.* post Navar. varias incolentem regiones.

Addo, ut maritus, vel uxor incestuosa privetur jure petendi, requiritur primo scientia defacto incestuoso, unde excusat igno-

ignorantia etiam vincibilis crassa, dummodo non sit valdè temeraria, aut affectata. Secundò probabiliter excusat ignorantia statuentis juris hanc pœnam. Tertiò etsi sciatur jus prohibens, dummodo ignoretur annexa ab eo pœna, ita probabiliter hæc tria tradit Sanchez *L. 9. D. 32. num. 20. juncto n. 21. 47. & sequentibus 3.*

Difficultas secunda. An incestus cum propria consanguinea, aut consanguineo privet iure petendi debitum, & sit impedimentum impediens omne aliud matrimonium. Resp. probabilius ad utrumque negativè cum Sanch. *L. 6. D. 15. à num. 15. Wiest. hic n. 8. & 9. Zoësius eodem n. 9. contra Pontium Lib. 6. c. 13. n. 10. Palao rr. 28. D. 2. p. & §. 2. inductos ratione à minori ad majus, cùm incestus cum propria consanguinea sit gravior: tum authoritate Canonis si quis viduam 32. q. 2. ubi cognoscenti consanguineam denegatur matrimonium, Can. fin. 35. q. 8. volente talem incestuosum manere sine spe conjugii, & Can. si duo 35. q. 6. permittente talibus segregatis matrimonia inire, si juvenes sint.*

Ratio nostra, quòd Canones pœnales sint strictæ interpretationis, proinde non

extendendi sine morali certitudine, quod loquantur de impedimento proposito, sed non est ulla moralis certitudo eos, loqui de hoc impedimento, quod sit pœna incestus cum propria consanguinea. Nam *Can. 1. uti, & Can. de incest. 35. q. 3.* prohibet duntaxat conjugium inter incestuosos, taleque conjugium vult non computandum nomine conjugii, per hoc non adimitur spes conjugii cum aliis deserto primo. Canon finalis loquitur de incestuoso contumaciter perseverante contra monitionem Ecclesiæ in flagitio. Canon *si duo* non definit, si non sint juvenos illis esse matrimonium interdicendum, sed dat causam, cur illis non prohibeatur, si juvenes sunt.

Ad rationem Resp. non propter gravitatem criminis inductum esse impedimentum, sed propter injuriam, quæ fit matrimonio, & affinitatem cum uxore, copula cum propriis consanguineis non est injuriosa matrimonio, nec operatur affinitatem cum uxore.

Difficultas tertia, an consanguineus committens incestum cum consanguinea sua, aut affine, quam cupit cum dispensa-

tio.

tione ducere, debeat in petitione exprimere etiam incestum? Resp. hanc jam esse enodatam n. 236. & sequenti.

Titulus decimus quartus.

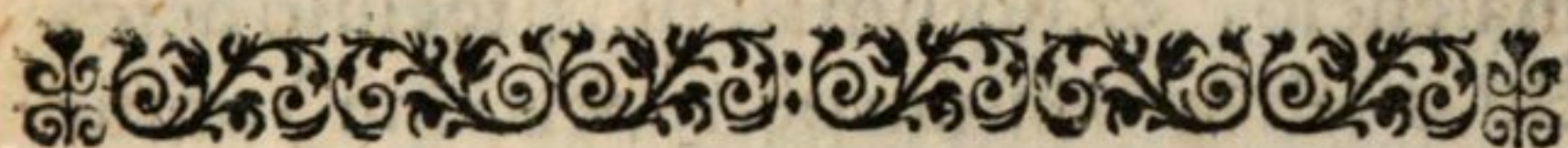
De consanguinitate, & affinitate.

CCCVII. **C**UM de utraque parte tituli, & quidem de prima parte à n. 141. de secunda à n. 147. quoad præcipua disputari consueta satisfactum sit, superest nihil alicujus momenti hic monendum.

Unicum dubitari potest, an sicut affinitas ex fornicatione juxta præcedentem titulum non se extendit ultra secundum gradum jure novo Tridentini, ita consanguinitas orta ex copula illicita? Ratio affirmandi, quòd æquiparentur quoad prohibitionem matrimonii.

Dubium hoc à nullo legi motum præter Ludov. Engl *hoc. tit. c. 2. n. 10.* ad quod respondet negativè: rationem dat, quòd si Tridentinum immutasset aliquid circa con-

consanguinitatem, tunc sicut expressè distinxit inter affinitatem ex copula licita, & affinitatem ex illicita, & quoad hanc jus vetus restrinxit ad secundum gradum inclusivè, ita expressisset quoad consanguinitatem; nihil autem expressit. Ergo manet dispositio juris veteris usque ad quartum gradum, siue fundetur in copula licita, siue illicita.

Titulus decimus quintus.

De frigidis, & maleficiatis, & impotentia cœundi.

CCCVIII. **I**mpotentia hic sumitur primo pro inhabilitate, quæ nascitur, vel ex defectu potentiæ ad generationem prolis manente potentiâ ad perfectam copulam carnalem, id est, ad penetrandum vas foeminæ cum effusione seminis de se apti ad generationem, & capacitate foeminæ ad ejus receptionem. Impotentia hæc dicitur sterilitas, seu infœcunditas non obstans valori matrimonii per n. 186. sumitur

mitur secundò pro impotentia coëundi, seu ad carnalem copulam definitam *num.* 182. quæ dividitur in perpetuam eamque absolutam, aut respectivam, & in temporalem. Perpetua utraque dirimit matrimonium, secus temporalis, nisi proveniat ex defectu ætatis per *n.* 194.

Reliqua ad hunc titulum spectantia videlicet de frigiditate, arctitudine vasis, maleficio, ex hornmaliquo (secluso defectu ætatis & virilium obtruncatione) oritur impotentia coëundi fusè à *n.* 282.

ad 199. relegi possunt.

Titulus decimus sextus.

De matrimonio contraſto contra interdictum Eccleſiæ. Adjiciuntur huic titulo quadam de tempore feriato.

CCCIX. **I**N præcedentibus titulis de impedimentis matrimonium invalidantibus nos occupavimus; præſenſtitulus eſt de interdicto Eccleſiæ, contra quod illicitè, non tamen invalide celebratur matrimonium, c. 1. & 2. h. t.

Nomine interdicti venit omnis Eccleſiaſtica prohibitio, & ſic complectitur etiam omnia impedimenta dirimentia: hic autem ſtrictè ſumitur pro prohibitione ex cauſa juſta à legitimo ſuperiore emanata. Cauſa juſta ob quam prohiberi poteſt, ne licitè valeat matrimonium contrahi, eſt, aut contractus ſponſalitiuſ ab alterutro ex ſponſis priùs cum alia de futuro inituſ, aut non vana ſuſpicio alicujus alteriuſ latentis impedimenti impediendiſ, aut dirimentiſ, aut quod ex matrimonio contrahendo gra-

ves rixæ, inimicitia, scandala, aliâque
ejusmodi timeantur, *cap. fin. q. cum autem
de Claud. Despons. c. 1. & 2. h. t.*

Nomine superioris potentis interdice-
re intelligitur primò Pontifex pro tota Ec-
clesia, Secundò quisque Ordinarius, aut
quasi Ordinarius pro suo territorio; capi-
tulum sede vacante; hujus, aut Episcopi
Vicarius in spiritualibus. Tertiò etsi nec
ad Parochos, nec ad Decanos, & Archi-
Diaconos spectet causarum matrimonia-
lium cognitio per Trid. Sess. 24. c. 20. v. *Ad
hæc, &c. de reform.* nihilominus ob unam
ex causis allegatis potest extrajudicialiter,
imò debet inhibere ex Officio matrimo-
nium, donec aliter statuatur Ordinarius, ad
quem casus deferri debet, *cap. fin. cit. §. &
clare. q. sane si Parochialis Sacerdos, &c.
Sanch. L. 7. D. 6. n. 6.*

CCCX. Quær. primò, an Papa queat
perpetuò inhabilitare ad matrimonium.
Ratio negandi, quòd à nullo quis possit,
nisi à proprio consensu adstringi, nec vir-
ginitas ab homine præcipi, *Can. integritas
32. q. 1.* Resp. cum Zoëzio hic *n. 3.* affir-
mative, nempe dum deposcit id delicti gra-
vitas: si enim ob hanc potest privari liber-
tate

tate, imò, & vitâ, cur non reddi inhabilis ad validè contrahendum, sicut potest ob incestum prohiberi omne connubium per *n. 305.*

Quær. secundò, an interdictum Ordinarii, aut saltem Pontificis invalidet matrimonium? Resp. ad secundum cum Distinctione ex Gonzalez *in cap. fin. hoc tit. n. 2.* Wiest. hic *n. 5.* negativè, si non contineat clausulam irritantem matrimonialem contractum, affirmativè autem si contineat. De tali interdicto debet intelligi Cœlestin. Papa *Can. 2. 35. q. 6.* Papa enim potest irritare; cùm autem irritatio sit res gravissima, est incredibile eam velle à Pontifice induci prohibitione simplici.

Resp. nunc ad primum negativè ex *n. 122.* contra hoc responsum movet speciale dubium Wiestner à *n. 10.* an saltem matrimonium, quod Prælati Papæ inferior vetaret ex causa litis, & appellationis super sponsalibus copulâ consummatis pendens, initum contra tale interdictum valeret? Negant valere celebres eodem teste Curia Romanæ Advocati allegantes pro se *cap. tua Paternitas 4. de Sponsa duorum, &c.*

rum, &c. Verùm ipse à n. 15. negat, eno-
datque contraria, Krimer hic à n. 1331,

CCCXI. Ad Ecclesiæ interdictum ali-
qui apud Wiestner n. 21. revocant censu-
ram interdicti Ecclesiastici, quo extra ca-
sus jure expressos prohibetur Sacramento-
rum administratio, & receptio, nempe
respectu interdicti, & in loco interdicto,
c. 16. q. cum verò de sententia Excom. in 6. jus
autem tempore interdicti excipit, & per-
mittit ministrari solum Sacramenta Baptismi,
Confirmationis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ
per modum Viatici: De quibus Laym.
L. 4. tr. 5. p. 4. c. 2. n. 1. nisi quod ad pœni-
tentiam non admittantur excommunicati
extra mortis articulum, nec dantes cau-
sam interdicto ante satisfactionem, aut
cautionem, *c. Alma Mater 24. eod.* ergo
cùm Sacramentum matrimonii non sit ex-
pressum, non potest iniri tempore interdi-
cto.

At Wiest. rejicit hos Doctores, quia *cit.*
cap. 16. loquitur de Sacramentis purè, &
principaliter talibus, matrimonium autem
est principaliter contractus, & accessoriè
Sacramentum, & ideo tempore, & loco
interdicto validè, ac contra Pontium *L. 6.*

De matrimonio contracto contra interd. &c. 693

c. 9. n. 4. & 5. etiam licitè contrahitur, nisi contrahens sit specialiter interdictus, & perseverans in contumacia propter obicem gratiæ.

Benedictiones tamen nuptiales, etsi accessoriæ, ex causa justa vetantur, spectant enim ad officium divinum (siquidem fiunt missæ tempore) loco, & tempore interdicto Clericis non permissum Laicis præsentibus extra dies quosdam solennes, nempe Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. V. MARIÆ, quibus officia divina solenniter celebrantur.

CCCXII. Sub hoc tit. *Wiest. à numero 27. Zoësius à num. 4.* pertractant etiam de tempore feriato, ac criminibus conjugium impedientibus. Tempus feriatum olim erat amplius, uti illi referunt, quàm sit defacto ex Decret. Trid. *Sess. 24. c. 10. de refor. matrimonii* restringente ad tempus Adventûs usque ad Epiphaniam, & à Feria quarta Cinerum ad octavam Paschæ inclusivè. Imò intra hoc tempus solæ solennitates matrimonii, nempe nuptialis benedictio cum solenni sponsæ traductione, & choreis prohibetur, secus contractus matrimonialis coram Parocho, & testibus *Wiestn.*

n. 31. & seqq. Sanch. *L. 7. D. 7. n. 12.* contra Joan. Andre. Hostiens.

Porro, an à primis vesperis Dominicæ primæ Adventûs, vel verò mediâ nocte incipiat tempus feriatum, sicut secundum omnes in media nocte Dies Cinerum, dissident Sanchez & Pont. hic stat pro media nocte, ille pro vesperis de jure, & seclussâ consuetudine.

Titulus decimus septimus.

Qui Filii sint Legitimi.

§. I.

Varia Filiorum species adferuntur.

CCCXIII. **T**itulis de impedimentis valori matrimonii obstantibus meritò subjicitur titulus de filiis, velut fructu, & effectu. Nomine filiorum hic veniunt genitî, sive sint mares, sive fœminæ, Barb. hic *n. 11.* quorum mater semper est certa, secus Pater, nisi quem nuptiæ demonstrant, *L. 5. ff. de in jus vocando:* in ejus potestate sunt liberi ex justis nuptiis pro-

procreati, eidemque succedunt in bona paterna, à qua successione secundum jus civile, approbatum à Canonico per multum famosum *c. per venerabilem 13. in fine hoc titulo* repelluntur illegitimi. Ad plenam hujus tituli notitiam.

Filiorum diversæ species reducuntur omnes ad unam ex duabus subalternis speciebus, nempe legitimorum, aut illegitimorum. Legitimi subdividuntur in legitimos tantum, & in legitimos, qui simul sunt naturales. Legitimos tantum non natura, sed beneficium legis efficit per adoptionem, de qua *n. 140.* legitimos simul & naturales natura format ex conjugibus matrimonio conjunctis, sive hoc sit verè, seu re ipsa justum, id est, jure validum, sive non sit justum, seu *jure validum*, sed *putativè tantum justum*, quale est publicè sine contradictione initum, *c. 2. hoc tit. Instit. de patria potestate in princip.*

Illegitimi sunt naturales tantum, vel spurii, in cujus duplicis speciei explicatione diffidet Jus Canonicum à civili nam de Jure Canonico naturales tantum dicuntur omnes geniti à parentibus, qui tempore conceptionis, aut nativitatis, aut inter-

medio validè poterant matrimonialiter conjugari, Gloss. in cap. innotu t 20. v. conjugata de Elect è contra omnes censentur spurii procreati ex parentibus inter se non copulatis, qui triplici præfato tempore inhabiles erant ad matrimonium, Wiest. hic n. 4. ex Covarruv. de Sponsalibus c. 8. §. 5. n. 1. Mol. tr. 2. de jure & just. D 165. n. 7. de jure verò civili naturales sunt illi soli, qui ex soluto, & soluta concubina domi retenta sunt procreati, spurii verò dicuntur omnes extra nuptias justas geniti ex alia, quàm concubina soluta domi retenta,

Ejusmodi spuriorum species quatuor relatu digniores refert Wiest. n. 5. Primò adulterinos, seu genitos ex duobus aut altero saltem conjugato, Can. nemo 32. q. 4. Secundò sacrilegos propter votum solenne in parente utroque vel in altero tantum, siue id sit annexum Ordini Sacro, siue Professioni religiosæ. Felinus tamen, ac Decius apud Wiest. cit. & tit. de adulteriis in stupro n. 70. Clor. verb. Fornicatio n. 18. &c. ejusmodi ex fornicatione simplici natis accensent, si eorum mater est soluta ex cap. qui circa 6. de bigamis. Tertiò incestuosos, seu natos ex consanguineis, aut affinibus in

in gradu prohibito collateralibus : Natos in una ex his tribus speciebus Zoësius *n. 3.* vocat natos ex damnabili complexu. *Quarto* Nefarios, id est, ortos fœdissimo concubitu ascendentium, & descendentium ut ex patre, filiaque. Ex his

CCCXIV. Sequitur primò esse legitimos filios natos ex matrimonio publicè, ac sine contradictione, & bonâ fide contracto, etsi postea impedimentum detegatur, dummodo sit nata, aut concepta ante sententiam divortii, etsi post litem contestatam, Pirrhing hic *n. 7.* Wiest *n. 6.* ex decisione *cap. 2. h. t.* secundò etiam eos, qui geniti ex parente, qui vivâ primâ uxore duxit aliam ignaram ligaminis, *c. ex tenore 14. hoc tit.* Barb. *ad hoc cap. num. 2.* & *ad cit. cap. 3. n. 19.* quia in favorem prolis major habetur ratio bonæ fidei ignorantis, quàm malæ fidei alterius, Wiest. *n. 7.* Sanch. *L. 8. D. 34. n. 46.*

E contra sunt illegitimi procreati ex parentibus impedimentis impedimenti dirimentis consciis, *c. 4. & 10. hoc titulo.* Eisdem accensentur Nati ex irrito matrimonio per impedimentum occultum ab utroque ignoratum, contracto sine præviis denun-

ciationibus omiſſis citra diſpenſationem ,
 aut contra interdictum, *cap. fin. §. ſi quis de*
Clandest. Deſponſ. ubi ejuſmodi matrimonia
 vocantur clandestina, ac proles inde pro-
 creatæ illegitimæ, ſiquidem talibus matri-
 moniis contradicitur, *Gloſſ. in cit. c. 2. verb.*
ſine contradictione. Ex dictis plura adhuc du-
 bia enodanda ſunt.

§. II.

Sex dubia moventur de prolibus, &
reſolvuntur.

CCCXV. **D**Ubiſum primum, an etiam
 in foro conſcientiæ pro-
 les ſit illegitima nata ex matrimonio ſine de-
 nunciationibus contracto bonâ fide à pa-
 rentibus ignariſ impedimenti. Negat Sua-
 rez *de cenſuris D. 50. ſect. 1. n. 10.* quia *cit. c.*
fin. præſumit fidem malam, diſpoſitio au-
 tem pœnalis legalis fundata in præſumptio-
 ne facti ceſſat in foro conſcientiæ, dum in
 hoc de veritate conſtat, Soarez ſequitur
 Krimer *n. 1363.* Reſp. affirmativè cum
 Barb. *in dictum cap. 2.* Gonſalez *in idem n. 4.*
 Pontius *Lib. 11. c. 8. n. 3.* Wieſtner *hoc tit.*

n. 12. quia in utroque foro legitimitas pendet in legis authoritate, hæc autem requirit duo copulativè, nempe bonam fidem simul, & publicè, id est, propositis in Ecclesia denunciationibus contractas nuptias, *cit. c. fin. si quis aliter inire conjugia præsumpserit etiam ignoranter* (proinde ignarus, & bonâ fide) soboles prorsus illegitima censeatur, *cit. c. si quis, &c.* Quare in foro etiam interno ad effectum legitimittatis non sufficit qualiscunque bona fides, sed publica, id est, fundata in ignorantia latentis impedimenti, & publica denunciatione.

CCCXVI. Dubium secundum, an si post latam divortii sententiam ab hoc sit appellatum pendente appellatione proles concipiatur, aut nascatur ante sententiam definitivam latam à iudice appellationis, censenda sit legitima? Resp. affirmativè, quia antea non censetur sententia lata definitiva, quam simpliciter causæ finem imponat, Barb. in cap 2. hoc tit. n. 13. Wiestn. n. 6. Krimer n. 1358.

Dubium tertium, an resolutio ad dubium primum procedat solùm in casu nullitatis matrimonii contracti in gradu prohibito, aut quovis alio dirimente impedimento.

Af-

Affirmat Wiest. n. 10. & de Clandest. Despons. n. 86. quod cap. fin. §. si quis eod. etsi disertè solius consanguinitatis, & affinitatis meminert, alia tamen etiam impedimenta eo comprehendendi non obscure colligitur ex §. hunc ante: ibi: Clandestina conjugia penitus inhibemus, & qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum opponat & clarius ibi: investigent, utrum aliquod impedimentum obstat, quæ verba generaliter de impedimentis procedunt; quapropter dum immediatè subditur §. cit. si quis. referendus est ad omnia impedimenta gradusque prohibitos in hoc §. supponit pro quovis impedimento, etsi frequentius fiat matrimonium in gradu prohibito, quàm cum alio impedimento, & ideo meminit gradus prohibiti.

Non obstat dictum §. continere dispositionem pœnalem, proinde non extendendum ad casus, & personas non expressas, quia cætera impedimenta sine extensione comprehendit, uti dixi. Confirmatur, etiam legem pœnalem ad casus ratione in ipsa expressa comprehensos extendi, dummodo de his contrarium lex non statuatur, est receptissima doctrina Abb. in cap. fin. n. 10. de Rescriptis. Covarruv. in cap. Alma

D. 2. §. 4. n. 7. Confirmatur secundo Decretum Trid. *Sess. 24. c. 5. de reform. matrim.* spem facile consequendæ dispensationis super etiam occulto impedimento in prohibitis gradibus adimens contrahentibus matrimonium sine proclamationibus afficit quodvis aliud impedimentum dirimens, *Sanch. L. 3. D. 42. n. 7. Barb. n. 1. ad cit. cap. Trid.* éstque hic stylus receptus Curiae Romanæ *Corrad. L. 8. Dispensationum Apostolicarum c. 3.* quia inquit in quovis alio eadem prorsus ratio textûs limitat, est autem ista, *quòd dignus non sit, qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit.*

Negat Palao de Sponsalibus *D. 2. p. 13. §. ultim. num. 3.* Krimer de Clandest. Despons. à *n. 710. & hoc tit. n. 1374.* ex illo principio, quòd pœna hæc in liberos positivè nullibi statuatur, nisi nullitas matrimonii proveniat ex impedimento in gradu prohibito, ad quod, cum restringat *cap. fin. §. si quis. cit.* ejus pœna nequit extendi.

Resp. affirmativè mihi præplacere ob producta pro ea, éstque in decursu ratio adversariorum refutata.

CCCXVII. Dubium quartum, an proles, si post bonâ fide contractum matrimonium ortum sit dubium de ejus valore, stante dubio nata, aut saltem concepta sit legitima? Resp. affirmativè cum Wiestn. n. 18. Barb. n. 18. quia dubitatio superveniens non tollit ignorantiam, in qua fides bona fundatur. Oppositum dic, si uterque ab initio dubitâssent de valore, ac sic non indagatâ veritate contraxissent ob malam utriusque fidem natam ex ignorantia æquiparata scientiæ, est proles illegitima, *c. fin. q. si quis. de Clandest. despons.*

Dubium quintum, an legitimis sit accensenda proles sacrilega, sive nata, aut concepta ex uno, aut ambobus parentibus voto continentiae obstrictis. De hoc diversas refert sententias Sanchez L. 9. D. 38. Ipse quatuor ponit conclusiones. In prima statuit prolem legitimam genitam ex parentibus conjugatis voto simplici ex mutuo consensu ad continentiam obligatis, quia est à vero matrimonio.

In secunda si post matrimonium ratum conjux uterque, aut alteruter cum consensu alterius profiteatur, proles suscepta post professionem est illegitima, eaque spuria
per

per n. 313. nam prius matrimonium est dissolutum, parentesque evaserunt inhabiles ad matrimonium.

In tertia, si post matrimonium consummatum conjux unus altero inscio, aut contradicente profiteatur, proles post professionem suscepta est legitima quoad communes effectus, quia professio talis est irrita, *cap. quidam & cap. placet, de conversione conjug.* proinde proli nihil præjudicat.

In quarta si ex consensu expresso, aut tacito alterius conjux unus promoveatur ad Sacros Ordines, proles postea suscepta, tum civiliter, id est, quoad omnia jura hæreditaria legitima propter rationem datam in prima, Canonicè autem, nempe quoad Ordines, & beneficia Ecclesiastica est illegitima, quia per *cap. litteras 14. de filiis Presby.* proles talis censetur irregularis ad modum prolis illegitimæ ob paternam incontinentiam, proinde eget dispensatione. Has quatuor conclusiones etiam approbat Wiest. à n. 20. ad 25. quibus subscribo & ego.

CCCXVIII. Dubium sextum, an sit legitima proles ex uxore, quam adulterio sæpius esse pollutam constat. Resp. primò

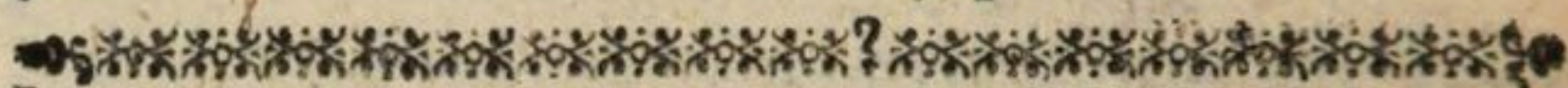
mò si constet conceptam ex adulterio , ut si maritus fuit absens tanto tempore , ut illi attribui non possit , aut fuit domi generandi impotens ob senium , aut morbum , &c. est illegitima , *Leg. 6. ff. de his , qui sui , vel alieni juris c. causam 4. hoc tit.*

* Resp. secundò in dubio an proles potius ex adulterio , quàm ex marito suscepta sit , præsumitur legitima , nam in dubio favendum est semper proli , & matrimonio , ac universim præsumptio favorabilior est præferenda , *cap. Estote 2. de R. I. Gaill. L. 2. obser. 97. n. 7. ex lege quoties dubia 27. ff. eodem.* Partus legitimus est , quamdiu est possibile eum nasci ex matrimonio , & ex eo natus præsumitur , *Leg. miles 11. §. defuncto marito , juxta Glossa Margin. ff. ad legem juliam de adulter.* licet uxor iverit ad lupanar , & ibi peperit. *cit. Leg. & §. Joan. Honor. Axel hic n. 14.* Dicta procedunt , etsi Pater , & Mater eum ex adulterio conceptum etiam in articulo mortis dicant , si nequit probari illegitimus , *c. per tua 10. de probationibus Abb. ibi n. 4. Gaill. n. 8. ex communi Wiest. n. 26.* aut uxor adultero cohabiteret , dummodo marito accessus ad eam sit liber , & filius sit Patri dissimilis , adultero

ve-

verò similis, Gaill. *n. 9. & 10.* extendens *n. 13.* ad prolem ex uxore diu sterili, nisi notoria sit mariti impotentia, Idem *n. 16.* Amplia ulterius ad partum decimo mense post mortem mariti, Wiest. *n. 27. ex leg. Gallus pr. ff. de liberis, & posthumis.* Et argumento à contrario ducto *ex lege intestato §. ultim.* ibi: *post decem menses mortis natus non admittatur ad legitimam hereditatem ff. de suis & legitimis hæredibus*, ubi etiam habetur pro legitimo natus finito mense 6. imo plures Jurisconsulti apud Zacchiam QQ. Medico-legalibus *Lib. 1. tit. 2. q. 6. à n. 3.* pro legitima agnoscunt editam post patris mortem initio mensis undecimi e. g. secundo, aut tertio Die, si parens cùm esset sanus repentè mortuus, & mulier non sit suspecta de incontinentia, Menoch. *de arbit. casu 89. n. 48.* quare cit *Lex intestato*, locum habet de mense *II.* adultiore, Wiestner *n. 28.* ex Haunold. *de jure & just. tr. 4. n. 139.*

A fortiori partus est legitimus post initium matrimonium editus mense septimo, aut octavo per cit. *Legem Intestato*, & *Leg. 12. ff. de statu hominum.*

§. III.

De infantibus expositis.

CCCXIX. **D**Ubi septimum, an infantes expositi aliique, quorum parentes ignorantur, sint habendi pro illegitimis? affirmat Suarez *de Cens. D. 50. sect. 1. n. 4. Vasq. 1. 2 D. 66. c. 8. n. 48. Covarruv. in Clem. si furiosus p. 1. num. 9. &c.* præsumptio enim stat pro illegimitate, quia frequentius ejusmodi sunt ex non nuptiis, in dubio autem præsumptio fit ex frequentioribus. Deinde, cum nuptiæ sint quid facti, non sunt præsumendæ, sed probandæ ab asserente prolem esse ex justis nuptiis. Contra est, quod in dubio præsumptio sit facienda in favorem prolis, *arg. cap. ex tenore 14. hoc tit. & Lege 11. Cod. de naturalibus liberis*, ergo expositi legitimis accensendi sunt. Dein in dubio ex pluribus præsumptionibus præferenda est peccatum excludens, delicta enim in dubio non præsumuntur, *arg. cap. estote de R. I. Unde c. 5. & 11. hoc tit.* onus imponitur probandi illegimitatem in dubio de origi-

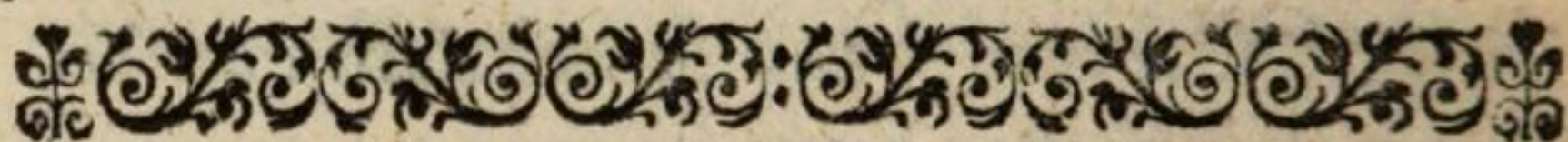
rigine. Ob hæc hanc sententiam cenſeo
principiis juris magis conſentaneam, æquo-
rémque, Wieſtn. *de infantibus & languidis*
expoſitis n. 10. poſt Menoch. *de præſumptioni-*
bus Lib. 6. q. 54. n. 20. Pontius L. 11. c. 6. n. 4.
Palao *tr.* 13. D. 4. p. & q. 1. n. 9. Barb. *ad*
cit. *Rubricam de infantibus* n. 3. Gonſalez *in*
cap. unicum n. 8. *de infantibus, &c.* Hinc

Reſp. ad argumentum primum quòd
præſumptio ex majori frequentia cedat for-
tiori, qualis eſt peccatum excludens, aut
favens proli, Menoch. *de arbit. caſu* 396.
num. 15. Ad ſecundum præſumuntur tales
proles ex nuptiis potius, ex quibus de jure
debuerunt, quàm ex fornicatione, proin-
de capaces ſunt Ordinum, & beneficio-
rum ſine diſpenſatione

Quia tamen aliæ qualitates, quæ non
inſunt, communiter non præſumuntur, ut
nobilitas, hinc non ſequitur eos capaces
eſſe canonicatum, dignitatum ac Offi-
ciorum exigentium nobilitatem,

Wieſt. n. 12. ex Barb. Gonſal.

§. IV.

De Legitimatione prolium.

CCCXX. **H**Actenus de liberis legitimè, & illegitimè natis. Præter legitimos, seu legitimè natos dantur legitimati, illi statim à principio legitimos natales habent; legitimati dicuntur, qui beneficio juris aut hominis natalibus, quibus carebant, restituuntur. Legitimatio definitur à Molin. *de jur. tr. 2. D. 171. Quod sit natalium restitutio quoad ea, quæ filiis illegitimis jure positivo denegata sunt*, confert enim jus ad ea bona omnia, à quibus arcebantur illegitimi jure scripto sive civili sive canonico. Differt à Dispensatione, quòd hæc illegitimos non reddat habiles ad omnia jura, sicuti Legitimatio, sed ad quædam certa, Suarez *de Censuris D. 50. sect. 5. n. 7.*

Legitimatio alia est à jure, alia ab homine: hæc fit per rescriptum Principis habentis potestatem supra jus illud quod illegitimum inhabilitat, aut per aliquem, qui à Principe facultatem legitimandi habet. Habentes potestatem à Principe vocantur

Co-

Comites Palatini : his non plena , sed limitata delegatur potestas : quanta ea sit , ex tenore mandati , five rescripti Apostolici dati legatis Sedis Apostolicæ , aut Rescripti imperialis concessi ab Imperatore , Rege , alióve sæculari Magistratu superiorem in temporalibus non recognoscente , colligendum est , ultra quod ab ipsis acta nullius sunt roboris , *cap. cum dilecta 22. de Rescriptis & Leg. diligenter 5. ff. mandati.*

Nomine Principis supremi hic venit solus supremus , isque vel Ecclesiasticus ut Papa solus , aut Magistratus sæcularis in temporalibus nulli subiectus , ut proximè dictum est : solus enim Papa canonibus , legibus autem civilibus solus Magistratus supremus derogare potest , quibus illegitimi inhabiles fiunt ad certos effectus , *Wiestn. hic n. 55.* subdens differentiam inter Episcopos , & sede vacante capitulum à Comitibus Palatinis , & Apostolicæ Sedis Legatis in illegitimis reddentis habilibus ad Ordines majores , & beneficia simplicia , *c. 1. de filiis Presbyt. in 6.* quòd Episcopus , & capitulum non viâ legitimationis , sed dispensationis eos naturalibus restituant , Comites verò Palatini , & Legati Sedis Apostoli-

stolicæ viâ legitimatationis per *R. I. 72. in 6.*

Princeps sæcularis inhabilitates à Jure Canonico inductas nequit abolere legitimando, nec vicissim Papa *directè* illas, quas jus civile induxit.

Legitimatio à jure fit per subsequens matrimonium, & quidem plenissimè, id est, sine ulla reservatione habilitatis tam de jure civili, quàm canonico, cum hoc inter utrumque discrimine, quòd secundum jus civile solæ proles ex concubina unica, & legitima, id est, eodem jure permessa domi retenta legitimentur per subsequens cum eadem matrimonium. At secundum Jus Canonicum, *c. tanta 6. hoc tit.* omnes naturales per matrimonium inter eorum parentes initum evadant legitimæ, quàm differentiam jam indicavi *n. 313.*

Deduco primò proles spurias non legitimari per subsequens matrimonium, secùs naturales ex *cit. cap. tanta* idque procedit primò, etsi matrimonium sit duntaxat ratum *Barb. in cit. cap. n. 12.*

Secundò etiam per contractum à senibus, aut in articulo mortis, est enim verum matrimonium. Unde Sanchez *Lib. 7. D. 105. n. 8.* docet ejusmodi decrepiti hæredita-

ditatem, cui à testatore substitutus erat alius sub conditione, si improlis decesserit, excluso substituto transmittere ad filium legitimatum dummodo fraus non intervenierit.

Tertiò etsi contrahatur omissis citra dispensationem denunciationibus, dummodo matrimonium valeat, Barbof. *num. 10.* Sanch. *Lib. 3. D. 44. n. 2.* contra aliquos apud eundem *n. 1.*

Quartò licet vir sit nobilis, & dives, foemina verò plebeja, & pauper, Fachin. *Controvers. L. 3. c. 57.* Unde sanctio Ecclesiastica *c. tanta praevalet Novellæ 74 pr. v. sed & aliud, &c.* prolem ex meretrice, seu vulgò conceptam dicens legitimari (alii liberos tales nothos vocant ob incertitudinem Patris) deinde Novellæ duntaxat locus est in casu, quo Pater est incertus, quem casum concedit Abb. *in c. innotuit 20. de elect. n. 17.*

Quintò etiam per matrimonium mediatum cum Berta Matre prolis naturalis ex illa susceptæ, ut si post prolem contraxit matrimonium cum Caja, & post mortem hujus primo cum dicta Matre, Wiestner *n. 37.* (ex quo omnes hæ deductiones sunt

à n. 32.) Barb. n. 7- unde si durante matrimonio cum Caja suscepisset secundam prolem ex Berta, hæc secunda proles utpote spuria non legitimaretur,

Sextò ex veriore sententia per matrimonium avi contractum primùm post mortem filii naturalis relinquentis proles illegitimatas, has seu nepotes evadere legitimas, Wiest. n. 41. Fachinæus c. 56. Molin. D. 177. n. 10. Haunold. tom. 1. tr. 4. n. 133. contra Wald. & paucos alios, quia matrimonium avi fictione juris retrahitur ad tempus, quo ejus filius, pater nepotum fuit susceptus, ergo sicut filius legitimatus fuisset per matrimonium sub illud tempus contractum prolésque hujus etiam legitimæ, ita evadunt legitimatæ per matrimonium avi subsequens mortem parentis earum.

Septimò ut matrimonium subsequens efficiat legitimam prolem, sufficit, quòd tempore conceptionis fuerint parentes habiles ad contrahendum, etsi tempore Nativitatis ob superveniens impedimentum fiant inhabiles, Wiest. n. 42. ex communi, quia proles concepta in favorabilibus pro nata habetur, *Leg. qui in utero ff. de statu hominum.* Octa-

Octavò etiam probabilius legitimat prolem natam tempore, quo parentes ejus sunt habiles ad contrahendum, etsi tempore conceptionis fuerint inhabiles, Wiest. n. 43. Sanch. Lib. 8. D. 7. n. 19. & communior contra Zoësum hic n. 18. se fundantem in cap. tanta hujus tituli ibi. Si autem vir vivente uxore aliam cognoverit, & ex ea prolem suscepit, licet post mortem uxoris eandem duxerit nihilominus spurius erit filius. Deinde ex Leg. Paulus II. ff. de statu hominum: L. 6. c. de suis, & Legit. Liber.

Verùm hæc non evincunt, sententiæ enim verioris fundamentum est clarissimus textus leg. nuper 11. c. de naturalibus liberis, in cujus fine generaliter dicitur, in quæstionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, inspiciendum tempus partûs, vel conceptionis, prout id exigit favor, & utilitas liberorum.

Textus in oppositum non obstant, non quidem cap. tanta, quia ibi est sermo de prole, quæ vivente propria uxore non modo concepta, sed etiam nata fuit, loquitur enim de suscepta, qualis non dicitur nisi nata. In Leg. Paulus, filius post mortem avi pro illegitimo fuit habitus ideo, quòd non constaret de vero consensu,

quo, prius matrimonium invalidum, postea confirmatum fuit. Ad legem 6 cit. Cod. &c. Resp. Pont. *Lib. II. c. 3. num. 7.* agi ibi de filio ex libera & servo de jure civili ad matrimonium inhabilibus concepto, & nato, nam ibi *ly conceptus natus* significare observat. Pont. ex Cujacio.

§. V.

*Doctrina de legitimatione illustratur
corollarijs, & plura de ea resolvuntur,
effectusque recensentur.*

CCCXXI **A**D intelligentiam dictorum sequentia corollaria sub-
jicio. Primò legitimatio operatur habilitatem ad succedendum non tantum ad deferenda ex jure communi, sed etiam ex lege speciali municipalis, aut statutis legitimè natos concernentibus, ut jus primogenituræ, fœuda Emphyteusis, &c. unde sicut legitimè nati excludunt substitutos sub conditione, ita legitimati.

Secundò, & sequitur ex primo efficit legitimatos capaces Ordinum Sacrorum, beneficiorum, Officiorum, & dignitatum utriusque fori tam civilium, quàm Ec-
cle-

clesiasticarum, Zoësius hic n. 24. Wiest. à num. 47. excipiens Cardinalatum, cujus sunt incapaces redditi à Sixto V. *Constitut. Postquam, &c.* Anno 1590. publicatâ.

Tertiò legitimatus non minus, ac alia proles legitima revocat donationem omnium, aut partis majoris bonorum, *Leg. si unquam 8. c. de revocandis. donationib.* rumpit testamentum Patris, habet querelam inofficiosi & admittitur ad retractum Barb. *in cap. tanta.* hujus tituli n. 27. & 29. qui n. 22. attribuit jisdem Successionem in Regna, Majoratûs, &c. ita ut præferantur filiis postea natis ex jisdem parentibus extracausus, in quibus fundator expressè legitimatos exclusit.

An naturalis ex Titia, postquam Pater contraxit matrimonium cum Sevilla, ex qua legitimè suscepit prolem, hâc defunctâ duxit Titiam, per hoc secundum matrimonium legitimatus prior, sit præferendus legitimo ex primo matrimonio. Contradictio est inter DD. negant Tiraquell. *de primogenitura q. 134. n. 3. & 43.* Molin. *D. 172. n. 7.* Gaill. *L. 2. observatione 141. n. 3.* quia jus primogenituræ legitimè genito est acquisitum ante legitimatum naturalem, proin

pro in legitimatio hujus non retrahitur in præjudicium matrimonii prius initi. Secundo. quòd ad affequentum jus successionis duo requirantur, nempe legitimitas, & nativitas, is potior erit, in quo duo hæc prius concurrunt, *arg. legis quoties. 15.* codice R. V. in casu præsentis duo hæc prius sunt in legitimè nato, quam legitimatedo.

Affirmat Pont. *Lib. II. c. II. n. 9.* Covarruv. *P. 2 Sponsal. c. 8. §. 2 n. 35.* quia fictione juris matrimonium secundum retrahitur ad tempus naturalis prolis conceptæ, aut natæ, sed si tunc fuisset matrimonium, proles ex eo concepta, aut nata, aut per illud legitimateda gauderet jure prælationis, *Wiest. n. 53.* hanc sententiam vi rationis censet potiore, de cætero utramque esse probabilem in puncto juris: in praxi à prima non esse recedendum censet Palao *D. 4. p. 1. q. 2. n. 16.* Pont. verò à posteriori, qui cum Canisio *in cap. tanta n. 3.* Resp. ad rationem primam negantium jus illud legitimè nato acquisitum non esse absolutum, sed conditionatum sub conditione, nisi prius natus inito inter parentes matrimonio legitimatur, acquiratque jus prælationis. Ad secundum dic, natura-

turali prius genito fictione juris ambo illa duo citius competere, dum enim actus ad tempus antecedens retrotrahitur, retrotractio illa solet fieri cum omnibus qualitatibus, *arg. legis potior II. ff. qui potiores in pignore.*

Duos casus excipit etiam affirmativa, nempe dum fundator majoratus, &c. vult legitimatis præferre legitimè natos. Secundo quando legitimè natus ante legitimationem naturalis ad possessionem majoratus est admissus tunc non esset *cit. Leg. quoties.* locus respectu legitimè nati, *Wiest. num. 53.*

An legitimato possit à Parocho, aut magistratu dari testimonium, quod sit natus ex legitimo thoro. *Resp. Krimer hoc tit. n. 1425.* affirmativè, quia autoritate juris, etsi non in re habet non minus legitimitatem thori, quam legitime natus.

CCCXXII. Legitimatio ab homine fit per Rescriptum Principis per *n. 320.* Hæc per se loquendo non fit, nisi in defectu legitimorum, ne his præjudicet, quibus nunquam intendit præjudicare sine expressa clausula, *non obstantibus legitimis, Novell. 89. c. 9.* unde tres conditiones requiruntur.

Pri.

Primò ut deficient legitimi. Secundò, ut consentiant legitimandi, nam inviti sicut non solvuntur patriâ potestate, ita eidem non subjiciuntur ne jure suo priventur per *cit. Novellam. §. generaliter.* Tertiò voluntas parentis eos Principi offerentis, *cit. Novell. §. si vero is. & §. vero solummodo* si Princeps, ut potest, legitimet sine consensu patris, legitimatus, sic non succedet in jura Patris, nisi adsit clausula, *ut succedat Patri, Matri, & aliis*, ita tamen ut proximi ex cognatione consenserint, *sine præjudicio tamen succedentium ab intestato.* Hujus clausulæ quis sit sensus, vide apud Krimer à num. 1443. ubi triplex refertur. Primus ex *Corrad. Dispens. Apostolicar. Lib. 3. c. 3. n. 2.* quòd legitimatio quoad successionem in temporalibus non habeat effectum in præjudicium ab intestato succedentium, unde infert sic legitimato non deberi legitimam; nam non succedenti ab intestato, non debetur legitima. Secundus, quòd non sit alia mens legitimantis, *quàm ut filiis tantum non præjudicet*, si autem alij extant proximiores ipse succedat cum illis. Tertius esse valde probabile, clausulam hanc tantum apponi respectu descendentium, *secus*

cus respectu collateralium , quia cum his nihil teneatur relinquere testator, nullum fit jisdem præjudicium, *Gonsal. in cap. venerabilem n. 21. h. t.*

Ne autem rescriptum sit subreptitium , exprimenda est in oblatione supplicationis qualitas illegitimitatis. Primò an legitimandus sit naturalis , vel spurius , & hic an ex incestu , sacrilegio , adulterio , eoque simplici vel geminato , ex incestu cum sorore , filia , nuru , &c. ex sacrilego concubitu Sacerdotis , vel Religiosi cum conjugata , vel moniali , &c. sit susceptus , Azor citatus , *Wiest num. 73. Molin. D. 173. n. 28. Abb. in c. per venerabilem 13. n. 22. h. t.* Secundò an filius naturalis sine dedecore Patris non valeat legitimari per subsequens matrimonium Parentum , *Novell. 74. c. 4. Azor P. 2. L. 2. c. 14. q. 8. & 9.*

Gonsalez apud Krim. n. 1446. in 6. per venerabilem n. 21. h. t. Legitimationem Principis esse restitutivam , aut inductivam , seu collativam : prior legitimatum restituit natalibus , & quidem à sæculari Principe potest fieri quoad omnes effectus sæculares ; ab Ecclesiastico quoad omnes effectus spirituales : posterior in legitimatum omnia jura trans-

transfert. Legitimatione facta ad Patri succedendum tam ab intestato, quam ex testamento non est dispensatio, sed vera legitimatione, etsi fiat cum clausula, *salvo jure succedentium ab intestato*, quia hæc restringit solum effectum legitimationis; unde, si nullus adsit jure vocandus ad successionem, sic legitimatus succedit, secus si clausula restringit legitimationem ad successionem solum ex testamento, quia tunc restringitur ipsa substantia legitimationis, *cujus est dare omnia jura*, proinde est tunc non legitimatione, sed dispensatio, unde illa; secus ista plenè restituit natalibus Honorius von Axel *h. t. n. 41.*

CCCXXIII. Inter legitimationem per matrimonium, & legitimationem per Rescriptum differentia est multiplex apud Wiest. à *n. 57.* Primò per matrimonium legitimantur soli naturales, per Rescriptum possunt etiam spurij. Secundò matrimonium, cum vitium copulæ præcedentis purget retrahendo illud omnes inhabilitates jure utroque inductas aufert demptâ solâ inhabilitate ad Cardinalatum per *n. 321.* Rescriptum Principis Ecclesiastici extra statum Pontificium tollit solum in-

inductas jure canonico, sæcularis verò remove-
t solas jure civili proditas, proinde
habilitat ad hæreditariam successionem,
munera publica sæcularia, &c. Tertiò
legitimati per matrimonium succedunt e-
tiam in feudis, majoratibus, &c. Rescri-
ptum verò emanatum potestate ordinariâ
duntaxat inducit, nisi aliud exprimat, ha-
bilitates non præjudicantes legitimè natis,
Lege Rescripta 7. Cod. de precibus Imper. Offer.
proinde etsi succedant in bonis tam sui pa-
rentis, quàm consanguineorum ex testa-
mento, & ab intestato, opponerèque pos-
sunt, si prætereantur, testamentum esse nul-
lum, agerèque querelâ inofficiosi, non
tamen succedunt in feudo, majoratu ab a-
lio antecessore instituto, & juribus simili-
bus. Mol. n. 10. Pont. c. 11. n. 13. ex pleni-
tudine tamen potestatis etiam ad ista jus suc-
cessionis posse Principem concedere, etsi
facere non soleat, est juris certissimi, est
tamen necessaria clausula specialis deroga-
toria e.g. *de gratia speciali, vel de plenitudine
potestatis, vel non obstantibus quibuscunque ju-
ribus*, aut si præjudicium sit grave: *non ob-
stante expressâ lege v. 9. Novell. 89. contra-*
rium statuente.

CCCXXIV. Etsi inhabilitates ad successionem, & munera tam spiritualia, quàm profana sint meri juris positivi, sequitur Principem posse tale jus auferre etiam respectu spuriarum quoad eos natalibus restituendo; probabilius tamen est Principem non posse legitimare alienum subditum ad successionem bonorum, quæ extra jurisdictionem legitimantis sita sunt, quia extra territorium nulla est jurisdictio, *Leg. ultim. ff. de jurisdictione omnium judicum.* Abb. in *cit. cap. per venerabilem n. 23.* Barb. in *idem. n. 10.* nec talis subditus potest se subicere alienæ jurisdictioni, idque colligitur à contrario, *ex e. per venerabilem h. t.* ubi Papa legitimans filios Regis Franciæ dedit rationem, quòd neminem in temporalibus superiorem recognoscat, & sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni Pontificiæ subicere potuerit, & subjecerit. Privatorum itaque consensu jurisdictionem non prorogat, *neminem enim, inquit Lex Privatorum. ff. de jurisdictione omnium judicum, privatorum consensus judicem facit.*

Hinc sequitur, quòd legitimatus per Rescriptum in uno loco non sit legitimatus pro alio territorio quoad successiones, & ho-

honores extra jurisdictionem Legitimantis, Zoës. hic n. 31.

Sequitur secundo, quod, cum legitimatio sit actus voluntariæ jurisdictionis exerceri possit in subditum in territorio temporali alieno existentem, secus circa rem sequentem jus loci, Zoës. ibidem.

Sequitur tertio sæcularem Principem non posse legitimare quoad bona spirituality, nempe ad Ordines Sacros, beneficia Ecclesiastica, & honores Ecclesiasticos, quia nequit auferre jus canonicum, quod inducit inhabilitates similes: nec è contra Papa extra territorium suum temporale quoad successionem, & munia civilia, Zoës. n. 21.

Sequitur quarto, Laicum Principem posse legitimare Clerici filium ad illius successionem in bonis patrimonialibus, hæc enim sunt merè temporalia, proinde ex patris consensu potest filius legitimari, sic enim non prorogatur jurisdictio Principi *in personam Ecclesiasticam*, nec *in bona Ecclesiastica*, & licet daremus locum opinioni plurium Doctorum, patrimonialia etiam Clericorum esse exempta à Collectis Laicorum (oppositum dixi in tractatu de ju-

re *n. 305.*) non tamen sunt exempta, ut illorum Dominus licet Ecclesiasticus invitatus debeat habere hæredem, Fachinæus *L. 3. c. 59.* contra Paris. &c.

CCCXXV. Dixi in sequela tertia Papam non posse legitimare quoad temporalia extra Territorium suum temporale, sive ut vocant extra Patrimonium D. Petri, nam intra hoc, cum in temporalibus non agnoscat superiorem, potest legitimare etiam quoad temporalia, *c. per venerabilem V. id autem junctæ V. rationibus igitur, &c.* post medium, secus in alijs regionibus, nisi, ut immediate subdit Papa, *certis causis inspectis temporalem jurisdictionem exercemus casualiter, nempe, ut Gl. habet V. certis causis, scilicet dum variatum est, seu ambiguum inter judices, tunc recurritur ad judicium Ecclesiæ, per hoc tamen non est Ordinarius quoad temporalia, idque videtur insinuare dum protestatur dicens se jurisdictione in omnibus nolle uti cum alterius injuria.*

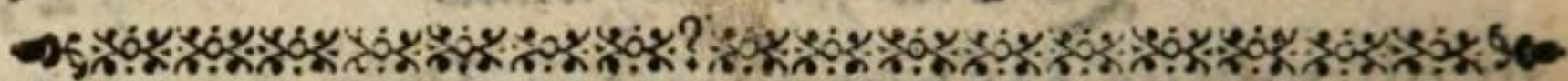
Estque communis Opinio apud & cum Wiest. *n. 63.* post Abb. *in cit. cap. per venerabilem n. 15.* regulariter Papam non posse extra suum dominium legitimare quoad effectus temporales, regulariter inquam, quia in

in aliquibus casibus potest. Primò in dubio de valore matrimonii, Gonzalez *n. 25. in cit. cap.* quo loco in tali dubio Papa Regis Franciæ filios natalibus restituit. Secundo dum est necessaria legitimatio quoad temporalia ob commune bonum Regni, vel Provinciæ aliàs perieulo Religionis pervertendæ, ita Abb. *cit. n. 25.* Estque Ecclesiæ praxis, sic sunt legitimati Sancii Castellæ Regis Filij naturales. Ex his Ferdinandus beneficio legitimationis in regno Patri successit. Hæc potestas Papæ indirectè competit, quatenus ejus usus per accidens est necessarius ad conservandam à Deo acceptam jurisdictionem in gubernanda Ecclesia, tuendo ac promovendo Religionis & Christianæ justitiæ bono.

Sanch. L. 8. D. 7. n. 1. Wiest. n. 65.

Gonzalez n. 19.

§. VI.

*De Legitimatione per dispensationem
in radice matrimonii, & de legitimatione
per Comitem Palatinum.*

CCCXXVI. **C**ontroversia celebris est, an Pontifex directè dispensando in radice irriti matrimonii possit indirectè legitimare personas jurisdictioni suæ temporali non subjectas quoad successionem in quibusvis bonis temporalibus, & quoad bona sæcularia. Negant Molin. *de jure & justitia* D. 624. n. 3. allegans Navarr. *Consil. 2. qui filii legitimi* attestantem à Gregorio XIII. denegatam talem legitimationem cum addito, se dispensare non posse. Hos secuti Koninck D. 23. dub. & n. 4. Perez *de matrim.* D. 44. sect. 5. n. 9. dantes rationem, quòd non sit in potestate Papæ facere matrimonium, quod fuit nullum, non fuisse nullum, consequenter nec ut proles illegitimè nata sit legitimè nata: matrimonium enim esset nullum, & non esset. Affirmant cum cit. Sanch. n. 4. Pont. *Lib. II. c. 5. n. 9.* Abb. *cit. n. 21.* & alii in casibus
ma-

matrimonij præcedentis jure duntaxat Ecclesiastico irriti. Si enim nullum matrimonium inter parentes intercessit, aut fuit irritum ex jure naturali, vel divino defectu consensûs, aut impedimenti ligaminis, impedimentum est indispensabile, proinde radix nullitatis à Papa est inauffribilis, Sanchez *n. 8. & 10.* Porro dispensare, & legitimare in radice matrimonii aliud non est, quàm matrimonium in radice sanari, quod fit dispensando in impedimento matrimonii contractum invalidante, ita ut hoc ab initio sustineatur; cùm enim matrimonium jure naturali fuisset validum seclusâ lege positivâ illud irritante, consequens est, quòd sublatâ hac lege positivâ ab initio matrimonij existente matrimonium illud reducatur ad terminos juris naturalis, proinde sic legitimati in radice matrimonii sunt verè geniti ex matrimonio statim in principio jure naturali valido, quapropter dispensatio ejusmodi matrimonium subsequensefficit, ut impedimentum juris humani non valeat operari effectum invalidationis; habet enim duntaxat vim sub conditione non secuturæ dispensationis. Ob hæc

Resp. affirmativam esse veriore, quia tota illegitimitas oritur ex lege Ecclesiastica inducente impedimenta, eâ sublatâ cessat inhabilitas ad temporalia, &c. posse autem eam cassari non solum quoad effectus futuros, sed etiam præteritos, ac si nunquam lata fuisset, liquet ex Clementina unica de immunit. Ecclesiastica, in qua Clemens V. Bonifacij VIII. sui antecessoris etiam quoad effectus præteritos revocavit constitutionē *c. Clericis 3. eodem in 6.* Ergo Papa etsi non possit efficere, ut matrimonium validum non fuerit validum, nec ut proles illegitimè nata non sit illegitimè nata spectato jure positivo, efficere tamen potest, ut spectato jure naturali sit ex legitimo matrimonio: hoc autem efficit tollendo legem suam, ne effectum invalidationis ex tunc, seu ab initio initi matrimonii habeat sed jus naturæ vim obtinear.

Ex his facilis est responsio ad opinionem contrariæ sententiæ, & quidem ad rationem ejus proximè dictam, quia Papa non facit, ut matrimonium re ipsa non fuerit nulliter contractum sed revocat, ne ex tunc Lex operetur suum effectum sed perinde se habet, ac si hæc non fuisset. De
Gre.

Gregorij responso non sufficienter constat, aut si sic respondit, id non ex defectu jurisdictionis, sed causæ sufficientis ad dispensandum provenit.

Ex dictæ controversiæ resolutione colligitur primò naturales extra matrimonium natos non posse legitimari in radice matrimonij, quia radix ejusmodi legitimationis est præcedens matrimonium nulliter contractum; ubi autem nullum ipso facto est contractum, nequit verificari, quòd nulliter, seu cum dirimente impedimento sit contractum.

Colligitur secundò, Papam non legitimare ex radice matrimonij legitimando prolem nulla facta mentione matrimonii, Sanchez *n. 21.* præsumitur enim legitima- tio per Rescriptum quoad jura tantum temporalia.

Colligitur tertio, prolem legitimatam à confessario in vim S. Pœnitentiariæ detecto postea impedimento, nec pro foro conscientiae censi legitimam, quia vis litterarum illarum respicit duntaxat casum illegitimitatis occultæ, qualis tunc cessat, Sanch. *L. 8. D. 34. num. 47.* prout citatus à Krimer *n. 1436.* verum in Sanchez loco cit.

plus non recipitur, quàm quòd in foro conscientiae tantum valeat legitimatio.

CCCXXVII. Pro complemento huius quaerit Krimer *num. 1462.* quando Papa dispensans in impedimento, cum quo est matrimonium nulliter contractum, censeatur prolem prius susceptam legitimare in radice matrimonij? Resp. si dicit primò, *ut ex tunc velut per prius matrimonium, & proles suscepta, vel suscipienda legitima habeatur.* Secundò quando tale matrimonium declarat *legitimum vel approbat ut legitimum.* Tertiò quando *dispensat, ut parentes possint in matrimonio sic contracto per manere* (sic enim jam aufert obicem) *vel mandat de novo contrahere matrimonium,* modò sciat prolem esse susceptam ex tali matrimonio, Vincent. de Justis *L. 1. Dispens. matrim. c. 7. à num. 248.* secus si nesciat, Sanch. *D. 7. num. 18.* qui *n. 22.* concedit per primam clausulam dispensari in radice matrimonij, uti etiam per secundam *num. 28.* secus per clausulae tertiae priorem partem *n. 24* nec per partem posteriorem *num. 23.* imò negat etiam prolem legitimari, etsi fiat ejus mentio, quando nullum verbum clausulae ad prolis legitimationem pertinet.

Crea-

Creatio Palatini , cujus facta mentio
n. 230. est de reservatis Summo Pontifici ,
Honorius von Axel hic *n. 37.* Comes crea-
tus nequit de jure legitimare , proin inspi-
ciendæ sunt facultates illi concessæ , Bar-
thol. *in leg. Imp. num. 17. ff. de jurisdictione o-*
mniū judicium. Concessa legitimandi po-
testas non se extendit ad infantes , vel ab-
sentes sine speciali expressione ad effectum ,
ut inviti , vel ignorantes transeant in paren-
tum potestatem , nisi absens , vel infans
habitâ postea notitiâ ratificet legitimatio-
nem , quæ ratificatio valet etiam post mor-
tem Patris , eaque præsumitur habitâ solâ
scientiâ sine contradictione. Proximus
pubertati potest cum solennitate ratificare
legitimationem factam in infantia , ita cit.
Axel *num. 38.* allegans jura Doctorésque.
Idem Comes nequit legitimare etiam natu-
rales exstantibus masculis legitimis , nisi in
specie illi concessum sit , aut cum clausula
legitimandi quosvis , vel nec non absque
præjudicio ab intestato venientium , &
tunc necessaria est citatio legitimorum ,
Auth. Præterea c. de naturalib. liberis , nisi
apponeretur in Comitibus facultate citatis ,
vel non citatis illis , de quorum præjudicio
agi-

agitur. In legitimatione non requiritur causa publica, sed sufficit particularis, & honesta, quia est donum Patris, & principis.

§. VII.

De iudice in causa natalium, & legitimationis.

CCCXXVIII. **Q**Uæres quis sit competens iudex natalium, & legitimatorum? ubi distinguenda est quæstio emergens ab incidente; hæc respicit merita causæ principalis, habuitque ortum ante litem contestatam, ut exceptio transactionis, pacti, compensationis, &c. illa extrinsecus accedit causæ principali, nihilque habet commune cum ea tendens ad impediendum processum e.g. ad testem admittendum vel repellendum, Pereyra in *Elucid. append. n. 1877.*

Frequenter evenit petenti hæreditatem opponi vitium illegitimitatis, nempe quòd sit naturalis tantum, aut spurius. Hoc casu petenti hæreditatem movetur *incidenter* quæstio de justis, aut vitiosis natalibus
ad

ad impediendum à jure successionis , *cap. Lator s. h. t.* Dicta quæstio potest moveri , vel ex quæstione juris de valore matrimonij inter parentes , vel ex quæstione facti , an sit inter eos contractum matrimonium , & de communi habilitate nihil dubitetur.

Resp. ad quæstionem , si petenti hæreditatem coram judice Laico opponitur illegitimitas , Laicus etiam incidenter nequit de illa cognoscere , *cit. c. Lator* : ubi causa principalis est hæreditas , natales causa incidens ; hanc mandat Papa cognosci à judicibus Ecclesiasticis delegatis : hanc decisâ illam remitti ad forum sæculare , in hoc nec incidenter de natalibus tractari potest per textum notabilem , *c. causam 7. hoc tit.* uti nec de causa civili dependenter à causa natalium in foro Ecclesiastico , nisi causa civilis sit fori mixti , aut pauperum à judice Laico oppressorum , *Barb. in cit. cap. causam à n. 2.* Aut principalis quæstio sit de valore matrimonii , ex quo e. g. Titia est nata , si huic incidenter movetur quæstio super hæreditaria successionem , Ecclesiasticus Judex potest etiam de hac judicare , *Krimer hic num. 1470.* dans disparitatem , quòd homo Laicus sit incapax jurisdictionis
spi-

spiritualis, Ecclesiasticus verò sit spiritualis, & temporalis capax. In quæstione solius facti e.g. an sit contractum matrimonium potest cognoscere etiam Laicus, uti etiam super quæstione statûs præcisè, ut an quis sit filius, aut servus, secus si super quæstionem statûs qualificati pendente à qualitate annexa spirituali, qualis status est illegitimitas, ubi non quæritur præcisè, an quis sit filius, sed qualis filius, nempe an legitimus, & hæc causa non est civilis, sed annexivè spiritualis.

Rursus est distinguendum inter casum, in quo Primariò agitur de successione, & eum, in quo secundariò, primariò autem, seu principaliter de legitimatione, cujus occasione proles in successione inquietatur, velut illegitima. In primo casu legitimitatis quæstio incidens, quia est præjudicialis, determinanda est priùs per Ecclesiasticum remissâ quæstione principali hæreditatis, sed successionis ad Laicum judicem, & hic est casus *cap. causam 7. h. t.* ex quo constat Papam super causa temporalis non posse directè pronuntiare. Econtra motâ principaliter quæstione coram Ecclesia-

fiastico super *legimitate*. Hic pronuncians prolem legitimam simul declarat indirectè ipsam non posse inquietari in successione, proin hoc sensu *incidenter* pronunciat super temporalibus, nempe de hæreditaria successione, hoc modo procedunt *cum inter 2. & c. per latum 8. eod.* nam definiendo legitimitatem virtualiter, seu consequenter definit causam illegitimitatis obtentam nullam esse, consequenter hæreditatem ad eam etiam spectare, formaliter tamen id non definit, seu directè, sed remittit ad Laicum Judicem pro directâ, & formali decisione. Hoc modo potest Papa omnes Christianos *illegitimos* etiam spurios ex matrimonio jure Canonico irritò habilitare ad hæreditates in temporalibus, etsi ipsi, ut temporalis Domino, non subiectos dispensando in radice matrimonij per *n. 326.*

Patet ulterius manere suspensam causam super successione temporalibus principaliter mota coram Laico, quamdiu pendet causa legitimitatis incidens apud Ecclesiasticum judicem: motâ verò principaliter quæstione legitimitatis apud Ecclesiasticum, quamdiu hæc pendet, nequit lis moveri super hæreditate coram Laico, *cap. duo. 3. de Ord.*

Ord. cognitionem. Item colligitur, quo jure *in cit. cap. Lator.* nepos potuerit petere hæreditatem Avi contra Patrum, qui impugnavit legitimitatem parentis ejus, poterat enim dupliciter prætendere, nempe, vel probando fuisse secutum legitimum matrimonium inter avum, & aviam, parente suo vivo, vel etiam si natalibus restitutus est, aut jura legitimorum in eum sunt inducta (de qua duplici legitimitate, scilicet restitutiva, & inductiva dixi sub finem n. 322.) probando primum, probat jus successionis jure repræsentationis; probando secundum jure legitimationis; quâ verò viâ processit, textus non docet. Is autem Ecclesiasticus Judex competens in casu matrimoniali, siue nativitatis, siue legitimitatis est Episcopus, secus inferior Prælatus à quo pars probans verè paupertatem favorabilem sententiam obtinens in prima instantia non cogitur extra Provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia litigare, nisi pars velit alimenta, & expensas litis subministrare, *Trid. Sess. 24. c. 20. de reform.* contra regulam, quod nempe proprios redditus collitiganti debeat in sumptus dare. *Ibidem §. Legati quoque*
ex-

exprimitur nec Legatus à Latere posse in hujusmodi causis Episcopos impedire, jurisdictionem præripere, aut turbare. Est autem Episcopus iudex competens, non solum, si est quæstio inter sponsores, aut conjuges, sed etiam, si cum filiis eorundem, & alijs post parentum obitum: licet enim respectu filiorum sufficiat probare merum factum, illa tamen possessio adhæret rei spirituali, nempe matrimonio, Honorius von Axel hic n. 50.

§. VIII.

De probatione legitime Nativitatis.

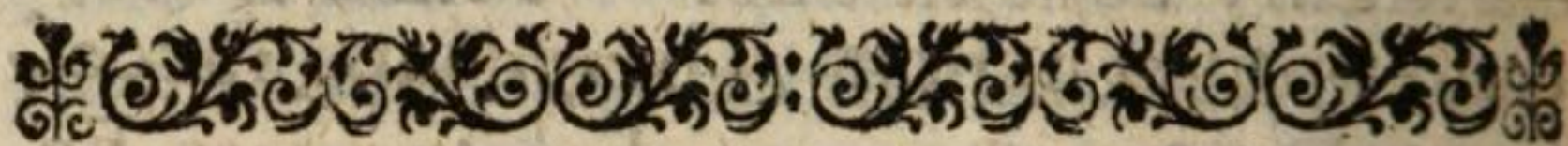
CCCXXIX. **Q**Uæres, quomodo sit probanda legitima nativitas? Resp. solutionem colligi ex tribus capitulis hoc tit. nempe 3. 11. & 12. in cap. transmissæ 3. decidit Alexander III. non probari rectè filiationem per hoc, quòd quis nutriatur, & educetur à duobus conjugibus, quia sæpe id fit ex pietate. Quare si vir, & uxor negant esse filium, nisi certis indicijs, & testimonijs constiterit aliquem esse filium, standum est verbo conjugum, etsi

vicini crederent esse eorum filium, Ita cit. Alexander, Barb. *in hoc cap. n. 3.* notat ad probandam filiationem multum facere famam, ex ea tamen, etsi illi accedat educatio, adhuc non plenè probari, si parentes contrarium asserant. E contra bene probari filiationem ex confessione utriusque parentis, nisi expressè probetur contrarium, Barb. *n. 2. & 4.* Hinc *in cap. pervenit II. hoc tit.* quædam Lucia Vidua, quam quidam nitebantur ab hæreditate exclusam titulo illegitimitatis post mortem parentum illius, fuit iudicata legitima, quòd ipsa probaverit conjuges fuisse legitimos, nullo dum viverent reclamante, proles autem habetur pro legitima ex matrimonio in facie Ecclesiæ contracto bonâ saltem unius fide: unde etsi matrimonium probaretur invalidum, nisi mala utriusque fides simul evincatur, proles non censetur illegitima. Dixi *ex confessione utriusque parentis*, nam ex confessione solius Patris, aut Matris id non probatur, Ita Innocent. III. *cap. per tuas 12. b. 1.* Resp. ad casum: Titius ex Concubina (talem esse credebat viciniâ) sibi de futuro desponsata prolem suscepit, postea eâ dimissâ aliam accepit, putativa verò con-

cu-

cubina alteri nuplit. Titius in extremis constitutus dixit esse filium legitimum suum, hæredemque instituit, sed cum de hoc ambigeretur, judex ad id ipsum firmandum, adduxit duo. Primò Decretum cit. Alexand. III. *ex cap. 3.* juxta quem standum est verbo viri, & mulieris. Secundò legitimos testes de contractis inter Titium, ac Concubinam sponsalibus de futuro, ac exinde secuta copula, ex qua proles fuit suscepta, quam dixit legitimam, Innocent. causâ ad se delatâ decidit judicem rectè judicâsse, ex secundo fundamento (nam per copulam sponsalia transferunt in matrimonium) secus ex primo, casus enim *cap. transmissæ* est dissimilis casui *c. per tuas 12.* Primò, quod ibi parentes testati sint contra asserentem se eorum filium, sic verò testimonium est pro filio. Secundò ibi dubitatum est, an sit filius, secus hic, sed tantum an sit legitimus. Tertiò ibi erat verbum amborum parentum, hic solius viri. Quartò ibi verbo viri, & mulieris nullum factum contradicebat, secus sic, cùm concubinam illam dimiserit; & uterque ad alia vota transierit, unde probatio legitimitatis *ex sola confessione Pa-*

tris etiam in extremis non fuit admiffa, eo quòd caruerit qualitatibus confessionis, de quibus etiam est fermo *in cap. transmissæ tertio.*

Titulus decimus octavus.

Qui matrimonium accusare possint, & contra illud testificari?

CCCXXX. **I**N hoc titulo etiam decidendum est, quis sit legitimus iudex causarum matrimonialium.

Quæritur primò, quidnam nomine matrimonialium causarum propriè veniat? Resp. venire quæstionem omnem de matrimonio, & sponsalium natura, qualitatibus, contractu sponsalitio, & matrimoniali, hujusque benedictione, de juribus utriusque contractûs, ac obligationibus, ac valore, legitimis natalibus prolium, matrimonij impedimentis, horumque dispensatione, atque de nullitate sponsalium, & matrimonij nata ex impedimentis; item de alterutrius dissolutione, de divortio & hu-
jus

jus causis atque modis, de matrimonij restoratione, *Wiestn. hic n. 4* quia accessorium sequitur principale, proinde annexa sponsalibus, & matrimonio veniunt nomine causæ matrimonialis: secus dos, donatio propter nuptias, hæreditaria successio, alimenta, &c. nisi de his in foro Ecclesiæ incidenter moveatur quæstio, ut dum principaliter in hoc foro agitur propter impedimentum detectum, aut adulterium de dissolutione matrimonij, aut divortio: tunc enim judex Ecclesiasticus de jure potest incidenter de jisdem cognoscere, *c. 1. qui filij legitimi, c. 3. & 7. de donationibus inter virum & uxorem*, vide de incidentia hujus quæstionis *n. 328.*

CCCXXXI. Quæres secundò, quis legitimus judex causarum matrimonialium? Distinguenda est quæstio juris à quæstione facti. Quæstio juris erit, si controvertitur de valore, firmitate, ac liceitate contractûs matrimonialis, aut sponsalitij: facti verò, si quæritur de solo facto, ut an matrimonium, aut sponsalia sint contracta clàm, aut in facie Ecclesiæ. Resp. primò in quæstione juris est solus Ecclesiasticus Judex, *Trid. Sess. 24. de matrim. Can. final. &*

c. 25. de decimis: Laicis inquit nulla est de spiritualibus disponendi facultas, & quidem non qualiscunque, sed spectato jure communi fulgens Episcopali, aut quasi Episcopali dignitate in certo territorio, c. accedentibus 12. de excessibus Prælatorum, Trid. Sess. 24. cap. 20. Verbo Ad hæc causæ. de reform. matr. éstque dictum sub finem n. 328. Hinc sede vacante Capitulum legitimè judicat, Wiest. hic n. 7. Barb. p. 3. de Offic. Episcopi allegatione 84. num. 4.

An Vicario Episcopi ex generali commissione matrimonialium causarum cognitio competat, est incertum. Negant plures apud Barb. cit. *allegatione* 54. n. 94. & *allegatione* 34. n. 3. quos sequitur Laym. in *cap. licet* n. 3. de Offic. Vicarij in 6. per cit. *cap. 12. de excessibus Prælatorum*, ac cit. *cap. 20. Trid.* ibi enim dignitati Episcopali, hinc Episcopi examini dicitur relinquenda causarum matrimonialium cognitio. Ratio est, quod criminalibus æquiparentur, causæ matrimoniales, cit. *Trid. cap. & §. concernántque statum hominis, proinde causis majoribus, & arduis meritò accenseantur.*

Affir-

Affirmativam ut veriore amplectitur
Wiest. *de Offic. Vicarij* n. 45. & hic num. 8.
Sanchez *L. 3. D. 29. n. 18.* Barb. cit. post
Abbat. *in cap. si vir 2. n. 4. de cognatione spiri-*
tuali. Fundamentum hujus est *c. fin. eod.*
ubi talis causa est proposita coram Officiali,
& *cap. 1. de frigidis, & maleficiatis*, ubi in
simili causa fœmina provocavit, ad Episco-
pum, ejusque Missum, id est, Vicarium
Generalem per Glossam ibi *V. Missum*, nec
jura ab adversario allegata contrariantur:
per hoc enim, quod Vicarius Episcopi de
jis sine speciali mandato cognoscat, non
sequitur eas spectare ad Episcopum, nam
ipse Laym. *n. 1.* concedit Vicario vi Gene-
ralis mandati jus cognoscendi omnes cau-
sas, nisi aliunde constet opus esse speciali
delegatione. Nec hoc tempore est tanta
arduitas in his causis post exquisitos com-
mentarios eas illustrantes. Nec obstat æ-
quiparatio cum criminalibus, quia ibi
Trid. sicut criminalium, ita etiam matri-
monialium cognitionem denegat Diacono-
nis, Archi-Diaconis, aliisque inferioribus
Prælatis. Huic adhæreo & ego.

Resp. secundò posse committi ab Epi-
scopis ejusmodi causarum cognitionem, in

prima instantia aliis inferioribus e.g. Archi-Diaconis, Diaconis, Vicarijs foraneis, quos Commissarios vocant, non est dubium: possèque hoc jus à similibus consuetudine legitime præscripta acquiri tradit Glossa *fin. in cit. c. accedentibus*, verùm non sufficere præscriptionem annorum 40. nunc, ut quondam, *c. auditus rs. de præscript.* sed immemoriam declaravit Congregatio Cardinalium apud Wiestn. hic *n. 10. ex Barb. ad cit. c. 20. Trid. n. 85. Fagn. in cit. c. accedentib.*

Resp. Tertiò Judicem Laicum in quæstione facti posse cognoscere (nisi resolvatur in quæstionem juris, ut si quæratur de sensu legis Ecclesiasticæ) & cum punitio facti v.g. adulterij, incestus, aliorumque criminum contra sanctitatem matrimonij sit fori mixti, datur locus præventioni, five præveniat Laicus, five Ecclesiasticus iudex, Krim. hic *n. 1509. ex Tanner. tom. 4. D. 8. q. 4. Dub. à n. 166.*

CCCXXXII. Quæres tertiò, quis sit iudex in successione hæreditaria, dotis amissione, præstandis alimentis in lite Divortij? Resp. incipiendo ab ultimo de Divortio, vel agitur primò quoad separationem

nem vinculi conjugalis, vel secundò quoad separationem à thoro? in primò est solus Judex Ecclesiasticus, quia agitur de valore matrimonij, ac declaranda ejus nullitate, cujus cognitio est solius fori Ecclesiastici, etsi impedimentum esset publicum, & notorium per textum clarum *c. porrò 3. de Divortio*: Unde Laicus suâ authoritate citans partes, & examinans causas matrimoniales est usurpator jurisdictionis alienæ, nempe Episcopalis, quia juridica citatio, & juridicum examen de impedimentis matrimonij contracti, aut contrahendi, est inchoativè judicium de matrimonij valore, & fundamentum judicij, Gaill. *Lib. 1. obser. 48. n. 1.* & idcirco ejusmodi Laicus judex incurrit excommunicationem 17. Bullæ Cœnæ Domini: ergo usurpantes jurisdictionem ratione Ecclesiastici beneficij, quæ extenditur ad quosvis usurpantes jurisdictionem Episcopalem.

In secundò casu de separatione quoad cohabitationem dupliciter quæri potest, nempe, an causa, propter quam intentatur divortium, sit sufficiens, vel causa, quæ supponitur sufficere ad innocentem pronunciandum liberum ab obligatione

thori, existat : in primò sensu est solius Ecclesiastici judicis per *n. 331.* & primam partem hujus resolutionis datam ad præsentem quæstionem, est enim quæstio juris. In secundo sensu cum sit quæstio facti cognoscere potest Laicus per responsum tertium *n. 331.* Krimer *hic n. 1513.* Quod attingit hæreditariam successionem, constat ex *n. 328. 330.* nempe esse fori Laici, dum de illa præcisè, seu principaliter agitur, at si *lis moveatur incidenter* de ea, constat ex *cap. Lator. 5. & cap. causam 7. qui filij legitimi*, posse Ecclesiasticum incidenter judicare per cit. numeros.

Pariter de dote, & alimentis agitur, aut accessoriè, & principaliter de divortio, vel è contra; si accessoriè de illis, ad quem spectat decisio principalis, ad eundem pertinet decisio accessorij, *cap. de prudent. 3. de donationib. inter virum, & uxorem*, juncta Glossa V. *accessoriè*, Sanch. *L. 10. D. 8. n. 15.* proinde ad Episcopum. Si principaliter de dote, ut si uxor de ea sibi restituenda movet litem viro, cujus facultates deficiunt, etsi Innocentius, Abbas, &c. velit esse mixti fori, proinde etiam Ecclesiastici, quia causa est valde connexa cum matrimonio,

at-

attamen oppositum ut communius, & verius sequitur cit. Sanch. idem sentiens de causa alimentorum, dum principaliter lis de ea movetur, *c. qui num. 16.* subjungit, dum agitur de adulterio quoad poenam sanguinis cognoscere solum saecularem, *cap. sententiam sanguinis, ne Clerici, vel Monachi.* At quoad reliquas poenas, esse fori mixti, consequenter dari locum praeventioni, quia est quaedam Sacramenti injuria, ergo etiam spectat punire ad Ecclesiasticum) Rationem dat Krimer *n. 1515.* quod sic dos, & alimenta considerentur solum, ut debita ratione contractus sine Ordine ad Sacramentum, aut alio titulo merè civili, ut accidit in periculo amittendae dotis, quod viri facultates labantur, & ideo non est, nisi improprie matrimonialis, *Wiestner num. 6*

CCCXXXIII. Quæres quartò, qui conjuges & conjugia accusare possint, vel denuntiare. Ut quæstio dilucidam habeat resolutionem, sequentes distinguendi sunt casus.

Primus, qui valeant legitime accusare, aut potius denuntiare impedimentum præ-

præsertim dirimens, ut impediatur matrimonium nondum contractum.

Secundus, in quo agitur de matrimonij contracti divortio quoad cohabitationem, & thorum ob unius adulterium, sævitiam.

Tertius, in quo movetur lis quoad dissolvendum vinculum matrimonij ob impedimentum dirimens.

Quartus, an criminaliter conjux innocens possit accusare conjugem adulterum, & an accusatus de adulterio possit excipere contra accusatorem velut etiam adulterum

Resp. nunc ad primum casum generaliter omnes non suspectos de malitiosa denunciatione admitti ad denunciandum ex fine impediendi matrimonium (omnium tamen primo Parentes, tum proximiores cognatos, ac demum post eos extraneos maturiores, quibus magis nota creditur consanguinitas, aut affinitas, *can. 1. & 2. 35. q. 6. & c. 3. h. tit.*) estque obligatio gravis denunciandi ad impediendam spirituales proximi ruinam, si sponsi citra dispensationem nolint desistere à matrimonio, *Wiest. de Cland. Despons. num. 14.* excipiens casum, quo vel revelanti immineret grave da-

damnum, aut prævidet grave scandalum, ita Sanch. *L. 3. D. 13. num. 3. & 4.* Gob. *tr. 10. n. 537.* qui præmisit ex Sanch. *num. 6.* obligari deferre etiam impedimentum infamatorium sub secreto cognitum, etsi jurârit se non delaturum: nam prævalet salus animæ, cui nequit juramentum præjudicare. Et cum etiam in foro externo depositio unius jurati admittitur, dum agitur de peccato vitando, fit, ut etsi quis solus noverit impedimentum, debeat id revelare, Wiest *n. 15.* ex cit. Gob. *n. 534.* cum aliis contra Pontium.

Dixi non suspectos admitti posse, &c. quia suspectæ fidei, quales sunt turpis quæstûs causa accusantes, aut denuntiantes, sive agatur de matrimonio contrahendo, sive contracto arcentur, Wiest. hic *n. 16. & 19.* quia inquit Cœlestinus III. *malitijs hominum non est indulgendum.* In pluribus tamen Germaniæ Provinciis ex Privilegio aut consuetudine Nobiles, & illustres personæ non sistunt se personaliter, sed obsignato scripto deponunt teste Gaill. *L. 1. obser. 101. num. 4.* Wiest. *cit. n. 19.*

Hinc meritò Krimer cit. & Wiest. *n. 16.* arcent à testimonio, aut denuntiatione eum,

eum , qui tempore denuntiationis scivit impedimentum , & non detulit , nisi post contractum matrimonium , oppositum tamen statuitur *cap. cum in tua fin. h. t.* si probabiliter eo tempore ignoravit impedimentum , vel juret se de novo didicisse , & quòd non objiciat malitiosè.

Probari sic ignorantiam juramento ab eam allegante decisum est *cap. fin. h. t.* idque procedit etiam de eo , qui antea scivit , sed ignoravit dirimere matrimonium , Krimer 1488. citans Mascard. *de probat. Conclus. 638. à n. 1. & Conclus. 881.* quòd sit communis regula , *ea quæ in animo consistunt juramento probari.*

Contra hæc dicta ex *fin. c. 1.* videtur colligi oppositum ex *c. ex litteris 4. de in integr. restit.* ubi Panorm. *n. 4.* negat juramento probationem sufficientem : hic enim quidam deposuit dicens , se fraude inductum , quòd ille à judice præfixo die non comparuerit. Pontifex subdit : *per illud de fraude ad plenum non constare.* Et *c. licet 23. de testibus* dicitur *non esse licitum unius tantum testimonio finem imponere causæ suæ.* Juramento non semper elidi præsumptiones in contrarium adducitur etiam *c. cupientes 2. quod si per*
vi-

Qui matrimonium accusare possint, &c. 751
viginti de elect. in 6. ex quo concludunt Do-
ctores non semper id, quod probandum est,
sufficienter juramento firmari.

Hæc Capitula sic conciliantur *cum. cap. fin.* nempe arbitrio prudentis judicis relin-
quitur quænam præsumptiones maturè
consideratâ harum vi, & qualitate suffi-
cienter elidantur, si enim hæ sunt vehe-
mentes, & urgentes eas non elidi rectè
probat *ex cit. c. 4. de in integr. restit. Abb. ibi n. 9. contra Gl. in cit. c. fin. V. juramento*
volentem indefinitè præsumptionem juris
juramento elidi: similis casus habetur *in c. vidua 4. de Regular.* e contra præsumptio
contraria non vehemens, & urgens elidi-
tur. Per juramentum, & hoc probat *cap. fin. & cap. nulli de elect. in 6.*

Non obstat *cap. fin.* quòd jurans se pri-
mum didicisse impedimentum istud didi-
cerit ex id scientibus, qui nunc non audi-
rentur, quia respondet Pontifex differen-
tiam esse inter hos, & illum, quòd hic
non sit culpabilis silendo, & ideo juramen-
to elidit præsumptionem de scientia tempo-
re denuntiationum, quæ ratio non militat
pro illis: unde patet accusatorem non re-
pelli ab accusando, etsi didicerit ab eo, qui
repe-

repellitur *c. licet universis de testibus*. Disparitas est, quòd testibus testimonium fundet in verbo ejus, ex quo audivit. secus accusator in verbo illius, à quo didicit, sed in aliis probationibus.

CCCXXXIV. Resp. ad secundum casum *n. 233*. propositum solum innocentem admitti ad accusandum ita Abb. *n. 25*. & Canisius *n. 2*. ad hunc titulum, quia diversio est principaliter concessa in favorem Innocentis ob adulterium, aut sævitiam alterius, quam injuriam potest solus Innocens nocenti pœnitenti remittere *cap. si vir juncta glossa v. debet de adulterio, & stupro*.

Responsio procedit, quando accusatio tendit ad divortium, secus si ad pœnam canonicam, & legalem, quia cum adulterium sit crimen publicum, quisque mas 25 annis major admittitur ad accusandum, Wiest. hic *n. 12. ex L. 1. c. ad L. Juliam de adulter*. Maritus præ cæteris, ejusque cognitio est mixti fori juxta qualitatem pœnæ, ad quam concluditur in libello.

Resp. ad tertium casum propositum *n. 233*. cum Krimer *n. 1446*. Wiest. à *n. 13*. cum distinctione, si agitur de dissolvendo matrimonio propter consanguinitatem, vel

vel affinitatem ex copula conjugali, aut publica honestate, primo loco admittuntur Parentes, deinde frater, soror, & alii propinquiore; post hos etiam extraneæ personæ bonæ famæ juxta jura allegata principio responsi ad casum primum *n. 333.*

Vel agitur de impedimentis, quæ possunt removere ipsi sponsi, ut est error, defectus consensûs, servitus, soli conjuges possunt accusare, quia cum hi renovare valeant matrimonium per liberum consensum alios accusatores excludere possunt, *cap. insuper 4. h. t. & c. fin. conjug. servor.* Vel agitur ex impotentia alterius, sive absoluta, sive respectiva perpetua, & tunc spectat accusatio ad solos conjuges, horum enim interest separatio, siquidem possunt servatâ continentia, ut frater, & soror cohabitare, *can. requisivisti 33. q. 1.* Vel agitur de nullitate ex quovis alio impedimento, eo casu admittitur quisque non suspectæ fidei, ex responso ad primum *n. 333.*

CCCXXXV. Resp. ad quartum casum *num. 333.* propositum quod secundum jus, etsi tam uxori, quàm marito innocentis concedatur propter adulterium agere civiliter, seu ad separationem thori, do-

tisque restitutionem , aut amissionem , at
 agere criminaliter seu ad vindictam publi-
 cam & pœnam sanguinis soli viro contra
 adulteram uxorem conceditur , *Lege 1. 2.*
3. ad legem Juliam ff. de adulter. non uxori
 adversus virum adulterum , *Lege 1. Cod. eod.*
 quia , inquit , Krimer *n. 1497.* delictum
 uxoris adulteræ est gravius ob prolis incerti-
 tudinem & alieni partûs suppositionem.
 Hæc de jure civili , at de jure canonico sta-
 tuitur oppositum , *Can. fin. 32. q. 5.* quia , in-
 quit , Innocent. ad Exuperium Episcopum :
Christiana Religio in utroque sexu adulterium pa-
ri ratione condemnat : Uxores tamen non fa-
 cilè viros suos criminaliter accusant Krimer
n. 1498.

Resp. 2. ad 4. negari à Sanchez *Lib. 10.*
D. 8 n. 34. posse ab uxore adultera excipi
 contra virum accusatorem opponendo vi-
 cissim adulterium , quia non gaudent pari
 jure juxta responsum antecedens , quod
 procedit de jure civili , secus de jure cano-
 nico ut proximè dictum. Nihilominus e-
 tiam jus civile concedit uxori actionem ad
 divortium , ac ad repetitionem dotis , &
 donationis propter nuptias. Item actio-
 nem injuriarum ob graviter à viro læsum jus
 ma-

Qui matrimonium accusare possint, &c. 755
matrimonij, *Farinac. Prax. Crim. q. 141.*
num. 106.

CCCXXXVI. Quæres quintò, qui idonei sint testes pro contrahendo aut impediendo, aut in contracto dissolvendo. Resp. ad primum, & secundum constare partim ex *n. 76.* partim ex *n. 333.* ad casum primum.

Pro reliquis Nota primò, quòd testificatio, aut accusatio contra matrimonium debeat fieri ore tenus, secùs per absentes per *n. 333.* V. *dixi non suspectos* cum limitatione ibi expressa. Notatio hæc habetur in *can. fin. 2. q. 8.* & *can. testes 15. 3. q. 9.* quia testibus, non testimonijs credendum *cap. tua nos 8. de cohabitatione Clericorum & mulierum*, proinde idem in casu matrimoniali servandum Pirhing. hic *n. 11.*

Nota secundò fœminam, quæ invita contraxit innubilis, ac nubilis spontè consummavit, non esse de nullitate audendum (idem est de ea, quæ contraxit causâ metûs postea cessante metu consummavit) *cap. insuper 4. h. r.* præsumitur enim supervenisse legitimus consensus, ac purgatus metus.

Nota tertio de qualitate testium, & de eorum discordia vide *n. 76.* Nota quarto, ut impediatur matrimonium, sufficit unus testis integer *c. 12. de sponsalibus* aut fama publica, Zoësius hinc *n. 6. ex c. 2. de consanguineis.*

Ad matrimonium dissolvendum duo testes jurati omni exceptione majores sufficiunt *c. 22. de testib. & c. 1. de consang.* non sufficit confessio utriusque conjugis pro dissolutione, Sanchez *num. 23.* extendens, etsi concurrat fama impedimenti cum tali confessione.

Non separatur matrimonium ob dictum unius asserentis affinitatem inter conjuges *cap. 3. de eo, qui cognovit*, nec ob confessionem conjugum de præcedentia affinitatis *c. 5. eod.* vide citatum Sanchez à *n. 33.*

Titulus decimus nonus.

De Divortio.

CCCXXXVII. **D**ivortium est viri à muliere , aut econtra legitima separatio , Sylv. V. Divortium , dicitur *legitima* , id est , non sine lege , & absque ratione , *nam non homo separat* , inquit , *Canon quos Deus 18. 33. q. 2. quos pœna damnat , quos reatus accusat , quos malefycium coarctat.* Unde cum præmissa sint matrimonia diversa , horum impedimenta accusationésque matrimoniales , & accusationum effectus sit divortium , seu conjugum separatio , rectè hic titulus subjicitur præcedentibns. Porro apud Theologos , & Canonistas est duplex , nempe separatio quoad thorum , & cohabitationem remanente vinculo matrimonii , aut etiam quoad vinculum , dum dissolvitur ipsum matrimonium antecedens validum , aut declaratur fuisse nullum ob impedimentum diri-

mens, quo casu conjugibus fas est transire ad aliud matrimonium.

Omne matrimonium etiam hæreticorum, ac infidelium habere à natura aliquam indissolubilitatem, quæ etiam mutuo consensu conjugum, aut ulla potestate humana Laicâ, non possit distrahi, monstratum est *n. 109.* Ratum etiam fidelium dissolvi per professionem Religiosam certum est, ac probabilius etiam per dispensationem Pontificiam ex causa gravi, secus per ullum ordinem sacram, ex *n. 111.* matrimonium infidelium etiam consummatum dissolvi per professionem fidei junctam cum matrimonio secundo fidelis conversi, remanente priore conjugè in infidelitate. Diximus à *n. 113.*

Causas portò dissolvendi ratum matrimonium compendiat Gob. *tr. 10. n. 691.* ex Sanch. *L. 2. D. 16.* prima est valde notabilis inæqualitas inter sponsores; secunda metus gravium inimicitiarum, scandalorum, &c. inter consanguineos tertia matrimonio superveniens impotentia, lepra, aliâque ægrotudo usum matrimonij impediens. Quarta si alter contrahentium constanter neget se habuisse animum contrahendi, nec

nec potest induci, ut consentiat. Quinta si sponsa præsertim regia ad sponsum, dum deduceretur, interciperetur sine spe eam recuperandi: Hæc ratio exprimitur à *Wiest. hic n. 45.* Hæc potestas cum non sit Ordinaria seu extraordinaria concessa divinitus Papæ, siquidem ex jure divino indispensabilitas matrimonii etiam rati completivè descendit, sequitur fore dispensationem invalidam absque causa iusta per *n. 109. Sanch. D. 15. n. 5. Wiest. n. 46.*

CCCXXXVIII. Matrimonium fidelium consummatum esse nulla ex causa dissolubile definit *Trid. Sess. 24. de Sacram. matrimonii Can. 5. & 7.* eò, quòd ex divina institutione per se significet indissolubilem unionem verbi cum natura humana. Et de hoc propriè procedit illud *Matth. 19. v. 6. Quod DEUS conjunxit, homo non separet. c. ex publico. 7. in fine de convers. conjugum.* Unde ante legem etiam Evangelicam non potuisset dissolvi inter Judæos, nisi DEUS illis promulgata dispensatione viris uxorum repudium permisisset, de quo constat ex *Deut. 24. v. 1.* permisisset inquam, quia est controversia utrum repudium etiam licitum fuerit, vel solùm permissum ad præ-

Cavenda graviora mala. Pro hac secunda parte stant multi Canonistæ cum S. Hieronymo colligentes id ex verbis Christi, *quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri vobis permisit dimittere uxores vestras* Matth. 19. v. 8. Sed licitam fuisse dissolutionem ex divina dispensatione est verius cum Sanch. *Lib. 10. D. 1. num. 7.* & alijs, uti colligitur ex cit. Deut. & Malach, v. 16. de uxore dicentis, *cum eam odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus.* Ratio quod lex divina nullibi reprobet repudium nec repudiatae alias nuptias. Argument. Adv. non urget, nam *ly permisit* eo loco significat concessionem per *n. 109.* in responso ad tertium.

Dictus repudij libellus à Christo cit. loco Matth. est abrogatus, fœdusq; conjugale ad primigeniam insolubilitatem est revocatum.

CCCXXXIX. Est tamen famosa controversia inter Catholicos, & hujus temporis sectarios, an vinculum matrimonii consummati ex causa fornicationis sit solubile in lege Evangelica. Affirmant sectarij ex illo Christi Matth. 5. v. 32. *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causâ, facit eam mæchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.* similis textus reperitur *du-*

c. 19. v. 9. cum hac materiali differentia , quod hic loco *excepta fornicationis causa* ponat æquivalentia ista , *nisi ob fornicationem*. Ex his concludunt , quòd etsi ex causis distinctis ab adulterio Innocens nequeat dirimere matrimonium , attamen illi permittatur ob adulterium , particulæ enim exceptivæ ex natura sua ponunt oppositum antecedentis , cui immediate adversariantur Barb. tr. usu frequenti dict. 217. à n. 2. Confirmatur primò , quòd Christi responsio nequeat intelligi de dimissione quoad thorum , nam respondit ad quæstionem Phariseorum quærentium de omnimoda uxoris dimissione sita in dissolutione vinculi. Confirmatur 2. dò , divortium in lege Christi est subrogatũ repudio Mosaico : ergo sicut ob fornicationẽ poterat repudiari quoad vinculũ ita in lege Christi. Confirmatur 3. ex canone *concubuiſti* 23. 32. q. 7. ubi Zach. Papa ita decernit , *concubuiſti cum uxoris tuæ Sorore ? si feciſti , neutrã habeas , et si illa , quæ uxor sua non fuerat , conscia sceleris non fuit , si se continere non vult , nubat in Domino cui vult*. Idẽ habetur can. 17. eod. ex D. Amb.

Resp. de fide esse tenendum oppositum ex can. 1. cit. Trid. sess. 24. ex generalibus Christi verbis Marci 10. v. 11. 12. *quicum-*

Cavenda graviora mala. Pro hac secunda parte stant multi Canonistæ cum S. Hieronymo colligentes id ex verbis Christi, *quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri vobis permisit dimittere uxores vestras* Matth. 19. v. 8. Sed licitam fuisse dissolutionem ex divina dispensatione est verius cum Sanch. *Lib. 10. D. 1. num. 7.* & alijs, uti colligitur ex cit. Deut. & Malach, v. 16. de uxore dicentis, *cum eam odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus.* Ratio quod lex divina nullibi reprobet repudium nec repudiatae alias nuptias. Argument. Adv. non urget, nam *ly permisit* eo loco significat concessionem per *n. 109.* in responso ad tertium.

Dictus repudij libellus à Christo cit. loco Matth. est abrogatus, foedusq; conjugale ad primigeniam insolubilitatem est revocatum.

CCCXXXIX. Est tamen famosa controversia inter Catholicos, & hujus temporis sectarios, an vinculum matrimonii consummati ex causa fornicationis sit solubile in lege Evangelica. Affirmant sectarij ex illo Christi Matth. 5. v. 32. *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causâ, facit eam mæchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.* similis textus reperitur *du-*

c. 19. v. 9. cum hac materiali differentia , quod hic loco *excepta fornicationis causa* ponat æquivalentia ista , *nisi ob fornicationem*. Ex his concludunt , quòd etsi ex causis distinctis ab adulterio Innocens nequeat dirimere matrimonium , attamen illi permittatur ob adulterium , particulæ enim exceptivæ ex natura sua ponunt oppositum antecedentis , cui immediate adversariantur Barb. tr. usu frequenti dict. 217. à n. 2. Confirmatur primò , quòd Christi responsio nequeat intelligi de dimissione quoad thorum , nam respondit ad quæstionem Phariseorum quærentium de omnimoda uxoris dimissione sita in dissolutione vinculi. Confirmatur 2. dò , divortium in lege Christi est subrogatũ repudio Mosaico : ergo sicut ob fornicationẽ poterat repudiari quoad vinculũ ita in lege Christi. Confirmatur 3. ex canone *concubuiſti 23. 32. q. 7. ubi Zach. Papa ita decernit, concubuiſti cum uxoris tuæ Sorore? si feciſti, neutrã habeas, et si illa, quæ uxor ſua non fuerat, conſcia ſcleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui vult. Idẽ habetur can. 17. eod. ex D. Amb.*

Resp. de fide eſſe tenendum oppoſitum ex *can. 1. cit. Trid. ſeſſ. 24. ex generalibus Christi verbis Marci 10. v. 11. 12. quicun-*

que dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit adulterium committit. Item Lucæ 16. v. 18. omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur & quòd transiens ad secunda vota, sit mæchus, etsi conjux dimittatur ex causa fornicationis, desumitur ex prima ad Corinth. 7. v. 10. iis qui matrimonio conjuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit (ex quavis causa licita e.g. ob fornicationem) manere innuptam, aut viro suo reconciliari. hoc loco teste August. L. 1. de Serm. Domin. c. 26, ait: Apostolum loqui de casu, quo uxor licitè discedit à viro, nempe ob adulterium, aliàs ei determinatè præcipit reditum, & reconciliationem; cùm tamen ponat in ejus arbitrio, ut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo. Veritatem hanc vide pluribus firmatam apud Wistn. hic n. 62. Ex his

Ad argumentum sectariorum colligitur interpretatio textus Christi Matth. 5. & 19. non posse sumi, nisi pro dimissione quoad thorum ob generalitatem verborum Christi ex Marco, Luca, ac præcepto Pauli. Unde verba illa, excepta fornicatione, & nisi ob fornicationem, debent referri ad illa verba præ-

præcedentia, ut sensus sit, omnis, & quicumque præter causam fornicationis uxorem dimiserit, facit eam mœchari, id est, absque causa iusta præbet ei occasionem fornicandi: secus ad sequentia, ut sensum faciant à contrario sensu, quòd non mœchetur, qui dimissâ uxore propter fornicationem duxit aliam, ita Wiest. *n. 66.* Zoës. hic *n. 2.* & hæc est consonans Orthodoxorum sententia ab initio nascentis Ecclesiæ hucusque propagata contra Cajetanum. Erasm. arbitantes lege tantum Ecclesiasticâ innocenti prohiberi nuptias cum alia apud citatum Zoës.

Resp. ad confirmat. Primam: etsi Pharisæorum quæstio fuerit de dimissione omnimoda, responsum tamen Christi est restrictum ad solam perpetuam dimissionem, & hanc ob solam fornicationem, secus quoad potestatem ducendi aliam, uti constat ex responso dato ad argumentum. Aliàs, ut meritò arguit Sanch. *L. 10. D. 2. n. 2.* si fornicatio solveret matrimonium innumeris fraudibus, & fornicationibus via aperiretur, ut possit repudiari prior uxor, & alia duci.

Ad

Ad secundam Resp. Divortium in lege nova est subrogatum repudio quoad solam dimissionem thori, & cohabitationis, eaque ex sola causa fornicationis; abrogatum autem est quoad alias causas, & potestatem ducendi aliam.

Ad tertiam ex decreto Zachariæ Papæ respondent expositores id intelligendum de nuptiis uxori innocenri permissis post obitum viri. *ad Can. uxor 17.* ex D. Ambros. est responsio Prima, esse apocryphum, & ab hæreticis suppositum. Secunda eorum, qui illum Ambros. adscribunt, agentes intelligendum secundum legem Juliam Civilem fori usu tunc receptam, secus secundum legem Dominicam, secundum quam æqua viri, & uxoris ratio est, ut ipse docuit de Abraham c. 4. & 7. dictus verò Canon viro non uxori permittit transitum ad alias nuptiàs.

§. I.

*An, & quale adulterium sit iusta causa
Divortii?*

CCCXL. Quæres primò, an tam fœ-
minæ, quàm viri adulte-
rium præbeat causam divortii, & quidem
perpetui. Resp. ad primum, & secun-
dum affirmativè. De adulterio uxoris de-
crevit Christus Matth. 5. & 19. per *n. 339.*
habeturque *c. 4. §. & §. hoc tit.* De adulte-
rio viri contra Cajet. etiam stant Canonistæ,
& ferè omnes Doctores apud Sanch. *D. 3.*
n. 6. L. 10. falsum, & temerarium opposi-
tum vocantem *ex Can. fin. 32. q. 5. & cap.*
quæsit 2. hoc tit. utroque loco æquiparantur
facta uxoris, & mariti, posseque etiam u-
xorem discedere supponit Apostolus *1. Cor.*
7. v. 12. jubens uxorem, si à viro disces-
sit (nempe ex causa fornicationis) manere
innuptam ex præcepto Domini, aut viro
suo reconciliari. Ratio est, quòd etiam
viri fornicatio frangat fidem thori.

Resp.

Resp. ad tertium affirmativè, quia Christus absolutè concedit dimissionem propter adulterium, Wiest. *hic n. 92.*

CCCXLI. Quæres secundò, quid hic nomine adulterii veniat? Resp. cum Wiest. *hic n. 72.* Zoës. *hic n. 18.* venire copulam carnalem consummatam illicitam, ac formalem cum non suo, aut non sua, non solùm naturalem, sed etiam sodomiticam, ac bestialem. Ratio legitima datur à Sanch. *D. 4. n. 2.* quòd matrimonium tendat eò, *ut sint duo in carne una.* Genes. 2. proinde ille duntaxat actus perfectè, ac consummatè violat fidem matrimonij, in cujus violatione fundatur jus divortii, per quam carnem suam quis dividit cum non suo, aut non sua, sed ejusmodi actus est solus hic expressus.

Inferes non esse causam Divortii pollutionem cum tertia persona, nec immissionem seminis in os, aut aures masculi, aut foeminae, nec ullos actus quantumcunque libidinosos etsi habentes animum perveniendi ad adulterium, nec copulam naturalem, aut sodomiticam cum vasis penetratione, sine immisso in vas semine, nec sodomiam perfectam cum uxore invita (hic

tamen actus sufficit ad divortium temporale, nempe quamdiu non voluerit desistere) Sanch. n. 8. 9. 12. 13. contra diversos, quia vir per ultimum actum non dividit carnem cum non sua, per reliquos actus dividitur quidem caro, sed non per concubitum, consequenter non consummatè, seu perfectè læditur fides matrimonij, & cum coitus cum Dæmone in forma fœminæ non sit divisio cum alia carne, sit verò talis, quando Dæmon coit in forma viri ob semen veri viri furto sublatum, ideo iste non ille coitus est causa Divortii perpetui. Hinc etiam Sodomia intra duas fœminas non sufficit ad perpetuum divortium, si semen, aut non deciditur, aut decisum extra vas funditur, Sanchez n. 5.

Econtra præbet causam perpetui divortii Sodomia consummata viri cum viro, aut cum fœmina tam activa quam passiva, ut & Bestialitas, Sanch n. 3. & 4. 14. quia conjugis caro dividitur in personam aut non suam, aut in carnem bestię, unde impertinens est ad divortium identitas carnis ejusdem naturæ, aut aptitudo copulæ ad generationem, sed causa justa est Divortii, quod

quòd conjux contra fidem matrimonii carnem suam dividat in carnem alienam.

Dixi in Resp. ad quæstionem venire copulam illicitam formalem, unde uxor exercens copulam cum soluto credens virum esse mortuum, vel cum viro credito suo, non posset rejici à thoro, *Can. 7. in lectum.* & *Can. cum per bellicam 34. q. 1.* Idem est de vi oppressa *Can. 3. & 4. 32. q. 5.* non obstat, quòd credens maritum suum esse mortuum, si præbet usum corporis, fornicetur, quia causa hæc non est formale adulterium, *Sanch. D. 5. n. 12.*

CCCXLII. Item non potest esse causa Divortii adulterium commissum cum uxore, quam vir prostituit, aut consensit expressè, vel saltem tacitè, non prohibendo, dum facilè posset, *Sanch. n. 3.* quia uterque est æquè culpabilis in primo casu, in secundo tacitè consentienti non fit injuria per regulam 27. *in 6.* jus autem Divortii fundatur in injuria. Idem dic de uxore consentiente in viri adulterium. Verùm per hoc præcisè, quòd sciat virum adulterari, taceátque, taciturnitas hæc non habetur pro tacito consensu, quia censentur fœminæ, utpote viris inferiores non posse
eos

eos facilè reprehendere absque metu mali gravioris, & dissidii, ac abstrahere à delictis, Sanch. *n.* 4. Wiestner *n.* 75.

Præterea adulterium ab uxore commissum non est causa divortii, quam maritus domo injustè expellit, vel negat alimenta necessaria, vel debitum conjugale, vel per menses aut annos ad thorum, & commercium conjugale non invitat, aut ut sævitiam declinet, domo fugit, quando ejusmodi mariti actus eo tendunt, ut uxor fornicetur, quia tunc perinde est, ac adulteranti connivere, adulteriúmque approbare Sanch. *L. 10. D. 5. n. 5. 6. & 10.*

At seclusâ præfatâ viri intentione vir haberet justam causam Divortii ex ejusmodi uxoris adulterio, quia vir est solum causa indirecta, & remota, Sanch. cit. Wiest. *num.* 75. contra Sà V. *divortium*, ubi docet virum non posse dimittere uxorem, cui dedit adulterandi occasionem, nisi ut limitat Krimer. *n.* 1533. dictæ, vel similes circumstantiæ sint tales, in quibus prævideri possit periculum, idque potuerit, & noluerit præcavere, sic enim datur injustè occasio propinqua, præsumiturque in talem finem ordinari. Exinde deducit, quòd u-

xor post aliquot annorum usum conjugalem conscia virum non posse se continere, si à viro recedat, causâ recessûs in judicio reprobata jubeatur redire ad virum, at illa contumaciter non redit, & interea vir adulteretur, adulterium hoc nequeat ad divortium opponere, quia est causa ejus moralis non positiva, sed negativa, injustè enim negat debitum periclitanti de incontinentia contra legitimam sententiam.

Adulterium non præbet causam Divortii alteri, si sic etiam adulteretur, *quia paria delicta ob jus in utroque læsum mutua compensatione tolluntur*, sunt verba Innocentii III. *cap. penultim. de adulter. & c. fin. eod. ad cit. cap. 4. h. t.* Et est id verum, etsi crimina sint imparia, ut si unus sit adulter, Sodomita alter, & etiam adulter, & bestialis, aut unus commiserit adulterium unicum, alter plurima, aut unius sit occultum, alterius publicum Sanch. *L. 10. D. 6. num. 4. 5. & 8.* quia præfata delicta in se inæqualia relatè ad divortium sunt paria, cùm ob singula sit concessum, juræque attendunt ad rationem non numeri sed fractæ fidei, & in foro sufficit cognitio veritatis, jam enim publicus adulter acquirit jus excipiendi contra adul-

adulterum occultum, proinde non deficit illi jus ad divortium impedendum, sed sola probatio, cujus defectu cadet in foro externo, secus in foro conscientiae. Hinc occultus adulter peccat mortaliter divertens ab adultero publico Sanch. *cit. num. 8.* contra Henriquez.

CCCXLIII. Quid si uxor adulteretur ex gravi metu cadente in virum, aut foeminam constantem datne causam viro divertendi? aut si maritus habens suspectam de adulterio uxorem dissimulet, & fingat iter, aut quid simile per se, aut per alios certam acquirendi delicti notitiam, ut adulteram, vel corrigat, vel legitimè dimittat, censeturne consentire? Resp. ad primum probabilius affirmative cum Sanch. *D. 5. n. 16.* quia hic metus non excusat à culpa formalis adulterii, quam solam Canones attendunt ad poenam Canonicaam fixam in divortio, excusat tamen talis metus à poena legali. Verùm quia tunc ex parte illius dolus abest, sine quo non committitur adulterium punibile. *Lege si ex 43 ff. ad legem juliam de adulteriis*, idcirco probabiliter non incurrere etiam poenam Canonicaam censet cit. Sanch. *n. 15.* Resp. ad se-

cundum negativè cum Sanch. *D. 12. n. 52.* qui habens justam dissimulandi causam non censetur consentire, qualiter hic accidit.

CCCXLIV. Dubium est an condonans conjux innocens adulterium possit divertere, si post condonationem denuo alter labatur? Item an si uxor post adulterium reddat debitum adultero spontè, aut invita, aut ipsa petat debitum, censetur tacitè condonare adulterium, proinde non valeat divortium petere? Dixi, si postea labatur, nam expressa condonatio est cessio juris acquisiti ex adulterio Sanch. *D. 14. n. 1.* Resp. ad primum non solum posse divertere, proinde agere civiliter, sed etiam criminaliter ad publicam vindictam ex adulterio novo non condonato *c. de his de Accus. & lege transigere. Cod. de translationib. Krim. num. 1540.*

Resp. ad secundum primò per copulam viro adultero ab uxore innocente redditam tacitè condonari adulterium, proinde hanc non posse divertere stantibus binis conditionibus, quarum prima est, ut innocens sit conscia adulterii. Secunda ut copula sponte habeatur, Sanch. *n. 6. 9. & 13.* quia ratio divertendi est divisio carnis adul-

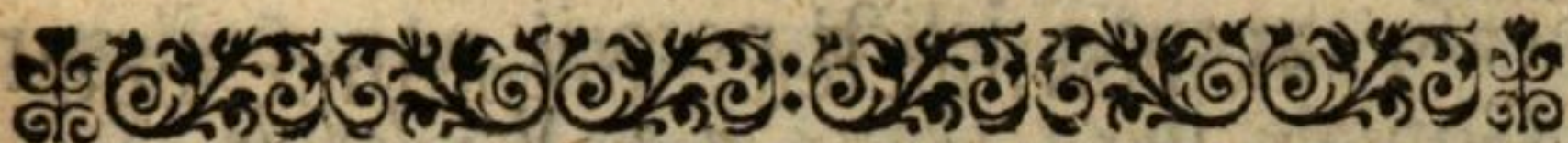
adulteri in aliam carnem, *Canon. Dixit Dominus* 32. q. 1. copula autem spontanea subsequa restituit pristinam unionem. Unde cum non sit spontanea copula, ad quam innocens cogitur ex Ecclesiæ præcepto, ut perculsa uxor ex gravi metu adulteri (imo etsi hic actu non inferat metum, sed uxor meritò timeat negare debitum, quia novit terribilem) aut si reddat existimans se erroneè teneri, aliàs non redditura per talem copulam non condonat tacitè. *Sanch. n. 13. 15. & 16.*

Resp. secundò ad secundum præsumi tacitam condonationem adulterii, quando innocens spontè, & scienter retinet adulterum, séque familiarem exhibet adultero post certitudinem adulterii (secus si sit hujus solùm suspicio, nisi sit violenta; hæc enim est sufficiens moralis certitudo adulterii in utroque foro ad divortium) *Sanchez n. 10. 17. & 18.* similes enim amicitiae actus censentur injuriæ remissio, *Wiestner hic. num. 56.*

Dixi præsumi: unde forum externum non audiet volentem vivere in præfatis circumstantiis.

Difficultas superest, an etsi tunc innocens non habeat animum condonandi, atamen adulterium censeatur condonatum etiam in foro conscientiae, proinde divortium sit illicitum. Affirmant aliqui apud Sanch. *n. 20.* ipse verò *n. 21.* negat; quia si ne hoc animo re ipsa non est condonatio, seu cessio juris, sed solum *censetur*, aut *videtur* condonatio, consequenter solum praesumitur. Ratio est quod remissio hæc non verbis, sed factis inducatur, actus autem non operantur ultra intentionem agentis, *lege non omnis ff. si certum petat*, ergo ubi contraria est intentio, non est vera condonatio.

§. II.

An innocens adulterum debeat dimittere, aut auctoritate propria ab eo divertere, emendatum recipere etiam post sententiam Divortii.

CCCXLV. **A**dulterium est, vel notorium, vel occultum: notorium est vel juris, vel facti, illud fit per sententiam, aut confessionem judiciale, vel legitimam testium depositionem. Notorium facti est, quod nulla tergiversatione celari potest. Occultum hic non sumitur pro eo, quod opponitur publico, sed quod probari non potest.

In casu adulterii notorii notorietate juris etiam in sæculari foro, aut facti fas est innocenti ab adultero divertere propriâ auctoritate *cap. significasti 4. h. t.* approbante factum viri motu proprio uxorem repellentis, ubi actio spolii ad restitutionem thori eliditur exceptione adulterii notorii, nisi ipse cum alia adulterium commisisset, aut rejecta verè probet virum dedisse causam ad delictum à se patrandum ordinatam, hoc

casu exceptio delicti notorii non audietur
Gonzalez in cit. cap. 4. n. 2. V. dedisse.

Non obstat c. *Porro* 3. eod. negans separationem ob parentelam, seu consanguinitatem etiam publicam absque iudicio fieri posse. Disparitas est, quòd recessus ob consanguinitatem dissolvat vinculum matrimonij, privetque ipsam etiam proprietate matrimonii, econtra ob adulterium privet solam possessione, atque adeo prior est magis præjudiciosus, consequenter merito adhuc requiritur iudicium Ecclesiæ
Sanch. Lib. 10. D. 12. n. 28. Pontius L. 9. c. 18. n. 3.

Dixi adulterii Notorii, quia in casu adulterii Dubii, aut probabilis de eodem suspicionis est illicita diversio auctoritate propriâ c. *ex parte* 9. de sponsalibus, & *matrimonij* ibi: *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere* (hinc à contrario confirmatur assertum de licita notorii adulterii dimissione propriâ auctoritate) Huic non contrariatur *Canon. dixit* 2. 32. q. 1. ubi permittitur dimitti uxor ob fornicationis suspicionem, quia est intelligendus de suspicionem sive præsumptione violenta, qualis est ferè semper conjuncta
 cum

cum fornicatione, & ideo est moralis certitudo de commissa, sufficiens ad sententiam Divortii *c. Litteris 12. de præsumpt.* Sanch.

n. 42. Wiest. n. 79.

Conjux certus de adulterio alterius, quod tamen probare non potest, liber est à redditione debiti in foro conscientiae, eo-que casu innocens ex natura rei non tenetur parere Ecclesiae compellenti ad cohabitationem minus ad reddendum debitum; sententia enim nititur præsumptione falsâ, & licet ratione scandali debeat cohabitare, consequenter quoad hoc parere Ecclesiae non tamen quoad debiti redditionem Sanchez *n. 5. ac 31. juncto 24.* quia natura matrimonii obligat ad cohabitandum, & reddendum debitum subconditione servandæ fidei conjugalis, & ideo secluso scandalo innocens non solum potest negare debitum, sed etiam clam alio discedere, Sacros Ordines suscipere, vel ingredi Religionem, Wiest *n. 8.* Sanch. *D. II. num. 5.* ubi in *num. 6.* notat in foro externo adulterium occultum agentem judicio possessionario restituendum antequam agatur de exceptione adulterii occulti, secus si agatur judicio petitorio, nempe si vir petat; tunc

C c c 5

enim

enim repellitur exceptione adulterii etiam occulti, & prius lis agitabitur de exceptione.

CCCXLVI. Etsi innocenti detur jus divertendi ab adultero per numerum priorem, non est tamen obligatio per se innocenti imposita, ut divertat Sanch. *D. 13. n. 6.* Pont. *c. 17. n. 2.* Wiest. *n. 63.* plures citans textus juris nostri, quia Matth. 19. dimissionem adulteræ non præcipit, sed permittit: nam juri acquisito quisque potest renunciare per se loquendo, videlicet secluso scandalo, quod vix unquam metuendum in uxore tolerante virum adulterum, eò, quòd non facilè consensûs suspicio de ea oriatur.

Adulterum resipiscientem debere recipi ab innocente docuit August. *Can. quòd autem 32. q. 1.* consonat *cap. si vir. 3. de adulteriis, & stupro ibi: Si mulier pœnitentiam egerit, debet, ad non sæpe recipere pœnitentem.* Verum hæc obligatio meritò negatur à Pont. *L. 9. c. 19. n. 6.* Wiest. *n. 85.* Pirrhing *n. 22.* exponentibus oppositos textus de debito non legali sed honestatis seu æquitatis (nisi receptio resipiscientis averteret malum magnum, aut promoveret ingens bonum

num cit. Wiestn.) quia emendatio non restituit jus adultero, quo est spoliatus; estque hæc sententia Glossæ in cit. cap. si vir verb. debet. Dum Can. ego dixi 34. q. 1. & 2. dicitur: Si vir non repetit suam uxorem jam pœnitentem, peccat, intelligendum est, si ex odio non repetit, aut in casu, quo commodè potest, dum est alter in periculo incontinentiæ. At si innocens post dimissum adulterum labitur in adulterium ante latam sententiam divortii secundum omnes tenetur redire ad dimissum, proinde hunc recipere. Sanch. D. 9. n. 24. n. seq. ampliando ad obligationem recipiendi etiam post sententiam, quando innocens lapsus est ante sententiam, quia ob delictorum compensationem sententia divortii reipsa est injusta.

CCCXLVII. Major difficultas est, an id ipsum dicendum; quando post latam sententiam innocens adulteratur. Negat Sanch. n. 30. Laym. L. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 14. Si tamen sit manifestum periculum incontinentiæ esse reconciliandos ex iudicis Officio cit. Sanch. juncto n. 31. Verius affirmat Wiest. n. 89. cum cit. Pontio Fagn. in c. ex litteris 5. n. 9. h. t. etiam sine iudicis offi-

officio teneri tunc uxori reconciliari, quia sententia divortii non dat jus innocenti divertendi, sed declarat illud ex adulterio illi esse acquisitum prout constat *ex cap. significasti 4. eod.* ubi in casu adulterii notorii absque sententia, sed propria auctoritate habet jus divertendi, quod justam diu competit illi, quamdiu ipse est innocens, aliàs post adulterium alterius haberet adhuc ipse jus divertendi, etsi etiam ipse fieret adulter contra dicta. Igitur sententia divortii est conditionata: *Si actor manserit continens.*

Opponit Sanch. 1. quod semel benè definitum est, minimè retractandum est, *Can. quod benè 6. q. 3.* Secundò servitus semel amissa non renascitur, *Can. quæris de consecratione dist. 4.* Tertiò exceptio rei judicatæ semper obstat nocenti, ne scilicet negligens appellationem, latam sententiam possit revocare in dubium. Quartò sententia divortii absolvit Innocentem à debito Societatis conjugalis, proinde in nocente dissolvitur jus communis thori, consequenter adulterium post sententiam ab innocente commissum non est injuriosum dimisso, quia tamen adhuc remanet vinculum, fornicatio est adulterium, erga Deum, sc-

secus erga conjugem propter amissum jus thori, sicut si hoc connivente adulteretur, adhuc est etiam respectu DEI adulterium. Quintò sententia divortii non est tacitè conditionata, id est, non imbibit conditionem *quamdiu separatus innocens manserit*, quia esset in favorem Rei, cùm tamen reipsa sit in ejusodium, atque adeo transit in rem judicatam, ergo est absoluta, & perpetuò absolvens à servitute conjugali.

Resp. ad primum procedere id de retractatione ex jisdem causis, ex quibus est definitum, secus si ex nova, tunc non est tam prioris retractatio, quàm nova decisio. deinde si vim haberet, nec judicis officio possent cogi ad reconciliationem.

Resp. ad secundum id intelligendum, nisi denuò ex nova causa contrahatur.

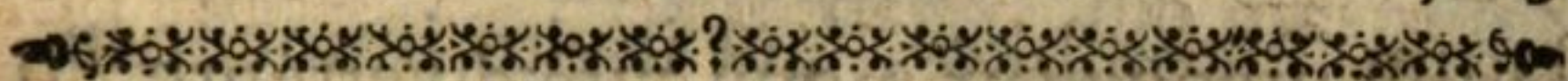
Resp. ad tertium concedendo totum, hoc tamen non impedit agere volentem ex nova causa, & exigere declarationem juris ex adulterio quæsit.

Resp. ad quartum nocentem amittere solum jus cohabitationis, & exactionis debiti conjugalis, non tamen amittere jus fidei conjugalis, ne innocens sit obligatus, non copulari ulli alteri, aliàs non possit pe-

ti restauratio matrimonij cum divertente (si postea adulteretur) ob notorium adulterium conjugis autoritate propria : sententia enim solum declarat jus ab innocente quæsitum ex alterius adulterio , consequenter id , quod licet contra divertentem propriâ autoritate , si postea adulteretur , id ipsum licebit contra eum , qui autoritate sententiæ judicialis divertit , si adulteretur.

Resp. ad quintum negando assumptum , quia eam postulat natura hujus contractûs , quam sententia natura non potest.

§. III.

Plura consequentia Divortium ob adulterium dissolvuntur.

CCCXLVIII. **Q**uæres primò. An post sententiam divortii, si innocens velit, nocens debeat reconciliari, quando res est integra seu neuter statum mutavit. Resp. affirmativam probabilius asseri à Sanch. *L. 10. D. 10. n. 3. & 10.* cum plerisque contra Navarum, & paucos apud Sanchez *n. 2.* probabiliter eodem teste dissentientes, quia adulterium non liberat reum ab obligatione thori, & vitæ socialis, si innocens velit (aliàs ex delicto sentiret commodum) & hunc non privat jure in communem thorum, & vitam sociale, quare innocentem duntaxat sententia absolvit ab obligatione præfata, neque hic acceptando sententiam cedit juri suo in corpus nocentis: Nec sententia huic, sed innocenti libertatem concessit.

CCCXLIX. Quæres secundò. An post sententiam Divortii dimissus adulter obligetur, & quamdiu ad non mutandum sta-

statum inconsulto , aut invito innocente. Dixi *post latam sententiam* , nam ante hanc secundum omnes apud Sanch. *n. 7.* adulter non potest statum mutare Ordinis susceptione , aut professione Religionis , aut votiemissione invito , aut inconsulto innocente, eò , quòd innocenti præjudicare non valeat , ut ex delicto commodum non assequatur , *Lege itaque ff. de furtis.* Unde innocens posset , si vellet reum vocare ad usum matrimonij , nec professio valeret. *Cap. quidem 3. & cap. placet de Convers. conjugatorum.* Resp. obligari , quamdiu spes est reconciliationis , ita probabilior sententia cit. Sanch. *à n. 3.* Palao *part. 5. D. 3. p. 6. q. 7, n. 2.* propter rationem numero superiore datam , siquidem sententia divortii solummodo est declaratoria juris acquisiti innocenti ex adulterio , quin hunc privet jure revocandi. Opposita sententia deobligans Reum ad reconciliandum innocenti acceptanti sententiam , & concedens innocente inconsulto , imò , & invito transitum ad Sacros Ordines , &c. est probabilis secundum ambos hos DD. etsi enim sententia directè faveat innocenti quatenus ponit in ejus arbitrio , ut divertat vel se reconciliet ,

ciliet, indirectè tamen est favorabilis nocenti. Ex his

CCCL. Inferes primò, si vir uxorem per sententiam judicis sæcularis ob adulterium detrusam in monasterium non repetat intra biennium, poterit uxor profiteri per *Auth. sed hodie ad legem juliam de adulterijs*, cujus decisio Jure Canonico non est revocata, Abb. in cap. gaudemus n. 7. de divortio, Sanch. L. 9. c. 19. n. 3.

Secundò liberum esse adultero mutare statum, postquam innocens sacris initiatus est, aut professus Religionem Sanch. n. 6. Palao n. 2. quia status electus est oppositus conjugii usui. Idem dic, si adulter emendatus sæpius petiit reconciliari, sed repulsus est, quia toties iterata repulsa spem reconciliationis sustulit, quâ sublatâ innocens irrationabiliter refragaretur mutationi statûs Sanch. cit. n. 8. & 16. Pontius n. 2. Palao cit.

Tertiò probabilius est non esse adultero liberum mutare statum ex eo, quòd innocens emiserit votum simplex castitatis. Sanchez n. 6. Palao cit. quia vovendo castitatem non cessit juri exquirendi debitum à conjugē, nec in hujus favorem promisit ab-

stinere à petitione debiti, sed in honorem DEI, & licet petens mortaliter peccat contra votum, quia tamen actus petitus ex se est licitus totaque malitia resultat ex circumstantia se tenente ex parte petentis, reddens non peccat, Sanch. *L. 9. D. 6. num. 7.* Rectè addit Palao, cum conjuges obligentur non tantum quoad thorum sed etiam quoad cohabitationem, etsi nocens non teneretur reddere stante voto, ut plures docent, inter quos Pontius *L. 10. cap. 3.* teneretur tamen cohabitare: nihilominus uxor adultera rarò potest compelli ad redditum ob rationabilem metum mortis, vel iniquæ tractationis, vel sævitiae. Palao.

CCCLI. Quæres tertio. An adulter etiam debeat Religionem ingredi, si innocens eam ingrediatur, & utrum post sententiam divortii, ex sævitia sit conjugibus liber Religionis ingressus. Ad primum videtur affirmandum *ex cap. 3. & 6. de conversione conjug.* exigentibus mutuum conjugum ingressum. Resp. ad primum negativè: etsi innocenti etiam ante sententiam sit integrum invito altero Religionem ingredi, aut Sacros Ordines suscipere contra Innocent. Hostiens. in casu adulterii notorii Sanchez

chez *L. 10. D. 11. n. 2. 10. juncto n. 16.* Responsum datum supponit Sanch. *n. 2. ex D. 10. n. 15.* eo quod textus pro affirmativa allegati prohibentes mutationem status alterius conjugis, altero in sæculo manente loquantur de casu, quo jura matrimonij sunt integra, in quæstione autem præsentis sunt diminuta per Divortium.

Resp. ad secundum cum Sanch. *D. 18. n. 48. & seqq.* negativè, quando sententia ob sævitiam (idem est si fit ob furorem) est restricta ad certum tempus, quia tunc jus matrimonij prohibet transitum ad tempus signatum emendationis, aut cautionis sufficientis. Affirmativè verò de transitu innocentis, quando sententia est absoluta, sive non restricta ad tempus, qualis fieri potest, quando spes nulla est emendationis, etsi præstetur cautio: tunc enim non minus quàm ob adulterium innocens est liber ab omni conjugali obsequio thori & cohabitationis (quando autem desperata censenda sit emendatio tradit *n. 31.*) proinde potest mutare statum, ac profiteri in Religione, quâ secutâ non est restituendus nocenti, etsi postea patefcat emendatio secus si furor creditus perpetuus cessarit

Wiest. n. 110. Econtra adultero non est liberum post sententiam mutare statum invito innocente, nisi spes reconciliationis penitus evanescat, ita Sanch. D. 18. n. 49. in fine ex D. 10. à num. 10. patétque ex dictis numeris 349. & sequenti, Wiest. num. 106. dans rationem optimam, quòd teneatur sævitiam deponere, ac innocenti reconciliari. Cæterum fatendum, quòd sola fornicatio sit per se, & ex natura rei causa divortii perpetui: exinde tamen non sequitur, quod sævitia per accidens ratione periculi, quando hoc imminet perpetuum, nequeat fieri propter eam divortium perpetuum, Wiest. n. 108.

§. IV.

Quæ bona amittat post divortium adulter conjux?

CCCLII. **B**ona ad uxorem æqualiter spectantia sunt primò dos, id est, id quod marito ab uxore, aut alio ejus nomine ratione matrimonii ad onera hujus sustinenda datur, aut promittitur. Quæ ab aliquo ascendente vel ab extraneo intuitu Patris data, dicitur profectitia: adventitia verò facta ex bonis propriis uxoris, vel extranei sine respectu ad Patrem. Quando taxatur valor ejus certo pretio, vocatur dos æstimata; non taxata, dicitur non æstimata. Valor ejus dupliciter taxari potest, nempe vel ad venditionem, vel præcisè, ut constet pretium à marito refundendum, si amittatur culpâ mariti: taxata ad venditionem, transit in proprietatem mariti, unde obligatur postea reddere, non res dotales, sed horum pretium.

Secundò Paraphernalia, quorum nomine veniunt omnia bona, quæ adfert uxor ultra dotem ad maritum, aut quæ du-

rante matrimonio illa acquirit hæreditate, donatione, industriâ suâ.

Tertiò dotalitium, cujus fit mentio in *cap. plerumque 4. de donationibus inter virum, & uxorem* secundum Glossam V. *Dotalium.* & Jul. Clarum L. 5. *sententiar. 2. Adulterium n. 15.* significat res paraphernas. At verius secundum Sanchez L. 10. D. 8. n. 10. Gonzalez *in cit. c. n. 6.* est donatio propter nuptias, per quam hic Krimer *num. 1600.* ex Haunold. 10. 1. tr. 4. n. 346. intelligit contradotem à marito in affecurationem dotis assignatam, estque pars ea bonorum mariti, quam hic ex consuetudine, aut pacto obligat pro dote. Juxta jus commune contrados est æqualis doti, *Novel. 97. c. 1.* illius naturale dominium est penes maritum (sicut dotis penes uxorem) civile verò, vi cuius rei vendicatio uxori competit, probabiliùs est penes uxorem ex *Novell. 61.* At Wiestn. *ad Dict. tit. n. 57.* putat expeditionem illius intellectum, ut importet, vel præfatam donationem propter nuptias (quæ, inquit n. 38. olim ante, hodie post nuptias Germanicè *Widerlag* vocatur) vel secundum Abb. n. 8. *in cit. cap. plerumque* & Canisium n. 3. pretium, seu æstimationem

nem dotis consistentis in numero pondere,
& mensura, résve æstimatas in dotem.

Quartò est contrados, seu explicata
proximè donatio propter nuptias. Quintò
est sponsalitia largitas, de cujus significa-
tione non est concordia apud DD. ego cum
cit. Haunold. *n.* 330. post Sanch. *L. 6. D. 1.*
n. 1. & D. 18. à n. 1. per eam intelligo do-
nationem inter sponfos factam contempla-
tione futuri matrimonii, proinde conver-
titur cum donatione ante nuptias spe in-
eundi matrimonii, ejusque causa fit. De
ejus dominio disputat cit. Sanch. *à n. 2.* &
ex eo Krimer *à n. 1078.* Ego breviter disse-
rui Anno 1708. *in tractatu de jure n. 86.* ubi
notavi hanc donationem non irritari à jure
cap. fin. de donationibus inter virum & uxorem,
eò quòd non fiat constante matrimonio,
nec referatur ad tempus contracti matrimo-
nii, quia, ut notat Sanchez *n. 2.* non se-
cuto matrimonio culpâ donantis, totam
lucratur donatarius.

Sextò sunt jocalia, per quæ veniunt
munera, quæ affectûs lucrandi, vel con-
servandi gratiâ sponsi sibi invicem tradunt.
De his idem, quod de sponsalitia largitate
sentit Sanch. *n. 4.* ad quam Palao de spon-

salibus *D. 1. p. 13. §. 3 n. 9.* ex Sanch. *D. 28. num. 9.* contra alios, secundum sibi veriorē sententiam refert pretiosas vestes datas sponsæ pridie nuptiarum. Verum cit. Sanchez nihil de hoc habet loco cit. at bene Jo- calium meminit *D. 18. n. 9. & D. 25. num. 11.* ac fusè agit cit. *D. an sponsa fiat vestium domina.*

Demum sunt bona utrique conjugī communia nempe illa, quæ accrescunt illis ex donatione, aut industria communi, aut si vi contractûs initi lucra alterutrius spectant ad massam communem.

CCCLIII. Uxor adultera amittit dotem, ac donationem, propter nuptias, maritûsque lucratur priorem, posteriorem verò recuperat *cap. plerumque 4. de donationibus inter virum, & uxorem,* uxor econtra ob viri adulterium recuperat dotem, & lucratur donationem propter nuptias, Barb. *in cit. cap. n. 13. & 9.* Gonzalez *n. 11.* Wiest, *ad cit. tit. n. 51. lege consensu 8. §. 4. & 5. c. de repudijs.* Limitat Bartolus apud Krimer *n. 1604.* si uxor, & maritus habent liberos ex eodem, aut alio matrimonio, nec maritus lucratur dotem, nec uxor donationem propter nuptias, sed reservantur ista libe-
ris

ris adulteræ post mortem uxoris de jure communi, viro dum vivit habente usum fructum, Wiest. n. 55. ex Novell. 117. cap. 8. *¶. si enim filios habuerit.* Uxor ob adulterium non amittit parapherna. Sanch. L. 10. D. 8. n. 10. Wiest. cit. n. 55. contra Covarruv. & Clar. volentes nomine dotalitii in cap. *plerumque* venire paraphernalia, consequenter etiam hæc amittere. Verum n. 352. dictum est venire donationem propter nuptias, aut pretium dotis æstimatæ, idcirco verius est hanc pœnam non incurrere, uti nec sponsalitiæ largitatem perdere Krimer n. 1599. in fin. (quæ autem donatæ res veniant nomine sponsalitiæ largitatis, dissident Sanch. L. 6. D. 25. n. 10. Molin. D. 290. *§. quartum dubium.* Palao *¶. 1. n. 3.*) imo etiam dos, & donatio propter nuptias non amittitur in casibus, in quibus adulterium nequit esse causa justa divortii, relatis à n. 341. ut si injuria sit condonata vel alter in adulterium consenserit, vel in hoc ipse sit lapsus. Excipe, nisi donans expressè reservet dotem, Sanch. L. 10. D. 8. n. 22.

CCCLIV. Et cum lex privans adulterum conjugem dote, vel donatione propter nuptias sit pœnalis, non est obligatio

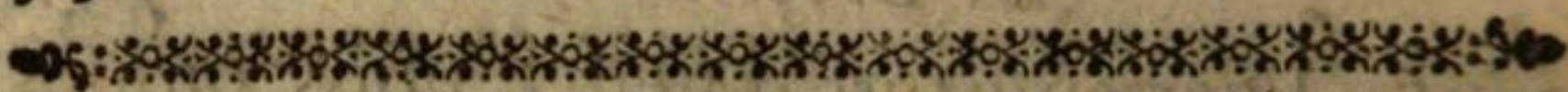
in conscientia dotem, aut donationem præfatam tradi ante sententiam judicis ex doctrina recepta Sanch. n. 13. Wiest. n. 58. Quapropter hæredes decedentis adulteræ ante sententiam non perdunt dotem, quia pœna intentati delicti non transit ad hæredem *L. 1. c. ne ex delictis defunctor.* Contra hanc sententiam fortiter stat textus *cit. cap. plerumque* ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ aut propria voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non valebit*, ubi textus Judicium Ecclesiæ æquiparat voluntario uxoris adulteræ recessui ad lucrandam dotem: unde cùm in casu notorii adulterii jus concedat conjugì *cap. significasti 4. hoc tit. per n. 345.* quòd possit propriâ authoritate divertere Abb. n. 3. in *cit. cap. plerumque*, & alii inferunt, maritum uxorem tunc repellentem fieri Dominum dotis propriâ voluntate ante sententiam.

His non obstantibus persistit Sanch. in asserta sententia, remque totam sic componit, ut perfectè, & irrevocabiliter vir acquirat dotem, requiri sententiam, attamen ante sententiam justè eam potest retinere titulo exceptionis adulterii opponendæ

dæ, si uxor dotem repetat ex generali doctrina ab eodem stabilita *L. 6. D. 38. n. 34.* quòd is, cui competit exceptio, ne debeat aliquid solvere, habeat jus retinendi in foro conscientiae, & externo, etsi alter repetat, imò hoc jus retinendi viro competere, etsi adulterium non sit notorium, exciperéque contra adulteram repetentem opponendo delictum cit. Sanch. addens in hoc casu adulterii non notorii virum statim fore restituendum, si illa peteret restitui consortio matrimoniali. Addit secundo si vir etiam fiat adulter ante sententiam non posse contra illam repetentem dotalia, uti jure exceptionis, nec dotem retinere at si post sententiam, deobligetur acquisitam reddere uxori ante sententiam.

An etiam hoc casu postremo vir ab uxore cogi possit jure actionis, aut officio judicis in foro externo ad restituendam dotem, pendet ex diversitate sententiarum; ad quæstionem, an uxor, quando post sententiam vir fit adulter, acquirat jus agendi ad repetendum virum, & dotem.

Negat Sanchez *D. 9. num. 37.* contra quem tenuimus *n. 347.*

§. V.

De causis Divortii temporanei.

CCCLV. **S**ola fornicatio est causa perpetui Divortii inter conjuges. Supereft, ut agatur de divortio ad tempus ex reliquis causis. Hujusmodi plures dari posse definitur à Trident. Synodo Sess. 24. de *matrim. Can. 8.* Etsi Christus Matth. 9. meminert folius fornicationis. Christus enim ibi locutus est de causa perpetua, cujus perpetuitatis per se non datur ulla alia causa, quia aliæ non opponuntur fidei matrimonii. Prima causa divertendi est, adulterium spirituale, seu hæresis, & à fortiori apostasia à fide. *Cap. de illo 6. h. t.* ubi dicitur, quòd si divertat innocens auctoritate propriâ cogi possit ad recipiendum resipiscentem, secus si judicio Ecclesiæ; quare sic judicata hæresis est causa perpetui divortii, *Wiest. hic n. 93.* ut autem Ecclesiæ judicio innocens divertat, non requiritur sententia divortii, sed sufficit declaratio hæresis in altero, *Krimer n. 3553. ex Sanch. L. 10. D. 15. n. 20. ubi à n. 15. de hac cau-*

Causa divertendi fusè differit, ubi & omnes
supponunt uxorem propriâ authoritate
posse divertere ad tempus, si vir lapsus
post matrimonium in hæresim monitus ab
ea nolit resipiscere, supponit cit. c. uxor
tamen secluso periculo seductionis non te-
netur uti isto divertendi jure, etsi monitus
nolit resipiscere, Krimer *n.* 1559. contra
Sanch. *n.* 5. existimantem superesse peri-
culum; ut autem uxor possit jure suo diver-
tere, non requiritur notorietas hæresis,
Sanch. *n.* 6. qui *n.* 8. 9. & 10. rejectis alio-
rum rationibus, ob quas innocens queat
divertere à lapso in hæresim, & quidem si-
ne obligatione recipiendi etiam resipiscen-
tem, si judicio Ecclesiæ divertit, nempe
rationem non rectè fundari in jure naturali,
siquidem cessat periculum seductionis post
emendationem, sed in jure solùm Ecclesia-
stico statuente id in pœnam. Hæresis quod
si post lapsum virum in hæresim uxor illi
carnaliter copuletur post scientiam hæresis,
an hæc copula sit index animi remittentis
jus ab eo divertendi; Distinguit Krimer
n. 1561. ex Sanch. *n.* 26. nempe si copula
fiat ante judicium Ecclesiæ, præsumitur
cessio juris diversionis temporalis, secus
per-

perpetuæ. Hujus ratio est, quòd ante judicium Ecclesiæ non dum fuerit jus perpetuo divertendi, ergo nequit ejus cessio præsumi. At cùm post judicium habeat jus perpetuæ diversionis, præsumitur hoc cedere, nisi sit periculum perversionis, tunc enim jure naturali obligatur divertere. Quale periculum moraliter abesse potest.

CCCLVI. Pœna divortii ob hæresim principaliter spectat favorem non innocentis, sed Ecclesiæ, ac Religionis Catholicæ ob violatam non conjugii, sed DEO datam fidem. Hinc hæresis causa præfata divortii non compensatur per hæresim alterius, sicut compensari diximus adulterium per adulterium alterius, eo quòd jus divertendi ob adulterium sit principaliter in favorem innocentis ob injuriam illi illatam, *Wiest. n. 94.*

Hinc seclusâ omnino compensatione (quam non dari inter adulterium carnale, & spirituale rectius tradit Sanch. *n. 3. & 4.* contra alios ibi *n. 2.* relatos) quæstio an in casu hæresis, in quam uterque est lapsus, possit uterque altero invito divertere, est resolvenda, eamque resolvit ope distinctionis *Wiest. cit. cum Sanch. D. 6. n. 4.*
 si

si iudicio Ecclesiæ uterque est condemnatus hæresis, potest altero invito uterque divertere, donec mutuo consensu reconcilientur, quia in utroque existit tunc causa perpetui divortii, proinde nulla pars invita cogitur recipere alterum volentem. Antecedens constat *ex cap. fin. de conversione conjugat.* concedente innocenti jus ingrediendi Religionem, postquam iudicio Ecclesiæ alter est hæreticus declaratus, quali jure ingrediendi, supponitur esse privatus hæreticus, uti etiam perpetuo jure conjugali, consequenter etiam pro casu, quo alter labitur in hæresim, non recuperat jus conjugale, jus enim semel extinctum non reviviscit.

Si verò alter duntaxat est condemnatus, ab hoc non condemnatus potest divertere, quin debeat ei reconciliari, quia ut proximè dictum, sententia eum perpetuò privat jure conjugali, condemnatus verò etiam post resipiscentiam, nequit à non condemnato divertere, nisi ad tempus durantis hæresis; hæc per resipiscentiam sublatâ, huic ille debet reconciliari, quia hæresis non dum declarata ab Ecclesia est causa divortii solum temporalis per *n. 355.* durat enim

nim tam diu, quamdiu est periculum per-
versionis, quod cessat cessanti hæresi.

Sed nunquid si adulter conjux agat ad
divortium in foro Ecclesiastico ob hæresim
alterius, hic opponere potest adulterium,
ut ipse propter hæresim repelli non valeat,
sed divortium ob hæresim compenset di-
vortium ob adulterium, nam utrumque
delictum est causa sufficiens divortii perpe-
tui? Resp. cum Sanchez *n. 3.* Wiestner *n. 95.*
negative, quia esto in hoc sint paria deli-
cta, quoad alia tamen sunt rationis diver-
sæ, tum quia per hæresim fides DEO data
violatur, per adulterium autem fides data
homini, tum quia licet hæresis sit gravior a-
dulterio, minus nocet matrimonio, quàm
adulterium, tum quia divortium ex cau-
sa adulterii principaliter est in favorem in-
nocentis conjugis, divortium verò ob hæ-
resim principaliter in favorem Catholicæ
Religionis. Quare non modò crimina
sunt rationis diversæ, sed etiam fines u-
triusque. Hinc est disparitas, cur debi-
tum ex furto, & debitum ex alio atroci
crimine sint compensabilia, quòd finis u-
triusque sit tradere aliquid creditori, idcir-
co datur compensatio, at in divortio nihil
al-

alteri ab altero est tradendum , sed solum amittitur jus ad debitum conjugale.

CCCLVII. Secunda ad tempus diver-
tendi causa est animæ periculum , ut si sine
animæ periculo convivere non possit. San-
chez *L. 10. D. 17. à n. 5.* Wiest *n. 96. &c.*
ex *Matth. 18. Si oculus tuus scandalizat te , e-
rue eum , &c.* ubi nomine oculi intelliguntur
nobis conjuncti , ut parentes , uxor , liberi ,
dum sunt causa ruinæ animæ , Innocent. ex
Abb. in cap. quasi vit 2. n. 2. hoc tit in quo ,
cùm ob perversionem fidei , & ejus pericu-
lum permittatur divortium , secus ob fur-
tum , aut aliud crimen viri , etsi grave
e.g. ob latrocinium , quia regulariter est
periculum morale perversionis imminens à
viro facto hæretico , ratò autem si gravetur
aliis flagitiis , & ideo nullo jure ob alia cri-
mina præter adulterium , & hæresim extra
casum probabilis periculi potest divertere
innocens ; non jure naturali defectu peri-
culi : non jure positivo id vetante Sanchez
n. 3. qui *n. 9.* negat uxorem posse diverte-
re , quæ parcè juxta decentiam statûs alitur
à marito ex furtis , etsi efficiatur impotens
restituendi injustè parta. Hinc

Colligitur, quòd quando vir est Leno, aut ad alia scelera uxorem sollicitat, licet sit iusta causa divertendi Sanch. *n. 3, 6. & 13.* hæc tamen inductio nequaquam est causa perpetui divortii, sed teneri innocentem recipere reum emendatum Sanch. *num. 14.* contra aliquos, quia jure divino conceditur perpetuum ob solam fornicationem, jure verò Ecclesiastico ob hæresim à Ecclesia declaratam. Cæterum nota ex Sanch. *n. 4.* posse ad tempus divertere virum ab uxore, aut econtra ob scelera, quibus implicatur, quando est probabilis spes correctionis, nempe si, ut supponunt Doctores apud Gob. *Theologiæ Juridico-Morali c. 33. num. 45.* edit. Anno 1681. si monitus se non emendet. Addit, quòd etsi probabiliter speret se non succubituram tentationibus viri ad peccata allicientis, adhuc tamen fas est innocenti divertere.

Colligitur secundò, quando maritus ebrius, aut sobrius ita asper, maledicus, &c. ut spectatâ uxoris indole huic sit difficillimum abstinere à quotidianis ferè execrationibus, & blasphemis, potest ab eo divertere, quia generatim docent Doctores licitum esse divortium propter peccandi pericu-
ricu-

riculum ab altero imminens Gob. *num. 69.* subdens *n. 73.* vix ullam obligari ad divertendum ob dictum periculum, quia vix ulli moraliter est impossibile abstinere à maledictionibus, & blasphemis formalibus; & divortio sunt annexa tanta incommoda, quæ faciliè excusant, ne retentio ejus malæ occasionis peccandi sit illi voluntaria, Gob. *n. 73.* meritò postea negans uxori jus divertendi, quando non ex culpa mariti sed aliunde v.g. à matre mariti, seu à focu improba cohabitatio nocet, quia culpa tertii nocere non debet innocenti viro.

CCCLVIII. Tertia causa divertendi ad tempus est periculum corporis imminens ex crudelitate, & sævitia alterius ferro, veneno, &c. insidiantis, ita omnes ex utroque jure *cap. ex transmissa 8. & cap. litteris 13. de restitutione spoliat. lege non omnis ff. si cert. petat. Sanch. Latè D-18. qui n. 4. & Gob. citandus n. 44.* divortium hoc intelligendum etiam quoad thorum.

Nomine sævitiae intelligi vult Gob. secundum omnes *Theolog. Juridico-Moralis cap. 34. n. 2.* omnem, & solam asperitatem unius conjugum, ex qua alteri imminet probabile periculum gravis mali corporalis.

Dixi primò probabile, quia *timoris vani excusatio non est, lege vaniff. de R. I.* Dixi secundò *gravis mali*, aliàs innumera darentur divortia, si minus malum sufficeret. Porro generatim censetur grave omne illud malum, quod cadit in virum constantem Sanch. *L. 10. D. 18. n. 10. ex Lib. 4. D. 5. n. 3. & D. 3. n. 2.* ubi ait hanc gravitatem pensandam non solum ex objecto timoris, sed qualitate personæ, cui metus incutitur per dicta *n. 161.* Illud malum non sufficit præteruisse, sed debet imminere, seu adesse periculum futuri, & quidem etsi tantum semel uxor se graviter verberandam sciât, Gob. *34. n. 12.* Ejusmodi mala enumerat Sanch. *cit. D. 5.* inter quæ de jure est primò mors *cap. cum dilectus.* de his quæ 17. Secundò mutilatio *cap. si quis absciderit dist. 55.* Tertiò cruciatus corporis *cit. cap. cum dilectus*, per quem venit verberatio uxoris non quævis (quia Sanch. *cit. D. 18. num. 18.* Gob. *c. 29. à n. 9.* & passim Canonistæ marito attribuunt jus verberandi uxorem, dummodo non faciat passim, nec ex levi causa, nec acriter, sed moderatè, ac rarò, etsi magnam dederit causam) idque ex duplici ratione. Prima est, quod maritus sit ca-

put

put uxoris, superior, & quasi magister ex
5. ad Ephesios. & 1. Cor. 11. Can. hæc imago 33.
q. 5. Secunda est quòd familia, cui præ-
 est, maritus, sit quædam imperfecta com-
 munitas S. Thom. 2. 2. *q. 63. art. 2. ad 2.* ubi
 exinde infert concessam esse illi potestatem
 coërcendi, quibus præest, non tamen ma-
 jorem, quàm permittat communitas perfe-
 cta; sed ut dictum, moderata, secus
 sæva, acris, gravis, immoderata adeò, ut
 nullus gravem permittat teste Gob. *cit. c. 29.*
n. 11. sub pœna restituendi tertiam partem
 donationis propter nuptias, *Authent. si quis*
autem. q. ut liceat matri, & Avia Collat. 8.
 Idem *n. 13.* testans hanc pœnam hodie non
 esse usu receptam.

CCCLIX. An verberatio uxoris hæc,
 illave censenda sit gravis, attendenda e-
 tiam est consuetudo loci, ut si eam cædat
 fustè, aut flagellis extra delictum suffi-
 ciens ad repudium *cit. Authent. si quis autem.*
 Unde Palao de matrimonio *D. 3. p. 5. q. 3.*
 damnat peccati mortalis cædentem flagris
 uxorem, licet verberatio in suo genere sit
 levis, quia est propria servorum, & non
 nisi in tenera ætate solita infligi, ibique
 præmittit ista verba, *uxorem cedere alapis,*

*conculcare pedibus, fuste percutere raro permitte-
rem*, hæ enim pœnæ frequentes graviter
repugnant affectui conjugali.

Sapienter etiam notat Gob. *cit. cap. 29.
n. 18.* esse etiam attendendum ad qualita-
tem uxoris verberatæ, ut definiatur gravi-
tas verberationis non permiffa maritis, nem-
pe an fit plebeia aut nobilis: nam, inquit,
ex Palao, si uxor plebeja fit ebriofa, aut
suspecta consortia post pœnam levio-
rem non vult vitare, maritus non est reprehen-
dendus, si eam fuste converberet ad sensum
triduo, aut biduo durantem, attamen de-
bet esse levior, quàm leges permittant Pa-
tri in Filium, quia illa est Socia viri. Ne-
gat Sylv. posse illam vinculis ligari, etsi jus
hoc concedatur Clerico conjugato *Can. pla-
cuit 33. q. 2.*

CCCLX. Quæres quando censeatur
probabile periculum sævitæ? an authori-
tate propriâ ob eam uxor possit divertere?
quomodo probanda? Resp. ad primum,
de quo Gob *cit. c. 34. à n. 20.* cum quo di-
co in sequentibus, casibus censi verosi-
mile periculum. Primò si maritus tentavit
semel occidere uxorem, nam ex præteri-
tis præsumuntur futura, *c. mandata de præ-
sumpt.*

sumpt. nisi mors sit intentata in talibus circumstantiis, ut ex his nequeat probabiliter machinatio timeri, Gobat *n.* 18. Secundo quando maritus insidiatur vitæ uxoris, tunc enim est prudens timor, ne insidiæ fortiantur effectum, Sanch. *lib.* 10. *D.* 18. *n.* 6. Idem est, si uxor insidietur viro, Sanch. *n.* 8 de hoc fusius Pirhing *h. t. a:* *n.* 55. 30. si maritus uxori minatur malum grave corporis, constetque eum solere exequi minas, Sanch *n.* 13. Gobat *n.* 25. si non constet solitum exequi, prudentis judicio relinquit prior discernendum, in dubio autem, an sit executurus, potest aufugere, non enim tenetur se tanti mali periculo exponere, Gobat *n.* 27. Sanch. *lib.* 4. *D.* 6. *n.* 22. qui superiore loco *n.* 16. negat ex hoc, quòd crudelius, quam par est, uxorem verberarit, illico inferri prudentem metum in futurum, quia inquit, fieri potest ex insolito iræ motu, at si constet id fecisse ex malitia, præsumi potest, aut si id fecit jam bis etiam sine malitia, dico enim actus probant consuetudinem, Gobat *n.* 28. & 29. ex *c. fin.* 25. *q.* 2. 4to. si maritus habet domi concubinam, aut etiam extra domum, quia concubina solet insidiari, & maritus facile

movetur ad malè tractandam uxorem, Gobat *â n. 32. Palao de sponsal. D. 3. p. 6. §. 9. n. 8* dicens communiter id esse verum. Monet Gobat *n. 37.* non requiri ad hanc metum prudentem, ut sit omnino certus, sed sufficit esse probabilem, imo etiam suspicio probabilis gravis mali sufficit, Sanch. *lib. 4. D. 1. n. 17.* Resp. ad secundum, etsi *Wiest. n. 105. cum Pont. L. 9. c. 23 n. 7. Palao ex cap. transmissa 8. & cap. Literas 13. de restitu. Spoliat. cap. porrò 3. h. tit.* velit esse necessariam auctoritatem Ecclesiæ, addit tamen dum periculum moram non patitur, posse fieri auctoritate propriâ tradit Krimer. *n. 1569. ex Laym lib. 5. tr. 10. o. 7 n. 14. Sanch. l. 10. D. 18. n. 3.* quia tunc nemo obligatur exspectare iudicis sententiam, quæ frequenter post factum non est profutura.

Hinc quando nulla cautio sufficit ad reddendam uxorem securam contra sævitiam potest decerni divortium perpetuum cit. Krimer *ex cap. literas Abb. in illud n. 7. Sanch. n. 31. & 39.* præsumitur autem Sufficiens cautio præstari non posse, quando capitale odium intervenit, Gob. *c. 34. n. 39. Sanch. n. 33.* Exemplificans in uxore litigante cum marito de majori parte bonorum,

rum, aut de adulterio, cujus est accusata
præcedente lite

Nomine autem cautionis, quamvis aliquando veniant tabulæ continentes conscriptum negotium, quandoque securitatem, quo sensu dixit Pomponius *lege plus cautionis ff. de R. l. plus cautionis est in re quàm persona*, communissimè tamen significat promissionem, *Lege Sancimus 3. codice de V. & R. significat. eamque nudam, & simplicem, cit. Lege 3. nisi ex adjecto aliquo importet vestitam, & qualificatam, ut si voci cautio vel cavendi addatur idonea, sufficiens, idoneè sufficienter, intelligitur vestita fide jussoriâ, aut pignoratitiâ, lege si mandata 59. ff. fin. ff. mandati, & talis communiter præstari debet à marito sævo, Sanch. n. 4. ex cap. litteris in fine, & cap. transmissa de restitut. spoliat. exigentibus cautionem sufficientem proinde qualificatam, nisi mariti paupertas sic cavere non posset, tunc sufficeret juratoria, uti & universaliter, quando uxori constat maritum religiosè observare juramentum Sanchez n. 41. & 42. Gob. n. 41*

CCCLXI. Resp. ad tertium, cùm constet ex dictis ad secundum posse auctoritate propriâ divertere uxorem in casu pe-

riculi, si recurratur ad judicem, prout supponit *cit. cap. litteras 13.* negans restitutionem uxoris divertentis, dum sufficiens securitas nequit promitti, judex ex marito, aut aliunde eam intelligens profugisse, tenetur illam ad se citare, causamque fugæ poscere: si alleget viri sævitiam, compellatur idoneis testibus ad ejus probationem; juramentum proprium non sufficit. Si nequit incontinenti probare, jubeatur redire ad maritum *cit. cap. litteras §. si vero, &c.* Si incontinenti offerantur testes, notat Gob. *n. 42.* ex Palao, Pont. & Rota, sufficere singulares dummodo testentur in genere sævitiam, vel dentur judicia malæ tractationis, judicis erit ponderare, utrum castigatio excefferit limites, censentur autem incontinenti oblatae probationes secundum aliquos apud Sanch. dummodo fiant intra octiduum, ipse verò putat verius moram hanc arbitrio judicis taxandam. Dum hæc aguntur per sententiam interlocutoriam permittitur uxor habitare seorsim usque ad litis terminationem, alenda interea viri expensis *cap. extransmissa 8. de restitut. spoliator*, Sanch. *n. 30. cit. D. 18.* Monet *cit. Gob.* ne judex sit nimium facilis in pronunciando non esse periculum

culum sævitiae memor regulæ 8. in 6. *semel malus, semper præsumitur esse malus.* Vide

Dicast. D. 10. num. 69. ubi negat tutum esse conjugem, si alter sit veneficus, vel semel venenum dedit, vel periculosè vulnerarit subita irâ abreptus, solétque sæpè ita irâ corripì, &c. vide Gob. à n. 47. hucusque dicta roborantem exemplo Saxonico in 5. quæstiones resolutò cum totidem responsis.

De morbo contagioso, an præbeat causam divertendi, quæstio nequit resolvi sine multiplici reflexione. Primò enim attendi debet, an hic morbus fuerit ante nuptias, & scitus ab altero, vel supervenerit nuptiis. Si ante, probabilius tenetur reddere debitum cum periculo contagionis, quia sicut non videntur consentire, qui errant, *text. 2. nihil consensui ff. de Reg Jur.* ita consentiunt, qui non errant, Gobat *Theolog. Juridico-Moral. c. 24. n. 59.* contra Pal. *de Matrim. D. 2. p. 5. q. 10. num. 4.* probabiliter contrarium, nam obligatio conservandi vitam est præferenda obligationi propagandi proles.

Si morbus nuptiis supervenit, éstque periculum contagionis, deobligatur reddere ab omnibus cum Sanchez *Lib. 9. D. 24. num. 2.* quorum aliqui declarant exemplo
mor-

morbi Gallici, alii cum Sanch. *n.* 17. contra alios exemplo lepræ, etsi immineat periculum incontinentiæ in petente, idem *n.* 12. Gob. *num.* 65, quia nec charitas, nec iustitia obligat, non iustitia, quia conjuges non intendunt se obligare cum tanto discrimine: non charitas, nam ista non urget subire grave damnum corporale propter bonum spirituale non extremè egentis: si tamen reddit ob periculum incontinentiæ, non peccat, imò præstat bonum opus, quia salutem corporis exponere pro salute spirituali proximi est opus perfectionis, esto proximus duntaxat graviter egeat, Sanch. *n.* 23. S. Thom. 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. *ad* 3. Gob. 68. subdens in morbo diuturno fas etiam esse petere cum periculo propriæ infectionis. De hoc morbo plura legi possunt apud cit.

Sanch. à *n.* 20. Gob. à *n.* 70.

§. VI.

*De iudice Divortii, expensarum litis, dotis restituenda, & alimentorum prestandorum uxori, & prolibus, harumque post divor-
tium educatione.*

CCCLXII. **Q**Uæres primò quis sit legi-
timus Judex divortii.
Resp. primò solus iudex Ecclesiasticus
quoad vinculum matrimonii per *num 331.*
Resp. secundò idem dicendum de divortio
ob adulterium Gob. *n. 6.* quia accessorium
sequitur principalis naturam *cap. accessorium
de R. I. in 6.* Divortium autem ob adulte-
rium utpote oppositum fidei matrimonii est
accessorium ad naturam matrimonii inter
Christianos ratione Sacramenti, cuius co-
gnitio solum spectat ad iudicem Ecclesiasti-
cum per *n. 331.* Resp. tertio, etiam divor-
tium siue quoad thorum siue cohabitatio-
nem siue utrumque ex aliis causis distinctis
ab adulterio carnali spectare solum ad iudi-
cem Ecclesiasticum propter rationem pro-
ximè allatam. Gob. *n. 7.* subdens si alicu-
bi Laicus consuevit cognoscere de sævitia
ma-

mariti, ob quam profugit, aut vult uxor profugere, se non audere damnare ob defectum juris clari repugnantis.

Quæres secundò quis iudex amittendæ aut restituendæ dotis? Resp. de hoc vide *num. 332.*

CCCLXIII. Quæres tertio ad quem spectat quæstio de alimentis uxori præstandis tempore sequestri & pendente lite, & an expensæ cum alimentis tunc præstandæ à marito. Resp. primò maritum non teneri alere uxorem temerè & sine causa, aut sine sua culpa domo recedentem; debitum enim alimentorum fundatur in obsequio conjugali Sanchez *L. 9. D. 4. n. 20.* Krimer *n. 2523.* monens id procedere, etsi vir dotem ejus habeat. Resp. secundò virum teneri alere, & solvere expensas litis hac pendente, dum uxor recessit culpâ viri e.g. ob sævitiam, aut dum agit contra eum adulterii causa, Krimer *n. 2524. juncto num. 2573.* ubi cit. Sanch. *Lib. 10. D. 8. num. 28.* limitans ut non procedat in foro conscientie in casu notorii adulterii, secùs in casu non notorii nondum facto divortio per sententiam; privatio enim, cùm sit poena, non debetur ante sententiam, communis
cum

cum Sanch. n. 13. Krimer num. 2605. qui n. 2607. ex Card. de Lucâ observat Laicum posse decernere alimenta provisionalia donec per judicem Ecclesiasticum desuper provideatur, ne interea uxor careat alimentis. Cæterum procedente lite super justitia divortii semper decedit iudex Ecclesiasticus circa consecutionem & dependentiam præstationis alimentorum ac restitutionis dotis iudice Laico gerente solum munus executoris, seu impertiendo brachium.

Quæres quartò, ad quem spectet alere uxorem post divortium. Resp. aut divortium fit ex culpa solius uxoris, aut solius viri, aut utriusque, ut si adultera sit etiam occulta, dummodo adulterii sit conscius maritus, eamque ob id domo expellat, Gob. c. 39. n. 9. Sanch. L. 10. D. 8. num. 25. potest enim tunc eam privare omni jure maritali, proinde etiam alimentis apud Sanch. num. 23. contra alios. Amplia si uxor propria temeritate recedat ab innocente viro, æquum enim est, ut non recipiat, quod oportet, quæ non facit quod debet, Argumento legis si ea c. de condit. insert. uxor autem talis non facit, quod debet, nempe non reddit debitum conjugale Gob. num. 5. ex.

extendens *n. 8.* ad casum receptæ dotis u-
 xoris, nam præter dotem debet præstare
 viro obsequia ut alatur, *Can. hæc imago 33.*
q. 5. nisi brevi redeat, quia tunc non cen-
 setur divertisse, *lege quidquid calore ff. de R.I.*
 subdit Gob. *n. 10.* ex claro §. *Adulterium*,
 & communi canonistarum esse valde pro-
 babile obligari præstare alimenta uxori sal-
 tem in casu dotis viro adjudicatæ propter e-
 jus adulterium. Onus siquidem alendi est
 annexum doti, & quòd viro non præstet
 obsequia, hic, non illa est propriè causa.
Conf. ex Sanch. L. 9. D. 4. n. 23. obligante
 virum alere uxorem culpâ suâ factam le-
 profam, aut coniectam in perpetuum car-
 cerem, quia culpa tunc directè non tendit
 ad separationem, sicut dum temerè rece-
 dit. Unde Laym. *L. 5. tr. 10. P. 3. c. 2. n. 2.*
Palao de sponsalibus D. 3. p. 5. q. 2. n. 3. Molin.
tr. 3. D. 9. n. 7. approbati a Gob *n. 11.* ajunt
 maritum per judicem compelli posse ad sup-
 peditanda alimenta uxori destitutæ mediis.
 Vel divortium fit culpâ solius mariti,
 hic debet alere, etsi ab uxore nullum re-
 cipiat obsequium, onus enim alendi viro
 incumbit, sibi que imputet, quòd uxor
 non obsequatur. Assertio est vera qua-
 cùn-

cunque ex causa mariti fiat divortium, Gob. n. 2. ex cc. Laym. Palao. Quando fit divortium culpa utriusque inspiciendum est, cujus culpa sit ultima, ut si uxor tum suâ, tum mariti culpâ divertit, ea facti poenitens vult redire, sed vir non recipit, debet alere illam; æquum siquidem est posteriorem moram nocere, *L. illud 17. ff. de periculo, & commodo rei venditæ.*

CCCLXV. Quæres quintò proles apud quem, & cujus expensis alendæ post divortium? Resp. jure antiquo Cod. judicis arbitrio fuit permissum, qui communiter arbitrabatur, quòd triennio primò apud matrem, postmodum regulariter apud Patrem, *lege unica codic. factò divortio*, ac jure novo *authenticarum, si Pater C. divor- tio factò*, alendæ apud Matrem sunt Patris expensis, quando hic dedit causam divor- tio; si uxor, tunc apud Patrem expensis Matris locupletis, nisi Pater minus sit idoneus, tunc enim apud matrem locupletem etiam infra, & post triennium. In casu quo maritus est causa divortii, & uxor transit ad nuptias secundas, expensis Patris alendæ sunt, apud quem judex arbitra- bitur. Krimer n. 1584. ex Sanch. L. 10. D. 10.

n. 4. In casu, quo fit divortium ex culpa
utriusque, aut mutuo consensu, servan-
dum est circa educationem jus commune,
lege nec filium C. de patria potestate.

At pars nocens non habet media alendi
proles? Resp. onus alendi incumbere a-
scendentibus nocentis *cit. Authent. si Pater &*
illud, &c. In casu, quo pars innocens est
pauper prolem esse alendam apud nocen-
tem tradit Gob. n. 12. ex *cit.* Doctoribus
dans rationem, quòd timendum sit, ne
pauper in suos usus convertat hæc
alimenta.

Titulus vigesimus.

De donationibus inter virum, & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

§. I.

De quidditate ac multiplicitate donationis conjugalis, & quæ conjugibus prohibita.

CCCLXVI. **Q**Uæres primò quid, & quotuplex sit inter conjuges donatio. Resp. ad primum cum Barbof. *de donationib. n. 5.* esse concessionem rei licitæ animo dominium irrevocabiliter transferendi ex liberalitate mera factam. Resp. ad secundum esse simplicem, sive liberalem, id est, merè gratuitam, aut ob causam propter nuptias, quæque ab aliis vocatur sponsalitia largitas *per n. 352.* Item remuneratoria, quæ fit intuitu meritorum: Antidotalis, quæ causa gratitudinis; donum matutinale, quod à marito altero die

nuptiarum datur uxori intuitu Virginitatis, vulgo *Morgen Gab.* Demum donatio vel fit inter vivos, vel causâ mortis; vi huius dominium rei donatæ non transfertur, nisi post mortem donatoris, secus vi prioris, idque vel revocabiliter, vel irrevocabiliter.

Quomodo sit dignoscenda donatio inter vivos à donatione causâ mortis, & quæ sit differentia inter utramque dixi in M. S. ad septimum præceptum Decalogi *num. 88. q. 1. & 2.* nimirum differentia præcipua est, quòd donatio inter vivos non sit revocabilis: unde si ei adjicitur clausula revocabilitatis, censebitur donatio causâ mortis, hæc enim est revocabilis, nisi accedat iuramentum irrevocabilitatis, *Tamb. 17. 10. c. 2. §. 2. d. num. 7.*

Erit donatio inter vivos, quando ejus executio transfertur post mortem, solus enim effectus eò differtur. Secundo si fit sine addito, etsi donator donet constitutus in mortis periculo, nisi inferatur codicillo, aut testamento. Tertiò quando fit coram duobus testibus. Econtra erit causa mortis, dum fit cum addito *post mortem* vel si ex morbo isto morior. In dubio præsumitur causa mortis.

CCCLXVII. Quæres secundo, quænam donatio inter conjuges, facta durante matrimonio, valeat? Resp. ex communi regula fundata in *Canone fin. h. tit. & L. 1. ff. eod.* de jure communi solam donationem simplicem, seu merè liberalem factam à conjuge actuali non mutuam, quâ donans pauperior, donatarius verò locupletior efficitur, esse negative invalidam, nisi donatoris morte confirmetur. Dixi primò *de jure communi*, quia ubi consuetudo, aut jus provinciale est oppositum, non procedit, ut in Bavaria, quando nulli exstant liberi, at evanescit, si liberi superveniunt, *Wiest. hic n. 3.* Dixi secundo *merè liberalem*, quia remuneratoria etiam ante confirmationem valet, *Wiest. n. 16.* ex communi *Sanch. h. 6. D. 6. n. 11.* contra *Pinell.* quia præsupponit merita, proinde deficit à proprietate donationis, quam solùm vetat *ius lege 1. & L. Aquilius 27. ff. de donat.* quamvis autem *Sanchez L. 4. Consil. c. 3. dub. 38. n. 2.* ut donatio censeatur remuneratoria præexigat servitia in conjuge donatario, ab hoc ex necessitate, vel Officio non debita, atamen *Krimer non malè tradit n. 1703.* remunerationem stare posse, esto obsequium

fit aliqualliter debitum, modò non excedat meritum, præsertim si servitium fiat cum magna constantia, & perseverantia.

Dixi tertio *merè liberalem* id est talem, ad quam nulla causa alia præcedens impellet, nisi ut donans exerceat suam magnificentiam & liberalitatem, Wiest. cit.

Dixi quarto *factam à conjuge actuali*, seu durante matrimonio, quæ enim fit ante illud, non reprobatur à iure, hinc cum arrhæ fiant ante matrimonium, nec liberaliter, sed ex causa, siquidem sunt pignus futuri matrimonii, nec conferantur in tempus contracti matrimonii, aliàs non deberent restitui matrimonio ex alterius culpa non secuta, non veniunt nomine donationis, uti nec sponsalitia largitas per n. 352. ubi etiam hoc ipsum extendimus ad jocalia, Krimer hic n. 1709.

Dixi quinto *non mutuam*, donationes enim conjugum mutuæ dum se non excedunt, valent, Wiest. n. 15. ex lege quod autem 2. 2. ff. h. t. una enim compensat alteram, proinde neuter fit pauperior, aut locupletior, consequenter cessat finis prohibitionis, qui erat ne affectus conjugalis pretio, sed obsequio conservetur, nec ut

ulla pars ex affectu intemperante se spoliando bonis reddat pauperem, parsve altera deterior locupletetur, *lege. hæc ratio 3. ff. hoc tit. occasioque præbeatur divortiis Wiest. n. 2. ex Paulo Jurisconsulto.*

Hinc donatio reciproca in tempus mortis bonorum omnium, quæ duo sibi de præsentibus, & inter vivos reciprocè donant bona omnia in tempus mortis, nempe ut superstes non exstantibus liberis defuncto conjugii succedat, subsistit, Gaill. L. 2. obs. 126. n. 3. & seqq. Haunold. tr. 9. num. 174. Krimer hic n. 1720. contra aliquos, quibus recepta consuetudo, & sententia ferè omnium RR. resistit. Executio differtur in tempus mortis.

Dixi sexto esse negativè invalidam, id est, nondum esse omnino firmam, non ergo est positive invalida, id est, omnino nulla idque colligitur ex textu cit. Can. fin. ex illis verbis: *Donatio constante matrimonio facta inter conjuges firmitatem non habet (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) nisi donatoris obitu confirmetur.* Hinc si donatio inter vivos non præstat utrumque hunc effectum, valet, Krimer n. 1741.

Ut autem donans censeatur pauperior fieri, requiritur ut substantia ejus, sive patrimonium diminuat, lege si sponsus §. 13. & 14. ff. h. t. Sanch. L. 6. D. 4. num. 1. in-
 quiens, pauperior non fit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo aliquid deponit: unde maritus non fit pauperior in gratiam uxoris, cui hæreditas, aut legatum est obventurum, id repudians.

Donatarius econtra non fit locupletior ex re à marito uxori donata eâ lege, ut transferatur in tertium, vel in hujus bonum convertatur; & sic valet donatio uxori facta pro fundatione Capellæ, aut lampadis arsuræ, etsi exinde donans fiat pauperior cit. L. si sponsus §. 16. Lex 3. §. 13. ff. eod. quæ videtur contraria, non obstat, quia loquitur de donatione inter vivos jam acceptata, proinde de jure quæsito donantis donato uxori, quæ fit locupletior, donans verò pauperior. Similiter lex 4. etsi loquatur de donatione mortis causa, quia tamen res est tradita, statim Donatarius fit Dominus, etsi revocabiliter, proinde donans perderet de re sua, Wiest. n. 5. Sanch. D. 3. n. 2. qui n. 3. docet uxorem deobligari à restitutione eorum, quæ ex donatis à
 ma-

marito inutiliter expendit, eo quòd in hoc non fit facta locupletior, ut si ex 100. donatis prodegit 50, hos solum debet reddere. Verùm cit. Wiest. rectiùs statuit dari repetitioni locum cum Molin *D. 289. n. 16.* Haunold. *to. 2. tr. 9. num. 220.* obligantibus ad conservandam rem donatam, ut non nisi ex voluntate & in gratiam donantis expendatur.

CCCLXVIII. Ex his sequitur primò *cit. cap. fin.* loqui de donatione inter vivos, unde causa mortis donatio inter conjuges valet, *lege 27. §. Ex quibus ff. hoc tit.*

Sequitur secundò donationem inter sponfos de futuro valere, etsi donatæ rei traditio fiat contracto matrimonio per procuratorem sponsæ, dummodo sponsus rem tradiderit illi ante matrimonium, secùs si procurator sponsi tradat, *lege 5. pr. ff. h. t.*

Sequitur tertio donationem inter conjuges evanescere per mortem donatarii, item per expressam, aut tacitam donationis revocationem, ita *cit. cap. fin.* quapropter secuto divortio non confirmatur morte donantis, cùm tacitè revocetur (nisi ex consensu mutuo diverterent) uti etiam si donans donatum vendat, permutet, leget

alteri, vel subiciat pignori, aut speciali hypothecæ, *lege cum hic status 33. §. si maritus ea. ff. eod.* Sanch. L. 6. D. 15. n. 5. Dixi speciali, quia generalis omnium bonorum hypotheca non revocat, *lege 12. Cod. eod.*

Sequitur quartò in dicto *cap. fin.* sermonem esse de donatione simplici; sola enim hæc est strictò donatio, atque adeo hæc sola prohibetur: lex enim irritans, aut actum aliàs valiturum infirmans sumenda est in propria significatione, *lege non alter 69. ff. de legatis 3.* Wiest. n. 16. Haunold. n. 296.

Dictum *cap. fin.* & leges, etsi hanc donationem infirmant, non tamen reddunt nullam positivè per n. 367. vers. Dixi 6. unde dum *lex 3. §. sciendum autem ff. hoc tit.* ait ejusmodi donationem ipso jure nihil valere, nullius momenti esse, intelligenda est de nullitate privativa, secus positiva Sanchez n. 3. esto n. 2. notet, cum tali donationi jus resistat, nullam obligationem parere si-ve civilem, si-ve naturalem, in foro conscientia, antequam morte confirmetur, Donatarius tamen licitè rem donatam, nisi repetatur, servat usque ad donantis mortem.

Sequitur quintò, procedere regulam prioris numeri de donatione simplici ante matrimonium, cuius effectus collatus est in tempus contracti matrimonij, *L. quod sponsæ 4. de donat. ante nupt.* quia idem est fieri aliquid tempore inhabili, ac conferri in tempus inhabile, *L. in tempus 62. ff. de Hæred. instit.* Item de donatione facta per tertiam personam, *L. si sponsus 2. Generaliter ff. h. t.* paria enim sunt facere per se, vel per alium, *Reg. 72. in 6.*

Sequitur sextò locum habere in remissione debiti, aut pretii rei venditæ: unde est nulla inter conjuges venditio facta animo donandi, est enim palliata donatio, *Wiest. n. 7. Gaill. L. 2. obser. 90. n. 8.*

CCCLXIX. Econtra valent donationes sequentes primò factæ ob disparitatem conditionis, dummodo non excedant debitam proportionem, & fiant in ipso actu constituendæ dotis, sunt enim quædam compensatio defectûs in altero, secus si postea, quia tunc essent donatio simplex. *Krimer n. 1706. hic ex Haunold. tr. 9. n. 207.*

Secundò factæ inter supremos Principes, *lege Penultim. Cod. hoc tit.* Tertiò factæ uxori pro refectione ædium dotalium
in-

incendio absumptarum, *lege quod si vir* 14. ff. eod.

Quartò donatio facta viro pro consecutione dignitatis, Doctoratu, &c. *lege quod adipiscendæ* 40. ff. eod. aut studiorum causa Krimer n. 1700. ex Laym. aut facta in tempus soluti matrimonii per mortem donantis, *lege sed interea* 11. §. 1 ff. eod. aut vir remittat usuras dotis insolutæ, dum eorum solutio debetur ex compactione, *Lege vir usuras* 54. ff. eod. aut uxori donet quid menstruum, aut annuum ad ejus sustentationem, dummodo non excedat vires, id est, fructus dotis, *lege ex animo ex eod.* juncta glossa, aut si quid donetur causa Religionis v.g. ad oblationem DEI, aut ad sepulturam, *lege si sponsus* 5. §. concessa, & §. proinde ff. eod. aut si donum sit exigui pretii, *lege sed si vir* 31. §. si vir, & *lege ex annuo* ff. eodem. Barbosa à sensu contrario colligens in cit. cap. fin. n. 17.

CCCLXX. De renunciatione lucrorum constante matrimonio quæditorum, & quærendorum ab uno in favorem alterius conjugis facta vide Wiestner n. 17. Sanch. L. 6. D. 5. n. 5. convenit inter omnes eam valere, ante matrimonium, quia non est do-

donatio, sed contractus onerosus, cum cuius integrum sit inire matrimonium.

An donatio inter conjuges putatitios valeat, ut si matrimonium sit nullum ob impedimentum dirimens. Quatuor distinguit casus Wiest. Primò, quando uterque est conscius impedimenti. Secundo quando uterque ignorat. Tertiò quando impedimenti est conscius solus Donatarius. Quartò, quando solus donans est conscius.

In primo casu valere in foro conscientie tradit cum Sanch. *D. 2. n. 2.* quia tunc nullum jus irritat voluntatem donantis, aut acceptationis donatarii, at in foro externo in pœnam donata fiscus sibi vendicat, *lege cum hic status 32. §. fin. ff. h. t.* ex quo tamen non sequitur donatarium non fieri Dominum.

In secundo probabiliùs est nulla cum Sanch. *n. 9.* non ob jus resistens, utpote loquens de veris conjugibus, sed defectu intentionis, in donante velut errante in causa finali, *lege si per errorem 15. ff. de jurisdictione.* In tertio est etiam invalida, donans enim non debet re suâ privari, cum sit inculpabilis, unde non fisco, sed illi, aut

aut hæredibus est restituenda, Molin. *D. 200. num. 12.* In quarto valere cum cit. Molina in fine tradit Wiest. *n. 24.* contra aliquos, quia à tali relicta per ultimam voluntatem valent, lege *Præfectus 63. ff. de ritu nuptiarum: Ex lege fin. ff. de legatis I.* argumentum autem ab ultimis voluntatibus procedit ad contractus, & vicissim, nisi hujus contrarium exprimat. Everard. *Legal. arg. loco 36.*

§. II.

De Confirmatione donationis inter conjuges, & ejus effectu.

CCCLXXI. **C**OLLIGITUR ex §. I. etsi utrumque jus prohibeat irritetque donationes simplices inter conjuges atque adeò donans conjux retineat dominium, possitque durante vitâ prolibitu revocare, sicut legatum, ac donationem mortis causa; nihilominus non sunt simpliciter irritæ, ut nullum unquam effectum fortiantur: si enim confirmentur evadunt firmæ. vid. *n. 368.* sequelam quartam.

Quæ-

Quæres primò, quæ sint necessariae conditiones, ut dictæ donationes transeant ex invalidis & revocabilibus in validas & irrevocabiles? Resp. 4. esse necessarias. Prima, ut res donata sit conjugii donatario tradita ante donantis mortem, *Lege Papian. 23. ff. & lege Res uxoris 24. c. h. t.* quia apud donatarium esse oportet aliquid, quod confirmetur, *Wiest. hic num. 27.* non exigitur traditio vera, sed sufficit ficta e.g. per *clausulam constitui* nempe si donans nomine donatarii rem donatam se possidere constituat, per tale enim constitutum traditur ficta possessio *lege quod mea 18. pr. ff. de acquirenda possessione*; per confessionem dotis receptæ factam à marito intra matrimonium: per confessionem instrumentorum rei donatæ: per debiti remissionem animo donandi factam: per translationem debiti, quod marito debetur, factam in uxorem, ejusque in rationum libro descriptionem *Sanch. fusè L. 6. D. 14. à n. 12.* unde lex 23. cit. negans ab uxore posse conveniri hæredes mariti, etsi decesserit durante voluntate donativâ, est intelligenda de donatione citra rei traditionem, sic *Godefredus ibid in Glossa.*

Se-

Secunda conditio, ut donans moriatur ante donatarium, unde donatio evanescit, si donatarius præmoriatur *cap. fin. h. tit.* quia huic non acquiritur sine morte donantis. In dubio, quis citius præmortuus sit, præsumitur citius decessisse donans, proinde donationem confirmatam, Wiest. *n. 28. ex lege cum hic status 32. §. 14. hoc tit.* quia, inquit Ulpianus apud Krimer *n. 1729.* est melior conditio possidentis Donatarii & hæredi donantis incumbit probatio donantem donatario supervixisse.

Tertia ut non sit revocata expressè per Scripturam, &c. aut tacitè *cit. cap. fin. & cit. L. 32. §. 2.* plures modos tacitæ revocationis lege *n. 368. in sequel. 3. & apud Sanch. L. 6. D. 15.* ubi, & ex illo Wiest. *num. 29.* probè monet in dubio non præsumi prioris voluntatis mutationem, donationis revocationem, idque colligitur ex *cit. Leg. 2. 4.* verbis: *si appareat, defunctum evidenter revocasse.*

Quarta: ut donatio fiat cum insinuatione facta iudici, quando excedit 500. Solidos, seu aureos, aliàs mors donantis non confirmat excessum, secus summam legibus permissam, ne utile per inutile vitietur, dum

dum separabilia sunt contra *Reg. 37. in 6.*
Wiest. n. 30. ex Sanchez D. 14. n. 25. per
expressum in lege donationes 25. c. h. iii.

CCCLXXII. Quæres secundò, an
donatio confirmetur morte civili donantis?
moritur autem civiliter primò per professio-
nem Religiosam. Secundò per servitu-
tem, hâc autem fit quis servus, aut homi-
nis, aut pœnæ, ut si damnetur maritus in
metallum. Tertiò per capitis diminutio-
nem, id est, per prioris statûs immutatio-
nem quoad libertatem, civitatem, aut fa-
miliam. Unde triplex est diminutio capi-
tis, maxima, media, minima. Prima
tollit libertatem, secunda adimit jus civita-
tis salvâ libertate. Tertia adimit statum fa-
miliæ salvâ libertate & civitate *Krimer*
num 1750.

Resp. primò mors civilis per professio-
nem in Religione incapaci possessionis bo-
norum in communi ante mortem natura-
lem professi statim confirmat donationem,
quia professio talis quoad effectum circa bo-
na, æquiparatur morti naturali, *Sanchez*
D. 17. n. 9. Wiest n. 34. Professio verò
in Religione capaci bonorum in communi
non confirmat ante morrem naturalem

Professi, hunc enim quamdiu vivit, re-
præsentat Religio quoad ejus bona (de
quibus ante professionem non disposuit) &
usum fructum: quapropter mors civilis tunc
non æquiparatur naturali quoad dictum ef-
fectum, ita cit. Sanch. & Wiest.

Resp. secundò morte civili, quâ quis
efficitur servus pœnæ, confirmatur dona-
tio facta uxori, secus per servitutem, quâ
quis fit servus hominis, tunc enim dona-
tio evanescit, *lege cum hic status 33. §. si dona-
tor servus ff. h. t.* utraque autem pars habe-
tur in *lege res uxoris 24. junctâ glossâ. v. dedu-
ctoc. eod.* Differentia datur à Sanch. *num. 4.*
quòd servus hominis transeat in dominium
alterius, secus servus pœnæ. Observat
autem Sanch. *n. 5.* & ex eo Wiest. *num. 33.*
præfatam confirmationem per mortem civi-
lem procedere respectu fisci, ne hic bona
ea donata capiat publicatis bonis viri, se-
cus respectu viri donantis; ab hoc enim
donatio potest revocari, quâ revocatâ res
donatæ hoc ipso non fuerint contentæ in
publicatione bonorum, non cedunt fisco,
sed revertuntur ad donantem. Observa-
tio hæc teste Sanch. est decisa expressè de
donatione causa mortis, *Lege sed si mors 13.*

§. 1. ff. h. t. ex quo fit argumentum ad donationem factam uxori inter vivos, quia hæc æquiparatur donationi causæ mortis, cum utraque confirmetur morte. Extensio hæc est contra Covarruv apud Sanchez.

Resp. tertio morte civili per diminutionem capitis non minimam, aut mediam, sed duntaxat maximam, quæ fit per deportationem, seu exilium, donationem uxori factam confirmari ita ut res donata illi, non sit fisci viro mortuo, sed uxoris, nisi vir vivens revocarit per legem 24. Cod. hoc tit. & cit. lege 13. §. 1. ff. eod. Sanch. num. 3. contra plures negantes hæc morte civili confirmari.

Putat Sanch. cit. n. 3. in fine juncto num. 6. Wiest n. 33 donationem ab uxore factam viro, morte simili civili uxoris de qua in responso secundo, & tertio non confirmari, sed evanescere, eò quòd cit. Lege res uxoris contineat speciale privilegium uxoris, cujus pudicitia præmio cessit donatio à viro facta ante tempus criminis; & reatus.

CCCLXXIII. Quæres tertio, an iuramentum donationi adjectum de ea non revocanda illam confirmet? Cum ius, etsi donationem inter conjuges prohibeat, non

tamen præcipiat ejus factæ revocationem, sequitur juramentum de ea non revocanda superveniens esse licitum, obligarèque in vi virtutis Religionis ad ejus observationem contra aliquos contendentes apud Krimer *n. 1746.* esse de re illicita, quia, inquit, ejusmodi donationes laxant frænum libidini, sed non sunt audiendi; aliàs jure naturali essent revocandæ ante mortem, quod dici non potest. Non est paritas à juramento scripto in testamento quod dicatur esse nullius momenti, si est contra vim & auctoritatem juris conditum *lege 112. §. fin. de Legat. I.* apud Krimer *n. 1745.* verùm nihil reperio in hac lege ad præsentès juratas donationes, quia hæ non sunt omnino nullæ, sed solum non omnino firmæ, contra testamentum contra jus conditum est penitus nullum.

Et si autem revocatio post juramentum foret illicita, non tamen invalida, quia per juramentum non tollitur potestas antehabita revocandi, aliàs etiam invalidè iniret matrimonium post juramentum non ducendi uxorem.

Quare quæstio proposita procedit de confirmatione in vi donationis, & justitiæ,
pen-

pendetque resolutio à quæstione, an pacta jure invalida adjecto juramento confirmentur, id est, licet ex se nullam inducant obligationem in vi contractûs & justitiæ, eò, quòd jis. jus resistat, ad præsentiam tamen juramenti jus positivum illis resistens cesset, proinde ob reverentiam juramenti velint leges pro tunc contractus valere. Negat Wiest. n. 37. ex jis, quæ de juramento n. 78. tradidit cum Pontio *L. 12. de matrim. cap. 8. n. 42. & 47.* ex hac principali ratione, quòd juramentum vim confirmandi contractus jure nullos, nec ex natura sua, seu jure naturali, nec jure positivo habeat: nullus enim juris textus hanc vim apertè tribuit juramento; non etiam naturale: nam ad naturam juramenti sufficit jurantem obligari ex Religione ad exequendum juramentum, ne in vanum sit assumptum nomen DEI. Ad Authentic. *Sacramenta puberum Cod. si adversus venditionem & ad cap. cum contingat 28. de jurejurand. & cap. licet mulieres 2. eod. in 6.* Resp. Wiest. in Authent. esse sermonem de contractibus solùm validis, etsi ob defectum ætatis restitutioni obnoxiiis. Jus verò Canonicum utroque loco plus non prætendit, quàm juramenti obligationem,

utpote non vergentis in dispendium salutis,
nec in tertii præjudicium.

Resp. etsi prior sententia sit valde probabilis. Oppositum tamen secutus sum in tractatu de jure dictato Anno 1708. à n. 250. cum Haunold. post Abb. in cit. cap. cum conringat n. 8. Pirrhing de jurejurand. num. 132. Laym L. 4. tr. 3. c. 8. num. 1. ultra ibi dicta confirmo responsum ex cap. quamvis 2. de pactis in 6. ubi filia juramento cessit successioni in bona paterna contenta dote, jubetur servare pactum, ergo non solum juramentum sed etiam pactum obligat. Accedit quòd hanc sententiam teste Wadingo de contractib. D. 1. dub. 8 §. 3. n. 5. pœnè orbis practicet, ac consuetudo tribunalium sequatur, consuetudo enim est optima juris interpretes cap. cum delectus 8. de consuetudine.

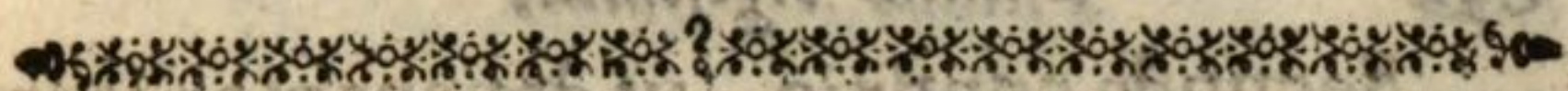
CCCLXXIV. Quæres quartò, an res uxori donatæ postea cum testamento relictæ confirmentur in vim donationis, vel in vim legati? si hoc secundum, maritus recessit à voluntate donativa, nec legatum est debitum ante aditam hæreditatem, & cum nomine legati non veniunt fructus vivo testatore percepti, sequitur hos tunc restituendos, at si confirmentur in vim donatio-

nationis, statim, ac moritur maritus, donata transeunt in dominium uxoris cum fructibus perceptis. Unde meritò notat Sanch. *D. 10. n. 7.* quòd multùm scire interfit, utro modo fiat confirmatio: certum est, quòd confirmatio esset in vim donationis, quando testator clare exprimit, se confirmare priorem donationem, nec ueretur *verbis legati fideicommissi.*

Difficultas igitur est, quando utitur ejusmodi verbis e. g. *lego uxori meæ*, quod ei donavi: an ex hoc colligatur voluntati donativæ subrogari voluntatem legandi? Sanch. *n. 8.* videtur ambiguè loqui, quare Haunold *tr. 9. u. 189.* illum arguit inconsequentia. Ab hac inconsequentia conatur ipsum liberare Krimer *num. 1255.* cum quo Resp. quando verba testatoris sunt ambigua, seu non sufficienter expressiva voluntatis legandi, præsumitur solummodo confirmatio in vim donationis, etsi utatur verbis *legati fideicommissi* ex lege 14. *Cod. h. t.* ibi ex *verbis quæ in ultimis voluntatibus inseruntur*, licet ad fideicommissum, vel legatum utilia sint, non omnino (nempe infallibiliter) legati, vel fideicommissi persecutionem dari, sed ita demum, si relinquendi studio hujusmodi verba fuerint ad

scripta; aliàs (nempe ubi de hoc studio ; seu intentione non constat) ex Senatus consilio potius apposita censeri , ut firmaret libertatem suam , ac ei custodiendæ etiam moriens , quatenus firmare potuit dominium , prospiceret.

CCCLXXV. Quæres quintò , an confirmatio donationis inter conjuges efficiat , ut etiam fructus naturales percepti ex re donata vivo donatore spectent ad donatarium? Resp. affirmativè ex lege 25. Cod. hoc tit. ibi: *tunc , & silentium donatoris , vel donatricis est specialis confirmatio , ad illud tempus referatur , quo donatio conscripta.* Juris igitur dispositione confirmatio per mortem retrotrahit donationem , non quoad dominium , hoc enim conjux vivus transferre non poterat , ergo retrotrahitur solum quoad fructus perceptos à tempore traditionis , fructus enim possessionem sequuntur §. *si quis à non domino , Inst. de rerum divisione* L. *Bonæ fidei ff. de acquirend. rer. domin. ibi , possessor quoad fructus attinet , loco Domini penè est : possessio autem nequit esse sine traditione.*

§. III.

*De restitutione dotis soluto matrimo-
nio.*

CCCLXXVI. **D**Otis nomine quid ve-
niat dixi n. 352. ubi e-
tiam divisa est in profectitiam, adventi-
tiam, æstimatam, & non æstimatam (ad-
do hic) *certam, integram, & congruam*. *Cer-
ta* dicitur talis secundum patrimonium pro-
mittentis & conditionem ejus, cui pro-
mittitur. *Integra* dicitur quæ dum est resti-
tuenda, nulla parte deficit, unde si mari-
tus spondet restitutionem dotis integræ, ce-
dit lucro quartæ partis, ubi ex statuto loca-
li eam lucratur, restringitur tamen à Tu-
scho. *Lit. D. conclus. 292. à n. 10. ad expen-
sas funeris, quæ ex dote debentur.* Dos
Congrua teste Pereyra in *elucid. n. 1680.* voca-
tur illa, quæ non est minor legitimâ. Res
dotales citatus author, inquit, videntur
esse, quæ dotali pecuniâ sunt emptæ, *lege
cum vir, & uxor §. penultimo ff. de jure dot.
Dotale prædium per leg. dotale ff. eod.* signi-
ficat id, cujus non solum dominium marito

quæsitum est, sed etiam destinatum, nomenque retinet etiam soluto matrimonio. *Dotalitium* per 352. & sequentem non convertitur cum dote, sed importat donationem propter nuptias. Card. de Luca in *Annot. ad Trid. Disc. 34. n. 5.* meminit etiam *dotis vitalitiæ* Monasterio allatæ à Moniali in vicem alimentorum, atque eam gaudere privilegiis dotis, quia alimentorum *favor in jure est maximus* Haunold. *de jure tr. 9. n. 222.* propterea censens, quòd si vir uxori, vel econtra etiam durante matrimonio promisit nomine alimentorum aliquid annui, etiam mortuo marito posse exigi, & licet non sit traditum, convalescere.

CCCLXXVII. Quis autem debeat constituere dotem? Resp. ex *tr. de jure dotali* anno 1708. à n. 81. Primo loco teneri Patrem ex bonis propriis legitimæ filiæ *L. 19. ff. de ritu nuptiarum*, etsi filia sit aliunde dives (secus filiæ illegitimæ, quia huic non debetur legitima, sed duntaxat alimenta ex jure canonico) nisi filia justè possit exheredari Haunold. *tr. 4. n. 381.*

In defectu Patris debet dotare filiam mater non per se, hoc enim spectat ad Patrem, sed per accidens per textum *legis*,

neque mater 14. *Cod. de jure dot.* ibi: *neque mater, &c.* unde mater hæretica compeili potest ad dotandam filiam catholicam in favorem Religionis usque ad legitimam portionem ei competentem, etsi ex Patre, aut aliunde habeat dotem, Krimer n. 1774. *ex lege cognovimus* 19. *Cod. de Hæret.* An autem mater præ avo paterno debeat dotare filiam, dum pater est inops, litigant Doctores apud Krimer cit. Pro obligatione matris divitis stat Palao *rr. 7. de just. D. 9. P. 4. Q. 2.* quia mater Dives debet dotare filiam urgente causa rationabili per cit. legem *neque mater*; ubi autem Pater, & Filia est inops urget causa rationabilis. Probabilius tamen est, obligari tunc divitem Avum paternum, quia obligatio dotalis per se stringit non matrem, ut dictum, sed Patrem, consequenter Avum paternum filiae, quem pauper pater repræsentat, Haunold. *tr. 4. num. 386.*

Dum pater, & mater, eorumque ascendentes dotare nequeunt, debet frater ex eodem parente dotare Sororem pauperem juxta communem *ex lege cum plures* §. *penultimo ff. de administ. & periculo tutorum*, à contrario sensu: Lex enim excipit fratrem
ab

ab obligatione dotandi Sororem uterinam, seu ex alio Patre natam, proinde à contrario sensu natam ex communi patre dotare debet. Hinc multo magis frater debet alere sororem suam pauperem ex eodem Patre, aut utroque parente.

De Patruo respectu sobrinæ, seu filia ex fratre nihil statutum est de Jure Canonico, Krimer *n.* 1778. His præmissis.

CCCLXXVIII. Nunc de dotis restitutione est agendum dissoluto matrimonio; hoc enim solvitur, aut quoad vinculum, aut quoad thorum, aut cohabitationem. Quoad vinculum in lege, Evangelica semel legitime contractum, & consummatum nunquam potest dissolvi inter Baptizatos per dicta à *n.* 338. Dixi *legitime contractum*, quia si contrahitur ab habentibus impedimentum dirimens detecto impedimento declaratur nullum, ac fit separatio, dósque tota restituitur uxori, viro verò donatio propter nuptias, quando impedimentum ignorabatur, *cap. 1. juncta glossa in casu h. tit.* Wiest. *n.* 42. datum enim ob causam causa non secuta revocatur *lege 1. ff. de conditione causâ totâ.*

Dixi quando ignorabatur, nam in casu scienter, aut cum ignorantia supina, aut crassa contracti, qualis præsumitur in clàm inito *cap. fin. §. si quis de clandestin. desponsat.* dos, aut donatio in pœnam fisco applicatur, nisi minor ætas illegitimè contrahentes excusaret, de quo vid. *Wiest. n. 43.*

Dixi secundò *dos tota*, quia beneficium competentiae, vi cuius maritus uxori regulariter non tenetur reddere, nisi in quantum facultates patiuntur *§. Item si dote 37. Inst. de actionibus competit.* Solis viris, secus putatitiis maritis *Wiest. n. 44. ex cit. cap. 1.*

Imò etiam veris maritis dolo impotentibus solvere integrum non competit dictum beneficium, ne lucrum capiat ex dolo *L. 19. §. licet ff. soluto matrimonio Krimer 1789.* ampliand ad casum, quo dos est inæstimata, etsi vir egeat; quia tunc cum penes uxorem remanserit dominium, ipso jure transit dos ad illam soluto matrimonio, *lege in rebus. Cod. de jure dot. & ideo potest eam à quovis ejus possessore sibi vindicare per cit. legem Palao tom. 7. de justit. commutativa D. 9. p. 20. n. 1. §. 1.* at si dos fuit æstimata æstimatione faciente venditionem, tunc non tenetur ultra vires per cit. *2. Instit. & leg. mari-*

tum cum sequentibus ff. solut. matrim. nisi, ut dictum, maritus dolosus fuerit.

Quando matrimonium solvitur quoad thorum & cohabitationem per adulterium; quid juris circa dotem constat ex n. 353.

CCCLXXIX. Eo autem soluto morte unius colligitur facile ex dictis, quòd inæstimatedos ipso jure integra remeet ad uxorem, uti & æstimata, si fuerit dolosus vir, secus non tenetur ultra vires, quod privilegium competentiae competit etiam filiis, etsi etiam hi sint hæredes propter conjunctionem cum vero Patre, *lege etiam ff. soluto matrimonio, secus extraneis hæredibus, lege maritum cum sequentibus ff. eod. ibi, sed hoc hæredi non est præstandum.* Quando autem dos fuit æstimata æstimatione faciente venditionem, restitutio fieri debet in valore non statim, sed intra annum, nisi aliter sonent pacta, *lege unica §. Ex actio Cod. derei uxoriae act.* nempe si maritus sit solvendo

Interea donec solvatur dos, hæredes mariti debent viduam alere, hoc enim onus incumbibat marito, igitur & hæredibus, Palao cit. ex communi requirens binas condiciones, nempe *si velit in eadem do-*

mo cum hæredibus commorari, & ut alii, quibus alimenta debentur, debitas operas præstare colligitur ex leg. sicut ff. de operis libertorū (quod Krim. n. 1787. intelligit, si decenter potest commorari, ne in ejus favorem dispositum cedat in dispendium) dicta alendi obligatio cessat, si uxor aliunde se potest alere, vel ex dotis fructibus, aut labore non indecoro suæ conditioni, ex lege si quis à liberis §. i. ff. de liberis agnoscendis, nisi uterum gerat, tunc enim usque ad partum est alenda, Baldus apud Krimer cit.

Circa fructus dotis sic habet. Solutio matrimonio per mortem unius, aut ex declaratione nullitatis illius dos integra est restituenda per n. 36. cum lucris constante matrimonio communiter acquisitis; si dos inæstimata consistat in immobilibus frugiferis, fructus ad eam spectant à die soluti matrimonii, usus autem juriūque, dotisque sitæ in summa tempore, intra quod non est obligatio ex lege, aut pacto restituendi spectat ad hæredes mariti per cit. legem unicam §. si autem Cod. de rei uxoris act.

Si dos intra constitutum tempus non solvitur, uxor potest agere ad interesse per cit. proximè legem, & §. cum non sit deterior.

terioris conditionis quam alii creditores
Molin. *de jure & just.* D. 442.

CCCLXXX. Restat de judice, coram quo ab uxore aut hujus hæredibus dos repetenda. Resp. coram sæculari, quia soluto matrimonio actio intentata de restituenda dote principaliter dotem respicit, talis autem spectat ad forum sæculare per *num.* 332.

Hic judex nequit esse is, in cujus loco est celebratus contractus, nec domicilii uxoris, sed mariti per expressam *leg. exigere dotem 25. ff. de judicijs* ibi: *exigere debet debitum mulier ibi, ubi maritus domicilium habuit non ubi institutum dotale conscriptum est, &c.* in casu negligentis sæcularis judicis supplere potest Ecclesiasticus *ex lege 14. ff. & Cod. de jure dot.* ibi: *quod si in provincijs. & cap. 3. de donationib. inter virum & uxorem.*

Quando principaliter agitur de dote non titulo nullitatis matrimonij, sed quia vir bona dissipat, vel vergit ad inopiam, vel mortuus est, regulariter spectat ad judicem sæcularem: si autem in tali casu incidat causa matrimonialis, nempe an dos restituenda ob nullitatem matrimonii cognitâ causâ incidente remittitur causa dotis ad
fo-

forum sæculare per *n. 328.* verb. rursus est distinguendum; & *n. 332.*

Viro vergenti ad inopiam est extradenda dos promissa nondum soluta, præstitâ tamen cautione *cap. per vestras 7. hoc. tit.* secus si cavere non possit, aut nolit, quo casu nequit vir uxorem repellere à cohabitatione. Sanchez *L. 9. D. 5. n. 17.* Jus enim cohabitandi nascitur jure naturali ex ipso contractu matrimoniali: unde nequit negari debitum uxori præcisè ob dotem non solutam Krimer hic *n. 1803.*

Uxor licitè repetit dotem, etsi inculpabiliter vir vergat ad inopiam *cit. cap. vestras, & lege si constante 29. ff. de jure dotium.* In hoc casu, si nequit dari sufficiens cautio, dos consignetur in manus tertii, à quo salvâ substantia fructus dotis recipiantur *cit. cap. vestras.*

Titulus vigesimus primus.

De secundis Nuptiis.

§. I.

*An nuptiæ secunda licita, pœnæq; in
jure civili contra eas statuta Jure Canonico
sint sublata.*

CCCLXXXI. **N**uptias secundas esse licitas Docet Apostolus 1. Corinth. 7. v. 39. & quidem etiam intra annum luctûs. Mulier, inquit, c. fin. h. t. suo viro mortuo soluta est à lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit. Hinc pœna infamiae fœminæ intra annum luctûs nubenti statuta lege 1. & 11. ff. & lege 15. Cod. de his, qui in famia not. sublata est jure canonico cap. fin. hoc tit.

Præter hanc pœnam aliæ quatuor in odium secundarum nuptiarum intra annum luctûs initarum jus civile prodit. Prima est, ne possit viro secundo in testamento relinquere, nisi tertiam partem bonorum suo-

suorum. Secunda fit incapax omnis hæreditatis, & legati à quovis præter maritum relictæ. Tertia, amittit omnia sibi per ultimam voluntatem à primo marito relictæ. Quarta nequit ab intestato succedere consanguineis ultra tertium gradum, unde non succedit filio fratris, quia hic secundum jus civile illi quarto gradu jungitur. *Wiest. h. t. n. 42.* Quintam addit Krimer *hic n. 1808.* quòd medietatem suorum bonorum filiis primi matrimonii debeat concedere, *lege. si qua mulier 4. c. ad SCtum Tertullian.* Has poenas maritus intra annum luctûs uxorem ducens non incurrit, quia in eo non habet locum prolis incertitudo, quapropter hic non est locus communi dicto: statutum de uno relativo procedit etiam de correlativo, cùm non sit par in utroque ratio.

Difficultas est de reliquis poenis, an jure canonico sint sublatae. Resp. affirmative cum Sanch. *L. 7. D. 87. n. 23.* cum multis contra Baldum Barbosam *in addit. ad cit. cap. fin. n. 5.* non solùm quoad forum Ecclesiasticum, sed etiam sæculare, Palao *de sponsalibus D. 4. p. 13. q. 2 n. 11.* tradit ut certissimum. Ratio quòd lex civilis restringens

libertatem matrimonii declaratam ab Apostolo foveat peccatum, ergo iustissime corrigitur à Jure Canonico, ad quod spectat sublatis periculis consulere saluti animarum ob periculum incontinentiæ.

CCCLXXXII. Aliæ pœnæ secundo nubentibus etiam post annum luctûs decretæ sunt in favorem prolium prioris matrimonii. Prima est amissio proprietatis bonorum omnium, quam habuit à defuncto conjuge titulo lucrativo, duntaxat usu fructus retento, *Lege fœminæ Cod. de secundis nuptiis*, secus oneroso, leges enim loquuntur de solis acquisitis *ex munifica liberalitate*. Verum nec horum proprietatem amittit, si expressè vir, aut liberi renunciarent suo juri, qualis consensus in filiis non infertur ex consensu expresso in secundas nuptias, cum is componi possit cum jure retinendi beneficium competentia ex transitu matris ad secundas nuptias, Haunold. *de just. tract. 9. n. 489.* contra Sanch. *D. 88. n. 43.* & communem antiquorum.

Hæ, & reliquæ pœnæ in favorem liberorum decretæ cessant nullius exstantibus liberis, Novella 22. & 23. aut si fuerint, sed sint mortui ante secundas nuptias
cit.

cit. Novella c. 26. etsi sit mors duntaxat civilis, nempe Religiosa professio. Krimer n. 1814. ubi etiam notat, quòd amissa dicta bonorum lucratorum proprietas non transeat statim, & absolutè ad liberos, sed conditionatè, nempe si binubæ supervixerint, consequenter solùm revocabiliter, & interim.

CCCLXXXIII. Secunda pœna. conjux secundò nubens novo conjugii nequit dare ullo titulo, seu in vivis, seu in morte plus, quam uni ex filiis prioris matrimonii, cui minus dedit, *lege hac edictali 6. Cod. de secundis nuptiis*, unde *excessus* irritus erit (vide plura apud Sanch. L. 7. D. 88. n. 3.) legatus vitrico, vel Novercæ, dividendus erit inter proles prioris matrimonii, exclusis prolibus securdi, Authent. *de nuptiis* §. *optimè verò*, proinde abrogatur jus Codicis contrarium *lege quoniam c. de secundis nuptiis*.

Tempus pro ponderando excessu non est inspiciendum illud, quo donatio est facta, aut confecta scriptura, sed quo binuba, vel binubus moritur, cit. Authent. *de nuptiis* §. *quia verò hætenus*. Hinc Haunold. n. 501. cum Arnolfo Rath. notabilem

facit illationem, vitricum fructus perceptos ex illo excessu, quamdiu vixit mater, non teneri restituere, quia filii sibi non vendicant excessum ante obitum matris, nec sunt ejus Domini absolutè, ac irrevocabiliter, ut proximè dictum fuit: unde si omnes liberi præmorianentur, retinet ipse Dominium etiam lucrorum, Haunold. num. 495.

CCCLXXXIV. Tertia pœna, aut potius privatio legalis est, ut vir, aut fœmina binuba amittat tutelam filiorum, *lege matres 2. Cod. quando mulier tutelæ offic. & Wiestner n. 34.* ex lege quod si nolit 31. §. 14. ff. de *Ædilit. edicto*, quin recuperetur mortuo novo marito, Perez in *L. quando mulier officio tutelæ n. 3.* vide cit. Wiest. Sanch. D. 88. n. 13. ubi notat ex *authentica Sacramentum c. de secundis nuptiis* hodie à matre tutrice non exigì juramentum abstinendi à secundis nuptiis, sed sufficit simplex earum renunciatio.

Amissio dicta incurritur ipso facto, ita ut certum tradit. Sanch. num. 10. nam tutor sub conditione datus cessat conditioni non parens, *tutor datus ff. de testamentar. tutelis*, mater autem fit nutrix sub conditione, si non transierit ad secundas nuptias, uti constat

stat ex juramento quod jure antiquiore debebat præstare, unde quando alicubi jus docet post secundas nuptias expellendam esse à tutela, intelligitur de expulsiōe facti, non juris.

Locus dictis est, etsi mater testamento viri sit constituta tutrix, Sanch. *n. 8.* nisi adjecisset clausulam, esto *ad secunda vota transeat*, tunc negat Sanch. *n. 9.* cum Baldo posse expelli etiam judicis officio, quia tunc viri opinio removet ab ea omnem suspensionem: sed verius est oppositum, quia maritus nequit præjudicare legibus respicientibus bonum, & favorem filiorum subnixis communi periculo, & prudente suspensione, ne bona dissipentur sub novo marito. Krimer *n. 1828.* ex Palao *de sponsalibus D. 4. p. 13. §. 3. n. 7.* Sanchez *num. 12.* probabilius censente id non extendendum ad virum, eò quòd ejusmodi leges sint pœnales, & signatè loquantur de matre. Verum negat Gob. *n. 54.* esse pœnales binubæ, sed principaliter factas in favorem liberorum.

CCCLXXXV. Quarta. Mater tutrix postquam renunciavit secundis nuptiis transiens ad has non adito iudice, nec pe-

tito pro liberis tutore, nec redditis susceptæ tutelæ rationibus, omnique debito ex ea soluto, incurrit omnes pœnas transeuntium intra annum luctûs ad secundas nuptias, *Authent. eisdem c. de secundis nuptiis & novell. 32 c. 4. Sanch. n. 13.* Non obstat dictas pœnas intra annum luctûs nubentibus inflictas esse jure Canonico abrogatas per *n. 381.* quia in quantum statutæ sunt contra violantes fidem in administratione commissæ tutelæ etiam hodie vigent. Mater enim tutelam suscipiens promittit tacitè se ad juram judicem, tutorem petituram, rationem reddituram tutelæ: hanc datam fidem violat.

Insuper in dicto casu etiam ab intestato, aut etiam viâ substitutionis nequit succedere filio, si moriatur impubes per expressam *leg. omnem 6. ad S. C. Tertull.* Item tunc bona viri posterioris sunt tacitè obligata pro mala talis fœminæ administratione, *lege si mater Cod. quibus in causis tacit. pignor.*

CCCLXXXVI. Quinta. vidua transiens ad secundas nuptias inferioris conditionis amittit privilegia honoris, & dignitatis prioris mariti, *lege fin. Cod. de bonis maternis, & lege filii 22. §. 1. ff. ad municipium,* quia
non

non amplius sub ptiori, sed novo connubio
censeatur Sanch. *L. 7. D. 88. n. 31. ex om-*
nibus.

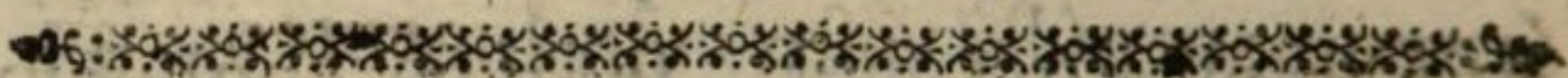
Pœnæ præfatæ in utroque foro habent
locum etiam de jure Canonico, ita plerî-
que apud Sanch. *n. 39. contra Abb. in cap.*
Ecclesia 10. n. 15. de constit. Felinum *n. 56.*
declaratione 1. Decium. *n. 125.* quia nullus
textus eis derogat, sũntque justissimæ, ut-
pote principaliter consulentes liberis, se-
cundas nuptias non damnantes, aut ple-
ctentes proprii patrimonii ademptione, sed
solùm lucra sub conditione delata negantes,

Hucusque dicta obligant in conscien-
tia ante judicis omnem sententiam, eo
quòd allegata jure irritent acta contraria
Haunold. *n. 504. contra Laym. L. 5. tr. 10.*
p. 3. c. 6. n. 11. conclus. 3. qui credit ante sen-
tentiam judicis posse lucra non relinqui fi-
liis prioris matrimonii, valerêque donatio-
nem vitrico factam etiam quoad excessum,

quia, inquit, sunt leges pœnales, at
oppositum liquet ex *n. 384.*

in fine.

§. II.

*De Notitia prioris mariti obitus ante
secundas nuptias, harumque benedi-
ctione.*

CCCLXXXVII. **C**um secundæ nuptiæ
valere nequeant, quamdiu conjux est in vivis, consequenter ante eas necessario requiri notitiam de ejus obitu, Difficultas intricata est, qualis ea debeat esse, utrum moraliter certa vel sufficiat probabilis; de hac Disputavi à n. 174. ad 179. ex ibi productis.

Censeo probabilius in utroque foro, nempe conscientiæ, & externo Ecclesiastico necessariam esse certitudinem moralem; talem facit legitimus Ecclesiasticus Magistratus, Politicus, Militaris, Notarius publicus, Parochus obitum testans. Item duo testes deponentes de visu. De visu autem testis hic censetur non solum videns morientem, aut mortuum, sed etiam, qui ejus sepulturæ, exequiis, septimo, trigesimo, aut etiam anniversario die interfuit, aut vidit ejus sepulchrum, vel con-
san-

sanguineos pullâ veste eum lugentes , audiitque talem maritum lugeri , sepultum esse. Wiest. n. 9 ex Menoch. de Adipiscend. possess. remeg. 4. à n. 674. Mascardus Conclus. 1075, Gob. tr. 9 n. 312. qui n. 310. uxorem pro teste idoneo non admittit, quia in propria causa testaretur.

Testimonium etiam unius de visu non facit certitudinem Sanch. L. 2. D. 46. n. 12. contra Abb. in cap. in presentia 19. num. 6. de sponsalibus. Farinac. Praxis crimin. q. 140. n. 73. excipit Sanch. num. 11. approbatus. Wiest. n. 12. casum , quo conjugis obitus fertur contigisse in loco valde remoto, unde probatio certa omnino, aut facilè haberi nequit, quia dum plena , & integra probatio non potest dari, sufficit, quæ præsumitur ex conjecturis, lege non omnes s. 2. 6. ff. de re militari

CCCLXXXVIII. Circa usum conjugii secundi contracti sine morali certitudine frequentia accipe ex dictis n. 178. & Wiest. à n. 14. aut uterque dubius fuit de ejus obitu tempore contracti secundi matrimonii, aut uterque bonâ fide, aut unus solum dubius de morte. In casu ultimo pars dubia potest, & debet reddere, petere autem non

non potest : nam non hic , secus ille est bonæ fidei possessor matrimonii , & ideo nequit privari ejus usu , ita decisum est *cap. Dominus 2. h. tit.*

Quando uterque rationabiliter dubitavit , an prior obierit , neutri licitum est exigere , aut petere debitum , neuter enim bonâ fide inchoavit possessionem matrimonii Sanch. *L. 2. D. 42. n. 7.* Gob. *tract. 9. n. 644.* Dixi *rationabiliter dubitavit* nam si post moralem adhibitam diligentiam nullum apparet probabile indicium , quòd adhuc vivat , sic dubius etiam licitè petere potest , *cap. inquisitioni 44. de sententia excommunic.* secus , ut ibidem dicitur , si credulitas sit probabilis & discreta , quamvis non evidens , debitum reddere potest , postulare tamen non debet.

In casu quo uterque bonâ fide contraxit , tunc , vel supervenit utrique dubium de morte primi conjugis , vel alteri tantum : in utroque casu si adhibitâ morali diligentia de obitûs veritate , nequit explorata esse veritas , uterque ob fidei bonæ possessionem licitè exigit , & reddit Sanch. *D. 41. n. 42.* Perez de matrimonio *D. 53. sect. 3. num. 9.* Gob. *n. 642.* excipientes casum , quo probabi-

habiliter adhuc conjux prior vivit, & testis fide dignus deponat à se visum post initum matrimonium, è contra probabile non apparet eum ante hoc matrimonium decessisse, tali enim casu licitè reddit, secus exigitt *cit. cap. inquisitioni*. Hinc regula illa, *in dubio tutior via est eligenda, cap. juvenis 3. de sponsalibus*, verificatur duntaxat de dubio practico, seu dum dubitatur, an debiti reditio, vel exactio hic, & nunc sit licita, secus de merè speculativo e. g. an persona, cui redditur, sit verè conjux: hoc secundi generis dubium est, dum post fide bonâ contractum supervenit dubitatio, & post solertem indagationem res manet in explorata *Wiest. n. 18. Sanch. D. 44. n. 3. Gob. num. 645.*

Econtra quamprimum alicui certò constiterit adhuc supervivere priorem conjugem, nequit reddi debitum sub cujuscunque mali comminatione *cit. cap. Dominus inquisitioni*, quia fornicatio est intrinsecè mala, igitur tunc ejusmodi putatitius conjux debet se fugâ subducere, si aliter nequit vitare copulam *Wiest. num. 19. ex Sanchez L. 2. D. 39. n. 50. Gob. n. 637.*

Demum si rescatur priorem non amplius esse superstitem, at fuisse tempore contracti secundi matrimonii, tunc neuter potest reddere, aut exigere debitum, antequam renovetur matrimonialis consensus per verba de præsenti ex parte utriusque. Ratio, quia hoc posterius matrimonium fuit invalidum.

De benedictione secundarum nuptiarum relege n. 215.

§. III.

De conjugali debito.

CCCLXXXIX. **C**UM nuptiæ validæ, sive primæ, sive secundæ sitæ sint in mutuo consensu constituyente reciprocum jus ad conjugum corpora, horumque usum per copulæ exactiorem, & redditionem, pro complemento præsentis tractatus superest, ut tradatur doctrina primò generalis de obligatione conjugalis debiti. Secundò ex generali regula corollaria deducantur in casibus particularibus, in quibus urgeat, ac cesset præfata obligatio.

Re-

Regula certa est quòd petitio actus conjugalis per se nunquam sit præcepta, quisque enim juri suo potest cedere extra casum necessitatis ad salutem animæ, aut corporis, per accidens tamen non ex justitia, sed charitare est petendi obligatio ad aver- tendum in se, aut in altero incontinentiæ periculum, dum hunc advertit ex verecun- dia non petere, est communis cum Sanch. *L. 9. D. 2. n. 6. & 7.* Dicast *D. 9. n. 195.* am- pliat hunc casum secundum ad maritum voto castitatis ligatum.

Econtra ejusdem debiti redditio est sub peccato ex genere suo mortali præce- pta *1. Cor. 7. uxori vir debitum reddat, simili- ter autem & uxor viro*, quoties petitio est se- ria, & justa.

Qualis autem actus conjugalis debeat esse finis in petente, & reddente, ut careat culpâ dixi à *n. 116.*

CCCXC. De tempore, quo liceat, nota sequentia primò ante benedictionem nuptialem licitè exercetur per *n. 215.* cum Pont. *L. 10. c. 4.* ex Sanchez. Secundò etiam diebus festivis, communionis, jeju- nii, solennibus supplicationibus, Sanch. *L. 9. D. 12.* Dicast. *D. 9. n. 18.* contra ali- quos

quos damnantes mortalis, alios arguentes venialis, quia nullo jure constat ejus prohibitio. Patres ut Ambrosius, Hieronym. August. relati 33. q. 4. loquuntur secundum consilium, & decentiam. Tertiò etiam tempore fluxûs foeminei, seu menstrui esse licitum actum conjugii tribus in casibus concordant Doctores. Primò quando ejusmodi fluxus est adeo frequens, ut sit ferè perpetuus. Secundò ad vitandum in altero vitæ periculum. Tertiò si putetur esse necessarium medium vitandæ in eos discordiæ.

Seclusis hisce, etsi Scotus, Bonavent. Pont. L. 10. c. 14. & alii apud Sanch. D. 21. putent esse mortale peccatum tempore menstrui regularis ob proli imminens periculum gravis mali, Verum cit. Dicastill. n. 23. Sanch. n. 7. negat tantum damnum, eò quòd rarissimè tunc concipiatur, & licèt tunc conciperetur, nulla fit injuria proli, utpote nondum existenti, & est illi melius sic esse, quàm non esse absolute, ita arguit Dicast. n. 21. Sanch. censet probabilius esse veniale, sed Dicast. n. 24. nec levem culpam agnoscit, nam abest injuria & periculum respectu prolis. Quod autem
tem

tem copula tali tempore fit inepta generationi, non sequitur esse illicitam, hoc enim est copulæ per accidens aliunde fit ex alio, ut supponitur e.g. in remedium concupiscentiæ.

Notandum quartò, circa tempus actûs conjugalis, si hic accidat tempore, quo uxor est gravida, sine dubio foret mortalis, si traheret periculum abortûs prolis formatæ, quod tamen rarissimè contingere docet experientia; idcirco ex hoc capite non est movendus scrupulus conjugibus, & quamvis apud Sanch. *D. 22. n. 4.* velint esse peccatum veniale propter periculum dissipandi materiam pro formanda prole, ipse tamen *n. 6.* approbatus à Dicast. contra Pont. cit. & alios liberat etiam à veniali, eò quòd nullum jus copulæ tali tempore resistat, positivum namque nullibi extat, naturale etiam non prohibet titulo periculi frustrandæ generationis, hoc enim est per accidens actui conjugali de se licito & si ex hoc capite conjuges deberent abstinere, sæpe versarentur in occasione proxima peccandi, quod dici nequit. Amplia dicta ad tempus lactationis cum Sanch. *n. 14.* contra aliquos agnoscentes veniale.

CCCXCI. Quintum tempus est, quod uterque, aut alteruter conjux est amens. De his Dicast. à n. 37. statuit primò, si habent lucida intervalla, intra hæc eos licitè copulari. Secundò, quando uterque est perpetuò amens, sunt separandi: hoc tempore procurans eorum copulam peccaret mortaliter ob periculum malæ educationis prolis, nisi constet fœminam esse sterilem, siue vir sit etiam sanæ mentis, siue non, tunc enim cessat dictum periculum, uti, & si alter conjux sit sanæ mentis nempe mulier non sterilis, secus si hæc sit amens cum furia, at si sit quieta, cùm tunc non sit periculum prolis necandæ, licita est copula; hinc uxor sana licitè potest virum suum insanum ad coitum incitare propter datam rationem, insano autem petenti non tenetur reddere, quia petitio debiti non est humana. Unde sicut tunc vir non habet jus administrandi bona, ita nec ad usum matrimonii. Hæc Dicast. ex Sanch. D. 23. qui n. 11. obligat uxorem sanam ad reddendum debitum viro insano, qui aliàs accederet ad aliam, aut se pollueret. Verùm Dicast. n. 51. eam deobligat, quia habet se tunc pollutio respectu viri, sicut inculpabiliter even-

eventura sano in somno, ad quam vitandam uxor non tenetur reddere debitum. Ex his deducit Dicastill. *n.* 52. ex Sanchez *n.* 12. sobrium non teneri per se reddere debitum petenti ebrio, quia non petit modo humano, per se, inquam, quia per acci- dens ratione periculi incontinentiæ est obligatio reddendi.

CCCXCII. A tempore actûs conjuga- lis transeo ad locum ejusdem. Certum est, quòd in loco publico propter scanda- lum sit mortale, imò etiam secluso scanda- lo graviter dissonare rationi ob naturalem turpitudinem putat Dicast. *n.* 55. post Perez *D.* 49. *sect.* 4. *n.* 2.

Est quidem probatissima opinio cum Sanch. *L.* 9. *D.* 15. *n.* 7. esse mortaliter illi- citum ac sacrilegum actum etiam à conju- gibus extra periculum incontinentiæ exer- citum in loco sacro, aut benedicto, ac non esse illicitum, nec sacrilegum, multis probabiliter placet cum Pont. *L.* 10. *cap.* 10. cùm certum sit eum non prohiberi tali jure divino, aut naturali, & probabiliter nec canonico: nam *cap. fin. de consecrat. Eccles.* loqui de effusione seminis etiam conjugalis non probatur efficaciter, cum sufficienter

stet verborum veritas de effusione non conjugali, Dicast. n. 57. Vide citatum Sanch. à n. 23. explicantem quid nomine loci facri intelligatur, ut hic violetur.

CCCXCIII. Spectat etiam ad licitam copulam situs à natura ordinatus, seu modus coëundi debitus, videlicet, ut non fiat a latere, vel sedendo, vel stando, vel præposterè more pecudum, in vase tamen naturali, vel quando fœmina est incuba, & vir succubus. Ut copula sit ex naturæ præscripto est necessaria conjunctio, ad quam apta sit sequi generatio. Ad qualem quinque exiguntur.

Primò conjunctio duorum, ex defectu hujus pollutio est species luxuriæ contra naturam. Secundò eadem in utroque natura: contra hanc conditionem pugnat bestialitas, seu copula hominis cum bruto, quo reducitur concubitus cum Dæmone in specie bruti, aut hominis omnium gravissimus, utpote omnium maxime generationi ineptus, cum Dæmon sit merus spiritus, éstque contra Religionem propter commercium cum hoste Dei, unde est in confessione explicandus, & quidem an sub forma fœminæ, aut viri, aut conjugati, aut

aut personæ consanguineæ, aut sacratæ, idque an extra, an intra vas propter concursum plurium specie turpitudinum: in bestialitate tamen qualitas animalis, hujusque species, & sexus non facit diversitatem Less. *Lib. 4. de just. c. 4. n. 49.* Quando Dæmon coit cum fœmina videndum secundum Dicast. *L. 1. de just. D. 3. dub. 18. n. 187.* an immiserit semen à se confectum, vel furto à viro sublatum. Primum non est verum semen, secus secundum, hinc tunc ex parte commixtionis seminum est etiam fornicatio, aut adulterium, aut incestus, &c. ut si semen sit soluti, aut conjugati, aut consanguinei, &c.

Tertia conditio, ut copula careat vitio contra naturam, est sexûs diversitas, contra hanc est sodomia, seu congressus duorum ejusdem naturæ, & sexûs, ut maris cum mare, fœminæ cum fœmina, estque sodomia perfecta, hæcque intelligenda est, dum simpliciter reservatur.

Quarta, ut copula sit inter organa, seu vasa congrua, huic opponitur Sodomia imperfecta, dum duo ejusdem speciei, sexûsque diversi concumbunt extra vas debitum,

tum, nempe vir cum foemina in vase præpostero.

Quinta conditio, ut servetur debitus concumbendi modus, huic repugnant modi principio hujus numeri recensiti.

CCCXCIV. Difficultas est, an hi quinque recensiti modi secluso effusionis extra vas debitum periculo sint mortales nulla causa rationabili excusante. Affirmant plures apud Sanch. *L. 9. D. 16. n. 2.* alii restringunt ad congressum more pecudum præpostero, apud cit. Sanch. qui asserit *n. 3.* cum melioris notæ Theologis approbatis à Gob. *n. 584.* (qui numero sequenti confessorium juniorem instruit ex medicis circa constitutionem vasis foeminei non esse per se loquendo periculum effusionis, etsi fiat à tergo copula, proin communiter non esse quærendum, an sit facta effusio extra vas debitum) nullum sit variationem esse mortalem, dat rationem Dicast. *de matrim. D. 9. n. 63.* quod nullus situs obstat naturali generationi, eò quòd præfatis modis omnibus queat fieri seminum commixtio cum vasis penetratione; ergo non apparet gravis inordinatio contra naturam, imò nec est in substantia contra, sed præter naturam,

nam, solúmque est contra naturam quoad modum salvâ substantiâ.

Hinc in conjugibus nec est veniale, dum fit ex necessitate, ut quando vir præpinguedine sua, vel uxoris, vel quando hæc est gravida, nequit aliter accedere; unde tunc marito sic petenti copulam negare non potest Dicast. *num. 64.* post Sanch. Perez, Pont. addentes uxorem reddentem non peccare, etsi maritus sine justa causa talem situm velit: nam ipsa præstat actum de se intrinsecè non malum, fitque illi licitus, ne displiceat viro, causétque discordiam.

Sanch. *n. 5.* Perez *hic D. 49. sect. 7. n. 12.* Pont. *L. 10. c. 11.* volunt non esse mortale, etsi ex tali situ pars seminis effundatur, dummodo retineatur alia, sed meritò hæc opinio nimis laxa reprobat à Dicast. *num. 66.* quando sine justa causa fit talis congressus cum prævisione effusionis partialis etiam minimæ, siquidem tunc non habet jus ad ejusmodi usum, proinde effusio non per accidens, sed per se illi imputatur, aliunde in materia venerca etiam minima seminis deliberata extra vas debitum effusio est incapax parvitatis in genere moris.

CCCXCV. An , ut licita sit copula matrimonialis requiratur utriusque conjugis seminatio? Resolvitur ex dictis *n. 148.* etsi enim probabilius sufficiat semen tantum virile, cuiandum tamen est, ut ambo seminent, quae de causa conjux ad seminandum tardior potest tactibus praeparare ad copulam, ut queat cum altero seminare, consequenter vir etsi jam feminârit, potest continuare copulam usque dum uxor seminet. Dicast. *n. 69.* qui *n. sequenti*, ut probabilius deobligat ab ejusmodi continuatione contra alios arbitantes necessitatem utriusque seminis. Qua propter secundum Authores, quos sequitur Dicast. vir postquam feminavit, licet se retrahit, etsi uxor non dum feminârit.

190 Oppositum tenent Doctores stantes pro necessitate utriusque seminis in hoc tamen concordant, quod uxore seminante ante virum, hic teneatur continuare & illa expectare virile semen sub mortali, quia secundum omnes hoc est necessarium ad generationem, unde, si vir se retraheret invita uxore, reus foret injustitiae, uxor enim habet jus ad consummationem copulae

la Sanch. D. 17. n. 12. Dicast. n. 81. & sequentibus.

Neutro ad huc feminante potest circa peccatum secluso periculo pollutionis desistere, quo casu congressus ille est quidam tactus conjugibus licitus, at recessus unius altero renitente est peccatum injustitiæ, Dicast. n. 73. Sanch. D. 19. Dixi se cluso periculo, nam cum hoc nefas est desistere, nisi, si non desisteretur, deprehenderentur in copula aut superveniret hostis, aut incendiū Sanch. n. 6. Dicast. n. 74. hic tamen n. sequenti distinguit quoad primum

Sed si ante seminationem uxoris vir seminet, isto se retrahente, potestne uxor tactibus, aut motibus se immediate excitare, donec etiam ipsa seminet? Resp. affirmative cum Sanch. D. 19. u. 12. Dicast. n. 71. quia hoc non est se polluere, sed inceptam consummare, est contra Palao D. 3. de matrimonio. P. 4. §. 3. n. 6. &c. quia, inquit, uxor per illam effusionem non fit una caro cum viro: verum ratio hæc est falsa, nam fit vera seminum commixtio, consequenter una caro. Adverto tamen cum Tamburino L. 7. in Decat 3. §. 5. n. 16. quod in editione Lugdunensi Anno 1621. Sanchez. jñ doctrina sit expuncta, uti etiam in novo

Exemplari Antverpiensi 1626. Verùm
 Less. *L. 4. c. 3. n. 94.* in editione Lugdunensi
 1620. apud Claudium Lariot illam tradit.
 Addunt aliqui apud Tambur. *n. 18.* posse e-
 tiam virum tunc pudenda fœminæ com-
 movere ad seminandum, quos reprobat Dia-
 na *P. 10. tr. 13. Resol. 42.* Tamburinus aliis
 expendendum relinquit. Mihi displicet.

Ex his probabiliter deducit Tamburin.
num. 17. post Joan. Præpositum Dian. *P. 5.*
tr. 14. Resol. 37. uxorem licitè tempore co-
 pulæ avertere aliò mentem, ut maneat fri-
 gida, ac inconcitata natura ad seminan-
 dum, siquidem ejus semen probabiliter non
 requiritur.

CCCXCVI. Quid autem sentiendum
 de jis conjugibus, qui copulam exercent a-
 spicientes imagines affabrè pictas, aut ima-
 ginantur sibi alias facies, ut horum aspe-
 ctu, aut imaginatione magis excitentur ad
 copulam? Resp. Sanch. *D. 17. n. 6.* cum
 distinctione excusans à mortali præcisè si-
 stendo in pulchritudine viri, aut fœminæ
 instar cogitationis fixæ in pulchritudine ar-
 boris, secùs si aspectus tendat in pulchritu-
 dinem viri, aut fœminæ carnaliter dilectæ,
 unde cum hujus sit apertum periculum, mi-
 nimè

nimè hujus praxis est tuta in conscientia
Gob. tr. 10. n. 669.

Facilè colligitur ex *numero 393.* cùm ad
copulæ honestatem sit necessaria observatio
vasis congrui, sequitur uxorem potius de-
bere mori, quàm pati copulam Sodomiti-
cam cum seminatione in vase præpostero
Sanch. n. 3. apud quem n. 3. Navar. à mor-
tali liberat maritum inchoantem copulam
in vase præpostero animo seminandi, &
consummandi in vase congruo, videtur e-
nim esse duntaxat quidam contactus illicitus,
sed meritò reprobatur à Sanch. *num. 5.*
quia est actus impropotionatus ad actum
conjugalem, aut ordinis alterius, proin-
de sodomiticus, qui nec ex intentione tan-
gentis potest referri ad copulam licitè, a-
lias nec inter solutos sic inceptus, at postea
in vase congruo consummatus foret Sodo-
miticus.

CCCXCVII. Saltem excusabis à mor-
tali maritum, qui vas suum in superfice va-
sis præposteri foeminæ fricaret, vel etiam
in os ejusdem immitteret, aut voluptatis
gratia digitum in præposterum vas foeminæ
intruderet, Sanch. n. 5. excusat in primò,
& secundò casu, quia nec superficies præ-
poste-

posteri vasis, nec os fœminæ est vas ordinatum ad sodomiam. Opinio hæc apud Tambur. *n.* 33. ex Sanch. cit. Anno 1621. in editione Lugdunensi fuit expuncta eamque reprobavit Pont. *L. 10. c. 11. n. 5.* quoad perfricationem, uti etiam Palao §. 2. *n. 6.* secus quoad immiſſionem in os fœminæ dans disparitatem, quòd perfricatio ad vas præpoſterum naturâ suâ referatur ad copulam sodomiticam, secus tactus oris, aut cruris aut alterius partis uxoris, proinde non sint inchoata sodomia, sicut in priore casu. Hinc Tambur. *n.* 32. censet, quod digiti immiſſio in vas præpoſterum sit sodomitica indicat enim affectum ad præpoſteram libidinem.

Ad liceitatem copulæ conjugalis spectat etiam notitia de veritate conjugii. Utrum conjugibus dubiis licitus sit usus conjugii recolenda sunt dicta *n.* 288.

CCCXCVIII. Constat ex *n.* 389. quòd redditio debiti sit ex genere suo sub peccato mortali præcepta, & quidem ex jure strictæ justitiæ, habet enim rigorosum jus conjux in usum corporis alterius servatis conditionibus de quibus *n.* 390. Hinc Gob. *tr.* 10. *n.* 611. ex Laym. *L. 5. tr. 10. P. 3. c. 1.* tradit hanc universalem regulam, quòd conjux

jux conjugii teneatur debitum reddere, quando illud seriò, instanter, & rationaliter petit, ita ut vel semel negare in concursu trium harum circumstantiarum sit peccatum mortale, Dicast. n. 203. & sequenti negans quòd semel negare hic sit parvitas materiæ, sicut in aliis præceptis parvitas materiæ excusat à mortali contra Sanch. L. 9. D. 2. n. 11. ubi ait, quòd secluso periculo incontinentiæ negare semel debitum viro, nempe petenti quintâ vice solito in mense petere quater non sit mortale.

Refutat hanc sententiam sic Dicastill. si negatio unius debiti est levis, ex pluribus negationibus resultaret gravis obligatio, prout fit in materiis aliorum præceptorum, atqui non resultat: ut enim resultaret, deberet perseverare obligatio damnum resarciendi negationis debiti, quæ præcessit, quando advenit occasio secundæ redditionis debiti: atqui non perseverat, quia si perseveraret unica redditione non satisfaceret omnibus, atqui, si centies prius negasset, per unicam redditionem omnibus satisfacit, ergo est signum cæteras obligationes in suis propriis occasionibus urgentes

penitus cessasse, proinde obligatio hic, & nunc urgens non habet nexum cum præcedentibus, ut ex omnibus una gravis coalescat, consequenter si hæc in particulari non est materia gravis, nunquam ex hac cum prioribus efficiet materiam gravem. Exposita regula.

CCCXCIX. Colligitur primò uxorem mortaliter peccare, quando marito serio, ac juste petenti negat debitum, ex indignatione, invidia, mariti contemptu, aut non consentit nisi post rixas, aut non nisi rarò, aut valde difficulter. Dixi *serio*, id est, ex rigore justitiæ, nam quando petit remissè, & rogatus facilè acquiescit, non censetur exactio rigorosa, consequenter, nec negatio debiti graviter injusta: minùs si non penitus negatur redditio, sed differatur ad tempus non longum, ut si petitum vesperi reddatur manè Sanch. n. 13. Dicast. D. 10. sect. 2. benignè scribens apud Gobat num. 614.

Colligitur secundò uxorem esse ream mortalis negantem debitum viro valde instanter petenti, dum nulla idonea causa excusat. Dicast. n. 205. ex Sanch. n. 16. in fine.

Colli-

Colligitur tertio uxorem absque iusta causa recusantem reddere debitum non esse absolvendam Gob. *n.* 611. & sequentibus.

Colligitur quarto conjugem unum invito altero non posse diu domo abesse, hoc enim foret se reddere impotentem ad reddendum debitum longo tempore, unde votum longæ peregrinationis, utpote de re illicita est invalidum, Dicast. *n.* 206. ex Sanch. *L. 9. D. 3 n. 7.*

Colligitur quinto cum obligatio reddendi debitum, conservandi affectum conjugalem sit juris naturalis, idcirco uxor excusatur à jejuniis, si jejunando reddatur deformis, aut pallida, aut viro minus amabilis, mutuus enim amor est valde conjugibus necessarius Dicast. *n.* 213. ex Sanch. *D. 3. n. 11.* notante *n.* 13. citra dispensationem uxorem liberari à jejuniis, quod maritus prohibet, quando nisi obtemperaret, notabilis oriretur discordia; hæc enim conservanda est ex jure naturali prævalente præcepto Ecclesiastico jejunii.

CD. Colligitur sexto deobligari uxorem à redditione debiti, dum petitio est irrationabilis, qualis est primo in ebrietate, ac amentia, de quo vide *n.* 391. secundo

nota-

notabile corporis damnum. Unde generatim cessat hæc obligatio, quando vir medicorum judicio laborat morbo contagioso ut leprâ, morbo gallico, peste, aut feбри hectica, Gob. *tr. 10. n. 616.* Sanchez *D. 24. n. 17.* Laym. *L. 5. tr. 10. P. 3. C. 1. n. 5. qui n. 6.* probat huic generali doctrinæ non obstare *C. 2. de conjugio leproforum* jubens, *si contigerit virum, vel uxorem leprosam fieri, & infirmus à sano debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum, quia Responsum hoc Alexandri III. innititur præsumptione de periculo contagionis ex rara copula cum leproso, non imminente: unde tenetur aliquando ad reddendum debitum, nisi fanus conjux summè abhorreat, aut sit lepra leonina, cit. Laym. Subdens minus imminere periculum à fœmina leprosa, quàm à viro, tenerique sine exceptione ad debitum uxorem, si conscia nupsisset leproso, aliove morbo contagioso laboranti quia tunc se obligasset. Ad reddendum.*

Verùm Palao *de matrimonio D. 3. P. 5. §. 4. n. 10.* negat, & probabiliter teste Gob. *n. 617. & Theologiæ Juridico - Moralis C. 34. n. 60.* censet uxorem propagationem prolium

lium posse præferre obligationi conservandi salutem corporis.

CDI. Dicta de obligatione conjugis in debiti redditione procedunt, etsi petens sit in periculo incontinentiæ, ad hoc enim avertendum, nec Justitia nec charitas obligat: non Justitia; intentio enim conjugum non se extendit ad hoc periculum, non charitas, quia hæc non cogit ad patiendum grave damnum corporale propter bonum spirituale extremè non egentis: potest tamen si velit tunc meritoriè reddere, eò quòd salutem corporis ex parte pro salute spirituali proximi sit opus perfectionis, esto proximus solùm graviter egeat, Gob. n. 68. subdens in morbo diuturno fas esse etiam petere cum propriæ infectionis periculo.

Quamvis autem apud Sanch. D. 24. n. 21. notabilis horror sed duntaxat valde magnus, uxorem non liberet à reddendo debito, at tamen si tantus horror sit ex fœditate, ac grave colentia mariti contracta ex ebrietate non obligatur reddere saltem crebrò: *quia malitijs hominum non est indulgendum lege in fundo 39. ff. de rei vindicatione.* Et quòd quis culpâ suâ damnum sentit, intelligitur damnum non sentire, lege quòd quis ff. de R. I. Gob. cit. c. 34.

n. 78. subjiciens numerum sequentem, eam etiam tunc esse liberam ab Ordinaria cum viro cubatione in eodem lecto, etsi vir blasphemet, mineturque se ad aliam diversurum: nam nec justitia nec ebrietas eam adstringit, ut cum tam notabili, & adeò naturæ repugnanti molestia pareat viro ejusmodi.

CDII. Ad corporis periculum excusans à redditione reducit Gob. *rr. 10. n. 618.* post Laym. *n. 6.* quando uxor ob infirmam complexionem nequit reddere sine maximo incommodo, aut quando ex medicis, aut propria experientia didicit ex partu sibi probabiliter imminere periculum mortis (quo casu rectè monet uterque Doctor non licere pharmaco procurare sterilitatem, id enim directè pugnat cum substantia matrimonii per *cap. fin. de conditionibus appositis* de quo *vide n. 32.* & si hoc liceret fœminis maximus daretur abusus contra naturæ intentum, ex quo capite nullo modo est licita pollutionis procuratio. Non est paritas ab inanizzato fœtu, qui expelli potest indirectè medicinis, ut evitetur mortis periculum ex morbo, quia tunc fœtus est aggressor, fœtus verò nondum existens

non

non aggreditur) aut si ex judicio periti medici semen viri ob corruptionem foret valde uxori noxium ita ut , aut sit causaturum mortem , aut morbum gravem continuum Gob. *n. 646. in append. 1. littera B. ubi lit. E.* At Fagundez *to. 2. in Decal. L. 6. a. 3. n. 50.* permittit uxori in tali eventu reddendi debitum , ut statim post copulam se invertat , ut semen receptum effundat, quam sententiam reprobat Gobat *lit. F. cum Dian. P. 10. tract. 14. Resol. 55. Sanch. L. 9. D. 20. num. 3.* ob periculum pollutionis ex parte foeminae , unde Jacobus Marchantius *in Resol. Pastoral. tr. 1. c. 6. n. 21.* approbatus à Gob. *in append. 2. lit. A.* scribit mulierem à proprio viro agnitam nunquam posse semen effundere ob ullam causam , nec aliam foeminam consentientem in fornicationem , posse titulo honoris servandi impedire generationem. At violenter oppressa ex cit. March. indulget cit. Gobat effusionem immediatam , quia hoc est se tueri contra invasorem injustum , hæcque invasio censetur moraliter perdurare in oppressoris semine. Ante utrumque hunc Doctorem eandem sententiam singulariter expresserat Sanch. *L. 2. D. 22. num. 17. re-*

stringens, si immediate post coitum fiat ejaculatio (hanc posse fieri digitis resolvit Dian. *tr. 5. Resol. 31.* consentiente Gob. Lit. C.) secus in interposito notabili tempore, nempe postquam semen, est in quiescente quasi possessione.

CDIV. Pariter reducitur ad corporis damnum excusans à reddendo debito petenti, dum febris etiam non hecetica laborat, aut post prandium, seu cibum nuper sumptum, aut in balneis, aut statim à balneis Sanchez *L. 9. D. 4. n. 3.* & sequentibus ob grave periculum imminens corpori.

Item ex aliis capitibus potest debitum denegare uxor, ut si eam maritus pergat afficere magnis injuriis ac injustis molestiis, aut sævire in liberos (si enim etiam sunt aliquid matris ex sancto Thom. *secunda secundæ q. 26. art. 9.*) aut dilapidare parapherna vel dotalia, donec sequatur emendatio, & præstetur cautio. Gob. *Theologia Juridico-Moralis c. 35. à n. 5. ad 10.*

Similiter Gob. *n. 9.* Sanch. *D. 25. n. 5.* Dicast. *n. 232.* excusat à redditione ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ, aut famæ, aut ad comparandam magnam in illis utilitatem.

Etiam

Etiam deobligatur conjux, quando nimis frequenter petitur debitum, Gob. *tr. 10. n. 621.* ex communi, quia non est rationabilis exactio, etsi nimia frequentia non pareret notabile incommodum, ut si diu, noctūque peteret ex mera lascivia. Quando autem censenda sit nimia frequentia, Doctores non definiunt, eo quòd nimietas hæc dependeat à variis circumstantiis ætatis, virium corporis, molestia peculiari, ex petulantia viri in ipso actu, fœtor oris ex pridiana, aut fere quotidiana crapula ortus, generatim tamen, inquit, videtur nimis frequens, quando maritus non contentus redditione nocturna petit etiam diurnam, idque ex consuetudine, secus si perrarò.

XDIV. Econtra minimè excusat multiplicatio præcisè prolium, si tamen multiplicatæ ali non valeant, posse negari debitum extra periculum incontinentiæ in petente tradit Sanch. *n. 2. & 3.* Dicast. *n. 230.* Gob. *n. 643.* Laym. verò *n. 16.* non admittit titulum paupertatis, nisi, aut mater, aut liberi vivis parentibus redigerentur ad extremam paupertatem, quòd rarò fit inter Christianos: sequitur Gob. ex hac etiam

ratione, quòd uxor, aut propter periculum etiam paupertatis non extremæ debitum diu negabit, aut non diu: si diu, maritum exponit periculo ingenti incontinentiæ, proinde secundum omnes peccat mortaliter, si non diu, tunc quando proximè parebit, probabilissimè concipiet, consequenter prior negatio est frustranea, & ideo inquit Gobat se nunquam absolvisse uxorem ob metum paupertatis in prole alenda, imparatam reddere debitum marito instanter & seriò petenti, atque cùm ex justitia sit reddendum debitum, concludit Gob. n. 662. post Sanchez. D. 3. n. 2 & 3. Dicast. n. 209. maritum, qui se pollutionibus voluntariis, aut fornicationibus reddit impotentem ad moderatam debiti redditionem ultra malitiam adulterii peccare contra justitiam adversus conjugem: huic enim ex justitia debet reddere, consequenter etiam ex Justitia debet arripere media necessaria.

Etiā non est causa legitima non reddendi debitum ob periculum infectionis prolium E. g. quòd nascitura sit proles leprosa, nulla enim huic fit injuria, cum sit illi melius esse, quàm non esse, Dicast.

n. 225. post Sanch. D. 24. n. 25. contra aliquos.

At benè eximitur à dicta obligatione uxor experta se non parere, nisi proles mortuas, quia partus mortuæ prolis est multum periculosus matri. Utrum autem tunc licitè posset reddere, aut etiam petere constat ex n. 186. id ipsum approbat Dicastil. quando in non petendo est periculum incontinentiæ; eligitur enim minus malum ad majus evitandum.

CDV. Quæres pro complemento, an sit obligatio reddendi debitum petenti illicitè? & an uxor licitè reddat, aut petat debitum à viro solito extra vas seminare? aut an maritus adulter habeat jus petendi debitum? ad ultimum Resp., aut uxor est ignara adulterii, aut non? si non, potest rogare uxorem, secus jure exigere, quia eo est privatus; si est ignara, probabilius potest jure petere, quia cum privatio juris sit pœnalis, maritus non privatur eo, nisi per voluntatem uxoris obtinentis hic locum quasi judicis, ita Sanch. L. 1. D. 68. Laym. n. 8. Gob. n. 600. contra Navar. pluresque alios probabiliter teste Sanch. dissentientes,

eò quòd ipso jure, seu facto amittatur jus petendi.

Pro decisione primæ & secundæ partis quæsitæ nota primo petere illicitè, & petere injustè non esse idem: sic maritus voto castitatis adstrictus illicitè petit debitum, secus injustè, habet enim jus Justitiæ ratione matrimonii.

Nota secundò posse dupliciter esse petitionem a ctûs conjugalis illicitam, nempe ob defectum personalem, seu ob circumstantiam se tenentem ex parte petentis personæ, ut si voto sit ligata aut impedita impedimento affinitatis ob copulam cum consanguinea uxoris intra primum, & secundum gradum, aut si petit ex pravo fine. Secundò quando circumstantia reddens illicitam se tenet ex parte ipsius copulæ, ut si petatur publicè, aut in loco sacro, aut in vase præpostero, aut in situ indebito juxta n. 393. Si situs habet periculum annexum effusionis extra vas, tunc circumstantia hæc intrinsecè mortaliter vitiat copulam, ita ut nulla ex causa possit honestari, at quando modus indebitus vitiat solum leviter copulam etsi naturâ suâ, seu intrinsecè

et potest evadere licita juxta n. 394. His
prænotatis.

Ad primum Respondet Sanch. L. 9.
D. 6. n. 47. & 16. quatuor tradendo regulas.
Prima est non toties peccat reddens, quo-
ties peccat petens, proinde non semper
deobligatur reddere uxor: sic uxor redde-
re debet, etsi vir petat ex fine pravo, non
enim coöperatur petitioni illicitæ, sed co-
pulæ de se licitæ.

Secunda quoties exigens peccat solum
leviter, toties exactus debet reddere, sem-
per enim habet justam causam reddendi,
nempe ut evitet discordias; est igitur hæc
circumstantia honestans copulam alias illi-
citam respectu petentis.

Tertia. quotiens exigens peccat mor-
taliter ob circumstantiam personalem, ut
si habet votum, aut petat ex fine moraliter
malo, aut contraxit affinitatem per copu-
lam cum consanguinea, alter non solum
potest, sed etiam tenetur reddere extra
casum affinitatis (hæc enim privat jure pe-
tendi) quia copula seu externus actus in se
non est malus, sed sola ejus petitio, cui
reddens nec indirecte cooperatur.

Quarta. peccat reddens copulam exi-
genti

genti cum culpa mortali nata ex circumstantia ipsius actûs abortûs.

CDVI. Laym. *n.* 17. resolvit quæstionis primam partem duabus regulis, vel enim culpa provenit ex circumstantia se tenente ex parte solius petentis, vel ex parte actûs conjugalis. In primo casu non solum potest, sed etiam tenetur reddere, nisi jure petendi privatus sit, ut adulter aut incestuosus maritus, tunc enim negari potest debitum; monet tamen, quod, si facile fieri potest, ex lege charitatis debeat uxor monere maritum suæ non petendi obligationis propter peccatum vitians petitionem.

In Secundo casu ordinariè, & per se loquendo licitè nequit reddere, ut in loco sacro, aut cum periculo abortûs, aliòve prolis, aut conjugum damno. Dicit *ordinariè*, quia interdum uterque excusatur, ut si copulentur in loco sacro ad evitandam continentiam, Laym. *n.* 1. & sequitur ex dictis *n.* 293. Interdum excusatur reddens tantùm, ut si marito instanter urgenti difficultas negandi magna videatur, nec idcirco magnum damnum immineat. Unde cit. *n.* 1. & 18. approbat regulam secundam

ex

ex Sanch. relata. Consonat Dicast. D. 9. n. 243. Gob n. 633. deducens ex hac secunda regula n. 635. uxorem marito absque iusta causa exigenti debitum situ indebito licite reddere, imò etiam probabilius teneri contra alios, inter quos Bonacin. q. 4. p. 6. n. 10. ubi consequenter negat uxorem teneri reddere tempore menstrui, etsi petitio hæc sit probabilius ad summum culpa levis per n. 390. Idcirco monet confessarium Gob. cit. n. 635. ne scrupulum injiciat nobilibus, aut valde ingenuis matronis non parentibus maritis, dum hi ex mera petulantia à stantibus exigunt.

Bonacinam sequitur Amicus *de matrim.* D. 26. n. 29. universaliter negans obligationem reddendi, etsi actus exactus sit solum venialiter malus ex circumstantia se tenente ex parte actûs, ut si petat copulam cum situ præternaturali, quia cum tunc actus sit malus non ex solo affectu extrinseco petentis, sed ex intrinseca circumstantia sitûs præternaturalis, quæ ingreditur ipsum actum exercitum ab utroque, sequitur uxorem reddendo coöperari peccato mariti, contra Pontium L. 10. C. 11. n. 4. Fatetur tamen Amicus facile tunc uxorem

excusari à peccato, si vir monitus non desistat, & probabiliter putet virum ad hoc petendum moveri ex causa justa, aut periculum sit rixarum, vel ne maritus putet negari ex defectu amoris conjugalis.

CDVII. Pontius *L. 10. C. 3. n. 3.* contra Sanchez ji allatas quatuor regulas (quas ait nec esse solidas, nec veras, nec satis inter se cohærentes) statuit hanc unicam regulam conformiter regulæ ab ipso traditæ *L. 3. C. 11. n. 14.* quoties petitio est peccaminosa, siue ex circumstantia se tenente ex parte actus, siue personæ petentis, toties etiam redditio actûs est reddenti illicita, quando non est in potestate petentis se liberare à circumstantia actum illicitante, secus si durante petitione se potest ab eo liberare. Hanc regulam colligit ex Vasq. *Prima, secunda D. 65. C. 5. 6.* & in opusculo de scandalo. *Art. 7. dub. 3. & præcipuè art. 8. dub. 4. n. 31.* & dubiis sequentibus. Ratio, inquit, primæ patris regulæ est, quòd hic, & nunc ab actu externo, cui uterque coöperatur, peccatum sit inseparabile, siquidem nequit fieri benè, vel malè, sed necessario malè, ergo reddens, etsi non intendat ruinam proximi, coöperatur malitiæ

riæ actûs, etsi ea proveniat ex circumstantia personali; hæc enim vitiat actum, prout hic, & nunc fit. Nec refert, quòd petens extra adulterium, aut affinitatem ratione incestûs retineat Dominium corporis, cujus usum exigit, quia quoad usum est impeditum per circumstantiam vitian-tem. E.g. votum; Ratio secundæ partis Regulæ est, quòd reddens tunc non coöperetur actui malo, ut malo, cum hic possit bene fieri à petente. Hanc regulam etiam ut probabilissimam approbat Dicast. *D. 9. n. 244.*

Exemplificat Pontius utramque regulæ partem, priorem ex Vasq. cit. *art. 8. dub. 4.* Nequit peti licitè absolutio à Sacerdote excommunicato, qui hic, & nunc non potest ab excommunicatione liberari: nequit caro ministrari die Veneris, aut cœna parari die jejuniî obligato jejunare, quia etsi de se actus sit licitus, hic, & nunc tamen ex temporis circumstantia est illicitus. Posterior autem pars constat ex aliis exemplis: licitè petitur Sacramentum ab excommunicato, quando hic habet copiam absolutio- nis ab excommunicatione. Fas est petere Sacramentum à constituto in mortali, quia po-

potest hoc delere per contritionem: mutuum licitè petitur ab usurario, & usura licitè solvitur, uterque enim actus potest fieri benè, prior nihil exigendo pro mutuo, posterior non acceptando usuram. Regulam hanc nullam pati exceptionem censet Pontius apud Dicast. *D. 5. num. 155. post medium.* Perez *D. 16. sect. 7.*

Ex eadem regula cit. Pont. *c. 11. num. 8.* Resp. ad secundum partem quæstionis factæ *n. 405.* affirmativè, quia potest copula licitè fieri etiam ex parte viri.

Ex eadem solvit regulas Sanchezianas *c. 3. à n. 6.* & primam quidem, quòd petens ex pravo fine possit petere bene, si vellet: at si petens falsò crederet esse matrimonium nullum, negat uxorem posse reddere, uti nec si esset dubius de valore, sicut quando uterque est dubius, non potest ullus nec reddere, nec petere. Ad secundam Respondet *c. 11. n. 4.* uti ad primam, quòd actus exactus possit fieri à petente sine affectu peccaminoso, à quo solo copula fit illicita. Ad tertiam, procedit, quando actus potest à petente fieri bene, ut si petat ex fine malo, secus si malus sit actus ex impedimento tunc non removibili à
pe-

petente. Ad quartam, constat actum hunc non posse fieri absque peccato.

CDVIII. Amicus *Tom. 9. de matrim. D. 26. à n. 18.* rejicit tum regulam Pontii, tum distinctionem Sanchezii de circumstantiis actum aut personam afficientibus. Pontii quidem regulam, quia sequitur secundum illum ex nulla causa justa unquam debitum reddi posse, eò quòd semper actus intinsecè malus reddatur, quando petens nequit tollere circumstantiam, quæ actum illicitat, sed hoc principium est falsum, nam quod à petente non sit tollibilis, non idcirco fit actui intrinseca, sed manet ei extrinseca, tenens se solum ex parte petentis, non secus ac circumstantia ex ejusdem libertate amovibilis, consequenter tota malitia est ex actu interno extrinsecè duntaxat afficiens substantiam actus externi de se non mali. Distinctio etiam Sanchezii refutatur exemplo furiosi petentis restitutionem gladii interficere volentis se ipsum; quo casu etsi restitutioni sit extrinsecus furor, à quo petitio fit mala, depositarius tamen ex lege charitatis debet non restituere. Nec justitia in quavis circumstantia obligat, sed quando exerce-

ri

ri potest citra grave damnum debitoris, aut creditoris.

Quare ipse à n. 20. concludit nunquam exactum conjugem teneri reddere ex justitia, quia hæc non obligat ad solutionem præstandam Domino cum notabili damno spirituali petentis, præterquam, quòd si in aliis contractibus debitorum obligaretur ex justitia ad solvendum debitum cum notabili Domini damno, minimè tamen id procederet in contractu matrimonii, quia vi hujus conjuges obligantur solum ad sibi reddendum debitum licitum. Quare cum petitio debiti sit peccaminosa, charitasque obliget ad impediendum peccatum proximi, sequitur reddi non posse debitum, quamdiu spes est impediri posse fraternam correctionem, ut patet in depositario gladii obligato ad non reddendum, quamdiu spes est impediendi necem deponentis. Verum, cum charitas non obliget impedire damnum proximi cum gravi proprio dispendio, consequens est, nec conjugem exactum teneri abstinere à redditione debiti cum proprio damno notabili, ut si timeat grave odium, vel discordias. Ita Amicus, conclusionem suam definiens univer-

niversaliter, siue circumstantia vitians possit tolli à non petente, siue non: semper enim erit contra charitatem proximi reddere debitum, quando commodè impediri potest. Proinde tota obligatio negandi fundatur in charitate, unde infert, quod conjux exactus teneatur prævenire exigentem irretitum voto castitatis, aut alio impedimento, quia si prævenit, impedit, ergo cum teneatur impedire, debet prævenire.

CDIX. Resp. ad primā partē quæstionis propositæ n. 405. petenti illicitè nunquam teneri reddere debitum conjugale ex justitia, nec salva charitate semper posse, sed tunc solum, quando, nisi reddat, notabile incommodum reddens pateretur, siue deinde circumstantia vitians petitionem sit tollibilis à petente pro tunc, siue non. Ita Amicus cit. cujus sententiam judico probabiliore, probabiles tamē esse sententias tū Sanchez tum Pontii ac Laymañi nemo dubitat.

Resp. ad secundam partem quæstionis (an uxor licitè reddat, aut petat debitum à viro solito seminare extra vas) cum cit. Amico n. 28. contra Pont. cit. c. 11. n. 8. negativè, nisi petitio uxoris sit necessaria ad vitandam suam incontinentiam, aut

redditio ad avertendum grave suum incommodum. Ratio eruitur ex lege charitatis tendentis ad avertendum grave damnum spirituale proximi, nisi ejus observatio esset multum dispendiosa observanti.

§. IV.

De reliquis conjugum extrà actum conjugalem impudicitis.

CDX. **E** Jusmodi sunt delectationes morosæ, amplexus, tactus, aspectus, turpiloquia, & motus veneri, seu sensualitatis, & pollutio.

Actus voluntatis est efficax, aut inefficax. Efficax dicitur, quando tendit ad executionem, seu est propositum opere explendi absolute, aut conditionate: si non tendit ad executionem, nec quantum est ex se eam in re ponit, dicitur inefficax, ut dum quis delectatur in copula absque desiderio illam committendi. Efficax igitur necessario respicit actum externum tanquam effectum, seu ut opus executioni mandandum, consequenter fertur in omnes actus externi circumstantias cogitatas, ha-

harumque malitias contrahit, econtra inefficax non fertur in suum objectum ut executioni mandandum, sed quatenus proponitur voluntati per actum intellectus. Hinc efficax est ejusdem speciei peccatum, cujus est ipsum opus externum, secus inefficax, quia hic non specificatur uti efficax ab objecto suo in esse rei, seu ut est effectus, ac opus externum ab eo factibile, sed præcisè ab objecto ut objectum est repræsentatum, ac movens voluntatem.

Explicata voluntas inefficax vocatur delectatio morosa sic dicta, non à mora temporis, cum momentaneè fieri possit, sed quod appetitus inmoretur, sive quiescat in ipsa objecti delectabilitate, quin ultra intendat progredi, sed positâ advertentiâ malitiæ actus deliberatè complacet sibi in re illicita repræsentata.

Hujusmodi complacentia est duplex, spiritualis, & corporea, seu sensibilis: spiritualis est actus voluntatis; corporea, est actus potentie corporeæ, seu sensitivæ subdivisa in internam, & externam; interna sensibilis est delectatio appetitus sensitivi de re venerea; sensibilis externa est delectatio luxuriosa elicità à potentia tactiva, seu sensi-

sitiva externa, hic actus in partibus verendis propriè dicitur delectatio venerea externa, cujus causa effectiva est ipse externus sensus illarum partium, coëffectiva verò sunt ipsi spiritus carnales excitati illic intra ipsam carnem, eosque habet actus sensationis, seu delectationis externæ pro objecto. Hæc delectatio per transmissam à se speciem in sensum corporeum internum producit sui cogitationem imaginativam, ad quam appetitus internus sensitivus inardescit, seu elicit delectationem corpoream internam de præfata spirituum genitalium commotione, & externa delectatione.

Aliquando ad externam delectationem determinat delectatio corporea interna, quam excitat sensatio imaginativa repræsentans objectum venereum modo delectabili, quam sensationem producit species relictæ ab imaginatione præterita de re venerea. Imaginativa cogitatio mediante sui specie cum intellectu, efficit cogitationem spirituales, quæ si proponit voluntati objectum delectabile venereum modo delectabili, consensus in eam voluntatis dicitur delectatio spiritualis. Atque ex
his

his patet, quod delectatio spiritualis dependeat à cognitione intellectûs. Corpora verò interna ab actu Imaginativo.

Utraque cogitatio, quando proponit modo delectabili objectum venereum, id est, modo provocante ad delectationem proinde ut quid delectabiliter suæ carni aut voluntati conveniens, dicitur à Cardenas *Crisis Theolog. D. 42. à num. 15.* cogitatio practica in re venerea; econtra proponens idem objectum delectabile venereum modo non delectabili, seu non provocativo ad delectationem, vocatur cogitatio speculativa in re venerea, hæc quippe sistit in objecti contemplatione, unde ulterius pergens, nempe si commoveret spiritus genitales, seu venereos, jam degenerat in practicam. Quare cogitatio studentium, audientium & loquentium de rebus venereis absque commotione etiam involuntaria est speculativa, quando autem statim moventur spiritus carnales, est signum, quod attingat modo delectabili, id autem accidit tantum involuntariè timoratis.

Cogitatio itaque practica objecti venerei est causa per se commotionis spirituum carnalium, & delectationis externæ atte-

stante experientiâ. Spiritus commoti genitales sunt præcipua instrumenta profusionis, & decisionis seminis, sunt inchoata ejus decisio, nempe quando commotio spirituum est vehemens, seu valde intrinseca, determinat enim ad pollutionem, secus levis. Unde non quævis cogitatio practica objecti venerici per se excitativa commotionis est causa per se ultimæ dispositionis ad pollutionem, sed solum practica vehemens: hæc enim est similis aspectui nuditatis fœminæ, hujusque actionum libidinosarum, præsertim diu durans. Ex his.

CDXI. Infero primò delectationem morosam internam tam spirituales, quàm corpoream de debito maritali venereo in non conjugatis esse peccatum mortale, ita omnes apud cit. Card. D. 41. n. 65. quia ejus objectum motivum est mortaliter malum.

Dixi *in non conjugatis*, quia conjuges licitè delectantur de copula præterita, aut futura sua, quia ejus motivum est actus externus conjugii hîc, & nunc illis licitus, Sanch. L. 9. D. 45. n. 41. Gob. tr. 10. n. 653. & n. sequenti. Ampliat, etsi ex ea delectatione consurgat membri pudendi commotio, aut alteratio absque pol-
lu.

Amotionis periculo (quia alteratio tunc oritur naturaliter ex delectatione licita) licet adsit periculum distillationis, id est, effusionis aquosi humoris medii inter semen, & urinam. citt. Sanch. Dicast. *num. 190.* ait hanc sententiam, censeri posse probabilem probabilitate extrinsecâ, at spectatâ probabilitate intrinsecâ loquendo de delectatione conjugis in absentia alterius cum commotionis periculo inclinât ad oppositum, quia dum est alter absens, talis commotio nec est ordinata, nec proximè ordinabilis ad copulam, ergo eam non potest excusare conjugium. Unde cum viduo conjugij jam non est licita copula sine peccato mortali non potest cupere voluntariè carnalem delectationem sensitivam, uti nec sponsus de futura copula in matrimonio, etsi hanc licitè possit desiderare, aut viduus conjux præteritam approbare, seu de ea gaudere, gaudium enim non est idem, ac delectatio, cum possit quis aliquid approbare, quin eo se sensibiliter oblectet. Dicast. *D. 9. n. 274. & sequenti, juncto n. 299.* Sanch. *D. 47. n. 4. & 7.* Gob. *tr. 10. n. 653. juncto 675.*

Inferes secundò, delectationes morosas venereas tam spirituales, quam corporales

specie differre à desiderio efficaci venereo , hoc enim est tale , qualis est actus externus per *num. 410.* sub initium , secus delectatio morosa , quæ specificatur præcisè ab objecto suo , ut objectum est , & ideo in plerisque delectationibus morosis de re mala cogitata circumstantiæ operis etiam prævisæ non dant novam specie malitiam , nisi sint expresse voluntariæ , aut spectent ad genus luxuriæ , quapropter cum pollutio , sodomitia , bestialitas , & fornicatio sit species luxuriæ externæ in genere moris diversæ , sequitur , quod harum delectabilitas venerea consequenter delectatio de ea specie sit diversa. Econtra delectatio morosa de copula cum conjugata , consanguinea , Deo Sacra , libera (nisi circumstantia conjugii , consanguinitatis , &c. sit expresse volita) est ejusdem speciei , quia objectum totale delectationis est sola delectabilitas venerea , præfatæ autem circumstantiæ non sunt venerea delectabilitas. *Cardenas D. 44. num. 37. juncto 47. Vasq. Prima Secundæ. D. 112. c. 2.* contra multos cum Sanch. juxta quos , secus secundum nostros Authores explicandæ sunt dictæ circumstantiæ in confessione.

CDXII. Inferes tertio , voluntariam
objecti venerici delectationem practicam
tam intellectualem , quàm imaginativam
graviter provocativam cōmotionis carnalis
esse peccatum mortale, quia proximè dispo-
nit ad pollutionem per *n. 410.* Sub fin. Carde-
nas *D. 42. à n. 91.* addens *n. 121.* eam habere
moralem malitiam pollutionis, quia ad hanc
per se determinat. At cogitatio purè spe-
culativa objecti venerici , seu repræsentans
rem veneream modo non provocatorio
Veneris etiam sine causa utili concepta non
est ex se peccatum : sic intelligendi sunt
cum Sanch. *D. 1. moralium C. 2. n. 4.* docen-
tes licitam esse cogitationem objecti vene-
rei , & cogitationem de illa, de illa in-
quam, quia hæc , etsi ejus objectum sit
illicitum, de se non est illicita, unde gau-
det de ea, quatenus vel est nova , vel arti-
ficiofa , vel subtilis, curiosa , aut neces-
saria ad studendum, concionandum, au-
diendas confessiones &c. ad quod sufficit
cogitatio speculativa contemplans modum
subtilem , artificiosum. Dicast. *n. 264.* qui
etiam *278.* ait non esse peccatum desidera-
re pollutionem absque coöperatione ad

eam, vel de habita, five in somnis sine peccato, five in vigilia cum peccato accidente delectari sub ratione boni, nempe quatenus conducit ad sanitatem, quia sub hac ratione non est objectum illicitum.

CDXIII. Inferes quartò, *Aspectus, tactus, amplexus, turpiloquia, delectationes conjugum absque urgente necessitate cum periculo pollutionis extra vas esse peccatum mortale*, ita omnes teste Sanch. *D. 45. n. 55.* quod ipse *n. 34.* temperat, excusans à peccato eos tactus reddentem cum præviso periculo pollutionis modo reddens non consentiat in illam, quia ut eos reddat est causa satis urgens, limitat tamen, ut tactus non sint tales, qui censeantur causa propinqua pollutionis, ut si vir petat ab uxore, ut ejus virilia attrectet, & commoveat, vel ipse velit digitos in vas fœminæ intermittere, ibique persistere, quasi copulam exercendo: Postea *n. 37.* etiam excusat à peccato mortali petentem amplexus, oscula, tactus turpitudine carentes solitos exerceri inter conjuges ad fovendum amorem, etsi prævideatur periculum pollutionis.

Sporer *P. 4. C. 2. Sect. 2. n. 5.* subscribit

bit illationi generali, etsi pollutio directè non intendatur, nec subsit periculum directi in eam consensûs, si fiant propter solam voluptatem, & nulla alia subsit justa causa (secus hâc stante juxta cit. n. 37. ex Sanch.) quod enim directè volitum, est mortale, id indirectè causare est illicitum, nisi causa justa excuset, quibus verbis approbat limitationes Sanchezii uti etiam ultimatim Gob. n. 665. Si non reddendo fieret aliquantum uxor suspecta de exiguo in ipsum affectu.

Lege Dicast. qui n. 184. ut probabilius negant tactus exactos licitè reddi cum periculo pollutionis, quia alter non habet jus ad tactus pollutionis causativos, consentit Gob. n. 666. quando petuntur ex sola voluptate.

CDXIV. Inferes quinto, quòd tactus conjugales etiam in partibus inhonestis ad copulam præparatorii sint liciti. Ita omnes, teste Gob. n. 665. quòd si referantur ad majorem voluptatem captandam, non excedere eos culpam venialem ait Sanch. D. 44. n. 9. passim approbatus, qui n. 12. excusat eosdem à mortali ob solam voluptatem exercitos absque animo pervenien-
di

di ad copulam ; consentit Dicast. n. 187. Gob. n. 656. & constat ex n. 117. hujus tractatus. At si actus impudici notabiliter excedant limites naturalis honestatis , uti contingit , quando proximè accedunt ad peccatum contra naturam , sic enim non sunt necessarij ad finem matrimonii , consequenter nec concessi , sed sub mortali prohibiti ut copula sodomitica consummata , aut inchoata animo consummandi , imò probabilius etsi animus ibi absit consummandi , aut etiam si vas viri perfricetur ad vas foeminae præposterum per n. 396. & sequentem.

Procedunt dicta etsi dictus notabilis excessus non fiat in vase præpostero , sed quocunque alio non naturali , ut si conjuges ore coeant (vitium hoc , ni fallor , Diana ruminationem vocat) usque ad seminationem. Sporer P. 4. C. 2. Sect. 2. n. 498. ubi monet , quod etsi fortè non sit propriè Sodomia , sed species Luxuriæ innominata , & infanda , atque mortalissima. Ad hanc speciem mortalem reducit , si membrum virile ori uxoris immittatur , & morosè oblectetur (à fortiori diceret , si uxor tunc ex membro sugeret ; Proh scelus ! Utinam

tinam non contigisset) attamen simpliciter illud osculari, lambere, obiter solum ore excipere, non esse mortale sentit Sanchez cit. n. 397. quem sequitur Filliuc. tract. 20. c. 9. n. 195. Jacobus Marchantius ad sextum præceptum. Dian. P. 4. tract. 4. Resol. 221. Sporer cit. concludens possunt, inquit, hæ sententiæ servire confessario post factum, sed ante factum nullo modo consulendæ, quin imo graviter sunt reprehendendi talia factitantes.

CDXV. Sed uxor est juvenis, Jovialis, & calidi genii, maritus septuagenarius aliquot prolium ex illa Pater ob senium omnino impotens ad copulam. Se tenerimè invicem amant; agit rem tactibus: polluitur illa semel, bis, ter: anxia quaerit, quid remedii? An in hoc casu possit permittere, ac reddere tactus? Respondet Gob. n. 669. ad hunc casum non fictum: cum illi tactus videantur ordinariè practitari sine pollutione, & hæc quandoque sequatur præter utriusque intentionem, appareatque eos fieri non ex mera libidine, sed ad testificandum, fovendúmque amorem, alias facilè refrigercentem in impari connubio, ideo non videntur mortaliter delinquere

quere illis tactibus ex sententia Sanchez, & Filliucii. Confirmâtque ex Diana *P. 6. tr. 6. Res. 37.* excusante conjuges à peccato in signum amoris conjugalis se amplectentes cum prævisione secuturæ pollutionis, quia affectus conjugalis est sufficiens causa talem actum exercendi, & ibid. universaliter præmisit, ut pollutio prævisa non imputetur, sufficit dare operam actioni honestæ, nec requiritur, ut illa sit necessaria, aut valdeurgens, quia cum innumeræ sint actiones licitæ, ex quibus solent provenire pollutiones, daretur locus perpetuis scrupulis, & nimis anxietatibus, quod gravissimum foret. Ex hoc principio possunt resolvi multi casus, ibique resolvit, quod actu fornicans teneatur se retrahere, etsi prævideat secuturam pollutionem extra vas, quia retractio est licita, imo debita, atque adeo non censetur volita pollutio, sed permessa, quando se ex pœnitudine retrahit. Hanc sententiam etiam Sanch. *L. 9. D. 19. n. 7.* censet probabiliorem, oppositam tamen esse probabilem, quod Dianæ, uti & mihi displicet.

CDXVI. Quid censendum de conjugē se ipsum tangente libidinosè in pudendis, nem.

nampe cum commotione spirituum genitalium sine probabili periculo pollutionis, Excusant à mortali Sanch. *D. 44. num. 16.* Perez *D. 54. sect. 2. num. 6.* & plures cit. à Dian. *P. 3. tr. 4. Resol. 215.* Gob. *num. 658.* cum restrictione, quia scilicet habet ad latus uxorem, citatque pro se Vasquez *1. 2. D. 113. c. 2. n. 4.* in fine, si tamen id fieret, inquit, etiam absente conjugis intentione coeundi cum illa, quam sperat statim habere praesentem, non esset mortale, imo si ob finem generationis fieret, nec foret veniale. Ratio hujus sententiae datur, quod tactus talis sit indifferens ad actum conjugalem, & fornicarium: ergo cum exerceatur ab habente jus proximum ad conjugalem, naturam suam censetur ad hunc referri, ac excusari saltem à mortali, nam à veniali non excusari fateetur Sanch.

Resp. esse cum Dicast. *n. 189.* Vasquez cit. *n. 4.* si tactibus quis libidinem in membris provocaret, mortale esse, datque disparitatem cur non sit mortalis delectatio conjugalis de copula conjugali habita, aut habenda in absentia, etsi sequatur commotio in membris, quia, inquit, tunc sequitur alteratio naturaliter ex cogitatione

ne, & delectatione licita, tactibus autem provocare naturam non est actus conjugalis, cum non fiat cum conjuge, nec ortum habet ex actu conjugali cogitato, nec ad finem conjugii, ut supponitur, ordinatur; & ideo excusari non potest à mortali, conjux enim non habet jus in corpus proprium ad usum venereum, nisi ut possit copulari cum conjuge, ergo extra hunc casum non est indifferens, sed per se ordinatus ad pollutionem, uti benè arguit Dicast. De cætero non benè Gob. illum cit. pro sua opinione, etiam cum ea restrictione, quam facit; quia Vasq. expressè dicit, tunc non fore mortale, quando conjux se tangeret ex intentione copulandi cum altero, quem sperat statim præsentem.

Econtra Gob. asserit non fore mortale secluso periculo pollutionis, quia scilicet habet uxorem ad latus, nullamque facit mentionem intentionis ad actum conjugalem, à qua tamen intentione dependet ex mente Vasq. excusatio à mortali in præfato tactu, unde Sporer *n.* 503. non veretur asserere ut certum, quod sit peccatum mortale. Accedit quod ipse Gob. *n.* 660. quoad praxim sequatur nostram ob periculum pollutionis

lutionis manifestum; paucissimi enim sunt, qui non sunt experti pollutionem ex similibus tactibus, Sporer cit. Verum etiam secluso pollutionis periculo, esse mortale suadet ratio nostra. Neque Doctores nostræ sententiæ eam ex eo capite asserunt, sed quod non sit actus indifferens, sed determinatè non conjugalis.

CDXVII. Constat ex *n. 410.* delectationem veneream in partibus venereis, seu pudendis oriri ex commotione earundem partium, quæ causatur à spiritibus generationi inservientibus. Restat solvendum an extra actum conjugalem ejusmodi sensualitates conjugatis sint liciti? Motus nomine hic intelliguntur actus potentiae sensitivæ. Motus appetitus tum sensitivi, tum rationalis sunt triplices. Nempe primò primi, secundò primi, & secundò secundi; quando insurgunt repente, ut omnem præveniant advertentiam malitiæ, dicuntur primò primi, quales etiam dari in voluntate probat Vasq. *1. 2. D. 38. num. 23. & D. 39. n. 19.* Unde primò primi sensuales sunt actus elicitì à potentia sensitiva advertentes usum rationis, & consensum voluntatis; rationales verò primò primi sunt

M m m

actus

actus elicitì à voluntate directà per advertentiam rationis insufficientem ad peccatum, eò quòd ratio non sufficienter advertat ad partem, à qua pendet libertas, ut si intellectus ei proponat objectum, solum sub ratione jucundi, aut molesti, sic enim in primo casu naturaliter debet moveri ad motum delectationis, in secundò ad motum tristitiæ. Secundò primi sunt actus, qui fiunt cum advertentia imperfecta, & consensu sufficiente ad veniale. Quando fiunt cum plena advertentia, & consensu sufficiente ad mortale vocantur secundò secundi.

Motus primò primi tam sensuales, quàm rationales carent omni culpâ etiam levi in non conjugatis, ita nunc certa sententia contra sectarios docentes esse culpabiles ex vitio fomitis, & contra Cajetan. admittentem in appetitu secundùm se sufficientiam libertatis ad veniale ex subita imaginationis apprehensione absque voluntatis consensu; & contra alios volentes eosdem motus esse peccata per negligentiam voluntatis, & consensum aliquem illius, faltem quatenus potuit hos motus comprimere, ne insurgerent.

Ratio veræ sententiæ est, quòd sit supra humanam industriam omnes motus prævenire, cùm prima cogitatio non sit in nostra potestate, consequenter nec motus consequens. Vasq. *D. 106. c. 1.*

Motus primò primi, sive sensuales, sive rationales non possunt esse mortales sive in se, sive in causa, sive in conjugatis, sive in non conjugatis defectu plenæ deliberationis (Imò carent etiam culpa veniali, quando non adest actualis cogitatio circa malitiam, aut dubitatio, aut scrupulus Vasq. *D. 107. n. 9*) Amplia ad motus secundò primos prævisos in causa honesta, aut utili, aut ex auditione confessionis, aut studio casistico, quia cùm tales actus sint valde naturales, & ex infirmitate naturæ facillimè oriantur, ut imputentur ad culpam gravem, amplius voluntarium requiritur *Dicastil. n. 248.* Extendo, etsi causa motûs sit illicita, adhuc deficit plena deliberatio.

Motus secundò secundos in conjugatis præparatorios ad copulam imminentem esse licitos est certum, eosdem autem directè intentos esse mortales tum jis, tum non conjugatis, sequitur ex natura hujusmodi

motuum sunt enim inchoata pollutio, ut plures advertunt ex medicis apud Platel. *P. 2. n. 250.*

Apponere autem causam cum prævisione delectationis inhonestæ carnalis non intentæ utrum careat culpâ est distinguendum; si enim causa est necessaria, vel honesta, vel utilis, nulla est culpa, etsi prævideatur pollutio, secluso periculo consensûs, ut audire confessiones, &c. si est inhonesta subdistinguendum est: Si causa est ex illis, quæ ex natura sua multum provocat appetitum ad motus venereos, ut oscula lasciva, tactus impudici, fixus aspectus venereorum, fœminei sexûs, imaginatio rerum valde obscenarum, est mortalis, utpote inchoata pollutio, consequenter etiam conjugibus motus tales sunt mortales, nisi, ut dictum, præparent ad copulam proximè imminentem, si autem causa illicita ex natura sua leviter influit, seu provocat motus, sive ea sit venialis in se, sive mortalis, motus prævisæ delectationis venereæ excitandæ secluso consensûs periculo non est mortalis, ut pluribus tradidi de actibus humanis *n. 302. ex communi post Sanch. L. 9. D. 45. & 46. contra multos damnantes mortalis.*

CDXVIII.

CDXVIII. Quæres primò: Ad quam speciem Luxuriæ spectet cogitatio practica notabiliter provocativa commotionis spirituum? Secundò id ipsum quæritur de ipsa commotione spirituum? Tertiò an gravius peccent conjuges, & in qua specie peccati (dum illis actus venerei secundum dicta imputantur ad culpam) quàm soluti. Resp. ad primum ex u. 412. spectare ad speciem pollutionis. Resp. ad secundum commotionem spirituum, quando non refertur ab illos procurante ad speciale genus luxuriæ (nam relata ad certum genus, ut si ordinetur ad pollutionem, vel ad copulam cum libera, &c. est in specie pollutionis vel fornicationis) non esse in specie pollutionis (aliàs sicut hæc est per omnes conjugibus illicita mortaliter, ita commotio spirituum, secluso etiam periculo pollutionis esset mortaliter illicita contra communem sensum) sed fornicationis. Cardenas D. 44. c. 2. quia commotio, dum alio non refertur, servat finem à natura intentum; hic autem est generatio, quæ nisi sit matrimonialis, est fornicatio, ergo etiam commotio spirituum accidens sine pollutione, vel copula illicita refertur ad ean-

dem speciem. Resp. ad tertium gravius peccare conjuges, quia peccant non tantum contra castitatem, sed etiam contra fidem matrimonij prohibentem omnem usum carnis extra limites conjugii, unde pollutio conjugum, horumque actus venearum provocatorii, sodomia, &c. inducunt speciem adulterii: Proinde est explicanda circumstantia personæ proprii conjugis Sanchez *D. 18. n. 4.* unde cum desiderium copulæ cum non sua sit ejusdem speciei cum copula, pariter est exponenda circumstantia matrimonii personæ desiderantis, ac desideratæ. Est etiam probabilius id ipsum de delectatione morosa venerea, nam est contra fidem matrimonii collocare mentem in aliena, sed quia hoc difficulter probatur, probabile est oppositum teste Tamb. *L. 10. in Decal. c. 3. num. 6.* post Hurtad contra Vasq. *D. 112. n. 10.*

CDXIX. Ad extremum si innocens recenter nupta quærat ex confessario, quando conjuges possint peccare contra castitatem, quid ei respondendum.

Respondet Gob. cit. *n. 648.* & tribus sequentibus. Primò si ejusmodi puella habeat matrem superstitem bonis, verbis jubea-

beaturn genitricem interrogare potiùs, quàm confessarium, id siquidem est convenientius, decentiùsque. Secundò si autem careat matre, aut præ verecundia non audeat interrogare, dicatur ei, ut suo marito tanquam capiti in his obediat reddendis, si hic fors petat aliquid illâ dubitante an liceat, deprecetur verecundè, si deprecando nihil efficiat asserente marito se jam nôsse, quid leges conjugales permittant, tunc obediat certa, se non peccaturam, dum in dubio, marito ut superiori paret; proximâ deinde occasione quærat ipsa ex confessario, utrum illud, in quo obedivit, licitum sit conjugibus nec ne? Tertiò pro re nata, præcipuè quando nubunt viduis, possunt sequi non nullos dicentes dum primâ vice reddunt debitum: *Meum corpus est in tua potestate, quis usus sit licitus, vel illicitus planè ignoro; rogo te, sic utaris, ut possis in die judicij reddere DEO rationem.* Quartò denique monendæ sunt tales, ut semper cum verecundia præstent hæc carnalia, nunquam se effundant excludendo eam è suo corde. Dicit præterea Gob. cit. quòd in tali casu sine absurdo talibus dici possit tactum non diuturnum, & aspectum mu-

tuum partium verendarum carere gravi culpâ , abstinendo tamen quoad salvo amore , & pace conjugali fieri potest. Monet tamen , ut ad alia particularia confessarius non descendat , nisi interrogetur singulariter de illis ; si interrogetur , respondebit secundum severiores , aut mitiores (prout saluti ignorantis utilius fore in actu secundo judicabit) sententias prius positas , ita citatus Gob.

A P P E N D I X.

Casus Matrimonialis.

CDXIX. **C**Asum hunc mihi circiter ante biennium propositum , ac à me resolutum meis manuscriptis inferueram in fine , quem , cum descriptor præter opinionem meam cum reliquis descripserit , ne labor ejus esset frustraneus , ideo permisi eum inprimi. Continet is multa , eaque omnia conformia explanatis per decursum hujus tractatûs , ex quibus etiam lumen accipi potest , quomodo in simili-

milibus casibus responderi possit. Casus autem non fictus, sed factus ita habet.

Fridericus Officialis Cæsareus Catholicus cupiens matrimonialiter jungi Posonii, aut Viennæ Cajæ viduæ, idcirco postulavit à suo Budensi Parocho attestationem tum pro se, tum pro sponsa exhibendam Parocho Posonii, aut Viennæ. Data est illi sub formula, quòd neuter illorum laboret impedimento dirimente, ita ut si eâ illic non uteretur, referret Parocho cum monito, quòd etsi non referret, non valituram, matrimoniúmque nullum fore. Rediit re Posonii & Viennæ infectâ, séque cum Cajâ stitit proprio Parocho petens cum ea Domi absque proclamationibus copulari. Parochus jubet, ut ea hæresim ejuret. Negat illa, saltem det reversales de prolibus Catholicè educandis: has si dabit, spondet se domi sine promulgationibus adstiturum. Neque hanc conditionē acceptat. Hinc Parochus renuit assistere, nisi in Ecclesia & præmissis prius promulgationib'. Fridericus cum sponsa de consilio alicujus Religiosi se confert ad alium Parochum, quem dum videt nolle assistere, eo quòd scheda non sufficienter contineret licentiam assistendi

ipsi delegatam pro hisce sponsis, fraudulenter induxit illum ad præstandam assistentiam. Ex casu hoc sequentes formantur quæstiones, eisque breves subjiciuntur Responsiones.

CDXX. Quæritur primò, an hoc matrimonium sit clandestinum proinde nullum, eo quòd in propria Friderici Parochia Budensi Tridentinum receptum esse videatur, siquidem à tempore, quo Turcis est crepta, semper juxta formam Tridentini in ea consueverint celebrari matrimonia.

Quæritur secundò: Quî cum his sponsis agendum, postquam illis cohabitatio interdicta; at à quibusdam Religiosis contrasuaasa; & postquam nolunt renovare consensum.

Quæritur tertio an scheda pro Posonio, vel Vienna data, aliàs referenda, sed non relata ipsis patrocinari potuerit?

Quæritur quartò. An Parochus Vicinus dato ipsum validè potuisse assistere, facultatem hanc potuerit subdelegare? His quatuor adjiciam alias quinque.

CDXXI Resp. ad primum esse clandestinum dupliciter. Primò simpliciter, seu clandestinitate irritante matrimonium in-

inducta à Tridentino defectu proprii Paro-
chi. Etsi enim Trident non fuerit Budæ
promulgatum, cum tunc fuerit sub iugo
Turcico, sufficit tamen esse postea uti est
nunc usu receptum. Gob. *rr. 9. Theolog. ex-
priment. à n. 455.* Confirmatur à tempore
Cardinalis Bazmanni Rituali Strigoniensi,
cujus usus est per universam omnino Hun-
gariam, est insertum præceptum, omnes
Curatos adstringens ad servandam formam
concilii Tridentini in celebrandis nuptiis,
mihi que constat ex ore Illustrissimi Domi-
ni Balassa, olim Vicarii Generalis defuncti
Archi-Episcopi, quòd etiam gubernium
Politicum Hungariæ non patiatur clande-
stina matrimonia sub pœna confiscationis
bonorum.

Secundò esse clandestinum clandesti-
nitate secundum quid non irritante, sed
prohibente defectu denunciationum C. fin-
de clandestinis despons. Relege tradita à. n.
199.

CDXXII. Resp. Ad secundum esse
separandos, sed quia separatio conjugum
est actus jurisdictionis Episcopalis, Paro-
chus eos nequit cogere ad separationem,
sed debet quamprimum casum Ordinario
refer.

referre ; quia tamen est Pastor conjugum , potest , & debet eos monere , ut tollant scandalum , proinde se separent à cohabitatione ; matrimonium eorum esse nullum ; copulam , si quam exercerent , fore meram fornicationem , *Wiest. de matrim. contracto contra interdictum n. 166. Sanch. L. 3. D. 15. n. 15. & 17.* Dixi quòd Parochus nequeat eos ad separationem cogere , nempe ! qua Parochus , si enim Ordinarius det ei licentiam , vi delegationis potest. Proinde cum Parochus Budensi pro suo tempore sit delegata hæc jurisdictio , ut patebit ex octava & nonâ quæstione potest eos cogere etiam sub censuris. Et cum Religiosi fuerint consiliarii tanti facinoris , censeo esse Ordinario denunciandos.

CDXXIII. Resp. Ad tertium : Schedam jis nihil posse patrocinari , ac protestatus sit non valituram , proin si quam dedisset facultatem alteri Parocho assistendi , revocavit. Dein etsi non revocâset , valde dubitare posset de valore , ut colligi potest in simili casu de hac licentia ex Gob. *rr. 9. à n. 525.*

CDXXIV. Resp. Ad quartum negativè , quia generalis est doctrina delegatum non posse subdelegare , nisi sit delegatus
ad

ad universitatem causarum , Gaill. *L. 1. obser. 97. n. 12.* aut delegatus supremi Principis, Engl. *de Offic. & potestate judicis delegat.*

CDXXV. Quæritur quintò. An in promulgationibus Friderici , & Cajæ Parochus eorumdem potuerit dispensare. Resp. negativè Trident. *Sess. 24. C. 1. refor. matrim.* alias arbitrio Ordinarii puniri potest, Sanch. *L. 3. D. 7. n. 17.* extra casum urgentis necessitatis E. g. concubinari in agone cum Concubina de quo Gob. *tr. 10. n. 493.* Resp. Secundò Parochum Budensem ex gravi causa ut delegatum sui Ordinarii potuisse dispensare , sed non video hic sufficientem Justitiæ causam.

CDXXVI. Quæritur sextò. An in locis etiam mixtæ Religionis licitum sit matrimonium Catholici cum hæretica , aut hæretici cum Catholica. Resp. affirmari à Sanch. *L. 7. D. 72. n. 5. Dicast. de matrim. D. 7. à 705.* At rectius per superius *n. 17.* negari à Germanis Theologis Less. Laym. Tanner. approbatis à Gob. *tr. 9. à n. 216.* adeò ut per se loquendo sit etiam contra jus divinum , & naturale, eò quod regulariter , uti experientia docet , plus mali ,
quàm

quàm boni ex ejusmodi matrimonio sequatur: jure autem Ecclesiastico prohiberi traditur *Can. non oportet 28. q. 1.* in quo cum Parochus dispensare nequeat, dispensatio petenda est ab eo, qui potest dispensare in impedimento impediante. Certum autem est esse impia compactata, ut proles etiam ex parte, e.g. masculi, aut foeminae a catholicè educantur. In casu præsentis maxime resolutio data procedit, siquidem *Caja* nullatenus vult dare reversales, imò nec *Fridericus*.

Hinc pronum est cogitare, quòd ipse speret lucrum temporale ex vidua, ob quod, ne eo excidat, non efficaciter urgeret educationem in fide catholica. Quare cum matrimonium defacto sit nullum, si in me staret, penitus separarem, & declararem nullitatem matrimonii, neque finirem conjungi, nisi prius ejuratâ hæresi. Si tamen est constans consuetudo illis in locis mixtæ religionis, copulandi tales ritu Catholico, jis in locis permitti posset, sed non sine reversalibus *Cajæ* Hæreticæ. Verum quia *Budæ* non toleratur mixtura Religionis, ibi nequit consuetudo contraria prætendi, proin etiam cum reversalibus

non

non copularem (nisi superior potestas cum
jisdem dispensaret) præsertim , quòd sta-
tutum Budense excludat à sua communitate
cives hæreticos , quod etiam esse exten-
dendum ad uxores mihi nullum est du-
bium ; nam etiam ab uxoribus imminet pe-
riculum infectionis prolium. Non est ar-
gumentum , quòd Sopronii fuerit copulata,
Caja in primis nuptiis , quia Sopronii est mi-
xta religio.

CDXXVII. Quæritur septimò. An ri-
tè factum à Parocho, quòd præfatos invita-
verit ad revalidandum matrimonium , &
an hæc renovatio valuisset citra ulteriorem
dispensationem. Resp. ritè , ac licitè fui-
set factum , si fuissent præmissæ promulga-
tiones ac ejurâisset Caja hæresim , secus li-
citè , omittendo promulgationes sine di-
spensatione Ordinarii. Et licèt in his e-
tiam dispensâisset Ordinarius , adhuc illicita
foret copulatio non ejurarâ hæresi propter
dictum statutum Budense , quòd cùm sit ra-
tionabile , & conforme juri divino , & na-
turali propter dicta ad quæst. 6. non inten-
dit , nec meo judicio potest , Ordinarius
illi statuto præjudicare. At quia supponit
casus , sponfos non habere impedimentum
diri-

dirimens, & Parochus Budensis est proprius eorum Parochus, gestum sine dubio ullo, valorem habuisset.

CDXXVIII. Quæritur octavò : cum Ordinarius Strigoniensis communicaverit potestatem suam Rectori Budensi sub hac formula, *communico omnem potestatem, quam communicare possum exceptâ consecratione*, an vigore hujus matrimonium renovatum valuisset, etsi aliàs fuisset irritum. Resp. cum sponsi non laborent ullo impedimento dirimente, vi hujus generalis communicationis Parochum Budensem posse ex causa gravi, secus eâ exclusâ dispensare cum illis in promulgationibus. Secundò etsi non esset Parochus proprius eorum, jisdem assistere (dummodò sint subditi Ordinarii Strigoniensis) validè posset, quia Ordinarius potest dare licentiam cuivis etiam Parocho aut Sacerdoti alteri non suo, ut copulet sponso suæ Diœcesis, imò etsi unus illorum esset proprius Parochianus, valeret, cum ex recepta apud Canonistas Doctrina sufficiat alterutrius Sponsi Parochus, dum Sponsi sunt ex diversis Parochiis. Pirrhing *de Clandest. Despons. n. 13..*

CDXXIX.

CDXXIX. Quæritur nonò: An Ordinarius Budensis (qualis est Archi-Episcopus Strigonienſis) in iis, in quibus ipſe habet poteſtatem diſpenſandi, etiam habeat poteſtatem aliis communicandi? Proinde ſi habeat, an P. Rector Budenſis vi præfatæ communicationis, de qua in quæſt. 8. de facto communicârit ſuam juridiſtinctionem? Reſp. primò hic diſtinguendas eſſe facultates diſpenſandi in impedimentiſ matrimonii: nam, aut ſunt facultates jure Ordinario Episcopo competentes, aut ſunt ex facultatibus competentibus Episcopo vi dignitatis Episcopalis, conſequenter ſit Ordinaria poteſtas tranſiens ad Episcopum Succellorem, non tamen competit illi jure Ordinario, ſed duntaxat extra-ordinario, nempe ſolius urgentis neceſſitatis, aut extra urgentes neceſſitates ex Privilegio Sedis Apoſtolicæ: hæc enim pluribus Episcopis ad horum inſtantiam ſolet concedere facultatem diſpenſandi in impedimentiſ matrimonii cum clauſulis tamen limitativis, uti ſcio hanc facultatem conceſſam Archi-Episcopo Salisburgenſi, Episcopo Seccovienſi, & quidem cum clauſula, quòd valeant, vel ex toto, vel in parte communicare etiam

tiam aliis sacerdotibus idoneis curatis. Hâc suppositâ distinctione.

CDXXX. Resp. secundo si Archi-Episcopus Strigoniensis habet ejusmodi Privilegium à Sede Apostolica dispensandi in aliquibus impedimentis dirimentibus extra casus necessitatis cum facultate communicandi aliis, eum vi datæ communicationis factæ P. Rectori Budensi non communicâsse, quia dicta communicationis formula intelligenda est de facultatibus jure Ordinario Episcopo competentibus, Gob. *tr. 9. n. 484.* Jacobus Wiest. *in L. 4. Decret. de matrim. contracto contra interdictum Ecclesiæ n. 71.* sed opus esse speciali mandato, citâtque plures cum Sanch. *L. 2. D. 40. n. 12.* putat autem cit. Gob. satis specialiter communicari, quando Episcopus dicit, *do tibi in mea absentia omnem potestatem, quæ tanquam delegatus Sedis Apostolicæ polleo. per n. 224.*

Resp. tertio etiam in casibus urgentissimæ necessitatis (in quibus Episcopus juxta veriore sententiam potest dispensare in impedimentis occultis post contractum bonâ fide matrimonium Sanch. à *n. 3.* Gobat à *n. 576.* imò probabilius etiam ante contractum Sanch. *n. 7.* Gob. *n. 582.* contra
alios

alios) opus est speciali commissione, proin non sufficeret præfata formula communicationis, de qua est sermo in hac, & superiore quæst. quia, inquit, cit. *Wiest. n. 69.* casus, in quibus Episcopus dispensat vi præcisè urgentis necessitatis non sunt propriè Episcopales, sed Apostolici, & Episcopo præcisè quadam juris interpretatione, & casualiter permitti censentur, Sanchez *num. 9.*

Resp. Quartò vi dictæ formulæ communicationis P. Rectorem Budensem posse uti omni jurisdictione, quæ non est Ordinis, sive posse exercere omnes actus, qui non sunt Ordinis (ad quem spectat etiam consecrandi potestas, quam excepit) sed jurisdictionis jure ordinario competentis Episcopo. Ratio quia exceptio firmat regulam in contrarium. Ergo cum excipiat solum consecrationem, reliquos actus jure ordinario competentes concessit. Atque his præsentem tractatum concludo ad Majorem DEI Gloriam.

F I N I S.

tiam aliis sacerdotibus idoneis curatis. Hâc suppositâ distinctione.

CDXXX. Resp. secundo si Archi-Episcopus Strigoniensis habet ejusmodi Privilegium à Sede Apostolica dispensandi in aliquibus impedimentis dirimentibus extra casus necessitatis cum facultate communicandi aliis, eum vi datæ communicationis factæ P. Rectori Budensi non communicasse, quia dicta communicationis formula intelligenda est de facultatibus jure Ordinario Episcopo competentibus, Gob. *tr. 9. n. 484.* Jacobus Wiest. *in L. 4. Decret. de matrim. contracto contra interdictum Ecclesie n. 71.* sed opus esse speciali mandato, citâtque plures cum Sanch. *L. 2. D. 40. n. 12.* putat autem cit. Gob. satis specialiter communicari, quando Episcopus dicit, *do tibi in mea absentia omnem potestatem, quatenus delegatus Sedis Apostolicæ polleo. per n. 224.*

Resp. tertio etiam in casibus urgentissimæ necessitatis (in quibus Episcopus juxta veriore sententiam potest dispensare in impedimentis occultis post contractum bonâ fide matrimonium Sanch. à *n. 3.* Gobat à *n. 576.* imò probabilius etiam ante contractum Sanch. *n. 7.* Gob. *n. 582.* contra
alios

alios) opus est speciali commissione, proin non sufficeret præfata formula communicationis, de qua est sermo in hac | & superiore quæst. quia, inquit, cit. *Wiest. n. 69.* casus, in quibus Episcopus dispensat vi præcisè urgentis necessitatis non sunt propriè Episcopales, sed Apostolici, & Episcopo præcisè quadam juris interpretatione, & casualiter permitti censentur, Sanchez *num. 9.*

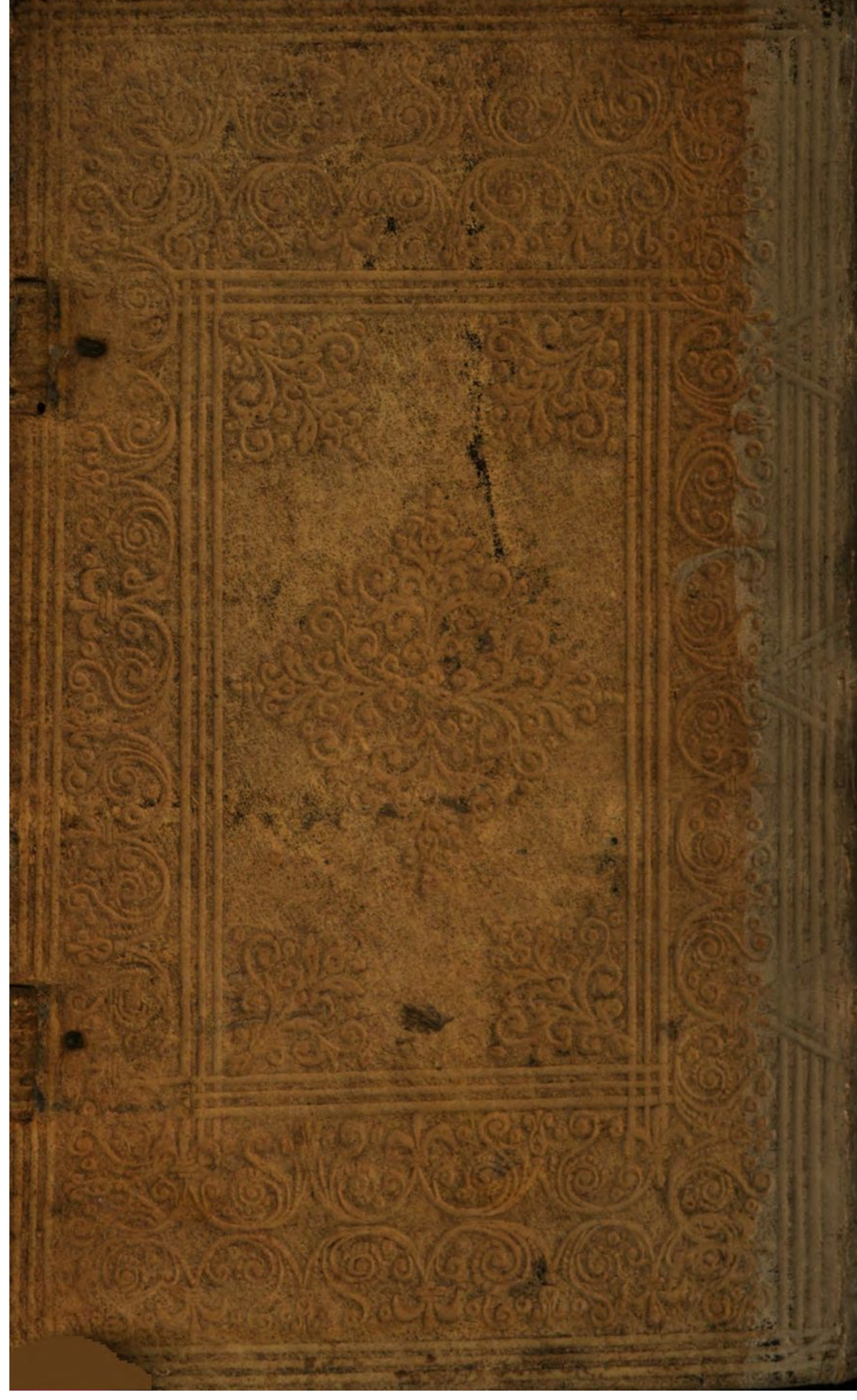
Resp. Quartò vi dictæ formulæ communicationis P. Rectorem Budensem posse uti omni jurisdictione, quæ non est Ordinis, sive posse exercere omnes actus, qui non sunt Ordinis (ad quem spectat etiam consecrandi potestas, quam excepit) sed jurisdictionis jure ordinario competentis Episcopo. Ratio quia exceptio firmat regulam in contrarium. Ergo cum excipiat solum consecrationem, reliquos actus jure ordinario competentes concessit. Atque his præsentem tractatum concludo ad Majorem DEI Gloriam.

F I N I S.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter. The text is written in a dark ink on aged, yellowish-brown paper. The script is dense and fills most of the page, with some lines appearing slightly faded or obscured by the texture of the paper. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, spanning the width of the page. The handwriting is characteristic of the 17th or 18th century, with long, flowing letters and frequent use of ligatures. The overall appearance is that of a well-preserved but aged manuscript.

F. 1. 1. 2

C. VI. 6(7)

Karchne, Simon

Tractatus Canonisticvs In Librum IV. Decretalium Judici utriusque fori
Ecclesiastici accomodatus, multúmque utilis, ac necessarius, In quo
universa materia de Sponsalibus, & Matrimonio, hujus impedimentis,
dispensationibus, istarúmque clausulis explicaris tam à S. Poenitentiaria,
quàm à Romana Dateria inseri consuetis pertractatur ; Cum duplici Indice

Augustae Vindelicorum 1713

J.can.u. 105

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10547894-3

VD18 15227111-001